

Obras dramaticas

Ramón Bordás y
Estragués

Rom 2553.17

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

From the Bequest of

MARY P. C. NASH

IN MEMORY OF HER HUSBAND

BENNETT HUBBARD NASH

Instructor and Professor of Italian and Spanish

1866-1894

Teatre Catalú

Obras + Dramáticas

de

D. Ramón Bordas y Estragués

Al eminent y popular poeta y autor dramático D. Frederic Soler.

Mecat de amic y admirador. L' autor

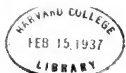
Gerona

Establiment Tipografich de Pacia Turres

1888

Tom 2553.17

✓

Arch fund

LAS DUAS NOBLESAS

DRAMA EN TRES ACTES, ORIGINAL Y EN VERS;

estrenat ab aplauso en lo Teatro Romea de Barcelona, la nit del 7 de Desembre de 1867.

Á D. JOSÉPH BORDAS Y D.ª LLUCIA ESTRAGUÉS,

MOS ESTIMATS PARES.

Aqueixa es ma primera obra dramática que véu la llum pública; com á tal, ¿ á qui millor puch dedicarla? Ja sian més los defectes de qu' ella adulesca, ja sian més las bellezas literarias de que vaja engalanada, al menys com á filla mènca dega sempre estampat en son front lo carinyo filial de

L' Autor.

REPARTIMENT.

Personatges.	Actors.	Personatges.	Actors.
D. ^a CLARETA.	D. ^a Francisca Soler.	D. LLUIS.	D. Joséph G. Tomás.
PAULA.	D. ^a Rosalía Soler.	SIMON.	D. Iscle Soler.
MARTÍ.	D. Anton Tutáu.	JOAN.	D. Lleó Fontova.
ENRICH.	D. Joséph Clucéllas.	ANDRÉU.	D. Joan Perelló.

L' acció passa en una torre del plá de Barcelona, durant la guerra de successió d' Espanya y est l' any 1706.

ACTE PRIMER.

Lo teatro representa lo jardí d' una torre del plá de Barcelona, al fondo hi ha un terra-plé interromput per un rastillo de ferro que dona sortida al camp, ahónt figura haberhi lo campament dels tercís catalans; á la dreta del actor, la casa y un grupu d' arbres frondosos ab alguns assientos rústichs al pen; y á la es. querra, arbres frutiers de varias classes, cuadros y gerros de flors distribuïts ab simetria, formant lo terreno una petita elevació á manera de rampa fins dalt lo terra-plé. Es ants de la sortida del sol.—Al aixecarse 'l teló se sént lo toch de diana en lo campament.

ESCENA PRIMERA.

SIMON, *regant las flors.* PAULA, *sortint de la casa.*

PAULA Simon!... Simon!...
SIMON ¿Quién?...

PAULA Simon!...
SIMON Hola!... ¿tú?... tan de mañana te levantas, buena pieza?
PAULA ¿Pensáu que 'm dormo á la palla?
SIMON ¿Qué?
PAULA Res, que hi ha novias foras aquí mateix acampadas.
SIMON ¿Cómo!
PAULA Qu' eixa nit vinguèren las trópas de la montanya.
SIMON ¿Lllegaron por fin?
(*Se dirigitzen los dos al fondo.*)
PAULA Guaytáu...
y que al menys són sis brigadas.
SIMON Si.
PAULA Ara mateix tot lo camp n' estaré plé.
SIMON Cierto, Paula.
PAULA Qué bonich fan tantas tendas!
SIMON Sí, no hay duda... pero, vaya...
PAULA Guaytáu, quin vullgadis!...
SIMON Bueno, sí! (*Fent que se 'n vá*)

PAULA (*Detenintlo.*) Guaytú
SIMON Caramba!
Que estamos aquí embollats!
Mas la verja abierta... calla;
¿á caso la abriste tú?
PAULA Si 'n Martí ha surtit de casa
per atú' á véure' á sòn fill
que no eran las cinch encara.
SIMON Cómo! ¿ qué ha venido Enrique?
PAULA Si va ab los de la montanya
bè ho pareix que haurá vingut
com los demés; ¿ qué os pensabau?
SIMON Me alegre; hace tanto tiempo...
PAULA ¿ Que no l' hem vist? d' un any passa;
y sòn pare qu' está avuy
que de goig y plaher salta.
SIMON Oh... ¿ Y Doña Claretta tiene
noticia de su llegada?
PAULA Prou qu' en Martí li haurá dit,
¿ voléu qu' ell aixó li callia?
SIMON Supongo...
PAULA Quin' alegría!...
ab l' afany que d' Enrich parla
deix véurer bè que li porta
l' afecte d' una germana.
SIMON Igual.
PAULA Dii que de mèlt xichs
se criaren en eixa casa
y visqueren sempre junts
com dos germans...
SIMON Cierto, Paula.
(*Se sent la ramó dels soldats.*)
PAULA Hola!... ¿ sentiu quin ramó?
PAULA Los soldados, ¿ qué te estraña?
PAULA Vull muntar al terra- plé
per véurerlos. (*Dirigint's hi.*)
SIMON Qué muchacha!
PAULA Simon, ¿ no veniu?...
SIMON (*Anantsen dins la casa.*) Bah, bah!...
PAULA Donchs, jo sí. (*Munta corrent al terra- plé y apa-
reixen Joan y Andreu al rastillo.*)

ESCENA II.

PAULA, JOAN y ANDREU.

JOAN Visca la gracia!
PAULA Y los soldados catalans!
ANDR. Lo qu' es per xicotas guapas
rodar tot lo món podéu...
JOAN (*interrum.*) No n' hi ha com las catalanas.
PAULA ¿ Voléu dir? (*baxant cap á n' elk.*)
ANDR. ¿ Qu' entrám?...
JOAN La porta
puig es auverta, ja basta.
(*entran los dos de moment.*)
PAULA Mèlt me pláu eixa franquesa.
JOAN Perdónans, noya, eixa falta;
perque naltres los soldats
entrám per tòt d' estocada,
sens atèndrer si aixi pláu,
per no gastar polvra en salva.
ANDR. Y al mateix temps que franquesa,
bondat lo nostre cor tanca.
PAULA Pius, me pláuhen los soldate.
ANDR. ¿ Si?
JOAN (*fent la acció.*) Vull fèrte un' abressada.
PAULA (*retirantse.*) Fugid' aquí!...
JOAN (*volent l' abressar.*) Si t' aymo mèts
que á las pesetas.
PAULA (*apartantse lo.*) Bè, gracias.
JOAN ¿ Á un home com jo menyspreas?...

PAULA Jo no t' menyspreho...
ANDR. Ni t' ayma.
PAULA Cert, á fé: ¿ mèts valtres sòu
dels vinguts de la montanya?
ANDR. Si.
JOAN Vinguèrem eixa nit:
mès ¿ y aquell vèll que ab tu estaba
déu esse tòn pare, no?
PAULA (*ab orgull.*) Mon pare catalá parla.
JOAN ¿ Y l' vèll no?
PAULA Si es castellá.
JOAN y ANDREU (*atmirats.*) Cóm!...
PAULA Es servey de la casa
y es home d' un cor mèlt bè
y honrat y fidel.
JOAN (*duplant ho.*) Bè, vaja.
PAULA Figuráu que un jorn trobá,
després d' una gran batalla,
al amo d' aqueixa tòrre
mal ferit y estés; y, encara
que 'las dos lluytaban llavors
per banderas bèn contrarias,
lo portá á sòn campament,
deixant sa vida lliurada.
ANDR. Que fèu bèn fèt lo bon vèll!
JOAN Si es aixis, l' acció fòu santa.
ANDR. ¿ Y l' amo es acció, donchs?...
PAULA És mort temps ha.
JOAN En pau descánia.

ESCENA III.

DITS y MARTÍ (*per lo fondo.*)

PAULA Martí!...
JOAN y ANDRES Dèu vos guart.
MARTÍ Salut
als defensors de la patria.
PAULA ¿ Y l' Enrich?...
MARTÍ (*mòlt content.*) Oh, ja l' he vist...
Si, sí... (*á Joan y And.*) Es mon fill; Enrich Matas;
tè dinou anys y ja 's troba
comandant una brigada.
JOAN ¿ No l' coneixéu?
MARTÍ ¿ Cóm?... jo ho crech;
JOAN ¿ no dihéu que 's diu...
MARTÍ Enrich...
JOAN Vaja,
si es quefe nostre... Tinguèrem
prop Cardona una batalla
que la victoria á ell se déu.
MARTÍ ¿ Si?...
JOAN La bandera lliurada
per ell fòu, quan l' enemich
ja d' ella s' apoderaba.
ANDR. Fama de brau ha guanyat.
JOAN Y qu' es fama bèn guanyada.
MARTÍ ¿ Voléu dir?...
JOAN Per tal al menys
lo tenim.
MARTÍ (*ab orgull.*) Ja n' vè de rassa!
mal m' está dirho; mèts es
digne descendènt deb Matas.
JOAN ¿ Tambè heu sigut militar?
MARTÍ Tambè he manejat las armas:
capità he sigut: la honra
sempre ha acompanyat ma banda:
lo cos tinch plé de feridas;
mes cada una 'n còsta d' altres.
Què braus eran nos soldate!
de sos ulls surtian flames
en veyènt al enemich;

com feras assedejadas
y menyspreant lo perill
pel mitj la lluyta 'ns ficabam
deixant l' espasa mès roja
que de ferro encosa barra!...
Recorts de la juventut!...
cóm passa 'l temps!... y cóm passa!
Mès ¿y tú, qué fas aquí?

PAULA

Escolto.

MARTÍ

Veste 'n á casa.

PAULA

Mès si....

MARTÍ

Las noyas no tènem
de sentir eixas paraulas.
¿Perqué? Aixó qué tò que véurer?...
deixáum 'escoltar; m' agrada
lo sentir parlar de guerras
y contar tantas hasanyas.

MARTÍ

Ja t' he dit jo qu' eixas cosas

no són perque tu las sapias.

PAULA

Vet' aquí lo qu' es ser dona

y d'úr faldillas!... mal haja!...

MARTÍ

Paula!...

PAULA

Mès si ja me 'n vaig.

Adèu, macos.

JOAN y

ANDREU Adèu, maca.

ESCENA IV.

MARTÍ JOAN y ANDREU.

JOAN

Pareix qu' es forta de génii.

MARTÍ

¿Qui en eix món no t'è una falta?

Mès, y bè, dihéume, ¿teniu

bon desitj per las batallas?

JOAN

¿Perqué 'ns preguntiu aixó?

¿De cobarts tenim la cara?

MARTÍ

No, per cert.

JOAN

Paig de defendrer

tractám avuy nostra patria,

sabrém per ella morir

ó victoriosa deixarla.

ANDR.

Es per demés chant se diga,

sòm catalans y aixó basta.

MARTÍ

Bè! molt bè! són catalans,

si, no desmentiu la rassa!

Vingan eixos cinch! Cuan toco

las mans de valents, com ara,

ab lo calor de la seva

la mèva sang se m' inflana,

y 'l cor, com en los vint anys,

ab tòta sa forsa 'm salta!

Ja 'm pareix que... mès no!... als vèlles

nos quedán tan sols las ganas!

ANDR.

Es dir que si no tingéssau

tanta edat, encara...

MARTÍ

(interrum) Encara

voldria que 's recordás

la Fransa d' en Martí Matas!...

voldria tallar mès caps

que un segadó espigas talla!

Si, vos debéu descansar;

y després, que ja s' encarga

l' Eurich de ferho per vos

y per ell; probas bèn claras

dón d' aixó 'l camp de Cardona;

que ho digan Castèlla y Fransa.

MARTÍ

Ja llavors fill mèu no fora,

si cumplis mès qu' ell un altre.

Des que 'ls Matas existeixen,

no existeix ocseuple encara

ni d' un sissquier de qui grat

recort no 'n tinga la patria.

No os diré de mos passats
las valerosas hasanyas;
no vos contaré las mèvas,
fora cosa massa llarga.

JOAN

Lo valor de enan s' es jove
fins á la mort acompaña:
bèn clar se os véu que vos ferreu.....

MARTÍ

(interrum) Los fatichs de set companyas.

ANDR.

¿Set?

MARTÍ

Si! miréu si n' he vistas

de lluytas encarnissadas.

ANDR.

Massa habéu fet.

MARTÍ

Aixó no;
may per la patria 's fa massa.
Quinze anys ha qu' en un recó
s' está rovellant m' espasa,
roja encara de la sang
qu' en las lluytas derramaba.

JOAN

¿Quinze?

MARTÍ

Cincuanta 'n tenia

jo en ma darrera companya;

mès encar hi hauria tornat

si una obligació sagrada

no estès pesant danunt mèu

desde llavors á fins ara.

Se moriguè, sent ja viuado,

l' amich que mès jo estimaba,

deixant una sola filla

de tres anys, no fets encara,

y nombtrante tutor d' ella

y majord' hom d' eixa casa.

Sòla atesa l' amistat

pogui acceptar jo eixa carga,

cuidante sols de cumplir

ab la mèva honra empenyada:

mès llavors qu' encar la sang

dins nas venas fermentaba,

al primer crit que sentia

que 'ls catalans aixecaban.....

vaig patir mòlt, reprimitine

com un lleó que ferros tancean!

JOAN

Los hòmens com vos deurian

esse jóvens sempre, vaja.

MARTÍ

Ho són valtros y confia

ab vostre valor la patria.

Ja veyéu de quin perill

tan gran está amensada!...

Lo poderós Lluís XIV,

aqueix envejós monarca,

pareix'ntli que fer puga

tòt cuant per lo cap li passa,

vól que son net d' Felip duga

la corona real d' España,

disputantla en crua guerra

á Carlos arxiduch d' Austria;

y vól robá á Catalunya

los drets que tingué á fins ara;

mès jamay ho déu lograr

ab la forsa de las armas:

si heu d' acatarlo per tal,

trencáu primer las espasas!

JOAN

Per Carlos y Catalunya

portám la bandera alsuda!

ANDR.

Si, y ants que abaixarla ó pérderla,

al menys morir esqueixantla!

MARTÍ

Donchs ants qu' esqueixada sia,

ni las espasas trencadas,

á trossos mantell y ceptre

vejám de lo rey de Fransa!

Lluytáu sempre com á braus,

pnig tón santa es nostra causa,

y no teméu las feridas,

JOAN que ab fullas de llaurè 's tancau!
 ANDR. ¿Naltres tòmer? Jamay!
 (se sent lo toch d' una corneta en lo campament)

MARTÍ Crech
 que al campament os demanan.

JOAN Si, perdouáu... (fent acció d' anarse 'n.)
 MARTÍ Ants que tòt es per valtres l' ordenansa.
 ANDR. (á Joan) Quin home!
 MARTÍ (veiyent que se 'n van) Adieu siáu.
 JOAN (tornant repentinament) Miráu.
 si pogués, de tòtas ganas, la meytat de vòstres ayns tòt seguit m' encarrregaba.

ANDR. Y jo; puig d' hòmens com vos....
 MARTÍ De bons quefes no os ne faltan. N' obstant, un favor os vull demanar.

JOAN No un, cincuenta,
 MARTÍ Un; y os, que sempre que siáu á punt d' entrar en batalla, desitjo tingáu grabat (senyalant lo front y lo cor.) aquí y aquí mas paraulas.

JOAN Vos jurám que aixis serà
 ANDR. (á Joan anantse 'n) D' hòmens com èll no u' hi ha gayres.

ESCENA V.

MARTÍ, aiat CLARETA.

MARTÍ Sèn jóvens y hòs d' animársels perque sian buns soldats.
 CLARETA.....

CLAR. ¿Sens èll, Martí,
 MARTÍ de lo campament tornáu?
 Vindrer no li fou possible tan prompte.

CLAR. No ho fóra tant;
 MARTÍ arrivaren eixa nit....
 Més vingueren mòlt cansats, y ants no tingueren paradas las tendas y ants que arreglat no estigné tòt, pocas horas los hi ha quedat de descansa, y á més, sabs que son desitj no pòt fèr sempre 'l soldat. Responch de que vindrà prompte. ¿Qué tèn's?...
 CLAR. Martí, m' enganyáu.
 MARTÍ ¿Que jo t' enganyo?... ¿perqué?
 CLAR. Més dihème, ¿no vè pas ferit al menys?
 MARTÍ Si las balas lo respectan, ¿que no ho sabs? ¿Perque tèn's que ferit sia crèus que no ha vingut encar? ¿Vòs que si aixis fos sou pare estès tranquil com está?
 CLAR. Lo que voldria os que no li haguèssau aconsellat que per defendèr.... per pérdrer tal volta la vida, anás á correr per las montanyas: si ell seguis ma voluntat....
 MARTÍ No digas aixó, Claret: si tothom hagués pensat sempre d' eix modo, ¿qué fóra de Catalunya ara ja?... un recó de mòr! un país

de miserables esclaus!
 CLAR. Més ¿qué sabs tu d' eixas cosas? jo ja veig; deixém ho estar
 Si, deixém ho; y ¿qué os ha dit?...
 MARTÍ ¿De mi, vos n' ha demanat?
 Si, y m' ha encomanat te dènga llurs recorts, ¿no t' ho he dit ja?
 CLAR. No.
 MARTÍ Donchs á fé que abrassarme y dirim' ho fou tòt igual.
 CLAR. Li he da? també una noticia.
 MARTÍ ¿De mi?
 Si, de tu: parlant de ton cosí, de Don Lluís, li he dit que, habent sabut dar mòltas probas de valent, ja 's trobaba capitó.
 CLAR. Més jo m' pensaba que dèyan que de mi li habiau parlat.
 MARTÍ Y si, de tí; un' alegria n' ha tingut: calla, veurás: li he dit, donchs, que mòlt subint vè á casa; ¿no es veritat? y que.... per més que m' ho callas, conech que afecte os portáu.
 CLAR. ¿Qui, jo y mon cosí Lluís?
 MARTÍ Que os caséu ¿qué tè d' estrany?
 CLAR. ¿Aixó heu dit á l' Enrich?
 MARTÍ Si.
 ¿Que he fèt mal?
 CLAR. Habéu fèt mal!
 MARTÍ (observantla y veiyent que plora, diu á part.) S' admiració!... eixas llagrimas!
 (á ella) ¿A Don Lluís no estimas pas?...
 ¿No 'm respòns?...
 CLAR. (reprintintse) No me 'n parléu.
 MARTÍ ¿Que no te 'n parlia?... Me 'n vaig.
 (apart) Si ella á mon fill!... no es possible!... Si es cert... Matas desgraciát!
 (entra en la casa mòlt pensatiu y trist.)

ESCENA VI.

CLARETA

Ara cuan vinga aquí l' Enrich ¿cóm fèrli crèuer que amor li tinch, que amor no sènto per en Lluís, quant lo siu pare li ha dit així?... Que jo l' menyspreho sens cap motiu ell creurá y qu' era mon cor fugit.... y tant com l' aymo, pobre de mi!

ESCENA VII.

CLARETA y D. LLUIS.

CLAR. Ah!... (creiyent qu' es l' Enrich)
 LLUIS (desde l' rastillo) Si qu' es ella.
 CLAR. (esglayada) Es mon cosí!
 LLUIS (corrent á ella) Claretta hermosa!
 CLAR. Dèn tè quart, Lluís.
 LLUIS ¿Cóm?... Estás trista!
 Tu has plorat!... si!...
 CLAR. (serenante) No, no; t' enganyas.

LLUIS Si tu m' ho dius....
Més, molt m' estranya
trobar-te aquí.
¿Cóm es que deixas
tan d' hora 'l llit?
¿Alguna pena
no deix dormir?
CLAR. Cap pena sènto
dins de mon pit
y mon són sempre
es quiet, Lluís.
LLUIS ¿Donchs, cóm de casa
surts tan mati?
¿L' aire de fora
te falta dins,
perque l' cor tinga
millor respir?
CLAR. No: sòls que sempre,
durant l' estiu,
CLAR. avants m' aixeco
del sol sortir
y de seguida
baixo al jardí.
CLAR. Si en aquest' hora
n' es tan bonich,
ab la rosada
del fresch matí!...
CLAR. Las flors may tènen
colors tan vius;
jamay los arbres
son tan florits;
CLAR. los aucells saltan
per lo brauquiu,
y, com m' agradan
los rams bonichs,
faig una toya
tots los matins,
y, mentra ells cantan,
jo vaig cullint
las més hermosas
flors dels jardí.
LLUIS ¿Vós si estich trista?
Pus es aixís,
si aquí possible
me fés venir,
gojós vindria
tots los matins,
per ajudarte
flors a cullir.
CLAR. ¿Vós dir?
LLUIS Escolta.
CLAR. Digas, Lluís.
LLUIS ¿May ni una rosa
per mi has cullit?
¿Cuan las flors cullas
pensas en mí?
¿Per qui las guardas,
digam, per qui?
CLAR. Prén la que vullas,
póta escullir.
LLUIS No 'm vóls ontèndrer....
CLAR. ¿Donchs, qué vós dir?
LLUIS ¿Vós que te 'n cèllia
una jo?
CLAR. Si.
LLUIS ¿Sabrás guardarla?
CLAR. De tu venint....
LLUIS Donchs, bè, Claretà.
(*cull una rosa y li dona*)
Tè; es blanca, y
guardala sempre,
¿sènts? fés ho així,

que l' ha cullida
per tú en Lluís.
Y cuan me tróbia
distant d' aquí,
al menys la guýntias,
pensant en mi.
CLAR. ¿Que déus tornar-te 'n
ja?
LLUIS Així se diu:
pus eixa tròpa
que arrivá á nit,
á tres brigadas
dón rellén, y
nos tóca á naltros
d' aquí sortir.
CLAR. ¿Y hont aniu ara?
LLUIS Tornám á Vich.
CLAR. ¿Si? així tou pare
no estará trist.
LLUIS Cert; y ab la guerra
que ara tenim,
sempre 'l bòn home
pensant en mi,
li pareix sempre
que déch morir.
CLAR. Ay! Déu no ho vulla.
LLUIS Qué!... ¿A fé vóls dir
que 'm plorarias?..
CLAR. ¿Perqué m' ho dius?..
LLUIS ¿Perqué?... ¿M' estimas?..
CLAR. Si; més.... Lluís....
LLUIS ¿Jo?... no ho preguntias!
¿Duptas de mi?...
¿No ho endevinas?...
¿No sènts glatir,
Claretà mèva,
d' amor mon pit?
Sòls per tu sento
mon cor bullir;
per tu á la vida
apego tinch;
sens tu, desitjo
tan sols morir!
No 't ruborissas,
si 't parlo així:
digam t' estimo,
torna m' ho á dir,
digasam' ho sempre
y 'm téns felis!
CLAR. ¿Qué vól que 't diga?...
LLUIS Pobre de mi!
¿Cuan jo só fora,
pensas en mi?
CLAR. Més....
LLUIS Cuan jo 'm trobo
distant d' aquí,
ay! d' anyoransa
sempre estich trist!
sòls en tu penso
de dia y nit;
pus tinch grabada
ta imatge aquí, (*al front*)
y mon cor sempre
lléssa sospirs,
que te 'ls envia,
d' amor ferit!
No s' reproducíxen
del tèn á dins
y no ressonan
dins de ton pit?..
¿Qué téns?... ¿Qué ploras?..
CLAR. Pobre de mi!

LLUIS ¿Créus, per ventura,
qu' estinch fingint?
CLAR. Créch que m' estimas.
LLUIS T' estimo, si!...
CLAR. Més jo... perdònam?...
LLUIS ¿Qu' es lo que dius?...
 Còm!... ¿tu no sèntes
 amor per mi?...
CLAR. Jo... Verge pura!...
LLUIS ¿Donchs qué m' has dit!...
CLAR. Ès que jo...

Acaba.

CLAR. Volia dir
 que t' estimaba...
 com á costí.
 Si, amiatat pura,
 Lluis, te tinch...
LLUIS Amiatat!... Calla,
 per Jesu - Crist!
CLAR. Dèu mèu!...
LLUIS Més, digas:
 tu no has sentit
 amor encara,
 ¿no es cert?...

Lluis....

CLAR. ¿Es dir que 'l sèntes?...
LLUIS ¿Es positiu?...
 ¿Tu á un hom' estimas,
 y no es á mi?...
 ¿Amor abrigas
 dins de ton pit?...
 ¿Es cert, Claretá?...
 Amor vull dir
 d' aquell que arríla
 del cor á dins!
 d' aquell que crèma
 com un foch viu!
 d' aquell que priva
 d' estar tranquil!
 d' aquell que lliure
 no deix dormir!
 Amor que logra
 fèrmos captius,
 per çll trovantos
 privats á fins
 de poguer véurer
 més que 'l desitj
 que un jorn poguèrem
 mal concebir!
 Amor que sempre
 més amor diu,
 la idea sempre
 fichsa tenint
 en la persona
 per qui 'l sentim!
 Amor qu' en cròixer
 may troba fi!
 Amor que vida
 n' es del esprit!
 Amor qu' es somni
 volé' extingir;
 que sols acaba
 ab lo morir!
 Ah! si coneixes
 l' amor que 't dich!...
 si l' sènts!

Si, l' sènto!...

CLAR. Claretá!...
LLUIS Lluis!
CLAR. Més al menys digam'
LLUIS ¿per qui!
CLAR. ¿Per qui?...

LLUIS Si, vull saberho!
 ¿Qui es çll!...

ESCENA VIII.

DITS y ENRICH.

(*al pasar lo rastillo, véu als dos y s' queda parat de moment*)

ENRICH Ah!
CLAR. (*al véurerlo, va á dirigits' hi y reprimitse 's deté*)
 Enrich!...

(*los tres quedán una estona suspesos y mi-
 vantsse alternativamente.*)

ENRICH (*á part*) Los dos son... y estaban
 de ni ara parlant!...

LLUIS (*id*) ¿Á aqueix... estima ella!...

CLAR. (*id*) Dèu mèu!...

ENRICH (*indecis*) Més ¿qué faig?...

LLUIS (*ab fingida naturalitat*) ¿No véls saludarla?

ENRICH (*ab intenció*) Si, més al entrar
 he vist que parlaba
 y aquí m' he quedat;
 pus may m' acomoda
 conversas trencar.

LLUIS (*fent que se 'n va*) Parlar pots ab ella.

ENRICH Don Lluis....

CLAR. ¿Que te 'n vas?

LLUIS (*ab ironia*) Oh, á qui no interròmprem
 conversas li pláu,
 mòlt just es no fèrli
 tampoch estorb may.

(*se 'n va y s' amaga darrera uns arbres de l' altre costat
 del rastillo per escoltarlos.*)

ENRICH (*á part*) Cor mèu, d' amargura
 bossins com no 't fás!

CLAR. (*id.*) En eix cor dich'hi,
 Dèu mèu, lo que hi ha!

ESCENA IX.

CLARETA y ENRICH.

ENRICH ¿Aqueix desengany tan trist
 me tenias preparat?...

¿Perqu' he d' habert' estimat?...

CLAR. Enrich!...

ENRICH Jamay t' hagués viat!

CLAR. Escolta 'm...

ENRICH (*interrump*) Calla!... no créguias
 que á escoltar disculpas vinga!

CLAR. Deixme dir... euan culpa tinga...

ENRICH Ets culpable, no m' ho nèguias!

Á traició m' has ferit,

mentint lo que menys sentias,

y ara ab excusas voldrias

bálsam posar en mon pit!...

no, no!... ni vullas tencar

lo mal dins de la ferida,

perque 'm còstia un jorn la vida,

fentla de nou rebollar!

CLAR. Verge pura!...

ENRICH Ja sè jo,

y sempre mon pensar fón

que sols per tu un noble es prou;

més no es just motiu aixó

per fèr lo que has fèt ab mi!

Calla, que no tènς defensa!

si amor per tu sènto, pensa

que ab nosaltres nasqué aquí.

« ¿Cuántas voltas jo, tement

« lo desengany que 'm dons ara,

« ja t' havia dit, —repara
 « qu' es molt gran lo inconvenient
 « que deurém vèncer; —mès tú,
 « en ton cor falsa tancant,
 « sempre 'm deyas y plorant,
 « —seré tèva ó de ningú!—
 « Mès ja tot está acabat!
 « Jo que la creya tan bona!...
 « ¿Qui no hi creu en una dona
 « que plora y jura al plegat?
 « ¿De qué serveixen promesas
 « que un cor ab esglay arránquia
 « y un altre ab secret las tánquia
 « y en llurs plechs quèdian impreses?...
 « ¿De qué al home li serveix
 « ab fé estimar en eix món,
 « si llurs esperansas son
 « sombras que 'l tèmps desvanex?...
 « ¿De qué serveix que la vida
 « se crega d' amor un cel,
 « si no es més que un mar de fel?
 « Si tot es una mentida!

CLAR. Per Dèu, Enrich

ENRICH No, l' Enrich
 ja no es ara lo qui ants fôu!...
 pus jo per tu no sò prou,
 que tu no ets prou per mi t' dich!
 Vén á D. Lluís mon amor;
 mès ja donze lla ó casada,
 no vullas ser mès que odiada
 per l' hom' á qui has mort lo cor!

CLAR. No 'm füssas patir així!...
 Enrich, no m' insultias mès!...
 guaytam', ¿no te dibuen res
 aqueixas llágrimas?

ENRICH Si;
 dibuen que per enganyar
 sempre d' eix modo han caigut!
 (ab dignitat) Jamay, Enrich, he pogut
 lo que no sento oprimir!
 Si jo t' estimo!...

ENRICH No, no,
 es en va; per si ho ignoras,
 sípiho; y en va també ploras
 porque no 'm quèixia mès jo:
 que sols las llágrimas s'ont
 de negra culpa nascudas
 y no d' aquí 'l cor vingudas
 á impuls del remordiment,
 la falta que s' ha comés
 en loch de deixar borrada,
 sols las deixan mès marcada,
 quedant l' ofés mès ofés:
 y cuan vanas aixis són,
 sempre així ab recansa cohuen...
 may del cor las tacas trahuen,
 s'ont sols en los ulls la font!
 « No plórias, no!... lo que has fet
 « fingintme tant tèmps amor.
 « no ho sabs tu; m' has pris lo cor
 « per fé 'l servir de joguet!
 « ¿Perqué d' amor l' has encués,
 « si es per tu tan poca cosa?...
 « l' has volgut... com una rosa,
 « per esfullarlo després!

CLAR. Donáu-me forasas, Dèu meu!...
 ¿fins á enán dèch escollarte?...
 matam', si vols, mès...

ENRICH (interrump) Matarte!...
 no tinch tal dret; sols pót Dèu!
 (va á deixarla y ella 'l deté.)

CLAR. Ah!... no!...

ENRICH Adèu per sempre!...
 CLAR. No!...
 ENRICH Deixme!...
 CLAR. No te 'n vajas!...
 ENRICH Si!...
 Adèu!
 CLAR. No 'm deixias així!
 tingas m' al menys compasió!

ENRICH Clarota!...

CLAR. Enrich!... si es que t'ens
 encara dins de ton cor
 per mi un sol resto d' amor...
 ENRICH ¿Qué dius?... Calla, que m' oféns!...
 Si lo foch que 'm va cremant
 no sentis, ¿me quèixaria?...
 CLAR. ¿Y tas quèixas sufriria,
 si jo no t' estimés tant?

ENRICH Tu!...

CLAR. Si, t' estimo!... y aixis
 sempre mon cor t' ha estimat!...

ENRICH Mès Don Lluís!...

CLAR. (interrump) No es veritat!

ENRICH Cóm!... ¿no estimas á D. Lluís?...

CLAR. No!

ENRICH Es á dir que...
 CLAR. (id.) T' ho asseguro!
 ENRICH Mès si mon pare m' ho ha dit?
 ¿Pót ser que m' haja mentit?

CLAR. Si; mès l' home...

ENRICH (ab enteresa) Es fals!
 CLAR. (id.) T' ho juro!

ENRICH (moqut per la forsa del jurament y no atrevint
 á duptar de son pare)
 Dèu meu!... Parla, d' una volta,
 y digas...
 CLAR. (interrump) Si!
 ENRICH Mès repara
 que 'm fás duptar de mon pare!...
 CLAR. No dúptias, Enrich, y escolta.
 Des que arribá mon cosí,
 encar que per un moment
 sia no mès, del campament
 vé molts voltas aquí.
 Mès... ni sols per atenció,
 m' ha dit una volta hermosa;
 may amor, cualsevol cosa
 sempre ha estat conversació.
 Mès ton bon pare, engranyat,
 y sens saber lo que feya,
 t' ha dit, porque aixis ho creya,
 qu' era auor nostra amiat.

ENRICH ¿Y no es aixis? Per segú
 torna jurarm' ho al instant;
 y creuré m' estimas tant
 com tant t' estimo jo á tu!

CLAR. ¿Que t' ho júria? (ab un arranch) Dèu del cel!...
 diheuli vos!

ENRICH (ab tota la forsa de la convicció) Oh!... (va per
 abraçarla, cuan D. Lluís vé baixant á ella furios
 y posantse en mitj aparta á l' Enrich d' una empenta)

ESCENA X.

ENRICH, CLARERA y D. LLUIS.

LLUIS Dèu de Dèu!...
 CLAR. y ENRICH Ah!...
 LLUIS ¿He pogut, á pesar meu,
 tants glòps empassar de fel!...
 (á Clareta) Indigna!
 ENRICH (horrorsat) Oh!...
 LLUIS (á Enrich) Y tu 'l mès culpable!...

¿cóm poguères ni pensar
qu' ella t' hagués d' estimar?...
miserable!

ENRICH (*altirantse ressentit*) Oh!...
LLUIS (*ab mes forsa y humiliantlo*) Miserable!!
(*á Claret*) ¿Y així tu á la teua sang

la llimpia y color nêgas!...
baixant te fins á ell, rossêgas
ton nom d' Albert per lo fang!

CLAR. Jesus mèu!...

ENRICH (*á part*) Detinchte, cor!...
calla y sufreix!...

LLUIS (*á Claret*) Mira; encara
que un jorn lo dol te matara,
deus aqueix indigne amor
arrancar lluny de ton pit;
pus la deshonra ab ell cridas!...
¿Cóm de qui ets així t' oblidats!...

(*á Enrich*) ¿Cóm tu á tant t' has atrevit!

ENRICH Don Lluís, no digau res més,
pus prou fa qui tant escolta,
y sênt ma paciencia molta,
tal volta se m' acabès!

LLUIS ¿Cóm t' atreveixas aixís
encar á aixecar la veu?...
CLAR. (*intercedint*) Lluís!...

LLUIS (*apartantla ab despit*) Fuig!...

CLAR. (*volent que s' continga*) Enrich!...

ENRICH (*dominantse abdesculcat suplicant ab ira*) Per Déu,
la boca tancáu, Don Lluís!

LLUIS Déus estar, siguent jo aquí,
no insultet, sinó humiliat!

CLAR. Enrich!...

ENRICH Don Lluís, per pietat!...

CLAR. (*suplicant*) Lluís!...

LLUIS (*ab ira*) Vêste 'n lluny de mi!...

que si tornar á aqueix món
ara los pares podian

á viure renunciarian,
vermell de vergonya 'l frònt!

¿Que no véus, desventurada,
que, comênt tal baixesa,

la sang y antiga noblesa
d' Albert deixas deshonrada?

CLAR. (*horrorisada*) Ah!...

ENRICH (*fora de si*) Tú ets qui per lo fang
tira la noblesa y l' honra!...

es ton orgull que deshonra
dels nobles l' honra y la sang!

CLAR. (*temênt per ell*) Oh!... Enrich!...

LLUIS La vida 't fa nosa!...

¿T' atreveixas, insultet,
de tu á dar-me 'l tractament?

ENRICH No 'n mereixos altra cosa!
¿Cuán com tú 's portan los nobles?...

janay, ni ells, ni ningú!...
Si 'ls nobles fossan com tu...

LLUIS Oh!... (*volent interromp.*)

ENRICH Com tú foran immobles! (*ab tot menyspreu*)

LLUIS Ja eixa llenga 't tallarè!... (*blanch de ràbia*)

ENRICH ¿Tu?... (*posant ma á la espasa*)

CLAR. Tinchte!...

LLUIS Qu' estás parlant (*ab imperi*)

á ton quefe!... al mèu devant
descubreixto! (*li tira 'l capell á terra*)

CLAR. Enrich!... (*contenintlo*)

ENRICH (*no poguent aguantar més*) Donechs, bè!

Has trepitjat mon honor,
y á un angel has insultat!...

defensat si ets... (*trau la espasa*)

CLAR. (*posantse en mitj dels dos*) Per pietat!...

ESCENA VI.

DITS, PAULA y SIMON, (*corrent*).

PAULA. Ah!...

LLUIS. (*ab autoritat*) Enrich!...

SIMON. ¿Qué pasa?...

LLUIS. (*á Enrich*) Traïdor!

PAULA. (*habent pujat á la rampa y fent senyas als soldats de l' altra banda del terra-plé*) Corréu!... corréu!...

SIMON. (*anant al rastillo y privant als soldats d' entrar al jardí*) No, nada es!...

CLARETA. (*vegent als soldats y comprnent la situació d' Enrich*) Verge del cel!...

ESCENA XII.

DITS y AIGÜES SOLDATS.

LLUIS. (*als soldats*) ¿Com aixís
os quedáu parats?...

ENRICH. (*coneguent la seua intenció*) D. Lluís!...

LLUIS. (*als soldats*) ¿Qué feu?... agafáu lo pres
presentáulo al general.

CLARETA. (*suplicant*) No!...

LLUIS. (*á Enrich y sens fer cas de Claret*)

Contra mi alzar ta espasa!...

(*Simon y Paula se esposan ab ademans de sú-
plica*)

ENRICH. (*á Simon y Paula*) Deixáu-lo!

SIMON. (*vegent que 'l prenen los soldats*) Enrique!...

ENRICH. (*ab dignitat*) Que ho fassa!

LLUIS. Déus morir per criminal!

(*fa una senya als soldats y se 'l empòrtan*)

ENRICH (*á Lluís*) Cor de tigre!... (*á Claret que plora*)

Adéu!...

CLARETA. (*vegentlo desaparèixer en mitj dels soldats y vo-
lênt córrer á ell*) Ah!...

LLUIS. (*agafantla d' una ma y dihentli ab molta resolu-
ció*) T' dich

aqueix miserable oblida,

si vols salvarli la vida!...

y á mi...

CLARETA. (*interrumpentlo y ab tòt despit y entera digni-
tat*) No!

LLUIS. (*ab tola ràbia*) Guay de l' Enrich! (*se n vá.*)

(*Martí apareix á la porta de la casa y, habent
sentitlos der vers vers, queda com ferit d' un
llamp: Claret 's deixa caurer en un dels assien-
tos del peu dels arbres, plorant amargament; Si-
mon y Paula en mitj, ab marcada tristesa.*)

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

Una sala baixa de la torre: al fondo una porta ab una finestra à cada costat, per las quals se vèuen los arbres del jardí: à dreta y esquerra altres portas que donen à las habitacions interiors: en lo pany de paret que millor convinga, un secret en forma d' armari, about hi haurà la espasa y lo uniforme de 'u Martí: moblatge de la època y rich: cortinatges, quadros de familia, etc., etc,

ESCENA I.

PAULA (*guaytant à fora per una de las finestras*).

Pareix qu' es ell: sí, en Joan: m' ha vist: aquí s' encamina. (*Separante de la finestra*). De l' Enrich noticies certes sabré aixís tot de seguida. Pobre Enrich!... Cuan prest volé d' aixos lindars l' alegria!... avants la ditxa hi rognaba, sols lo dol ara hi domina!

ESCENA II.

PAULA y JOAN.

JOAN. Adén, maca.
PAULA. Digas, cuyta, ¿póte dar-me bonas noticias?
JOAN. Oh... jo...
PAULA. ¿Qué sabs de l' Enrich?... parla.
JOAN. Sí, ¿qué vols que 't diga?...
PAULA. Que si 'l matarán ó no.
JOAN. Tant com aixó... més, va prima la cosa: D. Lluís s' empenya on que las lleys se li apliquian com mereix; pus ell diu qu' es un aste de rebeldia, y aquell que manca á son quefe...
PAULA. vaja, pena de la vida.
JOAN. Sí, més ¿tu creus que l' Enrich li manca?
JOAN. Jo 'l que crech, filla, que si 'l general cunpleix á la lletra lo qu' esplica l' ordenansa, sens remey lo fossela de segrida.
PAULA. ¿Més per lo que féu l' Enrich ja té pena de la vida?
JOAN. ¿Si 'n te, dius?...
PAULA. Que l' hagués mort: més no li féu cap ferida, ni lo tocá solsamient.
JOAN. Lo mateix fóra.
PAULA. Donchs, digas que 'l matarán.
JOAN. Ah... aixó... als menys las lleys així ho dictan: no sé ara lo general...
PAULA. ¿Es á dir que si ell volia?...
JOAN. Si ab instancia li parlásses, tal volta 'l perdonaria:

més temo... Si tu no saba aixó 'l qu' es: ¿vols que t' ho diga? res, per qualsevulla cosa tenim pena de la vida.

PAULA. Bè... més...
JOAN. (*interrump.*) Res, donchs; perque véjas si va ab rigor la milicia, tot per sít de l' ordenansa te contaré alguns articles. Que comensa per lo cap ó per la cua, no implica. Tot qui abandonia la guardia, sia de nit ó de dia, sens un órdre superior, tindrà pena de la vida. Qui de llurs filas s' empaisia, á las filas enemigas, ja sia quefe ó soldat, tindrà pena de la vida. Si, per qualsevulla cosa, una paraula ofensiva lléna un soldat contra un quefe, tindrà pena de la vida. Si á un soldat un quefe renya, y 'l soldat alsa la vista, prentutsci per insult, tindrà pena de la vida. A més, aquell que demostra que contra un quefe conspira, ó li desitja algun mal, tindrà pena de la vida. Qué!... y aquell que no saldía ab respecte y cortesia y humil en tot no obheixia, tindrà pena de la vida.
PAULA. Bè, bè, prou; no m' atabálias, y anause n tots á la pifa ab la ditxosa ordenansa y la milicia... ó malicia! que jo no sé pas si així millor non li donarian.
JOAN. Qué!... y aquell que sens llicencia surt del campament, si arriba á ser lo sol á la posta, tindrà pena de la vida. Y aquell que no comparega cuan las cornetas nos cridan, ó bé per ser poch puntual, tindrà pena de la vida.
PAULA. Bè!...
JOAN. Y 'l que de bon matí no s' alsia y no s' espavilia, segons es us y costum, tindrà pena de la vida.
PAULA. ¿No acabarás?...
JOAN. Y aquell que róbía un ou, ó una gallina, ó li manqui alguna prenda, tindrà pena de la vida. Y aquell que, siguent soldat demunt seu pórtia brutissia, y no 's rentia, endressia y cisia, tindrà pena de la vida. Y que d' aqueixa manera, Paula, esplicante 'n podria...
PAULA. ¿Y 'l soldat que tant mauteix no té pena de la vida?
JOAN. No, aqueix no.
PAULA. D' aixó ja 't crech; perque tu ja mort serias.
JOAN. T' ho dich com es; perque véjas, pobre Enrich, lo que perilla.

PAULA. Fuig d'aquí, y així no pàrlas :
pareix que ho prengas per riure.
Si així fos vostra ordenansa...

JOAN. Vaya, si es així!...

PAULA. Mentida!

JOAN. Bè, jo 'l que 't dich que l' Enr.ch...

PAULA. Si, massa ho crech que perilla...
y jo 'n tinch la culpa.

JOAN. Cóm!

¿tu 'n téns la culpa?

PAULA. Jo.

JOAN. Esplica 't.

PAULA. Res, sento crits al jardí,
hi baixo tot de seguida
per saber qu' era, y veýent
qu' eran ella dos que 'a volian
matá' y que Dona Claretta
ploraba y no 's detenian,
munto al terra-plé corrent
y als soldats crido que vingan
per despartirlos; vingueren;
més Don Lluís, cegat per la ira,
maná pèndrer á l' Enrich,
y ells ho feren, los indignes!

JOAN. Jo ja ho veig... qui mana mana.

PAULA. Al diable á mana 'injusticias!
vejas si 'l habian de crècher
per més capitá que sia!

JOAN. Oh!...

PAULA. ¿Es á dir qu' en casos d' eixos
tu també l' obehiras?...

JOAN. Jo...

PAULA. ¿No es veritat que no?

JOAN. No ho sé; llavors ho veuriam.

PAULA. Qué, veuriam?... no vull fèrbo,
y santa bona Maria,
així contestar se déu,
euan es una picardia
com aqueixa.

JOAN. Bè, deixémbo.

PAULA. Ara conech que t' haurias
portat lo mateix que 'ls altres.

JOAN. Tu 'm fas riure... si 'ns hi obligan;
y l' obligació ants que tot,
sinó, pena de la vida!

PAULA. ¿Y valtros volú ser homes?...
si dourian dir faldillas!

JOAN. Tu sols sabs una cansó.

PAULA. Y tu tan sols ne sabs mitja.

JOAN. Sé que l' obligació...

PAULA. (*interrump*) Tòrn hi!...

JOAN. Y es clá, y pena de la vida!

JOAN. Vés allá!...

PAULA. (*ab to picaresch*) Més... tu y jo...
Vèste 'n.

PAULA. y no tòrnias cap més dia!

JOAN. ¿A fé?... donchs, ja m' has vist pron.
¿Ho sents?...

PAULA. Si!... tan galant vista.

JOAN. (*anantse n'*) O es boja, ó 'n t'è un' arrel!

PAULA. Estich per crécher qu' es ximple!

ESCENA III.

PAULA.

Veig que per cumplí' ab llurs quefes
á son pare penjarian,
sens véner que forsas voltas
no 'ls manan més que injusticias!

ESCENA IV.

PAULA y CLARETA.

PAULA. Dona Claretta...

CLARE. No, Paula;
deixme.

PAULA. Més no estiguén trista.

CLARE. ¿Qué sabs?

PAULA. No, res... es dir, sé...

CLARE. Parla, sia lo que sia.

PAULA. Desitjant saber de cert
bònas ó malas noticies,
vaig á surtir, y un soldat
veig que vé, y tot de seguida...

CLARE. Acaba: ¿no t' ha dit res?

PAULA. Si, més...

CLARE. ¿Callas?... Paula, digas,
¿es mort l' Enrich?...

PAULA. No senyora:
més un càstich molt terrible
li espera, segons las loys.

CLARE. ¿Qm?

PAULA. (*ab tristesa*) La mort!...

CLARE. Verge santíssima!

PAULA. Y lo que diu qu' es de ténier
que Dou Lluís molt maquina
per que 'l matian.

CLARE. Paula, calla.

PAULA. Si fos jo com vos... voldria...

CLARE. Calla, per Déu!

PAULA. Si senyora,
Don Lluís es un home indigne!

CLARE. Paula!...

PAULA. Y no héu de pogner véure'l.

CLARE. Déixme sola!... necessita
mon cor plorar y res més!

PAULA. Jo... la veritat siga dita,
si fos home... Perdonáu...

CLARE. Vés.

PAULA. (*anantse n'*) Quin dol, pobre familia!

ESCENA V.

CLARETA.

Oh!... Déu meu!... ¿es veritat
lo que m' acaban de dir?..
¿y jo ho he pogut sentir
sens quedar 'm lo cor glassat?...
¿com morta no m' he quedat,
si pena de mort ell te'?...
¿y en Lluís s' empenya en que
caiga la lley sens fer tort?...
per llinrario de la mort,
Déu meu!... Déu meu! ¿qué déch fé'?

¿D' en Lluís déch acedir
á la exigencia terrible?...
oh, no! impossible! impossible!
de dol deixiüm ' ants morir!
Sòs per l' Enrich puch sentir
aqueix amor verdader!..
¿menysprearlo!... ni pòt ser,
ni á n' en Lluís puch tindre amor!..
¿puch governar jo mon cor?...
Jesus Déu meu!... ¿qué déch fé'?

Glateix ab fatich tan gran
lo meu pit, que pareix com
si hi tingues un tros de plom
qu' estes demunt d' ell pesant!
Cuánt sufreiro, Déu meu, cuánt!

Enrich!... Lluís!... jo no sé que m passa!... ¿consentiré en que 'l mántian?... jamay! no!... ¿mes cóm evitarho jo?... Reyna del cel!... ¿qué dech fé'?

ESCENA VI.

CLARETA y SIMON.

- SIMON Dad á vuestro dolor treguas y al corazón afligido no le robeis la esperanza, aumentando su martirio.
- CLAR. Simon...
- SIMON No desconfieis; aun Martí no ha venido, y cuando no viene el padre perdido no estará el hijo.
- CLAR. Simon... deixáume plorar, pus sòls plorant trobo alivio!
- SIMON No hay duda que son las lágrimas para el pecho comprimido lo que para las heridas el bálsamo curativo... pero, con todo, no veo para tal llanto motivo
- CLAR. Ay!... si encar vos no sabéu...
- SIMON Qué!... decid!..
- CLAR. No, no puch dirho!
- SIMON ¿Teneis ya noticia, á caso...?
- CLAR. No, no es així!...
- SIMON ¿Os habran dicho que Enrique ya...!
- CLAR. No, Simon!
- SIMON Señora, podeis decirme... Perdonad... mas no creais en su muerte aun... (á part) Dios mio! si asi fuese!... (á ella) ¿Lo quereis? voy al campamento mismo y vuelvo á vos enterado en menos que se echa un tiro; y como sea seguro que le hayan muerto... asesinos!... aun queda arder en mi alma para vengarle!... ¿qué he dicho?... vivo está y vereisle pronto regresar aqui tranquilo; pero estoy perdiendo el tiempo... voy volando... si deliro... pues no le amais mas que yo!
- CLAR. (á part) No ho sab lo que jo l' estimo!

ESCENA VII.

DITS y MARTÍ.

- MARTÍ No hi anéu, Simon.
- CLAR. Martí!
- MARTÍ Clareta...
- SIMON Pero y...
- MARTÍ (interrump ab amargura) Res sé!
- SIMON Pero...
- MARTÍ (id.) Ni l' he vist, ni re!
- SIMON Mas, ¿vive aun?...
- MARTÍ Simon... si!
- SIMON Entonces... (Quèdan los tres un moment callats, Martí plega ls brassos y queda com clavat al peu de la porta del fondo; Simon desapareix, donant una mirada compassiva á Martí y á Clareta qu' está plorant sentada en un silló.)

ESCENA VIII.

MARTÍ y CLARETA.

- CLAR. (á part.) Y no s' atansa!... Veig la tristesa en sa cara!... (mirantlo ab trist recel.) ¿Esperar podem?...
- MARTÍ. (ab molta amargura.) Si; encara debém tenir esperansa!
- CLAR. (alsante del silló.) Martí!...
- MARTÍ. (acostantse á ella.) Tres voltas he anat avuy á lo campament y ni véurer sòlsament al general he lograt!
- CLAR. Déu meu!...
- MARTÍ. Si bè, ara 'm digueren, més no sé si es cert ó no, qu' en eixa darrer acció que prop Cardona tingueren habia lluytat com á brau, y lo general, atés son valor, li habia promés de capitá banda y gran.
- CLAR. ¿Y es així?...
- MARTÍ. Oh!... si així fòs, com D. Lluís capitá scnt, ja no fóra delincuent l' Enrich, ó ho fóran tots dos.
- CLAR. ¿Més no os ho han dit?...
- MARTÍ. Si; més pesa lo dupte sobre 'l cor meu tant, que tème no li féu lo general tal promesa.
- CLAR. Oh!... escoltáu; si á n' en Lluís... Qué!...
- MARTÍ. (interrump.)
- CLAR. Anáulo á trobar... Qué!...
- MARTÍ. (id.) ¿Á ell jo? Janay, Clareta!... aixó no!
- CLAR. Es que...
- MARTÍ. (id.) Impossible!
- CLAR. Podé
- MARTÍ. lo perdé li farà dar, cuan véja la vostra pena... ja té bon cor; més... De hiena! ¿encar lo vols defensar? ¿No coneixes que venjansa y odi sòlsament respira contra l' Enrich?... Oh!... de ira té 'l cor ple!... ¿Ab quina esperansa vols que li parlas jo, cuan orgullós se m' alsaria y tráurerem' intentaria á xascos del seu devant?
- CLAR. Martí!...
- MARTÍ. Si, Clareta; y créu que no pot ser!... que si anás á trobarlo y m' insultás... qué faria jo ho sab Déu! ¿Jo danar motiu perqu' ell diga que me li he humilhat? encara té dignitat y honor com sempre aqueix vell! (ab amargura.) Més, honor com he tingut no sé si avuy per tothom tinch encar!... ¿Perqué?... Mon nom pudé escarnit ja ha sigut!...

CLAR. Martí...

MARTÍ. Escolta: ants de morir, y ab lo sulor de l'agonia, ton bon pare, que al cel sia, que t'fes de pare'm va dir. Y encar qu'ell consideraba que jo un fill tenia també, no obstant sabia ell molt bé que la distancia que anaba d'ell á mi, en tots los seus punts faria jo guardada fos també entre vosaltres dos encar que os criássen junts. « Aixis ell ho va pensar » y també aixis aqueix vèll, « sens véurer ni jo ni ell » que 'ns poguéssen engauyar: « que la paraula que jo « li donuí, s' pogués may dir « que filla podia éixir « de reproable ambició! Mes, ¡ay! desgraciadament no se si ha algú ara que pensa, fent á mon bon nom ofensa, que he abrigat un vil intent!... que he procurat sols criarvos sens distinció y com germans per demá ab los llassos sants del matrimoni juntarvos: y que ab aqueixa esperansa tan sols tutor teu se'm véya, sens mirar que ab aixó féya tót un robo de confiansa! Pude aixó's dirá de mi, després de mos béns afanys!... ¿ De qué m'han servit los anys! ¿ Perqué m'he'u burlat així!

CLAR. Martí!...

MARTÍ. ¿ En ton cor com entrada á eix amor donar pogueres y, en lloch de dir'm'ho, tingueres sempre la boca tancada? Y l' Enrich!... l' Enrich!... per més que á estimart' haja arribat, ¿ com dirt' ho may ha gosat?... Oh!... aqueix amor mal outés á n'ell lo feu criminal, á tu t' amargá lo cor y á mi'm pot robar l'honor!... mira si n'ha fet de mal!

CLAR.

Culpables, si, los dos sòm y jo mes qu'ell, si volcu! mes nostre amor no veníeu que t'quina vostre bèn nom.

Pot alguna mala lenga calumniarvos ab malicia; lo temps vos farà justicia menyspréu trobant qui os ofenga.

MARTÍ

Ah!... no coixeix encara tu eix món!... ab vritats fingidas, ab ben tramadas mentidas se deixa roja una cara! y si aquell á qui s'ofen li arrilla'l coló á sortir, qu'es culpable se vé á dir per més que sia ignocent!... Si; mes, pura com lo sol surt la veritat; y Deu qu' en los cors lleigix, ¿ creyéu que vulla...?

CLAR.

(*interrump*) No, Deu no ho vol! Tampoch la maldat apréu

y la maldat existeix y mas de jorn en jorn creix, per més que Deu la reproba! Bé, ja ho veig; obrárem mal, callantvos lo nostre amor, y á mi'm amargá lo cor y á ell lo feu criminal: més, que lsi portany al poble, son nom es honorat y basta! pot ser bé un fill d'humil casta marit d'una de sang noble! Per ell lo mèu cor, Martí, com per mi'l seu, ab tropèll glateix: digna jo sò d'ell y ell es digne de mi: que si á lo nom Matas just va mon noble nom d'Albert, ni una sola lletra pèrt ni pèrt de noblesa un punt! Deixáulos dir, si algun dia vos fessen traïdor agravi; ja se los hi claurá'l llabi! Cuan de dir mal cansat sia!... y'l borró que prompte ó tart pot caurer sobre mi, encara que'l réntia'l temps, la mascarà m'hi deixarà!

MARTÍ

ESCENA IX.

MARTÍ, CLARETA y D. LLUIS.

(*vé precipitadament per lo fondo; més, al véurer á Martí y Claretá junts, queda sorprès per un curt moment y aparentant la franquesa ab que acostuma frecuentar la casa, diu luego ab cinisme.*)

LLUIS.

Deu vos guart.

CLAR.

Lluís!...

MARTÍ.

¿ Vos aquí!...

LLUIS.

¿ Qué os estranya?

CLAR.

Martí... (*reyéntlo extraordinariament afectat.*)

MARTÍ.

¿ Qué m'estranya dihéu?... ¿ que ja m'he oblidat, creyéu, de vostra traïdor' haassanya?... ¿ A què veniu?... responéu! (*reyéntlo confós y callat*)

¿ Que no os recorda vos ja de que l' Enrich mon fill es, que acusat per vos y fet ab tóta injusticia está?

CLAR.

Mès si...

MARTÍ.

(*donantli una mirada d'autoritat per que no intercedesca y luego tornant á dirigirse á D. Lluís.*) ¿ No contestau vos?...

A aqueixa casa os hi porta alguna torta intenció, com tótias las vestras, torta!

LLUIS.

(*altívanse.*) Oh!...

MARTÍ.

(*interrump.*) Sols per passar la porta y per callar tenui rahé!

CLAR.

(*tement per ell.*) Martí!...

MARTÍ.

(*interrump.*) Oh!...

LLUIS.

(*id. ferit en són orguill*) Teneáu eixa boca que ja prou veneno ha trèt!

MARTÍ.

Sols á vos tancaria os toca!

LLUIS.

(*á Claretá que vol contenirlos*) Se'm provoca!...

MARTÍ.

¿ Se os provoca!...

¿ Cóm, després de lo que héu fet, encar' aquí os aturau á posar los peus, Don Lluís!... cuan encar' aquí veniu,

que no tingiut es precis
vergonya com no teniu!
¿ No m' heu encar' ofes préu
rompent de ma honra lo espill!...
¿ sang d' Albert vostre cor meu!...
trò d' Deu!... no!... Albert no sòu!...
sòu... lo ladre del meu fill!

CLAR. Deu etern!...
LLUIS (furiós) M' indignán!... No!...
MARTI (id.) vos á mi m' heu indignat!...
CLAR. (contenintlo) Lluis!... (á M.) Anàuse'n, per pietat!
MARTI (á D. Lluis) Y tu... (á Marti) Anàuse'n!...
(reprimintse ab molta pena) Si!... que jo
faría ara un disbarat!
(entra en son cuarto tremolant de ira.)

ESCENA X.

CLARETA y D. LLUIS.

CLAR. Lluis...
LLUIS No creya trobar
á aquest home ara ab tu aquí;
y no sò, al rébrer 'm així,
com m' he pogut aguantar...
(ab resolució) Més tindrà recort de mi!
CLAR. (detenintlo) ¿ Ahónt vas?
LLUIS M' ha estat insultent,
Clareta, y no hi ha qui aixó
oblidi tan faciment!
CLAR. Oblid' ho.
LLUIS Es un mancamént
que may perdonaré jo!
CLAR. Escolta: l' hom' qu' es honrat,
sia noble ó villá sia,
no vol ésser tromptjat.
LLUIS Lo tromptjat jo seria
deixant á eix vell donat!
Ell es villá, noble sò!
CLAR. Més ell es pare agraviat!
LLUIS En mi 'l agravi es majó!
CLAR. Cuan se tracta de se honrat
no es la rassa distinció!
Si 'l noble 's créu ab motiu
per se' obehit del villá,
lo noble, en loch de se' altiu
deu ser generós y humá,
may cruel y venjatiu!
Y si 'l villá ofes se véu
per lo noble á qui obeheix,
y en l' honra ferit se créu,
tan altiu com se mereix
contra 'l noble alsarse dén!
que no hi ha lley ni rahó
per volgué á un home obligat
d' un altre á infame opressió,
que no hi entra distinció
cuan se tracta de se' honrat!
LLUIS Es per demés tot cuan digas,
defensa al villá, si vós;
més ja 't juro, puig m' hi obligas,
que venjar-me vull tan sols! (fent que se'n va)
CLAR. (detenintlo) Vull que més aquí t' estigas.

CLAR. No!
LLUIS Escolta.
CLAR. No escolto re!
LLUIS ¿ Llavors, perquè aquí has vingut?
CLAR. ¿ Perquè ho vingut?
LLUIS Sí, ¿ perquè?
LLUIS Puig t' hi empenyas, t' ho diré;
més dirt' ho ants hauria volgut.

CLAR. Bé, digas.
LLUIS Venia á probar
si tu á l' Enrieh lliurar vols...
CLAR. ¿ Y aixó m' gosas preguntar?...
¿ Perquè així t' vens á burlar!...
LLUIS Hi ha medi, y 's lliura.
CLAR. ¿ Un tan sols?
LLUIS Un.
CLAR. Si dependís de mi
y fos possible...
LLUIS Ja ho es,
y dependeix de tu: sí.
(una pausa breu y cambiant de tò.)
Lliuralo... y lo d' en Marti
oblido per sempre mes.
(tornant al mateix tò y ab desconfiansa)
Molt témo que no voldrás
fèr lo que jo te propósia,
perqu' ell de libertat gósia.
CLAR. Parla y, si puch, no dirás
que tot l' empenyo no hi pósia.
Més si per lliuralo, ara
t' hagués de prométer lo
que no dech ni puch, repara
que, com sempre he dit, encara
sabria dirte que no!
Mes no, ton cor no vulldrá
aixó; digas, ¿ qué dech fé'?

LLUIS Menysprearlo!
CLAR. Ah!... No pót se'!
CLAR. Si he promés...
LLUIS (interrump.) Que morirà
donchs, jo t' prometo també! (fent que se'n va)
CLAR. (detenintlo) Lluis!...
LLUIS (anante'n) Adéu!
CLAR. (corrent á ell) No!. Venjatiu!... (reyent que se'n va)
(Lluis se deté en la porta del fondo y tornant á ella
li diu molt marcat.)
LLUIS Digas, vós ser méva?...
CLAR. (resolta y ab despit) No!
LLUIS Donchs, bé! (se va y 's troba de cara ab Marti
que l' impedeix lo pas posantse en mitj de la porta
del fondo)

ESCENA XI.

CLARETA, D. LLUIS y MARTI.

MARTI D' aquí no surtiu!
CLAR. Ah!
LLUIS ¿ Cóm que no?
MARTI No pas viu!
LLUIS (ab menyspreu) ¿ Vos voléu privarm' ho?
MARTI (ab enteresa) Jo!
CLAR. Marti...
MARTI Ves!... No vull ningú!
(Clareta entra en son cuarto ab recansa.)

ESCENA XII.

D. LLUIS y MARTI.

(Marti tanea la porta del fondo, trau la espasa del secret y
fora de sí, diu á D. Lluis.)
MARTI Si tu á l' Enrieh Matas mítas...
visca Deu!... d' un cop segó,
encar aquí queda un Matas
per ara matarte á tí!
Defénsa 't, si tens valor!...
trau la espasa, si serveix
com aqueixa per l' honor!

LLUIS La méva sòls se tenyeix
ab sang més digna!
MARTI Traidor (*va à ferir-lo d' una
estocada y D. Lluís evita 'l cop subjectantli 'l bras*)
LLUIS (*ab tò de superioritat*) Una ma per subjectarte
me basta, vell imprudent!
Rendeix-te! (*l' obliga à càurer ajonollat als seus
peus.*)

ESCENA XIII.

MARTI, D. LLUIS y CLARETA.

MARTI (*blanch de ràbia*) } Ah!!!
CLAR. (*horrorisada*) }
(*Clareta va al fondo y obra la porta com per cri-
dar socorro; mes, com dominada per altra idea,
torna y 's dirigeix à D. Lluís.*)
LLUIS (*ab orgull y aire de triufo*) No vull matarte,
perque dégas recordarte
que 'm deus la vida que tens!
Més lo teu fill morirà!
CLAR. (*cedint à la exigencia*) Lluís, jo...
LLUIS (*ab menyspreu.*) Ara ja es tart!

ESCENA XIV.

DITS y ENRICH.

(Enrich apareix de cop per lo fondo ab banda de capitá y ploma.)

TOTS (*expressant cada un distint afecte al véuer à Enrich*)
Ah!!!
ENRICH (*apartant d' una empenta à D. Lluís y abressantse
en son pare que ab molta feyna pot alzar-se de terra*)
A son fill tenui aquí!...
MARTI (*plorant de alegria.*) Fill meu!!
CLAR. Enrich!!
(*Los tres forman un grupo en mitj de la sala; D.
Lluís queda abatut de vergonya: tot això deu ser
fet molt viu y animat.*)
ENRICH (*à D. Lluís.*) Traidò!... ¿així
vos héu pogut deshonrà!
LLUIS (*confús*) Oh!
MARTI y CLARETA Enrich!!
ENRICH Clareta!... Pare!...
LLUIS (*vegentlo ab banda y ploma, ap.*) No hi ha justícia
en lo món!...
¿Las lleys penals perquè hi són!
MARTI (*à Enrich, senyalant à D. Lluís*) Guayta 'l!...
ENRICH (*comprententlo.*) Per ell estich ara!
(*à Clareta y à Marti*) Deixáunos!... féu m' aqueix plé!
MARTI Venjam! y venja t'!
ENRICH (*ab tóta la forsa d' un jurament.*) Si!
MARTI Pro...
ENRICH (*interrump.*) Ab honra os venjaré jo!
MARTI Be!... Un vell no serveix per ré!
(*Marti se 'n va per la esquerra tramolant acom-
panyat de Clareta que no pot contenir las llágrimas*)

ESCENA XV.

D. LLUIS y ENRICH.

ENRICH Don Lluís!...
LLUIS (*altívantse*) Res digas y respecta'm sempre!
ENRICH ¿Jo!... ¿Com voléu que aquí mon cor no esclatía
de ràbia contra vos y no os trepitgia!...
LLUIS Oh!...
ENRICH M' héu fet la més gran de las infámias!

Vostre orgull inhumá mort me volia,
contra mon pobre pare ab crueltat bárbara
héu aixecat lo bras, volént ferir-lo!...
Don Lluís!... tòt això 'm crida venjansa,
y vos la juro eterna! y si atrevida
aqueixa ma no os he tallat encara,
es sòla perque guaytárosla poguéssau
y cubris la vergonya vostra cara!
més ab tòt, necesito la sang vostra
perqu' ella de la méva 'l foch apáguia!
LLUIS Calla eixa boca!
ENRICH Calláu vos, indigne!
calláu, si! pus mon cor es una brasa,
y á son ardor assedejat me sento
de vostra sang y os dich que habéu de dárme-la!
LLUIS ¿La méva sang!... bullint, al cap me munta!...
¿Qui és tu que així orgullós fins á mi t' alzas?
ENRICH ¿Qui sò dihéu?... sò tant com vos!
LLUIS Mentida!
ENRICH ¿Mentida!... No sò tant; sò més encara;
pus jo conservo pura la méva honra
y vos pel mitj del líb! 'l habéu llessada!
¿Qui sò me demaniu!... sò fill d' un home
que la sang á torrents dongué á la patria!
que té en sa vida las virtutis escritas
sens cap borrò! sens que hi haja cap infámia!
¿Qui sò voléu saber!... sò, pro ab més gloria,
un capitá com vos ab ploma y banda!
y si eixa banda avuy mon pit adorna,
sang per tenyir-la he fet en las batallas!
si adorna mon capell ara eixa ploma
per posarl' hi furats m' hi han fet las balas!
¿Aqueix capell que, ab tòt escarni, 'l vostre
orgull del cap me lo arrancá, ab gran ràbia,
e mes no acceptant, cobart! mon desafío,
e dant per escusa vostre grau y rassa!
¿Voléu encar que més detalls os diga
de qui sò jo?... Don Lluís, sò 'l Enrich Matas,
que tenint ara un grau igual al vostre
satisfacció d' injurias os demana!...
mes sempre en sas accions mes que vos noble,
no os vol ferir sens que os traygué la espasa!
LLUIS La vanitat te cega!... mes déch dirte,
per mes que brillia en lo teu pit la banda
y en ton capell se glòria blanca ploma,
que aixecat fins mi no pots encara!
ENRICH Mes sò...
LLUIS (*interrump.*) Un villá ab noblesa; y may de sobre te
traurás la vilesa de la casta!
¿Jo acceptá 'l desafío que 'm proposas?...
¿Jo vols que fins á tu jamay m' abaixia?
en ton mesqui nivell me posaria!...
merexi sòls mon meynyspreu la vil canalla!
ENRICH Ira de Déu!... cobart!... ¿Creyéu lliurarvos
per ventura ara així de ma venjansa?...
Si defensarvos no voléu...! (*trau la espasa*)
LLUIS ¿T' hi empenyas!...
faré que ton desitj se satisfassa;
mes no ab la espasa; honrarte massa fóra!...
probaris lo vil cuyro de la vayna!
ENRICH Oh!...
LLUIS (*trayentse la cayna y amenantlo ab ella*)
Lo mateix que á escléu que se 'l foeteja,
plena de blaus te vull deixar la cara!
ENRICH Perdóna Déu dels dos al que ho meréxia!
(*va à darli la estocada quant se sent una canonada
del castell de Montjuich que crida als catalans à
la batalla.*)
LLUIS (*retrocedint*) Ah!...
ENR. (*determinse*) La patria 'ns demana! ara ella os salva!
LLUIS (*d part.*) Me venjaré! (*se 'n va pel fondo*)
ENRICH Corram en sa deféusa!...

Més os veurè després de la batalla!
(*se sent altra canonada de Monjuich y cornetas y caixas en lo campament.*)

ESCENA XVI.

ENRICH, MARTÍ y CLARETA

CLAR. Enrich!... (*vegent que se 'n va*)
MARTÍ Fill!... (*id.*)
ENRICH Adéu siau!... Montjuich nos crida!..
(*desde la porta del fondo*)
MARTÍ ¿Més y ell?... (*no veient á D. Lluís*)
ENRICH (*comprentilo*) Cumpliré! (*desapareix*)
CLAR. (*id.*) ¿Qué ha de...?
MARTÍ (*interrump.*) Ab la patria!
(*se sent lo ramò dels soldats, cornetas, caixas y musica lluny, perdente per graús.*)

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

La mateixa decoració del acte segon. Es á la posta del sol.

ESCENA I.

MARTÍ y CLARETA.

MARTÍ Si, Claretta, haurá sigut felis l'èst de l'acció y haurá fet Déu que l' Enrich no sortís bé y ab honor.
CLAR. Més si eran molts los contraris...
MARTÍ (*interrump.*) ¿Qué 'l' hi fá que fossen molts? així de matarne més haurá tingut ocasió y d' haber fèt per la patria un servey de més valor. Jamay lo número espanta als valents: per deixar roig lo camp de sang enemiga, com més enemichs millor.
CLAR. Més també hi ha més perill de quedar ferit ó mort!
MARTÍ No ho témas pas de l' Enrich.
CLAR. Déu ho vulla!
MARTÍ M' ho diu lo cor.

ESCENA II.

DITS y PAULA, per la dreta.

CLAR. (*vegent que se 'n va corrent pel fondo á fora*) Paula!...
PAULA (*sens detenirse.*) Sabréis novas certas ara del combat.
MARTÍ ¿Si?...
CLAR. ¿Cóm?...
MARTÍ (*vegent que no 's deté.*) Paula!..
PAULA (*desde 'l fondo.*) Li diré que muntia; farém explicarli tót.
CLAR. Bè, més ¿qui es?...
PAULA Si senyora, muntará tot d' uua.
MARTÍ (*ab reny.*) Es molt!... ¿qui es, te dihuen!...

PAULA Ja 'l veurè:
tòts lo coneixéu bè prou. (*desapareix.*)

ESCENA III.

MARTÍ y CLARETA.

MARTÍ ¿Qui serà?...
CLAR. (*temènt que ho pensa.*) En Lluís, no ho cregáu.
MARTÍ Oh!... no puch sentir eix nom sens que tot d' una no 'm fassa un salt terrible lo cor y no se 'm pòsi al instant més negre que cap carbò!
CLAR. Perdonáu si, sens voler, mon llabi ofèndrer vos pót.
MARTÍ Sént ell l' únich catalá á qui dech guardar rencor, no 'l nómbrias may més, Claretta, que puga sentirho jo!
Si ell ara eucar s' atrevís á tornar aquí!... més, no!...
CLAR. No hi penscu.
MARTÍ Pagner voldria borrarlo de món recort!

ESCENA IV.

DITS, PAULA, JOAN y SIMON.

PAULA Aquí 'l tenui: feül dir cóm ha anat: que ho còntia tót.
JOAN Déu vos guart: vinch per encàrrech de...
MARTÍ (*interrump.*) ¿De mon fill?
JOAN Si.
MARTÍ ¿Y aixó?
CLAR. ¿Que 'l feriren?
JOAN No senyora: qu' encar qu' en lo mitj del foch se tira sèmpre, las balas per no tocarlo fan tort: y bèn fèt; pus fóra llástima que lo blanch d' ellas ell fós. Per dirvos que sens recel estiguéu, m' envia, donchs; més ab tót, qu' ell vindrá prompte.
Bè!
PAULA Gracias.
MARTÍ (*d part.*) Respira, cor!
CLAR. Pues tales noticias trates, buena suerte te dé Dios.
SIMON
PAULA Més no has contat res encara.
MARTÍ ¿Habén quedat vencedors?
JOAN No faltaba més!... ¿nosaltres?... ¿héu sentit dir may que no?...
MARTÍ Fóra la primer vegada.
JOAN Primer que 'm fásan lo clot!
MARTÍ ¿Ha estat victoria?...
JOAN (*ab energia.*) Com sèmpre!
MARTÍ (*ab satisfacció.*) Així ho esperaba jo!
JOAN (*ab orgull.*) Catalans y ser venstus, no será may.
MARTÍ (*apretantli la ma.*) Tèus rahó!
CLAR. Que la guerra 'ls cors alhàguia!..
JOAN Si senyora, y no pas poch.
MARTÍ Y bè, explica la victoria.
PAULA (*ab impaciencia.*) Aixó es, conta.
JOAN Escoltáu, donchs.
A la tercer canonada d' arís que dongué lo fort de Montjuich, ja tinguerem

rodejat tot lo turé
del Tibidabo, y tot d' una,
munt á munt, sens fer soroll,
la vant-guardia; en duas alas
desplegantnos naltres tots;
duent al mitj l' artilleria;
reta-guardia l' escuadró.
Ells, al véuremos, la llyta
presentaren tot de colp;
més naltres, sens esquivarlos,
y entreteintlos un poch,
cambiántloshi quatre tiros,
per engrescarlos millor,
pognéreu d' eixa manera
péndrer bé las posicions.

Eram naltres dos mil hòmens
no més; ells... no ho sé euants; mòlts!
no obstant, soná la senyal
d' embestir!... —apa aquí, noys! —
diguérem tots á la una;
y 'l mateix que gòssos folls,
nos tirárem damunt d' ells,
fintue un terrible destrós!
Entrá la caballeria,
arremolinant 'ho tot;
al redera la metralla
que tronant lloüsa 'l canó;
y com en mitj d' un remat
d' espantadissos moltòns,
aquet vull y aquet no vull,
tot anaba á sang y á foch;
quiseu per sí procurantne
contá á dotzenas los morts!

En derrota 's declararen,
fugint, sens saber ahónt,
y á brida batuda, alsantne
esposos nivòls de pol!
més nosaltres, parseguirlos
y sens dar al bras repòs,
anábam deixant en rera
á los que quéyan, revolts
entre 'ls rims de sang que féyan
de nostras armas los colps!
y que á cada colp d' espasa
saltaba un bras, cama ó coll,
anant á parar més lluny
que la pedra del mandró!
de més d' un jo ja puch dirvos
que, tenint lo cap al sol,
va anar correigint mitja hora
muntat á cuball lo cos!

Fón mòlt forta la batalla;
més lo esclafeig també ho fón!
munt avall la sang correntne,
va quedar lo plà fet gorg!
Lo qu' es jo, que los mataba,
puch dirvos, de dos en dos;
á fins que més no puguí;
y si tòts han fet com jo,
Felip V que vaja á França
á buscar nous batallons,
que com més ne portará
ne faràna feyna millor;
pus los que tenia aquí
avuy los hi habén morts tòts!

(*ab entusiasme.*) Qué bé s' explica!

(*com no creyéntlo del tot y tocantlo de la espallta*)

Bé, home!...

(*donantli una petita palmada en lo pit.*)

Al menys aquí hi ha afició!

SIMON Valiente eres; como tal,

cumpliste tu obligacion:

darte podrán el renombre
de buen soldado; mas yo
ante todo te diré
que has de tener corazon
para llorar, si es preciso,
desgracias cual las de hoy,
por mas que á derramar sangre
oblique justa razon.

JOAN

¿A los enemichs voléu

SIMON

que plória després de morts?

JOAN

Los anemigos son los hombres.

SIMON

Son enemichs! Pero son
hombres y nuestros hermanos.
Jamay!

JOAN

Siempre!

SIMON

No!

JOAN

Si!

JOAN

No!

Los enemichs son no més
enemichs! y així, tan solts
tindrán de mon focell balas,
que son llágrimas de plòm!
Di: ¿qué tienes aquí?... uada?... (*tocantli 'l cor.*)

SIMON

Hi tinch cor, igual que vos;
més no 'l tinch moll per plorar,

JOAN

per fér córrer sang á doll!

SIMON

Como tu fui yo soldado

y cumpí mi obligaci6n;

pero cuando fué preciso,

como hombre cumpí yo.

Al descargar el fusil,

al impulso del valor,

cuántas veces en mi pecho

sentí una secreta voz

que me decía: —no seas

de existencias destructor!...

— Si diz sangre la ordenanza,

la ley de Dios diz perd6n!

la ley de Dios y del mundo

mira en contradicci6n hoy;

sé humano, á bien asesino,

escoge una de las dos...

antes que el soldado, el hombre!

primero que el hombre, Dios!

Bah, aixó son c6ntes de vella.

JOAN

PAULA

CLAR.

Cert.

Aixó es parlá' ab rahó;

salvá ell mon pare, al cel sia,

y eran contraris.

MARTÍ

(*fent per acabar la discussió.*) Bé, pr6u.

Lo soldat déu cumpír sempre

son deber, res més, Simon;

no vulláu que tant disc6rria

qui en son cas no déu ni p6t.

JOAN

¿Sabéu á qui no vegèrem

durant lo combat, en lloch?

CLAR.

¿A qui?

JOAN

Al capitá D. Lluís.

MARTÍ

¿Qué dius, ara? (*ab sobre-salt.*)

CLAR.

L' haurán mort!...

PAULA

Lo més segur.

JOAN

No p6t ser.

SIMON

¿Que no?...

JOAN

En la batalla, no;

pus no hi prengué part.

CLAR.

¿Es cert?...

JOAN

Al menys, així ho diu tothom;

y jo os puch jurar...

MARTÍ

(*interrump.*) Ni ho júrias,

ni ho t6rnias á dir en lloch;

pus una sola paraula

JOAN d' eixas costarte 'l cap pít!
No cregué que 'n parla més;
més ja he complert ma missió,
y ara, ab lo vostre permís,
me 'n tornari.

MARTÍ Digas, donechs,
á mon fill que tant desitjo
véuerlo!

CLAR. Si!...

JOAN Está bè. (se 'n va.)

PAULA Aixó

de D. Lluís jo vull saberho: (*estirant á Simon del bras cap al fondo*) veniu; salbrém si l' han mort.

ESCENA V.

MARTÍ y CLARETA.

MARTÍ Qu' en lo combat no 'l vegèren,
ha dit...

CLAR. Oh!... tème, Martí,
que cuan surtiren d' aquí
lo desafio tingueren.

MARTÍ ¿Més, com?...

CLAR. Si!... y que l' Enrich...

MARTÍ (*interrump.*) Calla,
que prou pesar t'è mon cor!...
Si es cert que mon fill l' ha mort
ants d' auar á la batalla...
més, Clareta, no pót ser:
la patria es sempre ants que tot,
póta all mon nom y no pót
mancar així á son deber.
Jo, com ell, tenint dalé
de rentá ab sang los agravis,
venjam ' y venjat! nos llabis
li dignèren...

CLAR. Prou que ho sè!...

MARTÍ Més jamay l' horrible crit
de justa venjança déu
aufegar la santa veu
de l' honra dins de lo pit!
No!... á D. Lluís, ton cosí,
no l' haurá ferit la espasa
de mon fill, cuan d' eixa casa
per aná al combat surtí!

CLAR. Ay!... lo dupta cruel mon cor
comprimoix, encar que sè
qu' es generós y que t'è
l' Enrich vostra sang y honor;
més venjars 'ell va jurar
d' en Lluís, al sortir d' aquí!...

MARTÍ Mes...

CLAR. (*interrump.*) Si l' ha mort, m' es cosí!...
no me privén de plorar!...
Y si mon plor vos ofén,
perdonáume, si es possible!

MARTÍ Qui es per los insults sensible, (*connogut.*)
los dols agéns també s'ent!
Plora, si es mort; puig los llassos
vos juntan del parentiu,
y de llágrimas un riu
póts derramar en mos brassos!

CLAR. Oh!... (*plorant.*)

MARTÍ Si!... y plorarém tots dos!...
més ¿perqu' encar eix fatich?

ESCENA VI.

DITS y ENRICH.

ENRICH Pare!...

CLAR. Ah!...

MARTÍ Fill!...

ENRICH Clareta!...

CLAR. Enrich!...

MARTÍ Digas; ¿vèus?...

ENRICH (*ab orgull.*) Digne de vos!

MARTÍ ¿Ja es cert?...

ENRICH Que ma espasa ho diga,
qu' encar de sang n' es vermella!

MARTÍ Més, ja pót honorarse ab ella?...

¿Es sang de rassa oneniga?

ENRICH En tant d' ella la enrogi,
que ja 'l llum del jorn no véu
qui un colp la vegé prop sèu,
á prop son brunzit sent!
Y tots naltres, brius lluytant,
sempre alta hem dut la bandera;
l' enemich morint y enera,
naltres ferint, sempre avant!
sent avuy tal nostre ardor
que han lluytat prompte sens gaus,
de las barras catalanas
la bandera fentlos por!
y á troppèl córrecchs avall
com aucells qu' esbolategan
y que càhuen y 's doblagan
allunyats per l' espantall,
així 'ls hem vist; y en ocós
nullant sempre ab sang la terra,
al alsars 'lo crit de guerra,
—via fora l' rey francés!—
y clá os dihuen si he seguit
sempre briu vostre consell
la ploma de mon capell
y la banda de mon pit!
Més ¿perqu' no m' escoltáu
ab lo plaher d' altres voltas?...

Clareta... ¿tampoch m' escoltas?
Pare!...

MARTÍ Enrich!...

ENRICH (*als dos.*) ¿Perqu' ploráu?...

CLAR. Enrich!...

MARTÍ ¿Perqu' connogut
está mon cor no sabs?... es
perque, ó bè no m' has còtós,
ó entèndremes no has volgut!
T' he preguntat al entrar
si venias digne ó no!

ENRICH Digne de vos, he dit jo,
y es lo torno á dir encar!

MARTÍ ¿Més la sang de que has tenyit
la espasa, es sols enemiga?
aixó vull que mon fill diga,
qu' encar res d' aixó m' ha dit!
(*vegentlo sorprès y callat.*)
Qu' es de D. Lluís?... la vritat!
CLAR. ¿L' has mort?...

ENRICH Que 's feu d' ell no ho sè:
ni auts ni després se 'l vegé,
ni en tot lo espay del combat.
Més no oblidó, per aixó,
que un conte tenim pendint!
¿Y no es en lo campament?...

MARTÍ ¿No hi es?...

ENRICH Que jo ho sápia, no.

MARTÍ Dónam' la ma! Oh!... 't tremèla! (*duplant d' ell*)

ENRICH ¿Perqu' m' ha de tremolá,
cuan en las lluytas está
tan forta com ella sola!
¿Creuén que jo, per ventura,
fujó d' ell per no trobarlo?...

juro que sabré buscarlo

per donarli sepultura!
 CLAR. No, Enrich!...
 MARTÍ

Massa ho crech!... puig es
 mon temor que ho feres ja
 y que ara m' ho vols callá
 per poguer dirn' ho després!
 Més si lo canó al sentir
 que os cridaba á lo combat,
 ants qu' en la patria, has pensat
 en tu, mal fèt te déch dir!
 pus l' honor que s' ha pogut
 obtindre ab molts afans,
 á fins després de molts anys,
 pót pèrders' en un minut!
 Digasme, donchs...

ENRICH (*interrump.*) Ja os diguí
 que no l' he vist, ni sè hont es,
 des que ab ell d' aquí mateix
 per la lluyra vaig surtí!

ESCENA VII.

DITS y ANDREU.

ANDR. Del general porto aqueix
 plech per donarvos.

ENRICH ¿A mi?...

ANDR. M' han dit que 'l portás aquí. (*donantli.*)

MARTÍ ¿Qu' es aixó? (*ab temor.*)

ENRICH No ho sé.

MARTÍ Llegeix!

(*se'n va Andreu á una senya de l' Enrich.*)

ESCENA VIII.

MARTÍ, CLARETA y ENRICH.

ENRICH (*obra lo plech llegeix y exclama.*) Ah!...

MARTÍ ¿Qué passa?... (*sobre saltat.*)

CLAR. ¿Qué hi ha?... (*id.*)

MARTÍ (*ab insistencia.*) Digas! (*reyent*

que calla y temet que l' enganya.)

Vull véuer lo que has llegit!

ENRICH Pare, en eix plech está escrit

que á las filis enemigas

avuy D. Lluís s' ha passat!

CLAR. ¿Cóm!... Ah!...

MARTÍ ¿Qué dius!...

ENRICH (*mostrant lo plech.*) Aixó diu!

CLAR. Mare méva!...

MARTÍ (*duplant' ha.*) Deix!

ENRICH (*donantli 'l plech.*) Llegiu!

MARTÍ Sí!... Y presoner l' han portat!... (*habentlo llegit*)

CLAR. ¿Presoner!...

ENRICH Presoner!...

MARTÍ Sí!...

Y 't nómbren son capitá

de guardia!... Pareix qu' está

per Déu disposat així!...

CLAR. ¿A mort lo condemnaran?...

ENRICH Evitar' ho... es impossible!

CLAR. Més tu!...

ENRICH (*interrump.*) Jo!... si fós possible...

MARTÍ Déu castiga y no diu cuan! (*ab tò sentenciós.*)

Clareta... res s' hi pót fèr! (*reyentla que plora.*)

CLAR. Déu etern!...

MARTÍ Sa trista sort

plora!...

CLAR. Martí!... (*com implorant son apoyó.*)

MARTÍ (*ab tristesa.*) Conta 'l mort!

ENRICH Pare!... (*ab noble arranch.*)

MARTÍ (*interrump y ab resolució.*) Cupleix ton deber!
 (*se'n va molt pensatiu per la esquerra.*)

ESCENA IX.

CLARETA y ENRICH.

CLAR. Enrich!...

ENRICH No puch, Clareta,
 estarn' aquí més temps;
 ma obligació sagrada
 ma crida al campament!

CLAR. Sèmpre aqueixas paraulas!...
 sèmpre 'l deber sagrat!...
 malhaja l' hom' que imposa
 debers tan iuhumans!

¿Es dir que així ara 'm deixas,
 plé de pesar mon cor!...
 ENRICH ¿Y donchs, cóm ho déch ferho?...

CLAR. ¿Es dir que vas tot d' una
 eix' ordre ara á cumplir?...

ENRICH ¿Comèter déch jo ara
 de rebeldia 'l crim?...

CLAR. No, Enrich, no aixó 't demano:
 més digam' per pietat,

damunt d' en Lluís deploras

desgracia tal, ó 't pláu?

Sí, com no 't crech, tu fosses

d' un cor tan baix!... segur,

malehiria l' hora

d' haberte conegut!

Més no, Enrich méu; ets noble

de cor; y, encar que ófs,

á qui t' ofén perdonas,

cuan en desgracia 'l véus.

Digam', ¿per ell, puch créuer,

faras tot lo que pèts?...

ENRICH ¿Qué vols que per tu fassa,
 que puga ferho jo?

Tot cuant de mi depénga

en tos llabis está:

si no se 'n ressént l' honra,

demana sens duptar.

¿Negarte qué podria

qui i' ha donat lo cor

y l' ànima tè esclava,

ficsada en ton recort?

¿Qué he de poder negarte,

si sols per tu respir'?

si sò tot Déu!... si t' ayamo

com sabs y com no 's diu!

CLAR. Enrich!... per jo estimarte

com més no pót ningú,

pènsa qu' en Lluís se troba

traidó y presoné avuy!

Pènsa que sols los gelos

duguèrenlo á eix estrem;

que no per altra cosa

per ell fores tu prés!

Recorda tambe y pènsa

que al créuret' qu' era d' ell

mon cor amant, m' omplires

d' insults, d'aintme torment!

Qu' en lloch de menysprearte

jo, de la ofensa al foch,

sols, procurant calmarte,

plori mon cor!

Si tot aixó recordas,

Enrich, y ho pènsas bé,

perdonaras ofensas,

volent generós ser.

Y pus que tant m'estimas
y tant te vull jo així,
me respondrás, tot d'una,
no tèmias per en Lluis!

ENRICH
CLAR.

¿Qué dius?... (*sorprès.*)
¿Liura'!...

ENRICH

Clareta,

ma generositat
tan gran es com ma honra;
més no impossibles fa!
Ell pérderme vèlia,
just fóra mon rencor;
no obstant, de sa desgracia
te juro que 'm condolch!
Desitjo que no cáyga
lo cástich damunt d'ell,
desitjo que 'l perdonian,
que honrat quedia també,
que ni un sol gráu li prengan,
y més, si pót ser, vull:
més jo liurá'!... Clareta,
no sòls no déch, no puch!
(*una petita pausa y connoquet veyntla plorar.*)

Mentras baix mon cuidado
confiat estiga en Lluis,
¿vòls que, si ell os desitja,
lo tráctia com amich?
¿Vòls que jo, pensant sempre
en qn' es un cosí teu,
suavisia en lo possible
lo amarg de son torment,
passant horas entèras
à son costat' si ell vól,
vetllantlo mentras dormia
sens esquivarli 'l són,
y sempre que 's despèrtia,
en mi un consol trobant,
pregant ab ell, si préga,
si plora, ab ell plorant?
¿Qué vòls que per tu fassa
que puga ferho jo?
parla, mentras no sia
mancar à mon honor.

CLAR.

Enrich!...

ENRICH

¿Qué déch fèr? digas.

CLAR.

Donarli llibertat!...

Dèixa'l que fugir puga!

ENRICH

Clareta!

CLAR.

'L matarán!

La sang de nostros ávia

tenim en Lluis y jo!...

Per Dèn!... deixlo que fúja!

ENRICH

No puch!... ¿Perqué tant vòls?

¿No véus que jo, d' eix modo,

també fóra traïdor,

y que fngir deuria

també, ó sufrir la mort?

¿No véus que de ma patria

per sempre desterrat

y deshonrat seria?...

CLAR.

Oh!... Enrich!...

ENRICH

(*interrump.*) Jamay!

ESCENA X.

DITS y MARTÍ.

(*surt molt pensatiu y al sentir la redera paraula
del' Enrich, posantse en mitj dels dos, diu en to
d' admiració.*)

MARTÍ

¿Jamay!...

ENRICH y CLARETA

Ah!!

MARTÍ Escólta bè!... estám sòls!... ni una paraula
escapar déixias de lo que 't diré,
y d' ellas lo valor medita y pisa!...

Escólta tu també! (*á Clareta.*)

Un jorn un home honrat y de sang noble

á un altre home, no noble, si bè honrat,

al tindre que deixar eix món per sempre

un tresor li confía!

Lo noble 's deya Albert; (*á Clar.*) era ton pare!...

(*á Enr.*) l' altro Matas; lo tóu! (*á Clar.*) tu 'l tresor ets!...

(*mirant á l' Enr.*) l' espill que pura retratar déu l' honra

dels Matas y 'ls Alberts!

Si per eixa confiansa arriba á caürer

lo entel més xich damunt d' aqueix espill,

podrán dir los Alberts, mentra haja un Matas.

— Matas, respón per mi! —

Digas, ¿respondrer puch, si avuy m' obligan

compta á rendir de ma jurada fé?...

Avuy un dels Alberts... per culpa tèva,

la vida y l' honra pért!

Per eix tresor que respectar debías

y tóu te 'l fères, fou D. Lluis traïdor!...

¿No sent encare de sa fatal desgracia

remordiment ton cor?

(*Clareta plora, Enrich esta connoquet; moment de pausa.*)

Escólta, Enrich; ants que soldats, som hòmens:

cristians som y fills d' un Pare etern:

un cor tenim, y 'ns guia en llurs impulsos

un' ànima que sent!

Cuan l' amor propi y lo deber en lluyta

contrarias direccions donan al cor,

á l' ànima hém d' atèndrer!... ¿no 't diu ella

allunya röt rencor?...

Pénsa que Dèu 'ns guayta!... sòls als nobles

sentiments dona entrada en lo teu pit!...

ENRICH

Pare!...

MARTÍ

Liura á D. Lluis, encare que degas

ploma y banda oferir!

Jo, lo mateix que tu, tan vil veyntlo,

per terra guaytaria anar sa sang;

més son color la cara 'ns tanyiria

com infamant senyal!

Y fórem deshonrats davant los hòmens!...

y fórem criminals davant de Dèn!

La vida seva, avuy... es nostra honra!...

sa honra es nostra lley!

Liura'!

ENRICH

Si!

CLAR.

Ah!...

ENRICH

Faré tot quant fèr puga:

oferiré per ell ma espanya y gráus,

renunciaré á mas glorias de campanya,

daré ma llibertat!

Més ¿y si en va son tótas mas ofertas?...

llavors... morir deurá!...

MARTÍ

Jamay!... Enrich!...

lliura'!... més que fèr degas lo que un pare

no pót arribá á dir!

ENRICH

¿Vòlcu que jo!...

MARTÍ

Dèus ferho!... que honrat mòrias

més val, que no que vicias deshonrat!

CLAR.

No!...

ENRICH

Pare!... si!...

CLAR.

Enrich!...

MARTÍ

Fill!...

ENRICH

Ho juro!

MARTÍ

Corra!...

que 'l tóms te pót mancar!

(*Enrich se 'n va corrent, Clareta cau plorant en*

brassos de Marti.)

ESCENA XI.

MARTÍ y CLARETA.

CLAR. Martí!...
 MARTÍ Clareta!... sòls en Dèu confia...
 y prega perquè 'l lliuria, sens perill
 de pèrlers' ell!...
 CLAR. (entrant en son quarto.) Verge del cel!... ampara'm!...
 MARTÍ (entrant en lo seu) Dèu meu!... si 's pert mon fill!...

ESCENA XII.

PAULA (per lo fondo, corrent.)

(veient à Martí que acaba d' entrar en son quarto
 y dirigintshi tota atolondrada.)
 Martí, D. Lluís no es pas mort!...
 Com èts en presoner y... (coneguent que no està per
 ella.) Vaja!...
 ha sabut ja la notícia,
 sens haber surtit de casa:
 — qui més corra menys camina —
 diu lo vocable.

ESCENA XIII.

PAULA y JOAN.

JOAN (desde la porta del fondo.) Hola, Paula.
 PAULA ¿Qué vols?
 JOAN Res... ¿lo capitá?...
 PAULA Si, jo 'l tinch á la butxaca.
 JOAN Ja se que no; mes... venia...
 PAULA ¿Que no l' has vist?...
 JOAN ¿Ahònt?...
 PAULA Tanasà!...
 déus tindre 'ls ulls al clatell!...
 si ara de surtir acaba
 d' aquí.
 JOAN Donchs, no l' he trobat.
 Bé... me 'n torno... (ab recansa.)
 PAULA Escolta.
 JOAN (corrent á ella.) Vaja,
 ¿qué?...
 PAULA ¿Qué li vols?...
 JOAN ¿Qué li vull?...
 ja t' ho diria... mes...
 PAULA Parla!
 JOAN Com que 'm téns dit que no 't diga
 cap més bonica paraula...
 PAULA Bé, ¿vols dirrho, ó no? acabém!
 JOAN Vámos, veig qu' estás trempada.
 PAULA Jo 'l que veig qu' ets més posat
 que 'l ferro!
 JOAN ¿Véns? ja t' enfadas.
 PAULA ¿Qui ab tu no pert la paciència?
 JOAN Es menester tindre calma;
 jo també he perdut ab tu...
 PAULA ¿Qué has perdut?
 JOAN Lo cor... y l' ànima!
 Si!... y no vineh pel capitá,
 qu' he vingut per dirte, Paula,
 pus lo cor he perdut, si
 tu t' has trobat y si 'l guardas.
 PAULA ¿Si guardo ton cor?... no, noy;
 que si ell es com es ta cara,
 déu esse molt arrugat;
 y si liout es seher te manca,
 si era blanch búscalo negre;
 y si li posas troskilla,

lo qu' es jo ni 'l buscaré
 ni 'n donch per ell una malla.
 ¿Ja hi tornám?... com més jo 't vull...

JOAN ¿Que vols ferhi?... menys m' agradas.
 PAULA Tan ditxosa que ab mi fóras!...
 JOAN Jo crech que molt desditxada!
 PAULA Si ab tu fóra aqueixa vida...
 JOAN Ja ho sé, una vida de gana!
 PAULA Un paradís de delicias!
 JOAN Si, Joan, una vall de llágrimas!
 PAULA Miráu que 's prou d' eixa noya!
 JOAN Miráu que 's prou de tu y massa!
 PAULA Vaja, 't daré lo que vullas,
 si 't deixas fè' un 'abrassada. (va á ferli.)
 PAULA Fug d' aquí! (apartantse.)
 JOAN (acostantshi altra volta.) ¿Perqué?...
 PAULA (formalisante.) Perque
 te daré una bofetada!
 JOAN No sé com ets tan esquerpa!
 PAULA Com èts tan papanatas!
 JOAN Tens per mi lo pit de roca!
 PAULA Y tu de paper d' estrassa!
 JOAN Lo que pots dir es que jo
 lo tinch de molt millor pasta:
 qu' es tan diferent del teu...
 Cuan te veig!... cuan te veig, Paula,
 pareix que dins de mon pit
 hi ha... no ho sé qué m' hi passa;
 pus glateix com si sentís
 que tocássen generala
 y la diana y la retreta
 las cornetas y las caixas,
 y que tot lo regiment
 descargás de colp las armas!
 PAULA Y que si encar no dius més
 es porque no 't don' la gana.
 Com se m'ent en eixa terra!
 JOAN Si ets tan maca y tan remaca!...
 PAULA Oh, temps ha que ho sé; ja 'm ve
 de mos ária lo ser maca:
 si no sabs dir altra cosa...
 JOAN Estimam', d' una vegada.
 PAULA Germá, ves á un 'altra porta,
 qu' en eixa no pas per ara.
 JOAN No ho entench; com més me negas
 ton amor, molts més ganas
 tinch de parlar' ab tu; y jamay
 hauria eregut, malhaja!
 que de casarnos un jorn
 per tu 's perdés!
 PAULA Cóm!... t' enganyas;
 si es per tu que 's perdará.
 JOAN ¿Per mi?...
 PAULA Si; com no m' agradas...
 JOAN Ara vull créuer que ho dius
 per riure'.
 PAULA ¿Y tu formal parlas?
 JOAN ¿Jo?... ¿no ho dich?... si ets... Vaja, digás:
 si t' aymo molt y ab constancia;
 si te dich, déu cops al jorn,
 —rateta néva, estimada;—
 si te dono d' eix meu cor
 las llágrimas y riallas;
 si vull sòls per tota llum
 de tos ulls las puras flamas;
 ton halé per respirar;
 per tota ordre ta paraula;
 ton sentir per non sentir,
 y ta ànima per ma ànima...
 ¿allavors, per ton espòs
 no 'm voldrás, Pauleta, encara?...
 ¿No 'm voldrás?... ¿qué dius?...

PAULA ¿Qué dich?...
perdí la veu d' un colp d' aire!
(*se 'n va per la dreta deixantlo parat.*)

ESCENA XIV.

JOAN.

Paréix mentida que á un home
com jo, una ximple criada
búrria d' aqueixa manera...
que, ferintme d' estocada,
me plánti així de sorpresa...
á un defensor de la patria...
á un valent... á un invencible!
á tot un Joan Crostana...
Oh!... ja no pòso may més
los peus en aqueixa casa!
(*se 'n va de colp y 's troba en la porta del fondo
de carab as Simon y Andreu que venen precipita-
dament.*)

ESCENA XV.

JOAN, SIMON y ANDREU.

ANDR. Joan!...
JOAN. Andreu!... (*anante 'n de colp.*) Res!
SIMON (*dirigitse á Joan per detenirlo.*) ¿Qué á Martí
habéis vos ya?...
ANDR. (*cridotllo.*) Joan!...

ESCENA XVI.

SIMON, ANDREU y MARTÍ.

MARTÍ ¿Qué passa?...
ANDR. No se... (*indicant que Andreu ho dirá.*)
MARTÍ Martí!...
ANDR. ¿Qué!...
ANDR. Al moment,
veníu ab mí!... (*dirigitse á fora.*)
MARTÍ ¿Qué hi ha?... Parla!...
ANDR. Corréu, si 'l voléu salvar,
no perdáu temps!... la desgracia
més grossa caurá damunt
de vostre fill!...
MARTÍ Cóm!...
ANDR. Acaba
de fer... lo que no 's pót créuer!...
ha faltat á la ordenansa...
s' ha fet traïdor!... es perdut!...
lo matarán!...
MARTÍ Verge Santa!...
ANDR. Corréu!... veníu!...
SIMON Dios de Dios!...
MARTÍ Simon!... (*vol seguir á Andreu y, afectat per la
noticia, cau sentat en un silló.*)
ANDR. Corréu, que 'l temps manca! (*se 'n va
corrent.*)

ESCENA XVII.

MARTÍ, SIMON y CLARETA.

SIMON ¿Vos!... (*al véuer á Claretta.*)
CLAR. Simon!... Martí!... (*reyentlos demudats.*)
MARTÍ Claretta!...
I' hem perdut!...
CLAR. Ah!...
MARTÍ (*en un arranch de son cor.*) Vull se sálvia!...
(*s' alza y torna cauer sentat.*)
Simon!... Claretta!... corréu!...
jo no puch!... féu que no 'l mätian!...

CLAR. Martí!...
MARTÍ Es l' Enrich!... es mon fill!...
SIMON Oh!... (*dirigitse á fora tot desatinat.*)
CLAR. Simon!... acompanyáume
á los péus del general!...
SIMON Señora...
MARTÍ Si!...

ESCENA XVIII.

DITS y ENRICH.

CLAR. y SIMON Ah!... (*trobantse ab ell at pasar la porta.*)
MARTÍ Fill meu!... (*aïrecantse tot tremolant.*)
ENRICH (*tirantse á sos brassos.*) Pare!...
CLAR. Enrich!... (*quedan los tres en un grupo.*)
ENRICH (*á Claretta després d' un curt instant*)
A Déu!... Pare!... A Déu siáu!...
MARTÍ Cóm!... digas!...
¿Hónt vóls anar?... ¿Qué has fet?...
ENRICH Pare!... Claretta!...
MARTÍ ¿Qué ha estat!...
CLAR. Enrich!...
ENRICH Al entrar jo en la tenda
del general, ja declarat ostaba
D. Lluís traïdor y firmada sa sentència!
En va li he suplicat ab molta instancia
que no 'l matás, susquier per l' honra eterna
de sa familia!... que 'l posás á prova,
per espiar son crim, en lluytas feras,
hont mória honrat al menys!... ma banda y ploma
y tots mos graús li he ofert!... fins la sang meua
li he dit que, generós, jo per ell daba!...
han sigut vanas totes ma ofertas!
MARTÍ ¿Y donchs?...
ENRICH Vegent llavors ja 'l impossible
y sent precis llurarlo, de la tenda
corrent surto, á D. Lluís llibertat dono
y vineh aquí ara á despedirm' per sempre?
CLAR. y SIMON Ah!...
MARTÍ Victima innocént!... vina á mos brassos!...
desahogat en els!... que caigan déixa
tas llágrimas á doll, puras de culpa,
com las que de ton pare 'ls ulls anegan!
ENRICH Pare!...
MARTÍ Fill del meu cor!... A terra estranya
pus la fatal desgracia avuy te lleuosa,
vindré també!... sens tu, no trobaria
consól lo pobre vell en eixa terra!
ENRICH ¿Vos!... Oh!... Claretta!... (*reyentla que plora.*)
CLAR. Enrich!... en ta companya
també 'm tindrás!...
ENRICH ¿Tá!... oh, no!
CLAR. Es en va m' ho néguias;
t' ho dich y cumpliré!... sempre ab tu junta,
ditxós ó desditxat!
(*Simon, que haurá estat en un recó del fondo plorant,
se dirigeix á Enrich ab los brassos oberts
per despedirlo ab una abressada.*)
ENRICH (*abressantllo.*) Simon!...
MARTÍ No podrías
un instant més, fill men!... no te distingas!...
ENRICH Pare!...
MARTÍ Corrent!... que aquí la mort t' espera!
ENRICH Ah!... per la reder' volta, douchs, donau-me
lo vostre abrás!
MARTÍ (*abassantllo*) Fill, si!
(*Claretta y Simon tornan abressarlo y aviat diu
ab tot lo sentimént del seu cor.*)
ENRICH (*á tots*) A Déu siáu, per sempre!
(*se senten passos d' algu que v' precipitadament.*)

TOTS Ah!!!
 CLAR. Són aquí!...
 MARTÍ Si!... vénen á buscarte!...
(tornantlo abraçar.)
 de mos brassos, fill meu, no te desprésngas!...
 CLAR. Enrich!...
 ENRICH Oh!... *(volent sortir.)*
 MARTÍ T matarán!...
 ENRICH Deixáu que 'm mátian!
 MARTÍ *(abessantlo fort ab tot lo amor de pare.)*
 No te n' arrancarán, si ants no me 'ls tréncan!

ESCENA XIX.

DITS y D. LLUIS *(de soldat.)*

TOTS Ah!!!...
 MARTÍ ¿ Vos aquí!...
 LLUIS Escoltáu, y deixáu tingan
 vostres afigits cors grata sorpresa.
 ENRICH ¿ Cóm!...
 MARTÍ ¿ Qué dihéu!...
 LLUIS Si: cegat per la venjansa,
 me passí á Felip V, presoné m fèran,
 prompte la mort debia ser mon càstich...
(senyalant á l' Enrich.)
 éll, esposant sa vida, lliure 'm deixa.
 Comprenent jo llavors ma vil conducta
 y cuant en vostres cors hi ha de noblesa,
 en lloch de fúger, he conduit mos passos
 del general tót d' una en vers la tènca.

TOTS Oh!!!...
 MARTÍ Seguíu!...
 LLUIS Li he contat ma culpa tóta
 y 'ls motius de trobarm' en sa presència,
 sòls llágrimas tenint per demanarli
 per mi justícia y per l' Enrich clemencia,
 perque tót lo rigor de la ordenansa

caigués tan sòls damunt la vida méva.
 ENRICH ¿ Y ell?...
 LLUIS Oh, ell...
 MARTÍ Acabáu!...
 LLUIS De ma gran falta
 veyém't arrepentit, per tóta pena
 sòls los gráus prénma, dcixim 'ncar la espasa,
 á Enrich perdona y ma sentència esquécixa.
 ENRICH Cuánta pietat!...
 CLAR. Gran Déu!...
 MARTÍ Puig bondadosa
 es per naltres avuy la Providéncia,
 d' aquí en avant, al menys, ni sisquier sombra
 nostre pit guárdia de passada ofensa.
 LLUIS Lluny de mi lo rencor!... Ma honra perduda
 y 'ls perduts gráus recobraré en la guerra
 ó en ella moriré!... Claretá, estima l!
 MARTÍ D. Lluís!...
 LLUIS L' Enrich mereixedor es d' ella!
 CLARETA y ENRICH Ah!...
 LLUIS Si, juntáuvos y siau ditxòsos.
 ENRICH Amistat... *(allargantli la ma.)*
 LLUIS De germá! *(prenéntli.)*
 MARTÍ *(id. á Lluís.)* Amistat eterna!
 CLAR. *(id.)* Lluís!...
 SIMON Muy bien!
 CLAR. Martí... ¿sòm de vos digna?
 MARTÍ Noble éts de sang; *(senyalant á Enrich.)* noble
 ell de cor, Claretá:
 dignes fills méus y digne l' un de l' altre,
 juntáu, benehintvos Déu, LAS DUAS NOBLESES.

FI DEL DRAMA.

NOTA.—Los versos senyalats en eixa forma * se suprimeixen en la representació.

Hablando examinado este drama, no hallo inconveniente en que su representación se autorice.—Madrid, noviembre 1867.—El Censor de Teatros, Narciso Serra.

COSAS DEL DIA

COMEDIA BILINGÜE EN TRES ACTOS, ORIGINAL Y EN VERSO;

representada por primera vez, con éxito extraordinario, en el Teatro del Odéon de Barcelona, á beneficio del primer galán jóven de la compañía D. Hermenegildo Goula, en la noche del 20 de febrero de 1868.

Á D. TEODORO BARÓ.

Compañero de estudio, amigo de siempre; valga esta comedia lo que valga, recíbela como una pequeña prueba del buen afecto que sabes te profesa

El Autor.

REPARTO.

Personas.	Actores.	Personas.	Actores.
D. ^a CONCHA.	D. ^a Ildefonsa Gomez.	MARIANO.	D. Hermenegildo Goula.
ISABEL.	D. ^a Liberata Molas.	CONRADO.	D. José Jener.
D. DOMINGO.	D. Andrés Casurro.	D. TOMAS.	D. Juan Beltrán.

La acción se supone en Barcelona y en la época actual.

ACTO PRIMERO.

Una sala decentemente amueblada: la puerta de entrada al fondo, dos á la derecha y otras dos á la izquierda, que dan á las habitaciones interiores.

ESCENA PRIMERA.

DOÑA CONCHA, por la segunda puerta de la derecha y leyendo un diario; luego D. Domingo, por la primera y dirigiéndose á la segunda, tambien leyendo.

CON. — Gran teatro del Liceo; tercera de abono; hoy martes se pondrá en escena, con toda propiedad, la grande ópera, del inmortal maestro Mozart, *Don Giovanni*.— (se sienta en un sillón y sigue leyendo.)
 DOM. — Teatro Romea..... La casa sens govern.— Bueno.

ESCENA II.

D.ª CONCHA, luego ISABEL.

CON. Me place que ensayen los Hugonotes y que el Faust tambien ensayen. Isabel... ¿aun no has tomado (al verla salir) el desayuno?... ¿pues, qué haces?... las nueve y media son ya.
 ISA. Si yo....
 CON. ¿Qué, ya lo tomaste?
 ISA. Si.
 CON. Entonces... Mas, di: ¿cómo es que de algun tiempo á esta parte te muestras con tu mamá tan poco atenta y amable?
 ISA. ¿Yo?...
 CON. Si, hija mia. Si yo....
 ISA. Escucha: recuerdo que antes conmigo todos los dias tomabas el chocolate; y á mi lado estabas siempre, y deseando á todas partes ir conmigo, si, ya fuese

ir á paseo, ir á un baile,
ir á hacer una visita,
ir.... en fin; tu bien lo sabes;
pero hoy todo al revés;
procuras siempre alejarte
de mí, mi conversacion
te fastidia, y no te place
ver en tu mamá... una amiga.
¿Ya te pasa que así te hable?...
es la verdad; ya lo ves;
mas á mi debe pasarme
hacerte esa observacion....
Vamos, Isabel no acales
por darme mayor disgusto
dándome nuevas desaires.

(Pausa)

¿Querrás venir esta noche
al Liceo?... Es muy probable
que yo vaya; di, ¿vendrás?
Ya sabes tu que D. Angel
y D.ª Agustina dicen,
con toda razon quejándose,
si á su palco ir no queremos.
Si, ya sé...

ISA. Son tan amables...
CON. Oh, si...
ISA. Y luego, su sobrino
CON. Conrado que falta no hace
ni un día, como estás tu,
por el afán de obsesquiarle.
En fin, iremos, ¿eh?...
ISA. Bueno.
CON. Pues, vé á vestirme y no tardes,
que pasaremos á verles.
ISA. ¿De seguida?
CON. Claro; antes
de ir á misa; desde allí
podremos ir á San Jaime
juntos.

ISA. Bueno. (entra en su cuarto.)

ESCENA III.

D.ª CONCHA.

Yo no sé
esa niña como diantre
se vuelve tan ruda... y tonta!
Oh, su papá es el culpable!
pero, romperé por todo,
ó sabré hacer que esto acabe!
Seguirá ella mis consejos
y será, mal que le cuadre,
mi hija... una señorita
cual todas las de su clase.
Y luego, ¿donde se ha visto
que, cuando un joven galante
como Conrado, la obsesquia,
ella lo toma á desaire?
cuando las más estarían
huecas de ello y... ca!... ni sabe
ella siquiera que... en fin,
lo sé yo, y no lo sé en valde!
(se dirige á su cuarto, cuando vé salir á Isabel
del suyo.)

ESCENA IV.

D.ª CONCHA é ISABEL.

CON. ¿Y eso, Isabel, no te vistes?
ISA. Si ya...

CON. (interrump.) ¿Cómo, que así sales?

ISA. ¿Perqué no?

CON. Porque es preciso
que ese vestido te cámbies.

ISA. Si...

CON. (interrump.) Nada, yo te lo digo
y eso solo ha de bastarte.
Capricho tienes por el!

ISA. Pues...

CON. Claro está; vé y despáchate,
que yo voy á hacer lo propio. (vase á su cuarto.)

ESCENA V.

ISABEL.

Ara hauré d'aná á cambiarme!...
y töt aixó, ¿perqué? res,
per aná á casa D. Angel,
ahont pensa ella que hi haurá
en Conrado.

ESCENA VI.

ISABEL y D. DOMINGO.

DOM. Noya...
ISA. Pare...
DOM. ¿Ja has prés xaculate?
ISA. Al menos
fa mitj' hora que l' he prés.
DOM. Donchs, ho has fet primer que jo.
ISA. (viéndole el diario en la mano.)
¿Qué pórt de teatros?
DOM. ¿Qué?
que avuy hem d'aná al Romea;
fin *La casa sens govern*:
es estreno y crech qu' es bona.
ISA. Si s' hi empenya, ja vindrè;
pro la mare völ que vaja
al Liceo.
DOM. ¿Justament
avuy?... aneuhi demá.
ISA. Si ella...
DOM. (interrump.) Bè, ja 'n parlarém.
(se dirige á su cuarto.)
ISA. Pare, escólti.
DOM. ¿Qué vols?
ISA. Digui,
puèd no hi ha pensat més,
¿no 'm va dir que 'm donaria
Las joyas de la Ruser?
¿qué no völ que las llegéxi?
DOM. Ja no hi pensaba, Isabel;
has fet bé de dir-m' ho; espera't;
luego te las portaré.
Pro ¿y si ho véu la tèva mare
que las llegeixes?... si ho véu,
jo no sé si 't renyarà.
ISA. No es pas cap mal.
DOM. Que ha de ser!...
ja jo tampoch ho voldria,
¿no ho coneixes? y després,
ja no aniriam al teatro
tan sovint com hi aném:
sinó que ¿no ho sabs? com ella
se las enfila al revés...
li clava que 'l catalá
es un... lo que 's diu no ho sé,
ne diu píestes!
ISA. Bè ho sé prou,
cada dia 'm renya més

- perque parlo catalá.
 DOM. Tòt ho agafa pèls cabells !...
 Res, si no li agrada, mira,
 ella que parli francès,
 si no n'è prou de parlar
 castellá, ¿no?
 ISA. Diu mòlt bè.
 DOM. Vaja, donchs, vaig á donarte
Las joyas de la Roser. (vase á su cuarto)

ESCENA VII.

ISABEL.

A fé las llegiré ab gust,
 vamos, m'agrada mòlt més
 lo caràcter del men pare
 que 'l de la mare: no sè,
 li ha pegat una mania...
 y que á mi 'm fá snifrir més!...
 Per acabar d'arreglar 'ho,
 s'hi ha posat pèl mitj aquet
 calaverón d'en Conrado,
 que perque t'è un don ó un de
 s'empenya en qu'he d'estimarlo;
 y la mare, es clá, ho coneix,
 y jo crech que s'ha pensat
 que tinch de casarm' ab ell,
 y vol que castellá parli,
 que fá noble; fá benéyt!
 Y després, jo á n' en Mariano
 estimo. y...

ESCENA VIII.

ISABEL y D. DOMINGO.

- DOM. (*con algunas comedias.*) Mira, Isabel,
 ISA. ¿Tòt aixó ho sòn?
 DOM. Tòt aixó.
 ISA. ¿Pro de tántas, que 'n faré?
 DOM. ¿No m'has denanat *Las joyas*?
 donchs, cälla, las buscarém.
 (*a cerca un sillón y va colocándolas en él de una en una, leyendo antes los títulos, como indica el diálogo.*)
Tal farás tal trobarás.—
La pabilla del Vallés.—
L'ajuda de Deu.—La Teta
gallinayre.—Los heréus —
Las duas noblesas.—Las joyas
de la...—Mira, aquí la ténis. (se la da.)
 ISA. Dèixam' torná arreglà aquestas.
 DOM. Dèixi, ja 'ls arreglaré.
 ISA. Donchs, tu mateixa. (*dándoselas.*)
 ISA. Las fásias
 encuadernar; ¿que no ho véu?...
 se 'ls hi posa un pam de pèls,
 d'aquet inodo.
 DOM. Prou que ho veig:
 oom que rodan per 'llá sobre
 de la taula... encara, que
 donant'hi un cop aixís... (*las sacude.*)
 ISA. No!...
 DOM. ¿Perqué no? aixís se 'n va bè. (*vuelve*)
 ISA. ¿Qué fa? ¿No véu que m'embruta?
 DOM. Bè, no ho volia pas fèr.
 ISA. Ja las hi daré arregladas
 cuan jo las deixi.
 DOM. Corrent.
 (*Isabel las va limpiando y poniéndolas por orden*)

Ara 'm recorda una cosa;
 no pensaba dir't'ho.

- ISA. ¿Qu' es?
 DOM. Qu' en Mariano ahí 'm va dir
 que un jove mòlt amich s'èu
 ha escrit... jo crech qu' es un drama.
 ISA. Catalá, ¿no?
 DOM. Ja s'entèn;
 y que avuy vindrá á llogirine 'l,
 perque végi qué tal es.
 ISA. ¿Qui vindrá, 'l s'èu amich?
 DOM. No;
 penso que vindrá ell matèix;
 si, en Mariano; aixís al menos
 jo vaig entèndre 'ho; no sè
 ara si vindrán tots dos
 ó ell tot sol.
 ISA. (*á parte.*) Pro vindrá ell,
 de tots modos.
 DOM. (*observandola.*) ¿Qu' en Mariano
 vinga, digas, que 't sab grèu?
 ISA. ¿Si me 'n sab, diu? ¿Perqué vol
 que me 'n sàpiga?
 DOM. (*con intención.*) Ja ho crech
 que no.
 ISA. ¿Perqué ho diu?... No 's pènsi
 pas...
 DOM. No 'm pènsio res; pro végi
 que s'èu amichs... vull dir, vamos,
 que s'èu coneguts de temps...
 ISA. Del teatro...
 DOM. Y sí.
 ISA. (*á parte.*) Está vist,
 ho ha conegut.
 DOM. (*á parte.*) Será cert!...
 No m'enganyo, no; 'ls dos tènen
 relacions; jo aixó ho sabré.
 ISA. Digui, Pare...
 DOM. ¿Què?
 ISA. Cuan vinga
 á llegí 'l drama, ¿podré
 sentirlo jo?... 'l catalá
 m'agrada tant...
 DOM. Bè, corrent.
 ISA. Bona ocasió per conèixer 'ho. (*á parte.*)
 (*dándole las comedias en un lió.*)
 Tinga, ja estich llesta, ¿véu?
 DOM. Bona minyona; bè estan;
 si cuan jo ho dich, Isabel,
 qu' èts més trempada que un gínjol...
 ISA. Ja se me 'n burla.
 DOM. May crech
 que no t'ho diga de veras:
 pro, ja s'èu prop de las deú
 y vaig á vestirme; vull
 surtir un rato á passeig.
 ISA. ¿Y avuy, que no anéu á missa?
 DOM. Ara la mare 's vesteix.
 Digas que n'hi ha per un' hora:
 si s'posan tants d'enferfèchs,
 que antes no s'èu pentinadas
 y vestidas y demés,
 no acaban may; va més llarch
 que pas l'obra de la seu:
 y després, aném á missa;
 que hi van cuan no hi s'èu á temps;
 encara, que hi van per moda;
 ¿qué 'm dirás? ¿que no ho conèch?
 L'aná á missa cada dia
 es per lluhí 'ls vestits, ros més:
 ara aixís se 'ls ha enfiladas
 l'aristocracia, Isabel;

demà que no siga moda,
ni 'ls diumenges hi aniréu.
Oh, 'ls diumenges...

ISA. Oh, 'ls diumenges!...
DOM. Oh, 'ls diumenges!...

Fes per devoció, bèn fèt,
anéu hi sis cops al dia;
pro sént...

ISA. ¿Cóm ho sab vusté?
DOM. ¿Cóm ho sè?... ¿No ho de saberlo?...
Bè, vaja, no 'n parlem més.
Ditxosas modas, que giran
á las donas lo cervell! (*entra en su cuarto.*)

ESCENA IX.

ISABEL.

Qué n' es de bòn home 'l pare:
forsas cosas las coneix,
y per no tenir cuestiones
s' estima més no dir res.
Y ho sab qu' en Mariano y jo...
me 'n ha dit duas ó tres...
y crech que m' ho hauria dit
si li hagués de saber grèu.
Pro, qu' es estrany qu' en Mariano
vinga á casa avuy: no sè
que me n' hagués parlat may;
no; bè ho tindria presènt.

ESCENA X.

ISABEL y D.ª CONCHA.

CON. Cómo!... ¿aún no estás vestida?

ISA. Si, mare...

CON. Qué!...

ISA. Si, mamá.

CON. ¿De ese modo salir quieres?...

ISA. conmigo así no saldrás.

CON. Piensas tu que...

ISA. Pues...

CON. Te aguardo.

Pero escucha, ven acá.

¿Qué libro es ese?

ISA. Es...

CON. A ver,

venga.

ISA. Pero si...

CON. Qué!... no hay
pero aquí que valga!... Vaya!
(*Isabel le entrega a las joyas de la Roser con te-
mor, D.ª Concha enojada dice.*)

Isabel!... Isabel!... ya
me figuré que sería
una cosa así, cuando has
tenido el atrevimiento
de querérmelo ocultar!
Comedias!... qué!... ni comedias;
sainetuchos de zagañ!
cuatro tipos tabernarios,
cuatro chistes de arrabal
y cuatro immoralidades
que da náuseas escuchar:
ahí tienes lo que es en suma
el teatro catalán.
Yo no se...

ISA. Si papá!

CON. Calla!

no nombres á tu papá!

Parece imposible que el

no conozca que obra mal,
dándote eso á leer!... *Las joyas!...*

las torpezas! Que jamás,
Isabel, vuelva en tus manos
á ver yo una cosa tal,
ó del contrario, á la calle
te juro que irá á parar!

ISA. Bè, mamá: pro no s' enfadi,
no ho llegire y acabat.

CON. Pero eso sí, en español
no hay medio de hacerte hablar:
mire V. que es mucho cuento!

ISA. Si 'n sabes com vusté ray...

CON. Ahí tienes, precisamente,
lo que he dicho á tu papá
yo tantas y tantas veces:
desde la primera edad
á las niñas se las debe
el español enseñar,
no habiéndoles de otro modo,
ni permitiéndome jamás
que ellas tampoco, ya en casa,
ya fuera de ella; así van
acostumbrándose, y luego
adquieren facilidad.
Tu papá ya lo ve; pero
nada, que no y...

ISA. Y es clar.

CON. Vamos! no seas pesada
con tu hablar en catalán:
habla español!

ISA. Faig erradas

y tothom se me 'n riurá.

CON. Vuelta siempre con lo mismo!

así te acostumbrarás.

Y después, es necesario,

lo exige la sociedad.

Mira en la reunión de ayer

en casa D. Sebastián;

y en fin, si todos los días

lo habrás podido notar.

Y á más, ¿quieres que á Conrado,

que de amor perdido está

por tí, Isabel, que español

no hables, no le sepa mal?

ISA. Si Conrado...

CON. Te ama, hija:

¿lo ignorabas aún, quizá?

ISA. Y si V...

CON. ¿Que no? me consta;

vaya, no faltaba más

En fin, deja ese defecto,

que no eres tan niña ya.

Pues yo he sentido decir...

ISA. No, he sentido; he oído.

CON. Bah!...

ja ho he dit que feya erradas;

vamos, no hi vull pas parlar.

¿Como que no!; es decir que

aún me harás incomodar!...

¿Qué importa que hoy hagas faltas?

mañana no las harás;

tén constancia, tropezando

es como se aprende á andar.

Di, pues, ¿qué oiste decir?

ISA. Es que...

CON. Di.

Que en catalán

tendríamos de hablar siempre.

CON. ¿Qué!... ¿Quién dice sandez tal?

ISA. Papá lo ha dicho mil veces.

CON. Vaya que á fé tu papá

tiene unas extravagancias...
Buenas lecciones te da!
Yo no se como... si vive
lo menos un siglo atrás.

ISA. Nada!... no entiende
CON. una jota tu papá
de esas cosas.

ISA. Pero... Vive

atrassado y nada más!
No le abones!... desde que
tan aficionado está
á su lengua catalana
y á esos dramas que te da
á leer y hasta te lleva
á verlos representar,
yo no se como se ha vuelto:
y tu con él!... no dirán
que no seas hija suya.
Mira tu si yo jamás
he ido.

ISA. Es que... si él lo quiere.
CON. Y tu otro tanto! si tal;
que sinó, no te llevara
por fuerza allí tu papá!
Mira si á una señorita
cual tu, de alta sociedad,
no le sienta mejor ir
al Liceo ó al Principal;
pero al Odeón, ni al Romea...
lástima no frecuentar
también Tirso y Jovellanos
y el Olimpo, ¿qué más da?
y el domingo por la tarde
á los campos á bailar
con modistillas y criadas:
tomando un camino vas!...
Tu, Isabel, tan elegante,
tan fina, tan bella y tan...
vamos, procura, hija mía,
esa costumbre dejar
de hoy más dejando el defecto
de hablar siempre catalán.

ISA. Si; pero si mis amigas

CON. hablan siempre mucho más
en catalán que...

ISA. ¿Qué dices!...

CON. ¿de que amigas hablarás?...

ISA. ¿con quién te rozas, dí?...

CON. las señoritas Pascual,

ISA. Cardona, Riús...

CON. ¿y esas

ISA. no hablan español?...

CON. Mamá,

ISA. casi nunca.

CON. Virgen Santa!

ISA. no se puede tolerar!...

CON. Yo no se como no veis

ISA. que el ridiculo á ser vais

CON. en todas las reuniones,

ISA. bailes, paseos... Bah, bah,

CON. no prosigas tu en tus trece;

ISA. porque irías á pasar

CON. por ordinaria y grosera

ISA. y no se por lo que más.

CON. Si, pues ¿y ellas?

ISA. Deja, que ellas

CON. también se corregiran.

ISA. Si sus papás lo supieran,

CON. qué disgusto! es natural.

En fin, si te vienes, cámbiate
el vestido.

ISA. Si, mamá. (se va á su cuarto.)
CON. (aparte) Yo he de lograr que se enmienda.
ISA. (id) Yo no se ahont hem d' arribar.

ESCENA XI.

D.ª CONCHA y D. DOMINGO.

DOM. (saliendo de su cuarto en mangas de camisa.)
Mira, Concha.

CON. ¿Cómo sales
de esa manera?

DOM. Y es clar,
¿y donchs, cón tinch de surtir?

CON. Que te vas á constipar.
DOM. ¿Que no ho véus? (enseñándole el cuello de la ca-
misa que lo lleva en la mano) Volent cordarme!
estirant, tot s' ha estripat.
Bè me u' has de doná' un altre
per vestirm', sinó, veyim...

CON. A ver: vaya, está inservible.
DOM. Porque me 'ls dons castellans!

CON. Vull dir que ja era dolent,
y lo dolent, ja se sab...

DOM. Es decir que, según tu,
castellano y...

CON. Si, es igual;
sinó, ¿perqué diem que parlau
castellà 'ls plats esquerdiats,
sinó perque son dolents?

CON. ¿Y eso á qué viene?
DOM. Y es clar!...

CON. No me vengas...
DOM. (inter.) No li vengan!...
en tocantli als castellans!...
ja t' asseguro que mala
manía no has agafat!

CON. Tu eres el terco! no se
porque has de hablar catalán.

DOM. Perque som á Catalunya
y jo no vuy parlá' estrany!
Tòt vestintne, desde 'l cuarto
ja t' he sentit predicar:
pobre Isabel, me li posas
sempre un cap com un tabal.

CON. ¿Y ahónt ha anat ara? pòt ser
hasta l' has fòta plorar.

DOM. Está en su cuarto; se viste
para ir...

CON. (inter.) Com no renyas may!...
no passa dia que no

DOM. me li aixèquis tempestat.
CON. Por culpa suya.

DOM. Per culpa...
CON. (inter.) Suya, y tuya mucho más;
porque tu y ella...

DOM. (inter.) Y tu, y
sempre tu, millor dirás!

CON. Si ets un 'orga de rahons:
¿de renyarla aixís, què 'n tráus?
vuldria que m' ho diguésses.

DOM. Es mi obligació: cabal!
Yo no se como no ves
que es de gran necesidad
que hable español: ¿cómo quieres
que frecuente...

CON. Bah! bah! bah!
DOM. (inter.) Bah! bah! bah!
tòt aixó són vuits y nous!

CON. que no haja de demanar
una pesseta á ningú

- y rínte'n del que dirán:
que parlí castellá ó no
partits no li han de faltar.
¿No véus tu si ab mí hi parlabas
cuán festejaban? ja ho sabs.
- CON. Bien, si entoucos...
DOM. (inter.) ¿No era moda
véus dir y ara sí? es enganyí!...
Si encar que ho hagués sigut,
no hi haurias parlat may,
no parlant'hi jo; si feyas
lo diable per agafarm'.
- CON. ¿Quién, yo?...
DOM. Si; y no m' atabalís
mes á la noya, acabat!
- CON. Pero, hombre!...
DOM. (inter.) Trètze són trètze!
¿no t' he dit lo que fá 'l cas?
- CON. Dios mio!... bien se conoce
que de raza menestral
desciendes!... si, no lo niegues!
DOM. Si, que tu, no 'n parlém pas!...
al cap y al últim ets filla
d' un militar retirat!
- CON. Soy hija de un coronel!...
tienes un modo de hablar...
DOM. Són menestral; pro si vintch
de menestrale, són honrats:
y si tinch una fortuna
que he guanyat ab lo treball,
si bé que he cambiat de trage,
no vull cambiar de parlar!
- CON. Tu, bien; pero...
DOM. (inter.) Ni jo, ni ella;
y tinguém la festa en pau!...
y vinga aquet coll, d' un cop;
perque ja m' téus mitj cremat!
(Quita de las manos de D. Concha el cuello de
camisa que, durante esta escena, habrá ella sacado
del cajón de una cómoda ó otro mueble, colocado
en lugar conveniente y se vá)

ESCENA XII.

D. CONCHA, luego ISABEL.

- CON. Yo no puedo con tal hombre!...
¿Qué santo en el cielo hay
que aguantar con él pudiera?
ISA. Mamá...
CON. Me la has de pagar!
ISA. Si ya estoy...
CON. Como no sigas
mis consejos, ya verás!
ISA. Pero... ¿porqué?... si yo...
CON. Nada!
(mira el reloj y dice de pronto)
A misa, que es tarde ya!
(van á salir cuando aparece Conrado en la puerta
del fondo)

ESCENA XIII.

DICHAS y CONRADO.

- ISA. Ah!...
CON. Conrado!... Bien llegado.
CONR. A los pies de V. señora:
¿sigue V. bien?...
CON. Muy bien, gracias;
¿y V.?

- CONR. A sus órdenes. Hola,
Isabelita...
CON. (bajo á Isabel) Habla!
CONR. Siempre
tan elegante y hermosa...
ISA. Es favor...
CONR. No, no; es justicia:
á su mamá ya le consta
que para mí V. es un ángel,
un serafín, una diosa.
- ISA. Gracias.
CON. Conrado...
CONR. ¿No es cierto?
CON. Nos confunde tanta honra...
No digo que ella no sea...
CONR. Si; sabe V. que lisonjas,
nunca pronuncia mi labio;
no se adular, no señora;
Isabelita es la envidin
de sus compañeras todas;
en las reuniones resalta
como en el jardín la rosa.
- CON. Conrado... tome V. asiento...
ISA. (aparte) Adios misa!
CONR. (viendo que le acerca una silla)
Oh!... Duña Concha,
no se moleste V. gracias.
(sentándose, dice á Isabel) Siéntate.
- ISA. (aparte) Y per llarga estona!
CONR. Pero, según creo, ustedes
iban á salir ahora,
y siento que por mí...
CON. No...
CONR. Con franqueza...
CON. Oh, por nosotras...
CONR. Oh, no, no; sin cumplimientos...
no me gustan... se incomoda...
y...
CON. De ninguna manera.
Siéntese V.
- CONR. Es que...
CON. No importa;
¡bamos á...
CONR. Si, comprendo;
pero, en fin, vamos, de todas
maneras, yo sentiría...
CON. Nada; si su idea es otra...
CONR. Oh!... en cuanto á... no: soy muy franco;
ya lo sabe V. señora.
- CON. Pues, entonces, tome asiento,
Conrado, no haga esas cosas.
CONR. Pero...
CON. No hay pero que valga.
CONR. Yo no se...
CON. Vamos, no es broma.
Hágame V. ese favor.
- CONR. Ah!... así, mi obediencia es pronta. (se sienta)
ISA. (aparte) Qu' es psat!
CON. (id.) Qué es fino!
CONR. (id.) Es bella,
la mamá es tonta y... en popa.
(alto) ¿Y bien, la reunión de ayer
qué tal, estuvo lujosa,
concurrida y animada?
¿les parece á ustedes?
- CON. Toma,
ya lo creo.
- CONR. Isabelita...
ISA. Si; que sí.
CONR. Y muy numerosa.
CON. Y muy escogida.
CONR. Oh, eso...

D. Sebastián es persona muy digna y muy respetable, lo propio que su señora, y no frecuentan su casa sino...

CON. Oh... es cosa notoria; que las familias que había... Riera, Dalmáu...

CON. Todas, todas.

CON. Ah, si; por eso me gusta; allí á lo menos se nota aquella galantería, la amabilidad notoria de la aristocracia pura.

CON. Eso es; así, D.ª Concha, uno se encuentra... en su centro.

CON. Cabal.

CON. ¿Está cavilosa, Isabelita?

CON. ¿Qué es eso?

ISA. No, mamá.

CON. ¿Y pues?... ¿que no tomas parte en la conversación?

ISA. Sí, mamá.

CON. (en tono de broma) Tal vez ahora pensaba en el jóven que ayer Javier Vilanova presentó en la reunión.

CON. ¿ISA. Ja! ja! ja!

CON. ¿Qué es V... y oiga, á propósito; ¿quién era aquel infeliz?

CON. Señora, lo pregunté; porque, vamos, me chocó y...

CON. ¿A quién no choca?

CON. Me dijeron que era un primo de Javier que á Barcelona viene á pasar unos días: es de una población corta.

CON. Ya se les conoce.

CON. Vamos, que aquella abultada forma, con más barriga que cuerpo...

CON. Es una facha horrorosa!

CON. (á Isabel) ¿Le gustaria á V?

ISA. No:

CON. Dios la libre de tal bomba!

ISA. ¿Soy, tal vez?...

CON. (inter.) Isabelita, de un rey es merecedora; no tome V. pues á mal mi pregunta.

ISA. No.

CON. Ca, broma.

CON. Claro ¿Ustedes se fijaron en el quidam? Dios de gloria! ¿Vieron ustedes que trage? Si!... ¿y la corbata?

CON. ¿Y las botas?

CON. No reparé.

ISA. ¿Los botitos?

CON. ¿Qué botitos? no hay tal cosa: botas de charol llevaba.

CON. Pues calza á la última moda.

ISA. CON. y CON. Ja! ja! ja!

CON. ¿Vieron ustedes cuando bailaba la polka?

ISA. ¿Con Carolina Guitart?...

CON. Si, y los lanceros con Lola: y aquellos saltos que daba.

ISA. Si, nos reíamos todas.

CON. Pobre Lola y Carolina.

ISA. Reían como nosotras.

CON. Pero hubieran preferido bailar con... una persona.

CON. Es natural.

CON. Pues, es claro; y á más, no abriría la boca para decirles...

CON. (inter.) Oh, eso... charla que ni una cotorra; pero habla y no dice nada, de una cosa salta á otra y con grosero lenguaje dice lo que le acomoda.

CON. Es lo propio de esa gente.

CON. Y según se dijo...

CON. (señalando que le falta el sentido común) Hola!...

CON. ¿esto más?

ISA. Si, lo dijeron; pero...

CON. Es exacto, señoras.

CON. Pues diga V. que Javier presentó una digna joya!

CON. Si, á fé.

CON. Ya noté yo que D.ª Anita y D.ª Antonia...

CON. Se reían á carcajadas.

CON. ¿Y á D.ª Elena, V. viola con su sobrina Luisa reirse de él? si fué una broma!

ISA. Si, tal.

CON. Oh, si; pero, vamos, que en la reunión no eran todas las que de él podían reirse, que habia algunas...

CON. Oh, toma.

CON. V. vió lo muy ridícula que estaba D.ª Carlota?

CON. Si; ¿y D.ª Inés?

CON. Uf! que fea!

CON. ¿Y D.ª Juana?

CON. Monstruosa!

CON. ¿Y D.ª Emilia?

ISA. CON. y CON. Ja! ja!

CON. Qué horrible D.ª Ildefonsá!

CON. ¿Y su hija Paca?

CON. Oh!... qué trage!

ISA. Si, se lo dijimos todas;

CON. ¿Y á Petra?... qué mal le sientan cintas de color de rosa!

CON. Muy mal!

CON. ¿Y Sara?...

ISA. CON. y CON. Ja! ja!

CON. Qué peinado!

ISA. ¿Aquello es moda?

CON. ¿Qué ha de ser! su mamá cree que como su hija no hay otra, y entre adornos y rarezas la hace presentar... exótica!

CON. Y no es fea.

CON. ¿Que no?

CON. Digo...

CON. Es fea!

CON. No, bien, si, hermosa no lo es.

CON. Es fea!

CON. Ya!... es fea.

CON. Pero ¿y D.ª Salvadora?

CON. Si, lucía un rico trage; más ya se sabe, la mona aunque se virta de seda...

CONR. Exactamente! ¿Y la loca de Matilde?...
 CON. Calle V.
 que eso ya pica en historia : hija de un papá... es verdad!...
 CONR. Si el agua no mancha, moja.
 CON. Dónde la educación falta defectos se ven de sobras.
 Yo, francamente, Conrado, cuando veo ciertas cosas...
 CONR. Es la verdad; más ¿qué hacer? Y diga V. D.ª Concha, dejando eso á un lado; ¿que hemos refuido ya?
 CON. No alcanzo.
 CONR. Hola,
 ¿se hace la desentendida?...
 Hablo...
 CON. ¿Del Licoo?...
 CONR. Toma!
 Sin ustedes, para mí es insipida la ópera.
 CON. Esta noche iremos; digo... si no hay...
 CONR. *(sonriendo con malicia)* ¿Con las de Barnolas?...
 ¿Eh, Isabelita?
 CON. Ah, no!
 ISA. Yo...
 si la mamá...
 CON. Ya te consta que á mi lado te desco.

ESCENA XIV.

DICHOS y D. DOMINGO.

(éste sale de su cuarto en mangas de camisa y con la corbata en la mano.)

DOM. Pósa 'm la corbata, Concha; que may de Déu hi entenh res.
 CON. Dios mio!... *(sofocada)*
 ISA. ¿Vól que li pósia?
 DOM. Per servirlo... *(al ver á Conrado)*
 CONR. *(alargándole la mano)* D Domingo...
 ¿Cómo está V?
 DOM. *(riendo)* Conrado!.. hola!..
 perfectament ¿y visté?
 CONR. Siempre á sus...
 DOM. *(inter.)* Gracias; parliònia si 'm tróba aixís... si 'm uestia...
 CONR. Hombre, calle V. su boca; está V. en su casa y basta.
 DOM. Ja ho sè; pro cuan un se tróba... aixís... de certa manera, segòns ab quinas persònas...
 CON. Conrado es amigo nuestro y dispensará...
 CONR. Señora... *(de repente y como queriendo dar una muestra de franqueza se dirige á D. Domingo para hacerle el lazo á la corbata)*
 ¿Quiere V. que yo?...
 DOM. *(no atreviéndose á acceder)* Home!... gracias!..
 CON. *(aparte)* Qué sugeto!... me enamora!
 CONR. *(asistiendo)* Ya verá V.
 DOM. *(cediendo)* Donchs, veyám.
 CON. Qué amable!... *(á Isabel)*
 ISA. *(aparte)* Quin fasti 'm dòna!
 CONR. Vaya, ¿está bien?...
 DOM. No m' ho veig.
 CON. Perfectamente!
 ISA. *(aparte)* Galdosa!

DOM. Visca molts anys. *(yéndose)*
 CONR. ¿Se va V?...
 DOM. A acabar de vestir'm', home.
 ¿Que m' ha de dir'...?
 CONR. Bien; después...
 DOM. No, de seguida las cosas; ja estaria ab ansia.
 CONR. Pues, vaya, se lo diré ahora; pero... sin incomodarse...
 DOM. ¿Perqué vol que m' incomódia? suposo...
 CONR. Se lo diré... con intención amistosa.
 Es una mera pregunta que voy á hacerle.
 DOM. Dispósia.
 CONR. He notado que V. siempre habla catalán, y...
 DOM. *(inter.)* Hola!..
 ¿Qué vol dir visté ab aixó?
 CONR. Nada... que... ¿porqué no toma afición al castellano?... si el catalán... ni es idioma.
 CON. ¿Ves, Domingo?... *(á Conrado)* Y que yo no se lo he dicho una vez sola.
 ISA. No faltaba sinó aixó. *(aparte)*
 DOM. No 'm digui res més; la Concha li ha dit, porque m' ho digués!..
 CON. ¿Yo!..
 CONR. Eso, no.
 CON. ¿Quién no lo nóta que faes mal?... no es menester que se lo digan.
 DOM. Ay, porra!
 Y cuan jo ho dieh!... si, li has dit que m' ho digués... si se'njóra!... pensant que no gosaria contradirli, y t' equivocás; porque ja ho sabs, en Domingo, cuan té rahó, sempre gosa parlar franch á cualsevol.
 CONR. Pero...
 CON. Es que yo...
 DOM. *(inter.)* No 't crech! Noya,
 ¿no es vritat qu' ella li ha dit?
 ISA. Yo, á lo menos...
 CON. *(inter.)* ¿Qué abochornas!..
 ¿No dice que no Conrado?...
 ¿No te lo dice tu esposa?
 CONR. En cuanto á eso, D. Domingo...
 DOM. Bè, dispensi; pro de totas maneras, Conrado, sápigá que m' ha fet molt poca solta la pregunta de visté.
 CONR. ¿Qué?...
 DOM. Que me n' ha fet molt poca!
 CONR. Bien; pero si el catalán, la verdad, no está de moda; y no puede V. hacer ya visita en Brceolona, ni asistir á una reunió, no pena de ser la broma, si no habla V...
 DOM. *(inter.)* Cállli! cállli!
 T'arnli tirá ab las modas!
 Vet' aquí 'l que saben dir, la moda! La moda es boja: si senyó! y qui 's fa esclú d' ella encara es més boig! Si, Concha, si, ja ho sabs tu; que 't fa fèr las bestiasas més grossas!

Y després, las reunions!...
 si 'm crèmas may més hi tornas!...
 ¿Sabs que hi féu allí?... féu l' òs!...
 tót son compliments y cosas,
 y de recdra després
 féu córrer las estiras!

CONR. Pero...
 DOM. (inter.) Es aixís! (á D.ª Concha) Y no 't cásnis!
 y tan si es com si no es moda,
 jo parlare catalá,
 encara que 'l món s' enfonsia!

CONR. Bien; pero la sociedad
 dirá de V...
 CON. (inter.) ¿Qué le importa?...
 DOM. No res! puguent dú 'l cap dret
 y la butxaca ben groga,
 sempre 's traurán lo sombrero
 més de quatre cuan me tróbian!

CONR. Sin duda V. no sabrá...
 CON. (inter.) No hay medio.
 CONR. En fin; no me tóca
 hacerle la oposición,
 toda vez que se incomoda.
 DOM. Incomodarm' no; pro, vamos...
 CONR. Dispense V.
 DOM. Res, s' enrahona,
 y 'l que t'è la rahò, la t'è.
 CON. Si, pero tu...
 DOM. (inter.) Ab això, Concha!...
 CONR. V. hará lo que le cuadre,
 no seré yo quien se oponga.
 ISA. Si, ara! (aparte)
 DOM. Són catalans,
 y res més! Just, vaja, fora,
 no tornéu armar rahòs.
 Escòlts, ara que 'm recorda:
 ahí en Mariano 'm va dir
 que avny vindria una estona
 per llegirm' una comedia
 d' un seu amic: crech qu' es bona.
 ¿Mariano vendrá!...

CON. Si; sab
 que hi tinch un' afició loca
 y se m' ha ofert...
 CONR. ¿Quién es ese...
 CON. Un... cualquiera!
 DOM. Un jove
 molt decènt y molt instruit!
 Per lo tant... (á Conrado)
 CONR. (inter.) Gracias.
 DOM. Pro home,
 després dirá 'l seu parer:
 per judicá aqueixas cosas,
 s' han de véuer.

CONR. Ya comprendo.
 CON. Si no quiero. (á D. Domingo)
 CONR. Ah, yo, señora...
 si el se empeña...
 DOM. Jo...
 ISA. (aparte) Qu' es fals!
 DOM. Pro, calla, ¿y á missa, Concha?...
 ISA. Encara no hi hem anat.
 DOM. ¿Y donchs, qué féu?... Quinas horas
 d' aná á missa!... Cuan jo ho dich
 que no hi van sinó per moda!...
 CON. Tu en nada reparas! (por Conrado)
 DOM. Prou.
 CONR. Oh!... por mí, ustedes, señoras,
 estaban mortificadas
 y lo siento.
 CON. No, no importa;

ya llegemos á tiempo.
 ISA. Si, no la oirém pas tota. (aparte)
 DOM. Que heu de serhi á tamps!
 CON. Pues, no.
 DOM. Oh, això sí, sempre 'l temps sobra:
 si fós per aná á visita,
 ja hi serias faria estona:
 encara que anéu á missa
 per batxillejar, ¿eh, noya?
 Aixó no, Pare.
 ISA. Aixó sí!
 DOM. Mira, ya basta de prosa.
 CON. Si ustedes me lo permiten,
 vendré á acompañarlas.
 CON. Honra
 nos hará V. (á Isabel) ¿Vamos?...
 VAMOS.
 ISA. Beso á V. la mano. (á D. Domingo)
 DOM. Torna,
 que sentirá la comedia:
 arribi fins á la porta
 de la Iglesia y...
 CONR. (inter.) Volveré.
 DOM. Anéuhi aquí á Santa Mónica, (á D.ª Concha)
 qu' es més prop.
 CON. ¿Y qué?...
 DOM. Oh!... qu' es cas!...
 á Sant Jaume!... com qu' es moda!...
 CONR. Es natural.
 CON. (á D. Domingo) Vaya, á Dios!
 ISA. Pássihó bé, Pare.
 DOM. A Dèu, noya.

ESCENA XV.

D. DOMINGO, solo.

Vaja, no 'm vull pas cremar
 y vagi tot á la porra!
 Cuan jo ho dich!... cosas del dia!...
 modas!... disabrats!... y donas!

FIN DEL ACTO PRIMERO.

ACTO SEGUNDO.

La misma decoración del acto primero.

ESCENA I.

D. DOMINGO, sentado en un sillón.

Y en Mariano no vè encara:
 oh, y en Conrado tampuch.
 Crech qu' he arribat á dormirm'hi... (bostezando)
 Si aixís un tè un son tan dòls...
 Vaja, que de deu á dotze
 jo crech qu' es l' hora millor
 per fè una bona bacayna:
 després, qu' en aquets sillóns
 un s' hi pòt estirar bè:
 un hi está com un rector.
 Vamos, ab això la Concha
 si que tenia rahò;

aixó si; ara sembla un cel
aquesta casa. Jo sòm
un xich testarut; pro. al menos,
cuan tenen rahò, la dòuch.
Y á fé que no es pas que 'l gasto
que m' ha fèt fèr siga poch...
(*levantándose*) Pro ja déu ser tart: veyám.

(*se dirige á su cuarto, cuando, oyendo pasos, se detiene*)
Puja algú. (*se dirige al fondo*)

ESCENA II.

D. DOMINGO y MARIANO.

DOM. Hola!...
MAR. Servidor
de vusté!... ¿Cóm li va?...
DOM. Guapo!...
Ja 'l veig també fresch y roig;
aixó fa plé: encar qu' hi havia
poch que l' havia vist.
MAR. Tan poch,
ahir.
DOM. Aixó es. Déu portar
la comedia.
MAR. Si senyor.
DOM. Fa estona que l' esperaba.
MAR. ¿Si?...
DOM. Y casi, per distracció,
hauria anat á dá una volta;
pro hi he pensat y he dit,—no,
qu' en Mariano ha de venir.—
MAR. Aixó si que ho sento molt,
D. Domingo.

DOM. ¿Vól callar?...
MAR. Vusté se n' irá á dá un torn...
tornaré.

DOM. ¿Ara qu' es aquí?...
De cap modo; no senyor.
Miri, m' he esperat fins ara:
de modo qu' he fèt un son,
sentat aquí. (*señalando el sillón*)

MAR. ¿Que s' ha alsat
mòlt matí?...
DOM. Entre vuyt y nou,
la mèva hora acostumada;
y he dormit... com un mussol.
MAR. Aixó es bò.

DOM. Si... Ja veurá;
perque 'm troba... no sè com:
iré á posarme la bata:
si 'm vestia... y veig que sòn
ja las... luego surto.

MAR. Fàssia;
no duch pressa.

DOM. Sèntis, donchs. (*entra en su cuarto*)

ESCENA III.

MARIANO, *solo*.

Ja 'm trobo dins la casa:
Mariano, ara valor.
Si, si, es just que son pare
s'apiga l' nostre amor.
¿De qué serveix que ignòri
que 'ls dos nos estimém,
si al fi també ho sabria?
¿perqué esperar més tèmps?
Pro á l' Isabel debia
jo aixó antes consultar...
(*mirando á un lado y otro, deseando verla*)

Si ara... pro en aquest ' hora
á missa haurán anat.
No importa; ella m' estima
com més no pòt ningú
y puch parlar per ella,
y realisar avuy
son pare la idea nostra,
donantnos son permis,
avuy de tots los hòmens
contantme 'l mèis felis,
ó l' esperansa falsa
qu' encanta 'ls nostres cors
se desvanex per sòmpre!...
mès tart fora pitjor!

ESCENA IV.

MARIANO y D. DOMINGO.

DOM. Ja pòt comensar cuan vulga,
Mariano. (*se sienta*)
MAR. (*sentándose también*) Comensém, donchs.
Aquí está. (*sacando un manuscrito*)
DOM. Vusté matèix:
si, ho llegirà ab més... d' alló!
MAR. (*leyendo*) «Castèlla entre Fransa y Austria,
ó 'ls catalans.»

DOM. Títol hò!...
Aixó ja es títol de drama!
MAR. Es drama, y tràgic.
DOM. Millor!
¿Déu ser d' aquells que hi ha sang!...
MAR. Vaya si n' hi ha, y hasta foch.
DOM. ¿També hi ha incendià!...
MAR. També:

es d' efectes; hi ha de tòt:
ja ho veurá. ¿Vól que comensí?
DOM. Bah!... y com més aviat millor.
MAR. Tò tres actes. «Personatges. (*leyendo*)
Lo Rey D. Carlos segón.
La Reyna. L' compte d' Harach.
Lo d' Harcourt, embaixador
francés.

DOM. ¿Mussiú!...
MAR. L' d' Oropesa.
Rocaberti, inquisidor
general. Portocarrero.
D. Fernando. D. Anton.
Albar. Ruiz. Gonzalez.

DOM. Bravo!...
MAR. m' agrada, hi ha foras noms.
Damas de la Reyna. Guardias.
Soldats y Poble. L' acció
passa en Madrid y en lo any
mil sis cènts noranta nou.
Acte primer. Ante-cambra
del Rey D. Carlos segón.
Escena primera. L' Rey
y D. Fernando.

DOM. Atenció!
MAR. D. Fernando. Permetéume
que os diga superstitiosa
y débil y miserable!
vos lo Rey d' Espanya sòu,
y si voléu, apagar
podéu mòlt prompte aqueix foch!...
DOM. Caramba!... qu' es atrevit!
MAR. Oh, fa D. Fernando por,
de la manera que parla.
DOM. No gasta embuts, bè ho veig prou.
A fé 'm sab grèu qu' en Conrado
no siga aquí, y que tampoch

- MAR. hi sigan ellas.
Ah, ¿qué han surtit las senyoras?...
- DOM. Són á missa : ja se sab... modas! que á mi me fan tornar boig!
- MAR. Sento que de saludarlas no puga teni ocasió.
- DOM. Ja tornarán. Si li sembla, ja que no són aquí, donchs, esperarém á llegirlo cuan hi sigan.
- MAR. Bè.
- DOM. Si no tèt prèssa.
- MAR. No 'n tinch cap mica.
- DOM. Veig que 'l principi es tan bè... que 'ls ha d'agradar per forsa: y mentras tant ara 'ls dos farém petá en xielh la claca; pro ab franquessa: jo no sòm pas home de cumpliments, ni bestiesas: tót aixó se deixa per quatre máscus, que... en fin.
- M. Just.
- DOM. Vusté, tampoch, veig que no n' es pas mólt home, y aixis tóts dos...
- MAR. Si senyor, diu mólt bè, parlá ab franquessa.
- DOM. Ah, no hi ha res més heruós: l' home ha de rer franch.
- MAR. ¿Quin dupte tèt?
- DOM. Y es clar. ¿Vén. ara jo, encara que siga vell?... m' agrada parlá així un poch també de cosas de jovens; gens de vergònya me 'n dònch: sobre tót ab un amich.
- MAR. Home, 'm fa massa favor...
- DOM. ¿Ja 'm vè ab cumpliments?...
- MAR. Vull dir que per vusté, som jo un noy.
- DOM. ¿Qué tèt que véurer la edat per sé amichs?...
- MAR. Res, ja ho sèt.
- DOM. ¿Y donchs?
- MAR. ¿Que no 'm parlará d' amich vusté, si li parlo jo?...
- MAR. D. Domingo... si es que ho dupta, cregui que un disgut me don.
- DOM. Ah, aixis m' agradan los hòmens. (aparte) Veyám de quin peu se dól, sobre 'l sé amich ab la noya.
- MAR. (aparte) Si puch fèr que 'm vingui á tòmm...
- DOM. Sí m' hagués vist cuan jo era jove!... allavors!... allavors!...
- MAR. Ja ho crech.
- DOM. Oh, sí; pro sòm vell; tinch xexanta anys, y en lo món... Jo ja ho veig... es lo sèu temps... res, no hi podem ser dos cops.
- MAR. Sí, ja es vritat, ¿qué vól fèrhi?...
- DOM. ¿Qué vól que hi fassa? Ditxòs de vusté!...
- MAR. Sí; pro...
- DOM. (inter.) No ho diga; per vusté ara tót sòn flors... Al menos ab tres ó quatre deurá tenir relacions.

- MAR. (apart) Veyám si 'l faig descalsar. (id.) Ell mateix lo camí 'm don.
- DOM. (alt) Ja 's coneix que vusté ha estat... Sí, no li dieh pas que no; també he sabut fer tronar y plóurer; sí, he fèt com tòts: pro còntim ' alguna cosa: ¿cóm li van los sèms amors?... perque suposo qu' está ab alguna fins á coll.
- MAR. Jo li diré, D. Domingo; li parlaré...
- DOM. (inter.) Estém bèn sols.
- MAR. Donchs... ¿voldrá créurer qu' estieh enamorat?...
- DOM. ¿De debò?...
- MAR. Escólti: un dia... fa temps; en lo teatro; lo que són las casualitats; al mèu costat, silló per silló, hi veig á una senyoreta mólt jove y elegant mólt y càudida com un àngel y hermosa com una flor. Una d' aquellas criaturas que posa Déu en lo món, per inspirar simpatia de moment á cualsevol. Una d' aquellas que dèixan plé d' interès luego 'l cor. Una d' aquellas qu' encantan. ¿Comprèn, D. Domingo?...
- DOM. Pron sèt que vól dí; una d' aquellas que 'l véurerlas dona goig.
- MAR. Oh, sí!...
- DOM. ¿Y ja la coneixia vusté d' algun altre cop?...
- MAR. ¿Cóm, aquell dia?... si m' era desconeguda del tòt.
- DOM. ¿Donchs, va conèixerl' allí?
- MAR. Al teatro, si senyor; li cònto desde 'l principi l' historia del mèu amor. Pucs, si: es una senyoreta com li he dit...
- DOM. (inter.) Sí, guapa!...
- MAR. Mòlt!
- M' hi dirigéxo, y dignantse entrá ab mi en conversació, cuasi tota la nit varem estar enrahonant los dos. La seva amabilitat, la hermosa y 'l candor... li prometo, D. Domingo, varen cautivá 'l mèu cor. Desde aquella nit ditxòs al teatro per ella sols he anat mólt afortunat, y cuasi no passant dia que poch ó mólt no parlés ab ella, á anat prenent proporcions la primera simpatia que va infundi en lo mèu cor; de modo que avuy puch dirli que sento una verdatá amor; pro un amor tan pur y noble com ardent.
- DOM. Oh, ho crech; y no n' estranyo re; aqueixas cosas, ja se sab, á poch á poch, van creixent sens adonarse'n.

MAR. Si, es molt cert: ¿y còm no vóí que 'm sucuhís?... ¿còm no estimarla?... ¿còm no glati 'l cor de goig? ¿còm no pensar sempre ab ella? ¿còm no senti una passió? si l' amabilitat sèva la bondat més pura enclou: si dels seus ulls la mirada es tót carinyo y consol: si ab una sonrixa encanta: si en lo seus llabís y frónt hi ha la candidés del àngel, l' hermosura de la flor!...

DOM. Sent aixís, donchs, ¿per vusté serà aquet lo primé amor?...

MAR. Oh, sí, 'l meu amor primé.

DOM. Aquet es, Mariano, 'l bè; si; perque generalment acostuma sé 'l més fort.

MAR. Créqui que des que l' estimo, estimo á n' ella tan sols, y per cap més senyoreta puch sentir ja inclinació, y no puguent, no sabria fingirli afecte tampoch; perqu' expressá es molt difícil alló que no sent lo cor.

DOM. Oh, diu molt bè: pro, estimant, vusté serà correspost, ¿no es vritat?...

MAR. Ella m' estima del mateix modo que jo.

DOM. ¿Ella l' estima?... ¿Ja ho sab ben bè?...

MAR. ¿Si ho sè?... ¿Perqué no?...

DOM. Que hi tinga tánta confiança...

MAR. Créch puguer tenir 'hi molt.

DOM. ¿Que 'n tó una proba... molt forta?...

MAR. Tinch...

DOM. (con ansiedad) Digui...

MAR. Es de grau valor per mi la sèva paraula, y aixó 'm basta.

DOM. (tranquilizada) Ah!... si senyor.

MAR. Sí, D. Domingo, lo qu' ella m' ha promés...

DOM. (inter.) Ja ho créch. ¿Y donchs vusté, Mariano, l' estima?...

MAR. Com ella á mí, ab tót lo cor!

DOM. Y digui... pudé dirá que vull ser massa curióse...

MAR. ¿La coneix jo aqueixa noya?

DOM. ¿Si la coneix?... tant com jo.

MAR. ¿Vól dir?...

DOM. Si es...

MAR. ¿Qui?...

MAR. La Isabel!...

ESCENA V.

D. DOMINGO, MARIANO y CONRADO.

CONR. Con permiso... (habiendo oído las últimas palab.)

MAR. Ah!... (aparte, al ver á Conrado)

DOM. Oh!... aquet si qu' es colp d' efecte!... Quín drama! (Mariano comprende la idea de D. Domingo y abre el manuscrito cuya lectura figura haber interrumpido la entrada de Conrado)

DOM. (á Conrado) Prenga asiento, si es servit.

MAR. Per servirlo.

CONR. ¿Qué tal?...

MAR. Bè,

CONR. ¿y vusté?... Gracias. Por mi, si han empezado, ya pueden continuar. (sentándose)

DOM. Aixó es, seguim.

DOM. Sóm en la primera escena tót just, no 's erega; pro, filla de Déu!... quinas relacióse!... tórni á comensar, que aixís se 'n enterará millor.

CONR. Ustedes lo han de decir, á mi me es igual.

DOM. (á Mariano) ¿Li sembla?...

MAR. Oh, sí.

DOM. ¿'L títol no li diu?...

MAR. (leyendo) «Castella entre Fransa y Austria. ó 'ls catalans.»

DOM. (á Conrado) ¿Ho ha sentit?...

CONR. Sí, adelante.

DOM. Tè tres actes.

MAR. «Personas.»

DOM. Just; s' han de dir.

MAR. «Carlos segón.»

CONR. (inter.) ¿Qué!... ¿La acción, pues, pasa en el año... mil... trescientos... doce?...

DOM. ¿Cóm!...

CONR. Trece...

MAR. No senyor.

CONR. Si!...

DOM. ¿Qui li ha dit?...

MAR. si passa en l' any mil sis cents... Noranta nou.

DOM. Just!

CONR. Ca!

MAR. Sí.

CONR. ¿Y usted lo cree así?...

MAR. Vaya...

CONR. Ja! ja! déjome usted seguir! Quo está mal! Carlos segundo reinó en mil trescientos y... poco más.

MAR. Si, ¿eh?...

CONR. Caramba!...

DOM. no lo sabré yo!

MAR. Eso... en fin.

DOM. Miréu qu' es molt!... No senyor!... més ho sabrá 'l que ho ha escrit!

CONR. Yo respeto... pero, vamos, la memoria no es feliz siempre y no es un imposible equivocarse.

DOM. (á Mariano) ¿Qué hi diu en aixó?... á vusté li sembla si ell tè rahó?...

MAR. Jo lo que dich que de sé infiel la memoria, la sèva 'ns ho proba aixís.

DOM. ¿Ho véu?... (á Conrado)

CONR. (á Mariano, levantándose) No sea usted necio!...

MAR. Ni usted tan... (á Conrado levantándose)

DOM. (inter.) Bè, no renyim per tan poca cosa.

CONR. Es que...

DOM. No vull dispntas aquí.

MAR. Si ell...

DOM. (inter.) Calli.

CONR. Usted!...

DOM. (inter.) Que calli!

CONR. Es que el!...

MAR. (inter.) Vusté!

CONR. Pues...
 DOM. (inter.) Pues, dich que calli! y que tòts dos callin!
 CONR. Pero hombre...
 DOM. (inter.) No diga un piu!
 CONR. Pero...
 DOM. (inter.) Torn 'hi!...
 CONR. Pero...
 DOM. (inter.) Pera, pera, pruna, figa y rim!
 Encara 'm farà cremar...
 Prènga asiento, si es servit! (haciéndole sentar)
 CONR. Bien; pero lo que es D. Carlos segundo, reinó en Madrid desde el año mil trescientos dos ó uno; una cosa así.
 MAR. Si usted se empeña... yo...
 CONR. Diablo!... si querrá usted corrogir hasta la Historia!...
 MAR. ¡Yo?... Usted.
 DOM. Callin; espérinse un xich, tè rabó, mirarém la Historia, que 'm sembla mòlt que la tinch; si la tróbo, la duré, y ho sabrém tòt de seguit.
 (ap.) Vet' aquí lo qu' es voler saber inassa; cuau jo ho dich!... prou tindrà culpa y 's pensa que toca 'l cel ab lo dit! (entra en su cuarto)

ESCENA VI.

CONRADO y MARIANO.

MAR. Está preocupado...
 CONR. ¿Quién lo está!... Usted!...
 MAR. Pues, vaya.
 CONR. ¿La Historia nos lo dirá.
 ¿Qué Historia, ni torpe fábula!
 sepa usted, amigo mio,
 que más que otra cosa, lástima
 me inspiran sus pretensiones!...
 ¿De cuándo acá así se lanza
 á ese mar lleno de escollos
 sin timón y en mala barca?...
 Despajo usté el horizonte
 de su razón; agrupadas
 en ella las ilusiones,
 son nubes que se le embargan,
 que al mar en calma preparan!
 mayor tormentas preparan!
 MAR. Mil gracias por el consejo.
 CONR. ¿No me entiende usted?...
 MAR. Si no habla más claro...
 CONR. Pues, sin rodeos: digo que usted, sin más causa que el haber con Isabel cambiado cuatro palabras por casualdá algún día en el café, ó en la Rambla, ó en el teatro, desde entonces la vana y loca esperanza abriga su corazón sin duda de enamorarla; y habrá sabido usted que su Papá tiene estremada afición al catalán y hoy se introduce en la casa, sirviéndole de pretesto

la lectura de un mal drama, sin ver que al drama y á usted solemnes silvas aguardan.
 Sepa, en fin, pues, que Isabel para mí está reservada.
 ¿Me comprende usted ahora?
 MAR. Si; perfectamente; y para que sepa usted, caballero, quien de los dos, pues, se lanza hoy á un mar de más escollos, sin timón y en peor barca, y á quien de ambos de la mente más el horizonte empañan las nubes de la ilusión y á quien con tormenta amagan, es necesario también que escuche usted dos palabras.
 Que quiera usted á Isabel no lo dudaré; me basta que usted lo diga y ver que ella es digna de ser amada, por sus bellas cualidades... y por otras circunstancias que usted habrá visto bien y habrá sabido apreciarlas; las que en el día, sin duda, son las joyas de más gala, deslumbrando á los que apenas ven las virtudes del alma.
 Hablo de sus intereses, ¿usted me entiende? Oh!...
 CONR. (inter.) Con calma le escuché yo, y dusearía... (viendo que va á interrumpirle) mi relación pronto acaba. Queda, pues, sentado que usted mucho á Isabel ama; pero que ella le ame á usted, eso es lo que saber falta.
 CONR. Caballero!...
 MAR. No se apure; á gritos nada se alcanza. A más; sí, como usted dice, mis pretensiones son vanas, nacidas de haber cambiado con ella cuatro palabras algún día y casualmente en el teatro, ó en la Rambla, ó en el café, si usted quiere, ó donde mejor le plazca. ¿quién dudará que me lleva usted inmensa ventaja, que de tiempo la conoce y que frecuenta la casa, sin valerse de pretestos por poder enamorarla? Por lo tanto, seré yo rival de poca importancia: ya lo ve usted; no comprendo como le hago sombra tanta.
 CONR. Si, para mí usted es rival de importancia tan escasa, que en lugar de hacerme sombra, lo repito, me da lástima!
 MAR. ¿Ve usted?... lo que son las cosas; y usted á mi me hace gracia, en términos que estoy pronto á soltar la carcajada.
 CONR. Orgullosa por demás!
 MAR. Prudente.
 CONR. En forma sarcástica!... 3°

y en fin, ¿á qué la defensa de tan ridícula causa? Si usted creyó...

MAR. (*inter.*) No señor, lo que es á mí, no me engañan jamás vanas ilusiones, ni gusto yo de bravatas. Usted dice que Isabel para usted está reservada: á ser así, yo le juro que moriré mi esperanza; desistiré de mi empeño; si señor; solo me basta, para ello, que Isabel diga que es á usted, no á mí, á quien ama. No sé que más le diría otro que más franco hablara.

CONR. Mucho en sí mismo confía quien tanto el vuelo levanta, y aquel que tan alto sube...

MAR. Sí, es más fácil que se caiga, precisamente; que usted ha llegado á altura tanta, que, si se llega á caer, no le arriando la ganancia.

CONR. Cómo!...

MAR. Recuerdelo usted; ha dicho, con voz enfática y como cierto, — Isabel, para mí está reservada! — y si lo hace quedar mal, usted se cae y se aplasta.

CONR. Ella hacer que yo?... imposible!

MAR. Entonces...

CONR. (*inter.*) Dirá que me ama!... y no lo dirá ella sola, que también su mamá; y hasta su papá, si es necesario!

MAR. (*riendo que Mariano se ríe*) Si, su papá!... ¿usted lo extraña?... por usted aunque D. Domingo se interese, al fin es nada: D.ª Concha á mí me apoya, en todo Isabel la acata, y el marido de la esposa á la voluntad se allana: ella dice, — esto ha de ser, — y el dice, — pues, sea — y calla.

MAR. ¿Con que, es decir?...
(*inter.*) Si señor; es decir, en dos palabras, que el voto de la mamá es el voto de esta casa. (*riendo que vuelve á reirse.*) No lo dude usted, por más que haya caído usted en gracia del papá. Si lo se todo: él es de usted, cosa clara; pero, yo se lo repito, caerá usted en desgracia: ella dirá que Isabel mi esposa ha de ser, y basta; y el...

MAR. (*inter.*) Oh!... si el!...

CONR. (*id.*) Quien calla, otorga: se callará y santas pascuas.

MAR. Pues, bien: si así sucediera, y con usted se casara Isabel, de su mamá á la orden sacrificada, y, en vez de hacerla dichosa como Dios y el mundo mandan,

usted la hiciese infeliz... porque no es capaz de amarla!... le juro á usted que capaz soy yo un día de robársela, aunque en su casa la tenga bajo seis llaves cerrada y con más guardias de vista que pretendida muralla! Reportese usted!...

CONR. No es justo que á mi amor venza su audacia!

MAR. Ni á mí fe sus pretensiones!

CONR. Ni el egoísmo á una ley santa!

MAR. Ni lo vulgar á lo noble!

CONR. ¿Lo noble!... á usted no le alcanza!

MAR. Imprudente!

CONR. Usted!...

MAR. (*callándose al ver á D. Domingo.*)

ESCENA VII.

MARIANO, CONRADO y D. DOMINGO.

DOM. (*con un libro viejo.*) ¿Y aixó?...

CONR. Nada.

MAR. Res.

DOM.

Vaya unas ganas de disputar quin any era; aquí ho trobarém, pabanas. (*mostrando el libro*) Jo no sé com són aixis; que poca paciència!... Encara que 'l libre es vell y un poch brut, las lletras, mirin, són claras. (*hojeándolo*) Veyám, donchs. Ditxòsa Historia! que m' ha costat trobarla; molt!... ja no sabia hònt era; com no me la niro gayre... Vamos. (*hojeando y leyendo*) « Jacobo primero de Inglaterra. » « Gobernada la Francia por Mazarino. » No. « Mil cinch cientos xeixanta. » « Enrique cuarto. » Tampoch. « Felipe cuarto de España. » « Luis catorce. » Era gabaig. « La paz... La paz de Westfalia. » « Muerte de Carlos segundo. » Ah!... aquí está lo que buscabam. « Murió en l' any mil setecientos. »

MAR. Eso es.

DOM. ¿Quin any diu 'l drama?

MAR. Mil sis ceuts noranta nou.

DOM. Donchs, ja es aixó: l' acció passa un any antes d' ell morir.

MAR. Just.

DOM. (*á Conrado*) ¿Veu com la Historia ho canta?(*leyendo*) « En l' año mil setecientos,

Carlos segundo de España,

nombró á D. Felipe quinto

de Anjá y de Borbón, monarca. »

Lúego, en l' any que diu aquí,

Carlos según gobernaba.

(*á Conrado*) ¿Está convenst?(*mostrándole el libro abierto*) Ya veo;

més la fecha no está exacta.

CONR. ¿Cómo!...

MAR. No.

DOM.

Es estrany que ho diga.

sent la Historia castellana:

fós escrita en catalá

y volgués desahlarla,

no n' estranyaria res;

pro no sent 'ho...
(*presentándole el libro abierto cerca la cara*)
Ja ho vón, vaja!
CONR. Si, hombre, si; no sea usted... (*separándose*)
MAR. (á D. Domingo) Déixi'l...
DOM. Ara hi ha ficat la banya...
pro jo vuy que se 'n convènsi!
(*vuelve á presentarle el libro*)
CONR. Ya estoy convencido! (*con enfado*)
DOM. Gracias
á Dieu!... aquet era 'l cas;
(*dejando el libro sobre una silla*)
ara podrém llegi 'l drama.
(*aparte*) Si euan jo ho dich que 'l més tontos
sempre 's pènsan saber massa.
(*alto*) Sentémnos, donchs, y tornémhi. (*se sientan*)
A las personas estabam.
«Personas. Carlos seguí.»
MAR. Avant.
MAR. «La Reyna.»
CONR. (*viendo á D.ª Concha y á Isabel*)
Las reynas. (*levantándose*)

ESCENA VIII.

DICHOS, D.ª CONCHA É ISABEL.

DOM. Hola!... á bona hora veniu.
CONR. Si, por cierto.
DOM. (*á Conrado y Mariano*) No s' aixèquian.
MAR. Servidor de vustós... (*á las dos*)
ISA. (*aparte, al verte*) Ah!...
MAR. ¿Cómo está usted?... (*á D.ª Concha*)
CON. (*con frialdad*) Gracias; buena.
CONR. Hemos de hablar. (*á D.ª Concha*)
CON. (*haciendo acción de separarse*) Pues...
CONR. Señora,
no precisa.
MAR. Isabeleta...
ISA. Mariano...
DOM. Pro bè, ¿qué fan?...
Mariano, Conrado, sentíuse.
Concha, 'l senyó aquí ha vingut
per llegins una comedia...
un drama, d' 'n seu amic.
Es molt amable y 'm seubla
que mereix agraïment
l' obsequi que 'ns fa.
MAR. (*con modestia*) Oh...
CON. (*con frialdad*) Se aprecia.
MAR. Señora...
CON. (*con ironia*) Ya se que usted
es un joven de altas prendas,
y que su amabilidad...
DOM. Per cumpliments, Mariano, ella
es la nata.
MAR. (*con ironia*) Su bondad
me confunde... en tal manera...
CON. (*con ironia*) Su galanteria corre
parejas con su modestia.
CONR. (*aparte*) Buena pulla le ha pegado.
MAR. Señora...
DOM. Acabém!... ¿Qué pensan?
¿No ha vingut per llegi?... ¿y donchs?
ab cumpliments y bestiasas
passarém tot lo sant dia!
Si, está bien: sientése y loa. (*á Mariano*)
MAR. D. Domingo tiene tauta
afición á nuestra lengua...
DOM. Aixó si; molta!
CON. Ojalá
á otras cosas la tuviera.

DOM. Bè, vaja! ¿ja convènsen?...
¿ja torras armar la grosca?...
CON. ¿Yo?... si eres tu...
CONR. Claro está.
DOM. No tan clar com vusté 's pensa!
y allí hout no 'l demanan, calli!
ISA. Li está bè! (*aparte*)
CON. (*á D. Domingo*) Hombre, así no seas!...
El señor no te ha ofendido,
que tal feo de ti merezcas!...
CONR. No se si yo, sin querer,
puede agraviar...
DOM. Bè, dispènsia.
CONR. No; usted.
DOM. Vusté; á l' un y l' altre;
(*á Mariano*) y llegéixia la comedia.
CON. ¿Conque eu verso y catalán?...
DOM. Si, y veurás quinias escenas
tan hermòsas!
CON. ¿Es possible?...
CONR. Y en catalán!...
ISA. (*aparte*) Si s' enredan,
no acaban d' avuy.
DOM. ¿Perqu' es
catalá?... ¿qué tò que vèurer?...
CON. Que están fuera de combate.
CONR. Fuera de la ley.
DOM. ¿Qué xerra?...
CONR. Lo que es verdad. ¿Usté ignora
que el Gobierno de la Reyna,
que Dios guarde, ha prohibido
que se escriba en esa gerga
y que el censor de teatros
apruebe tales comedias?
MAR. Pero...
CON. (*inter.*) No hay però; las obras
catalanas ya están muertas.
DOM. Ja ho sabem que hasta hi ha multa;
pro 'ls governs... no duran sempre!
(*á Mariano*) Res, llegeixi y deixis dir...
(*á D.ª Concha*) y, si no t' agrada, vèste 'n;
que ja 'ns has estorbat prou!
CON. Si, yo impedir no quisiera...
DOM. ¿Es dir que to 'n vas?...
CON. ¿Pues, no?...
DOM. ¿Es dir que aixís li desprecias?...
CON. Yo no desprecio...
MAR. Señora...
CON. Dispense usté... he de...
MAR. Es muy dueña.
DOM. ¿Qué dius que has do fer?...
CON. No falta
que hacer, Domingo.
DOM. Que 'm críma!...
y no ha de fer re, y se 'n va!...
Un acaba la paciencia!
CON. ¿Se queda usted?...
CONR. ¿Yo?... (*á los demás*) Hasta luego.
ISA. Mamá...
DOM. (*á D.ª Concha por Isabel*) Ella 's queda!
CON. Es que...
DOM. (*inter.*) ¿Que!...
CONR. (*bajo á D.ª Concha*) No importa.
CON. (*á D. Domingo*) Pues
lo quieres tu... (*D.ª Concha y Conrado se van por
la segunda puerta de la derecha*)
DOM. (*con autoridad*) Vaya! (*á Isabel*) S'enta't.

ESCENA IX.

D. DOMINGO, ISABEL y MARIANO.

ISA. ¿Cuànts actes t'è?...
 MAR. Tres.
 DOM. Y un titol...
 d' aquells qu' aixècan las pedras.
 MAR. (leyendo) « Castella entre Fransa y Austria,
 ó 'ls catalans. »
 DOM. ¿Qué te 'n sembla ?
 ISA. Mòlt bè.
 DOM. Oh!... ja pòts escoltar
 ab totas duas orellas.
 Digui. (à Mariano)
 MAR. (leyendo) « Personas. Lo Rey
 D. Carlos segon. La Reyna. »
 DOM. No; ja qu' estim tots tres sols,
 hem de parlar; no llegèixia.
 MAR. Com vulga.
 ISA. ¿Perqué?...
 DOM. Perque
 conech que aixis interessa.
 ISA. Mariano...
 MAR. Isabel...
 DOM. Re: escolta;
 digas: ¿fa tèmps que conèixes
 aquest jòve?... Digas, dona;
 vull que 'm parlis ab franquesa.
 ¿Fa mòlt tèmps?...
 ISA. Si, pare.
 DOM. Bè.
 ¿Y heu tingut mòltas conversas?...
 ISA. (aparte) Tòt ho sab... ¿Qué dirè?...
 MAR. Com...
 DOM. (inter.) Dèixi que respóngui ella.
 ISA. (à Isabel) Digas.
 DOM. Si; algunas. Bè. ¿Y ell...
 t' agrada?... Dona, contèsta.
 ISA. Si, pare.
 DOM. Bè. ¿Y tu li has dit,
 ó li has donat á conèixer
 que...
 ISA. Jo...
 DOM. Pro, dona, no sè
 porque aixis tartamudèjas:
 si es vritat, ja m' ho pòts dir;
 per xo t' ho pregunto. Veyas,
 donchs, si estàs ab lo qu' ell diu;
 escolta'l. (à Mariano) Digui: ¿'ls dos tènen
 coneixensa de mòlt tèmps?...
 MAR. Si senyó.
 DOM. Y vusté per ella
 sentint una simpatia,
 ó més bèn dit, un afecte,
 aqueix afecte ha crescut,
 y ha crescut d' una manera,
 que avuy es un fort amor,
 ¿no es vritat, Mariano?... 'm sembla
 qu' es aixó lo que m' ha dit,
 ¿no?...
 MAR. Si, D. Domingo, y crega
 que li he dit lo que 'l cor sènt.
 DOM. Ho crech; perque 'l que s' esprèssa
 aixis com vusté y devant
 d' un pare, véurer bè dèixa
 que parla ab lo cor y pòrta
 una intenció veridèra.
 (à Isabel) Ja ho véus: ja l' has sentit: ara
 ¿qué hi dius tu en aixó?... ¿conèixes

si es exacte lo qu' ell diu?...
 ISA. Pare, jo...
 DOM. No sigas nena!...
 ¿Créus qu' ell t' estima?...
 ISA. Si, ho crech.
 DOM. Gracias á Dèu! ¿Y tu sèntes
 aqueix amor?... ¿tu l' estimas?...
 MAR. Isabel...
 ISA. Oh!... 'l vuldrè sempre!
 MAR. Y jo á tu...
 ISA. Si, sempre!...
 DOM. Bè!...
 ja qu' es aixis, donchs, no crégas
 que las vostras relacions
 ara jo vulga desfèrias,
 no, pro hi falta aquei una cosa;
 (à Mariano) y es que vusté ha de conèixer
 que, sens permis dels seus pares,
 no es pas just que jo permètia
 que seguèixin d' aquest modo,
 Mariano, y no se m' ofènga.
 No 'n déuen saber res...
 MAR. No;
 pro...
 DOM. Diguils' ho, y si s' hi avènen...
 lo qu' es per mi...
 MAR. 'Ls ho diré.
 DOM. Es més bonich, ¿no li sembla?
 MAR. Si senyor, y avuy mateix.
 DOM. Aixó, com vusté conega.
 (à Isabel) Y digasme tu ara, ¿'n sab
 res de tot aixó la tèva
 mare?... suposo que no.
 ISA. No pare.
 DOM. Ho dèiyau ab resèrva:
 no es pas estrany.
 MAR. Com que...
 ISA. Com...
 DOM. Si ho comprench; si jo cuan era
 jòve també... ja se sab;
 ¿volén que aixó á mi 'm sorprenga?...
 ¿ella si que li vindrà
 de nou, cuan li dirém; ella
 ha de saberho y seria
 mòlt del cas que li diguèssim
 avuy mateix; ¿qué t' pareix,
 noya?... ¿y vusté qué 'm contesta?
 Que si.
 ISA. Qu' es mòlt natural.
 MAR. ¿Que teniu por que s' ofenga,
 perque ho heu portat callat?...
 (à Isabel) Dèix' ho per mi, ja conèixes
 que allà hont lo tèu pare 's pèsa...
 mira, t' estimo y... etcètera:
 vosaltres dos os volèu
 y ja os dich qu' es cosa fèta.
 MAR. D. Domingo... una petita
 observació.
 DOM. Duas y trenta.
 MAR. Vusté sabrá qu' en Conrado
 gran interès manifestà
 per la Isabel...
 ISA. (inter.) Pro jo no
 per ell.
 DOM. Ja! ja! 'm xoca, véja!...
 Pòt ser si, s' havia crogut...
 Dèu lo fassa bè! ¿Que 's pènsa
 que no sè jo qui es ell?... vaya!...
 Anèm, no tinga quimera.
 Y ella, ja la sènt; y á n' ell...
 may li ha acudit tal idea.
 MAR. ¿Vol di'...?

- DOM. Ho dich!... y encara que fós jo no ho voldria; ab franquesa. Al demès, si; ¿perquè véu que vé aquí?... es á casa seva: aixó sí, tót y la Concha y la Concha tót y ell; sembla que són maro y fill; igual: es dir que la cooexensa vé dels oncles d' en Conrado, del Liceo y de... ¿Qué 's pensa?... són al jardí: ¿vól jugar que parlan d' aná aquet vespre á alguna part de... si, vamos, de reunió, ó ball, ó bitzoga! ¿No ho has pas sentit tu, noya, si han parlat de...?
- ISA. Si, bé 'm déya la mare, que á nit volia fèrm' aná al Liceo ab ella.
- DOM. (à Mariano) ¿Qué tal?... (à Isabel) ¿Y á nit?... Bè, veurém. Al demès, si, no s' ho créga. (à Mariano) Y ara que ja hem parlat prou, Mariano...
- MAR. ¿Qué?...
DOM. La comedia: home, encara no podriam llegirla.
- MAR. Donchs...
ISA. Si, llegéixla.
MAR. (leyendo) « Castèlla entre Fransa y Austria, ó 'ls catalans. »
DOM. (à Isabel) Mòlt atenta!
ISA. Ho estich.
MAR. « Personas. Lo Rey D. Carlos segon. La Reyna. Lo compte d' Harach. Lo compte d' Hareourt. Lo d' Oropesa. Rocaberti, inquisidor general. »
- ISA. Pare, ¿qué pensa? ¿no escolta?
DOM. Si, vaja diènt.
MAR. « Portocarrero. »
DOM. No; espérisse: ara pensaba una cosa. (à Isabel) Com qu' hem de tenir contènta á la tèva mare, fora millor que no la enfadéssim: vuy dir que si 'na véu aixis qu' estém llegint la comedia... com t' aquet géní, ¿no sabs? tornem tenir guerra encesa.
ISA. Donchs, no llegim.
MAR. No llegim.
DOM. Jo crech que serà un cop mestre: pro, aixó sí, desitjaria pogueria llegir, no 's crega. Oh, sempre que vusé vulga.
MAR. Donchs, me la miraré, deiximla.
DOM. Aquí va. (se la da)
DOM. Ja 'n faré avia.
MAR. Oh, no hi ha d' anar depréssa.
DOM. Tè, dèiximla mirá un xich: (se levanta y se sienta en otra silla, algo distante de ellos) tóta la primera escena.
ISA. ¿Y aixó, pare?... ¿Y si la mare ho véu que llegéix?...
DOM. La tèva mare no dirá re, encara que jo... es per tu que s'ènt ella. Bè, vaja, no m' estorbéu.
- MAR. Dèixlo, Isabel; ell s' hi empenya, y així 'ls dos podrém parlar.
ISA. Dins mòlt bé.
DOM. (hojando el drama y para sí) Mòlt bona lletra!... no la fa milló en Conrado, de segur.
ISA. ¿Cóm no m' ho déyas que avuy viudris á casa?... m' has donat una sorpresa.
MAR. ¿Desagradable?...
ISA. Al contrari: ja ho sabs tu; pro, ab la manera, sens dupte, hauris pensat que 't diria que no ho fèsses; ó desconfiabas, pót ser, ja de las mèvas promesas, temènt que 'l cor que t' he dat algú més te 'l pogués pèndrer.
MAR. ¿Duptar de tu!... si no puch!... si 'l recel dins del cor entra, loch no hi troba, y al instant se 'n torna; y si així hi fa mèlla, ¿qué seria si hi quedaba?... oh!... ja fora mort de pena!
DOM. (para sí, y leyendo) Caramba! y qu' es bèn xerrat!...
ISA. Crech que m' ho dius com ho pensas; pro tu has temut qu' en Conrado...
MAR. (inter.) Calla; no 'm culpis, y dèixa càurer sobre ell 'l enuig t'eu de la desconfiansa mèva.
ISA. ¿Es dir que?...
MAR. (inter.) Enfatut y altiu, aquí matèix, al compèndrer lo que 't vull, m' ha dit, ab veu mòlt alta, que foras seva.
ISA. ¿Jo d' en Conrado!... ¿jo!... vamos!...
MAR. ¿Tu á la Isabel no coneixes?... Perque 't conech, he respost per tu.
ISA. ¿Y que has dit?...
MAR. Que mo 'n reya.
ISA. ¿Jo seva!... antes morta!
DOM. (para sí y leyendo) Amigu; qué forta es aqueixa escena!
ISA. Si, Mariano, primer morta!
MAR. Y jo antes mort que tal veurer!
ISA. M' es antipàtic!
MAR. L' odio!
ISA. Repugnant!
MAR. ¿Qui no 'i detèsta!
DOM. (leyendo y para sí) Com més va, més fort se pósa!
MAR. Escoltam', Isabeleta: t' estimo, y t' estimo tant, que tant no pót dir la llengua; y es tanta y tan gran la fé que tinch en tu, qu' es fé cega; y aquet mateix amor mèu y aquesta gran fé mateixa temer me féyan no fós la mèva ventura certa: y sentintme obligat, donchs, per aquet temor que sempre seguéix com sombra al desitj y al cor sempre en sòmra dèixa, possible no m' ha sigut esperar més tamps, sens veurer al teu pare y revelarli l' amor que 'ls nostres cors senten, perque 'ns dongués lo seu si que tant necessari 'ns era

per poder, com desitjém,
fèr nostra ditxa completa.
Pues compréns y sabs la causa
de tan grata conferéncia,
y aprécio jo 'l teu carinyo,
y com tu 'l mèu carinyo aprécias,
y la felicitat nostra
sent segura, ¿qui tè flemma
per sufrí á un tónto rival?...
Com sèrp qu' entre flors s' aixèca
y es pel jardiné aplastada,
just es que aplastat se véja!
Oh!... may 'l cor ha latut
com ara ab tanta impaciéncia,
y ab tanta seguritat
d' alegría verdadera!

COM. *(leyendo y para sí)*
Aixó es aixó! Bravo!! *(como entusiasmado)*

ISA. Mira,
Mariano: des que 't vaig véurer
y 'us va unir la simpatía
y 'l mèu cor vares compèndrer
y 't vaig dir que 't estimaba
y 't vaig jurar ser jo tèva...
ni 'ls obsequis d' un altre home,
ni 'l carinyo, ni promesas,
ni probas, ni sacrificis,
ni amenassas, ni riquesas,
re hauría pogut lograr
que jo deixés de volerte,
ni de fèr batre 'l mèu cor
sino per tu, y ab certosa
de que ab tu unida tan sols
puch tenir ditxa completa.
Pues també ho compréns aixís,
y també, com pènsa, pènsas,
deixa que altiu en Conrado,
presuntuós y ple d' enveja,
se diga rival tèu; que
com sèrp qu' entre flors s' aixèca
y es pel jardiné aplastada,
quedarà aplastat per sèmpre!
Oh!... tèn tu 'l mèu cor; jo 'l teu;
completa ditxa 'ns espera!

DOM. *(leyendo y para sí)*
Bè!... Bravo! y bravo! *(levantándose)* Vaja, es
un drama de totes prèndas!

MAR. Isabel!...

ISA. Mariano!...

DOM. *(leyendo y para sí)* Aixís!...
bèn units y vinga guerra!...
l' enonich sucumbirà!
Bravo, catalans! *(á Mariano)* M' engresca!
¿Li agrada?...

MAR. Molt: ja li dich;
y li asseguro, de veras,
que avuy 'l llegiré tót.
Que bè parla 'l d' Oropesa!...
Res, res; tinch d' acabar l' acte,
no vull pas que se 'm refrédia:
justament ara qu' estich
allá que din... *(leyendo)* « Dues bandèras
s' aixecaràn, Rey D. Carlos,
si una blanca, l' altra negra,
sobre l' altiu Pirinéu,
tremolant, de sang vermellas! »
Es molt fort aixó!... molt fort!
(dirigiéndose á su cuarto)
Vaig á acabar l' acte. *(á Isabel)* Ah!... véyas,
noya, de cridar-me cuan
vinga la tèn' mare, ¿séntes?

ISA. Bè, pare.

DOM. *(á los dos)* 'Ls deixo un moment.

MAR. Es molt ducnyo.

DOM. *(calse leyendo)* « Dues banderas
s' aixecaràn... » ¿ Pro 'ls dos sols?...
(por Mariano) Ca!... ja d' bones ideás.
(á Isabel) Al demés, no te 'n descuuydis;
que parlaré d' aixó ab ella:
(á Mariano) y vusté, cuan vulga, ho diga
als sèus pares: porque... etcétera.
(entra en su cuarto)

ESCENA X.

ISABEL y MARIANO.

MAR. Ell ab ella parlará,
y encara qu' ella
avuy s' hi oposés, denís
no dúptis que s' hi avindrà... *(viéndola pensativa)*
Trista véus la nostra estrella!
¿Tèms que tan ingrata siga
la tèva mare,
que se 'ns declari enemiga?...

ISA. ¿Lo que tènno véus que 't diga?

MAR. Si, digas, ¿qué tèms?...

ISA. Que 'l pare
no 'ns podrà d' ella lograr
may 'l permís.

MAR. Dins que 'l desitj fa daptar;
¿pòts, per ventura, estranyar
que 'm fassa dúptá 'l desitj?...

MAR. Dúptas; pro tènno esperansa.

ISA. No ho se.

MAR. Isabel!...

MAR. Cuan d' un pare 'l sí s' alcança
y s' estima bè ab confiança,
lo dúptá 's fa més cruel!

ISA. Si, 'l dolor fóra més gran!...

MAR. Fóra la sort
del infelis navegant,
que arriba del port devant,
y s' ha de périr en lo port!
Oh!... ¿tèms que 'ns sucuhéixi així?...

ISA. No tènno res; *(resuelta)*

jo 't vull y tu 'm vols á mi;

si 'ns nega la mare 'l sí...

ho vól ja 'l pare y res més!

MAR. ¿Confio, donchs?...

ISA. Si, confia!

MAR. Serém los dos
ditxosos!

ISA. Oh!... 'l cor ho ansia!...

MAR. ¿Pro, 'ls tènus pares?...

ISA. *(inter.)* D' alegría

t' abrassarán ells!... Adiós.

MAR. ¿Te 'n vas ja?...

ISA. Vaig á buscar

lo permís sèn.

MAR. ¿Y tornarás?...

ISA. Sens tardar;

¿y mèva 't podré abrassar

per sèmpre?...

ISA. Oh!... sí!

MAR. Adiós!

ISA. Adèn!

ESCENA XI.

ISABEL sola.

Oh, sí, sí; li ho dit, y sols d' ell puch ser!...
negarm' ella pòt avuy 'l permís;

pro no está en lo dret de férme infelís,
casantme ab qui jo no puch may voler!
Que m' es mare sò; la dech respectar;
pro jo sòn també sa filla, ¿y son cor
¿qui més que a mí deu sempre estimar?...
si 'm nèga 'l permís, no nèga l' amor!

ESCENA XII.

ISABEL, D.ª CONCHA y CONRADO.

- CON. No lo dudo usted, Conrado;
no hay medio más eficaz.
CONR. Corriente.
CON. Va usted á ver
que cambio mas radical.
CONR. Así lo espero. Señora, (*haciendo que se va*)
á los piés de usted.
ISA. (*inducida*) ¿Qué faig?...
CON. Beso á usted la mano. (*reparando en Isabel*) ¿Cómo!
¿Estabas tu aquí y...?
ISA. Mamá...
CON. No se vaya usted, Conrado.
ISA. Señora...
CON. (*acercándose á la puerta del cuarto de su padre*)
Pare...
CON. (*á Conrado*) Pues tan
propicia se nos presenta
la ocasión...
ISA. (*Hamándole mas fuerte*) Pare!...
DOM. (*desde dentro*) Ja vaig.
CON. ¿Porqué le llamas ahora?...
ISA. Porque...
CON. (*inter.*) Nada; ven acá;
déjale.
ISA. (*aparte*) Surtís...! Dèu mèu!...
CONR. Señora...
CON. Dice el refran,
el llanto sobre el difunto,
Conrado.
ISA. (*id.*) Y no surt!...
CONR. (*á D.ª Concha*) Cabal.
CON. (*con amabilidad*) Dime, hija mía; ¿tu eres
hoy de comprender capaz
cuanto te amo?... ¿Mi pregunta
sorpresa, Isabel, te dá?
CON. ¿Qué mamá no ama á su hija?...
es cosa muy natural;
pues solo en la dicha de ella
se encierra todo su afán.
CON. Muy cierto. Mira, hija mía,
este jóven tan galán,
tan elegante, y tan bueno,
y tan digno y tan formal,
prendado de tu hermosura
y amándote como no hay
otro que más pueda amarte,
con toda sinceridad
hoy me ha pedido tu mano,
dándome un placer sin par.
De tanto honor orgullosa
supongo que tu estarás
y que de satisfacción
tu pecho palpitará;
¿no es cierto, Isabel?...
ISA. (*no pudiendo reprimir el llanto*) Oh!...
CON. Lloras
de alegría, ¿no es verdad?...
Hija mía, de mí alma!... (*abrazándola*)
Conrado!... (*con aire de triunfo*)
CONR. (*con pasión*) Isabel!...
ISA. (*con amargo dolor*) Mamá!...

- CONR. D.ª Concha, es usted el ángel
de mi salvacion!...
CON. ¿Qué tal?...
si ella le ama á usted.
ISA. Oh!...
CONR. (*á Isabel*) ¿Me amas!...
Deja que pueda estampar
en esas manos de nieve
un beso de amor!
(*tomándole una mano para besarla*)
ISA. (*separándose sin permitírselo y con entereza*)
Jamás!
CONR. ¿Cómo!...
CON. (*enojada!*) Isabel!...
ISA. Imposible! (*entra en su cuarto*)
DOM. Ja vireh!... (*desde dentro*)

ESCENA XIII.

D.ª CONCHA y CONRADO.

- CONR. ¿Lo ve usted?... ¿Qué más
puedo esperar, D.ª Concha,
de su hija?...
CON. Oh!... si!...
CONR. Feo tal...
un caballero cual yo
no lo puede soportar!
CON. Mía es la culpa!... no obstante,
si usted...
CONR. (*inter.*) ¿Yo!... no puedo ya!...
Lo siento!... la amaba!... ahora
mi amor... ya es odio mortal!
Adios! (*vase*)
CON. Conrado!...
CONR. (*desde el fondo*) Señora,
do hay guerra, no busque paz! (*vase*)

ESCENA XIV.

D.ª CONCHA, luego D. DOMINGO.

- CON. Oh!... tal sofoco!... Hija ingrata!...
Hija... indigna de llevar
el nombre mio!... Su padre
la perdió!...
DOM. (*sale leyendo*) «Hi ha d' haber sang!...»
Que bè que acaba aquest acte!
Hola, Concha... (*reparando en ella*)
CON. (*inter.*) Vete á hablar
con gente de tu calaña!
DOM. ¿Qué 't passa?...
CON. Ya lo sabrás!
DOM. Escolta; he de dirte...
CON. (*inter.*) Nada!
DOM. Jo 't dich qu' escòltis, tabal!
CON. Que no quiero, y se acabó! (*vase á su cuarto*)

ESCENA XV.

D. DOMINGO, solo.

Amigu, qu' estém cremats!...
pro 'n tè tánts de dias aixís,
que jo ja no 'n faig cap cas.
Re, re; aixó es valent y hermós!
y dit per un catalá!
(*leyendo*) «Y aledas las duns banderas,
hi ha d' haber sang!» Quin final!

FIN DEL ACTO SEGUNDO.

ACTO TERCERO.

—x—

La misma decoración de los actos anteriores.

ESCENA I.

D.ª CONCHA y CONRADO, *sentados*.

- CONR. A no haberme usted mandado recado, tenga por cierto que no volvía á poner los pies aquí.
- CON. Pues por eso mandé que...
- CONR. (*inter.*) Mi posición y mi...
- CON. (*inter.*) Si señor.
- CONR. Y luego, cundiera la voz por todas las reuniones que frecuento que, después de tal desaire, á visitarlas aún vuelvo.
- CON. Mucha verdad.
- CONR. Mis amigos, en el café, en el paseo, en el teatro, en todas partes haríanme broma de ello.
- CON. Si...
- CONR. (*inter.*) Figúrese usted el chasco que me llevé.
- CON. Si lo veo...
- CONR. (*inter.*) Y después que... sobre todo, la clase á que pertenezco, la sangre, mi alto linaje, el decoro siempre ileso de mi familia, y en fin, mi honor, mi dignidad...
- CON. (*inter.*) Cierto, Conrado, si...
- CONR. (*inter.*) D.ª Concha, póngare usted en mi puesto.
- CON. Si le sobra á usted razón: y yo lo sentí en extremo; más por usted que...
- CONR. (*inter.*) Señora, mil gracias; yo también siento con usted haberme portado tal vez harto desatento; usted me dispensará; fui en despedirme... grosero.
- CON. No tal...
- CONR. (*inter.*) Señora... si estaba...
- CON. (*id.*) No era el caso para menos: y en fin, pues usted se digna reanudar el afecto que á su familia y la nuestra unía por tanto tiempo, desde hoy más va á ser el lazo que las una más estrecho.
- CONR. Sabe usted que su amistad, señora, á mucho honor tengo; pero, la verdad...
- CON. Oh, sí, estaba usted en su derecho, mostrándose resentido.
- CONR. Señora, no de...
- CON. (*inter.*) Comprendo;

- de Isabel...
- CONR. (*inter.*) Si, francamente, lo que es de ella...
- CON. (*inter.*) Por supuesto; pero yo hablaré á mi esposo ahora mismo y desde luego se cumplirá nuestro afán, siendo de ella usted el dueño.
- CONR. ¿Y usted cree?...
- CON. (*inter.*) Usted tal ama aún?...
- CONR. ¿Que si la amo?... hasta al extremo de no poder olvidarla.
- CON. Pues...
- CONR. (*inter.*) Pero ella...
- CON. (*id.*) Yo quiero, y mi esposo lo querrá, y hasta y sobra con eso. Advierta usted que él lo sabe y es decirlo su intento.
- CONR. ¿Si?...
- CON. Por tres ó cuatro veces me ha dicho; —hablarle deseo sobre un asunto, que hará latir de placer tu pecho;— pero como yo ignoraba de usted ahora el pensamiento, he mandado á usted decirle que tenía vivo anhelo de verle y hablarle hoy mismo, y á mi esposo me he propuesto no entrarle en conversación antes que á usted, con objeto...
- CONR. (*inter.*) Gracias mil, por la atención.
- CON. Lo he hecho así...
- CONR. (*inter.*) Oh, muy bien hecho: aunque por mí...
- CON. (*inter.*) Sin embargo, debí hacerlo.
- CONR. Si, comprendo. Y diga usted; D. Domingo sabe que yo á Isabel quiero?...
- CON. Si señor.
- CONR. Y lo sabrá... por ella, según entiendo.
- CON. Se lo habrá dicho ella misma.
- CONR. Pues entonces...
- CON. (*inter.*) Esto es hecho.
- CONR. ¿Y usted cree que D. Domingo dará su consentimiento?...
- CON. ¿Si lo creo?... y con mil amores.
- CONR. Corriente, pues. (*se levanta*)
- CON. ¿Cómo!... ¿y eso?...
- CONR. Hasta luego.
- CON. ¿Se va usted?...
- CONR. Si es necesario, me quedo; pero supongo que no: así ustedes tendrán tiempo de hablar acerca el asunto.
- CON. Pero usted...
- CONR. (*inter.*) Volveré luego á saber el resultado.
- CON. Que se quede usted preferio: para mas satisfacción, que lo escuche usted deseo.
- CONR. Está bien; pero, señora, solo de un modo consiento.
- CON. ¿Cuál es?...
- CONR. Que usted me permita entrar en un aposento donde no pueda ser visto y pueda oír: digo eso, para arrojarme en sus brazos

si él me acepta como yerno :
no dudo ; más por si acaso
se niega , me quedo quieto ,
y al volverse él salgo yo
y nadie se entera de ello.
CON. No duda usted ; pero teme.
CONR. Temer , no ; pero... recelo.
CON. Corriente ; pues , entre usted
aquí. *(señalándole la puerta primera de la derecha)*

ESCENA II.

D.ª CONCHA, CONRADO y D. TOMÁS.

- TOM. *(desde el fondo y adelantándose)*
Ja que m' ho diu, entro.
(D.ª Concha y el Conrado quedan parados)
- CON. *(no conociéndole)* ¿Qué se ofrece?...
(riendo que no contesta) Pues, me gusta!
- CONR. Vaya!...
- TOM. *(aparte)* Que m' he enganyat penso.
(alto) Buenas mañanas, señora;
y á usted también, caballero.
- CONR. *(riendo)* Felices, hombre, felices.
TOM. *(aparte)* ¿Qué riu aquet?
- CON. Considero
que algo le trae á usted aquí.
- TOM. Señora, soy del comercio
y me llamo D. Tomás
Esquirol y Foix, atento
y seguro servidor
de usted.
- CONR. *(riendo)* Que sus manos beso,
y á la señora los pies.
- TOM. De grossa está el jovenzuelo.
- CONR. Ja! ja!... *(riendo á carcajada suelta)*
- CON. Qué se ofrece, diga...
ó hágame usted el obsequio...
- CONR. De retirarse.
- TOM. Señores...
cuando vengo, es porque debo.
- CONR. Pues, si debe, pague; claro.
- TOM. ¿Cómo, claro?... muy espeso.
- CONR. ¿Pues, no ha dicho?...
TOM. *(inter.)* Que debía...
venir: venir no es dinero:
yo no debo un cuarto á nadie,
y muchos me están debiendo.
- CON. Si á cobrar viene aquí, pues,
alguna cuenta, le advierto
que equivocó usted la casa.
- CONR. Tampoco se debe un céntimo.
- TOM. Ya.
- CON. A usted, ni á nadie.
- TOM. Conformes.
- CONR. Y otra vez...
- TOM. *(inter.)* Si no digo eso.
Oiga, señora: ¿no viven
aquí un señor, que ya es viejo...
y una señora... aún guapa...
y una niña... que es un cielo
de hermosura?... Si es así,
como así quiero creerlo,
ya no estoy equivocado
y lo que busco será esto.
- CON. *(á Conrado)* Vaya un ente original!...
- CONR. Es tipo!... *(á D.ª Concha y riendo)*
- TOM. Señora, espero
contestación.
- CON. Aquí vive
D. Domingo Ros, y creo
que esto basta á su pregunta.
- TOM. ¿D. Domingo es?... justo, cierto,
y la niña es Isabel,
y la señora, que pienso
que será usted, es D.ª Concha.
- CON. Exacto: hable, pues. *(se sienta)*
- TOM. En siendo
que uno va bien... ya ve usted,
hablando nos entendemos.
- CONR. *(sentándose)* Pues, hable usted de una vez
que se aclare el misterio
que parece hay en sus frases.
- TOM. ¿Misterio?... si y no.
- CON. Veo
que el deseo de usted es hablar
á mi esposo, ¿verdad?
- TOM. Bueno;
pero á usted también.
- CONR. *(levantándose)* Si estorbo...
- TOM. Eso, no del todo; pero...
- CONR. *(haciendo que se retira)*
Señora, á los pies de usted.
- CON. Conrado, no lo consiento.
(á D. Tomás por Conrado)
El caballero es de casa;
por lo tanto, sin rodeos,
si algo tiene que decirme,
puede hacerlo desde luego;
sinó... vuelvo á suplicarle
hágame usted el obsequio...
- TOM. ¿De retirarme?...
CONR. Es muy lógico...
y muy natural.
- TOM. Me siento,
entonces: con su permiso. *(se sienta)*
(indicándole que tome asiento también)
- CON. Conrado...
- CONR. *(sentándose y riendo)* En fin: ya veremos.
(después de un rato, riendo que D. Tomás no habla)
- CON. Pues, señor...
- CONR. *(después de otro rato)* Pues, señor...
- TOM. *(id. id. id.)* Oh...
¿han visto ustedes qué tiempo?
(después de otro rato)
Y el viento es frío. Oh, son malos
los restridados del Febrero.
(saca el pañuelo y se suena)
- CON. Ya, ya.
- CONR. *(bajo á D.ª Concha)* Por lo visto, es loco,
ó abriga dañado intento.
- CON. *(á D. Tomás)* Me hizo usted una pregunta
y...
- TOM. Si señora, á eso vengo.
(aparte) M' embarrassa l' castellá
y no sé dir lo que penso.
- CONR. Decía usted...
- TOM. Si señor:
como iba, pues, diciendo;
señora... tiene una hija
que es Isabel, y yo tengo
un hijo también, y el caso
es que los dos...
- CONR. *(inter.)* Calle; entiendo.
(á D.ª Concha) Es el padre de Mariano.
- CON. ¿Usted?... ¿y ese es el misterio?...
Pues, siento decirle á usted...
- TOM. *(inter.)* Señora, que piense quiero...
(á Conrado) y usted también, que honrados
todos los parientes tengo,
y, gracias á Dios, ninguno
es pobre, ni ha estado preso.
- CONR. Pues no faltaría más.
- CON. Vaya, vaya, caballero,

- va usted... muy equitativo.
 TOM. Ni... nada: he dicho lo cierto. Mi padre era agrimensor, patrón de barco mi suegro, mi cuñado es capellán, de maestros de escuela tengo un hermano y un sobrino, tengo un primo rojero, y un servidor de... los dos (á D.ª Concha y Conrado) tiene un establecimiento de cristal y porcelana en la calle de San Pedro más bajo, número doce, cuya casa les ofrezco: ya ven si es buena y honrada toda mi familia; y cierto. (á Conrado que se rie)
 ¿Que se rie?... no se ria.
 CONR. (riendo) Si le creo, hombre, le creo. ¿Y no tiene usted algún primo... agudor... ó tabernero?
 TOM. Si tuviese... ¿un primo?... un hijo, hasta carbonero siendo, pero con el alma limpia, diría, es mi hijo; y, puesto que son más feas las manchas del alma que las del cuerpo, más que muchos bien aseados, valer puede un carbonero.
 CON. Caballero, no deseamos discusiones de este género. Yo comprendo el natural deseo de usted, y le ruego, pues se interesa por su hijo, que piense que también debo interesarme por mi hija: ya ve usted que un casamiento cosa es que debe pensarse mucho, no así de momento; y puesto que ahora mi esposo... (dando una mirada de inteligencia á Conrado) tampoco está en casa, espero volverá usted otro día y con calma hablar podremos.
 CONR. Muy natural... ¿No lo alcanza?...
 TOM. A la señora contesto. Señora, yo sentiría haber estado molesto; y atendidas las razones que me acaba de dar, creo que lo haremos como dice. (levantándose) Me retiro desde luego, y otro rato volveré que esté su esposo, y me pienso que él y usted y un servidor el asunto trataremos con calma y que de los niños haremos el casamiento. Buenas mañanas, señora; y á usted también, jovencuelo.

ESCENA III.

D.ª CONCHA y CONRADO.

- CONR. Ja! ja! ja! ja!... D.ª Concha, el enlace está propuesto; para hacer feliz á su hija, Mariano no pierde el tiempo.
 CON. Si, Conrado, solo en broma

- puede eso pasar; que en serio...
 CONR. De patitas en la calle se le planta desde luego, como vuelva.
 CON. No que no: es un pobre hombre.
 CONR. Un necio; y Mariano...
 CON. Un botarate.
 CONR. Un grosero.
 CON. Un majadero.
 En fin, como ya le he dicho, mi esposo abriga el deseo de hablarme acerca de usted.
 CONR. (inter.) Ah, si: pues entonces, entro aquí, ¿no es eso?... (señalando la puerta primera de la derecha)
 CON. Cabal: ya verá usted y euan presto queda de usted y nosotros el deseo satisfecho.
 CONR. Así lo espero gustoso. (y en la puerta.)
 CON. Lo verá usted.
 CONR. Lo veremos. (entra en la habitación indicada)

ESCENA IV.

D.ª CONCHA, luego D. DOMINGO.

- CON. (por D. ... ngo) Veamos: Dios quiera ahora que no haga como acostumbra, soltando mil necedades é, incomodado; se oscurra. No lo creo. En fin, (llamándole) Domingo!... (más fuerte) Domingo!... (desde dentro.) ¿Qué?...
 CON. Vén.
 DOM. (id. id.) ¿Que sirtia?
 CON. Si.
 DOM. (id. id.) Doncha, espéra't.
 CON. ¿Qué haces?
 DOM. (id. id.) Acabo la escena última del segón acte.
 CON. (reprimiendo su carácter y pará si) No hay más: es fuerza tener cordura, sinó... (llamándole) Domingo. (fuerte) Domingo! Ja vinch! (desde dentro)
 DOM. Aguantate! (se sienta) ¿Quién funda la más sencilla esperanza en ese hombre? (levantándose y llegando hasta la puerta del cuarto de D. Domingo, le dice con resolución) Sal y escucha! (viendo que no contesta) Domingo!... (para sí) Aguantate!... (más fuerte) Domingo!
 (separándose de la puerta y volviendo en medio de la escena) Ca!... naranjas!
 DOM. (saliendo) ¿Quina frynta es, naranjas?... trónjas agras: digas, trónjas, y són encra.
 CON. (con amabilidad) Bueno; pero te llamaba...
 DOM. (inter.) Ja sò aquí; per poch t' apuras.
 CON. No, si no me sabe mal que... ¿yo enfadarme?... locura!
 DOM. (aparte) Sembla qu' está de bon temple. (alto) Es dir que...
 CON. (inter.) ¿Contigo?... nunca.
 DOM. Si: pro duas ó três vegadas t' he dit,—Concha, una consulta vull teni ab tu d' una cosa

que convè, —y tu may! Per burra, mereixerias que jo ara ho fbs, sens dirte 'n ni una paraula.

CON. Como tu quieras; pero, esposo, ¿por ventura ignoras tu que hay momantos en que una está?

DOM. (inter.) Aixó 't dè pa: no d' humor se tróba un, sempre que un altre d' humor nos busca: t'ens rahò. Vols saber, donchs, ara qué volia dirte, ¿eh?...

CON. (sonriendo) Si gustas decírmelo...

DOM. T' sorprendrà.

CON. No lo creo.

DOM. ¿Que no?...

CON. ¿Jurgas que ignoro te lo que pasa, tu ya...? si yo... en fin, escucha: ¿no te llamaba yo ya? Dios quiso que se confur'lan en uno tu afán y el mio; porque Isabel ama y duda y es fuerza hacerla dichosa; que es nuestra dicha la suya. ¿Es eso lo que deseas?... pues, yo también.

DOM. (alegre) Voto á Judas!...

CON. ¿Cóm ho sabs?... ¿Que t' ho ha dit ella?

DOM. ¿Cómo ella!...

CON. ¿Y donchs, qui? Ella nunca creio que me lo dijera; si una mamá no procura conocer el corazón de su hija, no piensa nunca saber su menor secreto.

DOM. Donchs, t' ho ha dit ell.

CON. Tóma; ¿dudas que sea él?... ¿En quién debía tener confianza absoluta, á no ser en mi?

DOM. Y en mi...

CON. Si, y en ti funda su esperanza.

DOM. Y fa mòlt bè.

CON. Pro, ¿que ha tornat ja? Pronúncia el sí que tanto él desea

DOM. Y... (inter.) ¿'L mèu sí?... Oh, si 'l vól mèu d' una vegada, li daré mil.

CON. Pues, bien, si me lo aseguras...

DOM. ¿Si t' ho asseguro?... ¿Quin pare... ni mare, per testaruda que siga, nèga á una filla lo si que 'l seu amor busca? Dònlí 'l t'eu també y... que 's casín.

CON. (alegre) ¿Yo?... con satisfacción suma. ¿Y será pronto la boda?... (alegre) Cuan tu vulgas y ells dos vulgan. Y todo será alegría...

DOM. Y fins, si vòls, hi haurá música.

CON. Y juntas ambas familias...

DOM. Serán duas familias juntas.

CON. (abr'izándole) Caro esposo!...

DOM. (id.) Concha mèva!...

CON. Tu... tan bueno!...

DOM. Y tu... tan curra!

CON. Oh!... mira; abraza á tu yerno!
(Conrado sale de repente con los brazos abiertos para abrazar á D. Domingo. éste se dirige á él con la misma intención; pero al reconocerle y notando la equivocación, retrocede.)

ESCENA V.

D.ª CONCHA, D. DOMINGO y CONRADO.

CONR. (saliendo) Suegro!... Papá!

DOM. (retrocediendo) Ah!... fèste fuma!

CONR. (admirado) Cómo!...

CON. (id.) Domingo!...

CONR. (comprendiendo la equivocación de los dos) Señora!...

DOM. Aixó es mal entès! Quin' una seria!... ca!... no senyor!... Y tu, Concha!...

CON. (inter.) Oh!... Pues... (á Conrado) Ninguna explicación me dé usted!

CON. Pero...

DOM. (inter.) Es que aixó!...

CONR. (id. á los dos) No hay excusa!... (á D.ª Concha) Ha jugado usted conmigo!

CON. Pero...

DOM. (inter.) ¿Ab ell y ab mi aixis jugas?...

CON. Si tu...

DOM. (inter.) Calla!...

CONR. (id.) Calle usted!...

CON. y usted también!... (á D.ª Concha)

DOM. (inter.) Oh!... Qué!...

CONR. (id.) Nunca soportaré tal afrenta!

DOM. Bè, vaja, no s' afeixigua!...

CONR. ¿'L estima vusté á la noya?...

CON. ¿Que si la amo?... ¿Qué pregunta!

CON. Si, Domingo; pues por eso...

DOM. (inter.) Cal!...

CON. Tu esposa te lo jura!

DOM. Fuig d' aquí!

CON. Y ella le quiere también.

DOM. ¿Ella!... qu' ets llanuda!...

CONR. Cierto; Isabel me...

DOM. (inter.) Es mentida!

CONR. ¿Qué!...

CON. Verdad!...

DOM. Fora disputas!... (llamándola) Noya!...

ESCENA VI.

DICHOS é ISABEL (de su cuarto)

ISA. Pare...

DOM. Vin' aquí. (señalándole á Conrado)

ISA. ¿Tu 'l estimas?... ¿Eh que no? ¿Jo?... no, pare.

DOM. (á Concha) ¿Ho véus?... (á Conrado) ¿Ho véu?... ni vusté á n' ella tampoch!

CONR. (á Isabel) ¿Es decir que usté?...

ISA. (inter.) Dispénsia. Mamá, escòltim', per favor. Ab consentiment del pare, tinch ja donat lo mèu cor, y 'l permis de vusté 'm falta, per ser ditxòsa del tot. Si un jòve pòsa 'ls èus ulls

en una noya, y la vól;
pro la noya per 'quet jòve
no sènt cap inclinació,
y, per més qu' ell fassi y diga,
ella volerlo no pót,
y com més ell ho desitja
y 's val de tóts los ressorts,
mès ella li dòn á entèndrer
qu' en va alimenta ilusións,
y arriba per fi al estrém
de sentirs' ela y sech un nó;
¿qué ha de fer la pobre noya,
si la seva mare, en lloch
d' apoyarla, apòya al jòve,
diènt,—jo ho vull y ha de sé aixó?—
Va al sèu pare... que no escolta
las socials preocupacions,
y tróba consól y apoyo
y dòn la ditxa al sèu cor.
Per lo tant, si 'l pare així óbra,
vusté, no ignorant tampoch
qui del mén cor es ja 'l duenyo,
dixtòsa 'm vuldrá, créch jo;
y, pues que ho veig necessari,
vuldrá que diga, y ab rahó,
(*por Conrado*) á n' aquet jòve... pesat!

lo següent: (*á él*) com que ni molt
ni poch li he dat may á entèndrer
que 'l vulguès; espero, donchs,
que desde avuy en devant
me deixarà está ab repós;
que no 'l vull; que no l' estimo;
que 'm sab grèu tenirlo prop;
que desitjo que ho recórda;
perque aixís quedém los dos...
vusté, bèn desenganyat,
y jo contenta del tòt!

DOM. Ab aqueixas indirectas,
(*á D.ª Concha y Conrado*)
tu y vusté ho entendrán prou.
(*viendo que Conrado va á contestar*)
Y á casa mèva no hi vinga
á mórur més alborot;
perque de vusté, temps ha
que n' estich fins no sé ahont!

CONR. D. Domingo, de este insulto
le exijo satisfacció!

CON. Conrado...

CONR. (*inter.*) Señora... nada!...

DOM. (*inter.*) ¿Ahónt va aquet burinot!...

ISA. Pare...

CONR. (*inter.*) Usted...

DOM. (*id.*) Y usted!...

CON. Conrado...

CONR. (*id.*) Su marido me insultó
y exijo...

DOM. (*inter.*) Súrtim' de casa!
y si satisfacció vól,
li romparé una cadira
pel cap y així irá milló!

CON. (*entre los dos*) Repórtate... y usted...

CONR. (*á D. Domingo*) Salga
á la calle, ó... vive Dios!...

DOM. (*coyendo una silla*)
Ja 'm puja la mosca al nas!
(*haciéndose la dejar*) Pare, no!...

ISA. (*id. id.*) No, por favor!

DOM. (*colviendo á cogarla*) Si! y si!...

CONR. (*yéndose*) A fuera le aguardo!

DOM. Le aguardo á usted! (*desde la puerta*)
(*dejando la silla*) Végi, donchs,

per la rambla, si m' hi tróba!
(*volviendo*) Que le aguardo!

CONR. Que jo no!
DOM. (*entra en su cuarto*)

ESCENA VII.

D.ª CONCHA, ISABEL y CONRADO.

CONR. ¿Que no!... (*quiere ir tras él*)
CON. (*deteniéndole*) Conrado!...

ISA. (*id.*) No siga
tan imprudent!

CONR. Cómo!... Estoy
tan resentido de ustedes...
pero tanto!... que si no
fuesen señoras... mugeres
de vulgar educación!...

ISA. Oh!...

CON. ¿Esto más!...

CONR. (*á D.ª Concha*) Pero su esposo...

ISA. Pare!... (*viendo que Conr. va á entrar en el cuarto*)

CONR. (*á las dos que se lo impiden*)
Atrás!... (*abriéndose paso*)

ESCENA VIII.

DICHOS, D. DOMINGO y MARIANO.

DOM. (*apareciendo en la puerta del cuarto*)
¿Qué!...

MAR. (*por el fondo y cogiendo á Conrado por la espalda y obligándole á retroceder*) Atrás!ái!

TODOS. (*al ver á Mariano*) Oh!!...

MAR. ¿Aixís se pórtá ningú
que tinga dos dits de front!...
Ni dignitat, ni vergònya,
ni sòmbra d' educació
ha de tenir, qui aixís óbra!

ISA. Mariano!...

DOM. (*por Conrado*) Es un tuno!...

CONR. Soy
un joven honrado y digno,
á quien con vil intención
ustedes han...

DOM. (*inter.*) Calli!...

CONR. Nunca!

CON. Usted ha herido mi honor!

DOM. (*á Conrado*) Salga usted.

CON. (*id.*) Súrtim' de casa,
antes... (*volviendo á amenazarle con la silla*)

ISA. (*á Conrado*) Végi!...

CONR. (*á D. Domingo*) No me voy,
sin que con sangre de usted
pueda lavar mi borrón!

MAR. Pues, bueno; ja que s' empenya
en sostenir que tó rahó,
y jo sè tóts los motíns...
ó 'l pretést que obrá així 'l món,
y li es precis al sèu oidi
tan brutal satisfacció;
jo li atmo 'l desafío,
que D. Domingo no pót;
y, ó bè es un cobart!... ó ab mi
se 'n vè á probá 'l sèn valor!

ISA. Mariano!...

CON. Ni usted, ni él!...

CONR. (*por Mariano*) Pues él, (*á D. Domingo*) y usted!

DOM. Jo tòt sol!

ISA. Pare!...

DOM. (*inter.*) Tu al cuarto!

CON. Oh!!...

DOM. (inter.) Tu al tèu!
 MAR. Pro...
 DOM. Y vusté al mèu!... y aquí jo!
 CON. (voltiendu à él) Domingo!...
 DOM. (id., id.) Res!... al tèu cuarto!
 (los tres van à replicarle)
 Ho he dit!... no ho vull dir dos cops!
 (los tres se van à los cuartos indicados)
 ¿Per un xitaretto aixís!...
 no faltaba sinó aixó!

ESCENA IX.

D. DOMINGO y CONRADO.

CONR. D. Domingo!... D. Domingo!...
 DOM. Conrado!... Espéris' un poch;
 que tancaré aqueixa porta: (ta del fondo)
 ó fassího vusté, si vól.
 CONR. No soy su criado!
 DOM. Ni ganas!
 CONR. D. Domingo!... usted y jo...
 DOM. (inter.) Si, Conrado; y yo y vusté...
 sóm dos!
 CONR. Eso es; somos dos.
 DOM. y es fuerza...
 (inter.) Si, més aviat
 ne surtirá sang que póls!
 CONR. Lo que es usted... un cobarde!
 DOM. ¿Cobart!... No ho dirá dos cops! (coge una silla)

ESCENA X.

DICHOS, D.ª CONCHA, ISABEL y MARIANO.

MAR. (deteniéndole) Per Dèu!...
 CON. # ISA. (id.) No!...
 DOM. (conteniéndose) Més val!... no vull
 que, després d' haberlo mort,
 sent un homenet dolent,
 me 'l fessen pagar per bò!
 CONR. Conste: es cobarde! (hace que se va)
 DOM. Y vusté
 es... lladre del mèu repès!
 CONR. (voltiendu) Nos veremos!...
 MAR. (empujándole à fuera) Vagi à fora!
 CONR. Nos veremos! (desde el fondo)
 DOM. (con una silla en alto) Fèume lloch!...
 ISA. (deteniéndole) Pare!...
 CON. (id.) Domingo!...
 CONR. (voltiendu) Me ha dicho
 ladrón!...
 DOM. (à Conr.) Si!... (à Isa. y Con.) Deixéume tòts!
 MAR. Sárta!... (voltiendu à empujarle à fuera)
 DOM. No 'm puch detenir!...
 CON. Piensa!...
 ISA. Per Dèu!...
 DOM. (à las dos y dejando la silla) Es qu' es prou!
 CONR. Salga!... (desde el fondo)
 MAR. (echándole fuera) A fora!
 DOM. (gritando) Lladre!... Lladre!...
 Aturéulo, voto al món!

ESCENA XI.

DICHOS menos CONRADO, luego D. TOMÁS.

(Al desaparecer Conrado topa con D. Tomás en la puerta, quien, al oír el alboroto, cree un siniestro en la casa y tomando à Conrado por ladrón, le co-

ge por la levita y sigue tras él, gritando: ¡ladres! D. Domingo echa à correr también tras ellos; Mariano coge à D. Domingo por un brazo para detenerle; Isabel con la misma intención coge à Mariano y D.ª Concha coge à Isabel; formado una cadena, llegando à salir fuera de la escena los tres primeros y volviendo enseguida: todo, según indica el diálogo y con suma rapidéz.)
 TOM. (desde dentro) ¡Lladres!... ¡Lladres!...
 MAR. (deteniéndole y corriendo tras él) D. Domingo!...
 ISA. (id., id.) Mariano!...
 TOM. (de más lejos) ¡Lladres!...
 CON. (tras ella) Oh!... niña!...
 DOM. (fuera la escena)
 Dèixil' anar!... (por Conrado à D. Tomás)
 MAR. (fuera la escena) Pare!... deixi'!...
 ISA. Pare!... Mariano!...
 MAR. (à D. Domingo y à D. Tomás) Detinguinse!
 CON. Qué enredo!... Isabel!...
 ISA. Mamá!...
 MAR. (voltiendu) Vaya un fèt!...
 DOM. (id.) Si es... (por Conrado)
 TOM. (id.) Un balitre! (id.)
 Se m' ha escapat, y 'm sab grèu;
 pro li he esquinat la levita!
 Així 'l cap!

DOM. Més...
 CON. (inter.) Mira, Concha!...
 CON. (id.) Domingo, no es culpa mia.
 MAR. Ara aixó ja está passat;
 se desprecian los indignes!
 ISA. Es cert.
 TOM. Mirin; si conéixen,
 denunciarlo desseguida,
 y á la presó, qu' es la gavía
 d' aquets aucells de rapinya.
 CON. Tóme asiento, Don...
 TOM. Señora...
 DOM. (acercándole una silla)
 Just; prénga asiento; revingas.
 TOM. Jo no estich pas espantat;
 vustés si, y si necessitan...
 CON. No, nada.
 ISA. Sèntis.
 DOM. ¿Nosaltres?...
 vusté...
 MAR. Aquí tè una cadira.
 TOM. (sentado) ¿Y 'l mèu sombrèro?...
 ISA. (cogiéndolo del anelo) ¿Es aquet?...
 TOM. (lo toma y lo cepulla con la mano)
 Gracias, nena. Quin conflicte!
 DOM. Ja ho pót dir!...
 TOM. Si jo m' ho penso,
 me 'n vinch ab la policia...
 y lo pillamos, señora.
 MAR. Pare...
 TOM. (inter.) Aquet tuno volia
 fè'ls una endressa! Hi ha sempre
 qui pels descuydats vigila.
 ISA. D. Tomás...
 DOM. No era aixó.
 CON. Tal

no piense usted.
 DOM. Mentiriam,
 si aixó diguèsem.
 TOM. ¿No?... ¿y douchs,
 tan d' alborot?...
 DOM. Oh, prou!...
 TOM. (à D.ª Concha) Diga:
 ¿qué sería el jovenzuelo
 aquel que hacía visita?...
 (à todos) Me 'l ha semblat y no ho creya.

- CON. Precisamente.
- TOM. Quin tifa!...
- DOM. ¿Que 'l coneix?... Es catalá y parla castellá; miria i aixó sols ja diu qui es ell: (señalando á D.ª Concha) y hasta á n' ella m' embolica, ficanti al cervell qu' es moda; pro ja s' ha acabat! Ah, miria... (á D.ª Concha) Calla, jo tinch la paraula. (á D. Tomás) Escótti. (á Isabel) Tu un altre dia. (id.) Pus, si senyor; es lo cas, que á casa, fá temps, venia aquet... xitxaretle!... res... ¿sab?... amistats de familia; y venia á tótas horas... ab la franquesa del sígle; y ja se séya al sofá, ja se 'n anaba á la aixida, ja 'm féya rabiá als canaris, ja 'n daba á los gats palissa; ja, per fé un obsequi á n' ellas, las flors del jardí 'm cullia. y se 'm menjaba la fruyta, y, en fin, féya 'l que volia; cuan avuy, sens més ni més, vé y 'm demana la filla per casars' bi; y l' Isabel... ni jo... ningú, re 'n sabiam; y com que 'l fill de vusté y ella temps ha que s' estiman y 's volán casar tóts dos... es clar, jo tót desseguida li he dit que anaba enganyat; pro ell... ¿qué 's créu?... sostenia qu' era jo que m' enganyaba, y qu' ell era massa digne per rébre un nó; y ell, que si, y jo, que no, y se m' altiva, y li dich lo que fa 'l cas, y aquí ha sigut la piscina: m' ha insultat!... m' ha desafiat!... m' ha... en fin... com nua víbora!... y hasta 'ns hem tractat de lladros, cuan ell fuig y vusté arriba! Diguim 'si rahó 'm sobraba fina per rómprerli la criama!
- TOM. Vaya un cas!...
- DOM. Com un cabús!... si hasta á mi 'm sembla mentida!
- TOM. Ja ha passat y...
- ISA. Es clar...
- TOM. Es molt cert...
- DOM. (á D.ª Concha) Vaya, ¿tinch bona palica?... T' he fet quedar bé, ja ho véus.
- CON. Si eres tan... bueno.
- TOM. Venia jo aquí per pogué arreglar... lo que 'ls nostres fills desitjan: m' ha dit avuy en Mariano que 'l si de vustés tenia, y que...
- DOM. (inter.) Es cert.
- TOM. Pro... la vritat, si aixó ha de mórtre una rinya ab la familia d' aquet jóve y la seva familia, D. Domingo... D.ª Concha...
- MAR. Pare...
- DOM. D. Tomás...
- TOM. No 's diga després que 'l meu fill...
- DOM. (inter.) A fé, créga que 'm deixa d' argila.
- MAR. Bè, ja ho veig; pro... ¿Y vusté ara me dona la negativa?...
- TOM. Ah!...
- ISA. Mariano...
- CON. La verdad, no se...
- TOM. (inter.) ¿Qué he de hacer?...
- CON. Se explica!...
- TOM. Són cosas que no m' agradan, si han de turbar l' armonia de...
- DOM. (inter.) Ja entènh; pro, D. Tomás...
- TOM. Bè, si; pro...
- DOM. (id.) ¿Véu que s' estiman?
- TOM. Pro la noya haurá tingut interès ab aquet fica, y si ab lo meu fill, després de casats, no hi fos felissa... jo... la vritat!
- DOM. (inter.) Si ella may li ha tingut cap simpatia á n' en Conrado; es que 'm consta, y es així, y dupta no hi tinga.
- TOM. Aixó pòt ser bò per dir, y es just que vustés ho digan.
- DOM. Mariano, vusté respónguli.
- MAR. Cuan un fill, pare, ho desitja, y li demana 'l permís, demana la seva ditxa.
- TOM. Tu ets molt jóve.
- CON. Usted ofende nuestra...
- DOM. (inter.) Calla, desseguida!
- TOM. Señora...
- DOM. (inter.) Jo li asseguro que serán felissos, vica tranquil; pro també li dich, casarla á mi no 'm precisa; si 's créu que jo he de preguntar, que 'm pregueis vusté seria més del cas, que representa vusté al fill y jo á la filla.
- CON. Cuestión delicada y...
- DOM. (inter.) Calla!
- MAR. (á D. Tomás) Per lo tant, resolga y diga.
- MAR. Pare, si estima bè al fill, que sab que may de la vida li ha vingut á da un disgust, si 'l vol felis, li suplica li permeti ab aquest ángel pugui ara per sempre unirse. (á D. Domingo y D.ª Concha) Jo coneix bè qu' en Mariano fa temps l' hermosura atmira de l' Isabel, y que s'ent per ella una passió viva.
- DOM. Lo mateix qu' ella per ell; (á Isabel) ¿no es cert?...
- CON. Su rubor lo indica.
- TOM. En fin, sent aixis, no vull, donchs, que per mi 's pèrdia. (á Mariano) Vina: ¿tu la vols?...
- MAR. (inter.) Ab tót lo cor!
- ISA. ¿Y ella á tu?...
- CON. Sèva, ó morirme!
- DOM. ¿Lo ve usté?...
- DOM. ¿Ho véu?...
- TOM. Donchs, que 's casin, y santa bona Maria.

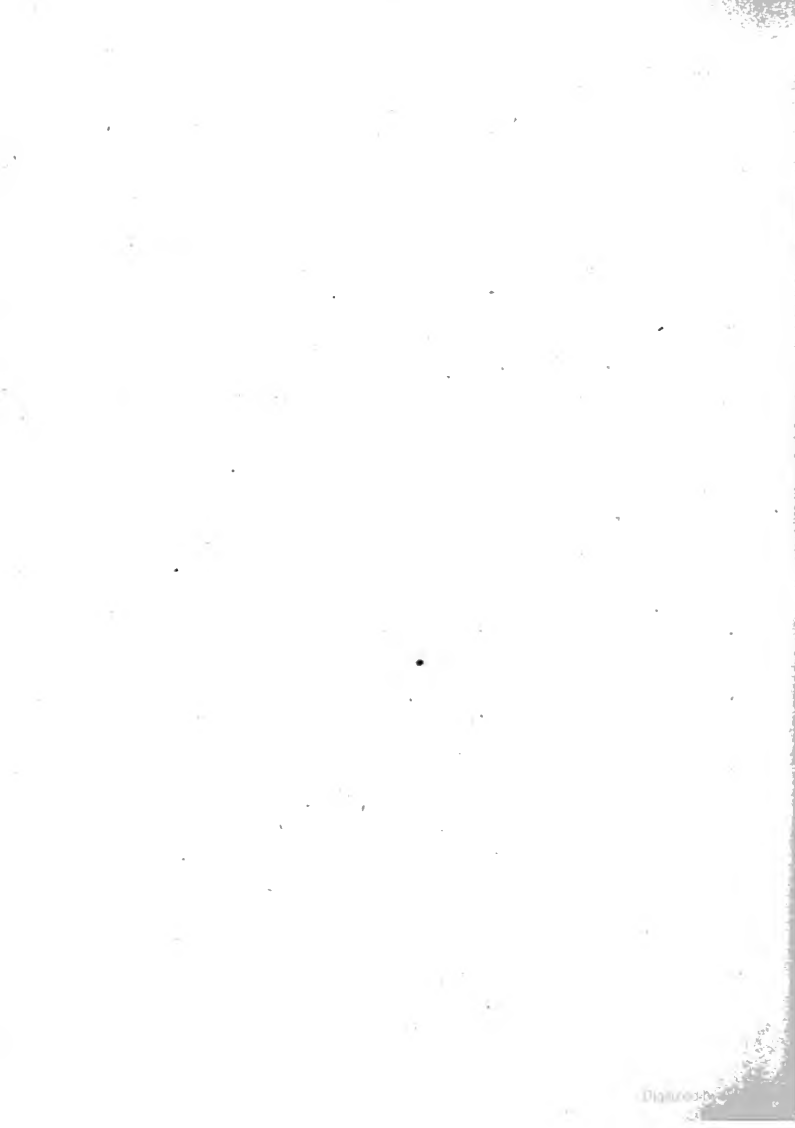
CON. Està conforme.
 DOM. *(alegre)* Aixís, Concha!
 ISA. Mamá!...
 MAR. D.ª Concha...
 COY. *(abraçantola)* Hija!...
(por Mariano) Amale!... y usted á ella!
 TOM. Folissitat...
 DOM. Y alegría!
(á D.ª Concha) Y tu... fora castellá;
 serém tots una familia
 y faria estrany.
 TOM. ¿Sab parlar
 catalá?...
 DOM. Es barcelonina.
 TOM. Senyora!... ¿es possible!...
 DOM. Res!...
 la moda!...
 CON. Ya no.
 DOM. Aixís siga.
 Ja que tót está arreglat...
(al públic) No 's móguin, ja 'n faré avia.
(saca la comedia de Mariano)
 TOM. ¿Qué vól fèr?
 MAR. ¿Cóm!... ¿vól llegí ara
 la comedia?
 DOM. Es qu' es bonica!

MAR. Massa llarga.
 ISA. Un altre rató.
 DOM. Ara jo 'm reventaria,
 si 'm privèssen aquest gust!
(lee) « Castèlla entre Fransa y... » Quina
 desgracia!... Re; es catalana;
 vustés no pòden sentir-la.
 TOM. Cóm!... ¿Es catalana tòta?...
 DOM. Tòta!...
 TOM. Donchs, no s' emboliquia;
 que iria á Fernando Póo!
 DOM. Que un govern privia d' escriurer
 en lo llenguatge que 's parla!...
 MAR. Si 'l gran Cervantes vivia,
 diria,—he dat jo el Quijote,
 que viurá mentra 'l mon visca;
 que l' he escrit com parlo y penso;
 y á no se aixís, moriria!—
 ISA. Parlá, escriure, y pregá á Dèu,
 cad' hù en sa llengua nativa!
 DOM. Es molt cert; pro... *(al públic)* En fin; jo ho sènto;
 ¿qué hi farém?... COSAS DEL DIA.

FIN DE LA CÒMEDIA.

El Autor escribió esta comedia, habiéndose ya visto obligado á añadir un personaje castellano á su drama LAS DUCAS NOBLESAS, á consecuencia de haber salido en la *Gaceta Nacional* un real decreto prohibiendo la aprobación por la censura y la representación en los teatros de las obras dramáticas, escritas exclusivamente en otro idioma que no sea el castellano; cuya prohibición duró hasta la caída del gobierno con el destroamiento de D.ª Isabel II por la Revolución de Septiembre de 1868.

UN AGREGAT DE BOITS

COMEDIA BILINGÜE EN TRES ACTES, ORIGINAL Y EN VERS;

estrenada ab éxit brillant per la secció catalana del Teatro Romea de Barcelona, en la nit del 15 de Desembre de 1868.

Al primer actor y director del Teatro Catalá de Barcelona,

D. GERVASI ROCA.

Ab la vostra acertada direcció y ab la molt justament aplaudida execució, junt ab tots los demès actors que tan bé os han secundat, heu fet que aquesta obra haja obtingut un éxit tan brillant com extraordinari, y que tots los dias al ocupar-se d' ella l' hajan posada á un' altura més gran de la que, tal vegada, per son mérit intrínsec li correspon.

Si á vos, amich Gervasi, deu aquest' obra la més gran part dels aplausos ab que ha sigut rebuda, just es que raijan junts lo nom del Autor que l' ha creada y lo nom del Actor que l' ha donada á cóntixer; sent aquestas quatre rallas un petit testimoni del molt afecte que os professa 'l vostre verda-der amich,

Ramon Bordas.

REPARTIMENT.

Personas.	Actores.	Personas.	Actores.
MATILDE.	D. ^a Balbina Pí.	CARLOS.	D. Francisco Puig.
ANTON.	D. Gervasi Roca.	PACO.	D. Joan Beltrán.
D. FERNANDO.	D. Rómulo Cuello.	UN CAMALICH.	D. Joan Perelló.
SR. BALTASAR.	D. Iscle Soler.	UN ALCALDE BE BARRI.	D. Josép Sardá.
CAMILO.	D. Joséph Clucéllas.	DOS MUNICIPALS.	N. N. N. N.

L' acció es en Barcelona: época actual.

ACTE PRIMER.

Una sala regularment amoblada: al fondo dreta, la porta d' entrada; á l' esquerra, la del menjador, y al mitj, un balcó ab cortinas: á dreta y esquerra del actor, las habitacions interiors: en mitj de la escena, una taula rodona, ab pedra mar-mol; un sofà, abont millor convinga, y varias cadiras, ab assiento del mateix color del sofà: tot en desordre.

ESCENA PRIMERA.

MATILDE, espolsant; luego ANTON, pel menjador.

MAT. Cuánta pòls!... aqueixa casa

no 's pòt tenir neta may!...
y aquet desordre!... aixó arriba
á ser pitjor que un encant!...
ANT. ¿Ja espolsas?... miracle!... sempre
remenas!...
MAT. ¿Qué tè d' estrany?...
lo que sento es que, per més
que arrègli, sempre es en va.
ANT. Lo que sento jo es que tu
may ho tès prou arreglat.
Ja t' ho he dit deu mil vegadas,
no t' hi fiesis, deix' ho estar:
¿vòls dispesas y tenir
la casa com un mirall?...
MAT. Si vusté fos com deuria
ser...
ANT. Y encara 'm renyarás!...

MAT. Noya... noya!...
 Si senyòr,
 vusté 'n tè la culpa, clar;
 com no 'ls diu may res, encara
 que ho tirin tòt á rodar!...

AMT. Ni 'ls diré tampoch; ¿que 't pensas
 que 'm vull esgargamellar!...
 Si ja estich cansat de dir 'ho
 á cad' un y á tòts plegats!...

MAT. Y si vusté es pitjòr qu' ells!
 ANT. Matilde!... deixa m' en pau.
(se deixa edurer al sofà y si uján)

MAT. ¿Véu?... dí fang á las sabatas
 y ara s' ajáu al sofà!...
 si 'l que hauria de dar llum,
 dona fum...

ANT. *(ponente 'hi sentat)* Bè, tè; veyám
 si aixís estarás contenta:
 jo crech que may callarás!
 ¿Que no ho véu vusté matèix!...

MAT. Bè, dona, si, no ho dich pas;
 ANT. mès, créume; jòvens... són jòvens;
 endrèssas, y al cap d' un quart...
 MAT. Ja ho sè; mès, si no ho arreglo,
 ¿cóm quèda?

ANT. Sens arreglar.
 MAT. Just: y qu' está bèn bonich
 tòt enrenou.

ANT. Tant se val.
 MAT. Ah, si, y cualsevol que vinga...
 ANT. Si no ho mira, no ho veurá.
 MAT. Si es ciego, no; y després, que...
 ANT. *(inter.)* Y després tant replicar!...
 Comensas ja á ser pesada!
 MAT. Donchs, callarè!
 ANT. Aixís fòs cas
 que callèsses!
 MAT. *(inter.)* Es que...
 ANT. Es que!... *(s' aixèca)*
 ¿qué tant d' es que, y tant cridar?...
 si així ab lo tèn pare cridas,
 ab los altres bramarás!

MAT. Vusté crida.
 ANT. Puch y vull!
 ¿ho tèn entés? y acabat!
 D' ensá que la tèn tia
 y 'l tèn oncle militar
 se te 'n varen portá ab ells
 á rodar mon ues d' un any
 perque fòsses instruida,
 jo no sè com t' has tornat!...
 Criéu fillas... criéu... Vaja,
 ja n' hi ha prou d' espolsar!...
(li préa los espolsadors de la ma)
 Estich mès cremat jo ara
 que un cabo de nacionals! *(anant cap al fondo)*
 MAT. *(detenintlo)* ¿Y ahónt va ab los espolsadors?...
 ANT. Á tirarlos dalt á baix!
 MAT. *(prenentloshi)*
 Jo no ho vull que 'ls llèns! Encara
 ho hauria fet!

ANT. Y es clar;
 si fas mès fressa tu ab ells
 que pas cap orga da gats!
 MAT. *(tirantlos á terra)*
 Donchs, miri; que 's quèdi brut
 sèmpre mès!
 ANT. *(abandónt)* No t' ho dich pas;
 ¿pro s' hi pòt fèr mès y menos:
 ¿no ho tróbas?...

MAT. ¿Vusté qué hi sab?
 ANT. En fi, donchs, fòs lo que vulgas;

si ets boja, per tu farás. *(se senta en una cadira)*
 ¿Y ahónt se senta ara?
 ANT. Aquí.
 MAT. Vamos!...
 ANT. ¿Perqué?... ¿Quina nosa faig?...
 MAT. ¿Véu qu' encara he d' espolsarla
 aqueixa? Séguí al sofà.
 ANT. *(s' aixèca)* Y ara matèix me n' has trèt!...
 MAT. Oh, bè, tè rahó, si s' hi ajáu...
 ANT. En fi, ségúmi y callém,
 perque no 'm vull pas cremar.
 MAT. *(se senta al sofà, trau la pipa y l' ompleu)*
(seguint espolsant) ¿Véu? si vusté no tinguéss
 aquet gémit...
 ANT. ¿Qué!... veyám,
 explica't, ¿jo tinch mal gémit?
 MAT. Una mica, la vritat,
 bè 'l tè, cuan...
 ANT. *(inter.)* Mès lo tèn tu!
 MAT. ¿Véu? ja no 'm deixa explicar!
 ANT. Vaja, digas.
 MAT. Si 'l tinguéss
 com jo, no tindriam may
 res que dir, y ara vusté
 m' ajudaria á endrèssar,
 si fòs com mòlts altres pares.
 ANT. ¿Jo ajudarte?... endevinat.
 MAT. ¿Perqué no?...

ANT. Perque no!... Vaya!
(encà un uisito per fumar)
 Y després, no es prou del cas;
 perque aixó no es feyna d' hòmens.
 MAT. Es feyna de qui la fa.
 ANT. Bè, si; pro ara encèch la pipa.
 MAT. ¿Qué hi fa? ja 'm pòt ajudar
 per aixó, si vol.

ANT. No vull!...
 Lo que ara vull es fumar.
 MAT. Donchs, no escupi pas á terra;
 després ni ab la sal fumant
 se 'n vòlan anar las tacas.
 ¿Ho sènt?...

ANT. Si!... may callarás!
 ¿Has desfèt ja 'l xaculate?

MAT. No encara.
 ANT. ¿No?... ¿Y donchs, qué fas?
 MAT. Vusté vulgués ajudarme,
 hauria fèt mès aviat.
 ANT. Jo vull fumar, ja t' ho he dit!
 MAT. Y donchs, jo vull endrèssar!
 ANT. *(s' aixèca)* Será millor que me 'u vagi;
 sinó, encar... *(se 'n va al menjador cuant se sent la*
campaneta de l' escola y va á obrir)
 Veyám qui hi ha.

ESCENA II.

MATILDE sola.

Com que per res luego crida,
 aquets géntes, ja se sab,
 cridant mès qu' ells, desseguida
 estan lo matèix que un quant;
 y, que cridi, que no cridi,
 la mèva tè de passar;
 sinó, aquesta casa fòra
 que ni un quartel de soldats.

ESCENA III.

MATILDE y ANTON.

- ANT. *(ab una carta à la ma)*
Una carta; ¿tèns un quarto?
dòme 'l, que jo no 'n tinch cap.
- MAT. *(mirant la carta)*
Es per en Càrlos.
- ANT. Bè, cnyta;
que 'l cartèr s' está esperant.
(trageña alguns quartos de la butaca y buscant n' un de senzill y no trobantlo)
No 'n tinch cap de senzill.
- ANT. Bueno,
dòme 'n dos; ja 'm tornarà
l' altre.
- MAT. Tings.
Qu' èts passadat...
ANT. ¿Quin gust de ferlo esperar! *(se 'n torna)*

ESCENA IV.

MATILDE sola.

Aqueixa lletra... es de dona!...
Lletra d' home no ho es pas!...
Casi qu' estich per obrirla
y sortir del dupte aviat!
Càrlos!... per més que m' has dit
y m' has jurat ab cor franch
que 'm vòls y que ab ningú més
has tingut relacions may,
aqueixa carta es de noya
y l' has d' obrí al mèu devant!
Si t' has cregut que sòm tonta,
que n' estás d' equivocat!

ESCENA V.

MATILDE y ANTON.

- ANT. ¿D' en Càrlos dius qu' es?
MAT. Si pare,
ANT. Deurà dormí encar, es clar.
MAT. Encara dòrmen tòts.
ANT. Vaya
unas horas de llevars;
dòrmen més que 'l quix! Ja 't dich
jo que sòn uns estudiants
que no 's miran may un libre,
ni van à las classes may.
MAT. No hi han d' anar...
ANT. Si, com jo;
quin sabis que 'n surtirán:
si en Càrlos arrib' á mètge
y en Camilo á se' atvocat,
ja 't dich jo que pobres plèts
y desgraciats dels malalts.
Lo matèix qu' en Paco; sempre
li estich diènt; vagi al despaig;
que, si no es bòn dependiente,
may serà bòn comerciant.
- MAT. Bè, dèixiho córrer; no 's dènga
per ells tants de mals de cap.
- ANT. Es que hi tinch obligaciò!
- MAT. Tè rahò...
ANT. Tinch rahò y no 'm val!
¿Encara no has fèt?... ¿Qué pensas?...
Desfès xaculate aviat!
MAT. Ja 'l desfarè, no s' amohini;
encara tinch de mudar
las cortinas del balcò.

- ANT. ¿Perqué las has de tocar?...
¿Que no estan bè?
MAT. Son mòlt brutas.
ANT. Noya... tu 'm vòls fèr cremar!...
Y sòn blancas com la nèu!...
MAT. Si; més negras que un pecat.
ANT. Allà hont ficas tu la banya...
mira; no 't càsis pas may.
MAT. ¿Perqué?
ANT. Perque cada dia
menjarías estufat!
MAT. Ah, si!
ANT. Y acalém d' un cop!
MAT. Així ho haurém fèt més aviat.
(Anton va colocant las cadiras ab precipitaciò y enfado)
ANT. Vaja, vès pel xaculate;
que aixó ja ho faré jo!
MAT. Es clar,
ja anirà bè. ¿Que no ho vèu?...
Aixis, home. *(adobant las cadiras qu' ell ha colocat nualment)*
ANT. *(seguint colocantlas malament)*
¿Que no ho faig?
MAT. *(avant adobantlas)* Las dèixa massa arrimadas
á la paret.
- AN. Tant se val.
¿Y ara, qué mès?
MAT. *(per las del fonlo)* Ara, aquellas.
ANT. Vaja. *(despres de colocadas)* ¿Y ara?
MAT. Ara 'l sofà.
ANT. Y no volia ajudarte!...
si 'm descuydo!... En fi, endevant!
(despres de colocat tot)
MAT. Vagi á buscar las forquetas.
ANT. ¿Còm, las forquetas!
MAT. Veyám,
sense, ¿còm vól arribarhi? *(per las cortinas)*
ANT. ¿Es dir que las vòls mudar?...
MAT. Sembla que si. Vagi.
ANT. Encara
me farás fèr de criat!

ESCENA VI.

MATILDE, ANTON y PACO.

- PACO *(per la porta segona de la esquerra)*
Buenos dias.
MAT. *(sense deixar d' espulsar)* Buenos, Paco.
ANT. Aha, amigo; ¿que no sab
quin' hora es? un cuarto d' onze.
PACO ¿Las diez y cinco?...
ANT. Si. Ya
li digo yo que va bien;
si aixó es guerra...
MAT. *(inter.)* Bè, ¿qué fa?
¿no va á buscar las forquetas?
ANT. Ja 'm tens mitj enforquetat!
MAT. Hi auiré jo! *(tira 'la espulsadora y se 'a va pel menjador)*
ANT. Vès hi tu,
si vòls!

ESCENA VII.

ANTON y PACO.

- PACO ¿Y eso, Antón, qué hay?
ANT. Nada; se las ha enfudado
que las cortinas están
todas puercas, y las quiere,

- si ó no sí, cambiar.
 PACO Y bien, hombre, deje usted que las cambie; ¿qué más da? ¿por fruslerías al fin se va usted á incomodar?
 ANT. Pro ¿no es verdad que son límpias?
 PACO ¿No han de estarlo?... pero, ca... las mugeres... son mugeres.
 ANT. Y 'ls hombres, hombres; verdad: por eso es que no ligamos en muchas cosas.
 PABO Cabal.

ESCENA VIII.

DITS y MATILDE.

- MAT. Bè; vól ajudarm' ó no?
 ANT. No! y ja las pots deixá estar! (li pren las forquetas)
 PACO Yo la ajudaré á usted.
 MAT. Gracias,
 no.
 PACO Si.
 ANT. No faltaba mas!
 MAT. No se moleste.
 PACO Al contrario;
 yo tendré un gusto especial en servirla siempre.
 MAT. Paco...
 ANT. Vaya, no lo quiero pas!
 ¿Porqué?...
 MAT. (á Paco) Pues, es tan amable...
 PACO Por usted...
 ANT. (ap.) Ay, ay, ay!... Veyám cuan desfera 'l xaculate.
 PABO (á Anton prenenti las forquetas) Permitame usted...
 ANT. (donantlashi) Endevant!...
 Ja no dich res més! (se senta y Paco y Matilde trahen las cortinas del balcò) No hi haga pas cap esquinso ó furat, sinó ella li saca 'ls ojos.
 MAT. No hay cuidado. (á Paco, riendo)
 PACO No, ¿verdad?
 ANT. (sentint cantar á Carlos desde dins) Ja cridan lo xaculate: ja es hora! (se 'n va al menjador)
 MAT. (ap. per Anton) Quins mals de cap!
 PACO (á Matilde per las cortinas) Ya están fuera: ¿lo ve usted con cuánta facilidad?
 MAT. Efectivamente: gracias.
 PACO No hay de qué darlas. (li dona las cortinas y re- que que se 'n va luego) ¿Se va?
 MAT. Si me aguarda esté un instante... las otras voy á buscar.
 PACO Aquí me tiene esperándola.
 MAT. (ap.) Qué hermosa es!
 (ap.) Qué 'n vas d' errat!
 (entra al cuarto primer de la dreta)

ESCENA IX.

PACO sol.

Me lo he propuesto y no cejo:
 ella logra resistir
 mi constancia con firmeza;
 pero al fin no hay fortaleza
 que no venga á sucumbir.
 ¿Cuánto tiempo también firme

no se mantuvo Isabel,
 y al fin... todas son lo mismo:
 se las conduce al abismo
 y ellas se hunden en él.
 Ya astuta, franca, ó coqueta,
 todas ceden al amor;
 y á la que amor da sonrojos,
 mientras que cierra los ojos
 abre el oído mejor.
 Así, pues, Matilde, poco
 podré, ó mucho podrás tú;
 paloma eres, yo milano;
 como escapes de mi mano,
 que te pille Belebé.

ESCENA X.

PACO y MATILDE (ab las otras cortinas)

- MAT. ¿Sabe usted, Paco, que abuso de su bondad?
 PACO Oh, ¿porqué?
 MAT. Le molesto y...
 PACO (inter.) Que tal diga, mucho á desconfiar me obliga del buen afecto de usted.
 MAT. Eso, jamás: una amiga sabe usted que tiene en mí.
 PACO ¿Una amiga?...
 MAT. Y verdadera.
 PACO Que en mi usted tener no quiera...
 MAT. (inter.) Un amigo también, si; ya lo sabe usted.
 PACO ¿Mis súplicas nunca querrá usted escuchar?
 MAT. ¿En qué la habré yo ofendido que de usted haya podido desdén tan solo alcanzarse?
 PACO ¿En qué me ha ofendido, dice? ¿Y usted puede suponer que se muestre, á una amorosa declaración, desdeñosa ni ofendida una muger?
 MAT. Tal no creí, y sin embargo me lo da usted á pensar, si en mis rectas intenciones, yo por sus contestaciones, Matilde, debo juzgar.
 PACO Pues francas como ellas solas mis contestaciones son, mal las juzga hijas de agravio; que no es franqueza en el labio desdén en el corazón.
 MAT. Si usted un amor declaróme que, dice, yo le inspiré, ¿qué exige de mí su intento? ¿que finja lo que no siento? eso no lo espero usted.
 PACO Entouces ¿porqué, Matilde, tan ingrata es para mí?
 MAT. ¿Yo ingrata? Paco, ¿qué es eso?
 PACO Es decir que...
 MAT. (inter.) Lo confieso, siento que me hable usted así.
 PACO Pero si yo...
 MAT. (inter.) Harto conoce mi buena fé.
 PACO Si mi amor será eterno, si consigo que me acepte...
 MAT. (inter.) Como amigo.
 PACO Como amante.

MAT. No señor.
 PACO Está bien: esto se llama cerrar de golpe! No, ca, no crea que se lo tilde; sinó que nada, Matilde, entre los dos resta ya. Usted tal vez me desprecia por otro... no hay que fingir.

MAT. Pero si yo...
 PACO (inter.) Qué bobada!... usted ama y será amada y al fin nada hay que decir. Pues causas tan poderosas la obligan, está muy bien. Paco... (ab temor)

MAT. Matilde... (observantla) ¿Usted me ama?...
 PACO ¿Yo!... (ab lleugera repugnancia) De mi pasión la llama sofre continuo vaivén. Con sus palabras de hielo apagarla pretendió quizá á su pesar, y luego con sus miradas de fuego más cada vez la encendió. Ah, si, ¿no es cierto que me ama?...
 PACO Paco! (ab disgust) Yo la amo también!...
 MAT. Calle usted, por Dios! (ab recel de que 'l sentin)
 PACO (cregent que no s' atreixis á dirli que l' estima, per rubor) Bien mio! (li pren la ma.) (retiraantla) Me comprometo!
 MAT. (tornantli pèndrer ab passió) Confío...
 PACO Ya he dicho que nó: (separantse d' ell ab enfado) (ab resentiment) Está bien!
 MAT. (surt Camilo per la porta del seu quarto, segona dreta, llegint un periòdich, dissimulant haber sentit la conversació dels dos: Paco també per dissimular, al éstour á Camilo, se posa á cantar: Matilde sofocada se 'a va á penjar las cortinas, enaa Paco ab naturalitat las hi pren per ajudarla, dient)
 PACO Permita usted que yo lo haga.
 MAT. Corriente. (las hi dona)
 PACO (ap.) Me vengaré!

ESCENA XI.

PACO, MATILDE, CAMILO y ANTON.

ANT. (desde la porta) ¿Vols desfè ó no 'l xaculate? que he encés lo foch jo mateix.
 MAT. Bè, home, si.
 ANT. (deixantla passar á devant) Pro un altre dia no ho faré pas! (entra al menjador detrás d' ella)

ESCENA XII.

PACO y CAMILO.

CAM. (sentat ab lo periòdich á la ma y observant á Paco que penja las cortinas) Qué está fresch!... Déu créurer que fent 'ho aixís la conquistaré... Jo ho veig y 'm basto per evitarho.
 PACO Nada, Camilo; ya ves si entiendo yo de quehaceres domésticos.
 CAM. (ab intenció) Ya lo se.
 PACO Me lo ha pedido, y ¿quién niega un favor á una muger?
 CAM. ¿Se lo negaras tu á caso?
 PACO Hombre, no; pero tal vez yo vuestra conversació

interrumpi sin querer.
 PACO ¿Nuestra conversació?... ca!... era de tanto interés...
 CAM. figúrate.
 PACO Qué se yo.
 CAM. Bien, si. ¿Sabes qué hora es?
 PACO Las diez y media; hoy no vas á clase, según se ve.
 CAM. No; y no llevas mala traza de ir tu al despacho.
 PACO En un mes creo que he ido seis veces.
 CAM. ¿Y tu principal también añoja la mosca?
 PACO Vaya!
 CAM. ¿pues, no?
 PACO Chico, te va bien, qué ganga!
 CAM. ¿Cómo, qué ganga!
 PACO no faltaba más, á fé. Si le soy tan necesario que, sin mi ¿qué haría él? si ni siquiera es capaz de contar tres y tres seis. Yo llevo todo el negocio hace dos años, ya ves. ¿Qué sabe el de las entradas y salidas?... y despés, que hago yo en un cuarto de hora lo que otro no hará en un mes.
 CAM. Se comprende; tu lo tienes tan trillado...
 PACO Oh!...
 CAM. Ya se ve.
 PACO Hombre, ¿tienes ahí tabaco?
 CAM. Lo que no tengo es papel.
 PACO ¿No? calla, que poco ó mucho creo tengo; voy á ver. (Paco entra al seu quarto y Camilo se 'l queda mirant y rient.)

ESCENA XIII.

CAMILO.

Entre mentidas y gorras, ja vol paciencia está ab ell. Pro, vaja, á mi no m' enganya; avuy 'ls he ben sorpreses: dias ha que m' ho pensaba. Sento no habé entès ben bé lo qu' ell li deya; més ella li ha dit, no! y un no ben sech. En fi, jo ho sabré; vull véurer si lograré qu' ell mateix m' ho diga, anant socavantlo, fins que caiga pol seu pes; y si es lo que m' he pensat, jo á n' ella l' avisaré. Que un pillo enganyí á una noya... la vritat, me sab molt gréu!

ESCENA XIV.

CAMILO y PACO.

PACO ¿Dónde tienes el tabaco? (ab un libret de fumar)
 CAM. Toma. (donantli la petaca)
 PACO ¿Quieres nn papel?
 CAM. Gracias.
 PACO (fa un cigarro y li torna la petaca)
 CAM. ¿Qué es eso, un periódico?

CAM. *Lo Gay saber*
 PACO Ab, ya se ;
 es catalán; no lo entiendo.
 CAM. Hombre, lústima.
 PACO ¿Porqué?
 CAM. Porque hay aquí una poesía
 sobre el amor.
 PACO ¿Y está bien?
 CAM. No está mal. Voy á leerla.
 PACO No, hombre, no.
 CAM. Te la leeré
 como escrita en castellano.
 PACO Qué diablo! ¿Ignoras tal vez
 que no me gustan los versos?
 CAM. ¿Que no te gustan?
 PACO No, ¿y qué!
 CAM. Que lo extraño! Pero, dime,
 ¿sabes lo distinto que es
 el verso de la poesía?
 PACO ¿Y á mí qué me importa? ¿Crees
 que para ser comerciante
 necesito yo saber
 retórica?
 CAM. ¿Quién tal dice?
 PACO No obstante, te probaré
 que la poesía te gusta,
 si los versos no: ya ves.
 CAM. Dificilmente.
 PACO Pues, oye.
 CAM. ¿Algo sabes tu, tal vez,
 que tenga más atractivo
 que la belleza? no, ¿eh?
 PACO Bueno.
 CAM. ¿Y de todo lo bello
 algo hay como la muger?
 PACO Cierto.
 CAM. ¿Y de ella lo más grato
 no es el amor?
 PACO Está bien.
 CAM. Pues, el amor es la esencia
 de la poesía.
 PACO ¿Y bien, qué!
 CAM. Que el que cual tu siembra amores...
 PACO (*inter.*) ¿Yo?...
 CAM. Si, tu; más de una vez
 me has dicho tus relaciones...
 PACO Ah, sí.
 CAM. Y la amas, por supuesto.
 PACO ¿Eso á qué viene ahora?
 CAM. ¿A qué?...
 PACO Dime: ¿tu sientes aquí algo
 por ella? (*señalando al cor*)
 CAM. ¿Yo?... sí.
 PACO ¿No es
 hermosa, jóven, amable,
 cándida?...
 CAM. Sí.
 PACO Puedo hacer
 feliz á un hombre.
 CAM. Oh!... eso...
 PACO ¿Qué puedes acontecer
 más que, al decirle,—yo te amo—
 oír de ella un—yo también—?
 PACO Vaya, si deseo otra cosa!
 CAM. ¿Y eso es poesía, eh?
 PACO Si.
 CAM. Pues,
 el diablo cargue con ella,
 ya te lo he dicho.
 PACO ¿Porqué?
 CAM. Porque no me satisface:

—te amo,—te amo,—sí, ¿y bien?...
 al fin y al cabo, eso es nada.
 CAM. ¿Qué más puedes desear?
 PACO ¿Qué?...
 CAM. la prosa: en la prosa encuentro
 lo mejor de la muger.
 PACO ¿Lo mejor?...
 CAM. Que tenga cuartos:
 sin ellos, ¿cómo ha de hacer
 feliz á un hombre, si el hombre
 tampoco tiene?
 PACO Eso es!...
 CAM. No, Camilo, á las mugeres,
 lo que es tu, las pintas bien;
 bellas, jóvenes, amables
 y tipos de candidéx,
 eso sí; pero sin cuartos;
 y, chico, de la muger
 solo interesa el amor,
 si el amor dice interés.
 CAM. Es decir...
 PACO (*inter.*) Que no me gusta
 la poesía, ya lo ves.
 Vosotros los poetas, bueno,
 vivid de caudor, de fé,
 de... en fin, lo que es el comercio
 quiere prosa y no hay que hacer.
 CAM. Tu no tienes corazón!
 PACO Tu demasiado tal vez.
 CAM. Tu no has amado en tu vida!
 PACO No cual tu.
 CAM. Pues á Isabel
 le finges amor!... la engañas!
 porque habrías creído ver
 tras ella un puñado de oro;
 y si su oro luego ves
 que tu prosaica ambición
 no basta á satisfacer,
 cual astuto cazador
 le habrás tendido la red
 solo para desgraciarla
 y abandonarla despés!...
 CAM. Quien no tiene corazón,
 que no lo finja tener!...
 PACO El hombre que ser quiera hombre,
 que no engañe á una muger!
 CAM. Eso está bien en teoría,
 en práctica no está bien:
 que en este pícaro mundo
 no existe la buena fé;
 y al que no engaña, le engañan,
 y antes que engañado ser...
 PACO Eso es sofisma de infierno!
 CAM. Esa mi lógica es.
 PACO Tiempo ha que tus intenciones
 presumía conocer!...
 CAM. pero escucha, Paco, y dime:
 si has conquistado á Isabel
 y has de robarle la calma,
 ¿porqué pretendes también
 matar otros corazones,
 con armas de mala ley?
 PACO No te entiendo.
 CAM. ¿No?... Un refrán
 dice, «las paredes ven.»
 Yo también, cual tu, he querido
 cazador astuto ser.
 Tiempo ha que las redes tiendes...
 á Matilde... yo lo sé!
 tan cierto es, que te he tendido
 de la aschana la red;
 pero tu á ella aún no has cazado,

y yo á ti ya te caçé.
 CAM. Camilo!...
 segun su modo de ver:
 tu das caça á las palomas,
 cual suele el milano hacer,
 yo dar caça á los milanos
 acostumbro alguna vez.
 PACO ¿Es decir que tengo en ti
 un espia?...
 CAM. No! antes bien
 un fiscal que en alta voz
 reprueba tu proceder!

ESCENA XV.

DITS y ANTON.

ANT. ¿Ja disputan? quin miratgle!...
 PACO No, nada. (*dissimulant*)
 ANT. Oh, no ho vull saber...
 habiendo en Camilo...
 PACO (*baix á Camilo*) Cállate.
 ANT. Ja no estudiaria lleys.
 (*pren las forquetas, que habian quedat al peu del
 balcó, y se 'n va per la porta primera de la dreta*)

ESCENA XVI.

CAMILO y PACO.

PACO Si dices una palabra
 de nuestra conversacion,
 ni á Matilde, ni á su padre,
 vas á saber quien soy yo!
 (*veyant que no li fa cas y alsant la veu.*)
 Ya lo tienes entendido!
 CAM. ¿Soy sordo?...
 PACO Plugniers á Dios!

ESCENA XVII.

DITS y ANTON.

(*Paco al véurer á Anton se deixa caurer al sofá,
 mes ajagut que sentat; Camilo llegeix lo periódich*)
 ANT. (*d' Paco*) Amigu, que está cansado!...
 PACO Ya lo creo si lo estoy.
 ANT. ¿Tánto se las han habido?
 CAM. Ça!...
 PACO Al contrario, no señor.
 ANT. Ah... ya quería decir...
 Pro si en esta posición
 li ve la Matilde, Paco,
 li renyará.
 PACO (*cambiant de posició*) ¿Cierito. Antón?
 ANT. Vaya!... (*á part*) Després me diu ella
 que no 'ls dich res. (*se traou la petaca, la vuyda
 sobre la taula y marfullat 'l tabaco, cuan surt
 Carlos per la porta primera de la esquerra, cantant*)

ESCENA XVIII.

DITS y CÁRLOS.

CÁR. (*cantant*) Dio d' il or...
 é d' il mondo signor...
 ANT. Hola!...
 cada dia ho fa millor.
 CÁR. ¿Qué, de cantar?
 ANT. De dormir.
 CÁR. Vusté créu que dórmo mólt:

¿no véu que vaig al llit tart?
 ANT. Un xich massa, ja t'è rabò.
 CÁR. Ts!...
 ANT. Si, si; vagi tocant
 l' asa, b'è ho trolarà prou.
 CÁR. (*á Camilo*) ¿Qué fas tu aquí? ja llogéixes
 alguna poesia, ¿no?
 CAM. Y bonica, Cárlos.
 CÁR. ¿Si?
 PACO (*á Anton. prenent tabaco per un cigarro*)
 Con permiso.
 ANT. Pr'inguin dos.
 (*á part*) Aixó ray, jo m' ho pensaba.
 CAM. (*á Cárlos*) Escolta: es sobre l' amor.
 CÁR. ¿Qu' es feta t'eva, pot ser?
 CAM. No. Bè, ¿vòls sentir-la?
 CÁR. Prou.

ESCENA XIX.

DITS y MATILDE.

CAM. (*llegint*) «¿Qu' es amor?»
 CÁR. Bè.
 MAT. (*desde la porta del menjador*) 'L xaculate
 ja está.
 CÁR. (*á Camilo*) ¿Sents?
 CAM. Aném hi, donchs.
 PACO (*ab intenció á Camilo*)
 Son buenos los versos; pero
 el chocolate es mejor. (*se 'n van al menjador,
 cuan la Matilde deté á Cárlos.*)

ESCENA XX.

MATILDE, CÁRLOS y ANTON.

MAT. Ah, Cárlos, miri; aquí t'è
 una carta. (*trayenetsela de la butraca*)
 CÁR. ¿Si?
 ANT. T'è rabò;
 no había pensat á dirli.
 CÁR. No hi fa res.
 MAT. (*ab intenció*) ¿Vol dir que no?
 CÁR. No la crech interessant.
 MAT. (*ab intenció*) Pót ser l' interessa mólt.
 CÁR. ¿Perqué?
 MAT. (*ab intenció*) Déu ser de la novia...
 ANT. ¿Y á tu qué t' importa aixó?
 MAT. No, res.
 CÁR. Ca, es broma.
 ANT. Ja enténch;

més las donas totas són
 batxilleras: si 'n tindrian
 bèn b'è ab mitja llengua prou.
 CÁR. No ha fet cap mal.
 MAT. (*baix á Cárlos*) No contéstis.
 ANT. Ja ho sè; pro aixó no es aixó.
 (*pel tabaco que ha marfullat*)
 Ara ab un poeh de vinagre...
 com que ja están fora 'ls trónchs...
 (*se 'n va al menjador*)

ESCENA XXI.

CÁRLOS y MATILDE.

MAT. (*un poeh enfadada*) Digas: ¿conéixes aquesta
 letra?
 CÁR. (*mirant lo sobre - escrit y rient*) Jo si; pro tu no.
 MAT. ¿De qui es?

- CÁR. ¿Y no ho adivinas?
- MAT. Ja pòts pensart 'ho. Respòn!...
- CÁR. ¿Qué dius!...
- MAT. Qu' es de noya!... ¿De qui es, donchs?
- CÁR. ¿Es dir que t'ens celos?... Cárlos!...
- CÁR. Matilde, no t'ens rahò en duptar de mi, cuan saba que t' estimo ab tot lo cor.
- MAT. Si jo no t' estimès tant, m' importaria mòlt poch lo que pòt di aquesta carta, ni celos tindria jo; pro 'n t'inch. Digam', ¿de qui es? De la mèva mare.
- CÁR. ¿Còm!...
- CÁR. ¿Te seb grèu qu' ella m' escriga? ¿D' ella estar celosa pòts? Tu m' enganyas!
- MAT. ¿Y no 'm creús!...
- CÁR. Sí no me l' ensenyas, no!
- CÁR. Qu' èts desconfiada!... Bè, óbrala!
- CÁR. L' obrirè.
- MAT. Bè 't còsta prou!
- CÁR. (l' obra y li ensenya) ¿Véus? «Hijo mio...» La firma. ¿Estás contenta?
- MAT. Com sòu tau negres los desenganyas, no estraunyis que 'ls tèmi mòlt una noya, cuan estima com sabs que t' estimo jo.
- CFR. Es mòlt cert; pro ¿perquè habias de duptar del mèu amor, cuan may t' he donat motiu, ni te 'n darè may tampoch?
- MAT. Ja ho sè; pro aqueix matèix dupta te vè á probar la passió que per tu sènto. Perdóna'm, si t' he ofès.
- CÁR. ¿Qué dius? ¿Tu pòts ofèndre 'm, cuan tant m' estimas? no.
- MAT. Cárlos...
- CÁR. Mira; si vòls, no llegirè aquesta carta, sens tu sentir-la; entre 'la dos, Matilde, no es just que hi haja cap secret; que 'ls secrets sòn, moltas vegadas, origen de discòrdia.
- MAT. T'ens rahò.
- CÁR. ¿Pro y si hi ha...?
- CÁR. (inter.) Hi haja 'l que vulga; y sent d' ella...
- MAT. Escolto, donchs.

ESCENA XXII.

DITS y ANTON (ab un' ampolla)

- ANT. No ho vull!... ¿Qué n' hys de fer tu? trapassera!
- MAT. No, res, jo.
- CÁR. No, si es de la mèva mare. Ja entènch; pro això no es això. Y després, que 'l xaculate ja 'l trobará bèn galdós.
- CÁR. Ah, es vritat, serà un poch fret. (va al menjador)

ESCENA XXIII.

MATILDE y ANTON.

- ANT. Sempre has de...
- MAT. (inter.) Si...
- ANT. (id.) Jo dich no! Més valdria que ja fosses á fè 'ls llits.
- MAT. Que feynas 's don: no quedarán sense fèr.
- ANT. Pudè si ó pudè no. (arruixa 'l tabaco ab lo vinagre de l' ampolla)
- MAT. ¿Còm!
- ANT. Home, per l' amor de Dèu, quin disbarat fa!...
- ANT. Si, tòt seguit; remullo 'l tabaco ab vinagre; no es tan fort.
- MAT. ¿Que no ho vèu que tacarà tòt lo marmòl?... Triguil aixó.
- ANT. Mare de Dèu qu' èts tu... Vaja, no ho vull pas tràuere!... no, y no, y s' ha acabat!
- MAT. Home, miri, tòt tacat!
- ANT. Bueno, millor!... Per tòt trébas un sis ó as!
- MAT. Pro ¿no ho vèu?...
- ANT. Mirèu qu' es prou!...
- MAT. Es que...
- ANT. (inter.) Es que! tòrn' hi! l' esca es bona per picar foeh! Si no te 'n vas d' aquí 't elavo l' ampolla y vinagre y tòt! (anàntse 'n) Donchs, fassi 'l que vulga. (entra al cuarto según de la izquierda)
- ANT. Vaya!...
- ¿Qui es amo á ca 'n Ribot!

ESCENA XXIV.

ANTON.

Si la vulguès creüre, encara me faria toruar boig!... Serà que jo li he fòt entèndrer que qui m'ès crida m'ès pòt: Dèu me 'n guart que no li haguès dat tan bòna educació.

ESCENA XXV.

ANTON y PACO.

- PACO ¿Y pues, Anton?...
- ANT. ¿Qué li hay, Paco?
- PACO Ustè habrà salido...
- ANT. ¿Yo?
- PACO si, un ratico.
- PACO ¿Y qué se cuenta?
- ANT. ¿Qué se cuenta? res de non. (a part) Ja vòl un altre cigarro.
- PACO Pues, es muy estraño.
- ANT. ¿Còm?...
- PACO Que si no se dice nada, mala está la situación.
- ANT. ¿Ahora que hay libertad está'm malos?
- PACO Si señor, más de lo que V. se cree.

Esta paralización...
y esta intranquilidad...
Si todo buen español...
Como uno hoy no sabe... En fin...
ANT. Si, en fin. (*à part*) No t' entènch pas prou.
PACO Hombre, ¿y quiere V. decir
que el tabaco así?... (*prenenre per un cigarro*)
ANT. Oh; es lò,
(*à part*) Qu' estrany que haja esperat tant.
PACO Es más flojo ¿eh?
ANT. Oh, y mejor,
no pas poco.
PACO A mi me gusta
fuerte; ¿ve usted? eso son
gustos.
ANT. Ah, sí, ja. (*à part*) Un raig més;
ja que á tu t' agrada fort.
(*hi tira un poch mes de vinagre*)
PACO Pone usted mucho vinagre.
ANT. Oh, y encara no n' hi hay prou;
com que á mi m' agrada flojo...
PACO Ya entiendo.
ANT. (*à part*) Jo crech que no.
PACO Pues, si; como le decia,
tocante á la situación,
el nuevo estado de cosas
presenta un cariz atroz.
Yo ahora iria á la plaza
por una jugada ó dos;
pero, francamente, vamos...
hace ya días que estoy
tan... no quiero aventurar...
la verdad...
ANT. Tiene razón.
(*à part*) Ni t' entènch ni t' crech de res.
PACO Pues, si; mi principal y yo
ya llevamos invertidos...
tres mil duros creo que son
en zaragozas: no acciones,
obligaciones.
ANT. Ja estoy.
PACO Pues, si; y ahora podríamos
comprar...
ANT. (*inter.*) ¿Qué, 'l carril y tot?
PACO No, hombre; papel del estado.
ANT. Ah, papel; ¿per fèr cartò?
PACO No, hombre; qué diablo!...
ANT. ¿Perqué?
es un negocio com mólts.
PACO ¿Pero el papel del estado
es papel para cartón?
ANT. Ah, bien, com jo no he entengo...
puedo errarme; ¿qué hi se yo?
PACO Pues, si; el mejor día, compro...
pero mucho! Lo que es hoy,
no quiero.
ANT. Sí, ya hace bien.
PACO La prudencia es lo mejor.
ANT. Y usted que no 'n tindrà mucha.
PACO No mucha.
ANT. (*à part*) Bè se 't véu prou.
PACO Sin embargo, saldré un rato...
ANT. Si, y donaré un tuerno ó dos
por la rambla ¿eh?...
PACO Si, y veremos...
ANT. (*à part*) Veurá qui t'è 'l cap més gros.
(*Paco s' trúa una caps de mistos per encendre 'l*
cigarro que haurá fet durant aqueixa escena y,
trobantla vuyda, la llenca)
PACO (*llessantla*) Bah!
ANT. Ara á V. li falta un prófugo.
PACO Si: si usted me hace el favor...

ANT. Pro sòn de pobre.
(*trayents 'un paper d' extrassa ab mistos de cartó*)
PACO No importa...
ANT. Tienga. (*n' encen un y li dona*)
PACO Gracias.
ANT. Servidor.
(*Paco encèn lo cigarro y se 'n va pel fondo dreta*)

ESCENA XXVI.

ANTON.

Mare de Déu y que n' es
d' embustero aquet xicot!
tot sòn mils duros y may
tè un quarto: 'l séu amo prou;
y miòt serà que algun dia,
veyèntlo tan gandulot,
que no va may al despaig,
ni me 'l clava 'l carrer,
busca per terra allavors.
(*dona involuntariament un colp á 'l ampolla, que*
cáu y 's trenca) Ay, refuma!... Ara si que
l' he lèn fèta! com hi ha mòu!...
Déixan' culli 'ls trossos. Uy!...
no se sènt poch la furtòr!...

ESCENA XXVII.

ANTON y MATILDE.

ANT. Y ara ella vè!... Ay, ay, ay!
no 'n mourá poch d' esbalot.
MAT. ¿Qué ha fèt ara?...
ANT. Si, si, crida!
¿No ho véus? li he donat un colp...
res, y s' ha fèt mil bossins.
MAT. Vamos, que ja li dich jo...
ANT. Donchs, perquè las fan de vidre.
MAT. Si, ¿de qué las farán, donchs?
ANT. ¿De qué? de fusta. De fusta!
y no las ampollas sols,
sinó que fins las cassolas,
las xicras, los plats y 'ls gots!
aixís may se 'n trencaria
cap!
MAT. Bè, al menos fregui aixó
després, ja que he empatat.
(*entrant al primer quarto de la dreta*)
ANT. Mentras tu no cridis, tòt.

ESCENA XXVIII.

ANTON, luego BALTASAR.

ANT. (*acaba de recullir los trossos de vidre y 'ls deixa*
sobre una cadira y frega la taula ab lo mocador
de la butzaca) No me 'n don poca de feyna!...
Mal diable 'l castellanot!
(*mirantse 'l mocador*)
Ja fugirá á la bugada...
si, si, fregu'm, que si no...
BALT. Déu lo guart.
ANT. (*mirantlo y luego apart*)
¿Qui es aquest home.
BALT. Ay, ¿se pòt entrar?
ANT. Si es dins,
home; vaya una pregunta!
BALT. Bè, dispensi; com qu' he vist
la porta oberta y ningú
al recibidor...

ANT. Bè, si;
ja està dispensat. ¿Qué vol?
(à part) Quin mal humor. (alt) Home, vinch
à fé una pregunta.

ANT. Digui.
BALT. ¿Es vusté l' amo del pas?
ANT. ¿L' amo? no: 'l tinch arredat.
BALT. Bè, 'l matèix tè.
ANT. Oh, pas per mi.
BALT. Bè, escolti: ¿aqui hi està un jòve
à dispoen?

ANT. ¿Un jòve? 'n tinch
tres de jòvens aquí á casa.
BALT. Bè, bueno; 'l que jo vull dir
es dependent de comers.
ANT. ¿Es castellà?
BALT. Es de Madrid.
ANT. ¿Y 's diu Paco?
BALT. Y tè trenta anys.
ANT. Jo 'l batisme no li he vist.
BALT. Bè, viu aquí, ¿no es vritat?
ANT. Home, si senyor, bè hi viu.
BALT. ¿Y es aquí á casa ara?
ANT. No;
ara matèix ha surtit.
¿No l' ha trobat per l' escala?
si l' havia de haber vist.
BALT. N' he trobat un; pro no sè
si l' era ell.

ANT. Si, ¿no li dich?
BALT. Com que no hi veig gayre... ell pro
m' haurá vist y haurá fugit...
mès que pillo!... Jo li juro
que no 's burlará de mi!
ANT. ¿Y aixó? ¿qué hi ha?
BALT. Oh!... Qué hi ha!...
ANT. Home, susseguis un xich.
BALT. Es que... Ell vin aquí, ¿eh?
ANT. Home, ¿no li dich que sí?
BALT. ¿Fa molts dias?
ANT. Tres setmanas.
Corrent. (fa que se 'n va y torna)
Ah, digui: ¿ell aquí
hi està á dormir y á menjar?
ANT. Home, á menjar y á dormir!
BALT. Bè, home, bè; no s' enfadi.
ANT. No m' enfado. (à part) N' hi ha un tip!
(alt) ¿Qué mès vol saber?

BALT. Res; gracias.
ANT. Digui.
BALT. No; ja estieh servit.
ANT. Si vól deixá algun recado...
BALT. No; ja tornaré venir. (fa que se 'n va)
ANT. Cuidado; no 's fassi mal.
(à part) Vaya un home!
BALT. (tornant) Al demès, si;
aqueix pillo es un d' aquells
que á Barcelona n' hi ha mil:
es un aucell de rapinya,
que Dèu lo 'n quart dels seus dits!
Li dich, perque no l' enganyi
com á mi; fassi l' ull viu.

ANT. Gracias. ¿Es dir que á vusté
li va plantar l' unglá?

BALT. ¿A mi?
si senyor, y li asseguro
que 'm va clavar mal passich!
ANT. ¿Es dir qu' es cuestió d' un deuta?...
BALT. Un deuta, si; pro ¿quin! ¿quin!...
ANT. No ho sè.
BALT. No, no li pregunto,
li apondero, ¿está?

ANT. Ah; ja estieh.
BALT. Escolti; li explicaré. (se sentan los dos)
Pues, si senyor, ja li dich,
un deuta gros y molt gros
ha contret ab mi aqueix vil!
un deuta de dignitat...
oh, y de cuartos!

ANT. ¿Ja es distint.
BALT. (alsantse) Pro 'm dich Baltasar Pinós
y no 's burlará de mi!
ANT. (alsantse) Jo, Anton Dalmau, y tampoch
se 'n burlará, ja li dich!

BALT. No parlo pas per vusté.
ANT. Jo sí que hi parlo per mi.
BALT. Ah. (se sentan) Al demès, donchs, com li deya,
jo una sola filla tinch...
(inter.) Jo també.

ANT. 'S diu Isabel.
BALT. La mèva Matilde 's diu.
ANT. Celebro.
BALT. Celebro. (se donan las mans)
ANT. Escolti.
ANT. Ja l' escolto.
BALT. Véli aquí,
donchs, que la mèva Isabel...
ja li dich, pobreta, si
es un àngel d' ignocencia...
(inter.) La Matilde, un serafí:
BALT. Hermosa!...
ANT. Guapa!...
BALT. Ho suposo.
ANT. Jo també.
BALT. Si; deixim' dir.
Véli aquí, donchs, que aqueix Paco
que á dispoa ab vustés viu,
després que ha passat molt temps...
(inter.) Tres setmanas, ja li he dit.

ANL. BALT. Bè, home; no vull d' aixó;
després d' un temps de tenir
relacions ab l' Isabel,
la mèva filla, está?

ANT. Estieh.
BALT. Donchs, bueno; ell... mès que pillo!...
un dia m' empré y 'm diu.
— Señor Baltasar, escuchi;
yo deseo hacer feliz
á su hija, porque la quiero
y ella també 'm quiere á mí:
pro com antes por cassarme
quiero tener por vivir,
voy á hacer ahora un negocio
de seis mil duros... — Sis mill
y sobre aixó 'm va explicar...
jo no sè qué se 'm va dir
de fincas hipotecadas
y de capitals factius
y de papers del estat
y d' empresas de carrils;
y per últim me demana
cinch cents duros tots d' un pich
qu' eran los que li faltaban
per fer justos los sis mil;
y que si jo 'ls hi donaba,
firmantem' ell un recibí,
com á dot de l' Isabel,
que 's casaba tot seguit.
¿Qué!... ¿y vusté 'ls hi va donar?...

ANT. Oh, y encara ha d' atrevir
que jo 'ls vaig atmetllevar.
ANT. Pro bè, ¿'ls hi va donar?
BALT. Si;
cinch cents duros, senyò...

ANT. Anton.
 BALT. Senyò Anton: cinch cents!
 ANT. Jo 't flich!...
 BALT. Oh!... ¿y sab ell lo que va fèr tot seguit que 'ls va tenir?... baixa l' escala y may més s' ha recordat de venir; y d' això hi ha quinze dias... pro, senyò Anton, ja li dich, com á Baltasar Pinós, que 's recordarà de mi!
 ANT. ¿Y vustè no tò 'l recibo?
 BALT. ¿Recibo?... no ho sè 'l que tinch: un paper fèt d' ell matèix que m' han dit que res no diu. Miri; allí about lo trobi... 'l máto! Després tornarè venir. (fa que se 'n va) (á part) M' ha deixat de pedra madre. (tornant) Ja ho véu!... ja ho véu!
 ANT. Ja ho tinch vist.
 BALT. ¿Qué faria vustè ara?
 ANT. ¿Qui, jo? 'n faria bossins!
 BALT. Oh!... es un dolènt!... un dolènt!
 ANT. Un xich massa!
 BALT. Ja ho pòt dir!
 (donantli la mà) En fi, Dèn lo quart, senyò Anton; en mi t'è un amic.
 (donantli la mà) Senyòr Baltasar... Pinós, servidò,
 'L matèix li dich.
 BALT. (fa que se 'n va y torna)
 Ah; escolti, ara que 'm recorda. Digui.
 BALT. ¿Vustè no m' ha dit que tò una filla també?
 ANT. Si senyòr.
 CALT. ¿No sab pas si ella es causa de qu' en Paco?...
 ANT. (inter.) ¿Y ara, qué diu!
 BALT. Bè, vull dir si ell deixa á la mèva filla per la de vusté.
 ANT. Ay, jo 't flich!
 BALT. Home, tòt podria ser, no 's cregui.
 ANT. Fugi d' aquí!
 BALT. Pro...
 ANT. (inter.) Encare 'm faré cremar!
 BALT. Bè, dispensi: ja ho he vist, de seguit de preguntarli, - que havia fet mal. Pues, si, que servirlo. (donantli la mà) per servirlo. (id.)
 ANT. Dèn lo gnart. (id.)
 BALT. Després tornarè venir. (se 'n va)

ESCENA XXIX.

DITS y MATILDE.

ANT. (detenint á Baltasar) Home, miri: aquí la tò. (senyalantli á Matilde que acaba de sortir del cuarto) ¿Fa cara de...? (á Matilde) Vin' aquí.
 BALT. Home, si no dich... (á Matilde) Celebro, senyoreta. (allargantli la mà)
 MAT. (ignorant lo que pasa y no conequentlo)
 Com no tiuch l' honor...
 BALT. Baltasar Pinós, servidòr seu y un amic del seu pare.
 ANT. (á Matilde) Si; 'l senyòr,

tal com lo véus...
 BALT. (inter.) Si ja he dit que dispensa y que...
 ANT. (inter.) Bueno.
 (á Matilde)
 Donchs, si; 'l senyòr... No ho puch dir.
 BALT. (á Matilde) No 's crega pas, senyoreta...
 ANT. (inter.) Si, no... ¿Qué sab ella?
 BALT. En fi... (á Matilde) Als peus de vusté. (á Anton) Servirlo. (Anton y Baltasar se 'n van al fondo)
 MAT. Aixó sí qu' está bonich.
 BALT. (tornant) Ay! Carrer de Barbará, número vint, tercer pis...
 ANT. (inter.) Gracias.
 BALT. T'ènen una casa...
 ANT. (id.) Gracias. Vusté... (acompanyantlo cap á la porta)
 BALT. (inter.) Gracias, si. Per servirlo.
 ANT. Estiga bè.
 BALT. Després tornarè venir. (se 'n va, acompanyat d' Anton)

ESCENA XXX.

MATILDE, luego ANTON.

MAT. ¿Qui es aquest home, y de qué se las habiau de mi? No ho entènc, ni ho puch entèndrer. Y tornarà venir, diu.
 ¿Qui es aquest home? (á Anton que torna)
 Si; un tal senyòr Pinós.
 Bè; ¿qui es?
 ANT. ¿Qui?...
 MAT. ¿Qué n' has de fèr tu de qui es?
 ANT. ¿Es dir?...
 MAT. (inter.) Que no t' ho vull dir!
 MAT. ¿No parlaban de mi?
 ANT. No.
 MAT. Ara diu que no.
 ANT. Es aixis.
 MAT. Donchs, veyám; ¿á qué venia tòt allò, cuan jo he surtit?
 ANT. Te dich que no, y s' ha acabat. (vegent que vol replicar)
 Y s' ha acabat! vét'ho aquí!
 MAT. Bueno, bueno. (á part) Ara sería temeritat insistir: cuan diu que no d' una cosa... pro ho sabré.
 (torna entrar al cuarto primer de la dreta)

ESCENA XXXI.

ANTON.

Si, si, es precis, ja qu' en Paco es tan dolènt, que jo fassi l' ull mòlt viu.
 ¿Y si fòs cas qu' ell y ella?... pro no ho crech, ni pòt sé: en fi, jo 'l qu' ho de fé es vigilar, ara qu' estich advertit. (prenent los trossos de vidre de l' ampòlla del vi-nagre) Dèixa'm pujá aixó al terrat.

ESCENA XXXII.

ANTON, CAMILO y CÁRLOS.

CAM. ¿Qué porta aquí?
 ANT. Res; un mort,
 y 'l vaig á llessar, perque
 aquí no fassi pudor.
 CÀR. ¿Que ha trencat l' ampolla?
 ANT. Si;
 y 'l rinagre es per ' qui tòt.
 Que la gent no 's desenganyi
 de que 'l vidre no es prou fort!...
(se 'n va pel fondo dreta)

ESCENA XXXIII.

CÁRLOS y CAMILO.

CAM. Qué va que no cantarías
 ara un p.ech de *dio d' il or...*
 CÀR. Es que m' ha deixat de podrà
 aquesta carta.
 CAM. ¿Si? ¿y donchs,
 què 't diu?
 CÀR. Si; escolta. *(Hegeix)* «Tu padre
 sale de Figueras hoy
 á las doce de la noche
 para Barcelona, y no
 ha querido él escribirtelo,
 ni que te lo escriba yo,
 para que así de cuanto haces
 pueda entrarne mejor.»
 CAM. ¿Y arriba avuy?
 CÀR. Si; la fètxa
 es d' ahir. *(mostrantli la carta)*
 CAM. *(indicantli un altre pírrafo)* ¿Qué diu aixó?
 CÀR. *(llegintlo)* «Cuida, pues, no hayan de darle
 de tí la queja menor;
 ya conoces su carácter.»
 Oh!... y ell!...
 CAM. Bè, si; de sermòns
 tòts los pares saben fèrne.
 CÀR. Pro 'l mèu 'n sab més que tòts!
 CAM. Bè...
 CÀR. *(per la carta)* No hi ha res més; acaba
 diènt: «sobre todo, por Dios,
 nada sepa él de esta carta...»
 Etcétera. Ja ho vèus.
 CAM. Sort
 encara qu' ella t' ho escriu.
 CÀR. Si las mares...
 CAM. Ja tèn rahò:
 me n' ha evitat de disgustos!...
 tants que n' he dat jo!... fa pò!
 Això ray; tòts ne doném
 bé massas! Pro ¿y ara, donchs,
 qué pensas fèr?
 CÀR. ¿Qué? aná á classe.
 CAM. La de las dèn, ya voló.
 CÀR. Iré á l' altra, y cada dia
 més, vull aná á tòtas dos.
 CAM. ¿Durarà gayre?...
 CÀR. Hasta fi
 de curs, ja t' ho juro jo.
 CAM. La classe fés al Liceo
 y hi hagués ópera, aixís prou.
 CÀR. ¿No ho vòls créurer? Ja ho veurás.
 CAM. Bè, mira; jo sòm molt bò
 per donar consells als altres,
 pro per mi matèix no sòm.

¿Vòls que 't diga qué faria
 jo, al tèn puesto?

CÀR. Si, home.
 CAM. Donchs,
 ara es cuestió d' una farsa,
 per destruí 'ls tòts errors.
 Vas á trobá al cateclràtich,
 li dius, sobre una lliçó
 cualsevól, que tèns un dupte,
 y si vól ferte 'l favor
 de resòlèrerte 'l, perque
 cuan va esplicarho, tu no
 vares pugué assistí á classe...
 per malalt, li dius, si vòls.
 CÀR. Just.
 CAM. Ell, veiyènt que tu tèn
 desitj de saber, llavors
 t' ho esplicarà, y després tu,
 perque sàpiga 'l tèn nom,
 te li oferéixes, donantli
 las gracias, com correspòñ.
 Si 'l tèn pare va á trobarlo,
 pro saber si estudias, com
 li donarà bons informes
 de la tèra aplicació,
 quedà 'l tèn pare content
 y tu salvat.
 CÀR. Tèn rahò.
 CAM. Pro fés ho avuy matèix.
 CÀR. Vaya!...
 Ets un abogat famós;
 m' has dat un consell de sabí.
 Gracias. *(se 'n va al seu quarto.)*

ESCENA XXXIV.

CAMILO, luego PACO.

CAM. Res, pobre xicot,
 aixís s' evita un soffeix.
*(veiyent á Paco que ve depressa ab lo sombrero á
 la ma y bufant de calor)*
 ¿Qué tienes?
 PACO Nada; calor.
 CAM. ¿Calor? si no hace.
 PACO ¿Que no hace?
 y el quilo sudando estoy.
 He ido... á hacer tres visitas,
 ¿entiendes? y como yo
 voy desempedrando calles
 y todo lo hago al vapor,
 ahí tienes que está una lástima
 el cuello, y cambiado de hoy.
 Si hay días que necesito
 una docena; es atroz! *(se dirigeix al seu quarto)*
 CAM. *(á part)* Si 'ls tinguésses, pòt ser si.
 PACO Hombre, ¿tienes ahí jabón,
 para lavarme?
 CAM. Si, tengo.
 PACO Pues ya me harás el favor...
(dirigintse al quarto d' en Camilo)
 CAM. Lo encontrarás junto al jarro
 del agua.
 PACO Bueno. *(entra al quarto, luego surt ab
 una pastilla de sabó y se 'n va al seu)*

ESCENA XXXV.
 CAMILO, luego MATILDE.
 CAM. Es qu' es molt!...
 demana més que 'l govern!

- Qu' es posat aquest xicot!
Y 'l que 'l senti y no 'l conega...
tòt es fè 'l rich y tòt... Pro,
calla, aquí vè la Matilde;
y que vè bè.
- MAT. (surint) Aquet ditxòs
vinagre!... (reparant en Cam.) Còm!... ¿vusté aquí,
Camilo?
- CAM. Estaba tòt sòl
pensant en vusté.
- MAT. ¿En mi? Gracias.
- CAM. No es broma, y tenim tòts dos
que parlar.
- MAT. Vusté dirá.
- CAM. Ab franquesa, ¿eh?
- MAT. Si senyòr.
- MAT. (á part) ¿Voldrà parlarme d' en Paco,
ó 'm vol fèr també l' amor?
- CAM. Escòlti.
- MAT. Digui.
- CAM. Si un jòve...
d' aquets jòvens, com n' hi ha mòlts,
després d' un tèmps que per una
casualitat cualsevol
l' hagi á vusté coneguda
y hagin parlat més d' un cop
sòls com amichs, li digués
que sent per vusté 'l seu cor,
no un' amistat solament,
sinò altre afecte millòr...
vusté, encara que sentís
de la sorpresa 'l rubor,
digui, no l' escoltaria?
- MAT. Camilo, si; ¿perquè no?
- CAM. Y si ell, veient que vusté
se l' escolta ab atenció,
li declarés á las horas
de seguida 'l seu amor,
Matilde, ¿no seguiria
escoltantlo?
- MAT. Si senyòr.
- CAM. Y si, per fi, fentli véurer
del seu amor la passió,
li pintés ardent y pura
ab vius y hermòsos colors,
¿no es cert que l' escoltaria
també?
- MAT. També; ¿perquè no?
- CAM. (á part) ¿Parla per ell, ó no hi parla?
- MAT. ¿L' escoltaria?...
Si.
- CAM. Pro
y si tòt quant li digués
surtís dels llabis tan sòls
y, per desgracia, vusté
cregués que li surt del cor,
¿vusté 'l seu cor li daría?
- MAT. ¿Jo?... (á part) Ara t' enténch millòr.
- CAM. L' estimaria, ¿vritat?
- MAT. Camilo, aixó poch á poch.
Creguent que li parla ab fé...
¿Y si no m' ho cregués jo?
- CAM. Cuan surt del cor ja 's conéix.
¿Y si tan ben fingit fos,
que vusté no ho conegués?
¿n' aquest jòve, llavors,
vusté 'l cor bé li daría...
- MAT. Ja li he dit, que... poch á poch:
escoltar no vol dir créurer,
ni créure es estimar.
- CAM. No;
- MAT. pro entre si aquestas tres cosas

- tènen tanta relació!...
sòn tres anèlles que forman
la cadena del amor;
y no ho duptí gens, Matilde;
l' escoltà es prestá atenció,
l' atenció suposa agrado,
l' agrado cautiva als cors;
qui estima créu, y qui créu
ha escoltat antes que tòt.
- MAT. Tòt lo que vulga; pro, digui;
¿podré ara saber jo
perquè m' ha parlat aixís?
- CAM. Si; perque l' aprecio mòlt
y sentiria que un dia
trobès, Matilde, un traïdor
que, fingintli amor, vusté
l' escoltes, donantli amor.
¿No 'm comprén encara?
- MAT. Si;
cregui que 'l comprénch de tòt.
- CAM. Més podria dirli encara.
- MAT. No es necessari; 'n tinch prou,
y li estimo mòlt, Camilo,
la seva bona intenció.
- CAM. ¿Es dir que ja havia arribat
á escoltarlo?
- MAT. Si senyòr.
- CAL. ¿Y ab afició?
- MAT. No.
- CAM. ¿Y á créure 'l?
- MAT. Gèns.
- CAM. ¿Ni á estimarlo?...
Tampoch.
- MAT. Sigui 'n franca.
- CAM. (Carlos apareix á la porta del seu cuarto y escolta)
- MAT. Li sòm franca;
y no hi ha hagut may tan sòls
entre ell y jo la franquesa
ab que 'ns parlam ara 'ls dos.
- CAM. Donechs, guardi 's d' ell com fins ara
y cregui á qui bé li vol.
- MAT. Res més me queda per dirli.
- CAM. Gracias; veig lo seu bon cor.
(entrant al seu cuarto diu á part)
Cassador que cassá 's deïxa
com ell, es mal cassador.

ESCENA XXXVI.

CÁRLOS, MATILDE y luego PACO.

- CÁR. (referintse á Camilo creguent que ha parlat per ell)
¿Has volgut cassar?... corrent!
veurém qui cassa millòr!
- MAT. Carlos!... (reparant en ell y vegentlo enfadat)
- CÁR. ¿Es dir, donchs, que aixís
m' enganyabas!...
- MAT. No!...
- CÁR. ¿Que no!
- MAT. Escòlta...
(inter.) Ni una paraula,
Matilde; ho he sentit tòt!
- MAT. Ho has compré mal!
- CÁR. Tu compréns
mal los celos y l' amor!
(Paco apareix á la porta del seu cuarto y escolta)
- MAT. Lo mateix t' enganyas tu ara,
que jo ab la carta llavors!
- CÁR. No fingéixis més!
- PACO (á part) ¿Qué entiendo!
- MAT. Escòlta, Carlos, si vols!
- CÁR. Calla! y recorda que tu

matèixa m' has dit, fa poch,
que 'ls desenganyans són mòlt negres
y que qui estima 'ls tèm mòlt!...

Rahò tenias, al dirim 'ho,
duptant de mi, sens rahò!...

com tu enganya y desenganya
la que com tu no t'è amor!

PACO (à part) Matilde, ya no m'è escapàs!

MAT. (detenintlo) Escòlta'm, per Dèu!...

(Camilo aparèix à la porta del seu quarto)

CÀR. (ab despit) Adios!
(surte fora de la sala y al anar à passar la porta,
tòpa ab Anton que vè, obligantlo à retrocedir)

PACO Càrlos!... (ceridantlo y anant també à fora)

ESCENA XXXVII.

MATILDE, PACO, CAMILO y luego ANTON.

CAM. (vegent que Càrlos se 'n va precipitadament, diu
à Paco) ¿Qué hay!

PACO (sens detenirse) Nada!
(passa la porta y tòpa també ab l' Anton)

CAM. (à Matilde) ¿Sab?...

MAT. (bruscament y entrant al seu quarto) Res!

ANT. (à Camilo) ¿Ahònt van!...

CAM. (anantse'n també à fora derrera d' ells precipita-
damènt) No ho sè!

ANT. Jo tampoch!

PACO No m'èchen poch terramoto!
(torna pel sembrero que 'l pren de sobre d' una
cadira y tornant à topar ab l' Anton qu' està mitj
atontat no sabent lo que passa) Hombre!

ANT. (anantse'n altra vegada corrent à fora)
Al diable! poch à poch!

Encara 'm faràn mal bè!...
jo crèch que tòts són bèn boits!

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

La matèixa decoració del acte primer.

ESCENA I.

MATILDE, pe'l fondo, luego ANTON per la dreta.

MAT. Pare, Pare!

ANT. (desde dins) ¿Qué vòls?

MAT. Vinga;
que hi ha un senyòr que 'l demana.

ANT. (surtint) ¿A mi?

MAT. ¿Y donchs à qui? ¿Qui es?

ANT. No ho sè.

MAT. ¿Qué vòl? No ho sè; hi vaja,

ANT. que ho sabrà.

MAT. Bè! ¿Qué t' ha dit?

ANT. Demana l' amo.

ANT. Ay, caramba!...

Ja entèch; es que s' ha pensat
que tu eras la criada.

MAT. Sì, fassi 'l esperar més,
si conèix.

ANT. Bè! ja hi vaig! calla!
(fa que se 'n va y luego tornant)

MAT. Ah! escòlta; ¿no es pas aquell
que ja ha vingut, no fa gayre?

MAT. No.

ANT. Que pórtia ullèras verdas!

MAT. No.

ANT. Vull di 'l que se 'n anaba,
cuan tu has surtit d' allà dins!

MAT. No, homo, no!

ANT. Donchs, serà un altre.

MAT. Tè mòlta rahò.

ANT. ¿Qué vòls dir?...

Sèmpre 'in reprèns la paraula!

y això ab un pare no 's fa!...

vull dir que no 's déu fèr! Vaya!

MAT. Bueno; pro l' està esperant.

ANT. Que s' esperi, com cent sastrès!

MAT. Tant s' esperassin las llèbras!...

ANT. Noya!...

MAT. Si, no hi vaja encara.

ANT. Calla, 't dich! No 't vull sentir!

MAT. Si no parlo.

ANT. Massa, parlas!

¿Còm estèm aquí! es qu' es prou!...

MAT. Quinas fillas!... / se 'n va)

ANT. Sì! quins pares!

¿Còm estèm aquí! es qu' es prou!...

ANT. No sè còm puch aguantar;
es pitjor que cap padrastrè! (entra al seu quarto)

ESCENA II.

ANTON y D. FERNANDO.

ANT. Entri, home.

FERN. Fassi 'l favor...

(passant devant) Bah! (se sènta al sofà) Segui.

FERN. (prenent una cadira y ap.) Bè; si que 'n gasta

de finura. (se sènta)

ANT. ¿Que no 's posa

FERN. lo barret? No importa, gracias,

es comoditat.

ANT. ¿Vól dir:

FERN. Sì, may vaig cubert per casa.

ANT. Donchs, vusté mateix.

FERN. Sì; y bè,

digui'm...

ANT. (inter.) Vusté, segòns trassas,

ja tè l' honor de conèixe'm.

FERN. Sì senyòr.

ANT. Bè.

FERN. (ap.) Qu' es sabata

aqut home!

ANT. M' ho he pensat.

FERN. Pro 'l conèch sols per las cartas

del mèu fill Càrlos.

ANT. Ah! es dir,

donchs, que vusté es lo sèn pare.

FERN. Servidor sèn.

ANT. Home, viva.

(alsantse) ¿Qué vol pòndrer, xaculate?

FERN. Fracias, no; es tart ja.

ANT. Donchs, una

trnyta.

FERN. No, ca...

ANT. (*inter.*) ¿Vól formatge?
 FERN. ¿ó bé, un tall de llanguissa?
 FERN. Pro, home...
 ANT. (*inter.*) Donchs, una torrada
 sucada ab oli, á lo menos.
 ¿Li agradan las arengadas?
 FERN. Li aprecio, com si acceptés.
 (*ap.*) ¿Qu' es tóuto!
 ANT. Ja me 'n faig cárrech;
 pro rosegará un borrego
 y 'n beurá un dit d' aquell...
 FERN. Ara
 no? si cualsevol friolera
 ja 'm quitará la gana
 de dinar.
 ANT. Donchs, á dinar
 bè 's quedará.
 FERN. No puch.
 ANT. Vaya,
 no fassi cumpliments; miri;
 á las dos, barras á taula.
 Diném á las dos, porque
 vè milló á n' ells per las classes.
 FERN. Ja
 ANT. Com qu' es l' hora que 'n surten...
 FERN. Si, comprénch. (*ap.*) Y qu' es sabata!
 ANT. Vól dir, donchs, que ara ja ho sab.
 (*orna sentarse al sofá*)
 FERN. Si, no quedaría; gracias.
 ANT. ¿Y á n' en Cárlos ja l' ha vist?
 FERN. Si he arribat fa poch.
 ANT. Caramba;
 justamènt ara ell no hi es.
 FERN. No importa; ja m' ho pensaba.
 ¿Y ho sab que vusté ha arribat?
 ANT. No, ni desitjo que ho sápig
 fins que 'm veja; perquè vull
 enterarme mólt bè antes
 de cóm se pórtá.
 ANT. Ah! ja enténch.
 FERN. A Barcelona hi ha tántas
 ocasións y tántas perills
 per pérdrers' un jóve!...
 ANT. Oh! massas!
 FERN. Si senyó; y no vull que un dia
 fes una calaverada
 cualsevol, filla tan sola
 de la mèva tolerancia.
 ANT. Pensa mólt bè: encara qu' ell
 es bon xicot.
 FERN. Si, per ara
 déu seguir bè, ¿eh?
 ANT. Mólt bè!...
 FERN. Y está bo!...
 ¿Si? ¿Y de campanas
 no 'n fa pas?
 ANT. ¿Ell?...
 FERN. Sigui 'm franch.
 ANT. ¿Campanas? (*ap.*) Si que m' atrapa.
 (*alt*) ¿Vusté es campanò, y perdóni?
 FERN. No, home! vull dir si fa faltas
 á las classes.
 ANT. Ah! ja enténch:
 no senyòr, ja hi va á las classes.
 FERN. ¿Y fa vela cada nit?
 ANT. ¿Vela? oh... (*ap.*) Quins tèrnes gasta.
 FERN. Home, vull dir si estudia.
 ANT. Ah! si senyòr.
 FERN. (*ap.*) Que n' es d' ase!
 ANT. Y forma, cregui; de modo
 que 'l dematí sempre s' alsa
 altra hora.

FERN. Ah, ¿si?
 ANT. Si, es alló
 de dormir fins que 'l porch canta.
 FERN. Pót ser dorin fins á las vuyt.
 ANT. Fins á las vuyt... (*ap.*) Bè'n tocadas.
 FERN. Digui, ¿'a retira mólt tart?
 ANT. Mólt tart... segòm com li passa.
 FERN. Pót sé á las deu: ó á las onze.
 ANT. Bè, ja veurá, de vegadas...
 FERN. Es dir que antes de las deu,
 generalmènt...
 ANT. Si, mólt antes.
 (*ap.*) De las del matí ja es cert.
 FERN. Vamos, si es aixís, encara...
 ¿Y 'n t'è móltas vusté á dispesa?
 ANT. No senyòr, no 'n tinch pas gayres;
 ell y dos més.
 FERN. ¿Estudianta?
 ANT. L' un si; vól sé atvoocat; l' altre
 no, tira pe'l comers; pro
 son tots tres mólt camaradas;
 de modo que jo, la noya
 y ells, estém com unas páscuas.
 FERN. Ah! ¿té una filla vusté?
 ANT. Si.
 FERN. ¿Viuda?
 ANT. No, no.
 FERN. ¿Casada?
 ANT. No senyó, encar es soltéira.
 FERN. ¿Y es gran ja?
 ANT. Jo ho crech; ja passa
 de 'ls vint anys.
 FERN. (*ap.*) Malo!
 ANT. Aixó si,
 mal m' esté 'l dir 'ho, trempada
 com la que mes.
 FERN. Ho crech bè!
 ANT. Y alégra...
 FERN. ¿Si?... (*ap.*) Pót ser massa!
 ANT. Y frauca, amable, obediènta,
 y forsa bèn educada.
 FERN. Ja. (*ap.*) Alá! t, ruch!
 ANT. Si senyòr,
 ja li dich qu' es...
 FERN. (*inter.*) Home, 'm basta.
 ANT. Miri: jo vaig quedar viudo,
 fa cinch anys; no 'ls fa bè encara;
 y com qu' ella ja llavors
 era gran y tan capassa,
 lo mateix que ara, per tot,
 ja no vaig torná á casarme.
 FERN. Sent aixís, va fer mólt bè.
 ANT. Ja li dich; si li esplicaba...
 Miri: ella va á comprá, encèn
 lo foch, desfá 'l xaculote,
 escòmbra, va pe'l dinar,
 fa 'ls llits, eús, servéix á taula,
 renta 'ls plats, surgéix las mitjas,
 planxa, endressa, fa dissapte...
 FERN. (*inter.*) Vamos, vamos...
 ANT. (*id.*) Ja li dich;
 lo qu' es ella, es un 'l allhaja.
 Oh, y si vusté la sentís
 cuan parla castellá! 'l xafa
 millor que cap empleyat;
 si senyó; y que de grímética
 y de grímética y cómptas,
 per ningú gira la cara.
 FERN. Digui que la seva filla
 té totas las circunstancias.
 ANT. Ah! si senyó.
 FERN. Y no faré

- ella lo que moltes altres;
que com no 'ls hi faltan jòvens,
y jòvens de bones cases,
que 'ls hi digan quatre coses,
se créuben moltes vegades
qu' es formal, lo qu' es sols broma,
y després...
- ANT. (*inter.*) Si, es lo que passa;
pro no li passarà á n' ella,
si 'm crèu sempre, com fins ara.
- FERN. Si, á casa no hi vulga cuentos.
- ANT. Oh, encara menos á casa:
si bè qu' ella ab cap de 'ls tres
no hi ha perill.
- FERN. De vegades.
- ANT. Bè, si senyòr; pro no ho crech.
- FERN. Ella es jòve... y déu ser guapa...
¿què t' d' estrany que vusté
no ho sabès?
- ANT. Si res m' escapa;
com faig l' ull viu!... ¿Què m' dirá?...
Mirí; ahí, no fa pas gayro,
per dos cops la vaig trobar
ab un d' ells atrafagada
enrahonant; y jo, está clar,
com que sè qu' ell es un plaga...
es lo comerciant, ¿comprén?
vull dir, donchs, que res m' escapa.
- FERN. ¿Es dir que aquet es un poch
de la broma?
- ANT. Si, un poch massa!...
es á dir, t'ò un xich de tot.
- FERN. Comprénch. (*ap.*) Aixó no m' agrada!
- ANT. Aixó sí, també li dich,
si no anès pas per la ralla...
- FERN. Com tots hem tingut vint anys...
- ANT. Es molt cert.
- FERN. Cuan jo estudiaba...
vull dir, donchs, que també feya
cosas que la edat reclama,
com vusté comprén; y sè
de 'ls jòvens totes las trampas;
perqué jo soch cirurgiá
y barber.
- ANT. (*fent un saludo de respecte*) Celebro.
- FERN. Gracias.
- ANT. (*ap.*) Ja 's conéix que t'è carrèra!
- FERN. Pues, sí; la més gran desgracia
es agafar mals companys!
- ANT. Oh, es pitjor que pedregada!
- FERN. Precissament; si senyòr;
perque un coix té malas camas;
y si ell ha d' obrir la senda
y ha de portar la vanguardia,
vè que 's pert, y 'ls que 'l seguéixen
fan com ell!
- ANT. Just! (*ap.*) Que bè parla!
- FERN. Y després; vamos á véuerer;
figuri's vusté, s' embranca
ara un jòve en relacions
ab una noya...
- ANT. (*inter.*) Oh, 'l diable
que ho desempesqui.
- FERN. La noya
no hi pòt guanyar res.
- ANT. No massa.
- FERN. Y 'l jòve, al darrera d' ella,
ni estudia may, ni acaba
generalment los anys bè,
y tot són calaveradas,
pert la carrèra, y al fi
ni es bè per res...
- ANT. (*inter.*) Ni s' hi casa.
- FERN. Precissament; y aixó tot
vè de 'ls companys que s' agafen:
y no ho dupl.
- ANT. Oh, gèns. (*ap.*) Que sab!
- FERN. Puesa, si senyòr; jo al mèu fill
li seguiré las petjadas,
y 'l dia que me 'n fassi una,
á la primera s' acaba;
perque, ó bè serà un bon mètje,
ó á casa, á remollar barbas!
- ANT. Així haurien de ser tots
los pares; vusté m' agrada.
Si tingues jo un fill... la noya,
miri qu' es ben educada.
- FERN. Ho crech molt bè, si senyòr,
y es l' obligació d' un pare.
(*mirantse 'l rellogre*)
Ah, veig que ja es un poch tart,
y ab lo seu permis...
- ANT. Caramba!...
¿ja se 'n vol anar? ¿y aixó?
- FERN. Sí, fins al Hospital.
- ANT. Vaya...
- FERN. Veuré á 'ls catedràtics, ¿eh?
y sabré si en Cárlos falta
á classe ó no, y si s' aplica.
- ANT. Bè, vusté mateix: pro ara
que hi penso...
- FERN. Diguí.
- ANT. Ab aixó
de llibertat d' ensenyansa,
diu que ja pòden saber,
sens estudiar, ni aná á classe.
- FERN. ¿Cóm s' entén!
- ANT. ¿Vól dir que no?...
¿Qué sab un hom'?...
La ignorancia
tot ho entén malamènt!
- ANT. ¿Vól dir que la democracia
no ho ha entès bè?
- FERN. No li dich
aixó, home!
- ANT. Ah!... m' ho pensaba;
perdoni.
- FERN. Lo que puch dirli
es que ara pòt ser més que antes
será precís estudiar
per teni un títol.
- ANT. Caramba!
- FERN. Si; que aquesta llibertat
pe 'ls ganduls serà molt mala,
aixís com serà molt bona
pe 'ls que vulgan aplicarse;
perque ara serán molt més
rigorosos los exámenes.
¿Ho entén, ara?
- ANT. Ah!... sí; ja veig
allá hont va. Vusté m' agrada.

ESCENA III.

D. FERNANDO, ANTON y CAMILO (*pe'l fondo.*)

- CAM. Dèu los quart.
- FERN. Per servirlo.
- ANT. Home,
aquí t'è al que jo li deya
qu' estudia lleys.
(*á D. Fernando*) Servidor.
- CAM. M' alegro molt de conéixe 'l.

ANT. (*à Camilo*) Si, 'l senyò es pare d' en Cários.
 FERN. Per lo que se li oferesa.
 CAM. Mil gracias: de mi també, sempre y cuan me reconega útil par alguna cosa, pót disposar.
 FERN. Se li aprocia.
 ANT. Bè; segui una estona més; no se 'n vaja tan depressa.
 CAM. ¿Se 'n vol anar ja?
 FERN. Si; es tart y tinch que fèr.
 CAM. Com conega.
 ANT. Pro encara no ha vist lo cuarto d' en Cários.
 FERN. Home, en efecte.
 ANT. ¿Veu, donchs? Vinga.
 (*l'acompanyan ell y Camilo*)
 CAM. (*en la porta del cuarto, fèt complimenta*)
 Si es servit...
 ANT. Passi, home.
 FERN. No ho puch permètrer.
 CAM. Fassi 'l favor...
 ANT. (*obligat à D. Fernando qu' entri*) Tot es hu.
 FERN. (*passant devant*) En fi... (*Camilo entra detras d' ell; Anton va també à entrar, cunq se sent la campaneta de la porta de la escola y diu à Fernando y Camilo*)
 ANT. Ja tórno, dispénsinme.
 (*va al fondo, cunq s'ent Matilde per la dreta*)

ESCENA IV.

ANTON y MATILDE.

MAT. Ja hi vaig jo.
 ANT. Donchs, ves 'hi.
 (*Matilde va à obrir y burgo torna: Anton se queda y referentse à D. Fernando, diu*) Amigo, quin senyò! Y quina conversa que tè! Ja se li conéix qu' es un home de carrèra!
 ¿Pro y si descubréix qu' en Cários may va à classe?... quina gresca!
 MAT. (*desde la porta*) Fassi 'l favor d' esperar-se un moment.
 ANT. Hi ha algú, sembla.
 MAT. Pare...
 MAT. ¿Que 'm demanan?
 ANT. Ara
 tè aquí aquell de las ullèras.
 ¿Justament ara!... Mal diable l' home!... (*va cap al fondo*)
 MAT. Pro bè... (*avant cap à n' ell*)
 ANT. (*deterintse*) ¿Qué hi ha! sempre vèns à destorbir! (*torna anar al fondo*)
 MAT. (*torna voler deterintse*) Pro escolti.
 ANT. (*enfadat*) No escolti! ¿Vèus que s' espara! (*se 'n va*)

ESCENA V.

MATILDE.

Que jo no poga pensar de qué parlan, ni à qué vènen tantas visitas!... Veyám qué serà. (*entra al seu cuarto*)

ESCENA VI.

BALTASAR y ANTON.

ANT. Bè, bueno, éntria;
 pro no ha vingut encara.
 BALT. Home,
 vusté bè 'm va di, ó 'm ho sembla,
 que aquí ell hi està à dormir y à menjar.
 ANT. Si, está à dispesa.
 BALT. ¿Y donchs, que no dina avuy?
 ANT. Sí senyòr; pro vusté 's pensa,
 pót ser, que menja tothom á l' hora que vusté menja.
 BALT. Ah, no sè à quin' horu dinan.
 ANT. Un' altra vegada entèrisc'u,
 y aixís sabrà que dinám á las dos.
 BALT. Ah, bè, dispénsin;
 donchs, á las dos tornaré.
 ANT. Bè, si; perque ara tinch feyna.
 (*sent que se 'n va al cuarto d' en Cários*)
 BALT. Vèu; ¿no seria una llàstima que aquest pillò...
 ANT. (*inter.*) Sí.
 BALT. Ab la sèva
 lletra menuda...
 ANT. (*inter.*) Bè, si!
 BALT. Es que...
 ANT. (*inter.*) Sí, senyòr, si; l' esca
 deixi 'l estar!
 BALT. Si s' enfada,
 home, easi 'm farà créuer
 que vusté...
 ANT. (*inter.*) ¿Qué vol dir?
 BALT. Sí!
 (*senyalant al cuarto d' en Cários*)
 miri; qu' es allí, y me 'l néga!
 ¿Qui es allí!
 ANT. Sí! ¿Que no 'l véu? (*avant 'hi*)
 ANT. ¿Y ahónt va ara! (*deterintse*)
 BALT. ¿Ahónt vaig, diu? ¿Que 's pensa
 que tracta ab nens?
 ANT. ¿Cóm!...
 BALT. Vusté
 tè una filla ¿entén? y... etcètera!
 (*torna dirigirse al cuarto*)
 ANT. (*tornant à deterintse*)
 Sí senyòr! tinch una filla!
 y tingui 'a compta ab la lenga!
 BALT. Es que...
 ANT. (*inter.*) Es que vusté m' insulta!
 BALT. Es que...
 ANT. (*inter.*) Es que 'm fa'ta al respecta!
 BALT. Jo 'l que li dich qu' es allí,
 y qu' en negarme 'l s' empenya!
 ANT. Jo 'l que li dich que sumia
 truytas!
 BALT. Qué truytas, ni sebas!
 vusté si! y ja qu' es tan...
 ANT. (*inter.*) Qué!...
 sè com sò, y sò á casa mèva!...
 ¿Ahónt va això aquest carnestolts!...
 BALT. Senyò Anton, vusté 'm moteja;
 que 'm dich Pinós, y no 'm dich
 carnestolts, ni cuaresma!...
 y no sab pas ab qui tracta!
 ANT. Úy! uy! uy!... que 'n móu de fressa!
 BALT. Més que vusté!... es dir, tinch rabò!
 ANT. Ni ara, ni may!

BALT. Ara, y sempre!
 ANT. No senyòr!
 BALT. Si senyò!
 ANT. Indigne!
 BALT. Si senyòr!
 ANT. Surti'm depressa!
 BALT. Miri; ¿'l véu?
 ANT. Qué!

ESCENA VII.

ANTON, BALTASAR, D. FERNANDO y Inego CAMILO.

(Baltasar que ha vist surtir a D. Fernando, creyent qu' es en Paco, l' acomet ab lo bastó alsat.)

BALT. Gran canalla!
 ¿Qué diable fa! *(detenintlo)*
 FERN. ¿Cóm! ¿intenta pegarme!
 BALT. Ay!... no l' es!... *(confós, veient l' equivoconi)*
 ANT. ¿Ho véu!...
 Y ab un senyò de carrera,
 que 'l pòt ficá á la presó!
(que surt) ¿Qué passa?
 CAM. *(agafantlo ab forza)* Aquet es! ¿no ho deya?
 BALT. ¿Y ara! *(desfentse d' ell)*
 CAM. ¿Cóm!... *(veient que tambe s' equivoca)*
 ANT. Si es boig, que 'l tánquin!
 CAM. ¿Qué!...
 FERN. ¿Qué!... es boig?... *(apartantse ab por)*
 BALT. ¿Jo?...
 ANT. No; pro ho sembla!
 BALT. Donchs, pòt ser si, m' he enganyat;
 com no hi veig...
 ANT. ¿No pòrta ullèras?

BALT. Si.
 ANT. Donchs, si no hi véu, aclúqui's!
 BALT. Home, vaya una ocurrènciá.
 FERN. Pro...
 BALT. *(inter.)* 'La habia prés per altre.
 CAM. Pro bè...
 BALT. *(inter.)* Si senyòrs, dispènsian.
 Senyò Anton, ara perdóni;
 que tothom hi está subjècte...
 ANT. Y donchs, perqu' es tan tossut!
 ¿no li he dit jo que no hi era?
 BALT. Bè, si; pro qui pert lo sèu
 pert lo seny.
 ANT. Si, bè... *(acompanyantlo cap al fondo)*
 BALT. *(tornant)* Ah!... permètia.
 Sentiria que vustés... *(á D. Fernando y Camilo)*.
 ANT. Torn' hi!
 BALT. Si senyòrs, dispènsian.
(se 'n va acompanyat d' Anton)

ESCENA VIII.

D. FERNANDO, CAMILO y Inego MATILDE.

FERN. ¿Qui es aquest home?
 CAM. No ho sè.
 FERN. Per servirla, senyoreta.
 MAT. Dèn los guart; pro bè, ¿qué passa?
 FERN. ¿Qué 'm diu?
 CAM. Y á mi...
 MAT. Donchs...
 FERN. *(inter.)* Oh, es cèlebre!

ESCENA IX.

DITS y ANTON.

ANT. Vaya un home!
 MAT. Bè, ¿qué hi ha?
 ANT. ¿Qué?... tu fès las tèvas feynas!
(Matilde fa que se 'n va)
 FERN. *(ap.)* Això es casa d' embolicha!
 ANT. *(á Matilde)* Ah! tu; vina; despedéixte
 d' aquet senyòr. *(senyalant á D. Fernando)*
 MAT. Dèu lo guart. *(se 'n va)*
 FERN. Estiga bona!
 ANT. Bè! 't lluhèixes!
 FERN. *(ap.)* Si qu' está bèn educada!
 ANT. No 'n fassi cas, que avuy ella...
 CAM. Pro si vusté no li diu
 lo senyòr qui es...
 ANT. *(inter.)* Ah! just!... veja!...
(anant per ella)
 FERN. Bè; pro esollit.
 ANT. Luego tòrno;
 que això 'l mèu honor afectá,
 y ella... euan vól, sab... veurá. *(se 'n va)*

ESCENA X.

CAMILO y D. FERNANDO.

FERN. Aquí 'n passa una de seria;
 aquell senyò aquí no hauria
 vingut en va á mouer fressa.
 ¿Qué li sembla?
 CAM. La vitrat,
 á mi atmirat també 'm deixá,
(ap.) No pòt ser sinó qu' en Paco
 'n ha fet una de las sévas.
 FERN. No 's comprèn,

ESCENA XI.

DITS, ANTON, Inego MATILDE.

ANT. Es clar; ja surt;
 com li he dit vusté qui era.
 CAM. *(ap.)* No m' enganyo!
 FERN. *(ap.)* No m' agrada
 pe' l' noy aquesta dispensa.
 ANT. Ah!... *(veient á Matilde)*
 MAT. *(á D. Fernando)* ¿Vusté es pare d' en Cárlos?
 FERN. Servidor sèu, senyoreta.
 MAT. Vusté 'm dispensará que...
(inter.) Que se 'n ha anat á la fresca.
 ANT. Com no tenia l' honor...
 MAT. Gracias; ab mi sempre quèda
 bè. En fi, jo ab lo sèu permis...
 tinch algunas diligèncias
 á fè, y...
 ANT. *(inter.)* ¿Ja se 'n vól anar?
 FERN. Si, ja 'ns tornarem á veure.
 ANT. Corrent, donchs.
 FERN. *(á Matilde)* Celebro haber
 tingut lo gust de conèixerla.
 MAT. Igualment.
 FERN. Estigan bons.
(se 'n va, acompanyat d' en Camilo)

ESCENA XIII.

MATILDE y ANTON.

- MAT. (*veient que 's queda*)
Home, vàjahi, ¿perqué 'l dèixa?
Vaya un paper!
- ANT. ¿Quin paper,
ni rabas fregits! ¿Qué 't sembla
del que li ha fet tó?... d' estrassa!
- MAT. Per culpa de vusté.
- ANT. ¿Mèva?
- MAT. Es clar; ¿que sabia jo
qui es? ¿Perqué no m' ho deya?
Jo no sè pas lo que 's fa
ara matèix, ni que 's pensa.
- ANT. Mira; no 'm vull pas cremar,
y crida y esgargamèlla 't. (*fa que se 'n va y torna*)
Ah! escolta; si en Càrlos vè,
no te 'n vajas de la llengua;
perque 'l seu pare no vól
que sèpiga, ni qu' entènga
que haja arribat.
- MAT. ¿No ho vól, diu?
- ANT. No ho vól; aixís m' ho encarrega.
- MAT. ¿Y perquè?
- ANT. Perque no!
Quina
rahò!...
- ANT. La del pont de Lleyda!
(*se 'n va al menjador*)

ESCENA XIII.

MATILDE, luego CAMILO.

- MAT. Ho haurá entés malament:
¿no 'l vuldrá veure?... impossible!
no hauria vingut á casa.
De tots modos molt m' atmirà!...
Lo que passa avuy aquí
no havia passat cap dia.
Aquell senyòr vell á mi
ja m' ha fet molt mala espina
aixís que l' ho vist!... algun
enredo ha portat.
- CAM. Matilde...
- MAT. Camilo...
- CAM. ¿Qué t'è? qn' estaba,
m' ha semblat, molt pensativa.
- MAT. No; pro 'm tènen ab cuidado
d' aquell senyòr las visitas:
ja ha vingut duas vegadas...
- CAM. ¿Duas?
- MAT. Si, y sembla que tinga
alguna cnestitió molt seria
que arreglar: ¿vusté qué opina?
- CAM. ¿Qué opino?... Hi ha certas cosas
que un las pensa y no pót dirilas.
- MAT. Ab mi pót parlá ab confiansa:
¿no m' es amich?
- CAM. Pues m' obliga,
li diré l' opinió mèva,
y no passi d' aqut.
- MAT. Diga.
- CAM. Cuan d' una persòna 's tènen
mals informes cada dia
y cap de bò, per desgracia,
ja per últim cap noticia
sorprén, ni res se n' espera
sinó fèts sols d' ella dignes:

¿no es cert?

- MAT. Es molt cert.
- CAM. Pues, bueno;
á casa hi tenim, Matilde,
una persòna d' aqueixas.
- MAT. ¿Com!...
- CAM. Veja si l' adivina,
y pensaré, com jo penso,
que lo probable es que sigan
los seus enredos la causa
de que aquell senyò aquí vinga.
- MAT. ¿Parla per en Paco?
- CAM. Si;
pro es l' amich qui li confia.
- MAT. ¿Vól dir que...
(*inter.*) Vusté no sab
encara qui es ell.
- MAT. Espliqueuse.
- CAM. Cuan jo m' habia cregut
que vusté amor li tenia,
tan sols pe' l' bè de vusté
prudènt vaig creure advertirla,
com vaig fer; va dir m' vusté
que no l' estimaba mica...
- MAT. Molt cert.
- CAM. Convensut d' aixó,
ja res més dirli debia,
perque no 's cregués si jo
li parlaba per egoisme,
lo qn' en mi no cab, tractantse
de dar consells á un ' amiga.
Ara que, atés lo que passa,
vusté ha voigut que li diga
lo que crèch, ho he fet; per xó
servéix l' amistat, Matilde.
- MAT. De qui t'è un cor com vusté
may pensare res indigne,
Camilo, antes al contrari,
y cregui li estich agrañida.
- CAM. ¿Vól callar? Jo l' he avisada,
com vusté m' avisaria.
- MAT. Calli. (*reparant en Càrlos á la porta del fondo*)

ESCENA XIV.

MATILDE, CAMILO y CÁRLOS.

- CAM. Hola, Càrlos...
- CÁR. (*desde 'l fondo y ab molta intenció*) Ja voig
que l' estona s' aprofita!
- CAM. ¿Qué vols dir? (*formalissantse*)
- CÁR. No, res; es bròma!
- CAM. Ah! ¿es bròma!...
- MAT. Càrlos, la vista
enganya, diu 'l refran.
- CÁR. Pro no sèmpre!
- CAM. ¿Cóm!... esplica 't;
perque créus lo que ab pensar 'ho
solament, ja m' agravia!
- MAT. Dèixi que ho crèga, no importa.
- CÁR. Ah, es dir que...
- MAT. (*inter.*) Si; mentras diga
quins motius t'è: á mi m' agrada
donar rahò á qui la tinga.
¿No vól dirho?... Estiga bò;
ja 'ns ho dirá n' altre dia.
(*se 'n va al menjador trobantse á la porta de carras
ab l' Anton que venia per ella ab enfado*)

ESCENA XV.

DITS y ANTON.

ANT. ¿Que no ho sents que l'olla vessa!
 MAT. Ja hi vaig.
 ANT. ¿Qué hi fas aquí dintra!
 (ap.) Sent ells aquí, ja se sab,
 vigilarás que vigila! (*se'n va pel fondo*)

ESCENA XVI.

CÁRLOS y CAMILO

CAM. T'has quedat molt... no sè com.
 CÀR. M'he quedat molt... Sentat, mira.
 (*se senta al sofà*)
 CAM. Sinó que ja sè que no,
 pensaria que l'estimás.
 CÀR. ¿Que jo l'estimo?... Aixó tu!
 CAM. ¿Jo!...
 CÀR. Si!
 CAM. Si fòs... t'ho diria.
 CÀR. Ja ho sè; per xó m'ho dius tant.
 CAM. Si no es cert, ¿cóm vols que ho diga?
 CÀR. La reserva es natural.
 CAM. L'estimar no es cap delicté.
 CÀR. (*alsantse enfadat*)
 Pro ho es cuan... (*torna a sentarse*) En fi; fas bè;
 si ella 't vol...
 CAM. Pues, home, mira;
 tu estimantia y sentint celos,
 ab més foch no 'm parlarías,
 CÀR. Bè; veurás; deixémho córrer;
 encara 'ns enfadaríam,
 pòt ser.
 CAM. Tu dirás; per mi
 ja está deixat. (*ap.*) Ell l'estima!...
 Aixó són celos!... Luego ella,
 callantm'ho, de mi no 's fa!...
 Jo ho sabré! (*entra al seu quarto*)

ESCENA XVII.

CÁRLOS.

(*alsante*) Per cassador
 tans molt mala punteria!
 Tu has intentat desbancarme,
 sobabant á la Matilde,
 habent conegut que ab ella
 jo relacions hi tenia!...
 ¿Y tu m'ets amic!... D'amichs
 com tu, ditxós qui 'n desitja!

ESCENA XVIII.

CÁRLOS y MATILDE.

CÀR. Matilde!... Calla y escolta!
 MAT. Cárlos!...
 CÀR. ¿No sembla impossible
 que, tenint lo cor sensible,
 mentéxis com sabs mentir?
 ¿que, prometent que m'estimas
 y jo també prometent'ho,
 t'ho diga jo com ho sento
 y tu com no ho sabs sentir?
 MAT. (*ab dignitat*) Estás equivocat, Cárlos;
 poch me conéixes encara:
 si 't dich—t'estimo—repara

que t'ho dich perqu' es vritat:
 que, cuan no ho es, no hi ja medi
 per dir'ho la mèva boca.
 CÀR. ¿Y qui no 't creús 'equivocat?...
 MAT. Si! y estás tu equivocat!
 CÀR. Mira, Matilde, hi ha cosas
 que 's miran y que no 's crehuen;
 pro que per últim se vchen
 claras com la lum del sol:
 cosas que, per més que 's vulga,
 es impossible ocultarlas,
 porque un ha de tocarlas
 tant si vól com si no vól.
 Fins tot cuant tu y jo 'ns jurabam,
 porque sols tu y jo ho sabéssem
 y en lo més fondo ho guardéssem
 del cor, porque no surtis,
 tampoch falta qui ho sabia
 y que de tot s'enteraba
 y, astut, del teu cor borra-
 bat tu cuant del mèu hi llegis.
 Y aqnéix mateix de qui 't parlo
 es tal, que avuy, ab intrigas
 y ab intencions enemigas,
 ferte seva vól tan sola.
 MAT. Cárlos!...
 CÀR. (*ab despit*) Víctima en bon' hora
 sigas de las sevas mauiyas,
 MAT. Te torno á dir que t'enganyas,
 y escóta'm, Cárlos, si vols!
 MAT. Pues per en Camilo parlas
 y dius lo que no deurías,
 y qu' es vritat jurarías
 com si n'estósses segur,
 sápigas qu' ell, y déus creure'ho,
 res de tu y jo sab encara,
 á no ser que al venir tu ara
 ho haja ell conegut per tu.
 Y ja que dius que 'm vól seva,
 que no es cert, ni has de pensar'ho,
 si intentés tan sols probar'ho
 y ab intrigas me vingúes,
 en loch de destruir l'afecte
 que per tu 'l mèu cor abriga,
 si amiga li sò, ni amiga
 voldria serli may més!

CÀR. Será cert tot lo que digas;
 pro deixa que jo no ho crega.
 Cuan la mèva boca nega
 també es porque 'l cor ho sent!
 MAT. ¿Quina proba tans que pugra
 res de lo que 't dich negar'ho?
 CÀR. Qui ho diu ment, ó ha de probar'ho!
 MAT. Qui ho nega y no ho proba ment!
 CÀR. ¿Es dir que vols que jo 't diga
 que de 'ls dos sò jo 'l que mento,
 y que lo que veig y sento
 no es lo que sento y veig!...
 MAT. No!
 lo que vull es que confegas
 que jo á tu t'he cregut massa,
 que aixó ja de ralla passa
 y que insensible no sò! (*se'n va per la dreta.*
cuan apareix pel fondo en Paco que 's queda obser-
vant y luego baixant poch á poch fins á Cárlos)

ESCENA XIX.
 CÁRLOS y PACO, al fondo.

CÀR. (*reflexiu*) ¿Será cert que m'he enganyat
 y que 'm queixo sens motiu

y que tot lo qu' ella diu
siga la pura vritat,
ó bé es que may m' ha estimat,
fingintme lo que no s'èrt,
y segnéix fingint, vegent
l' afecte que li tinch jo?...
¿Qu' es lo cert de tot aixó?
¿m' enganyo jo, ó ella ment?
(habent baixat fins á ell y tocantlo per l' espatlla)
CÁRLOS...
CÁR. *(gicantse sorprés)* ¿Tu!...
PACO *(ab sorna)* Yo: ¿que te admira?
CÁR. Nada.
PACO *(ah mala intenció y somrient)*
Oye: soy sorro viejo
y voy á darte un consejo,
pues menos ve quien más mira.
¿Sabes cual es la mentira...
y la mentira mayor,
y el lazo que ata mejor
de la cabeza á los pies?
es el amor: así, pues,
no te fies del amor.
CÁR. Es inútil tu decir,
como no te expliques más.
PACO El sordo peor, ¿estás?
es el que no quiere oír.
(despres d' una petita pausa y cambiand de tó)
¿Y llegas tu á presumir
que yo tus cosas no se?
¿Cómo!... *(ab interes)*
CÁR. *(molt marcat)* Ella te engaña!
PACO ¿Qué!
CÁR. ¿Te sorprende?... no me estraña.
PACO Pero...
CÁR. *(inter.)* Matilde te engaña,
porque tu la amas con fé.
*(ab lo mateix tó d' antes y ab molta intenció y as-
tucia, sens apartar la vista d' en Cárlos per obser-
var l' afecte que li causa.)*
La muger que en prometer
no repara amor á ciento,
su amor es tan solo un cuento
que hay que escuchar y no creer.
Matilde es una muger
de esta clase: por lo tanto,
aunque llanto vierta, cuanto
dice y jura es farsa pura:
Cárlos, despreciar procura
su juramento y su llanto.
¿Pero eso te consta?
CÁR. Si:
PACO ya de ella así no te hablara.
CÁR. Pácese...
PACO Si yo te contara
lo que me ha pasado á mi...
CÁR. ¿Con ella?
PACO Con ella!
CÁR. *(molt mogut)* ¡Dí!
PACO Pues, tan obedecido estás,
de Camilo ignorarás
también...
CÁR. *(concesant del tot)* Oh!... habla!
PACO Cuando digo
que el que hace más del amigo
es siempre el que engaña más.
¿Es decir que no sabías
que el de ella te ha malquistado
y que tu puesto ha ocupado?...
Lo tenía!
CÁR. ¿Lo tenías,
PACO y á creerlo no te atrevas?...

no lo estraño: quien está
ciego de amor cual tu, ya
no ve ni lo más palpable.
CÁR. Tu consejo saludable
hoy luz á mis ojos da.
PACO Así fuese.
CÁR. Si: pues se
que cuanto me has dicho es cierto.
PACO Pues á Matilde te advierto
que la desprecies.
CÁR. Lo haré!
*(reyent qu' en Paco ho depta y que somriu com te-
nintli llástima, anyudéz resolt)*
Te lo juro por mi fé!
PACO *(ap.)* Matilde, ahora seré yo! *(se 'n va al seu
cuarto, euaa apartix Camilo á la porta del seu, ha-
bent sentit part de la conversació y seguint ab la vis-
ta á n' en Paco y luego observant á n' en Cárlos,
momentament afectat pe'l desengany)*

ESCENA XX.

CÁRLOS y CAMILO, á la porta del seu quarto.

CÁR. Oh!... si!... l' estimo ab passió,
y la passió m' ha cegat!...
¿Y en Camilo!... Oh!... s' ha acabat
ja 'l ferrime de traïd!
(fa que se 'n va al seu quarto)
CAM. Cárlos... ¿Qué t'ens? *(aurint cap á n' ell)*
CÁR. *(no puguent desanimar)* ¿Qué tinch, dius!...
Camilo... no m' digas res!
CAM. *(molt natural)* No m' hauria pensat may,
Cárlos, que fosses com ets.
CÁR. Tampoch m' ho hauria pensat
jo de tu, y no obstant es cert!
CAM. Es á dir que perque ab ella
t'ens relacions, vens á ser
tan egoista, que fins
de l' amistat celos t'ens.
CÁR. ¿Jo!... Ab una noya com ella
tan sols relacions hi té...
un com tu!... y n' está celós...
CAM. *(inter.)* Un tónto com tu y no més!
CÁR. Estich molt ben enterat!
CAM. Sí, Cárlos, bé prou que ho veig:
t' has confessat ab lo diablo
y confessá á l' envèrs.
CÁR. Es inútil que ara intèntis
ferme véurer lo blanch vert!
CAM. Cárlos!...
CÁR. Cuan dich qu' es inútil,
no 'm digas res més! *(se 'n va al seu quarto)*
CAM. Corrent! *(fa que se 'n va al seu)*

ESCENA XXI.

CAMILO, PACO y ANTON, pel fondo.

PACO Pero ¿qué pasa?
CAM. Ah!... ¿qué pasa!...
qué pasará hemos de ver! *(entra al seu quarto)*
ANT. *(ap. habent vist aquest moment de 'la tres desde 'l
fondo)* Cuan jo ho dich que tots són boits!...
PACO *(per en Camilo y no reparant en l' Anton)*
Es el mismo Lucifer,
y echa mi plan á rodar...
Veremos quien vence á quien!
(fa que se 'n va y 's trobá de caras ab l' Anton)

ESCENA XXII.

PACO y ANTON.

ANT. *(deteninto)* Hombre!...

PACO ¿Usted?...

ANN. Escuchi: ¿pórta mucha prisa?

PACO No; ¿porqué?

ANT. Porque m' han encarregado dos palabras por usted, y que casi m' hay cremado, y que ho puede decir bien.

PACO Pues, ¿qué es ello?

ANT. Ja verá; ahoy, y más d' una vez, ha venido aquí un señor... que 'm sembra mucho que se dice señor Baltasar.

PACO *(sorpré)* ¿Señor Baltasar!...

ANT. Eso es; señor Baltasar Pinós; le conoce ¿verdad?

PACO *(fent véner que no)* ¿Qué?...

ANT. ¿Baltasar Pinós?... Si; y no haga el sonso!

PACO Pero...

ANT. Donchs, bien le conoce él á usted.

PACO Vaya!...

ANT. *(fent que se 'n va)* si es broma... No; escuchi usted; porque, si ha de conocerlo.

PACO ¿Yo!...

ANT. Si señor; se dice el *(molt marcat)* señor Baltasar Pinós. No se.

PACO Es viejo.

PACO No se.

ANT. Que puerta las orejas vierdes. Si ha estado aquí.

PACO Pero, bien;

ANT. ¿qué quiere ese buen señor? Oh, prou que se lo diré. Quiero que 'ls cinch cientos duros que dice hi ha cieera un mes que atmetlevó por dejarlos á usted, que 'ls hi tórní usted. Pero... si no le comprendo!

PACO ¿Que no m' entienda?

ANT. No, á fé. Porque no quiera! bien claro li digo: y que l' Isabel, aquella hija que el tierna y que festajaba usted, está trista y enfadada.

PACO Pero... calle usted! si eso es una calumnia!

ANT. ¿Qué dice?

PACO Que es una calumnia!

ANT. ¿Qué!

ANT. ¿Ahónt me surt ara ab columnas, ni pilans, ni barrets vells! Li digo lo que li digo; bè prou que tornará él; y que, si usté es fuera, hasta pót ser raciones tindrém; porque ja n' hemos tenido; si, si, y por culpa de usted!

PACO ¿Y usted cree que hago yo cara?...

ANT. *(inter.)* Jo creo 'l que m' dicen!

PACO Pues, le digo yo á usted que ese hombre miente!

ANT. ¿Ja ho sab bien?

PACO Partiez!...

ANT. ¿Li dirá usted á la cara?

PACO ¿Pues no!

ANT. En fi, prou que ho veurém. *(se 'n va al menjador)*

ESCENA XXIII.

PACO.

¿Con qué, ese demonio de hombre me ha de perseguir tenaz!... Que vivo aquí habrá sabido, y aquí me viene á buscar!... No hay remedio; de esta casa conviene alejarme ya!

Pero... Matilde!... pues temo que aquí se estrelle mi plan, aunque Carlos te despreicie hoy mismo, fuerza será al tejido de la intriga juntar una hebra más; y si al fin de nada sirve, á lo menos no dirás que, torpe, te dejo medios para poderte burlar de mí; que antes que me aleje, de todo seré capaz!

Ah!... ella!... de molde viene.

ESCENA XXIV.

PACO y MATILDE.

PACO Matilde... deseo hablar un momento con usted.

MAT. Ya puede usted empezar.

PACO Que me escuche atenta espero, para contestar formal.

MAT. Le escucharé tan atenta como usted desea, y la contestación será, Paco, con toda formalidad.

PACO *(ap.)* Vull véuer si t'ens vergònyal!

MAT. *(ap.)* A ver si aún resistirás!

PACO Pues bien, Matilde, ya sabe usted que todo mi afán es merecer su cariño, para contarme el mortal mas dichoso de la tierra!... Oh, si! no hubo ni habrá muger para mí tan bella, ni tan querida jamás!...

(Matilde fu una somrieta de desdeny y Paco comprenentia anyadix ab refnada hipocrestia)

Y me diera por contento, si mi amor no ha de aceptar, con que el hombre á quien usté ame lo merezca; que, en verdad, tan noble es mi amor, que aspira, anhelante por demás, únicamente á la dicha de usted!... Cuando tantos hay... tan fingidos! que tan solo víctimas haciendo van!

Compare usted tanto infame

con este su amante leal,
y comprenda de una vez
si tranquilo puede estar
mi corazón que la adora,
temiendo... suerte fatal!
no el desengaño, sino
que víctima usted á ser va;
porque... lo temo, usted ama
á quien no la puede amar.
Paco...

MAT. Me refiero á Carlos.
PACO ¿Concluyó usted?

MAT. El, quizás,
PACO no tenga mal fondo; pero...
PACO al fin... un chico informal,
conocido por su amigo
Camilo, que es un trán:
figúrese usted, Matilde,
¿qué puede de él esperar?
¿Ha concluido?

MAT. El egoísmo
PACO en mi no ha entrado jamás:
si digno de usted me juzga...
soy suyo! (*ab fingida passió*)
¿Acabó? Pues ya

MAT. le he escuchado muy atenta,
PACO contestaré muy formal;
y ni duda ya le quede
de mi modo de pensar.
Usted dice que me ama
con nobleza y tierno afán,
y que si mi corazón
yo á usted no le puedo dar,
mientras lo dé á un hombre digno
mi dicha lo bastará;
porque en usted no hay egoísmo;
y que, amante siempre leal,
teme que víctima sea
yo de un amante falaz;
y que si le juzgo digno
yo á usted de mi amor, será
tal su dicha que se juzgue
el más dichoso mortal.
Eso me ha dicho: pues, sepa
que he comprendido su afán;
que efectivamente hay muchos
que haciendo víctimas van,
y, truanes y falaces,
no lo pueden ocultar,
de sus ruinas intenciones
acusando á los demás:
y muger honrada y digna
no conceptuando, quizá,
de ellas esperan ó exigen,
un desearo sin igual.
Si todo eso sé y comprendo,
¿qué mucho que diga ya
que ni truan es Camilo,
ni Carlos es informal,
sino usted, que amor me miente,
con intento criminal!...
No, el número de sus víctimas
conmigo no aumentará!
Es inútil ya que insista
ni en fingir, ni en acusar,
y bástele y sobre, viendo
que es su astucia por demás!
Puedo yo querer á un hombre
que no me llegue él á amar...
como ser correspondida;
¿pero de usted escuchar
con intención amorosa

una palabra?... eso ya
fuera el colmo del ridículo!...
fuera estar ciega!... jamás!
(*ab despit*) Matilde!...

PACO Lo he dicho, Paco,
MAT. jamás! (*se 'n va al menjador*)
PACO Pues... (*ab despit*)

ESCENA XXV.

MATILDE, PACO, ANTON, luego D. FERNANDO.

ANT. (*desde la porta del menjador*) Noya!...
MAT. (*desajurequent per la mateixa porta*) Ab! (*Paco
al veure á l'Anton se 'n va rapidament pe 'l fon-
do, cuna apareix D. Fernando topant ab Paco en
la porta*)
FERN. (*á Paco y quedantse mirantlo que se 'n va corrent*)
¿Qué fa!...
ANT. (*á Matilde*) A la cunya de seguida!

ESCENA XXVI.

D. FERNANDO y ANTON.

FERN. Per servirlo! (*de mal humor*)
ANT. Deu lo quart.
Segui.
FERN. (*passajant*) Gracias! (*ap.*) Quina casa!
ANT. (*ap.*) Si ho ha vist, ¿qué pensará?
FERN. Digni; ¿en Cárlos es aquí?
ANT. Si senyor, si, ara ha arribat.
FERN. ¿Ha arribat ja?
ANT. Si senyor.
FERN. Pues, corrient; 'm sentirá!
ANT. Home, ¿qué li passa?
FERN. Cregui
que lo que 'm passa es molt grant!
ANT. Pro revingui 's un moment...
FERN. Senyò Anton, estich irat!...
y li prometo y li juro
que jo ara no sè pas
lo que 'n faria d' un fill
tan...! tan...! tan...!
ANT. No será tant.
FERN. ¿Que no, diu?..
ANT. Com de vegadas...
FERN. No senyor, no 'n puch dptar;
he vist tots los catedràtichs
de medicina, y d' ells cap
contéix lo nom del mèu fill!...
no ha anat á la classe may!
May! ¿sènt?
ANT. (*confós*) Si senyor, ja ho sènto.
FERN. ¿Pues, còm no m' ho ha dit!...
ANT. Carám...
com jo en això no hi enténch,
per no dir cap disbarat.
FERN. Oh!... 'l mèu fill está perdut!...
¿Ahònt es!
ANT. (*senyalant al quarto d' en Cárlos*) Allí 'l trobaré.
(*cridentlo*) Cárlos...
FERN. (*anant al quarto*) Cárlos!...

ESCENA XXVII.

D. FERNANDO, ANTON y CÁRLOS.

CÁR. (*surting y demostrant alegria*) Pare!...
FERN. (*retzassantlo*) Indigne!
CÁR. (*espanlat*) Pare!...
FERN. Fill indigne, atrás!

- Fills que 's pòrtan mal no déuenh
als seus pares abraçar!
¿Qué 's dirà p' tot Figueras
demà y p' tot l' Ampurdà,
cuan s'apigan còm to pòrtas!...
que l' heréu del cirurgià
D. Fernando Casasseca
es un tros d' ase acalat!
Jo que de tu 'm prometia
un mètge eminent y grant!...
tot un doctò en medicina!...
un cirugià consumat!...
en fi, un fill digne de mi!...
¿y aixís me fas quedar mal!
¿D' aquest modo desmenteixes
la fama que s' han guanyat
ab justícia 'ls Casassecs!...
Fill indigne!... fest' a través!
(ap.) Qué bè ho xafa!
- ANT. Qué bè ho xafa!
FERN. Senyor Anton...
ja ho véu!
- ANT. D. Fernando... y t'el!
FERN. (à *Cárlos qu' està avergonyit*)
Alsa 'l cap!... porque vull véuer
si roig de vergonya estàs
(*fentli alzar per força*)
Alsa 'l cap, si p' ts alzarlo!
ANT. (ap.) Hastè me li fa alsí 'l cap!
FERN. (amenassantlo ab lo bastó)
Oh!... si no fòs p' couciencia...!
ANT. (*privantli l' acció*)
Ja n' hi ha prou, dexi'l estar.
FERN. Ni una llàgrima s' escapà
d' aquest cor desenganyat!...
¿No sents lo remordimènt?..
ANT. (ap.) Això es massa fort, me 'n vaig.
FERN. (s' aparta nn poch al fondo)
¿Còm vols que al tornà á Figueras
jo de tu gosi parlar!...
Pro ¿no t'ens ni una piraula
p' defonsarte!... Veyám,
¿quí has fet aquí á Barcelona
tot aquest t'emp?... Re! 'ls companys!...
¿Cuants vegadas t' ho he dit
que 'ls companys fan mals provanys!
No has volgut creure, ara ho trobas!
- ANT. (ap.) Conech que això anirà llarch.
FERN. ¿Qué 'n sabrás de medicina
p' e paguert' examinar?...
¿Sabs qué sabrás? re! 's suspensio
que 't donará 'l tribunal!
Suspensio!... nota terrible!...
ANT. (ap.) Quin sermò tan bè li fa!
FERN. No seràs pas may com jo,
cuan era com tu estudiant,
que cad' any sobresalient,
que tu no 'l tindràs p' may!
Sobresalient! ¿comp' ens?
- ANT. (ap.) Quin capellà hauria estat!
FERN. Estich segur que hasta ignoras
cuants hossos tenim al cap!
CÁR. L' assignatura la sè.
FERN. Gracías á D'eu, que has parlat!
¿Que la sabs, dius?
- CÁR. Puch jurarli.
FERN. Pues, jo 't vull examinar!
CÁR. Pregunti.
FERN. Senta't aquí! (*Cárlos se senta en una
cadira, D. Fernando en la sofà y Anton en una
cadira entre 'ls dos y un poch al fondo*)
ANT. Ja darà gust d' escoltar.
FERN. A ver. ¿Qué es vida? (*ab molta gracetat*)
- CÁR. (*sorprés de la pregunta y no sabent contestar*)
¿Qué es vida?
FERN. (mòlt sech) ¿Qué es vida!
ANT. (ap.) Ja l' ha atrapat!
CÁR. (*despres d' un rato de pensar*)
Lo contrario de la muerte.
FERN. (*sorprés*) Això... En fi, bueno; eudevant.
CÁR. (*mes animat*) La definició es exacta.
FERN. Bè, pro ¿es acabada ja?
CÁR. Si senyor.
FERN. No val re; es curta!
CÁR. Pro home...
FERN. (*inter.*) Eu fi!...
ANT. A mi m' ha agradat.
FERN. ¿Qué entendi usted p' or dolor?
CÁR. (*sorprés*) ¿Dolor?... Dolors, tánts n' hi ha...
¿De quina classe!
ANT. Just.
FERN. Nada!
CÁR. ¿Qué es dolor, en general?
Bueno. En general... dolor...
es lo que da mal estar
al individuo, afectando
su economía animal
FERN. Bè, ¿véus això de... afectando,
no es p'ou exacte, ni clar.
CÁR. ¿No?
FERN. Ni lo de... economía.
ANT. Oh!... ¿y lo de... animal?
FERN. (*no fentli cas*) Bè!...
ANT. Ah!...
pro això, animal... (ap.) Allí 'ls mètges
denrán fòr de menesacs.
FERN. ¿No ho véus això de... afectando
la economía? (*Cárlos queda com qui pensa*)
ANT. (ap.) ¿Quin mal
deu s' aquet, que no s' entènen?
CÁR. (*ab to result*) Afectando: no hi veig pus
altra cosa.
FERN. En fi; èts mòlt tònto!
Ahora usted me dirá
los husos de la cabeza.
CÁR. Bè; pro...
FERN. (*inter.*) Re! 'ls hossos del cap!
ANT. (ap.) Això ho deü ser de difícil!...
CÁR. Mòlt bè. Veurá; irém per parts.
FERN. Qué, p' parts!... Digas cuants hossos
tenim al cap, y acabat!
CÁR. La cabeza se divide
en craneo y cara.
FERN. Si! y mans!
CÁR. ¿Qué vol dir?
FERN. Lo que vull dir
que dius no m'és disbarats!
CÁR. La cabeza se divide...
FERN. (*inter.*) Törn' hi! Bè en èntera està
la cabeza, tros de quoniam!
fòsne dos trossos, veyám!
CÁR. Pro l' Autor bè ho pòrta aixis.
FERN. ¿L' Autor!... ¿Quin Autor será!...
CÁR. D. Benito...
FERN. (*inter.*) No vull s'ebreho:
digas lo qu' he preguntat
y res més, qu' es lo que importa:
¿cuants hossos tenim al cap?
ANT. Just.
CÁR. Pues, bueno. (*pensant y content*) Vuyt y trott...
vuyt y un; y setze...
FERN. (*inter.*) Eudevant!...
CÁR. T'renta set; y un, trenta vuyt;
y setze...
FERN. (*inter.*) No n' hi ha pas tint!;

- ¿qué diable còntas! á véuer
si no t' aturaras may!
- CÀR. Si senyor, cincuenta quatre.
FERN. ¿Qué dius!
- CÀR. Li puch ensenyar.
FERN. Si còntas hossos y hoscichs!...
CÀR. Hossos, dènts, caixals y ullals.
FERN. Ni aixis!... al mèu temps, al menos,
tants no 'ls hi teniam pas.
- CÀR. Lo mateix.
FERN. Jo 't dich que no!
CÀR. Pro 'l cap sempre ha estat igual:
tants hossos tenim nosaltres
com tenia 'l pare Adam.
(á D. Fernando) Aixó á mi també m' ho sembla.
- ANT. Home, aixó ¿qui ho negarà?
FERN. pro com la ciencia adelante,
(á Càrlos) y tu 't quèdas en detrás,
hi haurá un hos ó dos més que antes,
y tu dius mit disbarats!
- CÀR. Pro 'n tenim cincuenta quatre.
FERN. Tòrn 'hi!... Dú l' Autor, veyam!
(Càrlos entra al seu quarto)

ESCENA XXVIII.

D. FERNANDO y ANTON.

- ANT. Home, jo he sentit á dir
á un senyor, que també sab
mòlt y mòlt, qu' en aquell temps
los hòmons eran estranys:
y que fins n' hi havia un
que 's deya... aixó, pare Dam,
que no tenia costèlles.
- FERN. ¿Véu, donchs? y aixó fòs vritat...
ANT. Hòme! ¿qué diu vusté ara?
FERN. Oh!... no ho sé; á mi m' ho han contat.
FERN. Lo que á vusté li haurán dit,
(mòlt marcat) que á Adam, Dèu 'l va crear
de la terra; y que per fòr
á Eva, li va arrancar
una costèl·la: es á dir,
que no es que no 'n tingnés cap,
sinó que n' hi faltaba una.
- ANT. Ah, vamos, aixó serà.
Pro bè, si n' hi faltaba una,
¿no 'era un home bèn estrany?
bè era diferent de 'ls altres.
- FERN. Veurá; aixó es massa elevat
per vusté: aixó vól talent
y... ¿entén? (ap.) Qu' es tònto!
- ANT. Ah!... (ap.) Qué sab!

ESCENA XXIX.

D. FERNANDO, ANTON y CÀRLOS.

- CÀR. Tingui. (mostrantli 'l llibre que porta)
FERN. A véure aixó.
CÀR. (obrintlo per llegirli 'l punt de la cuestió) Sí, miri
qué diu.
- FERN. Llegéix, pues; veyam.
CÀR. (llegint) La cabeza se divide
en cráneo y cara.
- FERN. Endevant.
CÀR. El cráneo tiene ocho buesos:
á saber: occipital,
frontal, los dos parietales...
FERN. (inter.) Déixa! (volentli pèndrer lo llibre)
CÀR. ¿Véu?... (mostrantli lo que llegéix)
FERN. (prenentli) No ho veig prou clar!

- Vull véuerer quin Autor es!
(mira la primera plana y diu enfadat)
Si es la Historia natural!... (Càrlos queda confós)
(ap.) No déu ser prou bè aquest llibre.
- ANT. ¿Aixis me tèn's d' enganyar!...
FERN. ¿Es dir que ni tèn's Autor!...
y donchs, ¿cóm has d' estudiar!
Pro ¿y de 'ls diners que t' envio,
vamos á véuerer, ¿qué 'n fas!...
(ap.) Aixó 's torna á posar lleig.
- ANT. Càrlos!... me la pagarás!...
FERN. Ja sabs lo que 't tinch promés!
vindrás á casa á afeytar! (li tira 'l llibre)
- ANT. (ap.) Pobre xicot!...
CÀR. (habent cullit lo llibre) Pare... escolti...
FERN. (inter.) Surtnie prompte del devant!
(Càrlos se 'n va al quarto)
¿No vols ser metge?... barbè!
- ANT. (ap.) Bè, si es barbèr, ja es igual.

ESCENA XXX.

D. FERNANDO y ANTON.

- FERN. Ja ho véu!...
ANT. Si senyò... A vusté
li convè ara distracció.
- FERN. Lo que 'm convè, no ho sé pas!
ANT. Oh, distracció, si senyòr.
¿Véu? li ensenyaré la casa...
no l' ha vista encara, y com...
FERN. (inter.) ¿Qué vól que vegi jo ara,
si estich irat, senyò Anton!
- ANT. Vingui, home: d' aquí una estona
dinarem y...
FERN. (inter.) ¿Dinar jo!...
no pas d' avuy!
- ANT. Pro reveingui 's...
FERN. Oh!... si estich tan!...
ANT. Bè ho veig prou.
(en tota aquesta escena haurá estat Anton penjat
del bras de D. Fernando y l' haurá fet entrar ca-
si per força al quarto de la dreta, mentras ha sur-
tit Matilde del menjador quedante parada no sa-
bent lo que passa)

ESCENA XXXI.

MATHIE, luego BALTASAR.

- MAT. Pro ¿qué passa avuy á casa!...
BALT. (pe' l fondo) Ja tórno á sè aquí altre cop.
MAT. (ap.) Ah!... aquell senyor: me 'n alègro.
BALT. Pòt ser no hi serà tampoch...
Ah!... dispensi; com la porta
es oberta y jo ja sòm
entrant de la casa...
MAT. Bueno;
¿qué se li oferéix?
BALT. Oh!... mòlt!
¿No ha vingut encara?
MAT. ¿Qui?
BALT. Ah, ¿no ho sab?
MAT. Jo, no.
BALT. Millòr;
sabent 'ho 'l sèu pare basta:
no s' ofenga per aixó.
MAT. Es á dir que vusté ab ell
té algun assumto, ¿eh?
BALT. Ab ell, no;
pro dintra d' aquesta casa
hi tinch un crèdit mòlt gros.

MAT. ¿Un crèdit?... ¿y no pót dirme 'l?

BALT. Es un cuento massa fort per esplicarlo á vosté.

MAT. (ap.) En Camilo tindrà rahò. Bè; pro digui 'm...

BALT. (inter.) No pót ser.

MAT. ¿A qué 's referéix?

BALT. (alsant la veu) Tampoch!

MAT. Si són diners ó...

BALT. (alsantla més) No 's cansi! no n' hi puch dir poch, ni molt!

MAT. (alsantla també) Bneuo! pro no cridi tant! que no parla pas ab sòrts!

BALT. És que si crido...

MAT. (inter.) ¿Quin dret hi tè?

BALT. Si 'l dret no fós tort, ja ho veuria si n' hi tinch!

MAT. ¿Per cridi ab mi?

BALT. (coneguent que li falta) Ah!... tè rahò. Bè; digui; ¿tardarà gayre á dimar? L' hora ja es prop; perque son tres cuarts de duas.

MAT. Si ho sab, no ho preguntí, donchs.

(ap.) Que no 'n trauré res en clar...

BALT. Tè 'l geni lau fort com jo.

¿Sou pare qu' està ocupat?

MAT. Si senyòr.

BALT. ¿Si?

MAT. Bè, ¿qué vol?

MAT. Ja veurá; ¿en Paco es á casa?

MAT. Gracias á Deu!... No senyòr.

BALT. ¿No?

MAT. No. Vusté vè per ell, ¿no es vritat?

BALT. Passi 'l favor de dirme si vindrà aviat.

MAT. Jo no ho sè això.

BALT. Ah, ¿no ho sab? donchs, ab lo sèn pernis, aquí l' espero.

MAT. ¿Y si tarda?

BALT. Oh!... un' hora ó altra ell viudrà; lo qu' es jo, d' aquí no 'm móch. (se senta) Es dir, dispensi.

MAT. Donchs, miuri; (senyalantli 'l seyon de á casuera) ell té 'l cuarto allí; si vól esperar-lo en lo sèn cuarto...

BALT. (alsantse) Oh!... si senyòra; millòr. (dirigint's hi) ¿Allí, diu?

MAT. Si, entri allí.

BALT. Bueno.

(entra al cuarto d' en Paco)

ESCENA XXXII.

MATILDE, luego CÁRLOS.

MAT. En Camilo ha tingut rahò. Ara cuan en Paco vingui veurém en qué pira això. (Cárlos surt del cuarto y fa que se 'n va pel fondo y ella 'l dete cridantlo)

CÁR. (desde 'l fondo) Matilde!... no 'm digas ni una paraula tan sola; que 'l dia que jo avuy passo no 'l passa ningú del mon!

MAT. ¿Y es mèva la culpa?

CÁR. (anant á deixarla) Tota!

MAT. Cárlos!...

CÁR. De tu provè tot!

MAT. ¿Vòls fè 'l favor d' esplicarte?... Es que vull satisfacció!

CÁR. (buzant fins á ella) ¿Satisfacció vòls encara!...

MAT. Si; que l' ofosa som jo!

CÁR. Escòlta, Matilde, y fés lo favor de dirme, donchs, si trobarás ja may més qui t' estimi ab tot lo cor com jo he arribat á estimarte!... ni si jo may més tampoch trobaré com tu una dona que 'm tingui tan poch amor!... que sàpiga mentir tant!... que tingui per cor un roch! No pót haver 'hi ja un home tan egat per la passió com jo; fins per tu olvidantme de 'ls mèus debers y de tot!

Y en cambi, ¿qui més ingrata que tu!... No 'n tenias pron de fingirm' amor, qu' encara, procurant que més cruel fós lo desengany, has vulgut de 'ls celos ferm 'senti 'l foch!... ¿No es tèva la culpa tota?... demana satisfacció!...

Oh!... tan gran es ara l' odi que 't tinch, com ho era l' amor!

MAT. ¿Me desprecias!... está bé!... ¿la culpa es mèva!... millòr!... d' aquet modo, sigui la que sigui la mèva sort, tu may n' haurás de tenir cap rosèch dintra del cor!... y jo... si sòm desgraciada, sols culparré 'l mèu amor; perque... com que tu 'm desprecias, la culpable he de ser jo!...

(ab entereza) Pro es menester que compregas qu' en realitat no la sòm; que 'l que com tu diu qu' estima y 's pòrta com tu, tan sols ho diu per dir 'ho, y no t' cap noble sentiment!... no!...

(ab sentiment) que si sabesses lo qu' es estimar y 'l desconoll sentir del cruel desengany, no hauria estat prou rahò per tu una mera suspita per dirme que fals sòm!... pro, per qui renyir desitja, basta un pretèst cualsevol! (Paco apareix en la porta del fondo)

Es dir...

MAT. (inter.) Es dirte que tinch primer dignitat que amor! y pues m' has tractat d' un modo qu' en cap sentit d'ús, ni pòts, si ara tu no 'm desprecieses, te desprecia jo!

CÁR. Matilde!...

MAT. Hem ocalat, Cárlos!

PACO (ap.) Aun te falta lo mejor.

ESCENA XXXIII.

MATILDE, CÀRLOS, PACO, D. FERNANDO, ANTON

y CAMILO, y luego BALTASAR.

- CAM. (*toment per Càrlos*) Oh!...
 (*queclantse al peu de la porta del seu quarto*)
 FERN. (*prenentlo per un bras*) Càrlos!...
 (*queclantse à la dreta ab ell*)
 ANT. (*prenent à n'ella*) Matilde!...
 (*passant à l'esquerra ab ella*)
 CÀRLOS y MATILDE (*abicitats*) Ah!
 PACO (*desde 'l fondo*) Diabolo!
 FERN. Oh!... (*amenassant à Càrlos*)
 ANT. Oh!... (*id. à Matilde*)
 BALT. (*surint del quarto*) ¿Qu' es aquí ja?...
 PACO (*fugint rapidament al vèner à Baltasar*) Oh!...
 (*Baltasar l' ha vist y córra detriás d' ell ab lo bastó aluat, Camilo parat y cruat de brassos, D. Fernando ab lo bastó aluat contra Càrlos qu' está aterrat, y Anton ab la ma alçada contra Matilde qu' está avergonjada. (Cuadro)*)

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

La mateixa decoració de 'ls actes anteriors.

ESCENA I.

CAMILO.

Pobre Càrlos!... tè vint anys no més, y es mòlt jòve encara, y sènt lo cor iufinat, y, cògo d' amor, n' ecalta: pro parla mòlt terminant, y si per lo sèu caràcter se deïxa portar, me 'n tèmo alguna calaverada.
 (*vegentla que ve del menjador*)
 La Matilde!... oh, si, es precis que jo à n' ella d' això parla.

ESCENA II.

CAMILO y MATILDE (*trista*)

- MAT. Camilo...
 CAM. Matilde; més que may necessitau ara parlaros clar per entendre'ns.
 ¿Qué din?...
 MAT. D' en Càrlos se tracta.
 CAM. ¿D' en Càrlos!...
 MAT. D' ell só un amich, y vusté... tè d' escoltarme; que, com sèmpre, un bon propòsit dicta las mèvas paraulas.
 L' escolto.
 MAT. Vusté l' estima...
 CAM. y ell per vusté pert la calma.
 MAT. Camilo...

- CAM. No ho dupti gèns: ell nit y dia no aparta lo pensament de vusté, y 'a troba tan ecaltada la sèva imaginació, que, si li dona un desaire, fent que dintra del sèu cor s' estingüeixi l' esperansa de dirli sèva, per sèmpre del bon camí se separa: y en lloch de seguir carrèra y tràure'n profit y fama, mata 'ls sèus pares de pena y 'l sèu porvenir ell mata! Pósi's la ma sobre 'l pit, digui, ¿l' cuadro no l' esjanta? Oh!... si!...
 MAT. Ja veig que l' estima,
 CAM. Matilde, com jo 'm pensaba.
 MAT. Si! ¿à qué negar' ho? l' estimo!... No ho havia dit encara, sino ara à vusté.
 CAM. Y fa bè de serm' avuy aixís franca.
 MAT. Pro, ¿qué creu qu' he de fer jo?... ¿desenganyarlo!...
 CAM. No ho fàssia.
 MAT. Sè que tot ha de sé inútil!...
 CAM. Está mòlt equivocada.
 MAT. Gèns, Camilo. ¿Creu possible qu' ell y jo nos casém ara, ni may? no, no ho crega pas.
 CAM. ¿May, diu? mòlt prompte desemaya: si 'l vol, per marit... me crega, sostingui l' esperansa dintra 'l sèu cor, y li digni, una y cent y mil vegadas, que s' apliqui, y que euan tinga la carrèra terminada, la ditxa que 'ls dos ansian veuran llavors realisada.
 MAT. ¿Y si després no es aixís?... será pitjò! ¿Y si s' apaga lo foch que ara ell sènt per mi, ab aquet tèmps que li falta per ser mètge?... ¿Si m' olvida!...
 CAM. Pensém, Matilde, en lo d' ara... y si vusté li tè amor... pro quell amor que sènt 'l ànima generosa y noble... amor desinteressat, qu' entranya sola l' interès per la ditxa de la persòna estimada... fassi lo que jo li dich, y en lo demès no repària; que ja may la recompensa del bèn obrar se separa... y 'l cor generós no hi pensa, pues sols obrar bè li basta.
 MAT. Es mòlt cert.
 CAM. Si, y d' aquet mòlo vusté pòt tení esperansa, que sols pòt casar' ab ell si la carrèra ell acaba.
 MAT. Sols de 'ls pares à disgust podria ser, tal vegada, y à disgust d' ells jo, may; pro farè lo que 'm diu que fàssia.
 CAM. Escolti, Matilde: jo tinc mèns que vusté confiansa en que 'l sèu amor triuñi, que al fi ab en Càrlos se casia:

si 'ls pares ara s' hi oposan
rahò tènem y sobrada,
després ja no y cedirà:
¿pe' la filla qué no fan los pares?
no dihuen sempre que no,
si aquet no 'la róba la calma.

MAT. Camilo, calli, per Déu;
no 'm reanimi pót ser massa
l' esperansa esmortahida
pe' l' dupta que l' acompaña.
Jo estimo á n' en Cárlos, si,
y l' estimo ab tota l' ànima,
y li diré á n' ell matéix
una, cent y mil vegadas y
pués vusté ho créu conveniènt;
pro jo no tindrè esperansa!
(*se 'n va al seu quarto*)

ESCENA III.

CAMILO, luego ANTON.

CAM. Si no fòs tan arriesgat,
parlaria ab los dos pares.
ANT. (*pe' l' fonola dreta*)
No m' ho puch tráuer del cap!...
CAM. ¿D' hont vè, Anton?
ANT. No ho sè d' hont vinch!...
de donar tòrus per la Rambla!
si en lloch estich bè!... ni aquí!
CAM. Home...
ANT. (*inter.*) Ca! ca! deixi's d' home!
que 'l xasco que m' ha sucsehit
ab la noya, no 'l voldria
per cent duros, ni per mil!
Tánt que jo...! pro si com més
bèn educadas jo estich
qu' es pitjor!... si, saben massa,
y després... ¿qui ho paga!... Fins
lo barret sembla que 'm pèsa
tres quintas! (*se 'l lleva*) Tot avuy tinch
un cap!... (*s' aixuga 'l suhòr*)
CAM. ¿Pues, cóm ho vol fèr?...
ANT. ¿Cóm ho vull fèr!...
CAM. Si, es precis...
ANT. (*inter.*) P'ndrer las cosas com vènen,
¿eh? aixó còsta poch de dir!
CAM. No vull dí aixó: que deuria
posars' ara sobre si.
ANT. (*inter.*) Si estich cansat de posarme
ja sobre assí y sobre allí!
CAM. Bè; pro veurá...
ANT. (*inter.*) ¿Qu' he de véurer?
bè massa que ho tinch tot vist!
CAM. Aném, home...
ANT. (*inter.*) Si, just! digui'm
que veig garsus per perdus!
CAM. En fi; donchs, no sè que dirli.
(*anantse 'n al seu quarto*)
ANT. Está clar!; qué m' ha de dir!...
Lo que li promotjo jo
que no 'm tornaré á sucsehír!

ESCENA IV.

ANTON.

Vaya! encara 'm matarían!...
si ja no sè com sòm viu!
Res!... no hi ha més!... ab un altre
sermò bèn fort, per l' estil

del que li he fèt ja, que casi
l' he arribada á fè enternir,
ella 's portará com déu!...
sinò...! Déu la 'n quart! Oh! si!
Déu la 'n quart! Veyám! (*criantla*) Matilde!...
(*mes fort*) Noya!

ESCENA V.

ANTON y MATILDE.

MAT. Pare...
ANT. (*molt sério*) Vin' aquí!
MAT. ¿Qué vol?
ANT. Calla de seguida!
(*ab entonació*) Filla...! etoetra! Calla, 't dich!
¿No ho conéixes de quin modo
m' has fet quedar!; Qué ha de dir,
y ab molta rahò, D. Fernando
tan bè de tu com de mi!
Noya! noya! noya! noya!
M' has fèt quedar bèn lluhit!
(*amenasantla*) Mereixeria que jo...!
Veyám, parla ara!... ¿qué hi dius!
MAT. Dich que per cridar com crida,
no se véurer tant motiu.
ANT. Matilde!... Matilde!... Calla!
Te dich que no 't vull sentir!
Las noyas, que tènem culpa,
sòn... molt culpables! molt! y
las fillas, que com tu 's portan,
no sòn ni fillas... ni fills!
(*torçant á amenasarla*)
Si ara eregues al mèu cor...!
Digas: no sènts res aquí! (*senyalant al cor*)
¿ni allò del renorrimènt!...
Pórta 'l barret allí dins.
(*li dona 'l sombrero y ella 's dirigeix al quarto*)
Casi ha arribat á plorar.
No hi ha més, s' ha de fè així!
MAT. (*torçant desde la porta*)
¿No 's vol cambiar la levita?
ANT. No t' ho he pas dit!
MAT. Pro...
ANT. (*inter.* y *llerdantela*) Bè, si.

ESCENA VI.

MATILDE.

Si 'm renya, al fi tè rahò
y tinch de callá y sufrir!...
Cárlos, no hi ha cap remey,
hem de donar 'ho al olvit!...
Déu sab si 'm serà possible,
y 'l temps que ha de transcórrir!

ESCENA VII.

MATILDE y CÁRLOS.

CÁR. Matilde!...
MAT. Ah!... (*surpresa y fent que se 'n va*)
CÁR. Escólta!...
MAT. No, Cárlos;

CÀR. que 'l mèu pare es allà dins.
No importa, encara que ho sènti;
perquè jo no estich tranquil.
Si ho coneix que t' he faltat,
queixantme, ab injust motiu;
pro no cregas may al menos
que l' afecte que jo 't tinch
no siga tan gran com l' haja
concebut lo têu desitj!

MAT. Ja que 'l têu error confèixes,
oulpa 't á tu sola, no á mi,
si avuy d' olvidar 'ns per sempre
la fatalitat tenim!

CÀR. ¿Olvidarnos!... ¿y es possible!
Diga 'm : ¿olvida may qui
no pót governá 'l sèu cor,
ni 'l pensament contenir?
¿qui estima com no 's pót més,
com no 's pót arrilá á dir?
Pues, aixis t' estimo jo!...

MAT. No sè si tu també aixis.
Jo, Càrls, del mateix modo
t' havia estimat.

CÀR. ¿Qué dius!...

MAT. ¿M' has olvidat ja!... Mòlt prompte
lo têu amor s' ha estingit!

MAT. No! que 'l sènto dins del cor
tant com may ardent y viu!
pro, per més que á 'ls dos nos pèsi,
desenganyar 'ns es precis:
que alimentá una esperansa
filla tan sola del desitj,
es creure en la realitat
que un sòmni nos ha fingit,
y aquest amor es un sòmni
de 'ls nostres cors adormits!

CÀR. Oh, no, Matilde, no ho cregas;
qu' es tan real y positiu
lo llas que per sempre 'ns junti
com la passió que sentim!
¿No 'us hem jurat mil vegadas
ser constants?

MAT. Fins avuy, si.

CÀR. Pues, si fins avuy 'ls dos
ser l' un de l' altre habem dit
y vós cumplir lo promés,
lo promés jo 't vull cumplir!
Es tán difícil!...

CÀR. No ho es,
si 'ls dos confiansa tenim!

MAT. Càrls... ¿Ho duptes?... Ja ho veig...
que 'l têu amor es fingit!

MAT. ¿Qu' es fingit!... si aixis fòs, cregas
que no tindria com tinch
lo sentiment de pensar
qu' es en va estimá y sufrir!
qu' es inútil sé estimada!
qu' es per demés dars' fatich!
perque tranquila estaria
per tot lo que sucsehís,
ab la somriosa en los llabís
y al desinterés al pit!
pro no es aixís, per desgracia;
qu' es real, ardent y viu
l' amor que sènto, y la pena
filla es del amor que 't dich!

CÀR. Oh!... ¿pués, perquè aquesta pena
guardas del têu cor á dins!
¿Perqué ni 'l més petit dupte
ha de causarte neguit!...
¿No t' estimo jo!... ¿Perqué

créus en va 'l nostre desitj!

MAT. Càrls...
CÀR. Matilde!... ¿A ser mèva
perquè no 't sabs decidir!
MAT. Si jo tant com tu ho voldria;
massa ho sabs!

CÀR. Pues, si es aixís,
¿puch tenir confiansa en tu?

MAT. ¿Y jo en tu la puch tenir?

CÀR. Per mi no 's perderá!

MAT. (sentint a l' Anton que ve) 'L pare!

CÀR. Matilde!...

MAT. (impacient per por al seu pare) Confia en mi!

CÀR. ¿M' ho juras!...

MAT. (perque se 'n raja) Si!

CÀR. (tornantse 'n al seu cuarto y ap.) Jo l' estimo!

ESCENA VIII.

MATILDE, luego ANTON.

MAT. L' estimo y ja he dit que sí! (fa com que arregla
las cadiras, posantlas bé, per evitar que 'l sèu pare
la cregui desocupada)

ANT. ¿Qué fas aquí!

MAT. Res; ¿no ho vèu?

ANT. Sí! fés qu' estiga bonich

y tot per òrdre, aixó prou;

pro 'l desòrdre 'l tènus aquí! (senyalant al front)

¿Véus ara de lo qu' èts causa?

de que no 'm trobi aixurit!

MAT. ¿No 's troba bè?

ANT. Si, pregunt' ho

encara!

MAT. Com diu... (inter.)

ANT. Bè ho dich!

Ja 'l dinar se m' ha posat

malament; qu' encara 'l tinch

tot aquí dalt, (senyalant al pit) com un pa,

y gossas parlar!... En fin,

no hi ha remey! he d' anar

á béure 'm un glòp de vi!

MAT. Bégui 'n de l' armari,

ANT. (girantse y desde la porta) Calla!

Com us 's ranci, més profit. (entra al menjador)

ESCENA IX.

MATILDE y luego PACO.

MAT. Dèu vulga que al fi no siga
més cruel lo desengany. Càrls!...

Jo prou voldria aquet dupte

lluny del mèu cor arrancario;

pro ¿cóm? si es fill del mateix

desitj que del cor no aparto!

PACO (pe' l fonò y ap.) Si, está sola!

(baixa rapidament cap á n' ella)

(sorpresa) Ah!...

MAT. Yo, Matilde!...

PACO En paz déjeme uted, Paco. (fent que se 'n va)

PACO Le ruego que...

MAT. (inter.) Ni me ruegue,

ni suplique!

PACO ¿Pues no estamos

solos?...

MAT. Digo qu' es inútil!

PACO (detenintla) ¿Cómo, inútil!...

MAT. (deixantlo) Que es en vaño!

PACO (anant á ella) ¿Con qué, es preciso!...

MAT. No insista!

(entra al seu cuarto; Paco va detrás d' ella y ella

tanca la porta en clau, deixantlo fora)

ESCENA X.

PACO, luego CÁRLOS.

PACO (*irrit and resolt*) ¡Aun que sea dentro su cuarto!... pues nadie hay en casa ahora, mejor ocasión no aguardo! (*forseja la porta y diu*) Oh!... aunque sea derribar la puerta! (*va ab forsa contra la porta cuan surt*) *Cárlos del seu cuarto y se li tira sobre, agafantlo per detrás y separantlo d' una empena*)

CÁR. Tente!... Insensato!
PACO Oh!... Cárlos!...
CÁR. Di!... ¿qué pretendes!
PACO Lo que pretendo es muy claro!
CÁR. Cómo!...

PACO Que razón me sobra para echar la puerta á bajo!
CÁR. Tu corazón es de hiena!
PACO ¿Mi corazón!... vamos, vamos!
Ya te he dicho lo que es ella, aunque corto me he quedado; y de una muger así, ¿qué mucho que al fin y al cabo tenga un hombre que vengar algún recibido agravio!
CÁR. ¿Para obrar enal pretendias motivos ella te ha dado?...
PACO ¿Que si me ha dado motivos?...
CÁR. Mientes!
PACO ¿Miento!...
CÁR. Mientes!

PACO Mientes!
CÁR. Cárlos!...
Por cierto que en tí me admira ese repentino cambio, Oye, y te convencerás; pues mal la defendes tanto: tu y yo al fin somos amigos y podemos explicarnos.
CÁR. Nada tienes que decirme, de todo estoy enterado, de tu proceder, del de ella, de lo cierto y de lo falso, y en cuanto á ser tu y yo amigos deja desde hoy de pensarlo!

PACO ¿Con qué...!
CÁR. (*inter.*) Que habla tu conducta contra tí mismo muy alto! Solo tu forjar podias pensamiento tan bastardo contra Matilde, y á mi fingirme amistad, al cabo para hacerme el instrumento de tus instintos malvados! y el no haberlo conseguido á obrar así te ha impulsado!... he aquí todos tus motivos, todo tu supuesto agravio! (*Paco vol parlar y Cárlos li priva anyadint ab mes desprecio*) No pretendas defenderte ahora, escusas alegando; que no ha de encontrar razones para quedar vindicado el que cual tu del amor se sirve como de un gárfio, para rolar á mansalva el dinero á un padre anciano y de la hija dejar el corazón lastimado!... Recuerda á Isabel y veas

si defiendes lo contrario! Qué de promesas le hiciste! qué de juramentos falsos! y qué de enredos, y embustes, y de cínicos sarcasmos!

PACO Cárlos!...
CÁR. Vergüenza me diera de ser hombre y ser tan malo!... y vergüenza da perder el tiempo contigo hablando! Vive Dios!...
PACO Solo eres digno de desprecio! (*anantse 'n*)
CÁR. (*anant á tirárseli sobre*) Oh!... Tente!

ESCENA XI.

CÁRLOS, PACO y CAMILO.

CAM. (*delenint á Paco*) Alto!
PACO ¿Tu!...
CÁR. (*á Camilo*) Déjale!
CAM. Nunca!
PACO (*id.*) ¿Crees que soy yo un cualquiera, á caso, para dejar que me insulten con tan grosero descaoro!
CAM. Paco!...
PACO Tu tienes la culpa!
CAM. No, tus hechos!
PACO No, tus actos!
CÁR. Que callases mejor fuera!
PACO Vive Dios! solo me callo cuando he arrancado la lengua al que cual tu me ha insultado!
CÁR. Pues, mucho costarte debe!
PACO Oh, muy poco!
CAM. (*posante al mitj de 'ls dos*) Paco!... Cárlos!...
PACO (*á Cárlos*) Lo veremos!
CÁR. Cuando quieras!

ESCENA XII.

DITS y ANTON.

ANT. ¿Qué rediable es aixó!
PACO El diablo!
ANT. Aixó es pitjör que un infern!
PACO (*per Cárlos*) Gracias á ese...!
CÁR. (*inter.*) A tí!
ANT. Bè, vamos!
PACO Pero te lo juro!...
CÁR. Jura!
en cumplirlo está el trabajo!
PACO Yo el alma te romperé!
CAM. Baladronadas, al cabo!
ANT. Silencio, dich!
PACO Lo verás!
CÁR. Maldito el caso que te hago!
ANT. Es qu' es prou qu' estant tots tres...!
PACO Los dos contra mí se alzaron!
CÁR. ¿Y aún te atreves...!
PACO (*inter.*) Me importa!
CAM. Calla, mordiendo tus labios!
ANT. Cárlos! y Paco! y Camilo!... y Camilo! y Paco! y Cárlos!
No 'ls vull sentir! que callém!
¿qué tant ferrigo farrago!
CAM. Lo que es por mi... (*se 'n va al seu quarto*)
PACO (*á Cárlos*) Nos veremos!
ANT. Törn'hi!
CÁR. (*á Paco*) En la calle te aguardo! (*se 'n va*)

ESCENA XIII.

ANTON y PACO.

- ANT. Ja estich cansat de tants crits
y de tanta cosa, Paco!
móu más enredos nsted
que un batallón de soldados!
si señor! y ja li digo,
n'estoy fins aquí cansado! (*senyalant al cap*)
Si m' enfada, el primer día,
á usted y á todos los clavo
á fuera!... Qué, tanta cosa!...
á usted y á todos plegalos!
Ha de saber usted y ellos
que aquí no hi hay más que un amo,
y si voliese creyerlos
jo encara fuera el criado!
¿Quiere usted dejarme hablar?
Hablí usted!
- PACO. Pues, bien; si tanto
desea usted despedirnos,
yo hoy mismo de aquí me largo.
¿Que se va usted?
- ANT. Si señor!
ANT. No señor! que jo le 'n traigo!
PACO. Pues, así, estamos conformes.
ANT. Si, si; estamos conformados:
y com más pronto mejor!
PACO. Sinó que he de ir al despacho,
ahora mismo arreglarla
el cofre.
- ART. Pues, en tornando.
PACO. Si, y vuelvo luego. Ah! del mes
me deberá sobrar algo,
seguramente.
- ANT. Bè, bueno;
no li quiero pas un xavo
de más; ya li volveré
todo lo justo.
- PACO. Es del caso;
yo se lo advierto. (*Paco entra al seu quarto y tor-
na luego ab alguns papers*)
- ANT. Si, si;
miri; luego iré á arreglar 'ho.
Si són pitjors que dimonis!...
tinch un cap com un fandango!
Entre ella y la noya, aixó
sería sempre un trayato!
s' ha d' acabar! no hi ha més!
vayamo! no vull tant d' escándul!
PACO. Ah! escuche usted: como soy (*tornant del quarto*)
yo en mis cosas muy exacto,
hablar muy claro es preciso.
ANT. Jo siempre hi hablo de claro.
PACO. Es que...
(*inter.*) Bien; ¿qué vól decir?
ANT. Que si bien hoy he tomado
el chocolate aquí, ¿entiende?
por eso no es necesario
se me cobre todo el día.
ANT. ¿Que 's piensa que soy capaso
para hacerlo?... aún, si quiere,
le doy comer hoy de franco,
que aún pót ser no ha comido:
no sería pas extraño!
PACO. En la fonda del Oriente
hay siempre para mí un quarto
y un cubierto.
- ANT. Oh! si! tó rahò!...
viva el pueblo soberano!
PACO. Puedo cubrirle á usted en oro,

- ANT. si me apura!... ¿Usted ha pensado...?
(*inter.*) Ah! just! ¿que tiene dinero?
fènt corro 'ls cuatro y el cabo!
Si señor!
- PACO. Prou que ho sabemos!
ANT. si no se los ha gastado!
PACO. Y se ganarlos con honra!
ANT. Ja ho sabem com sab ganarlos!
PACO. Si señor, con...
ANT. (*inter.*) Así fuese
como ho dice!
PACO. (*fènt que se 'n va*) Vaya al diablo!

ESCENA XIV.

PACO, ANTON y BALTASAR.

- BALT. (*pel fondo*) ¿Ha vingut?
PACO. (*sorprès*) Ah!...
ANT. Si, aquí 'l tèt!
- BALT. (*á Paco*) Infame!
PACO. Cómo!...
ANT. Quin xasco!
BALT. ¿Me conoce usted!
PACO. Bien; pero...
ANT. (*á Paco*) Fassi 'l rich!...
BALT. (*id.*) ¿Qué! ¿Cómo estamos!
PACO. Dispense usted; tengo prisa. (*fènt que se 'n va*)
BALT. (*determinto*) No, no puedo dispensarlo!
PACO. Pero...
BALT. (*inter.*) No, ea! no señor!
no me escapa!
- ANT. Y está claro!
PACO. Pues, bien; diga qué se ofrece,
y acabe pronto!
- BALT. Ay, pillastro!...
¿que diga qué se me ofrece!...
que si no me da los cuartos
que li entregué, li prometo...!
(*inter.*) Pero bien...
PACO. (*id.*) ¿Qué, bien, ni malo!
cinch cientos duros, ¿comprende!
PACO. Si no se explica más claro...
BALT. ¿Es decir que me los niega!...
PACO. Si no es... ¿pues no he de negárselos!
BALT. (*alsant la veu*) Lo digo á usted...!
PACO. (*id.*) Que me ofende!
BALT. Repullo!...
PACO. Me está insultando!...
Le llevaré al tribunal!...
BALT. Yo... á presidio he de llevarlo!
PACO. Lo voyamo! (*fènt que se 'n va*)
BALT. (*agafantlo*) Ca!... aquí!
ANT. Aquí!
Si que fuera bien xerrado
que ara ell tuviese ración
después de haberlo robado!
PACO. Paco!... son cinch cientos
duros! y sinó... (*alsant lo bastó*) li clavo...!
PACO. Cómo!...
BALT. Y que 'ls quiero al momento!
PACO. Pero...
BALT. (*inter.*) Nada!
ANT. ¿Se ha pensado
que tractaría cuan tóntos!
BALT. Oh!... (*tornant á amenassarlo*)
PACO. Si vuelve á alzar el palo,
con el mismo he de partirle
la cabeza en mil pedazos!
BALT. Grandíssim lladre!
PACO. Usted hoy
quiere morir!... (*embestintlo*)
Descarado!...

BALT. Assessino!
 PACO (*agafantlo pe'l coll*) Que le ahogo!
 ANT. (*agafant a Paco*) Llamp del oell!
 PACO (*li dona una empenya y se 'n va corrent*)
 Si està borracho! (*Baltasar ha perdut l'equilibri*
y cau al sofà, rodantli 'l sombrero per terra)

ESCENA XV.

BALTSAR y ANTON, luego MATILDE.

BALT. Més que lladre!...
 ANT. Y se 'n ha anat!...
 BALT. (*absantse y cullint lo sombrero*)
 Bè prou que sabrè trobarlo!...
 Oh! y anirà á la presó!
 MAT. (*surtint*) ¿Qui anirà á la presó!...
 ANT. Vamos!...
 MAT. Fuig d'aquí!
 ANT. Anirà... á presiri!
 BALT. ¿Vusté!...
 ANT. ¿Jo!... no!
 BALT. En Paco!
 MAT. ¿En Paco?
 ANT. En Paco!
 BALT. Si! y si pugués,
 fins faria fusillarlo! (*se 'n va*)

ESCENA XVI.

ANTON y MATILDE.

MAT. ¿Qué hi ha?
 ANT. Res!... ja t'ho tinch dit;
 tu no t'hi tèn de ficar!
 MAT. Pro bè!...
 ANT. (*inter.*) Matilde!... Matilde!
 que callém! Escolta: ¿cuants
 dias li faltau á en Paco
 per teni 'l mes acabat?
 MAT. ¿Que se 'n va?
 ANT. Se 'n va: es dir, no;
 jo lo 'n trech! y cúya! aviat!
 ¿fins á cuan tè pagat ell?
 MAT. Fins al set del mas entrant;
 al set va veuir.
 ANT. Bè: ¿avuy
 cuants ne tenim?... Ja no ho sabs!
 MAT. ¿Avuy? vint y cinch.
 ANT. Donchs, de
 vint y cinch á trenta, 'n van...
 ¿cuants ne van?
 MAT. Cinch.
 ANT. ¿Ja ho sabs bè?
 Contém ab los dits; veyám.
 Vint y cinch y cinch... just, trenta:
 diguem cinch: ara hem d'anar
 fins al set del altre mes.
 MAT. Home, aixó luego es contat;
 set y cinch, dotze.
 ANT. (*contant ab los dits*) Just; dotze.
 Donchs, ¿cuánt li tinch de tornar?...
 ¿cuatre duros?
 MAT. Vint y cnatre
 pessetas.
 ANT. ¿Vóls dir?
 MAT. Si.
 ANT. Ah!
 bè; cad' hu 'l que siga sèu;
 pro cont'ho bè.
 MAT. Ja es contat;
 dotze dias, vint y quatre
 pessetas.
 ANT. Bueno: aixó fan...

cinch duros, ¿no?

MAT. Menos una
 pesseta.
 ANT. Ah! bè, bè, si; ja
 volia dir 'ho jo, cinch
 duros menos quatre rais;
 perque... dotze, y vint y quatre,
 y set, y cinch... es ben clar.
 (*ap.*) Vamos, que de cómpas ella...
 de saber, massa que sab!
 Dèixa 'm anar desseguida
 al cuarto á arreglar 'ho y, fast!
 aixis qu'ell torni, li clavo
 pe'ls bigotis; ja ho veurás!
 (*fa que se 'n va al cuarto*)
 MAT. Me 'n alegro!
 ANT. (*tornant*) Ah! escolta: digas:
 ¿aquet mes no tira pas
 á trenta un?
 MAT. No senyòr.
 ANT. Es que no li vull quitar...
 ni un marvedis!
 MAT. No li quita
 res; ¿ell no li va donar
 dotze duros per un mes?
 ANT. Si.
 MAT. Donchs, ja es aixó.
 ANT. Endavant.
 Es que al menos vull que vegi
 que l'Anton es home hourat!
 y després, que ab los trapèllas
 com ell, s'hi ha d'anà ab un palm
 d'ulls: perque, com més estafas,
 més tèmen quedá estafata! (*se 'n va al cuarto*)

ESCENA XVII.

MATILDE y luego D. FERNANDO.

MAT. Ara ho comprech tot!... En Paco
 te uns sentiments tan danyats,
 qu'en fè embolchs de mal género
 tan sols se sab dedicar!...
 sèuto que 'ls peus aquí á casa
 haja pogut posar may! (*se dirigèix al menjador*
cuán veu aparèixer á don Fernando pel fondo y 's
queda) Dèu lo quart.
 FERN. Dèu la quart, noya.
 Oy, que vè divinament.
 (*ap.*) Li daré una reprensió;
 qu'ella també la merfix.
 MAT. (*ap.*) La sèva cara m'imposa.
 FERN. Digui: ¿sab abòut es aquell?
 MAT. ¿En Cárlos vól dir?
 FERN. Si, en Cárlos!
 MAT. Deurá ser...
 FERN. (*inter.*) Senti's primèr.
 (*sentantse*) Suposo que será á classe.
 MAT. ¿A la classe... del café!
 FERN. Si senyòra! massa sab
 vusté, tant com jo matèix,
 qu'en Cárlos, lluny d'estudiar,
 ha malograt aquí 'l tèmps,
 fèntme gastá... un impossible!
 y vusté la culpa 'n tè!
 Y aquet silenci que guarda
 me próba ben clarament...
 si senyòra! bèu cla 'm próba
 que lo que li dich es cert!
 Pro digui 'm, santa cristiàna,
 ¿que uo ho veyá?... ¿que no ho véu
 qu' es mòlt punible la falta
 que vustés dos han comés?

- MAT. ¿ Falta, diu!...
- FERN. Falta! y es falta voler així ocultament acariós una esperansa d' un amor que no pöt ser! Es falta! y falta gravíssima perdre així 'l temps vusté y ell; vusté per ell, tal vegada, deixant las feynas per fer, y ell no estudiant més que un libre, y aquet libre era vusté! Es falta, repito! y falta... gravíssima hasta l' ecstrém! Estimarse!... Si senyora!... ¿ Quina solució n' han trèt d' aquet intrincat problema?... voldria que m' ho digués! Aquestas cosas se dexan per cuan no 's tés res que fer!... y la persona en lo mon may hi está sense fer res! Resúmen: á més de falta, es perdre 'l temps tontament! (ap.) La reprensió aquesta haurá donat lo resultat que jo volia que des. (alt) Ara digui'm ¿ lo seu pare ahont es? Ha entrat al cuarto; surt luego. Jo al d' en Cárlos entraré!... (fent que hi entra) Cuan vinga en Cárlos, li diga qu' entri aquí immediatament! (tornant cap á n' ella) Digui: ¿ n' está convensuda?... ¿ La seva falta comprén? (ap.) Sembla que sí. A oop d' avisos, veyám si 'ls corregirém! (entra al cuarto l' en Cár.)

ESCENA XVIII.

MATILDE, luego ANTON.

- MAT. Cada volta entra al meu cor una gòta més de fel!...
- Cárlos!... t' he donat paraula per donarnos més torment!
- ANT. ¿ Ja sèns!... (Matilde s' alza) Veyám si es aixó, vina, que aquí ho contarém. (posa 'ls diners sobre la taula) ¿ Qué miras?... ¿ no són dos duros?
- MAT. Sí senyor.
- ANT. ¿ Qué són dolents!
- MAT. No, ja són bons.
- ANT. Oh, si á cas, ja me 'ls va doné ell mateix; u' estich segur; me 'n recordo; que de memoria y talent... ne tinch molt! aixis de lletra. (á una mirada de Matilde qu' ell no comprén) ¿ Qué vols dir!... (referintse á 'ls diners) Que ja está bé. ¿ Si? donchs, ara, aixis qu' ell tòrni, los hi dono, y á passeig! (Paco vé pe' l fondo y Matilde se 'n va)

ESCENA XIX.

ANTON y PACO.

- PACO Me has burlado!... (ap. per Matilde) (veynto) Miri; tienga; recógelos usted! (separantse de la taula) (prenent los diners) ¿ Cuánto hay aquí? ¿ Ya está exacto?
- ANT. Sí; hi hay lo que hi debe habert!... y sinó, puede contar 'ho.

- PACO Corriente, lo contaré.
- ANT. Sí, y después tiri las brocas al fuego!
- PACO (després d' haberblos contat) Bueno; está bien. (entra al seu cuarto)

ESCENA XX.

ANTON, luego un CAMÁLICH.

- ANT. Vaya un 'l alhaja!... Euseném' hi la pipa que 'm distraurá; perquè, ab tanta y tanta cosa, he agafat mitj mal de cap.
- CAMÁ. Dèu los guar. ¿ Que no es aquí un senyor que m' ha avisat que vingúes?
- ANT. Voléu di en Paco, ¿ no es vritat?
- CAMÁ. Oh, no ho sè pas: un senyor que dú patillas y bigoti refilat.
- ANT. Bueno, sí, ja es ell.
- CAMÁ. M' ha dit que li habia de portar un bagul...
- ANT. Sí; que es lo donga y surtirme ben aviat.
- CAMÁ. Oh, 'l qu' es jo, aixís que 'm despatxi!...

ESCENA XXI.

ANTON, CAMÁLICH y BALTASAR.

- BALT. M' ha fet érrer com un gat; pro 'l qu' es ara no m' escapa, ja li tinch parat lo llas!... Estich suat de debb... (trayentse 'l sombrero y present la ma á l' Anton y portantsela al front) veurá, miri, t'óqui 'l cap.
- ANT. (retirant la ma y aixugantsela) Sí! ja ho veig. (Baltasar s' aixuga tambe 'l front)
- CAMÁ. (á l' Anton) ¿ Qué n' hi ha per gayre?
- ANT. (á Baltasar) Ara vénen á buscar lo seu bagul.
- BALT. (al Camállich) ¿ Qui, vusté?... bè prou que se 'n guardará!
- CAMÁ. ¿ Qui, jo? ¿ Donchs, porque m' avisan?
- BALT. No ho fassi pas!... Dèu lo 'n guar!... porque anirá á la presó!... (á l' Anton) y vusté...
- ANT. (inter.) Que ben aviat me tragui 'l bagul de casa... y á n' ell y tot!
- BALT. Cú!... qu' es cas!... vusté 'n será responsable: ha de quedar secuestrat.
- ANT. ¿ Jo... sucrustat!
- BALT. No vusté, lo bagul; y entèngui ho clar, que si surt d' aquesta casa, l' un y l' altre 'n respondrán! (á l' Ant. y Cam.) ¿ Del bagul?... ¿ qué hi tinch que veürer?
- ANT. Y d' en Paco y tot!
- ANT. Bah, bah!...
- CAMÁ. Oh, y jo...
- BALT. (inter.) Vusté també, ¿ entèn?
- ANT. Donchs, miri; ho vagi á explicar á n' ell, qu' es allí al seu cuarto.
- BALT. Ah! ¿ sí?... ¿ es dir que ja ha tornat?... donchs, está bé; luego tòrno: no 'l dèixin pas escapar, ara que 'l tinch á la gavia; y que 'l tinch á la gavia; y senyors; prompte ho veurán. (se 'n va pel fondo)

ESCENA XXII.

ANTON y CAMÁLICH.

- CAMÁ. Bè, ¿donchs jo qué he de fèr ara?...
jo no sè que s' ha xarrat.
ANT. Bè, ja veurèu: ara vos...
No ho sè això com ha d' anar!
com que no veig que vól dir
ab això de... sucrustat.
¿Que l' entenú aquet tèrme,
vos que aneu per tot?
- CAMÁ. Jo pla!
¿No diu qu' ell es allí dins?
farè 'l que 'm diga, veyam.
(entra al cuarto d' en Paco)

ESCENA XXIII.

ANTON, luego MATILDE.

- ANT. ¿Qué rediable voldrà dir...
sucrustat? No ho entèch pas.
Oh!... y jo hi tiuch d' anà ab cuidado;
que no me 'n previngués mal!...
Ants que tràigun lo bagul,
la noya m' ho explicarà.
Matilde!...

- MAT. ¿Qué mana? Vina.

- ANT. Escòlta: això tu ho sabrás.
¿Qu' es... sucrustat? ¿Qué vól dir?
No l' entèch.

- MAT. T' ho dich ben clar:
sucrustat! si sabs qu' es, diga 'ho.

- MAT. ¿Que voldrà dir secuestrat,
tal vegada!

- ANT. Bueno, si;

- això pe' l' cas es igual,
(ap.) ¿Perqué 'm fa aquesta pregunta!...
si en Cárlos!...

- ANT. Respón! ¿qué fas!

- MAT. Secuestrat... es robar...
ANT. (inter.) Ja entèch!...

- (ap.) Vaja, 'l senyor Baltasar
robará 'l bagul á en Paco,
y aixís quedarán en paus.
(alt) Véyas, qui may més diria
que això volgués dir robar.

- MAT. ¿Robar?... no! Robat... una noya.

- ANT. ¿Cóm!... ara m' has atrapat!...
si això es cosa de baguls!
Ja veig que tampoch ho sabs!

- MAT. Bè, ja veurá...
ANT. (inter.) ¿Qu' he de veurer?
que no ho sabs, y s' ha acabat!

- MAT. Bè, pro, escòlta!...

- ANT. (inter.) Res, res! veste 'n!
ab tot te tèn de ficar!

- MAT. Si vustè m' ha fet venir!

- ANT. Donchs, ara te 'n faig tornar!
(donantli una enpenya i fentla entrar al cuarto)

ESCENA XXIV.

ANTON y luego PACO y CAMÁLICH.

- ANT. Sucrustat! ¿Qué voldrà dir!
Vaya un tèrme més estrany!
Y que no hi ha més reneye,
lo bagul no 's pót tocar!
PACO (surtint del cuarto ab lo Camállich que porta 'l bagul y dirigintse al fondo per anarse'n, diu á l' Anton ab enfado) Abur!

ANT. (detenintlos) Cal d' aquí no 's mueven!

PACO ¿Qué!...

ANT. Que 'l señor Baltasar
ha sucrustado al bagul,
y á usted y no se que más!

PACO Que se secuestró á si mismo! (fent que se 'n va)

ANT. (detenintlo) No señor!... no!... cal!... qu' es cas!

PACO Mire usted que es mucha porra!

CAMÁ. Bè, jo no vull més de cap.

PACO (al Camállich) Sígame usted.

ANT. (posante á la porta per no dexarlos passar)
No señor!...

Que no salen!

CAMÁ. (descarregantse 'l bagul) Bah, bah, bah!...

PACO (al Camállich pe' l' bagul)
Cargue usted con él; respondo...

CAMÁ. (inter.) ¿Respón de tot? endevant.

(torna á carregarse 'l)

PACO Si, hombre, sí.

ANT. Si; ja 'n responde!...

Li digo que no saldrán!

PACO ¿Cómo, no! (al Camállich) Sígame usted.

ANT. Miréu qu' ell es perderá!...

CAMÁ. (tornant descarregarse 'l)

Bah, bah, bah!... busqui 'n un altre.

Nada!... yo... (al Camállich que 'l cregui)

ANT. No 'l creguéu pas!

CAMÁ. (tornant á deixar lo bagul que tornaba á carregarse)
Encara 'm tornarán boig!

ESCENA XXV.

DITS, BALTASAR, l' ALCALDE de barri y dos MUNICIPALES.

BALT. ¿Alhónt es!...

ANT. A témps ha arribat!

PACO (ap) Vive Dios! me lo temia!

BALT. (á 'ls Municipales) No 'l deixin pas escapar.

(los Municipals se quedan á la porta del fondo)

CAMÁ. ¿Es el señor? (senalant á Paco)

BALT. Si.

PACO ¿Y qué quieren?

BALT. Agarrarlo!

ANT. Net y clar!

BALT. Aquellos cinco cientos duros,

senyó Alcalde, que ja ho sabs.

ALCAL. (á Paco) Veniga usted.

CAMÁ. (ap y separantse del bagul) No m' embolico!

PACO (á Baltasar) Suélteme.

ESCENA XXVI.

DITS, D. FERNANDO, luego MATILDE.

FERN. ¿Y això!... ¿qué hi ha?

BALT. Miri quo vól fugir!... (al Alcalde per Paco)

ALCAL. Alto!

MUNI. Alto!

PACO ¿Qué derecho hay
para detenerme?

ALCAL. Hombre!...

BALT. Paco!...

PACO Señor Baltasar!...

BALT. Señor... nada!

FERN. (ap.) Quina casa!...

ANT. Senyó Alcalde, hi haja pau!

PACO (al Camállich y agafant una nansa del bagul)

Tome un asa! (Camállich pren l' altra nansa)

(agafantse ab lo bagul per privar que se lo 'n dé-

gan) No señor!

ALCAL. (á Paco) No puede ser!

PACO (agufat al bagul) Se verá!

ALCAL. (agufat ab Paco) Pues, véngase y lo veremos!

ANT. (separantlos) Cuidado, que 's farán mal!

FERN. (ap.) Es un agregat de boits!
 ALCAL. (à Paco) Vendrà!...
 PACO Por fuerza, jamás!
 BAL. Vendrà!
 PACO No señor! no iré!
 por simples dendas no hay motivo para prenderme!
 ALCAL. Se trata aquí de algo más; no es simple deuda; es estafa!
 BAL. Un robo, millòr diré!
 PACO ¿Yo un robo!...
 CAMÁ. Bè, ¿á mi qui 'm paga?
 ¿que també m' estafará?
 ALCAL. (à Paco) Por última vez le digo que siga usted!
 PACO Es que...
 BAL. (inter.) Ca!...
 no hay excusas que li valgan!
 ALCAL. Siga usted! (agafaulo per un bras)
 PACO (seguint) Vamos allí!
 ANT. (al Alcalde) Ah! digui 'm ¿y aquet bagul?
 ALCAL. Se queda aquí. (se 'n va ab Paco y Municipals)
 BAL. Secuestrat!
 ANT. Bè; pro ¿qu' he de fèr?
 BAL. Guardarlo.
 ANT. ¿Res més?
 BAL. Res més. (fa que se 'n va també)
 ANT. Oh, això ray.
 CAMÁ. (à Matilde) ¿Ho véus ara, tu que deyas qu' era cosa de robar?
 ANT. Bè; pro ¿y ara á mi qui 'm paga?
 BAL. En Paco, que os ha llogat.
 (tornant del fondo) Senyò Anton, ara dispensi;
 CAMÁ. (à D. Fernando y Matilde)
 y tòts vustés... Deu los guart. (se 'n va)
 CAMÁ. Si que m' han fet fèr bè 'l ximple!...
 ANT. Anéu ab ell. (senyalant à Baltasar)
 BAL. (dende la porta) Just.
 CAMÁ. (seguint) Hi vaig.

ESCENA XXVII.

ANTON, MATILDE, D. FERNANDO y luego CÁRLOS.

FERN. Quina casa!...
 ANT. Ja ho pòt dir!...
 FERN. y aquet bagul sucustat! (Cárlas ve pe'l fondo)
 FERN. Cárlas!... vina!...
 ANT. Noya!... veste 'n!
 FERN. Vès lo bagul á arreglar!...
 immediatament!
 ANT. (à Matilde) Y prompte!
 MAT. (ap. y donant una mirada à Cárlos)
 Se 'n irá!... (entra al seu quarto)
 CÀR. (ap. y donant una mirada à Matilde)
 Me 'n vaich d' anar!...
 (entra al seu quarto)

ESCENA XXVIII.

ANTON y D. FERNANDO.

FERN. M' ha bèn enganyat vusté!
 ANT. Sí; ara fàssi 'm un sermò;
 que bè prou mal de cap tinch!
 FERN. Li dich que m' ha enganyat!
 ANT. ¿Jo?...
 FERN. Vusté! sí!
 ANT. No!... vusté á mi!...
 es di, 'l sèu fill! si senyòr!
 FERN. Vusté!... es dir, la sèva filla!...
 tòts dos, m' han perdut al noy!
 ANT. D. Fernando!... D. Fernando!
 FERN. Senyò Anton!... y senyò Anton!

ANT. Val més que parlém ab calma,
 si hem de parlar.
 FERN. No! no! y no!
 ja està acabat! que ab persònas
 com vusté... callá es millòr!
 ANT. ¿Qué vól dir!
 FERN. Lo que vull dir...
 es lo qu' he dit!
 (anantse 'n al cuarto d' en Cárlos)
 ANT. Ah! ¿sí?... Donchs,
 ara vusté 'm sentirá!...
 tant si vól, com si no vól!
 FERN. ¿Sab qu' es un home...
 ANT. (inter.) Ja ho sè!
 no m' ho ha pas d' esplicá això!
 Y 'l sèu fill es, perque ho sapiga,
 un gandul! un dormidòr!
 no estudia! no va á classe!
 y fa campanas! y no
 fa caudela may al vespre!...
 FERN. (inter.) Calli, si vól!
 ANT. Y no pòt
 ja ser més estarlocat!
 y es un perdut! y es un tros
 de burro! y un calavèra!
 y un mal educat! y un boig!
 FERN. Senyò Anton!... que vusté acaba
 d' cessaperarme!
 ANT. Per xó
 matèix no li he volgut dir
 aquet matí; y si llavors
 l' he enganyat, vé li aquí que ara,
 bèn net y clar, li he dit tòt!

ESCENA XXIX.

D. FERNANDO, ANTON y CAMILO (del seu quarto.)

FERN. Anémse 'n d' aquesta casa;
 perque jo ja no sè abònt sòm!
 (va al cuarto d' en Cárlos)
 CAM. (detenintlo) D. Fernando, ants no se 'n vaja,
 li vull demaná un favor.
 FERN. Vusté disposi, Figüeras,
 Casasaca, servidòr! (entra al cuarto)

ESCENA XXX.

ANTON y CAMILO.

ANT. No 'n fassi cas; es mòlt sabi;
 pro res més.
 CAM. A vusté, donchs,
 podrè millòr dirigitme,
 y luego vusté...
 ANT. (inter.) ¿Qué vól?
 CAM. Li parlaré d' un assumto,
 qu' es enestió de vida ó mort.
 ANT. ¿Qué diu ara!... ¿Encara hi ha
 algun embolich més gros!...
 CAM. Escòlti: 'ls pares tòts vóien
 la ditxa de 'ls sèus fills. ¿Còm!
 ANT. Vusté es pare; tè una filla;
 CAM. si ditxosa la vól...
 ANT. (inter.) Oh!...
 no parli més; ja l' entench!...
 No pòt ser!
 CAM. Pro...
 ANT. (inter.) No senyòr!
 vusté no es per la Matilde,
 ni ella per vusté tampoch!
 CAM. Si no m' ha comprés encara.

- ANT. Massa que ho tinc comprós tot!
y antes no m' armi més greuca,
ja pòt tocar també 'l dos!
Si, si, ja se 'n pòt anar,
y com més aviat millor!
- CAM. Està molt bè; pro, á lo menos,
pénsi que si ara 'l seu cor,
ple de disgust y afectat
á causa d' aquets trastòrns,
lo domina per complet,
despreciant tota rahó...
també 'l cor de la Matilde
y 'l d' en Càrls, plens d' amor,
tan sols l' amor los domina,
no escoltan rahòns tampoch,
y, contrariats, los espera
tan sols etern desconsol!
No es per mi que li demano
jo la filla, senyò Anton;
es per l' amic á qui aprecio,
es per qui tè d' ella 'l cor,
per qui pòt fèr-la ditxosa,
y ser per ella ell ditxós!
- ANT. Ja veig que vusté també
fóra bon predicador!
- CAM. Jo li dich lo que conech;
fassi 'l que vulga.
(*se 'n torna al seu quarto*)
- ANT. A cap sòm!

ESCENA XXXI.

ANTON, D. FERNANDO y CÁRLOS (*que portan lo bagul d' una mansa cad' un*) y MATILDE (*que apareix en la porta del seu quarto*)

- FERN. (*á l' Anton*)
Dèu lo guarit!... (*á Matilde*) Estiga bona!
ANT. P'òssihò bè!
FERN. (*trant del bagul*) Càrls!...
(*fantlo seguir per fora cap al fondo*)
(*deixant anar lo bagul á terra*) No!
CÁR. ¿Cóm!
FERN. Matilde!... (*anant cap á n' ella*)
CÁR. (*anant cap á n' ell*) Càrls!...
MAT. (*agafantla d' un braç y separantla d' ell*) Ey!
FERN. (*agafantla també y separantla d' ella*) ¿Y ara!
ANT. (*á ella*) Bè!...
FERN. (*á Càrls*) Despedeixo, si vòls!
pro en general, y per sempre!
ANT. Y per sempre, si senyòr!
CÁR. Pare!... (*ab tò de súplica*)
MAT. Pare!... (*id.*)
FERN. (*ab aspèrea*) Filla!...
ANT. (*id.*) Fill!...

CÁR. Despedeixo!
(*ab resolució*) Està bè!... pro
ja que ara vusté aixís deixa
l' amor mèn ferit de mort...
pòt se 'm dóixi l' amargura
sech de tòt afecte 'l cor!
Si avuy d' ella 'm despedeixo, (*de Matilde*)
pòt ser demà de tot 'hon';
que 'l que pert la seva ditxa
no tróba consol enloch;
y 's lléna al camí del vici,
ó desapareix del mon!

- ANT. Aixó es més fort del que sembla!
FERN. Desgraciat!... ¿qué vòls fèr, donchs!
A veure, explica't!
ANT. Sí!... explica't!
MAT. Pare!...

- ANT. (*inter.*) Calla tu, si pòts!
CÁR. Pare, si vòl que jo siga
bon fill, digne del amor
de vusté, que 's meus debers
sámpiga cumpli ants que tòt
com estudiant y com home,
no s' empényi en que ara jo
falti á n' ella á la paraula,
fènt la desgracia de 's dos!
- ANT. Pro ¿ahónt va, si no tè carrera...
ni la tindrá may tampoch!
- FERN. Si vòl, tè sobrat talent!
lo que pòt di es que no vòl!
- CÁR. Me tróbo dins del quart any...
FERN. (*inter.*) Es molt cert.
ANT. Y bè, ¿qué!
CÁR. Són
dos, sens aquet, los que 'm faltan;
tres anys se pòden fè en dos:
l' any que vò juro ser mètge!
baix aquesta condició,
¿será ella mèva y jo d' ella?
ANT. Ara si qu' es serio aixó!
FERN. Escolta: ¿tu prométs...?
CÁR. (*inter.*) Juro
ser desde avuy un fill bè!
FERN. (*inter.*) ¿Y vusté...?
ANT. Ella ja es prou bona;
sols de tant en tant fa 'l boig!
MAT. Jo l' estimo!... bè ho sab ell!
Pare...
ANT. (*inter.*) Calla!
FERN. Senyò Anton...
ANT. D. Fernando...
FERN. ¿Que li consènt?...
ANT. ¿Y vusté?...
FERN. Jo...
ANT. Y jo...

ESCENA ÚLTIMA.

DITS y CAMILO (*de moment.*)

- CAM. (*colocant's entre 's dos*) Tots dos
diguin que sí, y santas Pascuas;
que, al cap y al fi, es lo millòr.
- ANT. Donchs, si ha de ser...
FERN. (*á Càrls y Matilde*) Abrasséuvos!
CÁR. (*abrassantla*) Matilde!...
ANT. (*separantlos*) Ey!... poch á poch!
(*á D. Fernando per en Càrls*)
D' aquí dos anys, si ell es mètge,
m' hi confrònto.
- FERN. Y sinó, no!
CAM. Matilde, ho será.
CÁR. (*ab convicció*) Ho será!
ANT. Ja ho veurém, si sòm vius tòts.
(*al públich*) Y si 's hem donat lo sí...
tant bè jo, com lo senyòr,
(*señalant á D. Fernando*)
es porque sempre estaríam
entó UN AGREGAT DE BOITS.

FI DE LA COMEDIA.

LA FLOR DE LA MONTANYA

DRAMA CATALA DE COSTUMS, EN TRES ACTES, Y EN VERS;

estrenat ab extraordinaris aplausos en lo Teatro Romea de Barcelona, en la nit del 11 de Abril de 1871.

A D. Cayetano Ventura y Prunell,

Professor de llatinitat y humanitats.

Germà d' apòstolat en la espinoza carrera de la ensenyansa: mèlts han sigut y son los poetas y escritors en general que han posat y posan devant de las sèvas obras lo hom d' un personatge, preclar per los sèus titols de noblesa, ó distingit en lo camp de la política, ó bè famós en la carrera de las armas; pero ab qui no 'ls juntan, ni 'ls han juntat may los llassos, no dich de la família, si que ni 'ls d' una verdader' amistat: cosa que 'm còsta foras d' entendre, com no sigan semblants dedicatorias fillas del agrahimènt del Autor en obsequi d' algun favor rebut, ja que no d' un pur y desinteressat afecte.

Jo, que fujo de l' aduació, per l' horror que tinch á la mentida, y no sé fer cosa qu' enloga un segon fi, á tu, per la única y sencilla rahó de ser amic y companys de sempre, t' dedico aquesta obra, seguramènt la menos defectuosa fins ara de las mèvas y per consegüent la més volguda y aplaudida del públich y la en més bon lloch posada per tots los periódichs. Reb, donehs, aquesta FLOR DE LA MONTANYA, filla de las vacaciones del prócsim passat estiu, com una petita proba de lo mèlt que 't còl ton bon amic y company de professorat

L' Autor.

Barcelona 24 d' Abril de 1871.

REPARTIMENT.

Personas.	Actors.	Personas.	Actors.
FILOMENA.	D. ^a Balbina Pi.	RICARDO.	D. Miguel Llimona.
ANDREU.	D. Lleó Fontova.	VICENS.	D. Iscle Soler.
NARCIS.	D. Rómulo Cuello.	PAU.	D. Joseph Cincóllas.
RAFEL.	D. Frederich Fuentes	BENET.	D. Joan Perollé.

L' acció tè lloch en una casa de camp del tèrme d' Olot: época actual.

ACTE PRIMER.

Un pati d' una casa rica de pagès; al foudo un gran portal que don' al camp; à la dreta duas portas, la primera es la de la cuadro, la segona la del hort; y à la esquerra una galeria descuberta sostinguda per tres archs; en l' arch del mitj una escala de pedra que conduhéix à dalt; en lo primer replà un rastillo de ferro de las dimensions del arch; en los altres dos archs una gran reixa de ferro, y los espays entre las reixas y los pilans estaràn aparellats ab mahons. En ditas reixas hi haurà varias cynas de pagès penjadas.

ESCENA PRIMERA.

BENET, *sentat en lo primer replà de la escala, zintant y manegant un tràmec*; PAU, *per lo foudo, entrant feizos de canyas al hort. A fora 'l portal figura haber' hi un matxo ab esquellinchs que hu servit per poactar los feizos de canyas.*

PAU Vèyas, tu, Benet, que 'l matxo no se 'n vaja; vès allí, que las moscas l' atormèntan.

BENET Si, ara hi corro tot seguit; anculi á esquivar las moscas; jo tinch prou feyna per mi en manegar bès aquet tràmec.

PAU ¿Que no ho sents que 's esquellinchs no pàran may? *(entra al hort)*

ESCENA II.

BENET, *aviat ANDRÈU, en la galeria.*

BENET Pobre bèstia!... no 'm parlém pas; quin fatich!... que se las esquivi á colps de cúa, si está servit. Tothom es bo per manar y ningú per obehir.

ANDR. Benet. Tu!

BENET Ay, l' amo!

ANDR. Sort!

BENET *(absantse)* ¿Qué màna?

ANDR. ¿Qué fas aquí?

BENET Estich manegant lo tràmec per cavar las cols; te fich.

ANDR. ¿Es dir que per manegar-lo hi has d' estar fins á la nit?

Tu sempre guajes de fam y de foyna.

(se retira de la galeria per baizar á la escena)

BENET *(vegent que s' ha retirat)* Y es aixis; de treballar no n' hi ha cap burro gras; no hi ha perill.

(se torna sentir y zintla)

ANDR. Vaja, vaja, un poch més d' aire y á véuer si ho enllestim; que sempre tócas á son.

BENET *(absantse)* Bè, bueno.

ANDR. *(remedantlo)* Si! ja t'... ¿Cuánta dits hi ha aquí? *(posantli lu ma devant de 'la ulla)* Que sèmp re dormis!...

BENET Prou, si dórmo; n' hi ha sis.

ANDR. Ara matèix serà hora de que t' avisapis un xich.

BENET Si...

ANDR. Vaja, vès més artero!

BENET *(ap.)* Bon amo; pro massas crits. *(va al hort y, sent á la porta, torna)*

ANDR. No he vist xicot més gallofo.

BENET Ah! escoltéu; m' he reflectit.

ANDR. Vós á cavar cols!

BENET Bè, bueno, home; pro volia dir qu' en Pau ja ha portat las canyas per fèr la tanca al jardí.

ANDR. Bè!

BENET Pro n' ha dut quatre feizos, y vos li heu dit quatre ó cinch.

ANDR. Bè! si! vès á cavar cols; qu' èts més tonto que la nit!

BENET Bè, bueno; jo ray, ja hi vaig; vos me fèn entretenir. *(se 'n va al hort)*

ESCENA III.

ANDRÈU, BENET y PAU.

PAU *(que surt del hort y tòpa ab Benet)* Eh!... poch á poch, animal!

BENET *(á Andreu)* ¿Veyeu ara qu' es ha dit?

PAU A tu t' ho he dit, tros de burro!

BENET Ah, bè, bueno. *(entra al hort)*

ANDR. A!a! enllestim!

PAU ¿Descollaré 'l matxo ara?

ANDR. Si, descolla'l tot seguit; que després farém la tanca.

PAU Está molt bè. *(se 'n va pe 'l foudo)*

ANDR. D' aixó 'n dich un mosso; sab menos l' altre despart, que aquet adormit. *(entra al hort. Filomena surt á la galeria y crida ab ven baiza á n' en Pau; aquet ve y reculant d' Andreu, tren una carta de la butxaca y la ensenya á Filomena; aquesta baiza á la escena de seguida)*

ESCENA IV.

FILOMENA, luego PAU.

FILO. Pst!... Pst!... Pau!...

PAU Bèixi; depressa; miri. *(ensenyantli la carta)*

FILO. Ja baixo.

(se retira de la galeria per baizar á la escena)

PAU S' afànyia.

(mirant per tot ab por de ser vist)

Diu me 'n guart que 's descubris; quin saraho so m' esperada!

FILO. Dònam 'la.

PAU *(dantli la carta)* Tinga. *(fa que se 'n va)*

PAU Pau.

PAU *(toruant)* Diga.

FILO. ¿No t' ha dit res de paraula?

PAU No senyora; diu que tot ho trobará aquí en la carta.

(torna fer que se 'n va)

FILO. Bè; pro... ¿estaba trist ó alegre, ó estaba...?

PAU *(inter.)* Si, bè n' estaba.

FILO. ¿Alegre?...?

PAU Ell sèmpre trempat; si ja m' esperaba ab ansia.

FILO. ¿Y de lo que jo li dich en aquellas quatre rallas no li has conegut tristesa?

PAU *(ab por d' estar ab ella y ser vist)* Mare de Dèu!... no!... si!... vaja!... D' aquella manera, ¿entén?

(per la carta) Ja ho trobará aquí, que ho marca.

FILO. Bè; pro escolta: ¿no t' ha dit...?

PAU Es que 'l sèu avi... caramba!...
Ja pòt pensar que hi haurà
tot lo que... en fi, no hi fa falta
ni una coma; aixis m' ho ha dit.
Ah! y que vindrà aquesta tarde.
(Ab! y salt) ¿Que dius!...

FILO. Vindrà, si senyòra.
PAU ¿Ja ho sabs bè?
PAU Si m' ho ha dit; vaja!
FILO. Si, si que vindrà, no ho dúpui.
PAU ¿Y donchs, perquè m' ho callabas?
FILO. Perque ja li din aquí, *(per la carta)*
PAU ¿No t' ha dit l' hora?
PAU A las quatre:
y ja sòn prop de las tres;
ja pòt ser arit d' Olot ara.
FILO. ¿Vindrà sol?
PAU Si, y tot cassant,
per més dissimulo encara.
Miri que 'l sèu avi vè!
(fa que se 'n va depressa)
FILO. No vè pas.
PAU Oh!... ¿y si m' atrapa
enrahonant?
FILO. Si no vè.
PAU Y bueno!...
(per la carta) Ja ho trobarà aquí.
(se 'n va corrent pel fondo) Qu' es plaga!

ESCENA V.

FILOMENA sola.

Diu que á las quatre vindrà;
y en Ricardo será á casa,
y 'l pare y l' avi també!...
Veyám lo que diu la carta.
(llegix) « Estimada Filomena:
comprech lo disgust que passas,
y cregas que 'l disgust teu
está ferint la mèva ànima.
Si 'l teu pare ab aquest jove
está empenyat en casarte,
creyent que t' farà ditxosa
y tu créus ser desgraciada,
no 'm preguntis qué has de fèr;
consult' ho al cor, y ab vèu clara
ell t' ho dirà, com á mi
m' ho ha dit ja 'l mèu, no fa gayre.
Si, estimada Filomena;
tinch jo en tu tanta confiansa,
que, sabent lo que m' estimas,
y, com tu sabs, jo estimante,
del mèu cor la vèu seguríxo,
creyent bè que has d' ajudarme.
Surtiré á las tres d' Olot,
y aixis que tóquin las quatre
en lo rellotge del Mas,
á pochos passos de la casa
descarregaré 'l fusill;
tu, al sentir la senya, baixa;
que á demanarte vindrà
al teu avi y al teu pare.
Si la vèu del cor escoltas,
es empresa realisada:
en tu confia en Rafel.
Filomena, hasta las quatre. »
¿ A demanarme vindrà
aquesta matèixa tarle!...
(lo rellotge toca las tres)
Las tres ja!... Obrar tan de prompte!...
Y no 'n saben res encara

ni 'l pare, ni 'l avi!... y crehuen
ab en Ricardo casarme!...
Pro... ¿jo he de sé infelis?... No!... *(decidida)*
Que vinga d' una vegada!

ESCENA VI.

FILOMENA, ANDRÈU y BENET.

ANDR. *(á Benet)* Ja que no èts bè per cavar,
donchs, pòsa 't á pelar canyas.
BENET Si sempre se 'm desmanèga
aquet remaleit tràmèch!

ANDR. Agafa 'l podall.
BENET Bè, bueno.
ANDR. Y cuan las tingas peladas...
BENET No las tindré de pelar.
ANDR. Endevinat.
BENET Ja ho pensaba.
ANDR. No vull d' aixó!
BENET ¿No, y donchs, qué?
ANDR. Que hi fas gallet, per plantarlas,
y las escapdas de dalt.
¿Ho entòns?
BENET Gallet... y escapdasas.
FILO. *(ap.)* Lo cor vòl saltar de goig
y 's troba oprimit per l' ansia.
BENET *(se 'n va á la reixa de la drete de la escala, deixa 'l
tràmèch desmanegat á terra y pren un podall qu' es-
tá penjat en dita reixa y forejuntlo ab las mans
per cèurer si está fort, diu)*
Ara també se m' hauria
de desmanegar; ja balla, *(se senta á terra al peu
d' un feix de canyas qu' en Pau s' haurá descui-
dat d' entrar al hort cuan los altres)*

ANDR. No ho fassis pas aquí aixó.
BENET ¿Y donchs?
ANDR. Al hort.
BENET *(alsantes y aiantes 'n deixant lo feix)*
Bueno, vaja.
ANDR. Te n' has de 'n portá aquet feix.
BENET ¿Perqué?... si al hort ja n' hi ha d' altres.
ANDR. ¿Qué ha de fèr 'hi 'l feix aquí?
BENET Es que pissa.
ANDR. Que no 't cànrias!
BENET Bè, bueno, ja li duré.
(ap.) Aixó ray, ja m' ho pensaba. *(pren lo feix)*
ANDR. Malehit gallofo!... Au, depressa!
(donaantli una empenya)
BENET Bè, bueno. *(entra al hort ab lo feix y 'l podall)*

ESCENA VII.

ANDRÈU y FILOMENA.

ANDR. ¿Has vist?...
FILO. Ja treballa,
no li renyéu tant.
ANDR. No ho fassis
aixis.
FILO. Ja ho sè; pro 'n fèu massa.
ANDR. Vét' aquí lo que tens tu...
Tan bè mossos com criadas,
se 'l ha d' estar sempre alerta,
filleta, l' adagi ho canta;
la vista del amo engrèixa
al caball; es una màosima
que sempre he tingut present.
FILO. És molt certa.
ANDR. Així 'l teu pare
la volgués conèixer; pro
res d' aixó; se 'l ha calsadas

tan al revès, Filomena,
que 't prometo que m' enfada.
No sé porque tots los dias,
si no es á un' hora, es á un' altra,
habeu de tenir cuestions.

ANDR. Perque no va per la ralla,
no pensant com jo y com tots
los antepassats de casa :
y 'tu fa llàstima per ell...
y fins per tu me fa llàstima!

FILO. Ell sols desitja 'l mèu bé.

ANDR. Pro va errat; y no repara
que 'l que no escolta 'ls consells
cuau hi es á temps, per desgracia
cuau los voldria escoltar
ja es massa tart!

FILO. Avi...
ANDR. Jo ara
sento lo que pòt venir :
ell... y tu més qu' ell encara,
pudè un dia sentiréu
lo pes d' aquestas paraulas :
jo no ho veurè pas!... pudè
hasta 'l pa te farà falta! (*ab sentiment*)

FILO. Avi, per Déu...
ANDR. Filomena...
(*veient à Narcís que baixa de dalt*)
Calla, es ell, girém de plana.
FILO. (*ap.*) Déu sab lo que sucuhirà,
si eu Rafel vè aquesta tarde!

ESCENA VIII.

ANDREU, FILOMENA y NARCÍS.

NARCÍS. Ja en Ricardo torna. (*rient satisfet*)
FILO. (*ap.*) Sempre
pensa en ell!

ANDR. Si que se 'n causa
aviat de cassar; las vull
rostí ab lo dit las qu' ell-mátia.

NARCÍS. Pudè es prou bòn cassador,
(*se tira un puro y l' encen*)

FILO. Pòt ser sí.

ANDR. Al plat ja 'ls atrapa.
Fa vuyt dias qu' es aquí,
no ha mort ni un pardal encara,
y ha gastat més municions
que un soldat en tres campanyas.

NARCÍS. Bè, pro això no vol dir res.

ANDR. Es clar, per tu no, pamparra!
Això sí, sempre 'l gran puro :
fumas més tu que cap fábrica.

NARCÍS. (*ap. à Filomena*) ¿Què hi farém? rebecarias
d' ell, qu' hem de dissimularlas.

ESCENA IX.

DITS y RICARDO (*pel fanteo*.)

RICAR. Déu los quart.
NARCÍS. Hola!...
ANDR. ¿Y aixó?...
¿éom ha anat? ¿que 'n pòrta gayres?

RICAR. Cap: vinch á buscar pistóns.

FILO. ¿Ja 'ls ha gastats?

RICAR. Tots.

NARCÍS. Caramba.
¿Y qué se 'n hi vol tornar?

RICAR. Si senyòr.

ANDR. Si, fassi salva.
(*se'n va à las veixas y repassa las eyuas*)

RICAR. Jo 'l que crech que aquets pistóns
sòn humits; sempre 'm retardan.

NARCÍS. Pòt ser molt bè. Ja veurá.
Mira, Filomena, baixa
una capeta que hi ha
en lo calaix de la taula
del mèu cuarto.

RICAR. Ah... no...
NARCÍS. ¿Perqué?

RICAR. Sento qu' ella...
NARCÍS. No faltaba
mès; ¿que t'è que véurer? (*à ella*) Vés.
(*à ell*) Y ella ho fa ab gust.

RICAR. Gracias tantas.
Sòn tan amables vustós...
(*Filomena ha pujat à dalt*)

ESCENA X.

RICARDO, ANDREU y NARCÍS.

ANDR. Y donchs, se 'n hi torna; vaya.

RICAR. S' ha alsat un vol de perdius
aquí detrás de la casa
y s' ha parat al torrènt.

NARCÍS. A véurer, donchs, si las máta.

RICAR. Si s' hi deixan arribar...
ANDR. ¿No véu que passan tan altas,
pe' ls cassadors com vusté?

RICAR. Déch la pólvra molt granada.

ANDR. Justament es la pitjór.

RICAR. Bè, vull dir que déch bòn ' arma
y tinch bonas manas.

NARCÍS. Y es clar.

ANDR. Bè 's conéix prou que hi t'è trassa :
pro, en compta de perdigóns,
déu carregá ab grans de pansa ;
perque 'l trèt ni arriba á fer
l' afecte de la mostassa.

RICAR. Cal... 'ls pistóns que sòn humits.

NARCÍS. Això ho fa.

ANDR. Si; 'l rera-mañech.

RICAR. Miri que jo á Barcelona,
entre 'ls companys, passo plassa
de bòn cassador.

NARCÍS. Oh, ho crech.

RICAR. Com que probas ne tinch dadas
en mil casseras, y 'm donan
sempre ab justicia la palma.

ANDR. Home; aquí hi vè, ni pintat,
lo que solia di' 'l pare,
tractantse de cassadors :
deya que n' hi ha de tres classes :
que uns cassan, y cassan molt,
y de cassar may se cansan,
y no deixan per cassar
clot, ni cresta de montanya ;
pro... no tiran may, y 'ls dihen
cassadors; perque sols cassan.
N' hi ha uns altres que tiran molt ;
pro tiran com qui fa galas ;
es dir que aquets no més tiran,
y tirant, passan la tarde,
y 'ls dihen esquivadors ;
perque, es clá, esquivan la cassa.
Després vénen aquells que
ni per cassar ródan gayre,
ni tiran per esquivar,
pòrtan la escopeta ab trassa,
y aprofitan sempre 'l trèt
sobre la póssa que s' alza ;
y á aquets se 'ls diu matadors ;

- perque aquets són los que matan.
Ara, donchs, vegi vusté á quina de las tres classes pertenenix; si es de 'ls qu' esquivan, de 'ls que matan, ó 'ls que cassan. Com vusté may ha mort res, y de cassar luego 's cansa, y tó afició solament á tirar tiros en l' aire, los seus companys de cassera, si lo qu' es cassera saben, li haurán dat per Barcelona d' esquivador justa fama.
- RICAR. Francament, ne tó una idea de mi molt equivocada.
- ANDR. Próu.
- RICAR. Pues, per la divisió que fa vusté de 'ls que cassan, diré que són matador, y matadó en gran escala.
- ANDR. Donchs, no ho diria ningú; perque ho dissimula massa.
- NARCÍS A vy ne sabrà dar probas.
- RICAR. Vaya; per justificarme: no 'm vull descreditar; en fi, seria molta desgracia.
- NARCÍS Cuan menos mitja dotzena de perdus...
- ANDR. Prou, si, de guatllas. Dóna una mirada al hort; veyas aquell si treballa.
- RICAR. Vusté sempre...
- ANDR. Traficant.
- NARCÍS ¿Qué hi féu al hort?
- ANDR. Una tanca pe 'ls limoners; vèsho á véurer.
- NARCÍS (á Ricardo) Ja torno luego. (se 'n va al hort)
- RICAR. Oh, no fásia lo més petit compliment.

ESCENA XI.

ANDRÈU y RICARDO.

- RICAR. Vusté no fuma, ¿eh? (fent un cigarro)
- ANDR. No, gracies: de casa no sé ningú que haja fumat, ni que haja conegut cap vici; menos en Narcís, que no li 'n falta cap á apèndrer.
- RICAR. Home...
- ANDR. Tots hem sigut molt gènt de casa: ja 'l mèu avi va ser sempre molt treballadò; 'l mèu pare també; jo, ja ho véu, sòm vell, y no sé estar may en vaga.
- RICAR. Si, y Da Narcís lo mateix.
- ANDR. Si, 'l revés de la medalla.
- RICAR. Ps!... ¿Perqué ha de treballar? ell fa bè; bè fóra plaga.
- ANDR. ¿Cóm s' entèn!
- RICAR. Se 'n pót estar...
- ANDR. No hi fa res! Qui no treballa cuan polli, ha de treballar cuan es roci: es una máxima, y jo las tinch molt presènts. Encara n' hi diré un' altra: val més treballar, tonint, que treballar per guanyarne; y mal va qui aixís no pensa;

- d' aquí vè moltas vegadas que d' un pare ajustador ne sirrí un heréu escampa.
- RICAR. Tè molta rabéu; pro vusté també s'hi amohina massa.
- ANDR. Cal... al fondo del sach s'hi troban las engrunas: la gènt d' ara pensan sols en divertirse y en gastar.
- RICAR. Si, no es com antes; la societat está avuy molt diferentment montada.
- ANDR. Montada tan diferent, qu' es desmontada y per caurer.
- RICAR. Donchs, ¿qué hi farém?
- ANDR. Si, aixó es, ¿qué hi farém?... vingan sargatas, y festas, y diversions, y endevant sempre las atxas!... (ap.) Y encara dirán cintats!...
- RICAR. (ap.) Es un vell de bona pasta.
- ANDR. (avant á la reixa y callint lo trámech desmanegat que haurá deixat en Benet y avantse'n luego dins de la eadra) Veyám si trobo un tasó, per manegar bè aquest trámech.
- RICAR. (ap.) Convé fèrm 'hi bèn amich.
- ANDR. (ap.) Aquet xicot... tè mal aire!

ESCENA XII.

RICARDO.

Re: 'l mèu plan no pót faltar: Ricardo, aixó es una ganga! bona gènt, molt rics y tontos, y una noya jove y maca, qu' en dos dias la tinch mèva y 'n trach lo que 'm dón la gana. ¿Qué 'm fa l' estar ple de deutas y renyit ab los mèus pares, si aquí tinch de trobar tot lo que 'm podria fèr falta? Ricardo, aixó es una mina; es necessari explotarla: la fortuna 'm vè á la ma; si estrenyo, ja no m' escampa.

ESCENA XIII.

RICARDO y FILOMENA.

- RICAR. (ap.) Ah, ella; alhaguemla bè.
- FILO. Tinga. (donantli la capsa de pistons)
- RICAR. Gracies, Filomena: venint de tan bonas mans, faré avuy bona cassera.
- FILO. No crech que pugia influirhi.
- RICAR. Més de 'l que á vusté li sembla; vusté ho veurá.
- FILO. De tots modos desitjo que 's divertèxia.
- RICAR. Gracies: ¿cóm podré pagarli jo l' amabilitat seva?
- FILO. ¿Vól callá?
- RICAR. Ab carinyo pur, si 'l mèu pur carinyo accepta.
- FILO. May pagaré jo ab despreci un' amiatat verdadera.
- RICAR. ¿Y un afecte... apassionat pót trobar correspondencia?
- FILO. Ricardo...
- RICAR. ¿No 'm diu que si?

moltas vegades contesta
 més bé 'l silenci y rubor
 que la més clara elocuencia,
 ¿no es veritat?... Oh, compreneu bé
 la seva justa reserva:
 llegeixo dintra 'l seu cor
 per mi 'l puríssim afecte.
 ¿Qué molt que senti també
 per vusté una passió inmensa,
 y la sentís ja al instant
 que vaig tení 'l gust de véuerla?
 si desde llavors encara
 á Barcelona 's conserva
 la cesaca y grata memoria
 de la hermosa Filomena!...
 si en las reuniones vusté sola,
 era entre totes la reyna,
 y ab satisfacció recordan
 los centros de la etiqueta
 que 'l sol de tanta hermosura
 va eclipsar tantas estrellas,
 y ténen las ciudadanas
 envidia á la montanyesa!

FILO. Tanta adulació, Ricardo,
 no la esperaba.

RICAR. Permítia...

FILO. (inter.) Disposat sempre á burlarse.

RICAR. ¿Á burlarme, diu? no ho crega;
 á fèr justiciu y no més;
 á dirli la veritat sempre.

FILO. Las noyas... seu com las flors;
 segons quins vents las rodejan
 y segons están criadas
 en los jardins ó en las penyas,
 tinen aroma y colors
 en realitat ó apariencia;
 y van creixent vanitoses,
 plenas d' orgull se presentan,
 ó bé van creixent senzillas,
 quedantse sempre modestas.
 Per lo tant, lo seu llenguatge
 es vent que alhaga y aixèca
 á las flors de la ciutat,
 jardí de lujo y noblesa;
 pro á las flors de la montanya,
 que humils entre rocas creixen,
 en lloch d' alhagarlas, sols
 ofén la seva modestia. ●
 Sent aixís, totes las flors
 volen lo qu' es propi d' ellas;
 unas lo vent del jardí,
 altres lo vent de la serra;
 la veritat, donchs, qu' es lo vent
 que par la montanya régna
 es lo que 'ns dona la vida,
 l' adulació 'ns envenena!

RICAR. Sento que 'l meu franch llenguatge
 per adulació ara 'l prenga;
 ja sab que sòm franch.

FILO. Ja ho sè.

RICAR. Si li agrada la franquesa...

FILO. Si senyor; pò vusté en mi
 no hi trobará lo que 's pensa.

RICAR. ¿Qué vol dir?...

FILO. (interpretant lo desengany que li indica)
 (canbiant la idea) Que... no sòm tan
 hermosa com me pondèra,
 ni tinc la conversació
 d' una fina senyoreta.
 Criada aquí en la masía,
 sens una instrucció completa,
 á la forsa ha de trobar

que m' esproso á lo paguesa.

RICAR. Cuan dich que las ciudadanas
 envidian la montanyesa,
 es per la seva hermosa,
 per la conversació amena;
 los ulls de vusté fascinan;
 las paraulas euadenan,
 la sonrisa de 'ls seus llabris
 apassionats los cors deixa,
 y 'l metall d' aquesta veu
 es lo cant de la sirena.

¿Puch esperar de vusté
 que la mèva passió acceptia?
 Ja voig que ha format, Ricardo,
 de mí massa gran concepte,
 y dech estarli agrañida
 de 'ls elogis que 'm dispensa.

RICAR. Pro...

FILO. (inter.) No puch dirli altra cosa;
 que 'l pare pot ser l' espera.

RICAR. Es al jardí. (señalant que 's dirigiya á dall)
 ¿Que se 'n va?

FILO. Si; ¿ho va vusté...?

RICAR. (inter.) ¿Així 'm deixa?... (enseñant
 li un pensamiento que parla en lo trauc de l' america-
 na) ¿Conéix aquest pensament?

¿Veu si 'l guardo, Filomena,
 sent de vusté?... ¿Y 'l clavell
 que jo li he dat, no 'l té?

FILO. (ab fingida naturalitat) Ay!... véja...

RICAR. ¿No es desprecio?...?

FILO. En cap manera.

(ap.) L' he llenat!

RICAR. (ap.) Que candidèz!
 Bé, ja sab la mèva idea,
 ¿no es veritat?... Que jo l' estimo
 crech qu' es cosa manifesta,
 y també 'l seu pare y avi
 saben ja l' intenció mèva.
 De conseguint, entre 'ls dos
 ja no ha d' haber 'hi resèva;
 es precis parli ab confiança
 y que 'ls cumpliments se deixian.

FILO. ¿Vól dir?

RICAR. Es lo més natural;
 y perque la vull de veras... (va á besarli la ma)

(retirantla y ab dignitat)

RICAR. Ricardo! ¿Vól escoltarme?

FILO. Com! si aixé 'l meu cor espera.

RICAR. Donchs, digui; ¿es cert que m' estima?

FILO. ¿Y ho prenguta, Filomena?

RICAR. ¿Y créu vusté que sería
 felís ab mí?

FILO. En tal manera,
 que crech que sols ab vusté
 puch serho sobre la terra.

RICAR. Pues, si tinc de serli franca,
 ja que vusté tant s' hi empenya,
 li diré que créu mal.

FILO. ¿Cóm!...

RICAR. ¿Perqué ho diu?... No siga nena.

FILO. No.

ESCENA XIV.

FILOMENA, RICARDO Y ANDRÉU.

ANDR. Ay!... ay!... ay!... (per la cuadro)

RICAR. (ap.) Mal diable l' avit!

ANDR. ¿No li passa l' escopeta?

D' esperá estarán causadas

las perdius, si es que l' esperan.
 RICAR. ¿Vól dir?... ja hi serán encara.
 ANDR. Las que ha de matar, si.
 RICAR. A véurer,
 donchs, si 'l faré quedar mal,
 portantne mitja dotzena.

ESCENA XV.

DITS y NARCÍS, (per l' hort.)

NARCÍS ¿Encara parlan d' aixó?
 RICAR. Hasta luego.
 ANDR. (ap.) Quina pèssa!
 RICAR. (al passar devant de Filomena li allarga la ma; pro ella, fent que no ho réu, se 'n va á dalt, sense acceptarli) (ap.) Ni la ma!... (se 'n va pel fondo) (en sentit d' elogi) Quin jóve!...
 NARCÍS Un plaga!
 ANDR. ¿Perqué ho dihéu?
 NARCÍS Perqué m' ho sembla!
 ANDR. A fé que os equivoquéu!
 ANDR. No 'n parlem pas!

ESCENA XVI.

NARCÍS y ANDRÈU, PAU, (pel fondo) luego BENET, (per l' hort.)

PAU Andrèu.
 ANDR. Ella!
 PAU ¿Qu' he d' aná al hort?
 ANDR. Si, y ajuda
 á en Benet que hi es que péla
 las canyas. (Pan près un podall de la reixa)
 BENET (surtint) Si sòm aquí.
 ANDR. ¿Y ara, ahònt vas tu?
 BENET Ay, ay!... á béurer.
 ¿Que os pensáu que no he fet res?
 n' he pelat mitja dotzena,
 y he fet los gallets y tot,
 Cuan jo vull, faig molta feyna;
 que 'l treballar ja m' agrada.
 ¿No vols béurer, Pau?
 PAU (ansantse 'n al hort) Qu' ets bestia!
 NARCÍS (á Benet) Home, no enrahònis tant
 y treballa més!
 BENET (ap.) Que 'm crèma!
 treballa y no enrahònis!... un
 may fa res bèn fet!
 ANDR. (á Benet) ¿Qué pensas!
 BENET (près la botella qu' está al peu de la escala y se 'n
 va al hort, dient ap.)
 Val més ser amo que mosso;
 cuan jo ho dich, ja s' pòt bèn créurer!

ESCENA XVII.

ANDRÈU y NARCÍS.

ANDR. ¿Véus, Narcís? qui t' servey,
 sempre ha d' estar vigilant,
 y si no mira endevant,
 cáu en detrás, sens remey.
 NARCÍS Es cert; pro vos os donáu
 molts malts de cap, sens motiu.
 ANDR. Qui pensa com tu així ho diu,
 y es pobre que no s' ho créu.
 Es necessari, Narcís,
 que pensis com penso jo.
 NARCÍS Cadn dia aquet serndó;
 no sè perque sòu aixís.

ANDR. Perqu' es un deber del pare
 corregi al sèu fill, si erra:
 ditxòs del que cáu á terra,
 si t'è qui l' aixéqui encara.
 Seguint las véllas doctrinas
 de 'ls pares, no hi ha qui cáyga.

NARCÍS Jo...

ANDR. (inter.) Tu vas caínt per l' ayga
 y descals per las espinas.
 Ja sabs bè y tot Olot sab
 que, ab aquet gènit que t'ens,
 m' has donat mès sentiment
 que cabells no t'ens al cap.
 Com may lo que fas discórras,
 sempre mal se 'n ha seguit;
 per culpa tèva hem renyit
 los Subiroles y 'ls Torras.
 NARCÍS ¿Y á qué vè ara tot aixó?

ANDR. A que, per mès que jo 't digui,
 no hi ha medi que t' obligui
 á fèrt' entrar may en rahò.

T' has posat al pensament
 aná á viure á capital,
 venent la casa payral,
 ó donant' á arrendament...
 Mort que siga jo, ho farás;
 que vivint ja es per demés;
 y sent aquí un montanyés,
 allí un ciutadà serás:
 per xó tot lo téu afany
 es fer casá ab un senyó
 á la Filomena; pro
 ja ho veurás quin desengany!

NARCÍS No sè perqué: crech que d' altres
 y ab molt menos patrimoni
 se 'n han anat...

ANDR. (inter.) Si, al dimoni!
 lo que os susehirá á vosaltres.
 Has de pensar qu' encor qu' es
 la nostra hisènda prou gran,
 per viure á Olot es sobrant,
 per viure á ciutat no es res:
 que allí molt t'ens que gastar
 y sent entre 'ls ríchs molt pobre:
 tot lo que ara aquí te sóbra,
 tot allí t' ha de faltar.

N' obstant, conech que ho farás;
 pro recorda lo que 't dich:
 de montanyés noble y rích
 á senyòr pobre vindrás!
 NARCÍS No sè perqué aixís teniu
 de pensar.

ANDR. Perqu' es del cas:
 pensa mal y no errarás.

NARCÍS L' adagi bèn clar t' ho diu.

ANDR. L' adagi!... vos no veýeu...

(inter.) Ho veig tot!... y ho dich, perque
 la tèva filla...

NARCÍS (inter.) Es que sè
 jo lo que vos no sabéu!

ANDR. ¿Qué sabs tu?

NARCÍS Sè qu' en Ricardo
 estima á la Filomena
 y ella á n' ell.

ANDR. Si; pobre nena!

NARCÍS Y d' oposarm' hi me 'n guardo;
 que no vull tenir, ni tinch
 cap dret per fèr-la infelis;
 molt al contrari, es precís
 que jo miri...

ANDR. (inter.) En aixó vinch.
 Tot pare déu procurar

pe'l bè de la seva filla,
y no es cosa tan senzilla
que no donga que pensar.
Mira, donchs, si lo qu' esculls
pe'l seu bè, es una veritat;
que n' hi ha molts que s' han pensat
senyarse y s' han tret los ulls.

NARCÍS No 'm sucuhirà á mi; no ho créch.

ANDR. Pót ser.

NARCÍS Vos tenui per tema
l' oposició per sistema.
Jo á n' en Ricardo 'l conech:
y á més es un bon heréu
d' allí 'l pla de Barcelona.

ANDR. Tu ho dius.

NARCÍS Y es cert.
ANDR. ¿Qui ho abóna?

NARCÍS Jo!

ANDR. Si, just!

NARCÍS Home, per Déu!
L' any passat cuan vaig anar
ab la Filomena allí,
jo sé lo que 'm varen dí
tots cuants d' ell me van parlar.
Lo vam conèixer nosaltres
en casa de D. Tomás,
y os dich que se 'n fa molt cas
d' ell en unas parts y altres.
Va acompanyarnos per tot,
se 'ns va mostrar molt galant,
y obsequiantnos tant y tant,
com sols fèr'ho un noble pót.
Y en fin, es molt conegut
de tot lo més principal,
y es franch, y amable, y formal,
y abogat.

ANDR. Tuturutut!

Tot aixó no vól dir res,
encara que fós veritat.

NARCÍS Es que ja ho es.

ANDR. S' ha acabat!

NARCÍS Corrent, donchs, no 'n parlem més!

ANDR. Vét' aquí lo que tens tu,
tot desseguida, aixó si.

NARCÍS Si vos...

ANDR. (inter.) Si tu! Créum' á mi;
no es tot or lo que relló.
¿Perqué hi has d' anar depressa?
entèra't primer milló
de la seva posició;
aixó es lo que t' interèssa.

Y després encara pósa
molt cuidado en saber bè
si ella á n' ell l' estima ab fé,
y si ell pót fèr-la ditxosa.
Donat per cert tot aixó,

que 's casin, enhorabona,
y aneúe 'n á Barcelona,
ja no hi faré oposició:
y fins me faréu content,

no deixant per sempre 'l Mas:
me sembla que no puch pas
ser més franch y transigent.

NARCÍS Está bè; y os puch jurar
que lo que més pót sucuhí
es passá 'ls estius aquí
y 'ls hiverns passá 'ls allá;
pro may podrán los meus llabis,
ni 'ls de 'ls meus fills posá en venda,
ni arrendament la vivenda
de 'ls meus pares y 'ls meus avia.

ANDR. Bè; pro ants que tot...

NARCÍS (inter.) Si, home; os juro
seguí 'l vostre bon consell.

ANDR. Es que has de saber tant d' ell...
com sabe cuants rals fan un duro:
sols així obrarás segú
y ab coneixemènt de causa;
de fèr las cosas ab pausa
may s' ha arrepenit ningú:
y en cambi, Narcís, hi ha home
que ha de dí... y jo n' he sentits
alguns:—si 'ls arrepenits
ara haguessen d' aná á Roma!...—
Crème, y sinó, vas errat;
no tiris endavant re
sense saber cóm y què;
que un mal pas luego es donat.
Jo t' ho dich pe'l bè que 't vull,
y perqu' es lo meu deber,
y tu ets pare y déus saber
que hi ha un demá tras d' avuy.
Los meus avisos senzills
donlos tu á la Filomena;
que 'l mon es una cadena
que va de pares á fills.
Ella, demá que fills tinga,
recordant los teus consells,
també mirarà per ells
alló que més los convinga.
No 't sápigas, donchs, cap grèu,
si 'l pare avisa al fill qu' erra;
que 'l pare es sobre la terra
la viva imatge de Déu! (se 'n va al hort)

ESCENA XVIII.

NARCÍS.

No es qu' ell pensí del tot mal;
y fins pót tenir rahó:
de tots modos, será bó
tractá aixó un poch més formal.
Sóm viuó; tinc una filla,
y es pubilla, y ja no es neua.
¿Qui sab si á la Filomena
ell la vól perqu' es pubilla?...
Si fós aixis; l' amor seu
seria especulatu;
y no es aixis; bèn clí ho diu
lo sé advocat, rich y heréu.
En fi, 'l pare es vell, y 'ls vèlls,
ja se sab, están montats
á l' antigua y carregats
de máximas y consells.
Quin paper tan lluhit que jo ara
d' en Ricardo m' enterés;
ell s' ofendría!... y després,
que 's costums d' antes y 'ls d' ara
es cosa tan diferent
com ho són la nit y 'l dia.
Re, 'ls vèlls ténen la mania
d' anar contra la corrent.

ESCENA XIX.

NARCÍS y FILOMENA.

FILO. Pare...

NARCÍS Hola: oy que vós bè; escolta:
encara no m' ho has dit may.
¿Qué te 'n sembla d' en Ricardo,
per marit?... ¿t' agradará?
T' estima molt, aixó si;

y tu á n' ell també, ¿vritat?

Vamos, dona, ¿qué respóns?

FILO. ¿Qué he de respondrer?
NARCÍS Y es clar,
que digas sí, si es aixís.

FILO. ¿Y si digués no? veyám.
NARCÍS Com que sè que no pots dirn' ho,
no 'm voldrías pas disgustar.

Vamos, ¿os voléu molt? Digas.

FILO. Vusté es qui ho diu.
NARCÍS No es bastant;
vull que també ho digas tu.
¿No estás alegre?

FILO. Sí.
NARCÍS Ah!...

pensaba qu' estabas trista;
com veig que baixas lo cap.
¿Que no t' agrada en Ricardo?
¿Que no l' estimas? Ay, ay!

FILO. Vusté ho vol... ¿eh?
NARCÍS ¿Jo?... sí, dona!

Ja 'm pensaba ara... ¿qui ho sab!

¿Temías que no ho voldria?

Dèu te fassa bona! Ca!...

no hi ha d' haver dos que 's casin
en lloch més enamorats.

FILO. Oh, es que jo...
NARCÍS (inter.) Ni matrimoni
més felís tampoch, ni tant:
bè ho sè prou; aquestas cosas
las conech.

ESCENA XX.

NARCÍS, FILOMENA y BENET (per l' hort.)

BENET No 'n parlém pas!

NARCÍS ¿Ahónt vas tu?

BENET Si no parlaba

ah, vusté: ho deya á n' en Pau.

NARCÍS Bè, ¿ahónt vas?

BENET Si pelant las canyas
y fent gallets y escapant...
¿sab, alló?

NARCÍS Si, bueno, ¿qué?

BENET Se m' ha trencat lo podall

y vinch á buscar 'n altre.

(se 'n va á la reixa per canbiarlo)

NARCÍS Solament d' eynas ets car.

BENET Prou, te rahó si sòm car d' eynas;

la primera qu' he trencat

d' avuy; la primera! 'l trámech

no més se ha desmanegat:

si! bè sè prou lo que 'm dich!

NARCÍS Home, no enrahonís tant!

BENET Ah, si, com si enrahonés gayre.
(habent canbiat lo podall y acostantse á Filomena)

Ah, vingui al jardí; veurá

quinás cosas tan bonicas;

fém un...

NARCÍS (inter.) Surtime del devant!

¿De cuan ená un criat m'én

s' emprén franquetas semblants?

BENET Bè, bueno. (ap. y antante 'n al hort)

Val més ser amo

que mosso!... 'M fan renegar!

ESCENA XXI.

NARCÍS y FILOMENA.

NARCÍS Ja ho véus!... per xo sols desitjo

veure 't casada aviat;

perqu' en mitj d' aquesta gent
no vull que t' hi hajas d' estar.

FILO. Jo, soltera, estich bé aquí,
de vusté y l' avi al costat;
casada, tindré de viurer
ahont lo mèu marit viurá.

NARCÍS Y bueno, si, á Barcelona;

en Ricardo es fill d' allá...

FILO. Qu' en Ricardo n' es, ja ho sè.

NARCÍS ¿Y donchs, qué més natural?

FILO. No es encara 'l mèu marit.

NARCÍS Bè, pro 'l será, y es igual.

FILO. ¿Y si no 'l fós?

NARCÍS Ell t' estima,

y no 'l cregas pas capís

de di una cosa per altra:

ja 'n pots bèn segura estar.

FILO. Si no dupto d' ell.

NARCÍS ¿Y donchs?

Ah, parlas per l' avi; ca!

con tal que tu estigas bé...

si m' ho ha dit; si n' hem parlat. (lo reloje toca

las cuatro; Filomena demostra inquietud)

FILO. (ap.) Las cuatro!...

NARCÍS (conscientia inmutada) ¿Qué tème?...

FILO. (preocupant dissimular) No, res.

NARCÍS Ara tu tème male de cap

per l' avi; no t' hi amohinis;

es cosa feta y en pau.

(se sent un tiro de fusill no molt lluny)

FILO. (ap.) Ah!... en Rafel!... (sabre-sallada)

NARCÍS Calla; en Ricardo:

ja ha fet cassera; veyám.

(se 'n va pe' l fondo esquerra)

ESCENA XXII.

FILOMENA, luego RAFAEL (pe' l fondo dreta.)

FILO. No comprén que á n' en Ricardo

jo no puch volerlo may!...

¿Perqué no ho ha de confixer

que 'l mèu cor ja está donat!

RAFAEL Filomena!...

FILO. Rafel!...

RAFAEL Oh!...

FILO. La tèva carta he rebut!...

Jo també la tèva; pro

molt decidit has vingut.

RAFAEL ¿Que pot sè 't sab grèu?

FILO. Grèu, no.

RAFAEL ¿No sabs, Filomena, encara

lo que per tu en Rafel sènt?

¿que sempre 't voldrá com ara,

que del seu cor no separa

la tèva imatge nn moment?

Si avuy per la carta tèva

tan gran disgust ho passat,

no estranyis si, disposat

á dirte per sempre meva,

vinch corrent á tèn costat.

FILO. Rafel, tu sabs que jo 't vull

y que sols tèva puch sé.

RAFAEL Donchs, avuy mèva 't veuré,

parlant al tèn pare avuy.

FILO. Sols tèmo una cosa.

RAFAEL ¿Qué?

FILO. Que obrant massa de moment

no ho perdém: l' avi ni 'l pare

no 'n sabén re enterament.

RAFAEL ¿Donchs, qué crèus lo més prudent,

qu'esperém més temps encara?
Hom esperat fins aquí;
si es cert que tu 'm vols...

FILO. Oh, si!
RAFEL. Donchs, callar més temps no 's pót;

del contrari, ho perdém tot!

FILO. No, si t'ens confiansa en mi!

RAFEL. ¿Y p'ots arribá á pensar
que possi 'l teu cor á proba
fins al estrém de duptar
si en brasses d' un altre jóve
te tinch ó no de deixar?
May! que aixó fóra una ofensa
feta á la massa confiansa.

FILO. ¿Duptarias de mi?

RAFEL. Pénsa
que 'l temps sempre 'l dupta llénsa
barrejat ab la esperansa.

FILO. Ingrat!...

RAFEL. Si es perque 't vull tant!

FILO. ¿Y jo d' un altre seria?

RAFEL. Ells d' aquest altre 't vuldrán,
y se irá fent cada dia
més costós lo nostre plan.

FILO. ¿Jo ab en Ricardo casada?...

RAFEL. ja s' hi poden empenyar!

Deixa'm á mí ab ells parlar
y estarém d' una vegada
lluny de pena. Has de pensar
que podent veure un cel blau,
per cobardia y respecte
l' hem vist negre, com l' esclau
que, podent, no trenca 'l clau
del grillet vil que 'l subjecta!
Y avuy que 's pót ab motiu
veure 'l sol d' una vegada
tras nublada d' estiu,
¿vols que aquesta nublada
aufegui un sols que 'ns somriu?
Oh, no; pro en l' estat qu' ostá
la nublada que avansa,
per voler veure un cel clá,
no 'ns máti fins la esperansa
la tempestat que vindrá.

RAFEL. Donchs, escolta: si no 'm deixás

que 'ls reveli 'l nostre amor,

¿per ferho 't sents tu ab valor?

(*vegenlla sorpresa devant d' aquesta proposició*)

Tu ó jo; ¿qué prefereixes?

FILO. Ho faré.

RAFEL. (*dupthuntho*) ¿M' ho dius de cor?

FILO. Sí.

RAFEL. T'emo que no ho farás.

FILO. (*decidida*) Cuan t' ho dich, es que ho faré!

De mí may duptar podrás

ab rahó, ni falsa 'm veurás;

t' hauria dit no, primé!

ESCENA XXIII.

RAFEL, FILOMENA y PAU (*per l' hort.*)

RAFEL y FILO. (*sorpresos*) Ah!...

PAU. Sòm jo; no tinguin por.

FILO. ¿Que vè l' avi?

PAU. No.

RAFEL. (*decidit á parlarli*) Y si vè...

FILO. Val més que no 't véja encara.

RAFEL. Com vulgas.

PAU. No t'èmin res:

ja p'óden enrahonar, mirin,

tancat aixó, está corrent.

(*passa 'l forrellat á la porta del hort*)

FILO. ¿Qué fas?... ¿si truca?...

PAU. Allavoras,
(*á Rafael*) vusté de fugir tè temps;
(*á Filomena*) vusté se 'n va á dalt, y jo
vinch á obri y dich que, distret,
he passat lo forrellat. (*se 'n va cap al fondo*)

FILO. Bè, pro ¿ahóut vas?

PAU. Aquí, al llenyer,
á fèr llatas per la tanca:
si truca, ja ho sentiré;
ja tinch las orellas finas.
Ah, just; ¿y 'l sèu pare, ahónt es,
per fora ó á dalt?

FILO. Per fora.

PAU. Donchs, bueno. 'l vigilaré,
y si vè, 'l vindré á avisar;
no tinguin por. (*se 'n va corrent pel fondo*)
Tu mateix.

ESCENA XXIV.

RAFEL y FILOMENA.

RAFEL. Escòlta, y si, per desgracia,
lo qu' es mólt fácil, després
que tu ab ells hajas parlat,
reproban completament
lo nostre amor, y no hi volén
de cap modo venir bè,
¿qué farás?

FILO. ¿Qué vols que fassa?

RAFEL. ¿Desistirás?

FILO. Sufriré;

pro desistir d' estimarte

no ho pensis may.

RAFEL. Y si véus
qu' en loch de ser rasonables
y considerats, los t'ens
plens de disgust y arrimats
en negarte 'l permis sèu,
y 't renyan, y t' amenassan
de posarte aburriment
si no m' olvidas per sempre,
¿qué farás?

FILO. ¿Qué tinch de fèr?

RAFEL. ¿M' olvidarás?

FILO. ¿Y ho preguntas?

RAFEL. Vull dir si dirás á n' ella

que si, y...

FILO. (*inter.*) Diré que no, sempre:

ja sabs que mentir no sè.

RAFEL. Pro y si al véure 't decidida

s' empenyan encara més

en que tu has de desistir,

y 't dònan mal tractament,

y acuden á tots los medis,

cuan menos, sinó per ser

d' en Ricardo, perque méva

no pugas ser ja may més,

á las horas, Filomena,

¿qué farás?

FILO. Si aixó suceshéix,

¿qué faré, dius?... lo que penso

farías tu en lo cas men!

RAFEL. Es dir que...

FILO. (*inter.*) No m' atormentis,

que ab aquets duptes m' oféns!

¿Que no t' ho he dit prou encara?

RAFEL. ¿Y tu encara no m' enténs?

si no dupto de tu, probo

si prou digne de tu 'm créus!

ESCENA XXV.

DITS y PAU (pe'l fondo.)

PAU Pst!
 RAFAEL ¿Qué hi ha?
 FILO. ¿Vè?
 PAU No: es dir, si;
 vè un senyor que no 'l coneix.
 RAFAEL ¿Vòls que 'm retiri ó que 'm quèdi?
 FILO. ¿Qué he de dirte?...
 PAU (à Rafael) Ca! ¿y perquè?
 Entri á la cuadro, y si vól,
 cuan ell signi aquí, vusté
 pót passar per l'altra porta
 y se 'n va que niugú 'l véu.
 Veurá, vinga.
 RAFAEL Filomena...
 PAU Oh, no gasteu compliments;
 si á cas ha d'anar depressa,
 perquè veig que vè corrent
 y será aquí de seguida.
 RAFAEL A Dèu, donchs.
 FILO. (se 'n va per la porta de la cuadro)
 A Dèu, Rafael,

ESCENA XXVI.

FILOMENA y PAU.

PAU (obrint la porta del hort)
 Ara aixó ja 's pót obrir.
 ¿Véu aixís com tot va bè?
 FILO. Dèu ho vulga! Aquí endavant.
 PAU Si, dona, ja ho vuldrá Dèu. (se 'n va corrent pe'l
 fondo y al passar lo portal típa ab Vicens que arri-
 ba també corrent. Pau passa de llarch y desapa-
 reix: Vicens se queda un moment mirantlo desapa-
 reixir)

ESCENA XXVII.

FILOMENA y VICENS.

FILO. (ap.) ¿Qui será?
 VICENS (adelantantse) Mòlt bonas tardes.
 FILO. Dèu lo quart.
 VICENS Fa caló, á fé.
 ¿Vusté no 'n tét?
 FILO. No senyor.
 ¿No?... En fi, millor per vusté.
 FILO. (ap.) Vaya un home!
 VICENS (mirant d'una part y altra) Bona casa!
 Dèu ser gran; sembla un castell.
 FILO. Si, ja es gran.
 VICENS Bè 's conéix prou.
 FILO. (ap.) No ho sè, no m'agrada gens.
 VICENS Bè, es aquí 'l Mas Subirola,
 ¿no es vritat?
 FILO. Si senyor.
 VICENS Bè:
 está mòlt bè, senyoreta.
 FILO. Digni, ¿qué se li oferéix?
 VICENS Poca cosa; vinch á ferli
 duas preguntas ó tres.
 FILO. ¿A mi?
 VICENS ¿Perqué no? Veurá,
 escolti; ja 'ns entendrém.
 ¿Véu? jo sè de Barcelona;
 es dir, no; hi vinch, fa mòlt temps;
 y per cosa d'interessos
 he vingut á Olot, ¿m'entén?...
 vull dir, per cosas que mòlt
 m'interessan.

FILO. Ja comprench.
 Miri, 'l pare es allí fora;
 si tét qu'enrahonars' ab ell...
 ó bè, ab l'avi...
 VICENS M' es igual;
 ja m' ho sabrá dir vusté
 lo que jo vull; si senyora;
 escolti. ¿Vusté conéix
 á un tal Ricardo? Veurá;
 es un jóve alt y primet;
 fill de mòlt bona familia,
 aixó si; pro... es dir, no, res.
 FILO. ¿Cóm?... ¿Qué vol dir?...
 VICENS Res; no 's croga
 res de mal.
 FILO. Bè, no.
 VICENS (ap.) Convè
 dissimllá. (alt) Al demés, si,
 donchs, com anaba dient;
 fa alguns dias que ha surtit
 de Barcelona, y entench
 que passarà tot l'estiu
 en aquet mas ab vustés.
 Jo, sabent qu'era aquí Olot,
 me 'n vinch al redera d'ell;
 arribo 'l mati; ja 'l busco
 tot seguit per tot arrón;
 vaig al cassino, á la fonda,
 ródo 'ls estanchs, los cafés,
 la plassa, 'ls carrers; pregunto
 á vint y cinch lo matèix,
 si 'l conéixen y ahont s'está;
 cuan per fi m'han dit de cert
 que 'l trobaria aquí al Mas,
 y vinch aquí; digni, ¿hi es?
 FILO. Si senyor.
 VICENS ¿Si? Donchs... ¿se puja
 per' qui, vritat? déixim fer.
 (dirigitse á la escala)
 FILO. Si no es á dalt.
 VICENS ¿No?
 FILO. Ha surtit
 á cassar, ja fa un ratet.
 VICENS Malo! (ap.) Oh, no ha d'escaparme!
 (alt) ¿Tardará á tornar?
 FILO. No ho sè.
 VICENS En fi...
 FILO. (ap.) No sè qué pensarne.
 VICENS Prou, bueno, ¿vusté que créu!...
 ¿que tardará mòlt ó no?
 FILO. Si no ho sè.
 VICENS Ja! En fi, corrent:
 l'esperaré per' qui fora;
 ell vindrá.
 FILO. (ap.) ¿Qué déu voler?

ESCENA XXVIII.

DITS y NARCÍS (pe'l fondo esquerra.)

NARCÍS No 's véu á en Ricardo en lloch.
 FILO. Pare...
 NARCÍS (reparant en Vicens) Dèu lo quart.
 VICENS ¿Vusté
 es l'amo d'aquesta casa?
 NARCÍS Per servi'l.
 VICENS Mòlt senyor mèn.
 FILO. Demana per en Ricardo.
 NARCÍS Ah, bè; ¿vusté es un parènt
 d'ell?
 VICENS No senyor.

NARCÍS Bè: un amich.
VICENS No: un conegut de molt temps,
y vinch á véure'l.
NARCÍS Ah, ja:
es á cassá.
VICENS Ara matèix
m' ho dèya la senyoreta.
NARCÍS (*presentant-li*) La mèva filla.
VICENS (*fent una cortesia brusca*) Está bè:
celebro molt.
FILO. Mòltas gracias.
VICENS (*repetint la cortesia*)
Dispòsi, estich á 'ls sèus pens.
(*ap.*) A fi no 'm guanya ningú.
FILO. (*ap.*) Vaya un home.
NARCÍS (*ap.*) Es molt atènt.
VICENS Al demès, donchs, ja qu' es fora
á cassar... me 'n tornaré.
FILO. Si vól deixá algun recado...
VICENS No, en! res enterament.
NARCÍS Si vól esperar-lo aquí...
VICENS No, tampoch. Es que 'm convè
mòlt, y mòlt; qu' he de parlarli
d' un asunto, y 'm sab greu...
FILO. Pues, per lo matèix, l' esperi.
VICENS No, ja tornaré despres.
NARCÍS Vusté matèix. Cuan ell torni
nosaltres ja li dirém
que ha vingut aquí un senyor...
VICENS No: al contrari: justament
vull donarli una sorpresa,
y si ell ho sab, ja está llest.
Donaré per' qui de fora
una volta y tornaré.
NARCÍS Tindrà caló.
VICENS Iré á la sombra.
FILO. Se cansará.
VICENS Me seuré.
NARCÍS Com vulga.
VICENS (*ap.*) Aquí hauria de dirlos
per lo que vinch; no pòt ser.
(*alt*) Al demès, que sobre tot...
NARCÍS No li dirém res.
VICENS Aixó es.
(*ap. y avante*) Ha de saber, viva Cristo,
qui es en Vicens Clucells!
Dèu los quart. (*dende 'l fondo*)
NARCÍS Estiga bè.
FILO. Pássihò bè.
VICENS (*ab cortesia esmerçada*) A 'ls peus de vusté.

ESCENA XXIX.

NARCÍS y FILOMENA.

FILO. ¿Sab qu' es molt estrany aixó,
pare?
NARCÍS ¿Qu' es estrany?... hò veig
mòlt natural: un amich...
ó un conegut de molt temps,
qu' es igual, y vè á donarli
una sorpresa: ¿compréns?
Per ell serà un' alegría.
FILO. ¿Vusté ho creu aixís?
NARCÍS ¿Si ho crech?
si aixó passa cada dia:
son bromas que 's fan entre ells.
Si 'ls que viuen á ciutat
Tu encara no sabs lo qu' es:
com que tu hi has estat poch...
pro, bè, vamos, dèixa fèr,
ja ho sabrás.

FILO. ¿Jo?
NARCÍS Cuan hi visquis:
cuan sigas cassada, ¿enténs?
FILO. ¿Y si no hi visch?
NARCÍS Oh, en Ricardo...
FILO. ¿Y si no 'm caso ab ell?
NARCÍS ¿Qué!...
Sempre véus visions.
FILO. No ho crega;
son realitats.
NARCÍS ¿Ja hi torném?

ESCENA XXX.

DITS y ANDRÈU (*per l' hort.*)

ANDR. Eta tu que hi tòrnas, que sempre
li parlas de lo matèix.
NARCÍS Es qu' ella 's pensa que vos
no ho volèu.
ANDR. Mare de Dèu!...
no pensas més qu' en aixó.
NARCÍS Pro, home, n' ós còsta res
de dirli en duas paraulas...
FILO. Avi, no; escoltèu.
ANDR. Bè, bè;
mira; per parlar d' aixó
no es pas cosa d' un moment,
y ara al hort hi ha feyna: un altre
dia.
FILO. (*ab instancia*) No, avi.
ANDR. ¿Qué tòt més?
FILO. Mòlt!...
ANDR. Vaya una pressa!... sembra
que no hi hajas de sé á temps!
NARCÍS Será demá.
ANDR. (*ab enfado*) Si, demá!
Vès al hort: véyas aquells;
no habent hi ningú... Jo vaig
á buscar la serra; qu' he
de tallar dos ó tres branques
d' un pruné que s' ha malmés. (*se 'n va á dalt, Fi-
lomena s' aixuga las llàgrimas que no pòt conte-
nir, y Narcís li diu per tranquilisarla*)
NARCÍS Ja ho voldrá, tónta; no 'n tingas
cap pena, vaja. (*se 'n va al hort*)

ESCENA XXXI.

FILOMENA luego RICARDO.

FILO. Dèu mèu!...
dèume valor!... Es precis
que ho sápiam avuy matèix!
RICAR. (*ap.*) Ella!... adolentém terreno.
FILO. (*ap.*) En Ricardo!... vè molt bè!
(*alt*) Prompte ha tornat.
RICAR. ¿Qué hi farà?
Tinch en vusté 'l pensament
y ni cassa puch trobá,
perque no 'm puch apartá
de vusté ni un sol moment.
FILO. ¿Tant pensa en mi?
RICAR. Tant, y tant,
que penso sols en vusté;
y sènto un amor tan gran,
que per ditxòs me tindrè
si acull vusté 'l mèu afán.
FILO. Ricardo, cuant sènt lo cor
una passió noble y pura,
per mentir no hi ha valor,
y dius del cor sempre dura.

- lo foch ardent del amor.
Per lo tant li tinch de dí
que l'ardent foch s'ento jo
de noble y pura passió...
- RICAR. (*inter.*) Oh!... ho crech!... y la sènt per mi!...
(*ple d'alegria li pren la ma per besarli, Filomena
la retira de moment dientli ab entesa*)
FILO. Ricardo, per vustè, no! (*passa*)
RICAR. (*ab ressentiment*) ¿No m'estima!...
- FILO. Es impossible.
RICAR. (*ab transacció brusca*)
Oh, vustè 'm vòl; si 's conéix.
(*vòl tornar per besarli la ma*)
FILO. (*ab dignitat*) No insisteix!
RICAR. (*fent l'atmirat*) Es increible!...
(*ab desdeny*) ¿Y vustè tè 'l cor sensible?...
- FILO. Oh, mòlt! y per lo mateix
que li tinch, no puch ni dech
donarli cap esperansa,
ni dirli lo que no crech.
RICAR. Es dir que...
FILO. (*inter.*) Es dir qu'en va 's cansa;
que 'l mèu cor, per vustè... es sech!
- RICAR. Miri que aquet pensament
m'ha donat, y encara 'l guardo,
en proba d'amor!... (*mostrantli que 'l dà en lo
trau de l'americana*)
- FILO. ¿No entèn
que aquet pensament, Ricardo,
no t'anca 'l mèu pensament?
Vustè en lo jardí 'm presentà
un clavèll... que l'he llensat,
y aquet pensament li he dat...
per no darli un bròt de menta
que hi havia allí al costat!
- RICAR. De fals tractarme no pòt,
y 'm diu fals, com tras d'un vel,
de menta oferintme un bròt!...
Filomena, 'l tot pe'l tot! (*vòl anar cap á n'ella
ab passió tan brusca com fingida, y ella ab ener-
gia 'l domina per un moment, dient*)
- FILO. May!
RICAR. (*ab descaro*) ¿Que no!... (*torna de repent cap á
n'ella mes atreçit*)

ESCENA XXXII.

DITS y RAPEL (*per la cuadro.*)

- RAPEL. No! (*urtint de moment y detenintlo*)
RICAR. (*sorprès y confús*) Ah!...
FILO. (*ab satisfactoria sorpresa*) Rafael!... (*cuadro*)
RICAR. (*reanimantse*) Ira de Dèu!...
- RAPEL. Poch importa
que s'ensènga de ira ó no!...
sàpiga que tot qui pòrta
com vustè una intenció torta
mercéix forta una lliçó!
Y tinga per sempre entès
qu' es en va buscar disculpa
ni vulguer mostrarse ofès
qui está carregat de culpa
com no pòt estarho més!
¿Aquet es lo procedí
d' un jòve digne y hourat,
y aixís créu lográ 'l seu fi?...
l' honor y la dignitat
no van per aquet camí!
Y ants que per forsa una ma
vulga obténi, ha de sabé
que la saben retirá;
y al aná á insistir...

- RICAR. (*inter.*) Tindrè
doble motiu...
RAPEL. (*inter.*) Per callá!
- RICAR. May!...
- FILO. Oh!...
- RAPEL. ¿Com!... ¿Ab quin dret, diga,
vustè 's créu per fè 'l que ha fèt,
ni quin jòve aixís hostiga
á una noya?...
- RICAR. (*altivante*) ¿Y ab quin dret
vustè á defensá m m' obliga?
- RAPEL. ¿Jo ab quin dret?... ab lo dret sant
d' apoyá á la que ha de sé
l' esposa mèva!... ab dret grau
per dirli qu' esticli parlant
ab mòlt més dret que vustè!
¿Ho tè prou entès encara?
- RICAR. M'ha volgut dá una lliçó,
pro 's propassa y no ho repara:
créu sé 'l marit ja, y fins ara
ella no ha dit si ni nó.
- RAPEL. Cóm!... (*donant una mirada á Filomena*)
FILO. Rafael, dèixa 'l está.
RICAR. Cuan calla, hasta la evidéncia
proba que motius hi ha.
- FILO. Hi ha sols la mèva prudéncia;
no vulga ferme parlá.
- RICAR. (*á Rafael*) ¿Vèu?... Amor aquet matí
m'ha jurat...
- RAPEL. (*á Filomena de repent*) ¿Tu!...
- FILO. No hi ha tal!...
- RICAR. ¿Qu' enrahòna!
En tant es així,
que la proba tinch aquí. (*traientse 'l pensament
que dá en lo trau de l'americana y ensenyantlo á
Rafel ab tot descaro*)
- FILO. (*prententli 'l pensament*)
Pro en los seus dits hi está mal!
- RICAR. Es dir que...
- FILO. (*inter.*) Sembla impossible
que á acusarme falsament
s'atrevéixi!... es increible
en vustè!
- RICAR. ¿Cóm!...
- FILO. Es horrible
aquí 'l seu procediment!
Si per la simple amistat
que 'l pare li ha dispensat,
vustè, aprofitant la oferta,
tróba aquí una casa oberta
de la cual ha disposat,
y en ella ha estat ben rebut
com á persona apreciable...
ho haja ó nó merescut,
y ab caràcter franch y amable
tractat per tots ha sigut,
¿créu que ha de poder també
disposar del mèu amor?
Sàpiga que si vustè
es de casa forastè,
més forastè es del mèu cor!
Y entènga d' una vegada...
y ho prénga ó nó per afrònt,
que sò mòlt formal y honrada!...
(*ab despreci*) y sempre tractar m'agrada
á la gènt... per lo que sòn!
Y perque no tòrni á dí
may, ni en broma solament,
ni aquí, ni fora d'aquí,
que d'amor li he dat jo 'l sí
al donarli un pensament,
vull que cónti que primer

- vusté un clavèll m' ha donat, que á pesar mèu jo he acceptat, perquè... com sè 'l mèu deber, correspondre m' ha tocat; y li he dat aquesta flor; pro, ja li dich, com á tal; com á pensament d' amor tè per mi tan poch valor que sols servéix per llenas! (lo llenas)
- RICAR.** ¿Es dir que ara s' ha empenyat en mostrarme ressentida, sènt tan sols jo l' agraviat!...
- RAFAEL** ¿Y ab la cara avergonyida encara no s' ha quedat?...
- ¿Vusté ha cregut, per ventura, que la qu' estima ab cor fiel pòt matar l' amor que jura?
- Cuan tróba 'l cos sepultura, l' amor puja viu al cel!
- Tingui això sempre present y no tornaré á sufrir xasco igual al que ara sènt, ni 'l tatxarán d' imprudent, ni l' haurán de corregir!
- RICAR.** (ab ira creixent) Puch trobar, si vull, encara completa vindicació!...
- Puch dur molt dreta la cara!... y pòt costarli molt cara la insolencia!
- RAFAEL** (irritat) Oh!...
- FILO.** (contenintlo) Rafel!...
- RAFAEL** (perquè 'l deixi anar contra Ricardo) No!...
- RICAR.** (ab tot despit) ¿Créu que al mèu honor li tóca sufrir tals reconvençions?...
- RAFAEL** Indigne! (anant cap á n' ell)
- RICAR.** ¿Qué tantas rahòns! (pren lo fusill que haurá deixat al peu de la escala, cuan ha arribat, y lo apunta á Rafel, dominantlo; cuan surt de moment en Pau per la porta de la cuadro ab lo fusill d' en Rafel y apuntantlo á Ricardo; aquet queda dominant com pleument per la sorpresa, baixant majestuosament lo fusill)
- RAFAEL** (dominat) Ah!...
- FILO.** (horrorizada) Ricardo!...

ESCENA XXXIII.

DITS y PAU.

- PAU** S' equivocà;
- ¿vól aquest? tè dos canòns!
- RICAR.** Ah! (Cuadro)
- PAU** Dèixi 'l fusill, sinó... m' obligarà á passá 'l dit. (Ricardo deixa 'l fusill al peu de la escala)
- RAFAEL** Pau...
- PAU** (deixant d' apuntar á Ricardo) Bellémp, qu' es aixerit!...
- FILO.** (á Pau, al véuer baixar al seu avi de dalt y venint lo seu pare per la porta del hort) Fuig!...
- PAU** (donant lo fusill á Rafel) Tinga. (se 'n va corrent per la porta de la cuadro)
- qu' ells millor que jo ho dirán.
- NARCÍS** (ab enfado) Filomena!...
- FILO.** Pare!... Avi!...
- NARCÍS** (á Rafel) ¿Y vusté!... ¿de cuán ená?... ¿Qué vè á fè á n' aquesta casa?...
- Vusté que... (inter.) Narcís!...
- ANDR.** (inter.) ¿No sab per ventura!...
- ANDR.** (inter.) Narcís, calla!
- RAFAEL** (á Narcís) Jo sols sé que fa dos anys qu' estimo á la seva filla, y ella á mi.
- NARCÍS** (inter.) Oh!...
- ANDR.** (id.) Ja está acabat.
- NARCÍS** Tró de Dèu!... ¿Tu á n' ell...? (á Filomena)
- FILO.** Jo... (inter.) Indigne! (senyalantli á Rafel) Mirate 'l bè!... pro jama pènis en tornarlo á véuer; que molt més fàcil será qu' entre 'ls llòbs y las orellas hi haja llassos d' amistad qu' entre las nostras familias!
- ANDR.** Narcís!...
- RAFAEL** (ab estranyesa) ¿Cóm!...
- NARCÍS** Si! molt tèmps fá que 'ls Subirolas y 'ls Torrás están... (inter.) Narcís!... ¿callarás?
- ANDR.** Pare!...
- ANDR.** Jo t' ho mano!
- RAFAEL** Dèixi que parli!
- NARCÍS** (reprimintse) Oh!...
- ANDR.** (posants 'entre 'l dos) Massa ha dit ja! (una petita pausa)
- (á Rafel) Y vusté... no vinga més així á robarnos la pau.
- RAFAEL** Andrèu, jo... (inter.) Cap més paraula, Rafel; allí hi ha 'l portal. (senyalantli que se 'n vaja)
- RAFAEL** Está bé: pro si ocistèixen causas d' odi qu' he ignorat entre las nostras familias, saberlas m' importará; y dos rahòns poderosas á tornar m' obligaràn.
- ANDR.** Rafel!...
- RAFAEL** L' una l' amor d' ella!...
- FILO.** 'l altra... 'l honor! (se 'n va per 'l fondo)
- NARCÍS** (ab ira) Dèu 'l en guart!

ESCENA XXXV.

FILOMENA, ANDRÉU, NARCÍS y RICARDO.

- RICAR.** Senyors... jo ho sènto; pro, en vista de tot aixó que ha passat, si no mánan lo contrari, decli dirlos que avuy me 'n vaig.
- NARCÍS** ¿Cóm!...
- RICAR.** D. Narcís, no ho estranyi; sò molt delicat, ja ho sab.
- NARCÍS** Pro bè... (inter.) Oh, no... (id.) ¿Cóm s' entèn?...
- ANDR.** Per la nostra dignitat, no permeto que se 'n vaja, ni vusté ho déu proposar; despres encara 's diria

ESCENA XXXIV.

FILOMENA, RAFAEL, RICARDO, ANDRÉU y NARCÍS.

- ANDR.** (veient fugir á Pau) Cóm!...
- NARCÍS** (id. y veient á Rafel) ¿Y aixó!...
- RICAR.** Indecent!... Desvergonyit!... (referintse á Pau)
- ANDR.** ¿Qué passa?...
- RICAR.** (ab cinisme) A n' ells ho preguntin,

que l' hem trèt, ó 'ns 'ha deixàt.
 RICAR. Senyó Andrèu...
 ANDR. D' aquí alguns dias,
 á gust mèu, se 'n podrà auar.
 RICAR. No m' hi opòso. (ap.) Aixó volia;
 mès bè ho tinch ara que may. (se 'n va á dalt)

ESCENA XXXVI.

ANDRÈU, NARCÍS y FILOMENA.

ANDR. (á Narcís) Ja ho véus si n' has dut d' enredos,
 seguint sempre 'l tèn mal cap!
 NARCÍS (ab gran enfado)
 M' has enganyat, Filomena!
 FILO. Pare!...
 NARCÍS Oh!... (agafantla d' una ma per pegarli)
 ANDR. (separantlo d' ella) Tà t' has enganyat!
 NARCÍS Ella! (fent ademant de pegarli)
 ANDR. Narcís!...
 NARCÍS Ho meréix,
 y tinch dret per fè 'l que faig!
 ANDR. May 'l has tingut!
 NARCÍS Sò 'l sèu pare!
 ANDR. (separantlo) ¿Y jo per tu sò un estrany?
 (se posa entre 'ls dos)
 Jo sò 'l tèn, y 'l dret de pare,
 davant del dret d' avi, cún! (Narcís se lleva 'l
 sombrero y baixa 'l cap avergonyat al costat del seu
 pare; Filomena se deïst còurer ajonollada al altre
 costat abraçada á 'la jonolla del seu avi y plorant;
 y Andrèu, després d' una petita pausa, se trèn lo
 mocador y aïzgantse las llàgrimes que li venen á
 càurer, auyaléix connotip per l' amor que 'ls te á
 tots dos y coneguent lo grave de la situació en que 's
 tróbran) Ella 't dona un disgust ara...
 tu á mi ¿quants me 'n has donat!
 (Cuadro)

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

Un jardí: al fondo un rastillo de ferro que dona surtida al camp;
 á la esquerra, y en segon térme, la paret de la cuadro, la que,
 venint á formar àngul en mitj del escenari, vá á clóurer ab lo
 rastillo; en la cara de davant de dita paret, una porta, y prop
 d' ella un biber y un pòu ab càrria y galleda; en primer térme,
 un banch de pedra al peu d' un grup d' arbres; á la dreta,
 duas rengleras de llinuers, una tanca de llatas y canyas
 y un pilot de terra que figura ser del rèch en qu' estarà ficca
 la tanca: trossos de llatas y canyas per terra: al mitj, cuadros
 y gerros de flors. (Es á la caiguda de la tarde.)

ESCENA I.

FILOMENA (sentada al banch, molt pensativa y trista) AN-
 DRÈU (passejant á mant y á vall) PAU (traballant en un
 cap de tanca) y BENET (á l' altre cap, mirants ho.)

PAU Per tenir fort d' aquest cap,
 ha de ser grossa la lata,
 y aquestas son molt petites.
 (triant de las de terra)
 ANDR. Donchs, vès, y pórtia n' un' altra.
 Triala que siga bona.

PAU Oh, ja.
 BENET Es clar que ha de triarla.
 ¿Voléu que hi vaja també?
 ANDR. ¿Qué hi faríis? Tu plánta canyas.
 BENET Bè, bueno.
 PAU (á passar davant de Filomena li diu baix)
 La tinch de véurer.
 FILO. (baix) Ay, Pau!...
 PAU (id.) Deïxi fèr, tot marxa.
 (se 'n va per la esquerra)

ESCENA II.

FILOMENA, ANDRÈU y BENET.

BENET (fent un salt) Vóto á la pell del dimoni!
 ANDR. ¿Qué tèn's?
 BENET (gratantse 'l peu) Si!...
 (se senta á terra y 's lleva la espartenya)
 ANDR. ¿Y ara, qué 't passa?
 BENET Que m' he plantat una espina!
 oh, y d' aquellas rellidadas!
 ANDR. Sempre 's clóvan per la punta.
 BENET Es que si; y que may s' enganyan:
 y despres, com si ho sapitessen,
 portant espartenyas... aïsa!
 sempre allà hont pòden fèr mal!
 (atsantse) Vaig á posá 'm las sabatas.
 Ja tornaré de seguida,
 las tinch á dintra la cuadro.
 ANDR. Vès, y no sigas pesat,
 que gallofo ja ho ets massa.
 BENET (ap.) Vét' aquí 'l que saben dir,
 gallofo! y 'l peu me sangua.
 (se 'n va per la porta de la cuadro tot coixejant)

ESCENA III.

ANDRÈU y FILOMENA.

(Andrèu s' acostá á Filomena y 's queda davant
 d' ella ab los brassos plegats; ella alsa 'ls ulls per
 mirarlo y 'ls torn' á baixar per lo respecte que
 l' infundéix: després d' un petit rato, ell romp
 lo silenci)

ANDR. ¿Qué 'n tráu's d' estar trista? al menos
 demostra alegría, encara
 que no 'n tingas.

FILO. Avi!...
 ANDR. Escòlta,

y diga'm, d' una vegada,
 ¿perqué t' has portat aixís?
 De tu may més ho esperaba.
 M' has dat á entendre'n bè
 que no 't meréixo confiança.
 Oh; molta!

FILO. Gèns!... no m' hauríis
 pas sigat tan reservada.

FILO. Avi!...
 ANDR. ¿Donchs, com no m' ho dèyas
 que á n' en Rafel estimabas?

Cuan era hora t' hauria dat
 jo algun consell saludable,
 y, si l' haguèsses seguit,
 tindrias lo que ara 't fílta.

FILO. ¿Tindria 'l si?
 ANDR. Cóm!... Tindrias
 dintra del tèn cor la calma.
 No haurias posat en ell
 lo tèn amor. Es tart ara
 per olvidarlo, y n' obstant
 déus fer ho.

FILO. ¿Olvidarlo!... antes
morirè!... No puch!

ANDR. Déus fèr
un esfors.

FILO. Es en va: encara
que vulguès; no está en mi; está
en lo cor, y al cor ¿qui 'l mana?

ANDR. Filomena, tu no véus
qu' en mi es la rahò que parla.

FILO. Si ab ell sería d'òssa.

ANDR. Ho serias menos que ara.

FILO. Si fòs prou rich, ja ho voldriau.

ANDR. Noya!...

FILO. No hi hauria obetacles.

ANDR. Si fòs prou digne, has de dir!

FILO. ¿Que no es digne!...

ANDR. No ho es massa.

FILO. ¿Perqué ho dihéu?...

ANDR. Filomena...

FILO. ¿Perqué ho dihéu?... Verge santa!...

ANDR. ¿perqué?...

ANDR. Perque 'l jòve honrat,
sab presentarse á los pares! .

FILO. (ap.) Oh!...

ANDR. Y si no ho fa, déu la noya
no dirli cap més paraula.

FILO. Si ell tenia 'l vostre no,
¿cóm podia presentarse?

ANDR. ¿Donchs, que pensabau per sempre
dur 'ho callat l' un y l' altre?
Val més un no, dat á temps,
que cuan ha de costar llágrimas!...
y val més un no que un sí,
si per forsa 'l sí ha de darse!

FILO. Conech que tenui rahò;
pro l' estimo ab tota l' ánima!...
y no podrè...

ANDR. (inter. *veient sortir á Benet*) Calla!...

ESCENA IV.

FILOMENA, ANDRÈU y BENET, aviat PAU.

BENET (*referintse á las sabatas*) Aixís
si que vaig bè.

FILO. Avi!...

ANDR. Calla!

BENET (*anant cap á n' ells*) Encara me 'n sentiria,
si no portès las sabatas.

ANDR. (*senyalantli la tanca*) Allá tèn la feyna, tu!

BENET (*anansen 'hi*) Bè, bueno. (ap.) Quiu' arrambada!

ANDR. (*á Filomena*) Hasta 'ls mossos ho han de véure
que las llágrimas t' escapan!

FILO. ¿Cóm volèu que las continga,
si 'm matèu tota esperansa!

ANDR. (ap.) Infelis!... (*veient que se 'n va, y volent cal-
marli la pena que véu que sent*)
Noya...

FILO. (*güantse y anant cap á n' ell*) Avi!...

ANDR. (*veient venir á Pau, y desistint*) Vés. (*Filo-
mena vol replicar y Andrèu li priva diènt*)
Vés á dalt. Cap més paraula. (*se 'n va cap á la
tanca, y Filomena se 'n va per la esquerra diènt
bair á Pau*)

FILO. Després puja.

PAU. ¿Se 'n va?

FILO. Sí.

PAU. Malament.

FILO. Puja! (*se 'n va*)

PAU. Bè, vaja.
(*se 'n va á la tanca*)

ESCENA V.

ANDRÈU, BENET y PAU.

BENET (*veient la llata que dū en Pau diu á l' Andrèu*)
Hola!... aquesta sí qu' es bona.

ANDR. Mirèu, mirèu quina llata.

ANDR. Vaja, no gandulagém!...

BENET. *veym això cuan s' acaba!*

BENET. Tot seguit qu' estiga fet.

ANDR. Aixó es lo que veig que falta!
No s' hi está tant per fè un poble!
(*se 'n va per la esquerra*)

BENET. Oh, es que... (*anant cap á n' ell*)

ANDR. (*güantse, inter.*) ¿Qué hi ha!

BENET. (*no sabent que dir y tornanse 'n á la feyna*)
Re.

ANDR. Una tanca
qu' en dos horas pót ser llesta,
y durará set setmanas!
Es una vergonya aixó!
(*se 'n va com queda indicat*)

ESCENA VI.

PAU y BENET.

BENET. ¿Sèts que diu?

PAU. Sí, per tu parla!

BENET. ¿Per mi?

PAU. ¿Y donchs, per qui?

BENET. Oh, no ho sè;
no ho ha pas dit.

PAU. Pedàs d'ase!...

BENET. Prou; m' he plantat una espina;
duya espardeyas, y... ánsia!

PAU. Bè, ¿qué hem de fèr?

BENET. (*sentantse á terra*) Sí, jo ho crech.

PAU. Home... ondevant; tu m' agradas.

BENET. Cuan los carlins vindrán, pám!

PAU. Vaja, aixéca't y treballa.

BENET. Gran greca tindém, pám! pém!

PAU. ¿S' ha de quedá aixís la tanca?

BENET. Y 'ls carlins dins, pám! pém! pim!
Y perque tothom ho sápigam,
áu!... lothom, pám! pém! pim! póm!
Y 'l castell y las murallas
fènt fum, pám! pém! pim! póm! pum!

PAU. ¿Y ara, qué rediable t' passa?

BENET. Es un romanso; y bonich;
que me 'l va ensenyar... sí, un frare
qu' era capellá; y que 's deya...
fra... fra... Fra llús!

PAU. Prou, si, ganas,
fra llús: fra... Fra burro! Torn'hi!

BENET. Sembla que hajas begut massa.

PAU. Te rahò; perque no 'm recorda.

BENET. ¿Vòls seure, ó qué vòls fèr? vaja!

BENET. (*per la tanca*) Já es prou llarga d' aquet cap.

PAU. Donchs, mira, agafa l' aixada
y enterra 'l rích, mentras tant.

BENET. (*ap.*) Sembla l' amo, ell sempre mána. (*s' alza y
pren l' aixada per enterrar lo rích: Pau, que ja
haurá plantat la llata al cap de la tanca, recull
los trossos de llata y canyas de terra y 'n fa un pi-
lot, cuan arriba Vicens pe'l rastillo*)

ESCENA VII.

VICENS, PAU y BENET.

PAU (*ap. per Vicens*) ; Què busca aquet?
VICENS (*mirant à dreta y esquerra y ap.*) Tampoch hi es!...
Són mossos. (*alt*) Salut. (*anant cap à n'ells*) Salut.

PAU Salut. (*cap à n'ell*)
BENET (*ap.*) Quin parell de monas.
VICENS (*à Pau*) Veyám, vina, escolta, tu.
¿Sabs qu' es estrany qu' en aquesta casa no hi haja ningú!

PAU ¿Y donchs, qu' enrahona sol ara?
BENET Just.

VICENS Home!... En fi, m' has hagut :
pro no volia di aixó ;
vull dir qu' he donat dos truchs
al portal del pati, y Déu
te 'n darà : ó bé no han volgut
respondre, ó no ho han sentit ;
ó bé són sorts, ó són mutes!

PAU O bé no ha trucat prou fort.
BENET Vól dir que haurá trucat fluix.

VICENS Es que ja he vingut un altre
cop : ¿entens ? y estich segur,
encar que no 'ls ho he pas dit,
que han vist l' intenció que duch :

y com qu' he d' armá un escándul,
y aixó no agrada á ningú,
tractarán de fastidiarme,
per estalviar-se un disgust ;
pro jo surtiré ab la mèva,
perque 'm convé, y perqu' es just!

PAU ¿Vól creure que no l' entench ?
VICENS ¿No m' entens ?

PAU No.
VICENS Si qu' ets ruch.

VICENS Home, ve vingut dos vegadas ;
bè es prou clar.

PAU Bè, si ; ha vingut
dos cops ; aixó ray, ja ho sento.

VICENS ¿Y donchs ? si es més clar que 'l llum,
si 's he de tornar venir...!

BENET Serán tres cops.
VICENS Tres llanuts!

BENET (*ap.*) Quins pebrots!

PAU Es dir que... Es dir,

que 'm sentirán!... y de lluny!
Els han faltat!... Prou!... li han dit
que jo he estat aquí, y... quin un,
per deixarse arroplegar!...
pro, ira de Déu!... si jo 'l puch
endevenir!... Oh!... y que 't juro
que 'l pescaré!... y al aixut!

PAU (*ap.*) Aixó es cosa d' en Ricardo...
veyám si 'n puch tráure such.

VICENS (*passeejant impacient*)
Es molt cremadé aixó!

PAU Es clar.
BENET Es clar.

VICENS ¿En fi! (*fa que se 'n va*)
PAU (*letenintlo*) ¿Véu?... avuy...
fa un dia bô per cassar,
y aquí, 'l qu' es foraster, surt ;
perque...

VICENS (*inter.*) Si! Prou! Tornaré! (*se 'n va, deixantlo
parat y ab la paraula à la boca, y en Benet esclatant
à riure de veure l' actitud d' en Pau*)

PAU (*cremat*) ¿De qué rius!
BENET (*posante serio de moment*) Bè, bueno.
VICENS (*tornant*) Ah! tu!...
cuidado que digas res,
¿santa?

PAU Ara si que m' ha hagut :
no l' he entés d' una paraula...

BENET Ni jo tampoch ; si fa embuts :
¿qui l' ententrá?

VICENS Pues, aixó
justament es lo que vull :
no faltará qui m' entenga,
cuán siga ocasió! Abur!
(*anantse 'n y anyadint ap.*)
Jo no 'm móch d' aquí 'ls entorns :
ell vindrà de tart ó lluny!
(*desapareix pe'l fondo*)

ESCENA VIII.

PAU y BENET.

BENET Tu, ¿qui es?
PAU No ho sé.
BENET ¿Qué volia?

PAU Dig'ho á n'ell.
BENET Bè, bueno, home ;
jo no més ho preguntaba.

PAU (*emportantse 'n los trossos de llata y canyas en un
brassat y veient que Benet enterra 'l rích de la
tanca*) Véyas que quèdi bèn forta :
cátxa bè la terra, ¿santa?

BENET Si... vét' aquí! 'm féu fèr cosas
que fan suar. ¿Qué te 'n vas!...

PAU Y jo que treballi, ¿eh?
(*deixant lo brassat de trossos de llata y canyas y
prenentli l' aixada*) Dóna'm,
aixó!... ab un no ros es fet!

BENET Tè : millor. (*donantli l' aixada*)
PAU (*senyalantli lo brassat de 'ls trossos*)

PAU Oh, tu ara pórtá
aixó al llenyer. (*se posa à enterrar lo rích*)

BENET Si, ¿perqué?
PAU ja está bè ; ¿que fa cap nosa?

PAU Donchs, tè : enterra 'l rích. (*deixa l' aixada y
torn' à pendre lo brassat de 'ls trossos ; Benet se
queda dret sens pendre l' aixada y mirantlo à
n'ell*) Si, estiga't
com un encantat, si gósas!

Ja t' esquivarán la tòsi! (*se 'n va*)

ESCENA IX.

BENET.

Prou ; pendré bolas de goma.
Que 'm créma!... que sempre tinga
que dir!... Tothom me vá en contra!
(*cull l' aixada per treballar, y luego, repensant-
se, la torn' à deixar, dient*)
Ah!... no ho vull fer ; ja está dit ;
vaya! que ho fassi ell cuán tòrnia. (*se senta so-
bre 'l pilot de la terra, mentras Narcís y Ricardo
venen per la dreta y baixan à la escena, dirigint-
se al costat esquerra sens reparar en Benet, ni
aquet en ells*)

ESCENA X.

BENET, NARCÍS y RICARDO.

NARCÍS Pues, per lo matèix, Ricardo.

RICAR. Miri, això... sempre impressiona.
 BENET (ap.) Mal diable! ara aquests me surten de tras cantò, tè.
 RICAR. (cullint una rosa y ap.) A mi 'm toca fer l' indiferent.
 NARCÍS (ap.) Ara ell se 'n irà, es clà, y...
 BENET (à Ricardo que véu que l' ha vist) Quina rosa tan bonica!... Oh, tot n' es plé: miri aquestas que són grossas. (senyalantli un roser de prop d' ell) - ¿Qué fas tu aquí?
 NARCÍS ¿Qui, jo?... res.
 BENET Molt bè!
 BENET Oh, vull dir que...
 RIDAR. (rient) Repòsas, ¿no?
 BÈNET Oh, no senyor... (descals intse una sabata y fent que trau la terra de dins) Las sabatas, - que se m' han omplenat totas de terra, y la trech; perque, com que fa mal á las solas de ls peus, y diu que després surten ulls de poll, y es cosa que després fa anar ben coix, y despres...
 NARCÍS (inter) ¿Qué diable enrahònas!... arribas á marejar!
 BENET Bé, bueno.
 RICAR. (rient) Donantli corda...
 NARCÍS No pararia eu vuyt dias.
 BENET (ap.) Qué riu aquet mira monas?
 NARCÍS Alsa 't, gandul, y treballa!
 BENET Si... ¿no véu qu' en l'au es fora? Pudé m' ha de menester: es al llenyó: hi vaig. (alsantse)
 NARCÍS Donchs, córre, y no t' estigas aixís, sens fer res.
 BENET (ap. y anantse 'n) Prou: si un l' escolta... Vaig á estirar la botella, que ara matèix ja es prou hora. (se 'n va per la esquerra)

ESCENA XI.

NARCÍS y RICARDO.

NARCÍS Pues, tornant á lo que deýam...
 RICAR. Ja pòt continuar, no importa, (aparentant indiferencia)
 NARCÍS Conech qu' está ressentit.
 RICAR. La vritat, miri, això 'm costa lo mèu disgust, com vusté compendrà.
 NARCÍS Si, ho veig; per forsa...
 RICAR. Pro ressentit, no.
 NARCÍS Com tracta de tornarse 'n ja.
 RICAR. Oh, si, y prompte.
 NARCÍS ¿Véu?... vusté no se 'n aues...
 RICAR. Me sembla lo més conforme: la dignitat ants que tot.
 NARCÍS Es lo qu' he dit jo á la noya. Sinó qu' ella ja no es de vusté mereixedora...
 RICAR. Ella se 'n penadirá.
 NARCÍS Oh, si, y cuan no será hora. Y lo que més sento encara que per un fill de ca' n Torras, cuan may cap d' ells tindrà oberta d' aquesta casa la porta.

RICAR. Si no hi ha un motiu molt gran... pòt venir temps...
 NARCÍS S' equivòca; aquet temps no vindrà may.
 RICAR. Si hi ha causas poderosas...
 NARCÍS Sempre 's tindran odí á mort los Torras y 'ls Subirolas.
 RICAR. ¿Y la seva filla ho sab?
 NARCÍS Aquí está l' mal, que ho ignòra.
 RICAR. En Rafel deurá saberho.
 NARCÍS No ho crech.
 RICAR. ¿Vól di?
 NARCÍS Aquestas cosas sols se dihuen als fills, cuasa la necessitat ho pórtia; que son espinas que més ferfíxen, cuan més se tòcan.
 RICAR. Es dir que...
 NARCÍS Las disension de familias aixó pórtan. Re; 'l pare d' en Rafel y jo, están á màta-degolla, varem entrá en una causa criminal, bastant ruidosa; va perdre, y va quedá un pobre.
 RICAR. Qui va á mans del tribunal...
 NARCÍS Per aixó ho vaig fer; que hi tórnia.
 RICAR. (ap.) Ara ho tinch en bon terren; la cuestió es apretá y fora. (alt) ¿Sab, D. Narcís, lo que tème?
 NARCÍS ¿Qué?
 RICAR. Per lo que vusté 'm cònta, vull creure que á n' en Rafel ja fa temps que aixó li consta, y que aquet amor, qu' ell diu que sènt per la seva noya, es fingit, y busca fir de tots vustés la deshonra.
 NARCÍS Dèu del cell!...
 RICAR. Qui es venjatiu, com més mal pòt fer, més gòsa.
 NARCÍS Aquesta idea m' espanta!...
 RICAR. Dèu vulga que m' equivòquia.
 NARCÍS Oh!... d' un Torras ho crech tot!... pro, trò de Dèu!... jo sòm home!...
 RICAR. (inter.) Jo, de vusté... sálvo 'l seu parer, faria una cosa. (ap.) Ja sé que 'm dirá que no.
 NARCÍS Digni.
 RICAR. A veure si ho aproba. Parlaria á n' ell y á n' ella, y si tant un altre 's vòlan, per evità un mal pitjor, casarlos.
 NARCÍS Cóm!... Primer morta!
 RICAR. Sentiria haberi' ofés; pro eregui que ab la més bona intenció... Y, en fi, ara y sempre, estich á las sevas òrdres, D. Narcís.
 NARCÍS (cobrant esperansa) ¿Cóm?... ¿qué vol dir?...
 RICAR. De mi, ja ho saben, dispòsian.
 NARCÍS No l' entench.
 RICAR. Com ja li he dit que me 'n torno á Barcelona, sentiria que 's pensessin que fins l' amistat vull ròmpre.
 NARCÍS Vulgües serme ara ben franch, Ricardo.
 RICAR. Ja sabé que...
 NARCÍS Escòlta.

Si ella cambiès de pensar,
y á estimarlo estès resolta...
¿vusté... la voldria encara?
Vamos, ab franquesa.

RICAR. Oh... 'm pósa
en un compromís.

NARCÍS. Ja ho veig.

RICAR. Y despres, la seva noya...

RICAR. ¿Qué vól dir?...?

RICAR. Que si fós ella

que 'm proposés aixó, fora
distint: ara, la vritat,

¿jo qué vól que li respóngia?

¿Es dir que si ella...?

NARCÍS. Veuriam.

RICAR. Bè, ja veurá, res li ósta
quedarse alguns dias més;
ella, com que no es gens tonta,
veurá lo que ara no véu,
per mica que reflexionia;
y á las horas... si á vusté
li sembla bè...

RICAR. En fin, escoltia.

No més perque vusté véja
que tinch la bondat per norma
y que res per mi 's pert may,
tractant entre gent conforme;
si ella ara donchs vól conèixer
lo que pe'l seu bè l' importa,
y vól ser de mi estimada,
y me promet correspondre
ab carinyo fiel, encara
lo meu amor la perdona.

NARCÍS. (content) ¿Vól dir?

RICAR. Pues veig que vusté

tant y tant empenyo hi pósa...

si, ab las condicions aquestas,
encara es cuestió resolta.

NARCÍS. ¿Es dir que 'm dona paraula?

RICAR. (com fent un esforç)

Ja está donada. (allargantli la ma)

NARCÍS. (encaixant y abraçantlo) Bè, home!

ESCENA XII.

NARCÍS, RICARDO y PAU, que 's queda amagat detrás del
pou y escoltantlos, sens qu'ells ho véjan.

PAU. (ap.) Ayl ayl que treballém fi!

NARCÍS. Jo parlaré ab ella á solas,

com un pare déu parlarli,

y será la seva esposa,

si 'l gust de vusté es aquet.

PAU. (ap.) No 'n van poch d'errats de comptes.

RICAR. ¿Si 'l meu gust es aquet, diu?

cuán s' estima be á una noya,

com jo ara á la Filomena,

s' hi tróvan las gracias totas,

y sola en ella se pénsa,

y sola per ella se gósa.

Si 'l projectat casament

jo ara hagués de deixar córrer...

pót ser que 'm quedés solter,

perque ja felis no fora.

NARCÍS. Oh, no digni-més; ja veig
que la vól.

RICAR. Mòlt.

PAU. (ap.) Tambè volán

los aucells.

NARCÍS. Si; y ja que tant

y tant vusté 'l seu cor m' óbra,

jo li prometo que si ella

fós tan obstinada y tonta,
sabria bè qui sò jo!

RICAR. D. Narcís...

NARCÍS. Dèixi 'a de cosas:

faria dirli que si,

si no de bon grat, per forza!

RICAR. Dispensi, per forza may,

Bè, ja comprenh; pro á las horas,

antes que passés la seva,

la tancaríá ab las menjús:

PAU. (ap.) Si, tot rudó; y viva la

llibertat, Bernat Xinxola.

RICAR. (ap.) Ara 'm falta empendre á l' avi.

NARCÍS. (anantse 'n) D' aixó si que 'n dich un jòve;

fa més qu' ella no mereix:

veyám si será tan boja! (se 'n va per la esquerra)

ESCENA XIII.

RICARDO y PAU, amagat.

RICAR. L' avi es un poch més difícil:

pro, endevinantli la corda,

sonará pe'l cap que vull;

es cuestió d' anarhi ab mónita.

Tenint aixó, ja ho tinch tot;

lo de menos es la noya;

com que 's trobará lligada,

no tindrà voluntat propia

y haurá de cedir: tot es

haber descubert la incógnita.

Si 'l que sab obrá ab política

té segura la victoria.

PAU. (que ha anat surtint y baixant poch á poch fins
á ell se li planta de cara, dientli ab aire ma-
licios) Sembla que barrina mòlt.

¿Que 'n porta alguna de cap?

RICAR. Hola, ¿éts tu?

PAU. Si senyor, jo.

Me 'l miro mòlt cap ficat.

¿Y donchs, que 'n hi passa alguna?

RICAR. ¿Qué vols que 'm passi?

PAU. Oh, 'l s' ho sab.

(se 'n va á la tanca)

RICAR. (ap.) Aquet tuno!... si pogués

ferme 'l meu!...

PAU. (traballant y cantossejant mirant á Ricardo de
reuill) Ta...la...ra...la...

RICAR. (acostantseli) Com que son tantas las cosas

en que un sempre ha de pensar...

PAU. Si, ja se vé; á vustés, ríchs,

no 's faltan mais de cap may.

RICAR. Ja ho pòts dir: ¿véus? tu no pénsas

en res més qu' en treballar,

y no tens res que t' amohini:

tu si qu' éts felis, ¿eh, Pau?

PAU. No; á 's felissos diu que 's portán

á San Boy. Ja hi haurá estat

vusté, qu' es d' allí prop.

RICAR. ¿Cóm!...

¿qué 't burlas de mi? ¿Jo?... ay, ay!

PAU. ¿San Boy no es prop Barcelona?

¿que tindría, donchs, d' estrany?

RICAR. (ap.) Ho ha dit sens intenció.

PAU. (ap.) Péla

aquet prèssach, mentras tant!

RICAR. Escolta, Pau.

PAU. Vaja diènt.

RICAR. Tu éts un bon xicot.

PAU. Y es clar.

RICAR. Y t' aprécio.

- PAU Moltas gràcies :
jo també á vusté.
- RICAR. Veurís.
Ja sabs que jo ab los ténus amos
tinch molta amistat; ja ho sabs;
y, si vulgués, te faria
avuy mateix despatxar.
M' has apuntat un fusil;
record' ho.
- PAU (*senyalant al front*) Aquí ho tinch fcat :
y, si tornés á suscribir,
no li apuntaria pas.
- RICAR. ¿Vóls dir ?
- PAU Tanta estona, no ;
ara 'n passaria 'ls tajs.
- RICAR. Te 'n recordarás, pillot!
- PAU Vusté volia matar
á la senyoreta!
- RICAR. ¿Cóm l...
Pòt ser si t' habias pensat...
No, tonto. Aixís hauríes fet
mòlt bè: tu m' agradas, Pau;
que 'l que deféms á 'ls sèus amos,
com tu, es un bon criat.
- PAU Vaya!...
- RICAR. He de casar'm ab ella,
¿y vóls que...?
- PAU (*inter.*) Ah, ¿si ? ¿Cóm, rellás,
donchs, anaba per matarla?
- RICAR. A n' ella no; á aquell cobart
que tè las pretensions tontas
d' oposarse 'm á 'ls mèus plans,
y tè la tonta mania
de dir qu' es lo mèu rival.
- PAU ¿Qui, en Rafael?... Si 'm pènsó aixó!...
malehit siga!...
- RICAR. ¿Ho vèus, bergant?...
Podia costarte cara:
despatxat de punta en blanch.
- PAU (*ap.*) Jo 't dèixi al siti, tu si
que n' arrancabas bon nab.
- RICAR. Com que 't veig bon xicot, vull
protegirte. Càlla.
- PAU (*vegent venir á Andreu y Benet per la esquerra*)
Ah, ja.

ESCENA XIV.

- RICARDO, PAU, ANDRÈU y BENET, *aquet ab una escala
d' estitora á coll y de mala gana.*
- ANDR. Sembla que no pòts seguir.
- BENET No, ¿y donchs qui la dá, veyám ?
y aixó que vos no veyéu
que péssa més d' un quintá.
- RICAR. Senyó Andreu : si ara no fòs
molestarlo, jo... '.
- ANDR. ¿Qué hi ha ?
- RICAR. Li diria dos paraulas.
- ANDR. Oh, ara estich atrafagat :
perdoni.
- RICAR. De res. (*ap*) M' há hagut.
- PAU (*ap. per Ricardo*) Aisa, y van dos, vès pelant!
(*Ricardo ha quedat pensatiu, Pau seguéix traba-
llant, Andreu que haurá anat á la tanca, la re-
mena per mirar si està forta, y Benet se descarre-
ga l' escala y s' hi senta sobre, aixugantse la ca-
ra ab lo mocador*)
- RICAR. (*ap.*) Quina idea!... Ja 't tinch mèva,
Filomena! (*se 'n va resolt per la esquerra*)

ESCENA XV.

ANDRÈU, PAU y BENET.

- BENET (*seyent satisfet*) Estich cansat.
ANDR. (*á Pau per la tanca*)
¿Ja estaré prou forta aixís?
- PAU Oh, lo qu' es per forta ray...
- ANDR. Després compla 'l biber,
que vull regar tot l' ensiam.
Está mòlt bè.
- PAU Y no 't descuidis
de portar palla al corral:
ja t' ajudaré en Benet.
- PAU Mòlt bè. (*se posa l' aicada al coll y se 'n va per
la esquerra*)
- BENET Prou!
- ANDR. Au, tu! ¿qué fas ?
- BENET Vaja, aisa't!
(*alsantse y carregantse la escala*)
Com qu' enrahonában,
m' he pensat que iria larch.
- ANDR. Ganduí!... Pássea endevant!
- BENET Bè,
bueno; passém endevant. (*se 'n va per la dreta,
seguit d' Andreu, cuan apareix Rafael pe l' fondo
y l' crida per parlarli*)

ESCENA XVI.

ANDRÈU y RAFAEL.

- RAFAEL Andreu. (*anant cap á n' ell*)
ANDR. (*ab estranyesa*) ¿Vusté!...
- RAFAEL No estranyéu
si 'm tornéu á veure aquí.
- ANDR. No 'm sab greu, no; desitjaba
poderlo á solas sentir.
- RAFAEL Aixó esperaba de vos,
ja que no de D. Narcís.
- ANDR. Ja pòt comensar; l' escolto.
- RAFAEL Seré mòlt franch.
- ANDR. Es precís.
- RAFAEL Sabéu vos, com sab tothom,
lo que pòt un amor viu:
l' amor pur no atmet venjansas,
l' amor pur desterra 'l crime.
Jo sento, ja fa dos anys,
amor pur y ardènt en mí,
y per mí la Filomena
fa dos anys l' está sentint.
Lo silenci qu' hem guardat,
de mala intenció no es fill;
sols ho es del temor d' un no,
que aviva més lo desitj.
Qui estima bè, mòlt tèm perdre
lo que ha de ferlo felis;
y ants que veure 'l desengany,
d' esperansas va vivint.
No 'us tinguéu, donchs, per culpables
si hem passat tan temps aixís;
y avuy que la realitat
déu 'l cruel dupte aclarir,
per ella y per mí 'l sí vostre
aquí á demanarvos vinch.
- ANDR. Deixant á part lo mòlt que ara
tindria, Rafael, que dir,
veig, perquè 'l mèu sí no dónega,
dos poderosos motius:
si aquets motius no existissén,
seria aixó mòlt distint.

RAFEL Si está en mí 'l que no ecistèixin...

ANDR. Si, y no.

RAFEL Espliquèus. En Narcís

ANDR.

es pare d' ella y li toca donar primè 'l sèu permís; que, si pòt sé, á gust de 'ls pares es just que 's casin los fills: y com, desgraciadament, ell se 'n va pe' 'l sèu camí, vusté y ell no 's trobaran, y aquí t'è 'l primer motiu.

RAFEL ¿Pro això de qui dependeix?

¿puch jo evitarho?

No, y si.

RAFEL Si hi ha algun medi, diguéume 'l.

ANDR. Antes hi era, ara no.

RAFEL ¿Quin?

ANDR. Haber parlat ab mi á temps: avuy ell t'è compromís, y, encar qu' es á disgust d' ella, costará de persuadi'li.

RAFEL ¿Pro vos ho procuraréu?...

ANDR. Ja 'l primer motiu li he dit:

'l altre... no vulga saberlo, si no 'l sab.

RAFEL Ja 'l podéu dir.

ANDR. L' altre... es cuestió... de familias: no 'ns tractém fa temps...

RAFEL Teniu

d' entendre que ho he sabut aixís que d' aquí ha surtit. Creguéu que m' ha fèt molt mal aqueix secret descobrir. Volia está 'm de parlarne, perque ofén á D. Narcís, qu' es pare de la qu' estimo y fill vostre; y per cert tinch que un pare honrat com sou vos aixó os ha d' avergonyir; pro un pare may t'è la culpa de 'ls fets indignes d' un fill.

ANDR. Rafel!...

RAFEL Andreu, jo sè ser generós; sè dá al olvit l' agravi y 'ls perjudicis que recauen sobre mí. Sè que 'l pare va ser prós y fèt pobre, sens motiu; pro en lloch de sentir venjansa, com s'enten sempre 'ls cors vils, ell desde noy m' ha ensenyat á perdoná á 'ls enemics; y com sols l' amor domina al cor que no es venjanit, que vegéu tan sols espere, que l' amor m' ha dut aquí. Véja D. Narcís la falta, donantme la ma d' amich, y aquet motiu ja borrat, digne 'm crega del sèu sí.

ANDR. Rafel, si la Filomena fós filla mèva, ara dir podria lo que no puch, per més qu' ell siga 'l mèu fill. La rahò... la dono á un moro!... ja coneix lo mèu desitj.

RAFEL ¿Coneixéu que tinch rahò?...

ANDR. No dich sinó lo qu' he dit.

RAFEL Andreu... ¿no puch esperar...?

ANDR. Rafel, segons com, no, y si.

RAFEL Aquet dupte...

ANDR. Qui ha esperat dos anys, pòt esperá un xich. (se 'n va per la dreta)

ESCENA XVII.

RAFEL, aviat PAU.

RAFEL Ell s' hi empenyarà, ho conech: pro insensible D. Narcís no es possible que donarme vulga ara ni may 'l sí. No hi ha més, vól sé ella mèva, y ho será! Es en Pau. (vegentlo venir) Pat... Pat... Pau.

PAU ¿Qué mana? (sorprès de véure'l) Cóm!...

RAFEL Escólta.

PAU ¿L' has vista?

RAFEL Si.

PAU ¿Qué t' ha dit?

PAU Que contí ab ella.

RAFEL ¿Puch véurela?

PAU ¿Ara?... es difícil.

RAFEL ¿Vólis dir?

PAU Es á dalt y hi ha 'l sèu pare.

RAFEL (trayente una carta)

Y donchs, mira: si no tinch ocasió d' enrahonarm' hi,

li darás aquet escrit,

y que t'òt seguit contesti;

pro terminant y precis;

y la contestació vna

á portame tot seguit.

PAU Ja pòt pensar que... Miri! (vegentla que vè)

RAFEL Ella!...

(guardante la carta)

PAU Vè, que ni l' anell al dit.

ESCENA XVIII.

RAFEL, PAU y FILOMENA.

FILO. Rafel!...

RAFEL Vida mèva!...

PAU Nada;

hliguin bè 'ls caps, y endevant.

Deixa'm estar vigilant;

no fém com l' altra vegada.

RAFEL (fa que 's retira á la esquerra)

PAU Escólta, prènda estimada...

(tornant) Ah!... t'è rahò!... miri; 'l sèu pare

y en Ricardo han tractat ara

de fèr luego 'l casament,

ó de portarla á un convent;

pro ja he dit jo... t' farás frare,—

FILO. Cóm!... ¿es cert?...

PAU No ho dupti pas;

en aquí mateix ho han dit;

y que jo ho he bèn sentit,

amagat aquí detrás. (senyalant darrera 'l pou)

Pro vigilem; no fós cas

que tinguésem somatent. (fent per retirarse)

FILO. ¿Tu has sentit bèn clarament

que 'l pare digués aixó?

PAU Si senyora.

RAFEL Y...

(inter.) Si senyó;

casada ab ell, ó al convent.

Per lo tant, miri, no siga

plaga, ni vusté tampoch:

tirin lo barret al foch;

que un cop fèt, tot se mitiga. (se 'n va donant)

una mirada per tot y després se 'n va al pou y omplena 'l biber d' aigua)
RAFAEL Rafel!...
RAFAEL Ja ho véns; nos obliga del teu pare la ceguera á obrar d' un'altra manera.
FILO. Si, pro...
RAFAEL ¿Duptas?... Ja 'm pensaba que l' amor que 'm demostraba ton llabi, en lo cor no hi era!
FILO. M' oféns!...
RAFAEL ¿Donchs, resóltas éstés á coronar l' amor nostre? Qui estima bè, tot ho arrostra, y crech que tu així ho farás. T' obligo jo á donar un pas que sols lo mèu pur amor per dirt' ho 'm dona valor, confiat en que vòls ser mèva.
FILO. Honrada y digna, sòm tèva!
RAFAEL Honrat sènto glati 'l cor! Mès pensa que per lograr la nostra unió, no hi ha més que un medi: un tan sols.
FILO. ¿Quin es?
RAFAEL ¿Vòls saberlo?
FILO. ¿Y l' hem d' emplear?
RAFAEL A nit jo 't vindrà á buscar, per deixarte secuestrada.
FILO. (ofesa) Rafel!
RAFAEL (ab dignitat) Honrat sè, y honrada tant sols puch volerte jo!
FILO. Oh, es impossible!... aixó no 'm primer morir que robada!
RAFAEL ¿Y tu aixó m' has proposat?...
FILO. ¿Y tu m' estimas?...
RAFAEL Oh, sí!
FILO. Tu sèntes un amor mesquí, que may al mèu s' ha igualat!
RAFAEL L' honor y la dignitat per base tè en mi l' amor!... y si he tingut prou valor per proposart' aixó, pensa que la pena es més intensa cuan més passió sènt lo cor!
FILO. Oh, Rafel!... ¿perqué he de ser, y 'm vòls tu, tan desgraciada, que á faltá 'm veja obligada de filla al estret deber? Sabent que no han de poder; ni ab halagos, ni ab rigor, fer dueny del mèu amor á qui no puch estimar...
RAFAEL (inter.) ¿Donchs, perquè ells han de robar la llibertat del teu cor?
FILO. Mira: un riu se 'n dú aigua avall terra, rama y tot cuant toca; pro no se 'n porta la roca, ahont s' hi espunta tot magall. Llisca l' aigua, com cristall, y la roca 's queda allí forta sempre, ¿no es així? donchs, cuan don la mèva boca una paraula, es la roca que no pót retrocedí! He dit que tèva vnlh sè, y solament puch ser tèva.
RAFAEL Donchs, porque pugas ser mèva, aquest esfors has de ft.
FILO. Rafel!... Rafel!... pensa bè lo qu' essegixes de mí!...
RAFAEL Lo que sols pót océig!

l' amor pur, ardènt y fiell!...
 Si l' amor es dot del cel,
 ¿perqué un pare 'l róba així?
 Oh, no, Filomena!... creu la vèu del teu cor amant, y créu qu' está parlant també del mèu cor la vèu.
PAU (correat cap á n' ells, veient á D. Narcís que té per la esquerra molt enfadat y precipitadament) Fúgin!
FILO. (espantada) ¿Cóm!...
PAU Mare de Dèu!
RAFAEL Oh!...

ESCENA XIX.

FILOMENA, RAFAEL, PAU y NARCÍS.

NARCÍS Tró de Dèu! (agafant á la Filomena per'l brau y separantla de Rafel)
FILO. Ah!...
PAU (buscant una excusa per disculparlos) Es lo cas... (Narcís l' interromp, donantli una mirada qu' expressa la ira del seu cor, y Pau se retira confós)
NARCÍS (amenassant á Filomena) Com me continch no ho sè pas!...
RAFAEL D. Narcís...
NARCÍS (inter.) Cállli la boca!... Tan sols baixá 'l cap li toca, cuan jo arribo á baixá 'l brau! (deixant á la Filomena que édu sentada al banch y tapantse la cara ab las mans per no poder contenir lo plor)
 ¿Qué vè á ferhi aquí vusté, ni qui entrada may li ha dat? Miserable!... ¿s' ha pensat alcansar lo que preté?
 ¿Qué li ha pogut donar lloch á abrigá idea tan tonta?
 ¿Ab quin patrimoni tonta, ni ab quins capitals tampoch? Haurá cregut, ben segú, que jo es just qu' en res no miri!... Tot qui com vusté deliri no tè ni sentit comú!
 Ja es hora de que conega qu' está formantse ilusions, y las sòvas pretensions irrealisables las crega!
 Tan sols així ha de pensar, si així no ha pensat encara; y per que pugua desd' ara bèn desenganyat quedar, sèpiga y entenga bè que si jo aquí 'l torno á véure, de mal modo 'l faré trèure, tal com se meréix vusté!
RAFAEL D. Narcís, sols m' es degut ferli una cosa advertir.
NARCÍS Re atmeto! tot cuant pót dir m' ho dono ja per sabut!
RAFAEL Miri que pót no sé aixis, y ser de gran transcendencia.
NARCÍS ¿Vól apurá 'm la paciencia?...
RAFAEL Vull parlarti, D. Narcís.
NARCÍS Procura prompte passar la porta, sens insistir, antes no 'l fassi sortir per allí hont no 's pót entrar!
RAFAEL Está bè: es á casa mèva, y obrar pót mòlt bè al sèn gust; per lo tant, que cregui es just que la culpa siga mèva:

pro ja que res vól sabé,
y tot per sabut s' ho dóna,
sols dech dirli que m' abóna
la conciencia d' obrar bè.
Jo estimo á la seva filla,
y ella en mí 'l seu amor pósa;
no l' estimo per lo hermosa,
ni perque siga pobilla;
que l' estimaria igual,
encar que fós lèttja y pobra;
que al cor que tó amor, li sóbra
patrimoni y capital.
Amor desinteressat
sént ella, com jo també,
y aquí tot lo motiu té
d' haberme ilusions format.
Serán vanas ilusions,
pro fillas sols del amor,
donant inpuls al meu cor
á atrevidas pretensions:
més com que d' amor la lley
no pót cap cor resistí,
pensi que 'l mal no está en mí,
y es mal que no tó remey.
Y pensi... si tó conciencia...
que, si no som rich, vusté...
tal vegada, sab perqué?
Sols hora tinch en herencia!...
Hóra, si! que qui honrat es
pót perdre la propietat,
pro may la infamia ha lograt
fèrli perdre la honra!és!
Jo, fill d' un home d' honor,
víctima ignocent, pro digne,
sols tinch com ell per consigna
generositat de cor!

Y en loch jo de fèr surti
la vergonya al altiu front,
se 'm diu pobre, per afront,
(*senyalant al cor*) y per callá 'l crit d' aquí!
(*trasmocció al moviment de ira de D. Narcís*)
Jo hauré estat impertinent,
sent l' amor meu 'l seu odi;
pro culpi, y no s' incomodi,
al seu geni intransigent.
Algún dia la rahó
pudé 'm donará... y ho sénto
por vusté... No l' atormíto,
D. Narcís; estiga bo! (*se 'n va pe'l rastillo, Pau
surte per 'l fondo esquerra y se 'n va corrent darrera
d' ell y Ricardo per la porta de la cuadra observa
y se 'n torna dins*)

ESCENA XX.

FILOMENA y NARCÍS.

FILO. Pare!...
NARCÍS. Ingrata!... mala filla!
No meréixes altre nom!
Cuan jo per tu me desvetllo,
buscant lo tóu bè tan sols,
d' aquesta manera tu
al tóu pare correspons,
procurant, desagrahida!
clavarme un pnyal al cor?
FILO. Pare, si estimo á en Rafel,
ab noble y pura passió,
¿perqué de vusté só indigna?
¿quin crim hi ha que no sè jo?
NARCÍS. Filomena! que me indignas,
disculpant lo tóu amor!

FILO. ¿Perqué ha de voler que siga
tan trista la mèva sort,
que haja de sacrificar
las mèvas inclinacions,
y, matant la mèva dixta,
me quèdi etern desconsol?
NARCÍS. Lo que no vull jo es la tóva
desgracia! Pénsa bé, donchs,
que lo que vols no es possible;
que no sals bé lo que vols;
que may més déus recordarte
d' en Rafel, ni del seu nom;
que jo per tu tinch judici...
y que 'l tóu pare som jo!
(*despres d' una petita pausa, anyadéiz*)
Ja sabs bé qu' he dat paraula
á n' en Ricardo; es forós
que sigas la seva esposa,
ó sinó, 't juro que... oh!...
no vulgas saber la mèva
terminant resolució!
FILO. (*ap.*) Y 'm tancaria á un convent!...
(*decidida*) Fugint ho evitaré tot! (*Pau torna, porta
la carta que li haurá donat en Rafel y la fica á
la butaca del gech que 'l te sobre la brana del bi-
ber y torn' á posars' á pohuar aigua: Ricardo ob-
serva per la porta de la cuadra y s' torna á ficar
dins sens donar temps á que cap de 'ls tees pigan
reparar en ell*)
NARCÍS. Tot avuy téns per pensart' hi;
demá... ja t' ho he dit!... ni un mòt!
(*ap.*) O 's casará ab en Ricardo,
ó bé s' ha d' enfonsá 'l mon!
(*fa que se 'n va per la dreta*)

ESCENA XXI.

NARCÍS, FILOMENA y PAU.

FILO. (*ap.*) Resolta estich! (*fa que se 'n va y al passar
devant de Pau li diu baix*) T' he de veure!
PAU. Bè.
FILO. Com més aviat millor!
(*se 'n va per la esquerra*)
PAU. Bè. (*seguint pohuant*)

ESCENA XXII.

NARCÍS y PAU.

NARCÍS. Pau.
PAU. (*anant cap á n' ell*) ¿Qué se li oferéix. (*Ricardo
surte tot d' una, pren la carta d' en Rafel del gech
d' en Pau y torna á desaparèixer per la cuadra*)
NARCÍS. Si may més per' qui 's entorna
en Rafel torn' á acostarse
y noticia no me 'n dóns,
de punta en blanc te despatxo.
PAU. Cóm!... ¿no vól res més que aixó?...
aixó ray!... encar que vulga
que l' esquivi ab un garrot.
NARCÍS. ¿Serias home per ferho?
PAU. ¿Jo?... miri, si vusté ho vól!...
NARCÍS. Sempre t' he tingut per fiel.
PAU. No digui més: del gipó
que se 'n portará, si torna,
ja estaré bè per adós.
Vusté m' hagués deixat fèr
ara matóix, voto al mon!...
NARCÍS. ¿Cóm?...
PAU. Que cuan vusté ha vingut,
jo ja li arnaba rahons

- per clavarli de seguida
 NARCÍS ¿Es dir que...?
 PAU *(inter.)* Si senyó: ¿y donchs?...
 NARCÍS Donchs, jo 'm creya lo contrari.
 PAU Cóm!... Déu me 'n guart!... no senyor:
 si no 'l puch véure en pintura;
 com li coneix la intenció,
 y sè qui es ell, y jo pórtó
 mólt afecto á vastes totes,
 y... vaja, si de cas torna,
 ab un colp ja 'n tindrá prou!
 NARCÍS Donchs, mira, t' estimaré
 li dòngas una lliadó;
 que un com ell sols d' aixó es digne;
 de que se li abòrdi un gós.
 PAU *(ap.)* Gracius! no éts mal gós tu!
 NARCÍS *En fi...*
 no 't dich res més.
 PAU Ja se pron
 lo que he de fer; pobre d' ell
 que s' acostí per' qui prop.
 NARCÍS La téva fidelitat
 tindrè en consideració. *(fit que se 'n va)*
 PAU *(ap.)* Mare de Déu!... y que n' hi ha
 de gènt tanta en aquet mon! *(se 'n va per la es-*
querca: Andreu ve per la dreta y dele á Narcís
que 'l troba de l' altra part de la tanca)

ESCENA XXIII.

ANDRÈU y NARCÍS.

- ANDR. Narcís, espera un moment.
 NARCÍS ¿Qué voleu?
 ANDR. M' has d' escoltar.
 NARCÍS ¿Ja 't sab grèu?
 ANDR. *(ab indiferencia)* No.
 NARCÍS Hem de parlar;
 ANDR. pro mólt y mólt formalment.
 NARCÍS Sí tant convè...
 ANDR. Convè mólt;
 NARCÍS qu' es cosa que val la pena.
 NARCÍS ¿Sobres?...
 ANDR. De la Filomena:
 véyas lo que tènς resolú.
 NARCÍS Crech que ja ho sabéu.
 ANDR. ¿Es dí
 qu' estás empenyat eucara
 en la mateixa?
 NARCÍS Oh, si; y ara
 y sempre.
 ANDR. Vina'm aquí.
 NARCÍS Endevant; ja hi tornem sé:
 sempre consells y sermones!
 ANDR. Es qu' en totes ocasions
 los bons consells vénen bé!
 Y de qui es blanch de cabells
 y tè arrugas á la cara
 y es, á més d' aixó, 'l tèn pare,
 escolta sempre 'ls consells:
 ó sinó, tens de pensar,
 si la téva filla, en lloch
 de créure 't, no vól tampoeh
 cap avis tèn escoltar,
 que igual dret tè ella que tu
 per obrá ab tu com tu ab mí:
 qui 'l deber no sab cumplí,
 no 'l pót esigí á ningú!
 NARCÍS Diguéu:
 ANDR. Escólta: tu estás
 en casá á la Filomena
 ab en Ricardo, y la pena
 que aixó li don no ho sabs pas.
 Ella vól á n' en Rafel,
 y tu ab en Rafel no ho vols,
 y aixó son dos caps que sols
 pót junta 'ls un Déu del cel.
 Veyent, donchs, jo aixó, he volgut
 fèr qu' ella transigís; pro
 sint una forta passió
 y per demès ha sigut:
 de módo qu' he vist ben clar
 qu' ella no pót transigir;
 que primer s' ha de morir;
 més ben dit, l' has de matar!
 NARCÍS Es dir; resultat; que no
 os vól bè donarla á un jove
 d' honradés á tota proba
 y de bona posició.
 Com veig que m' estéu parlant
 d' un módo tan decidit...
 Re; en Rafel es bon partit
 y en Ricardo no; endevant!...
 Sòu vell y caducageú!
 ANDR. *(ab autoritat)* Narcís!... Sòm vell, si; pro encara
 no he deixat de sé 'l tèn pare!
 NARCÍS *(confús)* Bè, si os he ofès, perdonéu.
 Pro, la vritat, jo no sè
 ab qui milló 's pót casar.
 ANDR. Ab qui ella puga estimar
 y ab qui puga viure hi bè.
 NARCÍS Ja sabén vos qu' en Rafel
 es pobre.
 ANDR. Y tu 'n tènς la culpa!
 y que aixó no tè disculpa;
 per lo matéix qu' éts cruel!
 NARCÍS Miréu, si 'm parlu aixís.
 bèn prompte haurém acabat.
 ANDR. Está clar, díent la vritat...
 en fi, aném al cas, Narcís.
 ¿Vols que, demá de casada
 ab en Ricardo, 'l dolor
 vagi rosegantli 'l cor,
 y diga qu' es desgraciada,
 y que al sèu cruel pare ho déu,
 y al desespero s' entriguí,
 y del jurament renegui
 que laurá fèt devant de Déu?
 ¿Y vols que, desesperada
 y aburrint al sèu espés,
 cometi 'l crim horrosés
 d' olvidar's de qu' es honrada?
 ¿Y vols que per fi 'l marit,
 plé de despit y de fel,
 te la torri per infel,
 com ab altres ha sucusit?
 ¿Vols esposarte á n' aixó,
 y al fi tenir per segú
 qu' ella lléms sobre tu
 la sèva maledicció?
 Oh!... si éts pare y un dia sènt
 lo teu cor tal desventura,
 t' ha d' obrir la sepultura
 lo cruel remordimènt!
 NARCÍS Ja es ho he dit; no hi ha manera;
 tinc la paraula empenyada,
 y paraula méva dada,
 ja ho sabéu, no torna enrera.
 ANDR. ¿Y donchs, si haguésses donat,
 portat del tèn gènit fort,
 paraula de fè una mort,
 la cumpriras, vritat?
 NARCÍS Es que paraula semblant
 no pót surtir may de mí!

ANDR. Tampoch podias da 'l si
per ella, y l' has dat, n' obstant!
NARCÍS No hi va poca diferencia!
ANDR. No n' h' déu anar pas prop,
cuant jo 't dich que 'l tén si enclou
la sèva mortal sentència!
Morir de pena es la sort
que tindrà, si tal preténs:
la diferencia aquí téns
entre aixó y jurá una mort!
Mira, donchs, ara en consciencia,
si 'l sí que has vingut á dar
dèus enrrera ó nó tornar!...
Oh!... tota injusta sentència
tan sols don lloch á disputa
qui es d' ànima més culpada
si 'l jutge que l' ha firmada
ó 'l butxi que la executa!
Per lo tant, si fins aquí
terch has estat, cedéix ara;
un pare es jutge; pro un pare
no arriba á ser may butxi!

NARCÍS En fi, no 'n trauriam res
de disputar; si cedia
jo, ella se 'n penadiria
de no habé'm cregut: després...
que aquesta passió que sent...
li passarà; ja se sab
que l' amor, al fi y al cap,
son cuentos que se 'n dú 'l vent.
Y en fi; si ella créu que no,
y s' enterca, y no 'm vol créure,
ants que cedir jo, hem de véure
qui podrà més, ella ó jo!
ANDR. ¿Y tu ets pare?... oh!... no!... es mentida!...
un pare no parla aixís,
ni 's dèixa portar, Narcís,
d' aquet orgull sense mida!
Es necessari tenir
los ulls á la rahó tancats,
per poguer tals disbarats
d' un cor de pare surtir!...
ó bé 'l téns d' amor dejá,
cuant sols l' ambició l' omplena!...
De la pobre Filomena
més sòm jo 'l pare que tu!

NARCÍS (ab deudeny) Vaja, donchs, quedém així.

ANDR. Aquesta fredó m' esbara!

NARCÍS Bah!... (anantse'n)

ANDR. Veste'n; fas bè; qu' encara
no sè 'l que 'm farías dí! (Andreu se 'n va per la
esquerra y en Narcís per la dreta, cuan se pe'l
fondo en Vicens, veient desaparèixer á 'ls dos)

ESCENA XXIV.

VICENS.

M' han vist, y se 'n van, per mí!...
Aixó ja es massa!... aixó ja es
un insult!... May he permés
que ningú m' ofenga així!
Tal escàndul tinch d' armá,
que 'm sentirán fins los sòrts,
y 'ls munts, y 'ls cegos, y 'ls morts! (fa que se 'n
va per la esquerra tot determinat, cuan véu venir á
Ricardo cap á n' ell sens qu' aquell se 'n adonga)
Llamp del cel!... Ah!... aquí 'l tinch!..

ESCENA XXV.

VICENS y RICARDO.

RICAR. (espantant) Ah!...
VICENS Per tu vinch, pilló!... canalla!
RICAR. Vicens...
VICENS (inter.) No hi ha més Vicens
que cuartos!... cuartos!... ¿enténs?
RICAR. Bè, escoltèu...
VICENS (inter.) Cuartos, y cälla!
De paraulas no 'n faig re,
ni més temps tinch de passar!...
Dos cènts duros; que ben clar
sabs que ho canta 'l pagar!
(trayentse 'l y mostrantli)
Y si no fòs perquè jo
som massa bè... y dirho 'm cuadra,
ja fa mòlt temps que per lladre
serias á la presó!
RICAR. Bè, si; tot s' arreglará.
VICENS Es que sinó, aquí t' escanojo!
(fent 'l acció d' agafar 'l pe'l coll)
RICAR. Ja es juro... no os enganyo.
VICENS Es que jo...!
RICAR. 'Ls tindrèu demá.
VICENS ¿Cóm, demá!... ¿perque tu á nit
pugas fugí!... avuy los vull!
RICAR. Corrent; los tindrèu avuy:
pro no 'm descubriu.
VICENS Bandit!...
RICAR. Ab aquesta gènt som jo
mòlt amich, y sentiria...
que turbèssu l' alegría
de la casa.
VICENS No, aixó no;
no hi tènem cap culpa; es dí,
ells t' han dit que jo he vingut,
y tu 'ls haurás previngut,
perque fugissen de mí,
dientlos que jo som... ¿qui ho sab
per lo que 'm fas passar!...
RICAR. ¿Jo?...
VICENS Es que 't crech capás d' aixó!...
y aviat que 't xafava 'l cap!
RICAR. Os juro que res m' han dit,
ni 'm podia pensar may
que vinguessen aquí.
VICENS Aixó ray,
lo vení!... 'l traüre'n profit!
Pro, ja 't dich...
RICAR. Si; no os enganyo:
D. Narcís me 'ls deixará.
VICENS ¿L' amo de...?
RICAR. (inter.) M' he de casá
ab la pubilla.
VICENS La planyo!...
si es qu' es vritat.
RICAR. Si, es vritat.
VICENS En fi, tu enginya't; que jo,
que 'ls atmetllevís ó no...
jo vull cobrar y acabat.
Per mi ja tant es que digas
santa com salve; 'l que crech
que clavarás un bon goch
á aquesta gènt! En fi; estigas
cert de que mòlt prompte 'm téns
altra vegada en aquí!
RICAR. Está bè; podéu veni.
VICENS (ap.) Jo 'm quedó aquí prop. (alt) corrents!
(se 'n va pe'l fondo)

ESCENA XXVI.

RICARDO.

Aixó si que m' ha enredat!...
 ¿Qué faig ara?... Re; es precis
 que demani á D. Narcís
 jo ara aquesta cantinat.
 ¿Pro cóm li dich?... Li diré
 que aquet home es amic meu...
 que vè de viatjà, y que 's véu
 en un apuro, y que... Re;
 que viatjant se gasta molt,
 y ha gastat més que pensaba:
 sabent que jo aquí 'm trobaba,
 vè á véurem 'm y... Està resolt.
 Ara aixó altre. Aném al cas
 y 'l resultat esperém.
 Filomena, al fi veurém
 si ser d' en Rafel voldrás. *(se travé duas cartas de la butxaca y mirant una y altra, diu)*
 Més igual no 's pót deixá:
 he imitat tan bé la lletra,
 que cap duple pót atmetre,
 y d' en Rafel la creurá.
(referintse á la qu' ell ha escrit, anyaléix)
 Aquesta, donchs, ha de só
 la qu' ella tó de llegí, *(y referintse á la d' en Rafel y tornant á ficársela á la butxaca)*
 no aquesta. *(se 'n va al biler about en Pau ha deixat lo gech y li ficá á la butxaca la carta qu' ell ha escrit, dient)* Posémli. Així.
 Ara aixó altre. *(se trau un retrato de targeta y luego com acudintli un duple, diu)* Encara que...
(resolt) Valor!... si 's pót lográ 'l fi,
 ¿qui es qui 'en los medis repara? *(coloca 'l retrato al peu de la tanca, de modo que 's véja)*
 Aquí. 'L llas ja es parat; ara
 vigilaré desd' allí. *(va á entrar en la cuadro al moment que surt en Pau per la mateixa porta, toquant ab ell)*

ESCENA XXVII.

RICARDO y PAU.

PAU. Gracias!
 RICAR. Bè...
 PAU. *(inter.)* Mal, no pas bé!
 RICAR. Dispensa, fill.
 PAU. Es mentida!
 RICAR. ¿Qu' es mentida?
 PAU. Qu' en ma vida
 jo haja estat fill de vusté,
(rient) Bè, home, bè; sempre 'n téns
 un de fresca per di.
 Adios. *(se 'n va pe' l fondo)*
 PAU. *(ap. y misticant)* ¿Ambas per' qui...
 y ara per' llá?... 'La téus intèns
 que 'n sòu poch de bònis!
 RICAR. *(ap. desde 'l fondo)* Aquet,
 si ho ha vist, pót espotrar'm 'ho...
 D'ém la volta. *(se 'n va pe' l fondo esquerra)*
 PAU. *(veynt venir á Filomena per la esquerra)* Ella!...

ESCENA XXVIII.

PAU y FILOMENA.

FILO. Pau...
 PAU. Diga.

FILO. ¿Que no hi vas?
 PAU. ¿Qu' estém borrangos?...
 tot seguit.
 FILO. ¿Ja ho téns entés?...
 PAU. Si, dona; perdi cuidado.
 FILO. Espero que...
 PAU. *(inter.)* Ja sab bé
 que ha de fér no més manar'm 'ho.
 FILO. Torna'm un prompte la resposta
 que 't dónga.
 PAU. Iré... que ni un rayo.
(pren lo gech y se 'l posa sobre l' espatlla)
 FILO. ¿Y 'ns ajudarás en tot?
 PAU. Ho faré, y ab molt agrado:
 li tindrè 'l caball á punt,
 ab brida y silló, y andauo. *(fa que se 'n va corrent pe' l fondo dreta, y torna, dient)*
 Ah! tó raho; esperi 's. M' ha dat
 aquesta carta, fa un rato,
 per vusté; y si bé ja sab
 lo que li ha dit, diu que... vamos,
 que la llegeixi y contesti.
 FILO. Ja pót dirli, sens reparo;
 qu' estich resolta, y que á nit
 á las deu quido esperantlo. *(Pau havrà tret de la butxaca del gech la carta que creu ser la d' en Rafel y li havrà donada, com indica 'l diállech, y se 'n va acompanyat de Filomena pe' l fondo dreta quan ve Benet per la dreta de la tanca tot ronsejant)*

ESCENA XXIX.

BENET, aviat FILOMENA.

BENET. Si; corrén; anéu á dir
 palla al corral; colla 'l matxo,
 y... si; just; tot de seguida!
 Vá! més que séga; jo 'm canso.
(va á sentarse, quan repara en lo retrato de terra)
 ¿Qu' es aixó?... Una estampa!... Un sant!
(lo ent)
 ¿Qu' es bonich!... Tè un llustre...! Es guapo!
 ¿Quin sant déu ser?... Fós lo mèu,
 me gastaria dos cuartos...
 y encara que fossen tres,
 per ferlo posá en un cuadro! *(allargant lo bras y mirantlo un poch entregirat)*
 Mirat aixis... qu' es hermós!
 Sembla...
 FILO. *(que torna)* ¿Qu' es aixó? Un retrato.
 ¿D' hont l' han tret?
 BENET. Oh... era aquí terra.
 FILO. ¿Cóm, aquí terra!... Veyámlo. *(li pren, lo mira, luego 'l gira y llegeix la dedicatoria á n' en Rafel que 'en Ricardo hi havrà posat)*
(ap.) Verge del cel!... No es possible!
 ¿En Rafel dar'm aquest pago!...
 Oh!... aquesta dedicatoria
 m'ent! Tindría el tan descaro,
 qu' estimant á un 'altra, vulga
 que jo...? *(á Benet)* Per Déu t' ho demano,
 ¿qui te 'l ha dat?
 BENET. Ningú; si era
 aquí terra; no l' enganyo.
 ¿Qué tó?...
 FILO. Res; deixa'm!
 BENET. Bè, bueno. *(se 'n va per la porta de la cuadro, dient ap.)*
 Per un sant, tant de... ay, me catxo!

ESCENA XXX.

FILOMENA.

¿Es possible?... (*llegint la dedicatòria*)

«Tèva, Càrme.»

Oh!... «Al mèu estimat Rafel
Torras.» Li ha caigut aquí!...
Ho estich lilegit... y no ho crech!¿Serà un amor ja olvidat,
que haurá sentit ants que 'l mèu?...No hauria aquet testimoni
guardat y dut sobre d' ell
fins avuy; no, no; aixó proba
que formal compromís t'è
ab aquesta... síva Càrme!

¿Pro aquesta Càrme, qui es?...?

Oh!... ¿Olot, y fora de Olot,
n' hi ha tantas!... ¿Qué 'n tinch de fèr,
si es vrritat! (*per la tòrna que li ha dat en Pau y
estrenyentla convulsivament d' intra la ma*)

¿Y encara gósa!...

La ma 'm crèma aquet paper!...

¿Cóm he de créure 'l que 'm diu,
si probas contrarias veig! (*t' obra ab despit y 's
frega 'la uilla com per apartar las llàgrimas que se
sent renir y llegeix*) «Filomena; fins avuy
t' he ocultat lo mèu intent;ara te 'l reveló, ja
que 'l mèu plan s' ha descubert.

Lo mèu pare al tèn, temps ha

li t'è jurat odi etern,

per una infamia, que sols

podia ferli un com ell!

Tot fill estima al sèu pare;

jo venjarlo li he promès,

y era la tèva deshonra

lo mèu únich pensament.»

(*horrorizada*)

¿Qu' es aixó!... Reyna de 'ls àngels!...

Jo somnio!... Díu del cel!

(*llegeix*) «Per si 't quedà dipta, entèngas

qu' estich promès ja fa tèmps;

may d' amor parlat t' hauria,

si haguès hagut de ser cert:

tan sols la mèva venjança

pe 'l sèu blanc t' havia prés.»

Ah!... Y ho firma!... (*mirant la firma ab espant*) Sí!...(*llegint ab tota l' amargura del seu cor per tan ho-**rrorós desengany*) «T' desprecia,

guardant lo cor odi etern,

y resol sempre à venjarse.

Rafel Torras.» (*apoyante ab lo banch per no créu-**re*) No puch més!...

Ab!... Reyna del cel!... Aixó!...

Jo...! Oh!... 'L mèu pare...! Ara ho entènch!...

Ara veig porque fins 'l avi

tan mal m' ha dit d' en Rafel!...

y, si bè 'l motiu no 'm dèya,

me dèya que l' olvidès!...

ESCENA XXXI.

FILOMENA y BENET, per la cuadro.

(*girante de repent*) Benet!...

¿Qué mana, senyòra?

¿Qué has de fè ara?

Res.

Donchs, vès,

y mira d' atrapá à en Pau:

FILO.
BENET
FILO.
BENET
FILO.

córta tant com pugas, ¿sènts?

BENET Bè, bueno. (*fent que se 'n va*)

FILO. Li dius que vinga,

perque l' he de menester;

que torni ab tu; que 'l recado

que li he donat no va bè;

que he de dirli un' altra cosa;

que he cambiat de pensament!...

Córta!

BENET Bè, bueno; pro 'm diu

tantas cosas, que no sè

si 'm recordarán. Que vinga;

que se 'n torni; que després

m' ha de doná à mi un recado,

que ara ell lo dú malament;

y... vaja; no tinch memoria

per tantas cosas.

FILO. No més

li has de dir que vinga; còrta!

BENET Bè, bueno; així es diferent. (*fa que se 'n va y**torna cap à n' ella altra vegada*)

Sí 'm pòss las espardeñyas,

corriria més.

FILO. Per Déu!

BENET (*torna fer que se 'n va y torna dient*)

Ah! escolti: ¿cap alont ha anat?

FILO. A la vila!

BENET Ah! bè!... ara ho sè.

(*se 'n va pe 'l fondo dreta*)

ESCENA XXXII.

FILOMENA, ariat RICARDO.

FILO. ¿Qu' he fèt jo, Déu poderós,
que 'm castiguèn tan cruelment! (*se deixa créure
sentada al banch, plorant amargament, cuan surt
Ricardo per la esquerra, arribat à la paret de la
cuadra y anante 'n pel fondo, atravesant per de-
rrera 'l pou, sense ser vist de Filomena, y dient*)RICAR. (*ap.*) Ja hi has caigut, Filomena!...Ja estàs desbancat, Rafel! (*desapareix*)

ESCENA XXXIII.

FILOMENA, ariat NARCÍS.

FILO. Sembla un somni!... pro terrible!...

Rafel!... Rafel!... quin cor tènst!...

Aixó no ho fan... ni las fieras!...

aixó ho fa sols un pervers!

¿Qué fas aquí? (*per la dreta*)

NARCÍS Pare!...

FILO. ¿Plòras?...?

NARCÍS (*almitant*) Oh!...

Plora, sí!... Pènsa y créu

que més disgust me tinch jo;

pro tu èts terca... y jo ho dech ser!

FILO. Pare, escolti!...

NARCÍS No!... es inútil!...

ja sabs bè 'l caràcter mèu!...

no transigéixo!

FILO. Sí vull

que sàpiga qu' en Rafel!...

NARCÍS (*inter.*) ¿Cóm!... ¿y encara t' atrevéixes

à parlar m' en favor sèu?...

FILO. No!... si no l' estimo!... si

m' es del tot indiferent!...

si ja may més lo vull véure!...

si ja 'l mèu cor l' aborreix!

NARCÍS ¿Qué dius!...

FILO. Sí!... créguho!... 'l detèst!

NARCÍS ¿Es cert?... ¿Es dir que ja véus que anabas equivocada?

FILO. Si!... miri!... aixó 'm diu qui es ell!
(*li dona la carta y 'l retrato*)

NARCÍS (*despres d'haber llegit rapidament un tros de la carta*) Ira de Déu!...

FILO. Pare!...

NARCÍS Oh!... vull ferli tragá aquèix paper!... (*llegint ab rabia*) «Tot fill estima al sèu pare; jo venjarlo li he promès, y era la tèva deshonra lo mèu únich pensament!...» La tèva deshonra!... Pillo!... Aixó serà 'l sèu procès!... Rahò tenia en Ricardo!... Oh!... ¿presiri 'l tiraré!

FILO. Diga lo que vol que fassi; sols lo sèu gust serà 'l mèu!

NARCÍS ¿Serás d' en Ricardo esposa?

FILO. Lo que resolta vusté!

NARCÍS ¿Ja véus cuan errada anabas!... ¿ja véus...?

FILO. Si, pare; ja ho veig!
(*Ricardo escolta desde 'l fondo, despres avansa*)

NARCÍS (*abessantla content*) Graecias á Déu!... filla mèva!... ja ditzosa 't podré fer!...

ESCENA XXXIV.

NARCÍS, FILOMENA y RICARDO.

RICAR. (*venint fins á n' ells*) Dispensin; pòt ser tractaban d' algun assumpto important, y jo...

NARCÍS No senyor... es dir...

RICAR. Donchs... (*sent que se 'n va*)

NARCÍS Oh, no se 'n vaja pas.

RICAR. No voldria destorbarlos.

NARCÍS Vusté no destorba may; al contrari: justament vé à bon puunt. (*á ella*) ¿Vritat? (*á ell*) Veurá; escolti: ab la Filomena mòlt formalment hem parlat sobre la proposició de vustó.

RICAR. Ah, bè: ¿y está resolta?

NARCÍS Completament.

RICAR. ¿Y quin es lo resultat?

FILO. Tal com tots lo desitjaban. (*á ella*) ¿No es cert?

FILO. Si, pare.

NARCÍS (*á ell*) ¿Qué tal?

RICAR. Per fi, seré 'l sèu espòs, Filomena, ¿no es vritat? Per fi, vusté ja ha comprès la diferència que va de qui fingéix, á qui estima; d' un cor egoista, á un cor leal; del que vol fèrta ditzosa, á qui sols dol li pòt dar. Oh, digui 'm d' una vegada que l' amor que m' ha inspirat lo sèu candor y hermosura la ditzada de 'ls dos farà; vivint tan sols l' un per l' altre, satisfets y enamorats!

FILO. Ricardo... senzillament li diré, ja que vò 'l cas

de la resolució mèva, que, 'l sèu desitj acceptant..., si es cert que vusté m' estima, y créu que 'l sabré estimar, y es á gust del pare y l' avi lo nostre casament... ja pòden tirá avant; per mi, no hi ha cap dificultat.

RICAR. Será sols sempre complaurela, Filomena. 'l mèu afany!

NARCÍS (*content*) Y es clar!

RICAR. ¿Vusté 'l sèu si 'ns dòna?

NARCÍS ¿Jo?... si, home, si; ja ho sab.

ESCENA XXXV.

DITS y ANDRÈU, per la esquerra.

ANDR. ¿De qué 's tracta?

RICAR. Senyor Andrèu...

NARCÍS Pare, tot está arreglat: ja no hi ha que darhi voltas.

ANDR. ¿Cóm s' entén?... Pro bè... ¿qué hi ha?

NARCÍS Qu' ella vol á n' en Ricardo, y ell á n' ella; net y clar; véus'ho aquí; y vòsten casarse... y es mòlt just.

RICAR. Es cert.

NARCÍS Y tant!... (*veient lo que 's queda sorprés y admirat*) Sembla que os vé mòlt de nou.

ANDR. Filomena... ¿vòla parlar?

FILO. Avi...

ANDR. ¿Es cert aixó?

FILO. Si, avi.

NARCÍS Ja ho sentiu.

ANDR. Ja ho sento. ¿Y ja s' hi han pensat bé l' un y l' altre?

NARCÍS Si, home.

ANDR. ¿Y tu... t' hi has bèn pensat?

NARCÍS ¿Jo?... ¿no ho sabéu?

ANDR. (*á Ricardo*) ¿Y vusté... ja está segur de 'lo que fa?

RICAR. Oh, mòlt!... y seré per ella, mèu que un espòs, un escláu.

ANDR. (*á Filomena*) ¿Y tu... l' estimas?

FILO. Si, avi.

ANDR. (*mòlt marcat*) ¿L' estimas?... Si!

NARCÍS Tu has plorat!...

FILO. Tu dius que si d' una cosa qu' está 'l teu cor destrossant! ¿Tu l' estimas? (*ab convicció de lo contrari*) Ell m' estima... y es digne de sé estimat, y encor que ara no pugues, tan com meréix, estimá 'l, casada que ab ell jo siga, lo mèu cor l' estimarà!

ANDR. ¿Y en Rafel, donchs?

FILO. L' aborreixo!

ANDR. Narcís!

NARCÍS Oh, no os penséu pas que jo la obligui: que ho diga. (*resolta*) Es la mèva voluntat!

ANDR. Está bè. (*confús y sent per anarse'n*)

RICAR. Senyor Andrèu...

ANDR. (*inter.*) Res tinc que dirhi. (*fa que se 'n va y 's dete al véure venir pe' l fondo y mòlt depressa á Vicens*)

ESCENA XXXVI.

DITS y VICENS, pe'l fondo.

VICENS Dèu los guart!
 RICAR. (ap.) Dèu de Dèu!
 NARCÍS Hola!...
 VICENS Dispensai!...
 RICAR. (de repent) D. Vicens!... Hola!... ¿Qué tal?...
 (abrazantlo per fer véure que no l' havia vist en-
 cara y que 'n te una verdadera satisfacció)
 ¿Vusté per' qui?... (baix) Esperai un rato.
 (alt á tots) La sorpresa... es natural...
 Es un amic de molt temps...
 (baix á Vicens) Procuri dissimular.
 (á Vicens) ¿No l' esperaba ell?

NARCÍS No, á fé.
 VICENS

RICAR. ¿Qui s' ho habia de pensar?
 Tinch lo gust de presentar-lo:
 D. Vicens Clucells; bastant
 conegut á Barcelona.
 NARCÍS (encaixant) Molt ben vingut.

VICENS Bñ trobat;
 á vusté, á la seva noya
 y á aquet vell, que...

NARCÍS (inter.) 'L pare.
 VICENS Ah, ja.

ANDR. (á Vicens y Ricardo)
 ¿Y donchs, son amichs de temps?...

RICAR. Oh, jo ho crech.
 VICENS Li he volgut dar
 una sorpresa.

RICAR. (tocantlo de la espatlla fent l' alegre)
 Bñ... home!...
 me 'n alegro tant y tant!...

VICENS Ja 'ls ho he dit, ¿no se 'n recordán?

NARCÍS Per xó no li hem dit res; ca!...
 (á Filomena) ¿Ho véus ara lo que 't deya
 de la gènt de las ciutats?
 (á Vicens per Ricardo)
 Ja ho deú saber que 'l casém
 ab la Filomena.

VICENS Ah!...

NARCÍS No: es dir, sí.
 Donchs, si: y ab molta
 satisfacció, si á Dèu pláu.

VICENS (encaixant) Donchs... siga la enhorabòna.
 NARCÍS Gracias.

ESCENA XXXVII.

DITS y BENET, pe'l fondo.

BENET (acostantse á Filomena) No l' he atrapat pas.
 NARCÍS Fuig d' aquí!

BENET Bè, bueno.
 VICENS Vaja;

(encaixant ab Andreu)
 celebre, y que per molts anys...

ANDR. Viva.
 VICENS (encaixant ab ella) Senyoreta...

FILO. Gracias.

VICENS Dèu los fassi ben casats.
 (á Narcís) Celebro. (á Ricardo) La enhorabòna.

NARCÍS Gracias.

RICAR. Gracias.
 VICENS (tornant encaixar ab tots) Ditxa, y pau.
 y ventura, y alegria,
 y, sobre tot...

ANDR. (inter.) Bè, sí!
 VICENS (ab la precipitació qu' encaixa ab tots, dona la ma

també á Benet qu' está encantat en mitj d' ells y
 ab la galleta á la ma, que l' haurá treta del pou
 per dur-la á la casa, y la dona á Vicens al allar-
 garli aquet la ma; aquet la pren disret y sens
 pensarho, y luego que 'l mateix pes d' ella fa que
 se 'n adonga, la llensa dient) Ah, bah!

NARCÍS Me sembla que lo millor
 será que aném cap á dalt:
 enrahouaróm.

RICAR. Just. (baix á Vicens) Per Dèu!...

VICENS (baix á Ricardo) Es que sindó!...

RICAR. (id.) Sí!

VICENS (id.) Endevant.

NARCÍS (á Vicens) Vinga, si es servit.

VICENS Aném.

RICAR. ¿Filomena, acípta 'l bras? (oferintli)

FILO. (de brassat ab en Ricardo, y veient que Andreu se
 queda pensatiu y sense moure's, li diu)...

ANDR. Aví!... ¿no vema? Ja vinch.

(ap.) ¿Estich despert, ó somniant?... (van anant-
 se 'n tots per la esquerra: cuan han desaparegut,
 Pau y Rafel que haurán vist desde 'l fondo á la
 Filomena del bras d' en Ricardo y han comprés lo
 que passa, veuen fins á mitj jardí; en Rafel ab
 l' idea d' anar cap á n' ells, y en Pau detenintlo)

ESCENA XXXVIII.

RAFEL y PAU.

RAFEL Dèixa'm!... (cap á n' ells)

PAU (detenintlo) ¿Qué vól fèr?

RAGEL (coneguent lo mitj del seu desitj) No ho sè!...
 (se deixa càure sentat al banch, agociat pe'l dol-
 lor que sent)

PAU Rafel!... (mirantlo ab llistima)

RAFEL (abatut) Pau!... quin desengany!...

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

Una sala: al fondo dreta la porta d' entrada, á la esquerra una fi-
 nestra de dos batènts y ah los finestrons oberts, veiyénts á
 través de 's vidres la claror de la lluna; al mitj un armari
 gran: á la dreta del actor y en primer térme una porta balco-
 nera que don' á la galeria, y en segón térme la porta del cuar-
 to de 's mósos: á la esquerra tres altres portas que con-
 duhéixen á las habitacions interiore; la de més prop del prosceni
 es la del menjador. Abont millor convinga, una taula ab una
 llumana de dos biens y encesos los dos.

ESCENA I.

PAU, per la porta del menjador ab una llanterna de gasol,
 aviat Benet per la mateixa y menjant un crostó de pa.

PAU ¿No véus?... ¿Qué fas aquí dins?

BENET Ja vinch. (surtint jonsejant)

PAU Ja vinch, sí!... y no 't mós!

Hem d' aconduhí al bestiar
 y tancá 'l portal, qu' es fosch.

BENET Bè, bueno.

PAU (fentlo passar endevant) Vaja; qu' es hart
 y vól ploure.

BENET Sí, bè pláu; 8°

fa lluna. *(senyalant a la finestra)*
 PAU Tàncala.
 BENET ¿La lluna?
 PAU La finestra!
 BENET Ah!... Prou.
(la tanca) Ja ho es.
 PAU *(veient que menja)* ¿Eucara remugas?
 BENET Un bossi de crostó; ¿'u vols?
 PAU Sempre tens un budell vuyt.
 BENET Habent sopat, un crostó
 vè molt bé; y, després, ja has vist
 qu' he menjat poch.
 PAU Si, molt poch.
 BENET ¿Qué!... dos plats y mitj de farro,
 un de fregits de fasols,
 tres sobas, un tall de truyta,
 dos plats de carn ab arrós
 y pa y ví; pe'l que treballa,
 no es pas un sopar tan bó.
 PAU Cuan serás mort lo tinguésses.
 BENET Me 'n lleparia 'ls llembrots;
 aixó ja ho sè; pro vull dir
 que no es que haja menjat molt.
 PAU Vaja!... aném, d' una vegada!
 BENET Bè, bueno; ¿qui 't diu que no? *(se 'n van per la porta del fondo, cuan surt la Filomena per la porta tercera de la esquerra)*

ESCENA II.

PAU, BENET y FILOMENA.

FILO. Pau...
 PAU *(girante)* ¿Máhu?... *(veient qu' es ella, dona la llanterna a n' en Benet, dientli)*
 Tè; vès; ja vinch.
 BENET *(anante 'n y ap.)*
 Pòt dir de mí; vè, y no 's móu.

ESCENA III.

FILOMENA y PAU.

FILO. Es precis de de seguida
 vajas corrent cap á Olot,
 y que digas á en Rafel
 que no vinga pas!
 PAU Bè, pro...
 ¿cóm ha anat aixó?
 FILO. Que ja
 s' ha acabat tot entre 'ls dos!
 PAU Pro bè, ¿de quina manera?
 Si ell no sab re...
 FILO. *(inter.)* Ell ho sab tot!
 PAU No; si ell ne tingués la culpa...
 y á més, no tinga pas por
 que pensés en vení á nit
 á buscarla; es ben clá aixó.
 FILO. Ay, Pau!... tè 'l cor tan dolent,
 que, per comprométre 'm sols,
 fora capàs de venir!
 Vès 'hi; fésim ' aquet favor!
 ¿Es dir que no hi ha remey?...
 FILO. No; més que 'm còsti la mort!
 PAU ¿Y 's casará ab en Ricardo?...
 FILO. Si, y... si! y acabat d' un cop!
 PAU Sempre he cregut que vusté
 no tindria prou valor,
 y que al fi... la enganyarian!
 FILO. Ell m' enganyaba!
 PAU No; ell, no!

FILO. Si, Pau!... es l' home més vill...
 no 'l defénsis, que no pòts!
 PAU Perque vusté...
 FILO. *(inter.)* Perque nò ell
 mateix que 'l defénsis vól!
 PAU Si ell ha tornat ab mí, cuan
 ja 'ls hem vist surtir del hort,
 vusté á brasset d' en Ricardo?
 si hasta ha plorat com un noy,
 perque ja ha vist l' embolich.
 ¿Qu' ell ha plorat!...
 Y no poch.
 FILO. Si es per demès que mentéxis!...
 Si la carta... Oh!... Prou, Pau; prou!
 PAU Bè, ¿qué li diu en la carta?
 FILO. Oh!... l' insult més horrorós
 que 's pòt fé á una noya honrada!
(no podent contenir las llágrimas se tapa la cara ab las mans y plora amargamente)
 PAU *(ap.)* Llamp del cel!... si es cert aixó...!
(alt.) No pòt ser!... de cap manera!...
 no es tan jillo en Rafel!
 FILO. *(fent un esforç per dominar la pena)* Oh!...
(ab restució) Vès, Pau!... digali que
 jo no penso en ell, poch, ni molt!...
 que 'ls seus sentiments indignes
 han destrossat lo meu cor!...
 qu' ell de mí no se 'n recordi,
 ni per pronuncia 'l meu nom!...
 que ja l' he olvidat... per sempre!...
 que l' aborréixo de mort! *(se deixa caure sentada en una cadira, agobiada pe'l sentiment. Pau queda conuogut y després d' un moment, diu)*
 PAU *(ap.)* Si es lo que 'm tème... ah, Ricardo!...
 la pagarás, com hi ha mon! *(se 'n va pe'l fondo)*

ESCENA V.

FILOMENA, aviat ANDRÉU que ve per la porta de la galeria al mateix temps que se sent riure á Narcís y Vicenç.

FILO. ¿Qué he fet jo, Dèu de pietat,
 que tan desgraciada som!
 NARCÍS y VICENÇ Ja! ja! ja! ja!... *(en la galeria)*
 ANDR. *(á n' ells, desde la porta)* Aixó m' agrada,
(Filomena s' alza y s' aixuga 'l plor)
 que hi haja forsa alegria.
(reparant en Filomena)
 ¿Qué fas aquí?... ¿Qué no ho sèntes,
 la broma que hi ha á l' aixida?
 NARCÍS y VICENÇ Ja! ja! ja!
 ANDR. ¿No ho sèntes?
 FILO. *(procurant dissimular la pena)* Ja ho sènte.
 ANDR. Lo tèn pare... vays un riure...
 Parlan del teu casament
 ell y D. Vicenç.
 FILO. ¿Qué 'n diuen?
 ANDR. Que pe'l convit, l' olla grossa
 á dintra de la petita;
 y entre dulces, y licors,
 y puros de pam y pipa,
 y fruytas, y rams de flors,
 y música, y xtmpleries,
 al estil de las ciutats,
 tot s' ha de gasté en un dia.
 FILO. Aixó es massa esagerat.
 ANDR. Ells sabrán si es de justicia
 ferho aixís, ó no; á montanya,
 com á montanya ho faríam;
 y créu que ab gust lo tèn avi
 las disposicions d'aria,
 que com á bon montanyés

podria entendrehi una mica;
 pro ja qu' es tan diferent,
 y á ciutat heu d' aná á viure,
 s' ha de fer com á ciutat,
 sens que hi falti ni una titlla,
 y aixis disposarán ells,
 que d' aixó 'n sabrán la prima.
 La bóda bè 's farà aquí.
 Aquí, ó allá; aixó no implica.

FILO. y VICENS Ja! ja! ja!...

ANDR. Cóm rihuen!...

FILO. Si.

ANDR. Tothom riu... y tu estás trista!

FILO. (esforsantse) ¿Jo?... estich alegre!...

ANDR. Si, molt alegre!...

FILO. Aví, si!...

ANDR. Es mentida!

FILO. Jo 'm casaré ab en Ricardo... y á gust meu!

ANDR. Perque t' hi obliga lo teu amor propi ofés... perque 'l despit te domina! Desprecia á en Rafel, corrent; pro no aixis te sacrificuinis, per venjarte d' ell, casante ab un home que no estimas y que no pots estimar, per més empenyo que hi tingas!

FILO. ¿Que no, diheu?... Oh!... en Ricardo del meu amor es molt digne, y l' estimarè, cregúho!

ANDR. Ni ara, ni may de la vida!

FILO. Tindrè voluntat de sobras per estimá 'l, mentras visca!

ANDR. ¿Voluntat!... sols ne tindrás per callá, y per consumirte, si 'l teu honor de casada no vols que 'l mon lo trepitxia!

FILO. Avi!... un desengany pòt tant, qu' en odi l' amor cambia!

ANDR. Pénsat 'hi bé!...

FILO. M' hi he pensat, y ho puch dir ben decidida, cuant, sent també á gust del pare, cumpléixo 'l deber de filla.

ANDR. ¿Es dir qu' estás ben resolta?

FILO. Torná enrera... no es possible!

ANDR. Donchs... tu mateixa; res més me queda ja á mi que dirte. (fa que se 'n va)

FILO. Creguéu que seré ditxosa. (Andreu que s' haurá dit igit á la porta del fondo per anarse 'n se deté, al sentir riure altra vegada á Narcís y Vicens)

NARCÍS y VICENS Ja! ja! ja!...

FILO. (comprent l' afecte que li fan las riallas pe' l que li fan també á n' ella, li diu, ab marcada intenció) ¿Os sab grèu que rigan?

ANDR. (molt marcat) ¿Serás ditxosa?...

FILO. (esforsantse en que ho crega) Si, aví!

ANDR. Corrént; Déu vulga que ho sigas! (fa que se 'n va, cuan ve per la mateixa porta del fondo en Ricardo, ab un ram de flors)

ESCENA V.

FILOMENA, ANDRÈC y RICARDO.

ANDR. (á Filomena) Aquí 'l tèn.

RICAR. (oferintli 'l ram ab galanteria)

Tres rosas blancas, quatre bròts de llaissamí, dos clavells... y un pensament.

FILO. (prenentlo) Mòlt bè; gracias. (á Andreu) ¿Eh, qu' es rich?

ANDR. Si... es bonic... y es una llastima.

RICAR. ¿Perqué ho diu?

ANDR. (ab intenció) L' adagi diu... —qui regala rams al vespre, pèrt l' amor al dematí.—

FILO. (ab intenció) Tot lo més, pòt pèrdre 'ls rams.

RICAR. (id.) Ni de pèrdre 'ls hi ha 'l perill, si 'ls guarda bè qui 'ls accepta.

ANDR. (ab intenció) Com la nit l' irá marfint, las fullas irán cayènt, y l' endemá... aixó es bèn vist, si 'l ram déya amor, l' amor ab lo ram ja haurá fugit.

RICAR. Oh, las flors de la montanya guardan sempre 'l matèix brill. —no 'l pert la flor del cor, si 'l pèrden las del jardí.

FILO. Sobre 'l cor, donchs, que 's desfulli, si ha de desfollars' á nit. (se posa 'l ram al costat esquerra, clavantse 'l al cos del vestit ab un' agulla; Ricardo somriu de satisfaccio)

ANDR. (mira á 's dos y diu) Si m' enganyo, com desitjo, contènt á las horas dich, —qui regala rams al vespre, tròba amor al dematí.— (esforsantse per dissinular lo disgust que sent, diu á n' ella) Que Déu te fassa ditxosa! (se 'n va pe' l fondo)

ESCENA VI.

FILOMENA y RICARDO.

RICAR. Filomena...

FILO. (pe' l ram) 'L guardo aquí.

RICAR. (li pren la ma y ab accent apassionat, pro sens afectacio, li diu) Oh!... diga 'm, donchs; ¿no es vritat que m' estimas de tot cor? ¿qn' es lo teu desitj major viure sempre al meu costat? ¿que sènts lo cor afectat de pura y ardent passió? ¿qu' estás, ab satisfaccio, d' amor presa ab la cadena?... si aixó es lo cert, Filomena, ¿qui més felís que tu y jo? Jo, esclú del teu pensament, èts tu del men cor senyora, y per la que 'l cor adora vull la vida solamènt. Si 'l teu més pur sentiment móu la mèva submissió, tota la noble ambició del meu cor lo teu la enfrena!... Per consegüent, Filomena, ¿qui més felís que tu y jo? De 'ls teus ulls lo raig de llum, de la tèva véu 'l ensis, de 'ls teus llabís lo sorris, del teu dols alé 'l perfum, serán vida y grat costum de la mèva ardent passió!... y si de satisfaccio lo teu cor amant s' omplena, digam 'm, per fi, Filomena, ¿qui més felís que tu y jo?

FILO. Tenint tot aixó present, y pugent di, ab rahó fundada, que tant la vritat m' agrada

com la falsedat m' ofén,
y sent cert, com crech, que sènt
per mi 'l tèn cor bondados
amor pur, fièl y arlorós,
jo amor y fé per tu guardo;
y units que siguém, Ricardo,
felissos serém tots dos.
Jo no 't diré si 'l cor mèu,
l' amor del tèn cor guardant,
serà més que 'l tèn amant,
ó menos amant que 'l tèn:
pro si, del deber la véu,
de la rahó 'l lum poderós
y 'l perfum del sí amorós
darán fé al amor que 't guardo;
y units que siguém, Ricardo,
felissos serém tots dos.

- Y si la fatalitat
alguna pena 'us prepara...
RICAR. Més á enfortir vindrá encara
la nostra fidelitat.
Del mar de la vida, airat,
n' es port l' amor generós.
FILO. Tu en ell funda 'l ser ditxós,
com jo d' ell la ditxa guardo;
y units que siguém, Ricardo,
felissos serém tots dos.
RICAR. Oh!... sí, Filomena hermosa!...
estimada prenda mèva!...
es la mèva fé la tèva,
sent ditxós, fente ditxosa!
FILO. Jo seré la tèva esposa,
y serás tu 'l mèu espós:
jo ditxosa, y tu ditxós.
RICAR. Fieis, amants... y sens cap pena,
¿qui més felis, Filomena?
FILO. Ricardo, ho serém tots dos!

ESCENA VII.

FILOMENA, RICARDO y NARCÍS, per la galeria.

- NARCÍS *(content)* Aixó m' agrada!... No; jo
no vull destorbar per res;
qu' he estat jove y sé lo qu' es
puguer dá al cor expansió.
RICAR. De un pare, en cap ocasió
hi es de mssa la presència.
NARCÍS Ja ho sé aixó; pro la experiència
ensenya á d' i, en semblant cas,
—l' onzé no destorbaris.—*(se 'n va per la sego-
na porta de la esquerra, quan ve Vicens de la ga-
leria)*

ESCENA VIII.

FILOMENA, RICARDO y VICENS.

- VICENS Y 'l dotzé — tindrás paciència.—*(sentante)*
RICAR. *(coneguentli la intenció y fent que li vol dissimu-
lar la grosseria, diu á Filomena, rient)*
Res; bromas d' ell.
VICENS *(á Filomena)* Miri; aquí...
sòm sort, cego y mut; y, es clar,
ni jo 'ls privo d' enrahonar,
ni 'm fan vustés nosa á mi.
Com que després he de di-
dos paraulas á en Ricardo,
sentat en aquí l' aguardo
que acabí á vusté.
FILO. Ah, no; res
hem de dirnos d' interès. *(fent que 's retira)*

- RICAR. *(ab naturalitat)* ¿Te 'n vas?...
FILO. *(id.)* Sí. *(se 'n va per la
porta tercera de la esquerra, acompanyada d' en
Ricardo; sent á la porta 's despedizen ab una
sonrisa carinyosa)*
VICENS *(ap.)* Millor! no guardo
cumpliments!

ESCENA IX.

RICARDO y VICENS.

- RICAR. *(anant cap á n' ell)* Pro...
VICENS *(abiatse y no deixantlo dir)* Sòm aixís;
no hi ha més; clá y catalá!
RICAR. Bè, ¿que 'm voléu comprometre,
ó qué?
VICENS *(alsant la veu)* Lo que vull ja ho sabs!
y no estieh per rahons!... vull cuartos!
Deuá 'l matí vull marxar;
y si no 'ls tinch aquí vespre,
te móch l' escándol més gran!
RICAR. *(ab veu baixa)* Per Déu!... calléu!...
VICENS Oh!... sí cálló,
¿cóm ho diré?
RICAR. Parléu baix:
os póden senti...
VICENS Es que tu,
de promesas prou ne fas;
pro ja 't juro que d' aquí,
sense 'ls cuartos, no me 'n vaig!
y que han de rajá aquest vespre,
ja t' ho dich! *(Pan aperós á la porta del fondo
's queda escoltant, amagat)*
RICAR. No os faltarán:
ja he parlat ab D. Narcís.
VICENS Com ab mi!
RICAR. Os dich que sí.
VICENS Es fals!
RICAR. Home... li tornaré á dir,
per si es que se n' ha olvidat.
VICENS No 't pèns que ja 'm sab grèu
cobrá 'ls aixís; jo só honrat!...
y acceptá, ab coneixement,
uns diners casi robats!...
RICAR. Si no 'm casés jo ab la noya,
sí, os podria saber mal;
pro la noya es la pubilla
y cap còmpte n' he de dar;
es igual que si os los daba
lo mèu pare.
VICENS Oh, no es igual!
RICAR. ¿Perqué?
VICENS Perque no! En sí; mira:
ja sabs que jo sòm mólt clar:
si 'm demanésen informes
de tu, antes de marxar...
RICAR. *(inter.)* Ah!... diguéu...
VICENS *(id.)* Cat!... no t' ho pènsis!...
¿posart' en bon puesto?... may!
RICAR. Bè, pro...
VICENS *(inter.)* Fés que no me 'n parlin:
jo no 'm vull embolicar!
En fi; que antes d' aná al llit
vull los cuartos á la ma!
RICAR. Sí.
VICENS Y vull que consti que tu
me 'ls déus, y que 'n respondrás!
RICAR. Corrent.
VICENS Es que 'ns hem d' entendre!...
no vull després mails de cap!
(fa que se 'n va y torna per anyadirli)

Ja t' ho dich!... Véjas que no haja de tornarte 'ls demanar! (*se 'n va per la segona porta de la esquerra, deixantlo penantiu; Pau observa desde la porta del fondo*)

ESCENA X.

RICARDO, sol; PAU, amagat.

RICAR. No hi ha reinay!... aquest home m' ho tirarà a rodar!...
Si jo sàbes de quin modo, sens dir re á D. Narcís... ca!
Pugnès jo obri aquest armari; (*pe'l del fondo*)
agafá una cantitat;
pagarlo, y un cop ell fora,
donar la culpa... á n' en Pau...
diènt que jo he vist cuan fugia,
ab los diners, cap á baix!...
No, no; més val que 'ls demani,
y aixís tot quedà arreglat. (*se 'n va per la segona porta de la esquerra, apareguent en Pau aixís que Ricardo ha desaparegut*)

ESCENA XI.

PAU y ariat FILOMENA.

PAU Si tu t' escapas de mí, los diables t' han d' ajudar! (*se 'n va á la porta tercera de la esquerra y crida en vèu baixa*)
Senyoreta!... (*fentli una senya de que surti*)
FILO. ¿Qué hi ha?
PAU (*fent que se separi de la porta*) Vinga!
FILO. ¿Qué hi ha de nou?
PAU Mòlt!... ¿Creurá qu' en Rafel es ignocènt y en Ricardo vil y fals, si vusté mateixa véu, sènt y tóca la vritat?
FILO. Pau!...
PAU Res; no se 'n vaja al llit, fins que...
FILO. (*inter.*) Oh!... tu 'm vols pará un llas, per dar lloch á qu' en Rafel...!
PAU (*inter.*) De mi aixó no ho pènsi may! Lo que vull, perquè l' aprecio, que véja ahont es tot l' engany. Tánqui 's, si vol, dins del quarto; no surti; pr creguí á en Pau.

ESCENA XII.

FILOMENA, PAU y BENET, pe'l fondo.

BENET L' Andrèu pregunta si habias ja donat grana á 'ls caballs.
PAU Sí.
BENET Bè, bueno. (*á Filomena*) Pe'l sèu bè li demano.
FILO. Oh!... no!... es en va! (*se 'n torna al seu quarto*)

ESCENA XIII.

PAU y BENET.

BENET Sempre estás... jo crech que...
PAU Escòlta.
BENET Si; hem d' aná á dormir; qu' es tart, y l' endemà hi ha matinas.

PAU Mòlt!... dòrms més que 'l guix!
BENET Si; es clar.
PAU Bè, ja veurás; entra al quarto... y no 't despüllis.
BENET Ay, ay!...
PAU ¿y donchs, dormire vestit?
PAU No; vigila d' all estant lo que püssi aquí y després m' ho dirás; jo vaig á baix.
BENET Oh, noy... jo no faig d' espia!
Mira; un cop, los d' en Tristany van llevar la llenga á un home al en rededó: 'ls gavaits varen traure 'ls ulls á un altre: los de la junta central varen tallar la ma dreta á un pastor de Cornellá; y 'ls d' en Boquica á un gitano las orellas al arráu, y li va quedá 'l gitano sense orellas: oh, es vritat!
No vull pas que D. Narcís me fés á mi escapá 'l nas y 'm digués després tothom en Benet del nas tallat.
Sent aixís, mira; pe'ls tóntos; val més dormir qu' espia.
PAU Lo qu' ets tu... un gandú que pènsas no més en dormi y menjar!
BENET Prou; si; gandú!... féu d' espia!... (*anantse 'n cap al seu quarto*)
PAU (*detenintlo*) Vigila!
BENET ¿Que ho dius cromat?
PAU Ho has de fèr pe' l' bè de 'ls amos!... (*ah vèu baixa*) Tenim lladros!
BENET (*fent un salt d' espant*) ¿Lladres!... Lladr...!
PAU No cridis! (*tapanintli la boca*)
BENET (*espantat*) Me fan pò 'ls lladres!... (*volent anarse 'n al quarto*)
PAU Tánca, y vigila pe' l' pany.
BENET Bè, bueno. ¿Y si entran al quarto?...
PAU No tingas pò. (*fent que se 'n va pe' l' fondo*)
BENET (*seguintlo*) ¿Ahont vas tu?
PAU A baix.

ESCENA XIV.

PAU, BENET y ANDRÈU.

ANDR. (*pe'l fondo*) Tánca 'l portal de la jassa y la porta del corral; que no quedí res obert.
BENET No 'ns ne descuidem pas may.
ANDR. Lo qu' es tu, no te 'n descuidas, ja dius bè; com may ho fas...
BENET Oh, com que ara en Pau hi anaba...
ANDR. Sempre 't refias d' en Pau. (*á Pau*) Demà, aixís que siga dia, ja pots collá 'ls dos caballs y aná á llaurá 'l camp del arbre.
PAU Mòlt bè. (*anantse 'n*)
ANDR. (*á Benet*) Tu, al hort á fangar.
BENET Bè, bueno. (*á Pau*) Jo vinch ab tu. (*á Andrèu*) Aném á baix á tancar. (*se 'n va pe'l fondo, derrera d' en Pau*)

ESCENA XV.

ANDRÈU.

No puch acabar d'entendre que així en Rafel haja obrat, quan tan distint m'ha parlat. En Narcís, que sab ofendre, l'haurà insultat de mal modo; y 'l xicot, avergonyit, haurà d'ella desistit; y ella, á impuls del incomodo per tal desengany... es clà, ara ab en Ricardo 's casa. Pobre noya!... y pobre casa!... de qui poch temps... qui os veurà!...

ESCENA XVI.

ANDRÈU, NARCÍS y RICARDO.

NARCÍS Hola, ¿vos?...?

ANDR. Oy, que vens bè.

Ja qu'estém tot sols aquí, dos paraulas t'he de dir.

RICAR. Donchs... *(fent que 'la deixa)*ANDR. No, no; á vusté també. *(posantse al níj de 'ls dos, diu á Narcís)* Ja que ha arribat la ocasió de dir á cap lo téu intènt, y no tè ja impediment la téva resolució:*(á Ricardo)* y ja que, per fi, vusté es cás ab la seva filla, *(senyalant á Narcís)*

y 'l marit de la pubilla

l'heréu, en rigor, vè á sé;

al un y al altre dech di,

y ho tinguéu sempre en recort,

que han nascut, viscut y mort

los nostres passats aquí.

Y ab dol jo 'l mon deixaria,

si hagués de créure un moment

que, al fi, ha d'aná á arrendament,

ó hen de vendre la Masia!

(á Narcís) Recorda que m'has promés

que ja may te 'n desfarás;

que 'ls iverns... senyor serás;

pro que 'ls estius... montanyés.

(á Ricardo) Y vusté s'pho... y present

fássho á 'ls fills, si Déu li 'n dona!...

(mirant á Narcís y marcantlo molt)

Qui 'l lloch payral abandona

de lo més sant se desprén!

(als dos) No deixeu, donchs, ni un estiu,

sol lo Mas entre las rocas!...

d'esperarvers y bisarocas

no vinga may á sé 'l niu!

NARCÍS Per mi, ja may se dirá

que la casa Subirola

venuda, arrendada, ó sola,

al fi, ha vingut á quedá:

ja os ho jurau los meus llabis;

que no estimo pas tan poch

lo nom, la casa y 'l lloch

de 'ls meus pares y 'ls meus avis.

RICAR. Jo, en enant per mi, si es precis,

lo mateix juro desd' ara;

y si fills tiuch, del seu pare

apendrán á pensá aixís.

ANDR. Está bè!... y ja que per fi

se cásan... en hora bona,

anéu tots á Barcelona á viure; jo 'm quèdo aquí.

(ab sentiment creixent)

Ricardo, sols li demano

que la estimi molt!... m' es nota!...

(á Narcís) Tu li ets pare y...NARCÍS *(inter.)* Satisfèta

se cás ab ell.

ANDR. *(á Ricardo)* Li encomano!...

Y si, per desgracia, un dia

no fossen folissos... ay!...

(extraordinariament congnat)

que jo no ho s'piga may!

NARCÍS Ja ho serán.

RICAR. Sempre.

ANDR. *(no potent contenir las llágrimas)* Aixís sia!*(se'n va pe'l fondo)*

ESCENA XVII.

NARCÍS y RICARDO.

NARCÍS Ros... ¿qué li vól dir?... si 'ls vèlls... tots son iguals.

RICAR. Si... per xó...

NARCÍS Al demés, lo que m'ha dit de D. Vicens, sento molt que haja esperat tant á dir m'ho.

RICAR. Com que...

NARCÍS No, pobre senyor:

jo m'hi he trobat mil vegadas,

viatjant; si passa á tothom.

RICAR. Molt cert.

NARCÍS Miri; á Barcelona n'he atmatllevats més d'un cop á D. Tomás.

RICAR. Oh, ho crech bè.

NARCÍS Si 'ls amichs per aixó són,

per frs' favors uns á 'ls altres.

RICAR. Aixís mateix penso jo.

(Pau escolta darrera la porta del fondo)

NARCÍS ¿Dos cènts duros, diu? veurá.

*(va al armari, l'obra y trau diners)*RICAR. *(ap.)* Diguem tres cènts; ara hi som.*(alt)* Si no li vè mal, tres cènts:

crech que tè un còmpte aquí Olot...

y ara que hi es... Si, home; vaya;

quinas ganas, per tan poch,

de deixá un còmpte pendènt.

Si 'n vól més...

RICAR. No; ja n'hi ha prou ab tres cènts. *(ap.)* Dos cènts, per ell... y cènt, per mi.NARCÍS *(duhent los paquets de diner)* Li dono or,

per no anar tan carregat.

RICAR. Si, es millor.

NARCÍS *(anantloshi donant)* ¿Véu? aquets dos

són de vuytanta cada un;

y aquet, de cuarenta.

RICAR. Donchs,

los tres fan dos cènts.

NARCÍS Aixó es.

RICAR. ¿Vól callar? *(frinte 'ls á la butzaca)*

NARCÍS No, no;

cònti 'ls; podria sucuhir...

RICAR. Ca!... Per Déu...

NARCÍS *(ap.)* Es fi, del tot.Ara... aquets dos. *(donantli dos paquets mes)*

¿Cènt?... Cincuenta

NARCÍS

à cada un. ¿Li està bé?
 RICAR. (*ficantse 'ls à up' altra butzaca*) Mòlt; molt bè.
 NARCÍS Corrent, donchs.
 (*va al fondo, tinea l' armari y torna*)
 RICAR. (*somrient*) Bè; escolti.
 NARCÍS ¿Qué?...
 RICAR. Que ara... jo n' hi responch.
 NARCÍS Fíngi!...
 RICAR. Li dech tres cènts duros.
 NARCÍS Ros; miri; ja sab ahont sòn. (*senyalant l' armari*)
 RICAR. Gracias, per tanta confiansa.
 NARCÍS Home, crech que...
 RICAR. Ah, si senyor.
 NARCÍS Si entre sogre y gendre hi ha
 cumplimènts...
 RICAR. (*mòlt pronunciat*) Cal...
 NARCÍS (*up.*) Quin xicot!...
 (*se 'n va per la segona porta esquerra*)

ESCENA XVIII.

RICARDO, ariat PAU.

RICAR. Tant cuidado que això 'm daba,
 y tant bè que n' he surtit!...
 Vaig á dèrloshi, y 'm trach
 la mala sombra d' aquí.
 Tirach ja 'l barco á port... y fóra
 mòlt més sensible un perill. (*fa que se 'n va per
 la segona porta esquerra, euan surt Pau dirigitse
 cap á n' ell y 'l deie, dientli ab sòna*)
 Ho!a!...
 PAU (*gir antse*) ¿Qué hi ha?
 RICAR. Bè hi ha prou;
 sinó qu' es mal repartit!
 RICAR. ¿Qué hi farás?... (*sent que li pren per broma*)
 PAU Oh, es que jo sòm
 d' aquells que pènsan bè: estich
 per la repartició; ¿entén?
 RICAR. Tambè ès home de partits?
 PAU Bah!...
 RICAR. (*somrient*) Ets un plaga!... 'l comunisme
 no serà may.
 PAU Vusté ho diu...
 y s' enganya.
 RICAR. (*anantse 'n*) Re!...
 PAU (*detenintlo*) He de dirli
 dos paraulas!
 RICAR. ¿Còm!...
 PAU Si!... Aquí...
 tal com me véu... jo sòm home
 per estamparli aquets cinch
 á la cara! (*presentantli la ma estesa*)
 RICAR. Indecènt!...
 PAU (*inter.*) Pillo!
 Si alsa 'l crit, alsarè 'l crit!
 (*vegent que l' ha dominat*)
 Vusté m' ha promés, al hort,
 que 'm volia protegir,
 y á sants y á minyons... ¿comprén?...
 ja sab lo que 'l ditxo diu.
 RICAR. ¿Y á qué vè ara això?
 PAU ¿A qué vè?...
 que ha de menester de mí;
 y que si jo descubréixo
 de vusté 'ls grans embolichs...
 perque 'ls ès tots!...
 RICAR. Còm!... ¿qué sabs?...
 PAU Veurá com serém amichs.
 Aquets diners que li ha dat
 ara matèix D. Narcís,

no 's pènsa ell que per un deuta
 de vusté hajan de servir... (*Ricardo vol inter.*)
 Si; dos cènts duros; y 'n sòbran
 cent; y aquets...

RICAR. Pau!...
 PAU Sòn per mí!
 Jo ab poch m' acontènto; al últim,
 vusté surt del compromís,
 ¿y qué millor? D. Vicens
 'ls plechs gròssos, jo 'ls petits.
 RICAR. ¿Es dir que...?
 PAU (*inter.*) ¿Es dir que hi fa embuts
 encara? (*parant la ma*) Vaja; 'ls pistrinchs!
 Miri que sinó... (*vegent que dupla*)
 RICAR. (*donantli 'ls dos paquets de cincuenta duros ca-*
d' un) Tè, y càlla.
 PAU (*ficantse 'ls à la butzaca y ab ironia*)
 Vusté ray, que ja es prou rich!
 ¿Ho véu ara allò que dèya
 del comunisme?... es senzill!
 RICAR. Mira; escolta...
 PAU (*inter.*) Vusté, escolti:
 si encara no sòm á mitj.
 RICAR. Còm!...
 PAU Si 'l cuento ara comènsa:
 si ara vè lo mèis bonich.
 Bè, no tinga por de res:
 lo fèt ja es fèt.
 RICAR. ¿Qué vols dir?
 PAU Que, per lográ 'l sèu obiecte,
 ja que s' ha servit de mí,
 es precis que ho tinga en compte.
 RICAR. No t' entench.
 PAU Bè, vaja; dich
 que aquella carta... la que
 la senyoreta ha llegit,
 y que jo matèix li he dada,
 y que ha mogut tant burgit,
 es la que vusté ha posat
 al mèu gech. (*Ricardo vol inter.*) Si senyor, si;
 y ha tret l' altra que hi havia;
 no ho negui; hi ha qui ho ha vist:
 y la senyoreta ho sab;
 perque ha conegut l' escrit.
 Vaja, si, no 's torni roig...
 ni s' espanti; ja li he dit.
 Si veygènt que ab en Rafel
 no ho volen, s' ha decidit,
 creygènt que vusté l' estima,
 á casarse ab vusté, al fi:
 pro l' avi que dupla qu' ella
 púgui ab vusté ser felis...
 y això que no sab l' enredo...
 si jo li dich, bona nit!...
 y li dirè, si vusté
 no 'm promet ab mí cumplir;
 perque, vaja, 'l fèt ja es fèt,
 la cuestió es trasure 'n part.
 RICAR. Càlla, donchs, no digas res,
 y estarás content de mí.
 PAU Miri que sinó...
 RICAR. Si, home.
 PAU Corrents, donchs, quedém aixis.
 ¿Ho véu com jo ja ho sabia
 qu' era de vusté l' escrit?...
 ¿Encara ho neta?...
 RICAR. Si ho sabs...
 ¿á qué negat ho?
 PAU (*vegant á Filomena qu' escolta darrera la porta*)
 Ah!... Li ha exit
 bè l' astucia; fèr que jo
 matèix li hagués de dá...

- RICAR. (*sonrient ab naturalitat*) Y sí, home.
- PAU Re; ara me 'n alegro; jo sòm aixís; v'elí aquí.
- RICAR. Pro, sobre tot...
- PAU (*fent que s'ho callarà*) Res; y... entesos...
- RICAR. Sí.
- PAU (*ap.*) Aném; ara ja t'hi tinc! (*se'n va pe'l fondo*)

ESCENA XIX.

RICARDO, avià VICENS.

- RICAR. Ja me 'n desfarè de tu, pillet; no 't dèngas fatich.
- VICENS (*surtint*) ¿Y donchs, ¿còm estém?
- RICAR. No hi ha més!...
- VICENS (*trayentse 'ls diners y donántlos hi*) Bueno; teniu.
- VICENS ¿Dos cènts?...
- RICAR. No hi falta ni un quart!
- VICENS Oh, millò!... es que ha de sé aixís!
- RICAR. Ah!... doncume 'l pagaré ara.
- VICENS (*trayentse 'l y donantli*) Tè; véto 'l aquí! Es que has de saber y entendre... En fi; que 't valga d'avis!

ESCENA XX.

RICARDO, VICENS y FILOMENA.

- FILO. ¿Què disputan?...
- RICAR. (*prourant dissimular*) Ca!... al contrari; may renyéixen dos amichs. Cosas... de broma.
- FILO. (*prourant dissimular*) Oh, ja ho pènsó.
- VICENS Sí, cosas... de broma, y... en fi; (*fent que s'retira*) ab lo permis de vustés. (*baix a Ricardo pe'ls diners*) Vaig à contà'ls allà dins. (*se'n va per la segona porta esquerra*)

ESCENA XXI.

FILOMENA y RICARDO.

- RICAR. Prènda del mèu cor!...
- FILO. (*ab serietat*) Ricardo; no es ocasió ja de flors, ni acceptarne més ja 'm t'èca; flors que surten de la boca no sòn del cor las millors. Cuant més sènt lo cor, més càlla lo llabi de fiel amant; l'amor que 's sènt, s'adivina, si no esistèix, s'imagina y se 'l pòt pintar mòlt gran. No estranyo, donchs, si bé ho sènto, que aquet ram que m'ha donat, (*trayentse 'l de sobre 'l pit ahònt lo porta*) igual que 'l sèu amor siga; tot ram que fals amor diga, quèda marfit y esfullat!
- RICAR. (*atmirat*) Filomena!...
- FILO. (*ananllo desfent*) Fulla à fulla s'ha anat marfint cada flor... (*y anant esfullantlus*) y al fi han quedat esfulladas! y al fi han quedat esfulladas!
- RICAR. Es dir que...! (*volentlasi pendre*)

- FILO. (*inter.*) Que sòn lènsadas! (*las tira*)
- RICAR. Sòn las flors...!
- FILO. (*inter.*) Del sèu amor!
- RICAR. (*confís*) No puch acalar d'entèndre...!
- FILO. Crech que per vusté es bèn clar!
- RICAR. Jo t'estimo, Filomena!...
- FILO. Jo he sentit y vist, ab pena, lo que aquí ha pogut passar! (*Ricardo vol parlar*) No pretinga desvirtuarho, ni negarho!...

- RICAR. Si res sè.
- FILO. Ni s'escusi, ni rastrégi!...
- RICAR. Pro tu...
- FILO. (*inter.*) Y ni més ja 'm tutégi, cuan jo 'l tracto de vusté!
- RICAR. (*no sabent que dir*) Donchs... crégui... qu'está enganyada!
- FILO. Massa certa n'estich jo!... Qui obra ab tan traïdorás manyas, tè de hiena las entranyas y la llenga d'escursò!
- RICAR. Dèixi 'ls insults, y permeti que li fassi véure clar l'error sèu.
- FILO. La proba es clara: vusté en medis no repara per podè 'l sèu fi lograr! Oh!... bèn lluny de suposarlo fos com es, li he dat jo 'l sí; pro desd'ara, al retirarli, crech que al menos faig notarli lo que vá de vusté à mi! (*Ricardo se queda dominat per la culpa, y ella ab tot lo ressentiment del sèu cor traïdorament ferit, anadéix*) Sí, incèsta, he arribat à créure 'l digne y bè, sent vil y astut, just es que, sentintme ofesa, li digui, ab crúa franquesa, ja que aixís s'ho ha merescut; que qui tè amor per egoisme, no estima!... qui es fals, mentèix!... qui no tè fé, ni conciencia, enlpa y burla à la ignocencia! qui deutas fa y no cumpelèix, es informall qui, valentse de l'amistat, l'or sustráu, es un vill y ja que 's troba que tot això se li proba, es despreciable, on alt grau! Y entenga, donchs, que per sempre tant 'l aburrirà 'l mèu cor, que haberlo conegut sènto!... tan pervers me 'l representò... que 'l sèu nom sols me fa horror! (*se'n va pe'l fondo*)

ESCENA XXII.

RICARDO.

- RICAR. Ira de Dèu!... Jo à nit marxó!... (*dona una mirada al armari y donant à compèndre la idea que concebèix, diu mòlt marcat*) Faré conèixe 'hi 'ls senyals! (*se'n va per la segona porta esquerra*)

ESCENA XXIII.

FILOMENA y PAU, pe'l fondo.

- PAU (*donantli 'ls dos paquets que ha fet donar à Ricardo*) Tingui aquet dinè. ¿Ho véu ara?...

FILO. pobre Rafel!... Es cert, Pau; jo t' hagués cregut!

PAU Cuan jo me fico una cosa al cap!... Si en Rafel... no era possible! Pro bè; ¿y ara aixó, cóm vá? ¿Qué pènsa fèr?

FILO. Ay, Pau!... ara es més difícil que may!

PAU ¿Cóm s' entén qu' es més difícil?... Ara qu' hem surtit del pas, hem de fèr caminà 't carro, perque no 's torni á encallar. ¿No sab que va bè, creyèntme?

FILO. En Rafel, digne y honrat, ¿cóm vols que may més m' estimi, després d' haberl' ofés tant!

PAU Ja sab ell de qui es la culpa; y qui bè sab estimar, no olvida aixis com aixis.

FILO. Ay, Pau!...

PAU Digui 'm la vritat: ¿l' habia olvidat vusté, ab tot y habe'l cregut fals? ¿no habia dat lo si á en Ricardo, ab dol del sèu cor?

FILO. Tan gran era 'l dolor, que las llégrimas qu' he plorat pe 'l desengany, eran per habe'l perdut, no per haberm' enganyat; qu' enganyada y tot, contenta viuria d' ell al costat!

PAU ¿Y donchs, vél qu' ell no la estimi també aixis?... es natural; ni crech que, per xó, á nit dèixi de venir, com han quedat.

FILO. Cóm!... ¿qué vols dir?

PAU Que á las déu vindrá, y farà la senyal, com si res hagués sucuhit en contra del plan tractat.

FILO. Qué!... ¿créus que vindrá? (*demostrant temor de que siga cert*)

PAU Segur; han quedat així, y vindrá.

FILO. Pro...

PAU (*inter.*) Cumplirá: en que 's pensés qu' es en va; no ho dupti pas.

FILO. Oh!...

PAU Y vusté, per correspondre com meréix á qui es tan lleal, sense pérdre temps prepara lo que haja de preparar; resolta, espera que tóquin las déu; jo ensello 'ls caballs; ell vè; fa la senya; pujo á avisarla; aném á baix; s' abressan; fújan; se casan... y tal dia farà un any.

FILO. Oh, no; y precisament ara que 'l pare y tothom está en que he dat ja 'l si á en Ricardo.

PAU Per lo matèix, donchs, que may millor que ara; perque... vaja; cuan está més embullat un ram de fil... allavors, colp de sabre al mitj, y en páus. Y després, ¿qué millor?... ells están tranquils y refats de que 's casá ab en Ricardo,

y podém fugir, sens gap por de que 'ns sentin.

FILO. Tu ho véus molt senzill.

PAU Senzill y pla. Vaja, dona; ¿no li habia ja dit que si á n' ell?... donchs, ául... valor, y dèixi 's de cuentos!... sinó, 'l sèu pare...! ja sab vusté 'l sèu geni!... y veyèntse per en Ricardo enganyat, ja pót pensar que... sab Déu de lo que serà capàs!... y la pedregada tota sobre do vusté cantrá!... per lo tant, crégui 'm, ho avita, y 's casa á gust, y endevant!

FILO. Pau!... me maitas!...

PAU Determini 's.

FILO. ¿Pro en Rafel vindrá?...

PAU Vindrá.

FILO. ¿Quedém aixis?...

PAU (*no acabant de resóltre 's*) Déu del cel!... Si, ¿eh? Li tindrè 'ls caballs á punt; perque, aixis qu' ell vinga, estiga tot arreglat; vusté 'l sèu silló, ell la sella, jo á peu, y alsa!... 'ls tres per' vall!

FILO. (*volent cedir*) Pau!...

PAU ¿Está resolta?... si, ¿eh?

FILO. (*decidida*) Si!

PAU Aixis!... bè ha prou costat! (*se 'n va pe' l fondo*)

ESCENA XXIV.

FILOMENA, aviat Narcís y VICENS.

FILO. Si ja no sò lo que 'm pássa!... si no sò qu' he de fèr ja!

NARCÍS (*surtint ab Vicens*) Crégui que ho sènto que marxí ja demá. (*reparant en Filo.*) Noya, ¿no ho véus?...

FILO. Vól marxar demá 'l mati.

FILO. (*fingint serenitat*) ¿Demá marca, D. Vicens?

VICENS Bè, ja veurán; per quedarme ara, in vè molt malament: si jo no puch estar fora de casa; si 'ls dependénts, en sent fora l' amo, 's coidan tan poch del establiment... y un establiment de mitjas, samarretas, calsetets, peichs, cinturons, elástichs, liga-camas, guants, capdèlles, madèixas, mocadors, gorras, barretinas y casquets; y tot cotó, estam y llana, y al por major, com lo mèu. Suposi 's ara... que sempre que un es fora sucuhéix, que avuy li fan un pedido, que avuy matèix los convè; que avuy, per vusté no ser 'hi, no 'ls ho envia avuy matèix; demá vusté vól cumplirho, envia demá 'ls paquets, y, encara que demá 'ls rébin, demá tè 'l parroquiá ofés, y demá va á un' altra casa, y lo d' avuy demá 's pert:

oh, no ho duptin; perquè això
m' ha passat; végin si ho sé.

ESCENA XXV.

DITS y ANDRÈU *pe'l fondo.*

ANDR. Si souyor, si: 'l refrán diu,
—qui t'è mossos y no 'ls veu,
tant de dia com de nit,
ja pòt dir, desgraciat d' ell.—
Per xò jo sempre 'ls vigilo.

VICENS Si, á lo tuyo, tu.

ANDR. Es molt cert.

NARCÍS Bueno; comprénch la rahò:
pro, al menos, li coagirém
la seva presència aquí
pe'l dia del casament.
¿No es vritat?... (*á Andreu y Filomena*)

FILO. Ell dirá.

ANDR. Ah, això...
sempre es just ferho saber.

NARCÍS (*á Vicens*) Jo 'm cuidaré d' enviarli.
¿Y en Ricardo, qué s' ha fet?

ESCENA XXVI.

DITS y RICARDO, *que surt de repènt.*

RICAR. No gayre lluny.

NARCÍS Ara deçyam...

RICAR. (*inter.*) Ho he sentit: está corrent.

NARCÍS (*á Vicens*) Ja ho véu, donchs.

VICENS (*ab intenció, y mirant á Ricardo*)
Oh!... en tal manera!...
que no n' hem de parlar més!

ESCENA XXVII.

DITS, PAU y BENET, *pe'l fondo.*

ANDR. ¿Ja héu tancaet bè?

PAU Ja está tot.

ANDR. Donchs, á dormir.

BENET (*denotant por, per la idea de 'ls lladres*) Si!...

PAU (*inter y donantli una enupeta per ferho entrar al menjador*) Bah!... aném!

BENET (*baix*) Si!... ¿y 'ls lladres?...

PAU (*inter*) Si no cállas!...
(*entran al menjador tots dos*)

ESCENA XXVIII.

FILOMENA, ANDRÈU, NARCÍS, VICENS y RICARDO.

VICENS Donchs, si; si se 'ls oferéix
alguna cosa, ja ho sáben.

NARCÍS Anés d' anarse'n, ja 'ns veurém.

VICENS Es que...

NARCÍS (*inter.*) A las set surt lo cotxe;
pòt marxá en lo segón trón:
ab la noya y en Ricardo
á acompañarlo vindrém
fins á Olot, ¿vritat? (*á 'ls dos*)

RICAR. (*ab fingida alegría*) Be.

FILO. (*ab naturalitat*) Si.

VICENS Gracias.

ANDR. Jo, si es menester,
vindrè; pro, sino, dispénsi m:
puch fer falta á casa, ¿entén?...
y com que sempre hi ha feyna...
á nit nos despdirém.

VICENS Mòlt béu dit.

ESCENA XXIX.

DITS, PAU y BENET, *ab candeleros ab velas que deixan sobre la taula, y un llum de cuyna per ells, per anar al llit.*

PAU ¿Vólen los llums?

ANDR. Això es.

FILO. Véslos encenènt. (*Pau encèn las velas de 'ls candeleros y Benet se 'n va cap al seu cuarto, porta segona dreta ab lo llum de cuyna*)

BENET Bona nit.

ANDR. Demá, á las cinch,

BENET tu ¿sènts?

BENET Bè, bueno; ja ho sé.

ESCENA XXX.

DITS, *menos BENET.*

PAU (*donantli un candelero y ab tò irònic*)
¿Que vól aquet... D. Ricardo?

RICAR. Sabrás qui sòm jo! (*presento y baix*)

PAU (*baix també*) Un pillot!
(*van present un llum cada un*)

VICENS (*ab lo llum á la ma*)
Donchs, si, senyó Andreu, disposi (*encaixant*)
de mi, en tot; carrèr del Rêch,
números nou, onze y tretze,
Vicens Clusells y Creixells,
y Hermanos y compaña;
escriptori y magatzem
y tienda de varios géneros,
y al por major, y á poch préu.

ANDR. Gracias; vusté, aquí, ja ho sab;
no li dich per cumplimènt;
perque no ha pas de comprarme
graus, ni oli, ni vi; ja ho sé:
y á més, que... euan no m' agrada
una persona, se 'm véu.
(*vaient dissimuladament á Ricardo*)

VICENS Oh, véli aquí jo.

NARCÍS (*com coneguent la intenció del seu pare*)
Aném, vamos. (*acompanyant á*
Vicens al cuarto, porta segona esquerra)

VICENS Bona nit.

ANDR. Descansi bè.
(*va al fondo y tanca la porta*)

RICAR. A demá. (*entra al cuarto ab Narcis y Vicens*)

PAU (*baix á Filomena y dantli 'l llum*)
Estigui á punt.

FILO. (*id. á Pau*) Si.

PAU Bona nit.

ANDR. Demá...

PAU Si, Andreu...
ja penso en tot. (*entra al cuarto de la dreta*)

FILO. ¿Aném, aví?

ANDR. Si.

NARCÍS (*que torna d' acompañar á Vicens*)
Qu' es trespast D. Vicens!...

ANDR. (*donantli l' únich que haurá quedat sobre la taula y apagant la llumancera*)
Té vet' aquí 'l candelero.

NARCÍS No es tan tart.

ANDR. Prop de las déu.

NARCÍS (*presentint 'l candelero*)
Que sòu sistemàtic. home.

ANDR. Vaja, pássea, y acabém! (*entran los tres al cuarto, porta tercera de la esquerra, tancantla de part de dins, quedant la sala enterament fosca*)

ESCENA XXXI.

PAU, *surtint ab molt veçel y escoltant per tot: convenent de que cada hu es al seu quarto, tanca la porta del seu, dient, referintse à Benet que 'l deixa tancat à diu.*

Dorm com un soch: no fòs cas que 's despertès y... Tanquém. (se 'n va, poch à poch y palpant, à la porta tercera de la esquerra, la empeny lleugerement ab la ma, per probar si es oberta, y diu) Tancada. (mira pe'l forat de la clau)

Al puny hi ha la clau. Oh, no pòt anar més bè. (al passar devant de la finestra l'obra, ab molt cuidado, mira, y diu) La lluna es posta; la nit es bèn fosca; aixís convé. (torn' à tancar la finestra sense que 's puga sentir) Ara aném á baix, que no pòt tardar gayre en Rafael. (obra la porta del fondo y se 'n va, deixantla ajustada)

ESCENA XXXII.

RICARDO, *surt ab lo mateix cuidado qu' en Pau y palpant per tot y escoltant; euan semblantli que sent fressa, fa un petit moviment d'espant, quedantse parat; luego 's reposa del suelo, escoltant y no sentint res.*

Es la mateixa por mèva. N' obstant, veyám; observém. (s'acosta à la porta tercera de la esquerra y escolta y mira pe'l forat de la clau; luego va à la del quarto de 'ls mossos, fent lo mateix, y un poch mes animat, diu) No 's véu llum, ni claró en lloch: tothom dorm; no se sent res. (va cap al armari, trayentse un ferro de la butaca per desbotarlo, dient) Ara es hora: valor! (espantat altra vegada al sentirse 'l relloste que toca las deu) Ah!... (calmat de moment)

Es lo relloste!... (reflexionant) Las déu... Esperém un poch més tart. (se 'n torna al quarto, palpant y ab por de ser sorprès) Tremolo com un beneyt! (se sent un ziuelt desde à baix) ¿Un xiulet!... contrabandistas. ó bè algun pastó. Esperém. (entra al seu quarto)

ESCENA XXXIII.

PAU, *torna pe'l fondo, escolta un moment y luego 's dirigeix al quarto de Filomena y truca fluix à la porta, veient qu' encara está tancada.*

(en veu molt baixa)
Las déu: ja es á baix; afanyi's. (Filomena obra la porta)

FILO. Tè, (desde dins donantli un farsell)
PAU. (prenentlo y ab véu baixa) Vingá. Li tiraré per qui à n' ell. (torn' à obrir ab cuidado la finestra y dirigint la veu à fora deixa caure 'l farsell, dient) La roba d' ella. (tanca y entra al quarto per acompanyarla à surtir)

ESCENA XXXIV.

RICARDO, *surt com l' altra vegada palpant y ab cuidado de no ser sentit, pro resolt y ab lo ferro à la ma y cap à l' armari.*

Ara, ó may: no hi ha reimey! (desbota l' armari y trau alguns paquets de diners, al mateix temps

que surten Filomena y Pau del quarto, aquet l'acompanya portantla de la ma cap à la porta del fondo, y al passar devant del armari, donan contra 'l batent obert, que ve à dar de rebot contra en Ricardo, fentli caure 'ls diners per terra y llençant los tres una exclamació incoherencia d'espant)

ESCENA XXXV.

RICARDO, FILOMENA y PAU.

PAU. Ah!... (al dar contra 'l batent de l' armari)
RICAR. (al rebre 'l colp del batent y reyents descubert)
Diu de Déu!... (los diners li caíhen)
FILO. (espantada) Verge santa!... (Ricardo vol fugir, Pau s'agarra d'ell, coneguentlo per la exclamació que ha llençat; ell vol cridar, al conèixer à Pau: aquet li tampa la boca ab una ma y ab l' altra 'l te pe'l coll ab tota la seva força; Ricardo 's defensa per desferse d'en Pau y per fi ho logra y crida; tot això donant lloch à dir los versos següents)

PAU. Ricardo!...
RICAR. Pau!... ¿Tá!... Vusté!...
PAU. (l'agafa com queda indicat)

FILO. Reina del cel!...
RICAR. Déixa'm!...
PAU. Antes que cridi, l'escanyaré!
RICAR. Per Déu!... (logrant desferse d'ell) Lladres!... (cridant)

ESCENA XXXVI.

DITS y RAFAEL, pe'l fondo.

RAFAEL. (comprement de moment la situació, pro crident que la idea d' en Ricardo ha estat impedir que Filomena se n' anze ab ell, diu ab despit)
Pau!... per mi
dèixlo! (abalansantse contra en Ricardo)
FILO. (cap à n' ell) Rafael!...
RAFAEL. Ell nos pert!
BENET. (desde dint y golpejant la porta)
Lladres!... Lladres!...
RICAR. (à Rafael, tenent per ell) Lladres!...
RAFAEL. (veient lo grave del cas) Fugí!...

May!... L' honor teu es primer! (Benet va picant à la porta del seu quarto; Pau empeny à Ricardo cap à la galeria per tancarli 'hi y donar lloch à Rafael à fugir y poder descubrir despres lo robo de 'ls diners; pro Ricardo agafa la clau de la porta del quarto d' en Benet, que segueix picant, y obra; Benet surt ab un podall y cridant: Filomena está al costat d' en Rafael abatuda; Rafael no s'abent que fer y resignat à tot: Pau y Ricardo forsegiant, aquell per subjectarlo y aquet per desferse d' ell; y Andreu, Narcís y Vicens surten de 'ls seus quartos, lo primer ab una destal, lo segon ab una escopeta y lo tercer ab un recòrter y 'l candelerero encis)

ESCENA XXXVII.

DITS, ANDRÈU, NARCÍS, VICENS y BENET.

RAFAEL y FILO. Ah!... (aterrats, al véure 'ls surtir de 'ls seus quartos y armats com queda indicat)
PAU. (deixant à Ricardo y ap.) Llamp del cel! (sepa-

vantse y colocantse al peu de la porta del menjador
 ANDR. y NARCÍS (*atmirats*) Oh!...
 VICENS (*mirant à uss y altres y ab estranyesa*) Dimoni!...
(deixa 'l candelero sobre la taula: sorpresa general per un moment. Quadro)
 ANDR. (*à Rafel*) ¿Vusté en aquest' hora á casa!...
 NARCÍS Oh!... y l' armari desbotat!...
 y 'ls diners per terra encara!...
 ANDR. (*per que parli*) Pau!...
 NARCÍS (*id.*) Benet!...
 ANDR. (*id.*) Noya!...
 NARCÍS (*id.*) Ricardo!...
 RICAR. (*senyalant à Rafel y Pau*)
 Prou que 's vcluen los culpables!
(Rafel y Pau fan un moviment d' indignació)
 NARCÍS (*à Ricardo*) Parli!...
 RICAR. (*ab tot descaro*) ¿No han sentit xiulets?...
 Era 'l senyal de 'ls dos lladres!
 FILO. (*horrorizada*) Oh!...
 RICAR. (*per evitar que parli*) Eran convinguts ab ella!
 FILO. Reina del cel!... (*crit del ànima*)
 ANDR. (*indignant*) Cóm!...
 NARCÍS (*ab amenssa y creyent' ho*) Malvada!... (*Rafel*
vól tirarse, fora de si, sobre Ricardo; Narcís alsa
l' escopeta per apuntarla à Rafel; Benet s' interp-
osa, detenint à Rafel y privant l' acció à Nar-
cís; Andreu, en un aranch de dignitat, agafa
d' una ma à Filomena y la fa càure ajonellada
à 'ls seus peus y ab la destrul usada per matarla;
Vicens li dete 'l colp. Tot aixó ha de ser ràpid y
de la manera següent)
 FILO. Pare!... (*toment la seva ira*)
 PAU Mènt!... (*à Narcís, referintse à Ricardo*)
 RAFAEL Oh!... (*volent tirarse sobre Ricardo*)
 NARCÍS (*apuntant l' escopeta à Rafel*) Pillo!...
 ANDR. (*agafant à Filomena*) Ah!... ¿Tu!...
 BENET No!... (*privant l' acció à Narcís*)
 FILO. Avil!... (*cayent ajonellada*)
 VICENS May!... (*dete à And. que alsa la destrul*)
 NARCÍS (*à Ben. perque se separi de Raf.*) Fug!...
 BENET (*à Nar. perque no d'apari l' escopeta*) No!...
 ANDR. (*à Filomena, ab la destrul alsada*) Mòrt!...
 VICENS (*à Andreu, aguantantli 'l bras*) Calma!...
(Narcís baixa l' escopeta; Andreu deixa càure la
destrul à terra; Pau, blanch de rabia y mirant
fíco à Ricardo; Benet mirant espantat per tot;
Rafel, crehuat de brassos y seré, y Vicens, impa-
sible. Quadro. La colocació es la següent. Andreu,
Filomena y Vicens, formant grupo, à la esquerra;
Pau, al costat d' aquets y un poch mes endecant;
Narcís, Rafel y Benet formant tumbé grupo, à la
dreta, y Ricardo no molt separat d' aquets y for-
mant simetria ab en Pau. Tot lo moviment d' aques-
ta escena ha de ser precipitant, airis com las pa-
rrulas que diu cada un d' ells, expressant ab lo tò
en que las dihen, los distints afectes de qu' están
possehts; las pausas per determinar los cuadros
han de ser tot lo curtas possible. Se recomana molt
l' ensaig d' aquesta situació, la que dependeix es-
clusivament de 'ls actors)
 ANDR. (*à Rafel*) ¿Es dir qu' encara no es prou
 robarnos la páu de casa,
 que 'ns vé á robá 'l diné y l' honra!
 (*à Pau*) ¿Y tu, indigne!... (*à Filomena qu' está*
cucar à 'ls peus d' ell y plorant)
 ¿Y tu!... Tots lladres!...
(Rafel y Pau están reprimitse y devorant à Ri-
cardo ab las miradas)
 FILO. Avil!... (*volent parlar*)
 NARCÍS (*à Filomena*) Oh!... tu...!
 FILO. (*inter. y alsantse resolta*) Mèti'm!... pro escolti'm!..
 RAFAEL Filomena, no!...

FILO. Si, pare!...
(per Rafel) Es ignocent! (Andreu, Narcís, Ri-
cardo, Vicens y Benet, tots à la vegada, pro cada
un en to distint, segons correspon à la situació de
cada un d' ells y al afecte de qu' está dominat)
 TOTS Cóm!...
 FILO. (*ab enteresa*) Si!...
 RAFAEL No!...
 Sòm criminal!... Sòm jo 'l lladre!
 Jo... y en Pau!... (*mirantlo fícamen perque no 'l*
contradija; Pau se resigna y calla, y Rafel anyo-
déix) Res hi sab ella. (*Filomena vol inter.*)
 Dèixa 'm parlá.
 FILO. (*ab marcat sentiment*) Oh!...
 ANDR. (*à autoritat à Filomena*) Cáll! (*à Rafel*) Parliat
 RAFAEL No culpiu à ningú més
(tornant à mirar fíco à Pau)
 que á nosaltres dos: estabam
 d' acort, per fè 'l robo, en Pau
 y jo... desd' aquesta tarde.
 ¿No es cert?...
 PAU (*no gosant desmentirlo*) Es cert.
 RAFAEL ¿No han sentit,
 á las déu, un que xiulaba,
 prop del portal? era jo:
 en Pau, per obrirme, baixa;
 pujém; obrim l' armari; ella,
 proba que tot ho ignoraba,
 que al sentir fressa, ha cridat;
 sorpresos, per terra 'ns càhuen
 los dinérs; volém fugir;
 los molles nos entrebancan;
 en Benet ho s'ent; surt; crida;
 surt en Ricardo; s' agarran
 de nosaltres, un cada un;
 forsaçém ab tot coratge,
 per escapá 'ns; vustós surten...
(per ell y en Pau)
 y aquí tonen á 'ls dos lladres.
 FILO. Oh!... mare mèva!...
 RAFAEL (*per Benet y Ricardo*) Ells que ho digan,
 si es així, ó no.
 BENET (*sent que no ho sab*) Oh... jo...
 RICAR. (*ab cinisme*) Es exacte.
 Y despres, ¿qué millor proba,
 si 'ls criminals ho declarau?
 VICENS (*no creyent' ho*)
 No ho vist may un cas semblant!
 NARCÍS (*convencut de que han dit la veritat*)
 No sè com poch aguantarme!...
(mirant à Rafel y à Pau ab ira)
 Se necessita cinisme,
 per confessar tanta infamia!
 FILO. Oh!... no!...
 ANDR. (*inter.*) Cáll!... (*à Narcís*) 'S necessita,
 Narcís, per parlar com parlan,
 molt cinisme... ó molt bon cor!
 NARCÍS ¿Cóm s' entén!...
 ANDR. (*à un moviment de Rafel*) No, Rafel; cáll!...
 Ells no dihen la veritat! (*Filomena,*
Narcís y Ricardo fan moviment d' interrompre'l,
ella per apoyar la idea d' ell, los dos per contra-
dirla, y ell afiansantse mes en la seva idea y ab
tota la forsa de la convicció, anyadéix) No!...
(passant la mirada per tots ells y veient à Pau
compungit, pro no avergonyit y confós, y à Rafel
intranquil, pro ab verdadera dignitat, diu à Nar-
cís perque se 'n convencí)
 ¿No ho conéixes encara? (*cambiant d' entonació*
y demostrant comprendre la realitat de la situació)
 L' honra de la tòva filla
 está en perill de tacarse!...

- y donantse ara ells la culpa
d'un crim que fèr no pensaban,
dèixan á n' ella ignocent
y la seva hora salvada!
(*exclamació reprimida*)
Oh!... (*avergonyida per la seca falta y desitjosa de salvar á Rafel y Pau*)
- FILO. ¿Ho véus?...
NARCÍS (*no sabent qué crèure, ni que dir*) Oh!... (*dón' una mirada á Ricardo y aquet desvia la seca*)
(*á Narcís, per Rafel y Pau*) Mira'ls!... Jo sè llegi en lo cor, per la cara!... (*mentras va parlant y observantlos sempre, en Rafel y en Pau van demostrant involuntariament la ignocència del crim de que 's troban acusats, y Ricardo va baixant lo cap y demostrant la culpa que 'l confon*)
NARCÍS!... no són criminals!...
(*á Rafel y Pau, ab energia*)
Diguén!... ¿es cert que són lladres?...
Pau!... ¿ets lladre?... (*á Rafel*) ¿Y vusté?... (*los dos fan un moviment de negació molt involuntari, y diu á Narcís*) ¿Ho véus?... (*y senyalant á Ricardo que comensa á tèmper y á baixar lo cap, atorgonyit*) Narcís!... estèn la mirada!...
NARCÍS Oh!... (*veient á Ricardo*)
ANDR. (*per Rafel y Pau*) Culpa'ls ara, si gósas!...
Los cors nobles crim no tuncan!...
si m'enten, ab lo cap alt!...
monti es virtut, de vegadas!...
(*per Ricardo*) no ho es may, cuan la mentida fa baixar roja la cara! (*Narcís queda aterrat pe'l desengany qu' experimenta*)
Rafel!...
- RAFAEL Andrèu...
ANDR. La vritat
li escegixo que digui ara!
(*veient que dubta*) Es precis! Saber m' importa
qué á vingut á fè aquí casa!
(*ab energia*) Es que ho ha de dir!
(*ab despit*) Respónca!
RAFAEL (*resolt*) May!
FILO. Oh!... deixéu que jo parlia!
NARCÍS Noya!...
ANDR. (*á Narcís*) Espera't!... D. Vicens,
juri que ni una paraula
dirá may de lo que sènti.
VICENS Serè una tomba tancada.
ANDR. (*á Filomena*) La vritat de tot... per la
memoria de la têu' mare!
FILO. Estimo jo á n' en Rafel,
com ell á mí, ab tota l' ànima!...
y veient qu' era impossible
que 'l si 'ns dongués may lo pare,
fugí ab ell á nit debia,
per deixarme secuestrada!
NARCÍS Indigna!...
ANDR. (*inter.*) Càlla! (*á Filomena*) Seguéix.
NARCÍS Cóm!... ¿y 'l retrato?... y la carta?...
(*trayents 'ho de la butzaca*)
¿No es d' ell aixéu?...
FILO. Oh!... no!
PAU No ho es!
FILO. En Rafel una n' ha dada
per mí á n' en Pau, y del gech
en Ricardo li ha cambiada!
PAU Cert!... y maliciant l' engany,
jo despres, ab amenasses,
fèntli véure que ho sabia,
li ho fèt confessar la trampa,
(*senyalant la porta tercera esquerra*)
mentras ella aqui derrera
de la porta ho escoltaba!
- ANDR. (*prenent lo retrato y la carta de las mans de Narcís y ensenyant 'ho á Rafel*)
Dèix!... Diga: ¿es de vusté aixéu?
RAFAEL (*despres de haber llegit la dedicataria del retrato y duas ó tres rallas de la carta y dominantse molt per no tirarse sobre Ricardo*)
Aixéu... es l' obra d' un canalla!
ANDR. (*á Ricardo prenent lo retrato y ensenyant lo*)
¿Qui es aquesta!...
VICENS (*prenentli de repent lo retrato*) Llamp del cel!
(*Ricardo tremola d' espant y augmentant per graus l' afecte del afront en que 's véu: tots quedan sorpresos de la exclamació de Vicens*)
TOTS Cóm!...
VICENS La mèva filla Càrme!... (*anant á tirarse, fora de sí, contra Ricardo*)
Mès que murri!...
TOTS Oh!...
ANDR. (*dèntentlo*)... D. Vicens!...
VICENS Es precis que jo ara parlia!
Aquet los hi ha fèt lo robó,
com á mí me 'n va fè un altre!
Company d' un nebó que tinch,
va comensá á vení á casa;
va fèrse amic, y 'l retrato
nos va dá, y també nosaltres.
Un dia...! Déu me detinga!...
mentras jo del pis baixaba,
surtir corrènt del despaiç
lo veig, per 'l ull de la escala!...
Entro al escriptori; cònto...
y dos cènts duros m' hi faltan!...
Déu de Déu!... L' endemá 'l tróbo;
ja 'ls dinèrs, qui sab ahont pàran!
Per respecte á sa familia,
no 'l vaig fèr passar per lladre!...
pro 'm va firmá un pagarbè,
jurant per sos Déus pagarme...
y per xó he vingut aquí!
aquesta es la vritat clara! (*tots quedan admirats*)
NARCÍS Y jo n' hi he dat tres cènts, dièntme
que vusté 'ls necessitaba!
VICENS Oh!... aquí tó 'ls dos cènts. (*donantlos hi*)
NARCÍS (*negantse á pèndre'ls*) No 'ls vull.
VICENS (*insistent*) Ni tampoch jo!... (*veient que torna á rehusarlos*)
No; no 's cansia.
(*los deixa sobre la taula*)
Ell vindrá ab mí á Barcelona;
jo sè com tinch d' arreglarme!
Y en Pan li ha fèt doná aquets;
son los altres cènt que faltan.
(*donantlos á Andreu*)
NARCÍS (*mirant á Ricardo ab despreci*)
Ja no 's pót ser més indigne!...
ANDR. (*á Ricardo*) Vági al infern!...
VICENS (*mostrant lo rescóber*) Tinch bon' arma!...
(*á Ricardo*) D' aquí estant, á Barcelona!...
T' espera 'l grilló!... Oh!... si tractas
d' escapá m' pe'l camí... mira; (*apuntantli*)
com los mossos de la escudra! (*fa passarlo ende-
vant y 's despedeix de tots en general, dient ab
naturalitat*) Sòm tot de vustés; dispòsin.
(*se 'n va derrera de Ricardo pe'l fondo*)

ESCENA ÚLTIMA.

FILOMENA, ANDRÈU, NARCÍS, RAFAEL, PAU y BENET.

ANDR. Narcís!...

NARCÍS Pare!... (*ab respecte y confús*)

ANDR. Respónm' ara:

¿ho véus, per fi, lo que 't dèya?

NARCÍS Rahò tenfau sobrada.
 ANDR. Filomena!... *(abrazantla)*
 FILO. Avi!... Rafel!...
 ANDR. Rafel!...
 RAFEL Andrèu!...
 NARCÍS *(ab carinyo)* Filomena!...
 FILO. *(ab alegría)* Pare!...
 (un moment de pausa)
 ANDR. Un esforç de voluntat
 es precis, Narcís, que fàsias.
 Lo rencor pórtá mal viure;
 lo mal viure crims senyala;
 los crims enclóhuen deshonra;
 la deshonra feréix l' ànima;
 y ànima, de mort ferida,
 jamay á Dèu pót alsarse! *(pausa)*
 Rafel!... Narcís!...
 (los fa acostar y 'ls fa donar las mans)
 NARCÍS *(connogut)* Filomena!...
 ¿l' estimas!... *(senyalantli á Rafel)*
 FILO. *(ab passió)* Oh!... ab tota l' ànima!
 NARCÍS *(á Rafel)* ¿ Y vusté!...
 RAFEL *(també connogut y ab passió)*
 ¿ Jo!... 'l cor que ho digna!...
 la llenga no tè paraulas!

NARCÍS *(juntatlos)* Que Dèu vos fassa ditxòssos!
 ANDR. *(plorant de satisfacció)*
 Narcís!... abraza al tètú pare! *(s' abraza)*
 PAU Ja estich contènt! *(fent un salt d' alegría)*
 BENET *(imitantlo)* Jo també!
 ANDR. *(á Pau y Benet)* Teniu: aixó es per vosaltres.
 (donantlosi un paquet de diners á cada un, del
 dos que li ha donat Filomena)
 Al honrat tothom l' estima:
 ni ab l' or sols l' obrar bè 's pága.
 (y posantse entre Filomena y Rafel, los diu)
 Y vosaltres tinguéu sempre
 bèn presènt aquesta màcsima.
 Lo cor es flor que 's marféix,
 si respira dolènts aires:
 no vól la flor de la serra
 sé en rich jardí trasplantada:
 pur sempre 'l vostre cor siga.
 COM LA FLOR DE LA MONTANYA.

FI DEL DRAMA.

LA MA DE DÉU

DRAMA EN TRES ACTES ORIGINAL Y EN VERS;

estrenat ab extraordinari éxit en lo Teatro Romea de Barcelona, la nit del dia 8 de Mars de 1872.

REPARTIMENT.

Personas.	Actors.	Personas.	Actors.
RITA.	D. ^a Catalina Mirambell.	D. DAMIÁ.	D. Iscle Soler.
MARIA.	D. ^a Balbina Pí.	ARTURO.	D. Frederich Fuentes.
JAUME.	D. Andrèu Casurro.	BADÓ.	D. Lleò Fontova.
PEPET.	D. Joseph Clucéllas.	D. AGUSTI.	D. Joan Perelló.

L' acció té lloch en una horta de las cercanias de Castelló d' Ampúrias: época actual.

ACTE PRIMER.

Una gran horta: al foudo, camp y alguns arbres; en mitj, la casa ab grans finestralis y un balcó demunt la porta; desde 'l cantó de la casa al fondo dreta, una parot baixa ab un rastillo de ferro practicable que dón al camí ral de Figueras á Rosas; táncas 'l fondo esquerra una gran oèquia ab margens alta, y un pònt de pedra dóna pas al camp; desde 'l primer bastidor de la dreta al de la esquerra, vè á completar lo cercat de la casa un altre rastillo també de ferro y practicable, formant un gran portal en mitj; á la esquerra y en primer térme, una font ab pedras grosses per séurer y un desmay frondós: un tros devant la casa es jardí, tot lo restant es horta ab arbres fruyters per dreta y esquerra del actor. (Al aixecarse 'l telò se sent lo ruido d' un carruatge.)

ESCENA PRIMERA.

BADÓ (*pe'l rastillo del fondo*) luego RITA (*de la casa.*)

BADÓ (*desde 'l camí*) Xó, Castanyo! (*obra 'l rastillo y se dirigiéix á la casa y sentint caminar l' animal, li crida per aturar-lo*) Xooó! (*tocant áb la vara la porta de la casa*) Ey!... Gènt de Déu!

RITA (*sortint*) Ja 't sentim;
¿qué cridas?
BADÓ Senyora Rita...
res.
RITA ¿Y aixó, Badó?
BADÓ M' he lluhit.
RITA ¿Que no han vingut D. Arturo y D. Damiá?
BADÓ (*posantse la ma á l' orella per sentir millor*) ¿Mana?
RITA (*alsant la réu*) Dich si no han vingut D. Damiá y 'l sèu fill
BADÓ Ca!... ni 'ls he vist en tot Figueras.
RITA No pòden haber deixat de venir.
¿Ja has mirat á ca'n Deseya y á ca'n Rigallet?
BADÓ ¿Qué diu?
RITA Si has mirat bè...
BADÓ (*inter.*) Si senyora, hasta las fondas; jo 't flich: jo visch de 'ls assientos, vegi si s' haurá perdut per mi.
RITA ¿Ja ha passat l' altre ordinari?
BADÓ ¿Qui, 'l Pastoret?... á las sis;

- ja es á mitj camí de Rossas.
- RITA Y donchs, vamos, ja pòts dir que se n' han vingut ab ell, y haurán baixat á ca'n Fils.
- BADÒ ¿Mana?
- RITA (*alsant la réu*) Que són á la vila. Si pòts tornar desseguit sens desengauzá 'l caball, te 'n vas á ca'n Fils, y allí preguntes per ells; si hi són, carregas los sachs de nit, los baguls, tot lo que pòrtin, y cuan ells vulgan, veniu, ¿Que no m' has entès!
- BADÒ Ah!... prou.
- RITA ¿Y donchs, home?
- BADÒ Si.
- RITA ¿Qu' he dit?
- BADÒ No ho sè.
- RITA Escòlta: que vindrían avuy, van escriure ahir; ¿ho entèns?
- BADÒ Si, que ho van escriurer.
- RITA Per Figueras no t' han vist y 'ls ha dut lo Pastoret.
- BADÒ Y donchs, serán á ca'n Fils.
- RITA Aixó mateix.
- BADÒ Donchs, cuan torni passá, 'ls portarò, ¿no?
- RITA Y sí.
- BADÒ Aixís no hem perdut gran cosa. (*fa que se 'n va*)
- RITA (*cridentlo*) Badò.
- BADÒ (*tornant*) ¿Qué mana?
- RITA (*donantli cinch pessetas*) Tè, cinch.
- BADÒ (*senyalant cinch ab los dits*) Un duro.
- RITA Vaig dí á en Sisò que 'm fès dos pans de passich: si són fets, que ja ho serán, que 'ls posi ben aconduhits y pàga 'ls y pórtá 'ls.
- BADÒ Bueno.
- RITA ¿A qui 'ls he de donar, diu?
- BADÒ Senyor!... Home, á n' en Sisò, pels pans de passich, que 't dich.
- RITA Bueno: ¿ja ho sab ell?
- BADÒ ¿Y donchs?
- RITA ¿Mana?
- BADÒ Ja ho sab!
- BADÒ Bè; aixís, sí. (*se 'n va*)

ESCENA II.

RITA, luego PEPET.

- RITA Entre que no tè memoria y sòrt...
- BADÒ (*desde 'l camí*) Arri!... (*se sent lo carruatge*)
- RITA Es un fatich.
- PEPET (*de la casa*) Avia...
- RITA Pepet; mòlt mati t' alsas.
- PEPET Al camp així 's gosa.
- RITA ¿T' agrada 'l camp, ó altra cosa?...
- PEPET No sè lo que vulg dí.
- RITA (*rient*) Ah, traidorot!... Tu èts encara jóve (*tocantli 'l front*) y aquí hi fas gavèlla.
- PEPET No l' entènch.
- RITA Com que sòm vella, puch dir vritats á la cara. Fa pòchs dias qu' èts aquí, á América has fèt negoci,

- tèns onsas per omplí un cossi, qu' en aixó res hi ha que dí: èts honrat y tèns bon cor, y habent vingut per quedar-te... veig que vas á enamorar-te. (*com ferit*) ¿Jo!... Ay, avia!
- PEPET Tant de millòr.
- RITA (*fingint alegria*) ¿Ja 'l mèu cor ha sabut véuer?
- RITA Si; haurías vist tu alguna noya joveneta y bonicoya...
- PEPET No ho crega.
- RITA Donchs jo ho vull créurer. Tu á la vila cada dia veig que no deixas d' anarhi.
- PEPET Si... hi vaig...
- RITA ¿Per passá 'l rossari?... mèu aviat la lletania. Las noyas del Ampurdá t'ènen manya y mòlt salero.
- PEPET Sò ampurdanés, pro dich, cero: jo conto á lo americiá.
- RITA Si, á América eras tot mans per acudí al tèu negoci; pro aquí, tot cor, y es clar, l' 'oci; re, 'l descans quita 'l descans.
- PEPET No pas á mi. Si ho vuldría véure't casat; si 't convè; tu has vist ja 'l món; tu estia bè; pro, aixó sí, si á cas, que sia la noya digna de tu; perque, després de casats... Dèu ne 'n guart!... sòs disbarats que se 'ls paga cada hù.
- PEPET Avia... ¿deixèm aixó?
- RITA Ay, ay!...
- PEPET ¿Véus? ara 'm dòn's que pensar.
- PEPET No, dona; no 'n vul parlar... perque no he de casar'm may.
- RITA ¿May?... ¿Perqué?... Parla en confiança.
- RITA (*ab amargura*) Lo mèu cor negre dol porta!
- PEPET Ay, avia!... jo he vist morta, ants de nàixer, l' esperansa! Desenganyat... y contènt, solter visch; y, pues m' arrimo sols al comers, ja no estimo mes que 'l diner, francament.
- RITA Pepet... no 't crech: tu m' enganyas. ¿Tu no sènts res aquí dins? (*al cor*) ¿Sols al diné estimas?... Fins las feras t'ènen entranyas! ¿Tan sech lo tèu cor seria? ¿No has tingut pare ni mare?... Sòn morta!...
- PEPET ¿No 't quèdo jo encara?
- RITA ¿Y 'l tèu oncle? ¿y la Maria?...
- PEPET (*arranch*) La Maria!... (*dominantse*) 's casará...
- RITA Si; ¿qué tò que véure aixó, perque l' estimis?
- PEPET Bè, no.
- RITA ¿No 't serà cosina ja?
- PEPET ¿Jo no sòm res per tu?... ¿jo, mare de la tèva mare?...
- PEPET Avia, la vull mòlt!... pro encara no m' ha comprés.
- RITA Pòt ser no.
- PEPET Re á ningú tinch que agrahí, ni á un amich dech un favor, sols per la familia 'l cor

vaig deixá, al sortir d' aquí.
 Jo, á través d' un mar innens,
 vaig buscá, entre gènt estranya,
 or, sols or, per torná á Espanya,
 á impuls dels meus sentiments.
 Y alentant'm així en la empresa
 la ditxa que jo esperaba,
 cuant més or acaudalaba,
 més entraba en la certesa.
 Jo estimaba!... una passió
 vaig sentir qu' en mi naixia;
 cuant més creïxer la sentia,
 més content n' estaba jo.
 Y l' amor, sempre creixent,
 ser correspost ja anyoraba,
 y l' esperansa li daba
 vida, com al foch lo vent.
 Y no descobrint jamay
 del men cor jo l' pur secret,
 treballaba satisfet
 y esperaba sens un ay!
 que aixís, sens yeure l' perill,
 cria al amor l' esperansa,
 com la mare que no 's cansa
 per criá al seu tendre fill;
 pro cuant més n' está gojosa,
 de l' esperansa en lo fort,
 la realitat es la mort,
 que 'l tira baix de la llosa!
 Així, á mi, ple de confiança,
 la realitat me sonreya,
 y cuan ja tocarla creya...
 morta 'm quèda la esperansa!
 Per lo tant, á impuls del cor
 no obro ja, per no enganyarme,
 ni puch pensar ja en casarme,
 ni sentir squiera amor!
 Y, pues no puch trobí aquí
 lo que creya desd' allá,
 he tornat... per vegetá,
 com las flors d' aquet jardí!
 Jesús, Déu meu!... ¿No reparas
 que has fet una llarga historia,
 ab termes tots de caboria?
 Las cosas m' agradan claras:
 al pa, pa. ¿Dius que has estat
 enamorat?...

RITA Y ho estich.

PEPET ¿Y donchs? bé ets prou jóve, ets rich,
 casat 'hi.

PEPET Es tart.

RITA Es aviat.

¿Qu' es d' América? no importa,
 torn 'hi.

PEPET Avia...

RITA ¿Es massa rica
 per tu?

PEPET No.

RITA ¿Qu' es molt bonica
 y t'è orgull?

PEPET No.

RITA ¿Y donchs, qué?

PEPET Es morta.

RITA Ara si que m' has fet riurer;
 si es morta, es tart, ja t'ens rahó.
 Bè, encománal' á Déu; pro,
 Pepet, tu has de tirá á viurer.
 Pénsa qu' es del món la lley;
 jo impossibles may demano,
 y aixís, á Déu ho encomano
 tot lo que no t'è remey.
 Si, cabilant, pogués jo

traure 'm anys y fè'altras cosas...

PEPET Ja t'è rahó.

RITA Ni s'è com gossa...
 móre 't tu y serà pitjó.
 Re, re; distraute; aixó ray;
 y si 't vols casar, n' hi ha mil,
 guapas, com las flors d' Abril.

PEPET Ja li he dit; casarime, may.

RITA Corrent; pro m' he d' enfadar,
 si 't veig més de mal humor.

PEPET (sonrient forsat)
 No, si no hi estich.

RITA Millör:
 ¿qué 'n traus de tant cabilar?

ESCENA III.

RITA, PEPET, JAUME y MARIA (de la casa.)

JAUME ¿Anémhi, mare, á esperarlos,
 tot passejant?...

MARIA ¿Avia, aném?

RITA Sembla qu' estós molt contenta.

JAUME Es natural.

RITA Si, bè ho es:
 pro com que no sempre, Jaume,
 lo natural succuheiç.

JAUME ¿Y aixó? (donnant una mirada á Maria)

MARIA No s'è, no.

PEPET No diu

RITA que ara succuheiç.

Aquí t'ens
 aquet papáu... que m'apura,
 veure 'l cabillós.

JAUME Pepet...

PEPET Ca, no.

JAUME La Maria está
 d' enhorabona y t'è dret,
 com á cosina, á ceigirte
 que sentis per l' enllás seu
 satisfacció y alegría.

PEPET Si me 'n alegro en estrem.

¿Ho duptas, pót ser, Maria?

MARIA Felis me desitjas, crech.

RITA Vamos, Déu te fassa bona;
 si á mi ab lo teu casamènt
 me traurás trent' anys de sobra.

MARIA Avia... (abrazantla ab carinyo)

PEPET (ap.) Ahónt seré jo!...

JAUME ¿Qué fém?

RITA Bè, anéhi vosaltres, jo
 me canso massa.

MARIA No m'ens
 un tros enllá del camí.

JAUME Y si, al seu pas de passeig.

RITA No, no.

PEPET Jo li daré 'l bras.

RITA No m' heu pas de menester.

MARIA Donchs, si no v'è, també 'm quèdo.

JAUME Just!

RITA Vosaltres dos anéu;
 nosaltres aquí á la font
 seurém y os esperarém.

JAUME Corrent, donchs. ¿Que v'ens?

PEPET Si, oncle.

JAUME Pel dret... (senyalant per la dreta)

PEPET Si, lo mateix t'è.
 (Jaume y Pepet se 'n van per la dreta y Rita y
 Maria se 'n van á la font)

ESCENA IV.

RITA y MARIA.

- RITA Vina, Maria; sentémnos un xich aquí y conversém. Ah!.. aixis. *(se sentan)* No crech que m'enganyis de lo que 't preguntaré.
- MARIA ¿Enganyaria jo' aixó may.
- RITA Per xo, que no ho has de fèr.
- MARIA Diga'm: ¿estás bèn alegre? *(sorpresa)* ¿Si estich alegre? Jo ho crech; y més així al sèn costat.
- RITA Una pregunta t' he fèt y ¿véus? ja no m' èts prou franca: m' enganyas... com en Pepet.
- MARIA *(ab sobre-salt)* ¿Qué li ha dit?...
RITA No ho sè, mentidas: en fi, deixém! 'está á n' ell; ara hom de parlar de tu y de l' Arturo.
- MARIA *(esforçants en fingir alegría)* Corrént.
- RITA Pro no has de posarte roja, y has de dirn' bèn clá y bèn cert si t' agrada y si l' estimas, com marit que t' ha de ser.
- MARIA Avia, jo he dat á l' Arturo paraula de casament...
- RITA No es aixó lo que 't pregunto; si l' estimas; respón dret.
- MARIA Mòlt m' enganyo, ó ell m' estima.
- RITA Sembla que no 'ns enteném. Qu' ell t' estima ja m' ho penso; pro ¿y tu á n' ell?
- MARIA ¿Jo á n' ell?... també.
- RITA No sè perque ha de duptar 'ho. Que t' ha costat dirho veig.
- MARIA Tinch sant' anye... y he vist cosas. En fi, perque ho dius, ho crech.
- MARIA Vusté ja sab que ab l' Arturo fa un mitj any que 'ns coneixém, vam simpatisá, 'l carinyo cada dia ha anat creixént y, no es precis un deliri, per sé un amor verdader.
- RITA Pro encara no t' he sentit fé una bona rialla.
- MARIA *(sonrient)* Aném...
- RITA La qu' estima y va á casarse riu, parlantli del promés.
- MARIA *(rient)* Encara ho lograré, vaya.
- RITA Prou; se 't quedà entra las dents. ¿Véus que 't diga lo que penso? penso que si ell te digés —deixémho,—tu no 'n tindrias cap disgut.
- MARIA Com que no veig motiu, perque haja de dirn' 'ho...
- RITA Ja ho sè; pro bé, suposém que t' ho digéus, ¿te cauria cap llágrima?...
MARIA Avia...
RITA ¿Ho véus?...
No l' estimas, y t' hi casas per compromís.
MARIA Déu etern!
No ho crega...
RITA A mi no m' enganyas!...
MARIA Avia, per l' amor de Déu!...
RITA La que no riu d' alegría, ni plora de sentiment,

- si de casá ó renyí 's tracta, es que no estima al promés. Si jo li he donat paraula, y, ants que faltar, moriré! No, no, tu també fingeixes!... *(plorant)* Pobre avia!... tots l' enganyéu!
- MARIA Li dich la vritat!... Escólti.
- RITA Calla. *(alantse y anantse 'n)*
- MARIA Dixòsas seré, *(id. y seguintla)* casada ab l' Arturo, crígihlo.
- RITA Ja sòm vella; si no ho èts... no ho veuré pas!
- MARIA Oh!...

ESCENA V.

RITA, MARIA, JAUME y PEPET.

- JAUME *(mòlt alegre)* Ja vénen: ja sòn aquí. *(se sent lluny lo carrutge, acostante per graus.)*
- RITA ¿Si?... no 'ls veig.
- RITA ¿No sènt la tartana?
Encara sòn lluny.
JAUME No mòlt, no.
¿Que aném?
RITA ¿No 'ls hem enviat l' ordinari?
¿y donchs, qué tants cumpliments?
JAUME Èls aixó y mòlt més merèixen; y després, vusté ja ho véu, si notan indiferencia, s' ofendrán, ¿vritat, Pepet?
PEPET Pòt ser si 's ressentirian.
JAUME A mi 'm sembla clá.
RITA A mi espés.
JAUME *(rient)* Vaja, dónguime 'l bras, dona.
RITA Vaja!... *(donantli per complaire 'l)*
JAUME *(á Maria)* Ara tu del bras sèu.
PEPET Oncle...
MARIA Pare...
JAUME ¿Teniu por que n' estiga celós ell?
JAUME Ja ho sabrá que sòm cosins.
RITA Es lo que sabrá primer; lo altre...
¿Qué?...
Res.
JAUME Vusté sempre...
PEPET Maria... *(oferintli 'l bras)*
MARIA *(acceptantlo)* Gracias.
JAUME *(vegentlos de brasset)* Aixó es. *(á Rita)* ¿Véu? dias parejas.
RITA Just, per ballar. *(ap.)* Bòn ball tindré! *(van á passar pe 'l rastillo del fondo, cuan aparéc Badó)*

ESCENA VI.

DITS y BADÓ.

- BADÓ *(desde fora 'l rastillo)* Xò!... Ja 'ls pórti; pro han volgut travessar pels ballanèrs.
¿Que han baixat de la tartana?
JAUME ¿Mana?
MARIA Si han baixat.
BADÓ *(senyalant per la dreta)* ¿No 'ls véu? *(criadantlos)* Ey! ey!
RITA ¿Qué cridas?
BADÓ *(anantse 'n pel rastillo)* Ja vénen.
PEPET *(á Maria)* Ja 't tèns aquí.
MARIA *(ab resignació)* Si, Pepet.

ESCENA VII.

RITA, MARIA, JAUME, PEPET, DAMIÀ y ARTURO.

DAMIÀ (*molt alegre*) Hola!...
 ARTURO Dèu los quart.
 RITA Bòn dia.
 JAUME (*encaixant*) Bèn vinguts.
 MARIA (*à D. Damia*) ¿Còm està?
 DAMIÀ Bè!...
 ¿Tu?... ja 't veig!...
 ARTURO (*ab molt carinyo*) Maria...
 MARIA Arturo...
 PEPET Servidòr...
 ARTURO (*encaixant*) Mòlt senyor mèu.
 JAUME (*presentant*) Un nebot mèu que ha vingut d' Amèrica.
 DAMIÀ (*encaixant*) Això fa pler.
 RITA Han estat aviat aquí.
 DAMIÀ Hem arribat à las set; hem baixat del tren y luego hem vist allí al Pastoret; per no turbar 'ns, hem pujat y hem vingut en un moment.
 JAUME Habiam enviat l' ordinari de Castellò... en Badò...
 DAMIÀ ¿Y qué!

hem baixat als hostals y ara, d' allà aquí, venim ab ell. Ara vuldrán descansar.

JAUME Just, aném à dalt. Ja hi irém.

DAMIÀ Pendrán zaculate. Gracias.
 JAUME Ca, si à Figueras n' hem prés.

MARIA Pendrán algun' altra cosa.

DAMIÀ No fariam complimenta.

ARTURO (*à Pepet*) Vusté està mòlt callat.

PEPET No...

JAUME Génit sèu. Pòls ja 'n portém.

DAMIÀ A dalt hi ha raspalls.

RITA Oh!...

DAMIÀ

ESCENA VIII.

DITS y BADÒ (*ab una maleta.*)

BADÒ ¿Ahònt vólan

això? Puj' ho à dalt.

JAUME (*presentant la maleta*) Tú, deix.

BADÒ ¿Mana?

ARTURO ¿Qué vól fè ara?

DAMIÀ (*tràn un raspall y 's raspalla*) Mira;

cuatre colps y ja està llest.

ARTURO (*vegent que també 'l vól raspallar*)

Fugi, home.

DAMIÀ Al camp, com al camp.

JAUME (*rient*) Qu' es trempat!...

RITA (*ab distinta intenció*) Mòlt!

DAMIÀ (*habent tornat lo raspall à la maleta*)

Ja està ¿ho véus?

BADÒ ¿Ahònt han dit? (*prenent la maleta*)

JAUME Deix' ho à la sala.

BADÒ ¿Mana?

MARIA A la sala.

BADÒ Ah, si, bè.

A mi, no més que m' ho diguin;

que pe' l demès, al moment.

(*se 'n va corrent dins la casa*)

ESCENA IX.

DITS menos BADÒ.

RITA Veyám si ho durá à la cuyna.

ARTURO Es mòlt sòrt.

DAMIÀ Per xò no hi sènt.

TOTS Ja! ja!

DAMIÀ ¿Qué han de dirn' à mi?

si jo n' he estat un cuant tèps.

Va venirn' d' una sangria

que 'm varen dar malament. (*tots riuen*)

Tenia mal de caixal;

jo, que medicina 'n sè,

dich, —; mal de caixal?... es sang,—

y 'm vaig fè sangrà 'l bras dret;

pro van tocar'm una vena

en lloch d' un' altra, y si bè

que 'l dolor se me 'n va anar.

vaig quedar sòrt al moment. (*tots riuen*)

Ja veurán: jo no hi sentia;

vaja, era sòrt, que diguém;

y cansat de no sentir

y coneguèntme 'l remey,

faig sangrar'm del bras esquerra,

y, està clar, la sang revè,

seguéix, tumba y gira, y, com

oli en un llum, may més res.

si 'l qu' es sòrt, ho es perquè vól:

veurá ho próbin ab aquell.

PEPET (*ab tò satíric*)

Jo crech que 'ls metgos més sábis

ignorán tan gran reuey.

DAMIÀ No hi ha re incurable.

ARTURO (*ap. à Damia perque calli*) Pare!...

ESCENA X.

DITS y BADÒ.

DAMIÀ A propòsit, vina.

BADÒ Ho tò

à dalt.

DAMIÀ ¿Vóls deixar sangrarte?

BADÒ ¿Tòt? sis rals.

ARTURO (*anant à pagarlo*) Tè.

JAUME (*no permetentho*) Dèixiho. (*pagantlo ell*) Vès.

BADÒ Estigan bòus. (*fa que se 'n va*)

RITA Y l' encàrrech

de ca 'n Sisò!

BADÒ (*tornant*) Vólga'm Dèu!...

no hi he pensat. En tornant.

DAMIÀ Sangrat, un home corrent.

BADÒ Atri!... (*se sent marxar la tartana*)

ESCENA XI.

DITS, menos BADÒ.

JAUME Ah, tè de probá aquesta

aygua. (*acompanyantlo à la font*)

DAMIÀ ¿Es fresca?

JAUME Oh!... això...

RITA Es un gel.

PEPET Pro no es pas remey per mals.

DAMIÀ (*rient*) Prou, si senyor, per la set.

JAUME (*id.*) Qu' es drotle!...

RITA Tots los matins

jo un à dos vasos me 'n béch: (*trayentse 'l vas*

de la butxaca del devantal)

miri.

MARIA Ja 'n durém de dalt.
 DAMIÀ Ca, ab aquet.
 ARTURO Just; ¿qué t'è més?
 RITA Que 'ls encomanar' 'ls anys.
 TOTS Ja! ja!
 DAMIÀ ¿Que créhuen vustés
 que no s' encomanar? Pare!...
 ARTURO (ap. à Damia) Pare!...
 DAMIÀ Una vegada... à l' Urgell,
 menjant en un matèix plat
 pare y fill, al cap d' un tèmp
 va mori 'l pare, y 'l fill...
 RITA Va viurer.
 DAMIÀ Va venir vell.
 TOTS Ja! ja! ja!
 PEPEP Es estrany.
 DAMIÀ (rient) Ja ho véhuen.
 RITA Aquí hi ha anis. (troyents' una paperina)
 DAMIÀ (prenentne) Ah, ja; prénch.
 ARTURO (id. y donantne luega à Maria) Prénch.
 RITA (oferintn' hi) Pepet...
 PEPEP (prenentne) Bè.
 RITA Jaume...
 JAUME Oh, si.
 RITA (à Maria) ¿Y tu?
 MARIA Ja 'n tinch.
 ARTURO Dels mèus.
 JAUME Oh, 's comprén.
 DAMIÀ (à Rita) ¿Véu? si vustó m' hagués viat
 un dia lo que vaig fèr
 eu una font, per da anis
 à tothom... Ho contaré.
 ARTURO (ap. à Damia) Que 's posa en ridícul!...
 DAMIÀ (id. à Arturo) Calla!
 Vèrem anar à una font,
 per boure aygua y per passio:
 entre senyors y senyoras,
 senyoretas, senyoretas,
 vells y vellas y criaturas,
 eram total vint y tres.
 En sent allí, 's tráu l' anis
 també nn' avia com vustó;
 ja pòt pensar la maynada
 y tothom à l' entorn seu:
 pobre senyora, amohinada
 per darn' à tothom; pro, qué!...
 no s' hi entenía de feyna;
 tots volian ser primers;
 en fi, alló era una tabola:
 jo que 'm pòso al mitj y, res,
 dich, —vinga la paperina
 y en un moment está llest.
 Los faig posà à tota en fila
 y ab l' ordre correspondènt,
 comensant per los més alta
 y acabant pels més baixets;
 igual que unas flautas d' orga,
 es di, una escala de gent.
 Cuan los tinch arrengranats,
 prénch la paperina bè
 y dich, —òbrin tots la boca;
 una, duas, tres, — estèñch
 (acompanyant la parvada ab l' acció)
 lo bras aixís y, rast!... tiro
 l' anis, ab pòls tan certer,
 que 'ls va entrà à tots dins la boca,
 sens que à terra un gra 'n caigués.
 Jo, aixó, en una font de Vich;
 allí ho sab tothom molt bè.
 JAUME (rient) Jo ho crech.
 PEPEP (ab tò satírich) Pòt ser no ho recordin

ja, com ha passat tant tèmps...
 DAMIA L' any trenta set.
 RITA (ap.) No 's descalsa
 per mentir.
 ARTURO (ap. à D. Damia) Pare!...
 DAMIÀ (id. à Arturo) Benéyt!...
 ¿No véus que s' ho créhuen tot?...
 JAUME (rient) Qu' es trespant!...
 MARIA (oferintli 'l cas d' aygua) D. Damia...
 DAMIÀ ¿Qué!...
 MARIA Tinga.
 DAMIÀ (prenentlo) Ah. (habent begut) Gracias.
 MARIA (prenent lo vas y tornantlo omplenar) Per servirlo.
 JAUME ¿Es fresca?...
 ARTURO ¿Qué tal?...
 DAMIÀ Si, ho es.
 MARIA Avia...
 RITA Si. (tornantli 'l vas habent begut)
 DAMIÀ (ap. y airugant's ab lo mocador)
 Re, un ha de béurer.
 Tòt m' he mullat.
 MARIA Pare...
 JAUME Dèix. (bèu)
 ARTURO (baix) Ha de dissimular, home.
 DAMIÀ (id.) Bè ho faig prou; sense set, béch.
 MARIA Arturo...
 ARTURO Ah, si. (habent begut) Tè mil gustos,
 servintla tu.
 MARIA Galant èts.
 PEPEP (ap.) Sols Dèu sab lo que sufréixlo!
 MARIA (id.) Don'écume valor, Dèu mèu!
 JAUME Y tu, Pepet, no béus!...
 PEPEP (anant à la font à pendre 'l vas que Maria li dona)
 Si, oncle. (al acte de pendre 'l
 vas y à impuls de la passio que sent) Maria!...
 MARIA (id.) Pepet!...
 (al allargarli 'l vas y al anar Pepet à pendre 'l
 conseqüencia de la inmutació que 'ls dos esperi-
 mentan, los ciau à terra)
 MARIA y PEPEP Ah!
 ARTURO (girantse cap à n' ells de repent) Qué!
 JAUME (id.) ¿Y aixó?
 RITA (tement conèixer la causa y per dissimular)
 Re; 'l vidre... rullisca...
 PEPEP Si...
 JAUME (sense maliciar) Es fácil.
 DAMIÀ (id.) Y ab l' aygua, més.
 A propòsit: lo que à Vich
 vaig fèr jo ab l' anis, també
 ho vaig fèr després ab l' aygua:
 tots ab un cop, fora set.
 ¿Ho comprenem com vull dir?
 ARTURO Si, com l' anis.
 (veyentlo capàs de ferho, per seguir la bròma)
 DAMIÀ Lo matèix.
 JAUME Si 's comprén.
 DAMIÀ (anant à pendre 'l cas) Si à mi no 'm còsta
 res de ferho.
 RITA (impedintli) No; ja 's véu.
 ARTURO (ap. à Damia) Per Cristo!
 JAUME (rient) Es un gat!...
 PEPEP (à Maria) Tindrás
 un sogre... alegre.
 RITA Un estrém.
 MARIA Ditzòs qui hi sab estar ssmpre.
 ARTURO (ap. à Damia) ¿Ho véu?
 DAMIÀ (no fentli cas) Jo al camp hi estich bè.
 JAUME Darém per l' horta una volta...
 DAMIÀ Just.
 JAUME Y després pujarém.
 DAMIA Aixó es. ¿Y vustós que 's quèdan?
 RITA Jo à dalt los esperaré;

mòlts á caball se marejan,
jo 'm marejo anant á peu.
PEFET (*oferintli*) ¿Que vól lo bras?
RITA (*acceptant*). Si (*á Maria*) Tu quèda 't,
si tant vól al teu promés. (*Damí y Jaume* se
n' han anat per la dreia, Rita y Pepet á la casa)

ESCENA XIL

MARIA y ARTURO.

ARTURO (*prenentli la ma ab carinyo*) Maria...
MARIA (*separantse*) Atrévit! (*Arturo queda sorprés y ella
consegut lo sèn injust escrípul*) Perdóna...

ARTURO ¿La ma 'm retiras, Maria?

MARIA (*sonrient*) Si ja es téva... (*allargantli*)

ARTURO (*prenentli*) Oh!... si! Tenia

desitj de parlar', fa estona;
pro estabam ab companyia.
Jo... sò un poch desprecocupat,
y res natural estranyo;
pro hi ha cosas, la vritat...

MARIA ¿Qué?...

ARTURO Que deïxan preocupat.

MARIA Tu 'm sabrás dir si m' enganyo.

MARIA Digas.

ARTURO Ha arribat ja 'l dia
felis, y, no sè perqué
en tu no hi veig alegria.
(*Maria baixa la vista un poch turballta*)
Alguna cosa, Maria,
te passa, que jo no sè.

Vas á ser la mèva esposa
y estás trista, estant jo alegre.
Parla: 't passa alguna cosa.
ó véus lo porvenir negre,
cuán jo 'l véig color de rosa.

MARIA No, ni 't dónga aixó inquietat.

ARTURO Véure 't així 'm dóna pena...

Tan ple d' ilusió he vingut,
que de flors una cadena
jo 'l nostre enllás he cregut.

¿M' hauré equivocat, Maria?

Si á cas... se m' haurá enganyat!

(*ab dignitat*) Arturo!...

MARIA Ha arribat ja 'l dia

desitjat y ni alegría

al véure 'm has demostrat.

MARIA Escolta: no pensis may,

per véure 'm alegre ó trista,
que llénsi contra tu un ay!...

en tu vaig fícar la vista

á sota d' aquet desmay. (*senyalant lo de la font*)

Fa mitj any y mòlt pòchs dias

que per primera vegada

vas veni aquí, y ja sabías

què de mi sols te 'n durías,

tòt lo més, una mirada.

Vas tornar, ja ab més confiança,

y al mèu pare vas parlar;

ell lo sèu si 't va donar;

del mèu, ja ho sabs, la esperansa

solament te 'n vas portar.

Tòrnas al cap de mit mes,

tèmps precís per decidirme...

vaig darte 'l mèu si, y després

d' haberte 'l dat... sols unirme

ab tu vaig pensá y res més.

Ab tu, Arturo, m' he d' uní;

trista ó alegre, 'l mèu honor

es estimarte ó mori...

no vulgar sabé ara aquí

lo que passa en lo mèu cor.

ARTURO Maria!...

MARIA No pènsis may,
per més que me véjas trista,
que llénsi contra tu un ay!...
Es que la nostra entrevista
va ser sota aquet desmay.

ARTURO Oh!... tu m' estás enganyant!...

MAAIA ¿Jo!...

ARTURO 'L tòu cor está sufrint

y 'l mèu cervèll divagant,

mil ideas concebint

de lo que t' está passant.

Ho vull saber. (*Maria deixa escapar una lleugera*

sonrisa d' amargura) T' ho escigéixo.

MARIA No pòts escigiriu 'ho, Arturo.

ARTURO Puch: sufréixes tu y sufréixo.

MARIA Mira: de saber no deïxo

jo 'l mèu deber, t' ho asseguro.

ARTURO Es dir...

MARIA Que al darte jo 'l si,

promesa 't vaig fèr d' amor;

sols aixó 'm pòts escigi;

no faltante... es sols per mi

lo que passa en lo mèu cor.

ARTURO ¿Qu' es sols per tu?...

MARIA Si.

ARTURO T' enganyas:

demá que casats siguém,

las penas de l' un sabém

que á l' altre no han de sé estranyas;

gosá y sufrir junts debém.

MARIA Demá de ser casats, si;

pro 'l mèu cor es mèu encara.

ARTURO Tu téns compromís ab mi...

si has resolt desdirte 'n ara...

MARIA ¿Jo!... ¿Perqué 'm jutjas així?

ARTURO Ja crèch que vòls cumplir.

MARIA Si.

ARTURO ¿Créus que 't puch faltar jo?

MARIA No.

ARTURO ¿Tu en mi còntas?

MARIA Com tu en mi.

ARTURO ¿Donchs, perqué 'l tòu cor així?

MARIA Perque obrirte 'l no déch jo.

Perque no 'm vull esposar

á que 'l jutgis malament,

ja inclinát á desconfiar.

ARTURO L' amor s' entén bè, sens dar

tortura al enteniment.

MARIA Mira: 'l cor de tota noya

sént, ab rasgos de noblesa;

finis que 'l sèu valor bè 's pèsa,

no es per mòlts sinò una joya

desitjada... y mal compresa.

Si 's véu que ab amor glatéix,

lo pur d' ell en dupta 's posa;

si sufréix, perque sufréix;

si es que gosa, perque gosa;

si es franch, se diu que fingéix.

Y 's véu ab lo compromís

de callá y donar frisanas,

ó mentir, qu' es pitjó aixis;

y l' amor, ab desconfiança,

ni crèix, ni pòt fèr felis.

Si aixó ara hagnés, donchs, de ser.

vindrias luego á culparme,

y aixis per grates, tu 'l primer

serias en disfamarme

y en defensarme 'l derrer.

Y si estèsses empenyat

encara en volerme téva,

pel sí que 'ls dos nos hem dat,
lo dupte de l' honra mèva
te faria desgraciat.
¿Vòls antes d' hora sabè ara
tòts los secrets del mèu cor?
Lo cor es sols mèu encara,
y 'l dupte es una mascara
per tota noya d' honor!
L' honra está en lo cor guardada,
com tu la téva hi tindrás;
soltèra, en mi está afansada;
del mèu cor, en sent casada,
en lo tèu l' afansarás. *(se 'n va per la esquerra)*

ESCENA XIII.

ARTURO.

(queda pensatiu y com no sabent lo que li passa)

Estich que casi no hi veig;
m' ha deixat fret y aturidit:
jo crèch que això 's posa lleig:
si no fós tan bon partit,
ja l' enviaba á passeig.
No hi ha més; jo no vaig bè;
aquí hi ha algun gat tancat
y obrá ab astucia convè:
y si hi ha gat, jo sabré
tallar las unglas al gat.

ESCENA XIV.

ARTURO, JAUME y D. DAMIÀ.

(aquets dos venen rient pel pont, D. Damià ab la levita tirada sobre las capallas, lo sombrero á la ma y brut de fang de per tot)

JAUME y DAMIÀ Ja! ja! ja!
ARTURO ¿Y això?...
DAMIÀ He caigut,
volent saltá 'l rech.
JAUME Bè, pro
jo ja li deya, es mòlt ampla.
DAMIÀ Qué ha de ser, si es un mal clot.
ARTURO ¿Pro tot això á qué condehóix?
DAMIÀ No hi ha aygua, es sech com un os.
(á Jaume) Y no 's erega, de mòlt amplas
n' he saltats: l' any trenta nou,
un dia anant á...
ARTURO *(inter.)* Bè, si;
era més jove llavors.
DAMIÀ Pro ara encar...
JAUME *(inter.)* Bè, aném á dalt,
que 's canbiarà 'ls pantalons.
DAMIÀ Si no son bruts; y al camp ray...
ARTURO Si, home, y s' ha de mudar tot.
JAUME Si, aném.
DAMIÀ *(á Jaume)* Bè; pro anant un dia
á Lleyda, l' any...
ARTURO *(inter. y presentlo per un bras)* Si, home.
JAUME Oh, pron.
DAMIÀ *(á Jaume)* He estat sempre mòlt lleugr.
ARTURO Pare!...
DAMIÀ Res; l' any...
ARTURO *(inter.)* Pare!
DAMIÀ Noy!
ARTURO ¿Vè, ó no?
DAMIÀ Si, aném.
JAUME Qu' es de broma!...
DAMIÀ *(á Jaume)* Ja li dich, saltaba mòlt.
Jo 'ls rechs del camí de Rivas...
ARTURO *(inter.)* Si.

DAMIÀ 'La torrents de Camprodò...
JAUME *(inter.)* No, sí.
DAMIÀ Córrechs y malesas;
jo atravesaba per tot.
Ja li contarè un' altra hora
lo que per saltá he estat fort. *(entrant á la casa)*

ESCENA XV.

JAUME y PEPET.

JAUME Ja! ja! *(sent que se 'n va)*
PEPET *(detenintlo)* Oncle...
JAUME ¿Qué?...
PEPET Una paraula.
JAUME Prou, Pepet; duas y tot.
PEPET Jo... ja sab lo mèu caràcter;
independent y resolt.
JAUME ¿Y bè, qué?
PEPET He pensat tornarme 'n.
JAUME ¿A América?
PEPET Si.
JAUME ¿Y això!
PEPET Re; 'm convè.
JAUME ¿No habias vingut
per quedarte? Noy, èts boig!
PEPET Oncle, tinch trenta tres anys
y concèh un poch lo mon.
JAUME Bah! bah! bah! deixa't de cuentos!
Quin cervèll!
PEPET No 'm conèix prou.
JAUME Ja sè qu' èts capàs de furho,
y que ho farás. No es això;
PEPET vull dir qu' es lo mèu deber
callá y marxá.
JAUME Endevant, donchs.
¿Qué hi vòls aná á fè allá, vaja!
ara no falta sinó
que pel camí se os aixèqui
un tèmps d' aquells que va tot
per' qui en enllá, 'l barco 's perdi,
y vindrás nadant, llavors.
PEPET Si tinch mal viatge y m' anègo...
no hem de morir sinó un cop.
JAUME ¿No ho dich? sempre serás plaga.
¿Es dir que n' estás resolt?
PEPET Demà vaig á Barcelona,
lo quinze surt lo vapor,
al cap de setze ó vint dias
á casa altre cop ja sòm.
JAUME ¿Es dir que aquí no èts á casa?...
PEPET A América estich millor.
JAUME Ingrat!
PEPET ¿Ingrat!...
JAUME Si, Pepet!
PEPET ¿Que no t' estimém prou tois?
JAUME Si... massa!
PEPET ¿Y donchs, de qué 't quèixas?
JAUME Si no 'm quèixo.
PEPET T quèixas mòlt,
cuan no estás bè entre nosaltres,
cuan dius bèn clá y d' un sol mòt
que aquí no èts á casa tèva,
que allá estás millòr; vès, donchs,
y estiga't allá entre cocos
y cotorras y negrots!
PEPET Escòlti, oncle; ha de pensar
que no tinch jo tan inal cor
que, sabent lo que m' estiman,
no 'ls estimi també jo.
Lo que créu ingratiut

en mi, es un valor heróich,
 es un ecés de carinyo,
 es dignitat, es honor!
 JAUME Plántamelas al ciatèll!...
 algun negoci que 't móu.
 Malehida set de diners!...
 y malehida ambició!
 En fi, mira, tu ets bèn libre;
 vès allà á patir calor.
 Si tòrnas may més, vindrás
 més negro que cap parol.
 No tornarás pas. ¿Ja ho sab
 la tèva avia?
 PEPET Si senyor.
 JAUME ¿Déu dir qu' es un disbarat!...

ESCENA XVI.

JAUME, PEPET y RITA.

RITA No; dich que m' agrada mòlt.
 JAUME Mare...
 RITA Jaume, com ho sents.
 JAUME Res, ja 'm basta.
 RITA (á Pepet) Dèixa 'ns sols.
 (Pepet se 'n va per la dreta)

ESCENA XVII.

RITA y JAUME.

RITA ¿Ja 't dónas per satisfet,
 sens que jo res més ja 't diga?
 JAUME La reserva d' ell m' obliga
 á créurer qu' es un secret;
 y que importancia tindrà,
 cuan estém ab 'l alegría
 de casarse la Maria
 y de cop resol marxá.
 RITA Donchs, si; pobre Pepet, es
 digne de mòlt millor sort:
 per un cor ferit de mort
 no es balsam ni l' or, ni res.
 Ell, sentint passió bèn forta,
 per casars ' diner guanyaba,
 y cuan ja á casars ' anaba,
 la seva novia era morta.
 Lo seu cor encar ardènt,
 véu casá ara á la Maria,
 y en loch de darli alegría
 li renova 'l sentiment;
 y pensa qu' ell també aixís,
 ab la novia que ha perdut
 felis hauria sigut,
 com la Maria es felis:
 y, com mòlt natural es,
 la desditxa més li pesa,
 que á tot trist don més tristosa
 l' alegría dels demés.
 Ell no pót riure y gosá
 y ho sent per nosaltres tots...
 vet' aquí dit ab pòchs mots
 lo motiu perque se 'n va.
 JAUME Aixó es teni 'l cor mòlt moll...
 ó es egoisme.
 RITA L' has errada;
 una passió desgraciada,
 còsta llágrimas á dòll.
 Sembla que no has estimat,
 ni... No vull móure altrás cosas.
 JAUME No dich pas...
 RITA Ni sè com gosas!...

Tòt se troba tart ó aviat.
 En fi, res, no 'n parlam més;
 Déu ho vól així y paciència.
 (se 'n va per la dreta)

ESCENA XVIII.

JAUME, lueyo MARIA.

JAUME Cada mòt una sentència
 que, com plom, per mi tè pes.
 MARIA Pare...
 JAUME Vèns mòlt bè, Maria;
 dirte una cosa volia,
 perque no 't vinga de nou.
 En Pepet...
 MARIA (ab sobre-salt) Qué!...
 JAUME ¿Ja 't trastorna?
 ¿Qué ho sabs?...
 MARIA No, ¿qué?...
 JAUME ¿América.
 MARIA (emoció involuntaria) Cóm!... (ab serenitat y son-
 rient ab fingida guanyeria com qui no ho créu)
 Si... prou.
 JAUME ¿Es dir que no ho vòls pas créurer?...
 MARIA ¿Qu' es vritat?...
 JAUME Ho vas á vèner
 bèn aviat; marca demá:
 es dir, demá á Barcelona.
 MARIA ¿Y d' allí á América?...
 JAUME Dona,
 jo créch que t' ho dich bèn clá.
 MARIA (ap.) Dèu etern!
 JAUME Ja sè qu' encara
 que l' aprecias, com tons ara
 en l' Arturo 'l pensament
 y 'l pit d' alegría 't salta,
 que marxi ó no, poch se 'n falta
 si no t' es indiferènt.
 Y 's comprén; qu' es distint cosa
 sentir l' afecte d' l' esposa,
 ó de cusina senti'l.
 MARIA ¿No ha dit qué á marxar l' obliga?...
 JAUME Se li ha mort créch un' amiga,
 y ara aquí no está tranquil.
 Sols me sab grèu, t' ho asseguro,
 per D. Damia y per l' Arturo;
 que Déu sab qué pensarán;
 ¿Qué han de pensar? res.
 MARIA No gayre;
 JAUME pòden pèndr' ho per desaytre.
 En fi, veyám qué hi dirán. (se 'n va á la casa)

ESCENA XIX.

MARIA.

Se 'n torn' á América!... Oh!... si!...
 conèch bè 'l seu cor lleal!...
 M' estima... com jo 'l estimo!...
 y sent impossible ja
 revelá 'ns aquest amor,
 sens faltá á un deber sagrat,
 per no véure 'm ser d' un altre,
 se 'h va... y may més tornaré! (queda un moment
 abatuda y luego en un arranché diu)
 Oh!... no! no!... jo 'l veuré á solas!...
 Si!... jo he de dirli... Ay!... ¿Qué faig!...
 Déu meu!... Que marxi!... que marxi!...
 per sempre 'ns separi 'l mar!

ESCENA XX.

MARIA y PEPET.

PEPET Maria!...
 MARIA (*sorpresca*) Ah!... Pepet...
 PEPET Escòlta: un dia...
 fa molt temps; jo tenia vint y ab fortuna escassa,
 vaig resoldre anà á América, com sals,
 y no me 'n vaig anar sens consultar'ho...
 Avuy, Maria, vineh á fè altre tant.
 MARIA Sí que te 'n tornas!...
 PEPET ¿Ho sabs ja? pues, diga'm,
 ¿faig bé, vritat?...
 MARIA (*obehint l' impuls del seu cor*)
 Pepet!... (*reprimintse*) si, bèn fèt fas.
 PEPET Al despedim' de tu l' altra vegada...
 fa ja dotze anys... no te 'n recordaras.
 MARIA Me 'n recordo!...
 PEPET ¿Y recordas qué vaig dirte?
 Vaig dirte: (*molt marcat*)—Si tingúes jo un capital,
 ó un patrimoni de sobrada renta,
 no l' iria á buscá á través del mar.
 y 't diria... Maria, jo t' estimo!...
 estima'm tu y...—No te 'n recordas ja.
 MARIA Me 'n recordo molt bé: setze anys tenia...
 y no me n' he olvidat ni un sol instant;
 pro ha estat la nostra sort...
 PEPET (*inter.*) Sí, sort contraria,
 que avuy donas tu 'l si y vineh jo demá!
 Dotze anys he estat allí!... dotze anys, Maria,
 entregat ab constancia y fé al treball;
 un capital m' he fèt, vineh á portárte'l,
 junt ab un cor més gran que 'l capital;
 pro com naufragat que lluyta ab la tormenta
 per arribar al port tan desitjat,
 y cuan un peu t'è ja en la terra forta
 se l' emporta per sempre un colp de mar...
 del mateix modo jo! Ple d' esperansa,
 he treballat dotze anys com un esclau,
 arribo aquí, vaig á tocar la ditxa...
 y 'm vaig de cop més infelís que may!
 MARIA Dotze anys! pro ni una carta en que 'm digúesses,
 —recorda 'l que vaig dirt' ants de marxar?—
 siquier aixó, y m' hauria bastat.
 PEPET Maria,
 no t' ho debia escriure 'l mèu cor lleal,
 perque més lliure fosses: la sort mèva
 podia sufrí un cambi inesperat:
 podia pérderlo tot, com molt vaig pérdrer,
 enviantho á Barcelona, fa cinch anys,
 cuan realisaba ja, per tornar prompte,
 y aqueixa pérdus 'm va obligá á quedarm'!
 Podia la desgracia perseguirme;
 ¿perqué 't debia jo sacrificar!
 MARIA ¿Que 'm féya á mi, con tal que tu tornésses?...
 no mira pobre ó rich qui estimar sab!
 PEPET ¿Y créus que rica tu, siguién jo pobre,
 hauria acceptat may la tèva ma?...
 no hauria anat á América á las horas;
 per meréixe 't l' amor era bastant!
 ¿pro jo dar lloch á que pensar pugnèssen
 qu' era 'l teu patrimoni 'l mèu reclau,
 y escarní ser dels vilis y 'ls envidiosos?...
 primé es que t'òt la mèva dignitat!
 Eu sí, Maria; 'l Cel á l' un per l' altre
 no 'ns destina: tu estimam... com germá;
 que com germana jo sabré estimarte;
 casada no 't veurè; demá me 'n vaig!
 MARIA Escòlta: ¿perqué aixís parlar'm debias?

¿perqué 'l mèu cor debias destrossar,
 avivant un amor que s' apagaba
 y que per apagarlo esforços faig!
 MARIA!...

PEPET MARIA M' has ferit en lo més íntim
 del cor!... per sempre m' has robat la pau!...
 Valia més, íngrat, que 'm desprecieses,
 ó que, sens dirme re, hagúesses marxat!
 PEPET Maria, t'ens rahó, callar debia;
 pro, més que 'l teu, está 'l mèu cor sangnant!
 Tu, al menos, ab lo temps, de mi olvidada,
 trobarás pe'l teu cor bálsam suau,
 y un altre amor, que ara 'l desitj no omplena,
 será la tèva ditxa de demá!
 Pro jo!... donant per sempre á aquesta terra
 lo á Déu, des la cuberta de la nau,
 al compás de las olas espumantas
 que sota dels meus peus s' estrellarán,
 la soletat tindrè per companyia,
 per consol lo rugir del huracá,
 y 'l mèu cor anyorant pátria y familia,
 tindrà tan sols l' inmensitat del mar!...
 MARIA Y jo tindrè, no pel mèu cor un bálsam,
 ni un altre amor que ditxa 'm pugá dar!...
 sols l' halago d' un home que... t' ho juro!...
 (*ab valenta resignació*)
 desitjo ab tota l' ànima estimá'l!
 PEPET Maria!...

ESCENA XXI.

PEPET, MARIA y ARTURO.

ARTURO Maria!...
 MARIA y PEPET (*sorpresos al réure'l*) Ah!
 ARTURO Lo t'èu cor es t'eu encara:
 los teus secreta p'ús callá;
 pro si 'ls confias, repara
 per qui t'ens de comensá.
 No 'm pensaba que vusté,
 tot y sent d' ella così,
 mostrés un cor... tan mesquí!
 MARIA Arturo!...
 PEPET Comprénga bé
 lo que ara li vaig á dí.
 Lo primer dia avuy es
 que 'ns coneixém vusté y jo;
 jo un insult may l' he permés,
 y 'm continch, perque 'l ofés
 no es sempre 'l que t'è rahó.
 Jo ants que vusté l' he estimada
 y he sabut sufrí y callá;
 si una paraula donada
 desfá á un' altra aquí guardada,
 (*senyalant al cor*)
 vusté la rahó tindrà;
 pro sempre fals será 'l dret,
 per tal rahó autorisat,
 fins que probi haber lograt
 borrar del cor per complet
 la primera voluntat.
 No obstant, perque ara conéga
 si es, com diu, mesquí 'l mèu cor,
 ants que 'l seu rival me créga,
 ni celos de mi estar diga,
 per mort dono 'l mèu amor:
 y tant per mort l' he donat,
 des que vaig arribá aquí,
 que, un esforços fènt sobre mi,
 á América he projectat
 tornar, per may més vení;
 pro, ho ha d' entendrer béu bé:

ella 'l vól, li serà esposa;
si, per culpa de vusté,
ella ab vusté no es ditxósa...
(*ab tò d' amenassa*)
jo no ho arribi á sabé!

ARTURO Si ella ab mi no fás felis,
culpa mèva no seria.

MARIA Escólta: y si ho presentis
ara 'l têu cor, ¿qué faria?
¿voler desfè 'l compromís?

ARTURO ¿Ho vóls tu aixis, tal vegada?

MARIA No!... sens un motiu fundat,
may la paraula he trencat.
(*ab fingit carinyo*)
Ni 't vuldré jo desgraciada,
ni 'm valdrás tu desgraciat.
Jo, perque t' estimo ab fé,
t' he jurat etern amor,
amor m' has jurat també...
si 'l mèu cor sols t'eu vè á sé,
¿de qui ha de sé ara 'l têu cor?

MARIA No podrás de mi queixarte:
si amor noble 'l têu cor móu,
noble amor sabré jo darte.
(*á n' en Pepet*) Si tu sabs sacrificar-te,
crèch que, obrant jo aixis, faig prou!

ARTURO Ja ho véu.

PEPET Si.

ARTURO Serém los dos
ditxóses; bèn persuadit
n' estich.

PEPET Que hi siga ditxós...
pro si ella ab vusté no ho fós...
(*ab tò d' amenassa*) recordi lo que li he dit!

ESCENA XXII.

DITS y RITA, luego JAUME y DAMIÁ.

RITA Mòlt bè!...

PEPET Ah!...

MARIA Avia... Maria...

RITA ja 't déya que m' enganyabas!...

PEPET (*á Pepet*) ¿Y tu... á una morta estimabas?...
Ab dol del mèu cor mentia!...

JAUME ¿Qu' es aixó!...

RITA Jaume!...

JAUME Pepet!...

PEPET Oncle!...

MARIA Pare!...

DAMIÁ ¿Qué ha passat?

ARTURO No, res.

RITA Mòlt: que á poch li ha anat
per sé 'l casament desfèt.

JAUME y DAMIÁ ¿Cóm!...

MARIA Pro si no... Ho tinch entés.

JAUME (*inter.*) Vès, no tòrnis; bèn fèt fas.
(*á Pepet*) Sí!

PEPET Sí!

ARTURO Lo qu' es jo...
(*inter.*) Cumplirás
la paraula.

DAMIÁ Oh!... ab gust.

ARTURO Aixó es;
¿qué 's diria?... que hem perdut
lo seny!... (*á Pepet*) Si vusté se 'n va,
disposi de D. Damiá
Moriscot...
(*inter. ab estranya sorpresa*) ¿Qué!...

DAMIÁ Y Montagut.

PEPET Cóm!... Dèu de Dèu! ¿Es vusté

D. Damiá Moriscot y

Montagut!...

DAMIÁ (*estranyat de la sorpresa d' en Pepet*)

Si senyor...

PEPET

¿Si!...

Oh!... estich somiant!... (*ab rabiosa alegría*)TOTS (*admirats*) Cóm!...DAMIÁ (*recelós*) ¿Perqué?...

PEPET Oncle!... Avia!... Maria!...

TOTS (*més admirats*) ¿Qué hi ha?

RITA

¿Qué 't passa?...

PEPET

Re!...

MARIA

Oh!... 'l color muda!...

PEPET

May es tart cuan Dèu ajuda!...

(*á Damiá*) Tremòli!

DAMIÁ

¿Jo!...

TOTS

(*mirantse 'ls uns als altres*) ¿Qué serà!...

(*Cuadro.*)

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

La mateixa decoració del acte primer.

ESCENA I.

D. DAMIÁ y JAUME.

DAMIÁ (*per la esquerra, seguit de Jaume*)
No, senyor Jaume, disposi;
jo tinch massa dignitat.

JAUME Pro, home, atèngui la rahó.

DAMIÁ No senyor, no; jo tinch sanc...
y 'l mèu honor...

JAUME Si ho comprénch;
pro un desaire á tots nos fa.

DAMIÁ ¿Jo?...

JAUME Si senyor. Vaja, atés
lo sèu caràcter jovial
y la sèva instrucció, 'l feya
un poch més despreocupat.

DAMIÁ Ps!... un á voltas riu, y... com
deya 'l Rector de Llinás,
l' any setanta; —re 'm preocupa;
pro en cuestió de dignitat,
la professó va per dins.—

JAUME Vamos, vamos; se 'm fa estrany
que un home com vusté fassi
un castell d' un gra de blat.

DAMIÁ (*ap.*) Si 'l puch pescar...! (*alt*) Sòm sensible;
¿qué hi vól fer?

JAUME Pro en estrém.

DAMIÁ Bah!...

en fi, pues, si tant s' hi empenya,
senyor Jaume, parlem francs,
y á véuer si 'ns enteném.

JAUME Aixó desitjo; ja ho sab.
Nosaltres, á Castelló,
y puch di en tòt l' Ampurdá,
sòm tinguts per gent de tracte;
paraula de ca'n Carmany...
val mòlt més que un' escriptura.

DAMIÁ Pues, aixó mateix pensant,
nosaltres aquí hem vingut,
com diu aquell, carregats

Digitized by Google

de bons intènts, y... la noya,
la vritat, s' ha portat mal:
(*vegent que Jaume ha rebut una mala impressió*)
per més que la considero
hourada y digna, aixó á part.
L' Arturo, vusté ja ho véu,
es molt formal, es molt franch,
molt generós... y molt tòt;
no li dich per alabá 'l,
ni perque sigui fill mèu;
sinó perqu' es la vritat.
Ara à tòt aixó anyadéixi
los celos qu' están cremant
al sèu nebòt y, de rabia,
Dèu sab de lo qu' es capás;
d' iuventar déu mil mentidas:
jo no tinch necessitat
de rebre un disgust. En fi,
vusté ja ho véu; no hi pòt pas
tenir qué dir; ó en Pepet
se 'n va avuy, ó jo me 'n vaig.

JAUME Pro, torne de Déu!... horném 'hi
en vusté voler deixar 'ns:
arriba avuy...

DAMIÁ Senyor Jaume,
jo sòm massa delicat,
y un disgust me mataria! (*trayentse 'l mocador y
fent véure que s' aixuga una llágrima*)
Si jo m' ho arribó á pensar!...
Oh!... Quins papers fa un pe'ls fills!...
(*ap.*) Pobre senyor!...

JAUME Ara cáu!
DAMIÁ (*id.*) Res; serénis' y no hi pensi;
també á mi molt grèu me sab...
y 'm sab grèu qu' en Pepet marxi;
pro, ja qu' ell se 'n vol anar
y vusté ho créu conveniént,
ja oposició no li faig.

DAMIÁ No basta; ha d' aconsellarli;
y, si es precis, obligá 'l.

JAUME D. Damia!...
DAMIÁ Jo hi veig de lluny;
un celós... fa disbarats;
ni 'l mèu honor, ni l' Arturo
d' en Pepet han de sé 'l blanch.
Mès senzill; no 'ns enteném.

JAUME Pro bè...
DAMIÁ (*inter.*) Ca!... (*tornantse tráurer lo mocador y
aparentant estar extraordinariament afectat*)
Quin desengany!

JAUME Pro, sant cristiá...
DAMIÁ (*fent que s' retira, perque no 'l vegi plorar*)
No, no, deixi 'm.

JAUME Vaja; quèdi descansat;
ell marxará avuy mateix.

DAMIÁ Ara no li digui pas
que jo...

JAUME (*inter.*) Aixó no. Aqueixa tarde
lo notari ha de portar
los capítols; si 'ns agradan,
en net y luego firmá 'ls.

DAMIÁ Així, la Maria y l' Arturo...
JAUME Se casan demá y en paus.
¿Li está bè? Serénis, home.

DAMIÁ No, si no estich preocupat;
pro, francament, me n' iria
y dariam qu' enrahonar,
y 'm sabria grèu... per vustés.

JAUME Y á mi... per tots, la vritat.
En fi, crèch qu' estém entesos.

DAMIÁ En cuant per la mèva part...
miri; com una vegada

un amich mèu de Sarriá,
l' any trenta nou; va cedir...
per alló de 'l qué dirán.

JAUME Naturalment.

DAMIÁ Pro, ja dich;
no vull rahòns, ni mals de cap.

JAUME Vaja, home.

DAMIÁ Corrent. (*ap.*) L' astúcia!...
un fa 'l sò, segòns lo ball. (*se 'n va per la dreta*)

ESCENA II.

JAUME, luego MARIA.

JAUME Es, lo que 's diu, un bon home,
d' aquells que ja sòn tan clars.
Quina conciencia més recta!...
véure 'l plorar... m' ha afectat.

MARIA Pare...
JAUME Vens molt bè, Maria;
perque parlarle pensaba.
Ja compréns, pues no ets cap nena,
l' amor que pe' la filla té un pare,
y lo inmens que déu sé 'l mèu,
cuan ets noya y no 'n tinch d' altre,
y cuan, casada que siguis,
fins sens tu vinch á quedarme:
per lo tant, la tèva ditxa
tan sols puch voler jo ara.

MARIA ¿La mèva ditxa... ab l' Arturo?... (*Jaume fa un
moviment de sorpresa qu' ella nota y anyadéix*)
Sè que li he donat paraula
y 'l mèu dehor es cumplirli:
ho sè y penso aixis encara.

JAUME ¿Crèch que 'l vols de cor!...
MARIA L' estimo!...
(*ap.*) perque 'l mèu honor m' ho mana!

JAUME Per aixó; pero 'l ell... ja ho véus,
á més de las circumstancias
y 'l compromís que hi tenim,
es, alló que 's din, un àngel.

MARIA Res que dir tinch d' ell: sols sènto
qu' en Pepet plé d' esperansa
va venir per mi, y avuy
plé de desengany...

JAUME Ah, plaga!...
Pro bè, tu cap culpa hi tèn, si
ell casars' ab tu pensaba
y 't tróba ja compromesa.

MARIA Culpa, no.
JAUME ¿Y donchs?... Tu obligada
estás á seguir 'l impuls
del teu cor, y més encara
cuan tèn compromís formal
y la ditxa assegurada.
Si, per fè 'l gust á en Pepet,
vols faltá y sacrificar-te...
MARIA (*ab intenció*) Sacrificarme... ¿qué importa!...
la cuestió aquí es la paraula!
JAUME Per xó ells han vingut aquí.
MARIA Per xó en Pepet avuy marxa!
JAUME ¿Crèus que ja no 's casará?
MARIA Si ha de ser felis, Dèu ho fassa!
JAUME ¿No ha de ser 'hol!... Ara está ell...
pro 'l gran romeu, la distancia;
t' olvidará alli ahont no senti
de Castelló las campanas.
Jo he estat jóve, del amor
he sentit las flamaradas
y per ofuscar la rahó
lo sèu ardur sè que basta. (*Rita surt de la casa y,
sorpresa de lo que sent dir á Jaume, s' queda es-*

collant sens qu'ells reparin en ella)

Jo també vaig estimar;
també poderoses causes
varen matà 'l mèu desitj;
ja 'l cor ditxa no esperaba...
y me la va dar completa
l' amor de la tèva mare.
(ap.) Mare nèva!

MARIA

ESCENA III.

JAUME, MARIA y RITA, luego Badò.

RITA (*adelantante*) Això es. (*à Jaume*) Parèix mentida! (*se sent lo carruatge que vé*)

JAUME (*sorprés*) Mare...

RITA No, no... Avia...

MARIA No hi dich res. (*à Maria*) Vés, qu' en Badò crech que porta algun encòrrech.

RITA (*lo carruatge 's para*)

Badò (*desde 'l rasillo del fondo*) Bò: tira. (*Maria va cap à n' ell que vé ab dos bultos rodons un à cada ma y embolicats ab paper blanc y ab la vara baix del bras*)

UNA VEU (*que figura dins del carruatge*) Xò!...

RITA (*à Jaume per lo que porta en Badò*)

¿Vós? un duro

mèst, fora de la butxaca.

Badò Dèu los quart.

MARIA ¿Qu' es?

Badò Si senyora.

RITA (*à Maria*) Péselos al armari. ¿Mana?

Badò (*acostantse à Rita*)

MARIA Deixéu. (*los pren y 'ls puja dalt*)

ESCENA IV.

RITA, JAUME y Badò.

¿Ja 'ls has pagats?

RITA Bueno.

Badò (*fort*) Si 'ls has pagats.

Badò Ah!... caramba!...

déu rals cad' un: cinch pessetas.

Sòn ròssos... que donan ganas

de clavar 'hi las dents.

RITA Mira

que tens allí la tartana.

JAUME (*fort*) Que la gènt s' espera.

Badò Si.

Si sentissen la xarrada

que, parlant del casament,

m' han armat dins del carruatge:

Diu que D. Damià 'l matí

s' ha mirat la portaleda

de l' Iglesia, mòlt i ha dit...

que no hi ha res millò à Espanya:

y que si li volén vendrer

l' altar majò... à pes de plata

lo compra. És rich! à ca'n Fils,

per dos puros y una capsa

de mistos, ha dat mitj duro,

y 'l cambi, à la pobretalla.

Oh! y va à missa cada dia,

confessa cada setmana,

y tothom ne diu mòlt bè,

tan bè del fill com del pare:

vaja, un casament... d' allò!

que tòt Castelló l' alaba.

RITA Bè, sí. (*no fentli cas*)

Badò ¿Mana? (*ab la ma à l' orella per sentir 'ho*)

JAUME (*fort*) Que no es fèt encor.

Badò La tramontana se 'n dú cosas més seguras; pro, ¿qué diable! Y bè, ¿no manan pas res més?

RITA (*ap.*) Gracias à Déu.

JAUME No.

Badò Donchs, mo 'n vaig.

RITA Adéu.

Badò Vaya!...

(*lo carruatge marxa*)

ESCENA V.

RITA y JAUME.

JAUME Ja l' ha sentit.

RITA Lo que has dit

à la noya vull saber;

d' això tant cas n' he de fèr

com si no ho haguès sentit.

JAUME Crech que no trobarà mal

que haja volgut, com à pare,

donarli un bon consell, mare.

RITA Hi ha tants modos de donà 'l!...

JAUME Tots los que dèngui jo à n' ella...

RITA Mira; un consell pòt ser bè,

y resultar mal; per xò

no sòmpre bè s' aconsella.

Primer pensarlo convè,

y pesarlo bè ants de dá'l;

còsta poch darn' mòlta y mal;

còsta mòlt darn' poch y bè.

JAUME Ja ho sab; solter jo 'm trobaba

en un cas mòlt paregut

al d' ella, y...

RITA (*inter.*) Y això ha sigut

lo càstich que t' esperaba!

JAUME (*sorprés*) Vaig cumplir jo 'l mèu deber.

RITA Jo no ho sè això.

JAUME Ho sab bè'n clar.

RITA Lo que sè, que vas faltar;

vas cumplir... com vas poder.

JAUME Recordi...

RITA (*inter.*) Prou: si encor sías,

pensant que à mitjas cumplias.

JAUME ¿À mitjas?

RITA Si; no podias

pas casart' ab totes diás.

La mare de la Maria,

que al Cel sia, 's va casar

ab tu, cuan certa va estar

de que l' Ignés desistia;

y fins qu' ella li va dir,

no 't va donà 'l sí la Tona.

Si una digna, l' altra bona;

tu... ja ho véus com vas cumplir.

JAUME (*confès*) Marò... ab uns fèts tan senzills

ja hi véu...

RITA (*inter.*) Si! y tu no ho reparas.

(*ab tò sentencios*) Sè que, per castigà à 'ls pares,

Déu sòl servirse de 'ls fills! (*Jaume queda confès*

y ella anyadeix, ab carinyo y pena)

Jaume... ja ho véus, jo sòm vèlla...

¿Qué desitjo? 'l vostre bè:

jo no he de fèr, ni desfé;

pro casars' déu sè à gust d' ella.

JAUME No 's crègui que jo l' obligui,

que no sòm jo tan injust;

pro l' Arturo es del sèu gust,

y es just que del mèu gust sigui.

RITA ¿N' estàs ben cert?

JAUME Hi ha moments que vustè 'm faria dupciar...

RITA Donchs, ¿vòls que t' ho digui clar? crèch que no l' estima gens.

JAUME ¿Ella á n' ella?

RITA Ni ella á n' ell.

JAUME Aném!...

RITA Rarosa de vèlla!...

RITA Re; observa bè á n' ell... y á n' ella: jo no 't dono altre consell.

JAUME Vamos, dona, això es mania. Si ella clar m' ha dit á mi que sola sènt que 'l sèu costí...

RITA (inter.) Y 'l cusi que la Maria... Ja vas bèn dret!

JAUME Cuan ha dat ja 'l sèu si y permet que vingui D. Damià y t'òt fèt ja 's tingui...

RITA Es que 'l si pòt ser forsat. ¿Còm sabs tu, si 'ls caps no juntas, si estima en Pepet tèmps ha?

JAUME Culpa, si m' ho va callà.

RITA Culpa tu, si no ho preguntaa. ¿Còm sabs tu si va da 'l si á l' Arturo, sola perque ja tenia 'l tèn primè?

JAUME Pro bè...

RITA (inter.) Pro mal has de dí. ¿Y còm sabs tu si ella hauria esperat, á no sé això, si en Pepet tornaba ó no?

JAUME No ho crèch.

RITA Y donchs, jo ho creuria. Y per fi, ¿còm sabs tu si ara, diènt que á n' en Pepet olvida, podrà costarli la vida, no 'l sèn si, 'l si del sèu pare?

JAUME Ho apura fins l' arrel.

RITA Oh!...

RITA així ho faig jo; ho vòl bè 'l cas; y com que tu aixís no ho fas, per dar consells no ets prou bò.

JAUME Tot lo que tèm vustè es fill de suposicions, res més.

RITA Mania mèva, això es.

JAUME No ho creuràs, no hi ha perill.

JAUME ¿Còm vòl que jo m' ho imagini, si ella no ho diu?...

RITA Bè; aixís ray... Las noyas no ho dibuen may; vòlen que se 'l hi endevini. Y saben callà y sufrir, y sacrificantee acaban; que de las fillas no sben molts pares lo cor llegir!

JAUME Es que ella ha estat ab vustè més franca que ab mi?

RITA Ni mica.

JAUME Y donchs, vaja, no s' explica lo temor que vustè tès.

RITA ¿No s' explica?

JAUME O vustè s' erra, dantse inutilment apuro, ó bè D. Damià y l' Arturo li han entrat per l' ull esquerra.

RITA Mira, á lo que importa aném. Avuy, que aixís vam quedá, sabs que 'l Notari durá los capítols.

JAUME Sí.

RITA ¿Y qué fém?

JAUME ¿Còm, qué fém? Crèch qu' es bèn clar.

RITA Mòlt! Tu tot ho véus segü. ¿Vòls dí á n' ell y á n' ella tu que 'l sèu deber es firmar?

JAUME Vamos, dona, dèixi fèr y no hi pensi; que això avuy quèda arreglat y...

RITA (inter.) Uy, uy, ay!... còrres mòlt y no pòt ser. ¿Crèus que ara ella firmarà... de cor?... ni pòt sé ell tampoeh.

JAUME Donchs, clavém lo papè al foeh y deixém 'ho còrrer ja.

RITA Aixó si, luego alsém caps.

JAUME No; pro si en t'òt tróba obstacles...

RITA Y tu que vòls fèr miracles, y no ets cap sant, que ja ho sabs. En fi, mira, ja 'm sab grèu d' halbert' dit ni ensà ni enllá.

JAUME Tòt lo que dich jo, ella ja...

RITA (inter.) No hi sè res, ni re 'm dignéu.

JAUME Pues, corrent, dèixi 'ho per mi, que ja li prometo jo resòldrer bè la cuestió. (se 'n va)

RITA Si, si; ja 'm sembla que si.

ESCENA VI.

RITA y luego ARTURO.

RITA Senyor Déu mèn!... No 's pòt ser dona per res d' aquet mòu; y vèlla menos; tòt sèn manias! ¿Qué hi ha que fèr? (fent que se 'n va)

ARTURO Senyora Rita...

RITA Hola Arturo...

ARTURO ¿Que passeja? ¿Vòl lo bras?

RITA No, gracias, no 'm cinsio pas.

ARTURO Dúas paraulas...

RITA Li asseguro que estich per conversació; tinch un cap...

ARTURO Oh, 's comprénch bè; perque l' edat de vustè no es per...

RITA (inter.) Just; per res de bò.

ARTURO No vull dir tal cosa.

RITA Si; tant me fa.

ARTURO Escòlti: voldria véuer si m' explicaria quins trámits seguèix aquí això de casaments.

RITA Home...

ARTURO ¿jo?... ¿qué sè?

ARTURO Si hi pòt laber 'hi... obstacles... y un pugn fèr 'hi...

RITA (rient forsat) Está de bròma.

ARTURO No es bròma. Al mèu bòn desitj importa posá en clar...

RITA (inter.) Lo d' en Tanasa; que tira á terra la casa per volguè aixamplar la porta. Aném, Déu lo fassa bò. (anantse 'n)

ARTURO Cregui que...

RITA (inter.) Tinch anys á fèixos, y 'l mèu cap... vustès matèixos... jo... ¿qué hi sè?

ESCENA VII.

RITA, ARTURO y DAMIÀ.

- DAMIÀ Y es una rahò.
 ¿Que parlaban de politica?
 RITA ¿Perqué no?
 DAMIÀ No fóra estrany;
 miri, una vegada... á Berga;
 també á una casa així al camp;
 l' Abril del cuarenta quatre...
 RITA Donchs, vusté per tot ha estat.
 DAMIÀ Per tot.
 ARTURO Y per tot tò un cuento.
 DAMIÀ Cuan no 'l tinch...
 RITA Se 'l sab furjar.
 DAMIÀ Just.
 ARTURO (ap. á Damià) Pare!...
 DAMIÀ No; cuan no 'l tinch...
 vaja, no 'l tinch; jo són franch.
 RITA Déu li conservi l' humor. (*fent que se 'n va*)
 ARTURO Es lo seu génit.
 DAMIÀ Y es clar!...
 (*detenintla*) Veurá lo que 'ls contaré:
 es un cas, com un cabús.
 (*ab tò burton*); De dúas nansas?...
 De moltras.
 RITA Pare!...
 DAMIÀ Era... aixis, cap al tart.
 RITA Sí ja me 'l donch per sabut;
 contí'l á n' ell, D. Damià.
 (*se 'n va, deixantlo parat*)

ESCENA VIII.

DAMIÀ y ARTURO.

- ARTURO ¿Veu!...
 DAMIÀ Rato ha 't buscaba; escolta.
 ARTURO ¿Al senyor Jaume ha vist ja?
 DAMIÀ Ets un ras!
 ARTURO ¿Y ara!
 DAMIÀ Y ara,
 y antes, y sempre ho serás!
 ARTURO Bè, ¿perqué?
 DAMIÀ ¿Has parlat ja ab ella?
 ARTURO No.
 DAMIÀ ¿Y donchs?... No l' has de deixar
 ni un moment; que aquestas cosas...
 Te li has de mostrar galant
 y obsequios... hasta 'l fastidi;
 qu' ellas no 's fastidian may;
 com més mimos... més conténtas.
 ARTURO Segòns y com.
 DAMIÀ Com y cuan!...
 deïxa't d' escriquís y pensa
 que 'ls refats quedán penjats.
 Com deïxa 'l farrèr d' Arbúcias,
 treballant á la fornal:
 —al ferro ab lo foch se 'l guanya;
 puo picant sempre ab lo mall.—
 ARTURO Bè, ¿ha parlat ja al senyor Jaume?
 DAMIÀ Li he parlat cla y terminant.
 ARTURO ¿Y han quedat acordes?
 DAMIÀ Vaya!...
 no faltaba més, papá!
 ARTURO L' avia tèmeo que...
 DAMIÀ (*inter.*) Ca!... tónto!...
 deïx 'ho córrer; l' avia ray!...
 Tu ab la Maria y res més;
 no deïxis pérdre un instant.

Párlali del deber, l' honra,
 la virtut, la dignitat...
 en fi, la passió que sents.
 Ab paraulas retombants
 pintali un parais de ditxas,
 y 'ls ángels qu' están cantant,
 y convits de mel y sucra,
 y salòns d' or y diamants...
 y totas aquellas cosas
 propias de 'ls enamorats.

- ARTURO Just, home, just.
 DAMIÀ ¿Qué vols dir?
 aqueixat mentidas, gat,
 no ho són; cuan jo festejava
 ningú 'm guanyaba; 'ls rivals
 no 'm féyan por; que 'ls deixaba
 burlats y ab un palm de nas.
 ¿Que te 'n rius? una vegada,
 mira, á Darnius...
 ARTURO (*inter.*) Pro ¿ahònt tò 'l cap?
 ¿no dit qu' he de véure á n' ella
 y estar sempre al seu costat?
 ¿vól també venirme ab cuentos?
 DAMIÀ Donchs, ja sabs lo que fa 'l cas;
 t' agrada, y es bòn partit,
 no l' has de deixá escapar.
 ARTURO Pare, per curt no he de pérdre 'ho,
 no ho perdi vusté per llarch.
 (*se 'n va per la dreta*)

ESCENA IX.

DAMIÀ y luego PEPET.

- DAMIÀ Ell tò talènt y... es fill mèu:
 són ja aquí y 's casará. (*fa que se 'n va*)
 PEPET (*detenintlo*) D. Damià...
 DAMIÀ (*surpris*) Hola, D. Pepet!...
 Vaig depressa. (*anant á deixarlo*)
 PEPET (*tornant á detenirlo*) M' interessa
 que no vagi tan depressa;
 perqu' heim de parli un ratet.
 DAMIÀ Oh!... no 'm deü interessar
 á mi; á vusté ja pót ser;
 per lo tant, re 'n tinch de fèr
 de cansòns.
 PEPET (*ab interessa*) M' ha d' escoltar!
 DAMIÀ Amigu!... En fi, cuyti.
 PEPET Oh!...
 tinch molta calma!
 DAMIÀ (*rient forsat*) M' agrada!...
 fa com un una vegada...
 PEPET (*inter.*) No; 'l cuento... 'l contaré jo!
 DAMIÀ (*fent que se 'n va*) Bah, bah! vusté está de bròma...
 PEPET (*ab rabia*) Lo qu' estich molt sobre mi,
 y per poguerme conteni...
 no 'm ferli aquí!...
 DAMIÀ (*ab por y fingint serenitat*) Home!... home!...
 PEPET (*ab calma aparent*) Escolti bé, y si he tingut
 prou prudencia compendrà.
 DAMIÀ Diguí.
 PEPET ¿Vusté es D. Damià
 Moriscot y Montagut?
 DAMIÀ Sí.
 PEPET ¿Vivia á Barcelona,
 fa cinch anys?
 DAMIÀ Y avuy també.
 PEPET Cinch anys ha, en un pis primè,
 Rambla de Santa Madróna.
 DAMIÀ Bè, etcetra...
 PEPET Oh!... no!... 10

DAMIÀ Sens etceteras,
donchs : si, allí tonia 'l despaig.

PEPET ¿Y allí li va envià un tal Baig,
dosde Amèrica, unas lletres!...

DAMIÀ (confós) No ho recordo... pòt ser si...

PEPET Ja ho recorda!...

DAMIÀ Un ne giraba
tántas...

PEPET. No!... las qu' estafaba,
prou las tè ficças aquí! (*senyalant al front*)
(fent l' enfadat) Vusté 'm tracta malament!...

DAMIÀ (ab ira) D' estafa!...

PEPET (com no fentse cas) No 'm vull cremar...
si tè res que reclamar,
hi ha 'ls tribunals; ja m' entèn.
(fent que se 'n va)

PEPET ¿Es dir que vól que m' ensenga
de furor!...

DAMIÀ No li vull mal...

PEPET Oh!... (*no podentse contenir*)

DAMIÀ Insúlti'm... re, 'l tribunal
dòn presiri per la lenga.

PEPET Ira de Déu!... vingui aquí,
ó la sièva aquí li arranco!
(cuadrantse) ¿Y que 's pensa que sòm manco!...

DAMIÀ (ab ira) Manco ó no, m' ha de senti!

PEPET Bè, home, l' escoltarè...
si jo de tòt me contènto.

PEPET Ara li explicarè 'l cuento,
perque 'l recordi més bè.

DAMIÀ Digui, y lligant algun cap,
pòt ser sabrè de qué 's quèixa.

PEPET Veurá com es la matèixa
historia que massa sab.
Un tal Joaquim Baig y jo,
comerciants en sederia,
varem enu companyia
un establiment prou bò.
Lo negoci 'ns va segui
y varem fè un capital,
y com que 'l nostre ideal
era torná veni aquí,
vam resoldre envià diners
endevant, per fora apuros,
y cada un setze mil duros
vam retirá del comers.
Dòn la fatal coincideucia
qu' ell coneixia á vusté;
creyentlo de bona fé,
vam entrá en correspondènciá;
y 'ns va dur tan enganyats,
qu' escrivintnos vusté un dia
que prop Gerona hi havia
per vendrer dos heretats,
sent mentida manifesta,
pro lluny de pensar que ho fès,
ab consentiment de 'ls dos
que las compri ell li contèsta.
Vint mil duros li enviám
ab lletres, que va cobrar...
res més varem saber ja,
ni cap més carta rebém.
Tant tèmps féya ja d' aixó,
y en va fèr re habent sigut,
ho vam dar com á perdut,
esperant milló ocasió.
Cinch anys més vaig passá allí,
per la pèrdua reparar;
ell s' hi va voler quedar,
jo ab lo mèu me 'n vaig veni.
Al arribá á Barcelona,
qué vaig fèr pensars' ho pòt,

aná al sèu pis ants que tot,
Rambla de Santa Madrona;
pro... ¿ahont passaba ja vusté!...
vaig buscá 'l per tot... y al fi,
sens pensar, me 'l trobo aquí,
y ¿cóm li trobo, y perquè!
(Damià queda confós del tot)
Oh!... ja ho véu!... casualitat!...
No!... es Déu, que miracles obra!...
que, allá ahont menos eréu, se li obra
lo precipici al malvat!
Urdéix plans, ab mala fé,
prepara jardins de flors,
y ramells de mil colors
ja 's promet tot seguit fè;
y somia que ja 'ls toca,
y de l' aroma 's satura,
cuan encara l' aygua pura
no pòt filtrar, baix la roca;
y, per obrirli camí,
prepara la barrinada,
saltant la roca, arrancada
al fort trò del barrumbi;
pro cuan l' aygua filtra suáu
qu' en donarli flors s' empenya,
vé á saltar l' última penya,
li dòn al cap y allí cáu!
Així ha passat ab vusté!...
jo sòm la roca moguda,
sobre del sèu cap caiguda,
perque ha obrat de mala fé!
Oh!... ¿no hi ha motiu sobrat
per clavarli al coll la corda!...
Digui ara que no 's recorda
de res, per ser bèn malvat! (*pausa*)
Digui! ¿es cert ó no que!...

DAMIÀ (*inter. com buscant una excusa*) Pro...
(ab descaro) No!

PEPET (*fora de si*) De ira 'l mèu cor s' esquèixa!...
*(s' trèu la cartera y li mostra una carta, repri-
mintse tot lo possible demostrant l' inmensa rabi-
de qu' está poschit)* Tingui!... la carta matèixa
que 'ns va escriure!... ¿es cert ó no!

DAMIÀ Bah!... no 's pòt parlá ab vusté;
tè un gènit...

PEPET Cuan no 'l faig tróssos!...

DAMIÀ Just, home; tróssos pe 'ls gòssos:
revingui 's, si ho vól sabé.
La carta la vaig escriur; y
aixó no ho puch pas negar:
pro Déu me 'n guart d' estafar...
no ho necessito per viur.
Ja sabrá que á ca 'n Sutin,
la caixa ahont vustés giraban
las lletres sèmpre, acababan
de quebrar llavors... y, en fin,
(per la carta) aixó no més diu que jo
vaig enviá á buscá 'ls diners;
y aquí, en cuestió de comers,
lo recibo es la cuestió.

PEPET Pro vusté 'l dinè ha rebut!...

DAMIÀ Ca! home; ¿vólse callar?

PEPET ¿Que no, diu!...

DAMIÀ ¿M' ho pòt probar?

PEPET Gran pillo!...

DAMIÀ (*ab tot cinisme*) Tut, tut, tut, tut!

PEPET (*agafantlo*) Oh!...

DAMIÀ (*procurant desferse'n*) M' esquèixa la levita!...

PEPET No! aquet cor que tè envilit!...

DAMIÀ (*logrant desferse'n*)
Deixi'm estar, si es servit!...
M' ha rebregat!...

PEPET Oh!... aixó irrita!...
Es de maldat un abisme
aquest home! Pro s'escusi!...
s' enfadi!... insúltim!... no usi
al menos d' aquest cinisme!

DAMIA Vusté vól tráure'm de tino...
y fèrme dir lo que no es.

PEPET No!... vull no véure'l may més,
per no ser jo un assessino!
Surti d' aquí desseguida,
y may més torni á veni!

DAMIA Aixó...

PEPET Oh!... si no ho fa així,
ha de pagarm' ho ab la vida!

DAMIA Bè, bè; tot s' enrahonará.

PEPET Oh!...

DAMIA (per la carta)
Aixó... es un fals testimoni! (li pren)

PEPET (cap à ell ab rabia)
Llamp de Déu! (detenintse al véuer à Maria)

DAMIA (l' esquinxa y la llenca) Llamp del dimoni!
(ap.) Ara... que 'm fassi citar.
(se 'n va y Pepet recull la carta)

ESCENA X.

PEPET y MARIA.

MARIA Pepet!...

PEPET Oh! ¿perqué has hagut
de venir aquí ara?...

MARIA Oh!...
cuant més forta es la passió,
més dominarla es virtut.
Veig que se 't fan aborribles
pare y fill; pro per pietat!...

PEPET És necessari 'l combat!

MARIA En va es combatre impossibles!

PEPET Maria, no sabs tu encara
contra ells lo nèu just furor!...
lo fill m' ha amargat lo cor;
pro 'l fel provà del seu pare!

MARIA ¿Qué dins ara!...

PEPET ¿Tens present
que t' he dit que ja volia
tornar fa cinch anys, Maria;
pro que un gran inconveniènt
alli me va fèr quedar
fins ara?

MARIA Sí.

PEPET ¿Que va ser
per un robo que 'm van fèr
d' uns diners que vaig enviar?

MARIA Sí.

PEPET ¿Que després d' aquets anys,
digne de tu viuch depressa,
y que 't trobo compromesa,
veyent morts los meus afanys?

MARIA Sí.

PEPET Pues, mira si hi ha fel
dins del mèu cor, que 'l tèn si
l' has donat...
¿Qué!...

MARIA Al fill!...

PEPET ¿De qui!

MARIA Del mèu lladre!

PEPET (horrorizada) Ah!... Dèu del cel!

MARIA (ab amargura) Per tu 'l mar cruu ab valor,
y 'l pare 'ls fruyts del sudò 'm roba!

PEPET per tu tórno al fi, y 's tróba
que 'l fill me roba 'l tèn cor!

MARIA Oh!... ¿pro n' estás bèn segú

qu' es D. Damia qui...?
(inter.) Si! estich
tan segur de lo que 't dich,
com de que t' ho dich á tu!...
(ab ira) L' acusaré!... irá á presiri!...

MARIA Pepet!...

PEPET No ho duptis!...

MARIA Oh!... no!...
no pót ser vritat aixó!...
Pepet!... no!... aixó es un deliri!

PEPET Maria!...

MARIA Estás obcecat!...
despit lo tèn cor sols sènt,
y acusas á un ignocènt!

PEPET ¿Y tu á mi 'm creús tan malvat!

MARIA No!... 'l robo 'l creurás tu aixís,
pro hi haurá equivocació;
perque aixó... no pót se ' aixó!

PEPET Puch ser ja més infelís!

MARIA Cuan jo 'm creya en tu trobar
apoyo y amor... te miro
hostil, dièntme que deliro,
y empenyada en defenstar
á qui es la causa malheida
de ma desgracia y la tèn!

MARIA Pepet!...

PEPET Si fós sols la mèva,
t' ho daba encar per mentida!
Y ara encar, si jo sabia
que sent de l' Arturo esposa
puguésses tu ser ditxosa,
cásat 'hi, encara 't diria!...
qu' es tan desinteresserat
l' afecte que 'l mèu cor sènt,
que sols pót fèrme content
la tènva felissiat!
qu' es passió que pura brilla
y tant pe 'l tèn bè s' afana,
com l' amor á una germana!...
com l' amor que 's tò á una filla!
pro com que se de segú
que al véure 't ab ell cassada
serias més desgraciada
de lo que pòts pensar tu!...
que fins lo tèn nom tot 'hom'
vindria qu' escarniria,
perque sobre 'l tèn cauria
la deshonra del seu nom!...
la vritat di es menester!
unirte ab tal gènt no pòts!...
pe 'l tèn bè!... per mi!... per tots!...
no pòts! no déus! no pót ser!

MARIA Pepet!... Pepet!... si no 't mèn
á parlarm' així 'l despit!...
si es noblesa del tèn pit!...

PEPET (inter.) Dupta!... ¿encara no n' hi ha prou!

MARIA ¿Que no vens que ni un panyal
més gran ferida 'm faria
que aixó, sent cert!...

PEPET Pues, Maria,
mira un sí si 'n fa de mal!

ESCENA XI.

PEPET, MARIA y RITA.

MARIA ¿Es dir que... Ah!... (reparant en Rita)

PEPET Ah!... (reparant també en Rita)

RITA (colocants 'entre 'ls dos y ab pena)
Aixís!... Tant l' un com l' altre
de la reserva 'ls fruyts heu recullit!...
Qui 'ls seus mails calla, es just que sol se 'ls plori!..

Qui 'l seu cor tanca, 's quèixa sens motiu!

PEPET Avia!...

RITA Ja es tart, Pepet!...

MARIA Avia!... Maria,

RITA ara ja es impossible!... 'l compromís ha arribat massa enllà!... vindrà 'l Notari nostras firmas més prompte à recullir... (ab intenció)

y jo... que ro hi puch fè, y per res se 'm cònta, tan sols déch ara la corrent seguir;

(ab ironia)

y casada que sigas tu... (à Pepet) y tu a América, (ab trista sonrisa)

MARIA tots contents, ¿no es vritat?... més val aixís!

No ha estat lo mèu intènt volé enganyarla, callant lo que debia... Ja 'l mèu si á 'l Arturo donat... ¿qué fè 'm tocaba?

RITA Mentirt' á tu mateixa!... (à Pepet) y tu mentir!

PEPET Delicadesa ha estat al estrém duta, no l' engany, la reserva qu' en mi ha vist; pro convensuda estiga de que si ara puguis dotze anys atrás retrocedir, tornaria á portarm' del mateix modo, y avuy tornaria á dir lo que ara dich. Jo, per ella, era pobre!... l' estimaba!... mereixerla volia!... m' he fèt rich!... per ella vinch!... la tróbo compromesa!... ab dol, respectaria 'l compromís!... pro com tal compromís no pòt emplirio, perque 'l home que tria per marit es fill...

MARIA (inter.) Pepet!...

PEPET Si, avia!... es fill d' un lladre!...

RITA Pepet!... (ab horror)

MARIA Oh!... (id. y tapantse la cara ab las mans)

PEPET Es deber, mèu delatá 'l crim!

RITA Jesús Dèu mèu!...

PEPET Avia!... Maria!...

RITA Oh!... calla!...

PEPET Es la vritat!

MARIA Reyna del cel!...

RITA ¿Qué has dit...?

PEPET Avia!...

RITA Dèix 'aquet nom!

PEPET y MARIA Oh!... (ab distint sentiment)

RITA Ho tinch tot vist!

Los celos tant los ulls de la rahò tancan, qu' en fiera arriban l' home á convertir!

MARIA Avia!... per Dèu!... Pepet!...

PEPET (estremadament affectat) Tè rahò, Maria!... celos!... odi!... venjansa dich sentir! motius per sé una fiera tenir penso!... y al ser tan mal jutjat sento despit!

y ab llágrimas per tots de pura llástima, compassió pel malvat no puch tenir!

(à Maria)

¿Crèus encara que m'ènto, ó que deliro!

(à Rita)

¿Créu qu' es sols fill de 'l celos lo que dich!...

RITA Lo que créch jo qu' en aquet món tot sempre tè de lluny ja marcat lo seu camí, y regida per Dèu del món la màquina, tota plegada va 'l sèn curs seguint: que destinats no estém á sé un de l' altre, y es en va tot empenyo y tot desitj!... si 'l malvat pe 'l seu fi no mira 'ls medis, l' honrat ab dignitat logra 'l seu fi!

MARIA Avia!...

PEPET Corrent!... (per lo que ha dit Rita)

MARIA Pepet!... compréus de sobras

la lluyta del mèu cor!... ¿qué t' he de dir!... (ab iròmica resignació)

PEPET Qu' es Dèu que aixís ho vól!... D' aquí avuy surto; pro per quedarm' á Barcelona; allí portaré á cap l' assumpto que m' importa; resolt que 'l tinga ja... á las horas si, á América me 'n torno!... Es molt possible que molt temps passi, si que may més vinch!...

MARIA (ap.) Dèu etern!... (abatuda)

PEPET (donantli la ma)

Avia!... (ab sentiment) Pe 'l tèn bè, Maria, y pe 'l de tots, del fons del cor t' ho dich!... no 't casis ab l' Arturo!... no t' hi casis, si un nom honrat vòls dú y no sé infelís! antes quèida 't soltóra!... y si algun dia te depara la sort digne marit, que ab ell pugas cumplir com bona esposa, y ab tu com bèn espòs puga ell cumplir, cása 't... y que jo ho sàpiga; que 't juro, bèn lluny sempre 'l mèu cor d' egoisme vil, que desde allà al impuls irrosistible del carinyo qu' en mi no ha d' estingirs', solament per gosá en la dita tèva tornarà á crusa 'l mar lo tèn così! (se 'n va)

ESCENA XII.

RITA y MARIA, luego JAUME.

MARIA Avia!... Ah!... (abrassantse ab ella y plorant)

RITA Maria!... (plorant també)

JAUME (admirat) ¿Qué passa!...

RITA Ah!... ¿Tn!... Dèu de justicia!...

JAUME Filla!... (cap á n' ella)

MARIA ¿Are!...

JAUME Mare!...

RITA Jaume!...

JAUME ¿Qu' es això!...

RITA ¿No ho adivinas!... (bair y ab tò sentenciós)

Això es la falta del pare que arriba fins á la filla!...

Jaume! això es la ma de Dèu que un dia ó altre castiga!

(abatut) Oh!... càstich cruel!

JAUME Pensa!... y plora!

RITA Filla!... (en un arranch de carinyo)

MARIA Ah!...

RITA (prenentla del bras) Dónme 'l bras, Maria! (se 'n van deixant á Jaume aterrat)

ESCENA XIII.

JAUME, luego ARTURO.

JAUME Oh!... ¿quina culpa 'ls fills t'ènen, si 'ls pares faltan un dia!...

¿Perqué, Dèu just, reproduhiu en la filla 'l mèu delice!...

En lo més intim del cor sento oberta la ferida!

ARTURO Home...

JAUME Arturo... (fent que se 'n va)

ARTURO Dues paraulas no més; la cosa es senzilla.

JAUME Dispensi... estich...

ARTURO Si, veurá; es tan rustròra 'l envidia... parlo d' en Pepet; ¿comprén?

JAUME Comprénch; pro no 's entendiriam.

ARTURO ¿Perqué?... si senyor...

JACME No; ara
tinch jo 'l cap... Hasta la vista. (se 'n va)

ESCENA XIV.

ARTURO, luego DAMIÀ.

ARTURO No hi ha més! aquest assumpto com mes va, mes s' embolica!
DAMIÀ Com més va, més ase 't tòrnas: t' entrellens en tonterias, de tot fas cas, viva Dèu! y en lo que convè no 't ficass.
ARTURO Pro bè...
DAMIÀ (inter.) Pro mal! Vès ab ella, que t' espera y està trista. Dèixa 't del pare y de l' avia.
ARTURO Es qu' en Pepet ja m' irrita, y no vull moure un escàndul!
DAMIÀ Això est... Això ell vuldría. Evita tota cuestió, mostrante molt noble y digne. Au! au! vès!... no perdis temps, que avuy 'l contracte 's firma.
ARTURO ¿Ve avuy 'l Notari?...
DAMIÀ Sí, home! y ab ella 'l temps aprofita.
ARTURO No, això ray... (fa que se 'n va)
DAMIÀ Sí, sí, això ray...
ARTURO (tornant) Miri: deixi'm fer!... re 'm diga! (se 'n va resolt)

ESCENA XV.

DAMIÀ, luego D. AGUSTÍ.

DAMIÀ Ara si que no l' enténch: sembla que alguna 'n durá ficada que... En fi; veurén; si á cas... no fés cas... (fent que se 'n va) (avant cap á Damia, no veient ningú més)
AGUSTÍ Veyám...
DAMIÀ Digui, ¿sab ahónt són? (ap.) ¿Qui es aquest home?
AGUSTÍ ¿Són á dalt? (veient que 'l mira ab estranyesa) Sò 'l Notari.
DAMIÀ (encaixant ab ell) Ah!... bè!... celebros! ¿Dú 'ls capitols?
AGUSTÍ (mostrantlos) Aquí están. ¿Vusté... es part interessada?
DAMIÀ (rient) Jo ho créch!...
AGUSTÍ Pót sé es D. Damia.
DAMIÀ Tot rodó!
AGUSTÍ ¿Rodó?... no geyre; veig que praxa no 'n fa pas.
DAMIÀ Si no 'n faig, ja n' he fet; miri; si vusté m' hagués vist 'l any cincuenta y cincuenta un y cincuenta dos...
AGUSTÍ Carám.
DAMIÀ Fins al xeixanta; y de cop vaig quedar fet un secall.
AGUSTÍ Ara veig.
DAMIÀ (pe 'ls capitols) Oh, sí, 'ls vull veurer.
AGUSTÍ Ah! sí; sols falta firmá 'ls.
DAMIÀ Bè; pro antes...
AGUSTÍ (inter.) Oh!... están estesos á gust de tots, y tal cual va volé 'l fill de vusté; pues, com créch qu' es la vritat,

portaba, segons va dir, de vusté las facultats... sense debátter per res, punt per punt vaig jo dictar, l' escribent va escriure, y vinch perque firmin lots, y en paus. Bè, bè. (ap.) Si jo conegué lo seu modo de pensar... Veyám. (alt) Sí, vaig dá al meu fill facultats per xò, es vritat; pro queclantme sempre 'l dret de posar 'hi un esmenat, si no fés tot del gust meu. Dèu lo fassa bè!... si están d' alló millor; del seu fill, cregui, no se 'n pót queixar.
DAMIÀ Bè; pro hi pót faltá una cláusula que 'm convè que hi siga ¿está? y sens' aquesta, no firmo.
AGUSTÍ Si vè bè á las duas parts... á mi... lo que vustés vulgan.
DAMIÀ Re; 'ls fa firmá un poch en baix, y després... vusté y jo, ¿entén?...
AGUSTÍ Cóm!...
DAMIÀ Sí, home, en lo sèn despaig... ja vindré jo... hi anyadím... com que ja estarán firmats...
AGUSTÍ ¿Y ara!...
DAMIÀ ¿Qui ho ha de confèixer?...
AGUSTÍ ningú.
AGUSTÍ ¿Jo això...! Dèu me 'n guart!...
DAMIÀ (ap.) Ja 'l tinch! (alt) Veurá: si no es ¿ros tot això: farém constar que l' avia y 'l pare, deixan tota aquesta propietat... (inter.) Ah! no senyor!

DAMIÀ ¿Perqué, plaga?...
AGUSTÍ Perque sò un notari honrat y no vull aná á presiri, ni infamar la facultat!
DAMIÀ Oh!... per honrades, no 's pensi, ningú á mi 'm passa al devant! Sò tan honrat...
AGUSTÍ (inter.) Tots ho dihuen los que no 'n són!
DAMIÀ (rient) Es un gat!... En fi, vaja, ja 'l comprénch; la bossa s' estrirará.
AGUSTÍ (enfadat) Fúgi d' aquí!
DAMIÀ (rient) Home, 'm fa gracia.
AGUSTÍ ¿Per qui 'm prén vusté! ¿No sab que D. Agustí Ballesta, notario, y á més lletrat, de número y de colegio, no permet ofensas tals! ¿que si vull puch fèrlo pérdrer!... ¿que puch fern 'hi gratá 'l cap!...
DAMIÀ Bè, home, ¿no accepta? nada: dispensi.
AGUSTÍ Jo no 'm vench may!
DAMIÀ (ap.) Quin home més pillo!...
DAMIÀ Quin notari més animal!
AGUSTÍ May m' habia passat á mi semblant cosa!
DAMIÀ (ab molta naturalitat) Ja! ja! ja!
AGUSTÍ Y encara se 'n riu!...
DAMIÀ (sempre rient) Y sí, home; ¿no me n' he de riure?... y tant!... ¿No conèix que tot es bromá, y vusté ho ha prés formal?...
AGUSTÍ (desconcertat) Calli, calli...

DAMIÀ Y l' ha tragada!...

¿No coneix si són capàs...?
¿tan nen me creu y tan tònto,
per di en sério...? Tà, tà, tà!
Vusté t'è talènt; per Dèu!
no 'm fassi á mi tan babáu!

AGUSTÍ Bròmas aixis... no són bròmas:
ni m' agradan, D. Damia.

DAMIÀ Pro bè, ¿donchs, qu' hem d' estar graves
sèmpre? ¿no hem de riurer may?

AGUSTÍ Comprènc; pro... en fin.
DAMIÀ Aixó es,

Miri: 'l senyor Jaume. *(veientlo que surt y 's
dirigéix á la casa sens reparar en ell)*

¿Ahónt va? *(Jaume se
gira y veient á D. Anusi va cap á n' ell, dissi-
mulant, pro consegüentli lo preocupat qu' está)*

ESCENA XVI.

DITS y JAUME.

JAUME D. Agustí...

AGUSTÍ Per servirlo.

DAMIÀ Ja ho porta tot llest. *(pe'ls capítols)*

JAUME *(ab fredó)* Ah, ¿ja?

DAMIÀ Aixó es un home!...

(tocant á D. Agustí de la espalla)

AGUSTÍ Cuan dich

—tal dia—aquell dia está.

DAMIÀ La paraula sobre tot.

¿Vritat?... *(ab intenció á Jaume)*

JAUME Aixis déu ser.

DAMIÀ Clar!...

JAUME ¿Y hem de firmá... avuy matèix?

AGUSTÍ *(estranyat)* Home... aixó... vustés dirán

la prèssa que corre.

DAMIÀ Vaja

si 'n corre!... y ¿qué t'è d' estrany?...
(cambiant de tò y com no gosant 'ho dir)

Es dir... aixó... segóns l' Arturo

á mi m' ha manifestat...

JAUME ¿Cóm!...

DAMIÀ Es clar... jòvens... son jòvens;

y un cop fet ja 'l disbarat...

JAUME Pro... ¿qué diu ara!... *(cambiant lo color)*

DAMIÀ *(ab aire de natural conformació)* Per xó

jo he transigit... sinó... ca!...

ja seria á Barcelona;

pro, amigu, l' honor ho fa

necessari... y... *(mirant á D. Agustí qu' está mit
de sorpresa)*

JAUME *(completament aterrat)* Dèu de Dèu!

(horrorisat y á mitja veu)

Deshonrada!... D. Damia!... *(veient que s' arron-
sa d' espantllas com no sabent que dirli, y compren-
nent lo terrible de la situació y ab molta intenció)*

D. Agustí!... *(estrenyentli la ma perque guardi 'l
secret)*

AGUSTÍ *(comprencentlo)* Tranquilisiss...

sò un sepulcre!

DAMIÀ Oh!... es natural!...

JAUME Ara ho comprènc tot!... *(com acudintli una idea
de moment y en tò resolt)* Esp'rin

un moment!... *(Damia vol detenirlo anant cap á
n' ell y ell no deixantlo parlar li diu)*

Després!... *(D. Agustí va també á dirli
alguna cosa y també 'l deixa dientli) Més tart!*

(se 'n va á la casa)

DAMIÀ Permeti, D. Agustí;

cuan estiguin per firmar,

vindrè á avisá 'l jo matèix.

Jo 'l calmarè y... endevant.

AGUSTÍ Es dir qu' es vritat.

DAMIÀ Sant homè!...

¿no ha de ser 'ho?... aquí está 'l cas.
(se 'n va á la casa)

ESCENA XVII.

D. AGUSTÍ y luego PEPET.

AGUSTÍ Pobre gènt!... Pobre Maria!...

Ara m' esplico 'l parque

D. Damia aquí 'm proposata...

No era bròma, no; ara ho veig.

PEPET D. Agustí!...

AGUSTÍ Per servirlo.

PEPET Un favor vull de vusté.

AGUSTÍ Digui. *(ap.)* Está afectat.

PEPET Ensényi 'm

los capítols; vull saber

si la ma li tremolaba

al posar la firma!

AGUSTÍ ¿Qué!...

PEPET La firma de la Maria

vull vèurer!...

AGUSTÍ *(trayentse 'ls y mostrantlos 'hi)* No hi es, Pepet.

PEPET ¿S' ha negat á firmá!... *(ab alegría)*

AGUSTÍ Encara

no he pujat á dalt; pro eréch

que m' esperan ja, y...

PEPET *(inter.)* Pues, vagi!

AGUSTÍ Si 's comprèn... Naturalment!...

PEPET Tan natural... que repugna

y subleva al matèix temps!

Oh!... si!... vull que vusté ho sápig; y

perque...

AGUSTÍ *(inter.)* Calli; massa ho sé!

PEPET ¿Vusté!... ¿sab la vil pillada!...

AGUSTÍ Si, home; y no t'è romey;

que 's casin y hòu profit,

que no son ells los primers.

PEPET D. Agustí!... ¿vusté abona

un crim que...!

AGUSTÍ *(inter.)* Jo!... ¿qu' he de fèr?

PEPET ¿Qué!... Miri! *(prenentli 'ls capítols)* Aixis!

(los romp)

AGUSTÍ *(prenent los trossos que Pepet li torna)*

Qu' está loco!

PEPET Millor que jo sab vusté

que tot documènt es nulo

entre honrats y delincuentes!

diguis que ho dich y ho sostineh!

ESCENA XVIII.

DITS y ARTURO *(de la casa.)*

ARTURO D. Agustí, l' esperém.

(quedante parat veient á Pepet)

PEPET *(mostrantlos)* Aquí 'ls t'è; firmen los trossos!

ARTURO ¿Qué!...

AGUSTÍ Romput!

ARTURO Ira de Dèu!...

AGUSTÍ *(baix á Pepet)* Pensí qu' ella es deshonrada!...

no casaste, ¿qui cubreix

la seva honra?...

PEPET *(en un arranch de fiera sorpresa)*

Oh! ¿Qué diu ara!...

AGUSTÍ Lo que sab vusté y jo sé. *(se 'n va á la casa)*

ESCENA XIX.

PEPET y ARTURO.

ARTURO No es estrany!... (*mirantlo aterrat*)
 PEPEF Oh!... (*sufrint una furiosa reacció*)
 ARTURO (*ab ira*) Es just compréngia
 que 'l que óbra com vusté ha obrat,
 may ha estat digne ni honrat!
 PEPEF (*no podent contenirse*)
 Llamp de Dèn! vól que m' ensènga
 de rabia!...
 ARTURO ¿No s' ha valgut
 de la més gran villania,
 per impedi ab la Maria
 lo meu enllás convingut!...
 PEPEF (*fora de sí*) Dèn!... Aixé es serp que s' encara
 brinosa en mitj del camí
 tirantme á la cara 'l brí!...
 oh!... fill digne de tal pare!
 ARTURO Viva Dèn!... ha de pensar...
 PEPEF (*inter.*) Que aixó ja remey no t'è!...
 que 'm máta, ó jo 'l mataré!
 ARTURO Pues, ja més no hem de parlar!
 PEPEF Tras del terraplé!...
 AARTURO Corrént!...
 (*se 'n va pel fondo esquerra*)

ESCENA XX.

MARIA, JAUME, RITA, DAMIÁ y D. AGUSTÍ.

MARIA (*depressa y fora de sí*)
 Arturo!... Ah!... no hi es!... sò honrada!
 JAUME Mentida!
 MARIA Pare! (*ab tota la força de la innocencia*)
 JAUME (*agafantla per un bras*) Malvada!
 RITA (*surrint*) Jaume!... fill mèu!...
 JAUME (*per Maria, ab ira*) Si encar mènt!...
 DAMIÁ (*á Rita*) Es natural, pobra noya.
 JAUME Deshonrada!... (*á mitja veu y ab horror*)
 DAMIÁ (*á Jaume per Maria*) No l' apuri.
 MARIA Dèixi que al menos murmuri,
 —guardo encar ma millòr joya!—
 (*plorant*) Dèn ho sab y Dèn ho véu,
 qu' Ell llegéix de tota lo cor!
 (*abrassantla*) Avia!... que 'm roban l' honor!
 (*gran crit de desespero alsant la vista al cel*)
 Mare!... que ni 'l pare 'm créu!
 RITA Maria!... si!... (*petonejantla*)
 JAUME (*conmogut*) Ah!...
 DAMIÁ (*á Agustí*) Deliran.
 AGUSTÍ ¿Pro ahónt es l' Arturo?... (*se 'n va pel fondo
 mirant á una part y altra, cuan aparéix Badó,
 sentintse la tartana*)

ESCENA XXI.

DITS y Badó.

BADÓ (*desde 'l pont*) ¿Qué fan!...
 RITA, JAUME y MARIA ¿Qué?...
 BADÓ Corrin, que 's matarán!
 AGUSTÍ ¿Qui!... (*en lo pont*)
 JAUME ¿Qu' es!...
 DAMIÁ (*anant al pont*) ¿Qué hi ha!...
 BADÓ 'S desafian!
 AGUSTÍ L' Arturo y en Pepet!... (*se 'n va corrent*)
 RITA ¿Qué féu!...
 corriu!
 MARIA Dèn etern!

BADÓ (*senyalant per l' esquerra*) Per 'llá!...
 (*se 'n va corrent*)
 JFUME Pe'l terra-plé!... (*dirigint's hi*)
 DAMIÁ (*seguintlo*) Si! aném! (*se sent un tiro*)
 TOTS (*aterrats*) Ah!...
 JAUME (*retrocedint*) Ja es tart! (*aterrat al costat de Rita
 y Maria á l' altre costat*)
 RITA (*apoyada en Maria*) Justicia de Dèn!...
 (*Cuadro.*)

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

La matèixa decoració de 'ls actes anteriors.

ESCENA I.

RITA y MARIA (*sentadas á la font.*)

MARIA ¿Cóm vol qu' estigui serena,
 si 'l plor no puch reprimir?
 RITA No es aixó lo que 't vul dir.
 ¿Créus que 'n tinch jo menos pena
 que tu? no; ja t' ho asseguro!
 que á casa nostra arribarse
 á pèndre armas per matarse
 tant en Pepet com l' Arturo...
 MARIA Avia, esclótim un moment,
 y ros més li diré ja...
 RITA (*alsante*) Tot lo que 'm pots explicá
 massa ho sé y ho tinch present.
 MARIA (*alsante*) No, si no vull tractar jo
 de lo que ha passat aquí;
 sols vul parlarli de mi!...
 de mi, avia!
 RITA Calla!... no!
 De mi has precindit fins ara,
 y á tal estrém s' ha arribat!...
 Tots, tots á l' avia heu faltat,
 y tota vuldréu rahó encara!
 MARIA Pro si jo...
 RITA (*inter.*) Tu la primera,
 contra l' impuls del téu cor,
 de no haber desféit l' error
 cuan encara á tèmps s' hi era;
 y may lo nostre bon nom
 hauria suferit per re;
 ara sols un remey té,
 qu' es donar que dí á tot' hom!
 MARIA ¿Qué s' hi pót fèr, si ha donat
 la coincidencia terrible
 de fèr D. Damiá impossible
 lo casament, si es vrritat
 qu' ell...
 RITA (*inter.*) Aixó... y tot lo demés
 que d' aquí se n' ha seguit,
 lo casament ha destruit...
 y algun altra cosa més!
 MARIA ¿Quina!...
 RITA N' hem parlat prou ja.
 MARIA Avia...
 RITA Estich jo sobre avia;
 s' obrará... com es precís;
 no tiris càlcels en va.
 MARIA Pro y si 'l pare no créu res...

RITA Y fa bé, si no ho créu ara;
cuau siga la cosa clara,
creurém tots: ja ho tènem entés. *(fa que se 'n va)*

ESCENA II.

RITA, MARIA y BADÒ *(pel rastillo del fondo.)*

BADÒ ¿Que faig nosa? *(veient que la Rita 's deté per ell)*
RITA ¿D' hont surts tu?

BADÒ Si, jo.

RITA ¿Qué vols?

BADÒ *(mirant d' una part y altra)* ¿Si estém sols?

RITA Si, digui. *(escoltant ab desitj de saber)*

BADÒ Si 't dich ¿qué vols!...

RITA ¿Qué buscas aquí! Ah!... á ningú.

BADÒ Espero á D. Agustí;
com ja comensa á ser tart,
l'acompanyaré: Déu guart
d' algun pilló!...

MARIA ¿Cóm!...

BADÒ Que si.
Oh, pro... y pillos de levita,
com d' espadenya, y fins més:
per tot hont hi ha forasters
hi ha de tot, senyora Rita.

RITA ¿Y ara!

BADÒ ¿Que ho estranya aixó?

Ey!... no parlo per ningú,
pro he vist pillos, ben segú,
ben vestits... que ni un senyó.
Y está cla, 'l qu' es tartaner
tracta ab tothom, sent la fayne
tot seguit y...

RITA *(inter.)* Ets un xarrayre!

BADÒ ¿Mana?

RITA Fès lo que has de fèr!
(se 'n va per la esquerra)

ESCENA III.

MARIA y BADÒ.

*(Maria queda pensativa y trista, y Badò, apoyat
en la vara, mirant ja á la casa, ja á Maria, ja á
la esquerra per hont se n' ha anat la Rita, s' acosta
á Maria y molt resol li diu)*

BADÒ Donchs, si, li diré ara aquí:

hi ha un bum bum á la vila...!

MARIA *(ab disgust)* Badò!...

BADÒ Pro estigui tranquila;
ja sab que D. Agustí
conéix hasta 'l diable ahont jáu;
y ab llibres y papiers vells
tot ho troba y don consells
bòns per tot.

MARIA Calléu, si os pláu.

BADÒ ¿Que no ho créu? ha de saber...

MARIA *(inter.)* Res! *(se li gira d' esquena)*

BADÒ *(ap.)* Quin pebro!... Malehit siga!...
que un fa mal, diga 'l que diga. *(fa que se 'n va)*

ESCENA IV.

MARIA, BADÒ y D. AGUSTÍ *(de la casa.)*

AGUSTÍ *(á Badò)* Quèdà 't, t' he de monester.

BADÒ Donchs, oulliré un grapat d' herba
pel caball. *(cull herba per las véoras de 'ls márges)*

AGUSTÍ *(acostantse á Maria)* ¿Está per mi?

MARIA Digui.

AGUSTÍ Si estima á l' Arturo...

de voras, y t' desitj
de casars' ab ell, Maria,
lo disgust es ab motiu;
pro si l' amor no es passió,
es dir, si 'n pót prescindir,
sense causarli gran pena,
no 's dongui ja més fatich.
MARIA D. Agustí, l' honra mèua,
y l' compromís del mèu si,
y l' amor qu' encar viu guardo
per en Pepet, fau de mi
una noya desgraciada!

AGUSTÍ ¿Qué diu!

MARIA Som molt infelís!

AGUSTÍ No, dona, no: D. Damiá
matéix acaba de dir
que ho havia mal comprís
d' una espressió del seu fill.
Per xó li dich, no 's preocupi;
ja está desfet l' embolich.

MARIA Pro en Pepet...

AGUSTÍ *(inter.)* Veu la cuestió
clara, y... en fin, més senzill,
vistó á n' en Pepet estima,
houna, amor y compromís
no l' han de fèr desgraciada,
ni es just que ho pensi ja aixís;
y estigui del tot tranquila,
perque del cap tinch ja 'l fill.

MARIA Es dir que...

AGUSTÍ *(inter.)* Vaja, més clar:
regirant los boletius
de varios anys, he trobat
la quebra de ca'n Sutin.

MARIA Y donchs, ¿no es vritat lo robo
á n' en Pepet!...

AGUSTÍ Per mi, si:
no está probat, perque 'ls llibres
se van perdre, es positiu:
pro per xó no faltan medis
per probar 'ho, y si es precis,
jo li asseguro... En fi, vamos,
no puch dir més de 'l que dich.

MARIA D. Agustí, no desitjo
jo ni cert, ni fals lo erim,
y per lo tant li suplico...!

AGUSTÍ *(inter.)* La comprénch, deixi 'ho per mi.

MARIA Sols la vritat m' interessa!

AGUSTÍ La trobarém.

MARIA Jo no visch! *(se 'n va)*

ESCENA V.

D. AGUSTÍ y BADÒ.

AGUSTÍ Badò!...

BADÒ ¿Mana? ¿Que 'm cridaba?

AGUSTÍ Si, home; escolta.

BADÒ *(anant cap á n' ell)* Ja pót dir.

AGUSTÍ Muntá á caball y á la vila;
pro per tornar tot seguit.

BADÒ ¿Vusté?

AGUSTÍ Tots dos.

BADÒ ¿Mana?

AGUSTÍ Que hem

d' aná y tornar; ¿compréus? Si;

BADÒ pro jo no 'm vull comprométer;
que jo de 'ls assientos visch
y tinch d' estar bé ab tothom.

AGUSTÍ Jo 't llogo, serveixme á mi.

BADÒ Aixó es; si senyor; pro jo tonéç que aquí hi ha embolich.
 AGUSTÍ Sempre la lengua 't fa mal! més val mut que sort.
 BADÒ Jo 't flich!...
 AGUSTÍ T' espero al camí de baix, vina ab la tartana allí. (*se 'n va per la dreta*)
 BADÒ Ara 'm ficarà á mi en cuentos; ¿heu vist?...pro 'm paga, obehim. (*prenl' herba en un brassat y se 'n va pe'l rastillo del fondo, cuan surt D. Damiá de la casa*)

ESCENA VI.

BADÒ y D. DAMIÁ.

DAMIÁ (*á Badó*) Escólta. (*més fort*) Escólta!
 BADÒ (*mostrantli l' brassat d' herba*) ¿Que 'n volé? herba pe'l caball. (*fa que se 'n va*)
 DAMIÁ Te dich qu' escóltis.
 BADÒ (*anant cap á n' ell*) ¿Que ve á la vila?
 DAMIÁ ¿Que marxa en Pepet á nit?
 BADÒ Tinch d' aná y tornar, y es tart; y m' esperan. (*vol anarse 'n*)
 DAMIÁ (*agafantlo per un bras*) Vin' aquí! ¿Marxa en Pepet, ó qui marxa ara ab tu?
 BADÒ (*costantli de dir' ho y enfadat*) D. Agustí! (*ap.*) Després me diuen xarrayre!
 DAMIÁ ¿Y has de tornar?
 BADÒ No ho sè: si.
 DAMIÁ Vull la vritat!..
 BADÒ Ja li he dita; si, y si! (*se 'n va corrent*)
 DAMIÁ Marxa; ja está vist. Tinch salvats ja 'ls vint mil duros, y caso per fi al meu fill.

ESCENA VII.

D. DAMIÁ y ARTURO.

ARTURO Pare.
 DAMIÁ Bò... creéç que 'm seguéixes; sèmpre, com un nen, te tinch penjat de l' americana.
 ARTURO És que...
 DAMIÁ Bueno, ¿qué tenim? sèmpre abandonas lo puesto; ó no hi èts may, milló dit.
 ARTURO Acabo de parlar ab l' avia, disculpantme, y 'ls motius li he donat, y está conforme en que 'ls celos del cost son la causa de tot.
 DAMIÁ Bueno; pro de tots modos, t' 'has lluhit atmetentli 'l desafiá.
 ARTURO Estaba fora de mi... y sols pensaba en matarlo.
 DAMIÁ ¿Y si 't mata ell á tu? Aixis com tu l' has errat, tirant primé; y luego hem acudit, ell podia endevinarte lo cervell de mitj á mitj, deixante més estirat que un galápag.
 ARTURO ¿Que destruis ell los méns plans, que 'n robés la ma d' ella, y s' atrevis hasta á calumia á vusté,

jo ho debía consentir?
 DAMIÁ Tu tot ho préns per 'llá hont erèma. ¿Qué podia dir de mi, una barbaritat? bueno; tant com diuen, deixa 'ls dir; gòs que lladra no mosséga: pro á tu t' estiran pel fill, matéix que á un ninot de fira, y saltas com un cabrit. L' home ha de tenir cordura... y ull al assumpto.

ARTURO Ah! per fi marxa en Pepet: m' ho ha dit l' avia.

DAMIÁ Si ho sè, home. Calla, aquí ve 'l senyor Jaume: véu, deixa 'm.

ARTURO ¿Pro, perquè? (*volent quedar-se*)
 DAMIÁ (*inter.*) Déixa 'm fé á mi.

(*L' Arturo se 'n va per la esquerra*)
 No hi ha més, cuestió rosolta. (*entrant á Jaume que ve pel fondo esquerra*)
 Va bè aixó; vé pensatiu.

ESCENA VIII.

D. DAMIÁ y JAUME.

JAUME (*ab indiferencia*) Hola; ¿vusté?
 DAMIÁ (*ab los brassos estesos cap á n' ell*) Un 'a brassada, amich del meu cor! (*l' abyassa*)
 JAUME (*ab natural estranyesa*) ¿Y aixó?
 DAMIÁ Sembla que 'l veig... trist...
 JAUME (*com no sabent que contestar*) Si... no...
 DAMIÁ Vaja, un 'altra, y apretada. (*tornantlo á abraçar*)
 JAUME ¿Que... 's despedeix?
 DAMIÁ Sentiria que aixó pensés, la vritat. Avuy tot quèda arreglat. (*á mitja veu y ab molta intenció*)
 ¿Es honrada la Maria!
 DAMIÁ Sant cristiá!... ¿Que no li he dit?
 JAUME Una mala inteligencia...
 DAMIÁ Que ha donat per consecuencia robar-me la pau del pit!
 JAUME Vaja, home, no hi pensi més; de bon cor la vol l' Arturo, y ella es digna y...
 JAUME (*inter.*) Li asseguro que m' hi fan pensar vustés.
 DAMIÁ ¿Qué vol dir?
 JAUME Lo que vull dir, qu' entre gènt digna y formal, la desconfiansa es puuyal que per fondo ve á ferir. Y que 'l fer suposicions, per recel, ó conveniencia, es di' alerta á la conciencia, y dú al estrém las cuestions. (*desconcertat*) No l' enténch.
 DAMIÁ (*ab trista sonrisa*) ¿No?... D. Damiá aquí en santa pau viviam y jamay pensar podiam que aquesta 's pugués turbá. Y com per dar cumpliment á una ditxa assegurada, dins d' aqueixa casa honrada va entrar 'hi un jóve decent. Y enamorat de la joya ab que un pare deu honrarse, lo casamént va tractarse d' aquet jóve y de la noya. Y tots varem accedir, creyent véure coronat

un amor... que 'ns ha portat...
lo que no li tinc de dir.
Pro bè; ¿la culpa d' aixó
qui la té? Cuan la Maria
va doná 'l sí... Es tontaria...
¿Vusté la va obligá ó no?
¿Jo...! (*contentine; com sentint la culpa*)
DAMIÀ ¿Y puees, home? Del cor ara
calmi ja tota inquietut;
lo que ha sigut... re ha sigut,
y á tot sòm á temps encara.
¿Qui no comprén que un celós
fa disbarats... y sòmia?
Si l' Arturo y la Maria
no s' estimessen bè 'ls dos,
¿créu que hauria sucuhit
res d' aixó? ja li asseguro
que tant bè ella com l' Arturo
haurian prompte renyit:
y vusté ja véu bèn clar
que 'ls dos han obrat d' acort,
impulsats per un resort,
qu' es l' amor que 's van jurar.
De consegüent, ja li dich,
á tot sòm á temps encara;
vusté es pare, y jo sòm pare;
pe'l bè de 'ls fills aquí estich.
JAUME (*molt marcat*) Digui: si li donch la filla,
¿será ditxosa ab l' Arturo?
¿De casa 'l nom asseguro,
que tant per l' Ampurdá brilla? (*Damià tem co-
nèixer.*) ¿intenció de la pregunta y no sab que dir?
¿Vusté 'm pót prometre aixó?
DAMIÀ Créch que 'l meu nom es honrat...
y basta.
JAUME No ha contestat
á lo que pregunto jo.
DAMIÀ Pro dupta del meu bòn nom.
JAUME Puch duptar si tinc motiu.
Un sol fét que 'ns contradiu
no 'ns fa ja honrats per tothom.
DAMIÀ Parli clar, si es menester.
JAUME Vusté l' honra m' ha tacat
y vusté matèix ha estat
qui honrat m' ha tornat á fèr.
Com també pót sé infundada
la culpa que se li dona,
vegi si la rahó m' abona
d' aquesta carta esquinsada. (*li mostra la carta
que 'n Pepet li havia mostrat durant l' escena 9.^a
del acte segón y que D. Damià li va deixar es-
quinsada*)
DAMIÀ (*confús y ap.*) Oh!...
JAUME Ja ho véu: si aixó li dich,
cuan la filla 'm demana ora,
es també porque sòm pare
y pe'l bè de 'ls fills estich.
DAMIÀ Senyor Jaume, estich veient,
mentra estigui aquí 'l nebot,
que 'ns ho trastornará tot...
y vusté l' está creyènt.
¿Es dir que jo he de probar
que no vaig rébre 'l diner?
No; aixó en Pepet ha de ser
que 'm probi que 'ls vaig cobrar.
JAUME Legalment pót tenir rahó;
pro per mi es cas de conciencia.
DAMIÀ Pót duptar de la innocencia...
d' un sant; ¿qué li diré jo?
¿Créu vusté que jo vuldria
deixá aquesta cuestió aixís?...
Si no fos pe'l compromís

y 'l nou trastorn que 's monria,
desd' ara ja li asseguro...
y en fi, deixém 'ho aná aixó:
(*ab fingida enteresa*) á la Maria honro jo,
com honra vusté á l' Arturo!
JAUME (*resolt*) Miri: en Pepet marcará...
DAMIÀ (*inter.*) Fará bè!
JAUME (*molt marcat*) Si al despedirse...
la Maria vol unirse
ab l' Arturo... s' hi unirá.

ESCENA IX.

D. DAMIÀ, JAUME y PEPET.

PEPET (*que surt de repent*) May!
DAMIÀ (*ap. y sorprés*) Oh!...
JAUME (*ab enfado*) Tu!...
(*veient que vol parlar*) Calla la boca!
PEPET Oncle!... si ell... (*mirant á D. Damià ab ira*)
JAUME (*inter.*) S' hospeda aquí!
qui li falta, 'm falta á mi!
DAMIÀ (*á Jaume*) Si hi ha trastòrn, ¿qui 'ls provoca?
JAUME D. Damià... ja li he dit cla;
may á lo qu' es just m' oposito.
DAMIÀ Conformes.
PEPET (*ap.*) ¿Sufrir 'ho goso!...
DAMIÀ (*ap. y anantse 'n*) Ara ab la noya, y ja está.
(*se 'n va per la esquerra*)

ESCENA X.

JAUME y PEPET.

JAUME (*tornantli la carta*) Té aixó.
PEPET (*prén la carta y ab forçada resignació diu*)
Está bè!
JAUME L' aborreixes.
y no sabs si t'ns rahó:
y en contra del seu fill, jo
no sé si ab prou rahó 't queixas.
PEPET Oncle...
JAUME Si ells no han obrat bè,
no es motiu per tu obrar mal:
per certs fèts, hi ha 'l tribunal,
per altres, hi ha 'l cor, ó re.
Si per la tèva cosina
sènts amor, que has d' ofegar,
¿ja 'l rival has de matar?
L' irat no mata, assassina!
PEPET Sab y véu Déu que 'ns escolta
del meu cor la reccitua,
y si jo hasta 'l fi he tingut
prou calma!
JAUME Imprudencia mèlta!
Per tu he hagut de procedir
com ja may pensar podia,
y ni tu, ni la Maria
sabéu lo que féu sufrir.
PEPET Qui sènt destrossat lo cor
y hasta l' honor trepitjat,
obra com jo, si es honrat!
JAUME (*després de curta pausa*)
¿Y cóm l' entèns tu l' honor?
PEPET ¿Cóm l' entènc? de la manera
que deu entèndre 'l tothom;
jo de vustés porto 'l nom
y la infamia m' ecaspera!
Jo tinc de vustés la sang,
y que del meu cor se robi
lo mèis sant, y del oprobri
se 'm tiri á la cara 'l fang...

no hi ha vil cinisme en mi,
perquè 'm pugui habé aguantat;
per ell mateix obligat,
matà 'l debía ó mori!
Y á no haber dat ocasió
de venir vustés, encara
que 'm pesi dir 'ho, oncle, ja ara
no existiria ell. ó jo!

JAUME
PEPET Calla, fiera!
Tindrà dret
per dirn' lo que vulga...
JAUME (inter.) Acaba!
PEPET Pro 'l meu honor m' hi obligaba!
JAUME (donantli una mirada de desdénny)

¿Y quin honor es aquet
que altiu un insult recull,
fill del orgull, y no més
buscant un pretest, ja ofés,
la sang dintra del cor bull?
¿Que, apagant de cop la rahó
y la cara encenent d' ira,
tan sols venjansa respira,
convertit l' home en lleó!
¿Que, á re atenent, resolut,
sols ab sang vol rentar l' honra,
cuán lo desafio deshonra,
perqu' es fang que més embrut!
L' home qu' es honrat, ho es,
mal que pesi al desllenguat!
no hi hauria ningó honrat,
si la envidia deshonris!
Si honor t'ens, y estás tranquil
de consciencia, que la envidia,
valentes de vil perfidia,
t' ataquí ab llenguatge vil,
¿ja has d' ocassperarte y, sens
duptrar, jugarte la vida?
¿quedaras tot de seguida
ja ab més honor del que t'ens?
Lo que farás es fèr créuror
que 'l tèn honor dependéix
de l' altre, y per lo mateix
mort á 'ls tènus peus lo vols véuror;
ó bé vindris á prolar
que l' honra es com una herencia,
y que, matant sens consciencia,
del mort la vénis á heretar:
que, á no fèr 'ho aixis, may més
per tu sol honra tindris,
y al fi á demostrar vindris
que qui més mata 'n t'è més!
Si vingues l' honra á sé així,
del mon enter per afront,
l' home més honrat del mon
llavors seria 'l butxí!

PEPET Per més, donchs, que 't causi esglay,
si per tu l' honra es aixó,
desde ara 't juro que jo
no 'n tinch, ni 'n vull tenir may!
JAUME (ab resignació) Correnté... no hi tinch que dir res,
y me 'n iré lluny y sol!

JAUME No es prou anarte 'n !...
PEPET ¿Qué vol' !...
JAUME ¿Qué?... que no tornis may mes!
PEPET (ab amargura) Sent la Maria casada...!
JAUME Ni casada, deus tornar!
¿Li vols la dita robar,
dièntli amors altra vegada!

PEPET Oncle!... (altiantse ab dignitat)
JAUME (més altiu) ¿Qué! (despres d' una petita pausa,
habent en Pepet quedat dormint) Negar no pòts
que aixó á sucuhir tornaria!...

Dèixa en pau á la Maria,
y dèixa 'ns en pau á tots!
PEPET (ab la resignació del home que ha perdut tota es-
peransa, y victima de las circunstancias, pro ab
l' entensa de la seva innocencia)
¿Vusté ho vól!... aixis será!...
pro de tot lo que sucuhéixi...
desde ara li dich, no 's quèixi!...
en Pepet tranquil está!
JAUME Pues, aixis, tots ho estarém!...
Val més de lluny estimarte,
que no de prop empenyarte
en que, per ingrat, t' odiém! (se 'n va)

ESCENA XI.

PEPET.

Dèu... de Dèu!... ¿Aixó á mi 'm passa,
tenint tanta y tanta rahó!...
Surtiu, llágrimas!... Cal!... 'l plor
á dintra del cor se 'm glassa...
y m' ofèga 'l foch del cor!
¿Cóm encara he de sufri
que se 'm tira á sobra així
la culpa... y l' odi!... per Dèu,
que si dónch vól al cor més,
no sé qué será de mi!
No!... Fora, d' una vegada,
tant sufri y tant aguantar!
la esperansa es ja acalada,
y en lo cor quèdi enterrada,
fent lo cor d' etern fossar! (al mateix moment
que va á desaparèixer, surt Maria que 's dirigeix
á n' ell y 'l deté)

ESCENA XII.

PEPET y MARIA.

MARIA Pepet!...
PEPET ¿Tu!... (girantse y ab despit)
MARTA Escolta!... ¿Vols que jo, resolta...
PEPET (inter.) Maria... es tot inútil!...
MARTA No, Pepet!...
PEPET He apurat fins l' estrém la mèva calma!...
He guardat atencions hasta l' estrém!...
(ab desespero)
Sòm, dins la dignitat, un miserable,
si no arranco del cor hasta la fé!
MARTA ¿Qué dins!... calma 't y escolta 'm!...
PEPET No, Maria!...
¿Per ventura puch jo del amor tèn
esperarne ja res?...
MARTA De cor t' estimo!...
PEPET Sè que in' estimas; pro aburrirme déus!
MARTA ¿Es fill del desespero lo que parlas!
PEPET No ho erogas; es sols fill del meu deber!
MARTA Oh! no! no te n' irás!... no vull que marxis!...
Tu, m' estimas!... t' estimo jo també!...
y sent la vil intriga descuberta,
lo nostre amor, Pepet, coronarém!
PEPET ¿Tens tu esperansa?...
MARTA Si; 'n tinch, y fundada!
PEPET Maria, es ilusió; no erégas res!
MARTA ¿Perqué!... ¿No sabs de cert que jo á un altre home
que tu, no 'l puch voler?... ¿No sabs de cert
que no es lo mèu cor ja, 'l de la cosina?...
¿que tu ets lo pur imán y jo l' acer?
PEPET Es tot en va!... M' estimas, obcecada,
perque eréus que t' estimo jo també...
y no es vritat!...

MARIA (aterrada) ¿No ho es!...
 AIXIS DÉUS CRÉURE 'HO,
 PEPET cuan fins lo méu honor... orgull sols es!...
 Cuan, diénte amors, la pau per sèmpre 't ròbo!...
 Cuan ni siquiera 'l mèu deber conèch!...
 ¿Qué més encara vòls que t' anyadèixi,
 si, per ingrát, d' aquí se 'm despedèix!

MARIA Lo qu' es precis, Maria!...
 PEPET Tu, lo matèix que tota, despreciar'm déus!...
 Sòm sols un orgullós!... un miserable!...
 Lluny jo, seràs felis!... per sèmpre á Déu!
 (se 'n va á la casa)

MARIA Ah!... (se deixa còurer sentada en una de las pedras de la font, plorant amargament, cuan aparèix l' Arturo pe'l fondo esquerra)

ESCENA XIII.

MARIA y ARTURO.

ARTURO Maria... (acostantse á n' ella)
 MARIA (ab despit) Oh!... ¿Tu!...
 ARTURO ¿Qué t'èns?... ¿Qué ploras?... ¿Qué vòls de mi?... respón.

MARIA (ab amarga sonrisa) ¿De tu, jo?... res!
 ARTURO Pro, dona, en-calma pòsa't, y desterra la pena del tòu cor. Tu ja compréns que ha estat per tu, si hasta he esposat la vida: l' amor es noble; 'ls celos son rastres! com á costí que t' es... encar 'l estrimo: mira si 'l mèu amor per tu es inmèns!

MARIA (alsante) ¿Y desde cuan tan generós te mostrás?...
 ARTURO ¿Tan noble amor sènfa tu?...
 MARIA ¿Ho duptas, pot ser?

MARIA Voldria que 'm diguèsses... si sàbs dir'm 'ho, lo qu' entèns per carinyo verdader.
 ¿No sàbs tot 'hom que 'l llop també á l' ovella perseguéix?... ¿que 'l estimi ningú créu?
 ¿Cròus per ventura tu que pòt confondre 's per l' aroma la flor que pura créix, ab l' ofensiva solapada ruda, ni pel ocell, ab l' aligarrada serp?...
 Del matèix modo, donchs, se deixa entèndrer l' afecte cuan es pur, y cuan no ho es!...
 Tindrás d' un cor qu' estima los paraulas, pro no tindrás jamay 'l sentiment!

ARTURO Maria!... ¿Qué t' he fet, porque així 'm tractis?...
 MARIA ¿Perqué 'm jutjas tai mal?...

MARIA Y no 't sorprén, do obstant res de 'l que 't dich!... No!... sols te pèsa que haja las lévas miras descubert, y retxasi un amor, qu' es tot mentida, fundat únicament en l' interès!
 Mira, si pòts negar lo bè que 't jutjo: no es precis que confessis que 't conèch!
 Massa sàbs tu que una paraula dada corresposta deu ser de bona fé; y no pòt escigir 'l cumpliment d' ella qui créu qu' es estimar fingi y ser terch!...
 Si 'l si t' he retirat, ha estat per sèmpre! per tu ja la Maria no existèix! (se 'n va)

ESCENA XIV.

ARTURO y D. DAMIÁ.

ARTURO Aixó ja no t'è remey! (fa que se 'n va)

DAMIÁ (detenintlo) Vin' aquí, cap de mussol!

ARTURO Pare!...

DAMIÁ Res; t'èns la desgracia de fèr 'ho malament tot.

ARTURO Pro si ella...
 DAMIÁ (inter. y presentlo per un bras) Vina, 't dich! deixax't de romansos y cansins.
 ARTURO Pro, ¿qué vòl fèr?
 DAMIÁ Ja ho veurás.
 (se 'l ne dà per la dreta)

ESCENA XV.

RITA y JAUME (per la esquerra.)

RITA No, Jaume, no; y á cap sòm. Es precis que aixó 's resolga del modo que correspon, y sens esperar ja més; que no 'ns fa pas cap favor.

JAUME Aixó desitjo també; pro ¿quina es la solució més acertada?... ¿L' Arturo, ó en Pepet, ó cap de 'ls dos?

RITA ¿Qui s' ha de casar, tu ó ella?
 JAUME Ella, si es digne ell de tots;

si ha de fèrse desgraciada y ha de donar 'ns nous trastorns, es primer la pau de casa, es primè 'l nostre bon nom. Per casada arrepentida, soltera estarà millor.

RITA Jaume, no dich que discòrris malament; pro aquestas ràbòs que ara donas, si algun dia te 's hagües donadas jo, ¿las haurias escoltadas? Si ella no 's escolta, donchs, tampoch ara, y sols desitja seguir 'l impuls del sèu cor... ó no 'és prou just, ó no digas que com á pare la vòls.

JAUME Es dir, donchs...

RITA (inter.) Que si l' estimas,

ab ella 's déu tractat aixó. No vuldrás sacrificarla, dantli aquest ó aquell espòs, ni vuldrás que ofegat d'oga per sèmpre 'l crit del sèu cor.

JAUME Aixó may.

RITA (inter.) Estém conformes. (Jaume vòl parlar y ella 'l priva dient) Res més; ja n' hem parlat prou. (fa que se 'n va)

ESCENA XVI.

RITA, JAUME y PEPET (de la casa.)

PEPET Un moment. Per l' equipatge vindrán demà 'l mati.

JAUME ¿Qué!

PEPET Oncle... Avia... á despedirme vinch, y marxo ara matèix.

RITA Pepet!... ¿Y aixó?...

(donant una mirada á Jaume)
 JAUME No puch pas privarli jo.

PEPET Diu mòlt bè!...

RITA (ab intenció) Ja ho entèndch!

PEPET Antes d' anarme 'n,

permetin un bòn consell.

La Maria, ara ni may

podrà á l' Arturo voler;

y demà l' aburriria,

encar que avuy 'l estimés.

Lo que he dit de D. Damiá,
póden créur 'ho, perqu' es cert:
si han de cumplir la paraula,
lo que 'ls dich pensin primer.
Jo á D. Damiá 'l puch fèr pérdrer,
si vull acudí á la llei,
que á qui tanta rahó li sobra,
li sobrarán documents:
pro, perque vustés comprenhan
l' abnegació del cor mèu;
perque may ni traslluhí 's pugan
los motius del rompimènt
de l' Arturo y la Maria,
jo 'm daré per satisfet
de D. Damiá; y sent á América,
jo per ell ho arreglaré,
satisfènt al mèu company
la part sèva ab diners mèus.
No m' importa un punyat d' or
mès ó menos, ni 'm fa res,
ni pretinch casarm' ja ab ella,
lo que vull salvarla d' ella.
No dirán que sign egoisme
ni envidia lo que 'l cor sent,
ni orgull, celos, ni venjansa;
es que l' estimo com déch;
es que se sacrificarme,
per salvar nostra honradés!

JAUME Pepet... pots fèr lo que vulgas;

jo en aixó, no t' hi dich res.

PEPET Avia... (*allargantli la ma per despedir-se*)

RITA (*donant una mirada á Jaume*)

Espera't; ants d' anarte 'n,

també 't vull doná un consell.
Cuan te 'n vajas d' una casa,
com fas ara... per molt temps,
no ho fassis, sens despedirte
de tothom enterament;
y si véus édre una llágrima...
dontli 'l valor que meréix!

PEPET Ma comprénch!... De la Maria
me n' he despedit també.

ESCENA XVII.

DITS y ARTURO.

ARTURO Pro ho de mi. (*al mociment que fan tots de sor-*

presa, anyadéix) Ho ho sentit
tot; ja no es precis res més.
May un fill acusa á un pare;
may podré acusar jo al mèu.
Si es cert lo que vusté diu,
jo sabré cumplir per ell,
y en cambi, sols hi demano
que ningú 'n sèpiga res.
Pro si arriba á ser mentida...

PEPET Entre familia no 's mient!

RITA Arturo!...

ARTURO Senyora Rita...,
(*á Jaume*) y com á pare vusté
de la Maria, ja póden
obrar per mi libremènt.
Ni ella 'm volí, ni la meréix;
sòm jo 'l que aquí 's despedéix.

JAUME Es dir que...

ARTURO (*inter.*) Si senyó, y sento
lo molt que han suferit vustés.

ESCENA XVIII.

DITS y D. DAMIÁ y luego MARIA.

DAMIÁ T' has explicat com un ase!
Tan tan bè, volí dir benyét!

JAUME D. Damiá...

DAMIÁ Si senyor, si!

ARTURO Pare!...

DAMIÁ T' has lluhit!

RITA Ja ho véu!...

DAMIÁ Prou, y ella també! (*per Maria que surt*)

PEPET Ah!...

RITA Maria,

vina.

MARIA No han de dirne res.
(*á l' Arturo*) Si t' he dit que no t' estimo,
tampoch m' estimas tu gèns,
y no vull marit que 'm vulga
per conveniencia no més,
encara que, sent casada,
no 'm dèsses cap sentiment;
y si per desgracia, Arturo,
lo carinyo verdader
que has suposat que sentias
per mi, veges que fós cert...
t' asseguro...

DAMIÁ ¿Qué assegurás?

MARIA Lo que li he dit, y sab bé;
qu' ell sé 'l mèu marit podria,
pro no, sent fill de vusté!

JAUME D. Damiá...

RITA Maria...

ARTURO Pare...

DAMIÁ Aixó explicació meréix!
Ja se que aquí se m' acusa;
(*mirant á Pepet*)

pro no ho farán devant mèu!

PEPET ¿Perque no, si tan s' hi empenya?

DAMIÁ Pues, bueno, si; vull saber

que pot dir!... Parli!... pro dóna

una proba convincent. (*ansietat en tots*)
PEPET Oh!... (*sabent que de moment no pot dir-la*)
las hi donaré!

DAMIÁ Ara!...

Aquí mateix!...

PEPET No!...

DAMIÁ Ja ho créch!...

(*á tots*) ¿Ho véhen?... calumniá es fácil
al home més ignocènt!
Y no li demano jo ara
satisfacció aquí, perque...

ESCENA XIX:

DITS y D. AGUSTÍ (*per la dreta.*)

AGUSTÍ (*inter.*) Perque 'l declara culpable
aqueit bulletí! (*mostrantlo á tots*)

DAMIÁ (*aterrat*) Oh!...

PEPET (*animat*) Oh!...

JAUME y ARTURO ¿Cóm!...

RITA y MARIA ¿Qu' es!

AGUSTÍ Que habentse trobat los llibres
de ca'n Sutin, dá 'ls noms de 'ls
que han cobrat llettras, cantantos
perque ho declarin, y hi es ell
per vint mil duros.

PEPET ¿Cert!...

DAMIÁ (*sent lo cor fort*) Fals!

AGUSTÍ (*mostrantli*) Llegeixi!

(mostrant-li un altre) Y ara en aquet,
li vè un auto de preso,
per mil estafas que ha fet.

DAMÍÀ Aixó...

AGUSTÍ (inter.) Es aixó!

ARTURO (ap. y avergonyit) Quin afront!

DAMÍÀ Ja 's veurá! (se 'n va pel fondo)

AGUSTÍ Si. ja fa bè!

ARTURO (á tots) Jo 'ls suplico...

RITA (inter.) Vagi, y siga
sèmpre home de bè y res més.
(Arturo se 'n va)

ESCENA ÚLTIMA.

RITA, MARIA, JAUME, PEPET, D. AGUSTÍ y luego BARDÒ.

MARIA Avia...

RITA Ja es fora, Maria.

PEPET Oncle...

JAUME Pepet... Mare...

RITA ¿Ho véus,

Jaume?... resó! ara.

BARDÒ (desde 'l rastillo) Xóo!...

TOTS ¿Qué!... (ceyento que vé corrent)

BARDÒ Venen civils, corrent!

TOTS ¿Cóm!...

BARDÒ

Mirin!... (senyalant pel fondo dreta)

TOTS

Oh!... (giran la cara esclamant)

BARDÒ

Ja han fet pesca!...

AGUSTÍ Quin senyor... que 'l portan prés!

Créch que la mèva missió

ja es completa: hi sòm de més.

Maria... fora ja pena.

Si marxa, salut, Pepet.

JAUME Mare... créch que tots tenim

un desitj y un pensament.

Maria... Pepet...

RITA

(á Agustí) Qu' estenga

ara 'ls capitols per ells.

AGUSTÍ

Aixis ho créya.

PEPET

Maria,

serém felissos.

MARIA

Ho créch.

RITA

La dignitat, no en fèr gala

de ser digne consistéix,

siñó en serbo y en callarbo:

y penséu que tot, fills mèus,

tè 'l sèn mercent un dia;

qu' en tot hi ha LA MA DE DÉU.

FI DEL DRAMA.

MON DE MONAS

COMEDIA EN UN ACTE, ORIGINAL Y EN VERS;

estrenada ab gran èxit en lo Teatro del Olimpo de Barcelona, en la nit del 12 de Maig de 1872. per lo benefici del primer actor y director d' escena D. Francisco Comas.

REPARTIMENT.

Personas.

ROSETA.
AGUSTI.
CRISTOFOL.
D. FIDEL.

Personas.

AMBRÓS.
SEBASTIÁ.
BALDIRI.
MATEU.

Personas.

PERE.
MIQUEL.
UN AGUACIL.
UN SERENO.

L' acció té lloch en un poble curt del baix Ampurdá y en nostres dias.

ACTE ÚNICH.

Una barbería de poble: al fondo la porta del carrer, tancada per unas ventallas verdes; á la esquerra la escala de pujar al pis; sota la escala y de cara l' espectador un armari; en primer térme una porta: en la paret del fondo dos prestatges de fusta ab capses de boias de sabó; en las otras duas parets alguns cuadros y un mirall; en mitj duas cadiras de brassos, y tot voltant de la botiga un banch corrit de fusta per séurer los parroquians: tot lo moblatge ha de ser vell y pobre: del sostre penja una gavia ab un canari dins.

ESCENA PRIMERA.

SEBASTIÁ, BALDIRI, MATEU, PERE y MIQUEL, (ab una navaja y una pedra d' afinar cada un, y cantant qualsevol cosa, sens ordre ni concert) luego AGUSTÍ (per la esquerra.)

AGUSTÍ A fé si no sòu tots boits!...
A véurer si callaréu!...
SERAS. Y es clar! Que calléu, os dihen!
BALD. (als altres) Que calléu!
MATEU (id.) Callém!
PERE (á Miquel) Callém!

MIQUEL Callém!
AGUSTÍ No 'm fa ros que 's canti, ni que 's xiuli; pro fe 'l fèt. ¿Ja heu acabat d' afinar?

TOTS Si senyor.

AGUSTÍ Bravo, corrents; aixó m' agrada; que al menos no 'ns pugan dir mals barbers; que 'l fèr mal, foras vegadas, de la navaja provè; y navaja que fa mal no pòt may aná á repel, y las mèvas vuy que vajan tan pel dret com pel revés, y tan per munt com per vall, per la cara y pel clatell, y que 'l parroquiá s' adormi de la navaja als xiulets, imitant, mentras repela, lo cant dols d' aquest aucèll. (senyalant al canari de la gavia)

BALD. Oh, aquesta... (senyantli la seva navaja)
PERE (id.) Oh, aquesta...
MATEU (id.) Oh, aquesta...
MIQUEL (id.) Oh, aquesta...
AGUSTÍ (trayentals de devant) Bè, bravo, bè.
BALD. (torçant) Irá fina.

PERE (id.) Fina. Fina.
 MATÈU (id.) Fina. Fina.
 MIQUEL (id.) Fina.
 AGUSTÍ (apartantse) Finas! ja ho entench!
 SEBAS. Semblén burinots! Al diable!
 AGUSTÍ Oy tal! Vaja, despatxém!
 Descú pedras y navajas
 y espolsébo tot, béu net.
 (tots van a deixar las navajas y las pedras d' afi-
 nar al armari de sota la escala)
 Cuan los veig tan poch senderi...
 vaja, 'm fan veure 'ls ulls verts;
 y ho tiraria á rodar...
 sinó que ho he menester. (Baldiri, Pere, Matèu
 y Miquel espolsan los banchs y las cadiras y don-
 nan quatre cops d' escombra per terra ab molta
 precipitació. Sebastiá acostantse á Agustí y do-
 nantse importancia de bèn fadrí li diu)
 SEBAS. ¿Vusté á mi... 'm tè de confiança,
 senyó Agustí?
 AGUSTÍ Si; ¿perqué?
 SEBAS. Perque jo, aquesta botiga,
 pel interés de vusté,
 me la miro com á propia,
 y li poso tot l' interés.
 AGUSTÍ Bravo, Sebastiá! home, bravo!
 SEBAS. Ja ho sab; miri, jo so espres
 per portar bè una botiga;
 que sent 'hi jo... hi so, y ros més.
 AGUSTÍ Bravo, Sebastiá! bravo, home!
 No sent 'hi jo... tu mateix. (Sebastiá se 'n va ab
 los altres y 'ls ajuda á espolsar y escombrar)
 Aquet xicot... re, es aixó;
 bè prou que se li conéix.
 Aixis, aixis, forsa fressa
 y forsa pols!... Arreguéu.
 SEBAS. Aixó es lo que jo pensaba.
 Ca, si un no hi fos.
 AGUSTÍ Es bèn oert.
 (Sebastiá entra y surt luego de la porta de la es-
 queira ab la regadora y rega)
 Ah, Baldiri, prén lo gerro,
 navaja, vassina y plèch,
 y vés á afeytar l' alcalde.
 Au!
 SEBAS. De seguida, enllestéix.
 BALD. Es que...
 SEBAS. (inter.) Res!
 BALD. Es que...
 AGUSTÍ (id.) No hi ha
 es que! Sigas diligent!
 Prén una navaja bona,
 bèn fina; prén n' un parell,
 porque vajas més segur
 de poguerlo afeytar bè. (Baldiri se 'n va al ar-
 mari y Sebastiá deteniéndose li diu)
 SEBAS. Espera't; jo vuy donartelas.
 AGUSTÍ Aixó m' agrada.
 SEBAS. (trau duas navajas y un plèch y donant 'ho á Bal-
 diri: per las navajas) Té. (pel plèch) Y tè.
 Prén la vassina y 'l gerro. (Baldiri ho prén y po-
 santse 'l plèch sota 'l bras esquerra y la vassina
 y gerro á la ma, se 'n va depressa, acompanyant
 ab lo bras dret lo moviment de las camas)
 AGUSTÍ Atúra't! Que vas revènt.
 BALD. Si diu que corri.
 SEBAS. Ara 't diu
 que t' aturis.
 AGUSTÍ Just! ¿Compréus?
 Escólta, que tinch de fer-te
 duas reflexions ó tres,
 que no es fèr cualsevol cosa

la feyna que vas á fer.
 Te 'n vas á afeytar... l' alcalde!
 no 'l tallis, per 'mor de Dèu!
 que tallar á un primé alcalde
 seria tallá al govern.
 Sobre tot, tractat' ab modos;
 y no parlis massa, ¿ho sent's?
 Barbers y arrauca-caixalis,
 per parlar massa 'ns perdém.
 Ah, cuan lo remullis, mira
 de no tirarli pas gens
 d' ayga coll avall; recordate 'n;
 qu' es cosa que sab molt grèu
 haber d' anar moll de panxa.
 Y no li estiris la pell
 així ab la ma; no li fassis
 fèr gayotas, qu' es molt lleig,
 sobre tot, per un alcalde,
 y liberal y dels fermas.
 ¿Ho tens outés?

BALD. Si senyor.
 AGUSTÍ Donchs, ja estás instruit; ves.
 Ah, tu!... Recados.
 BALD. ¿Recados?
 SEBAS. Recados del amo!
 BALD. Ah! (se 'n va)

ESCENA II.

DITS, menos BALDIRI.

AGUSTÍ Res,
 se 'ls hi ha d' explicar bè tot:
 son xicots sense talent!
 d' hont no n' hi ha...
 SEBAS. No 'n pot rejar.
 AGUSTÍ Bravo, home, precisament.
 ¿Ja está arreglat? (als altres)
 PERE Tot.
 MATÈU Tot.
 MIQUEL Tot.
 AGUSTÍ Ja podéu surti á passeig
 un rato. ¿Tots?
 PERE ¿Tots?
 MATÈU ¿Tots?
 MIQUEL Tots?
 AGUSTÍ Tots!
 Ja 'm quedò jo.
 SEBAS. Y jo.
 AGUSTÍ Aixó es.
 Ah, tu, Miquel, Matèu, Pere...
 Pere, Matèu y Miquel!
 PERE Mana. (tornant)
 MATÈU Mana. (id.)
 MIQUEL Mana. (id.)
 AGUSTÍ Mano!
 y mano que no esperéu
 al vespre á tornar, ¿sentiu?
 PERE Bè. (anantse 'n)
 MATÈU Bè. (id.)
 MIQUEL Bè. (id.)
 SEBAS. Cè, dè!
 AGUSTÍ Efe, gè!
 SEBAS. Hatxa, jota, eme y zeta!
 AGUSTÍ Aixó es; semblan ximplets.

ESCENA III.

AGUSTÍ y SEBASTIÁ.

SEBAS. ¿Y donchs, com está l' assumpto?
 AGUSTÍ ¿Qué, del estanch?

SEBAS. Si.
 AGUSTÍ Ay, fillat,
 se 'l dia que me 't van pèndrer,
 cuan me 'l tornaràn, no ho se.
 Sèmpre que obro aquest armari
 recordo ab mòlt sentiment
 que hi tenia 'ls plèchs dels puros,
 cajatillas y libretes,
 sellos y capses de mistos,
 polvo de frare y rapé,
 y ploro sols al sentir
 l'olor qu' encar despedeix.
 SEBAS. ¿Pro D. Fidel no s' hi empenya?
 AGUSTÍ Oh, jo ho crèch, sort ne tindrè.
 SEBAS. Y es mòlt just; que un militar
 retirat, sèmpre mereix
 millor que un altre un estanch,
 qu' es empleo de govern.
 AGUSTÍ És clà, aixó es lo que dich jo:
 jo he estat sargento primer
 y... mira, soch del any sis,
 tinch xeixanta cinch anys fèts;
 als divuyt vaig entrar quinto,
 y 'n vaig tenir sort: perque
 sabia un poch d' afeytar,
 me varen nombrar barber
 del batalló, y tot en massa
 vaig afeyta 'l jo, ¿compréns?
 y no 'm van faltar may cuartos
 y 'm vaig fè... un barbè escelènt!
 SEBAS. Y... ¿va tallar gayres galdas?
 AGUSTÍ ¿Si 'n vaig tallà?... á reguitzells!
 bè, veuràs, 'ls soldats ray,
 encara que 'ls fès mal bè;
 com que no poden queixarse,
 perque 'ls claván al arrest...
 y aixis, mira, sense por,
 més que 'ls hi llevès la pell;
 aixó si, al costat la bossa
 de las desfilas, y ferm,
 rist y rast, sense torbarm 'hi;
 que rajaba sanch, ca, res,
 flast, un grajap de desfilas
 y sèmpre endevant aúen:
 que feyan una ganyota,
 cop de navaja al revès
 y ala qu' es din y ja esté;
 vinga un altre, y lo mateix,
 cop de ciego, y flast, desfilas,
 y pim, pam, y ja estí llest,
 y vinga un altre, y un altre,
 y déu, dotze, y vint, y cent,
 y en menos de duas horas
 deixaba 'l batalló euter
 fèt una carniceria
 sense pell y sense pel.
 SEBAS. Pobros soldats, quina gresca.
 AGUSTÍ Jo anaba por feyna, ¿entèns?
 SEBAS. ¿Y 'ls gefes també s' hi fiaban?
 AGUSTÍ Oh, 'ls gefes, ja es diferènt.
 SEBAS. ¿No 'n va afeytar may cap?
 AGUSTÍ Mòlts;
 pro hi posaba tot lo seny,
 y... aixó si, mal m' estí 'l dirho,
 mirantm 'hi... ho féya mòlt bè!
 SEBAS. Oh, ho crèch.
 AGUSTÍ Mira, jo he afeytat
 comandants y coronels,
 brigadiers y generals,
 y hauria afeytat... al rey
 su magestat que Dios guarde,
 si haguès sigut conveniènt.

Jo he afeytat Cárlos d' Espanya
 á Lleyda, l' any vintiet;
 á en Zurbano á Barcelona,
 á Solsona á l' Ametller,
 á l' Alvarez á Girona,
 á en Castanyos á Berglén,
 á l' Espartero á Vayra,
 y á en Prim, Déu lo tinga al cel.

SEBAS. Prou, no ho dupto pas.
 AGUSTÍ Oh, jo,
 lo mèu ofici l' entèch:
 desde que vaig surtir quinto,
 ja 't dich, sò un barbè escelènt.

ESCENA IV.

DITS y ROSETA (per la escala ab alguns plèchs d' afeytar,
 nets y planxats.)

ROSETA Tinga, pare, 'ls plèchs.
 AGUSTÍ Bè, clavó:
 sòn blanchs com un glop de llèt
 y bèn planxats ¿eh? (á Sebastia)
 SEBAS. Tè rahò.
 AGUSTÍ Oh, si ella vól, ho sab fèr.
 ¿No reparas quina gracia.
 tè en tot? Re, es com jo, ¿compréns?
 ROSETA Jo crèch que 's burlan de mi.
 AGUSTÍ Si t' alabem, ¿eh?
 SEBAS. Jo ho crèch.
 AGUSTÍ Y en fin, ja 't dich jo, Roseta,
 que poden estar contents
 los parroquians, no s' afaytan
 pas ab plèchs millor que aquets
 ni en Bismark, ni en Garibaldi,
 ni en Napoleón, ni en Guillèm.

ROSETA D' en Garibaldi, tè rahò.
 SEBAS. Perque dá barba.
 AGUSTÍ Ja ho sè;

y si 'n dú, aquet ray, que 'n dúga,
 no es pas cap parroquia mèu.
 Alguns que n' hi ha al pobre sènto
 que 'n portin; jo fos govern.
 Ja diu bè 'l Rectó, 'ls que portan
 la cara bruta de pel
 y 'l cabell larch... no t' agradin.

SEBAS. Oh, es bèn cert.
 AGUSTÍ Vaya, si es cert.

Bigoti, pera, patillas,
 tot aixó, bueno, està bè;
 pro portar tota la barba...
 no més està bè als barbers.
 SEBAS. Està mòlt lleig no afeytarse.
 AGUSTÍ ¿No véus que no hi palém res?
 (mentras Agustí posa 'ls plèchs al armari, en Se-
 bastia s' acostá á la Roseta y li diu baix)

SEBAS. Voldria parlar-te.

ROSETA Espera

que se 'n vaja.

(al obrir l' armari) Ejém! ejém!

ROSETA Jesús!

SEBAS. Jesús!

AGUSTÍ Quina olor!...
 Ah, gracias. Quina olor!... Re!... (tancant l' ar-
 mari) Pòrtame 'l barret, Roseta,
 me 'n vaig a ca 'l serraller
 á veurer si m' ha adobat
 ja 'l relojge.

ROSETA (á Sebastia) Se 'n va. ¿ho véus?
 (entra y surt luego per la esquerra ab lo barret)

AGUSTÍ Si vè algú, Sebastia...

SEBAS. Déixi. 11

AGUSTÍ Afayta 'l bè; tu matèix.
 ROSETA ¿Ja tè cuartos? (*allargantli 'l barret*)
 AGUSTÍ (*mirantse à la butxaca*) Ah, tè rahò.
 Si, ja 'n tinch: encara qu' ell
 s' ho fa pagar: ¿cuant diriau?
 SEBAS. ¿Mòlt car?
 AGUSTÍ Mòlt!
 SEBAS. ¿Dotze rals?
 ROSETA ¿Déu?
 AGUSTÍ Dos!
 SEBAS. ¿Y es car?
 AFUSTÍ Si! Mès barato
 seria per un, digném.
 Jo sapigués adobarme 'l,
 ho faria... de franch.
 SEBAS. Oh, bè,
 ¿lo de vusté?
 AGUSTÍ Se suposa;
 ¿donchs 'ls dels altres, benéyt?
 Dèixa 'l barret. (*prenentli*)
 ROSETA Tinga.
 AGUSTÍ (*posantse 'l*) Bravo.
 Si vè algú, èts tot sol, ¿m' entèns?

ESCENA V.

DITS y AMBROS (*ab lo diari la Crónica de Cataluña y molt enfadat.*)

AMBROS ¿Ahònt vas?
 AGUSTÍ Ola, Ambros: ¿que vèns?
 AMBROS No!
 AGUSTÍ Sembla qu' estás cremat.
 AMBROS Mòlt!
 SEBAS. ¿Qué tè?
 AGUSTÍ ¿Y donchs?
 ROSETA ¿Qué li passa?
 AMBROS Lo que 'm passa... Dèu ho sab!
 AGUSTÍ Bè, parla.
 AMBROS Que vius molt fort!
 AGUSTÍ ¿Jo? ¿qué hi ha?
 AMBROS ¿No has vist que porta la Crónica?
 ¿No ho has vist? Qu' èts cap-sigrany!
 AGUSTÍ Si tu la tènς ¿cóm volias
 que jo la llegís?
 AMBROS Ah! ja!
 ¿que no tènς llegir? podias
 demanàrmela, papà!
 SEBAS. ¿Hi ha alguna mala noticia?
 AMBROS Trons y llamps y tempestats!
 AGUSTÍ Bè, ¿qué diu?
 AMBROS (*posantli devant*) Tè, obra bè 'ls ulla!
 AGUSTÍ Dèixa. (*anant per pèndrerli*)
 AMBROS (*acostantli mès*) Aquí! llegèix, si sabs!
 No porta res per nosaltres,
 que això es lo que fa cremar!
 Trenta nombraments distints!
 Trenta! ¿ho sents? oh, 'ls he contats!
 No sè com no l' he esquinada!
 Tè! — Se ha venido en nombrar...—
 etcetra! una professò
 de jutjes y de fiscals,
 de ingeniers, gobernadors,
 de metges de sanitat,
 d' atministradors d' aduanas,
 de vistas, d' auxiliars,
 de directors d' oficinas,
 d' empleats de tots los rams,
 de carrils, de carreteras,
 d' empresas d' aygua, de gas...
 fins porta 'l butxi de Burgos;

y algun dia hi posarán
 al campaner y al sereno,
 y en mitj de nombraiments tants
 no hi ha per mi 'l del corrú
 ni ha per tu 'l del estanch!
 Ja ho véus, ja ho véus, Agustí!...
 ¿De qué serveix derramar
 la sang en mitj dels perills!...
 si vòls guanyá un tros de pa
 has de pelar barbas; tot
 un militar retirat.
 Sargento primer de línea,
 y jo... un tambò major! Ah!...
 Patria!... Patria!... Ingrata sempre
 pels fills braus!... pels hòmens grans!
 Bè, ja veurás, no t' alteres...
 AGUSTÍ Tu tènς sang de peix!
 AGUSTÍ Veurás...

D. Fidel encara abir
 va dirme...
 AMBROS (*inter.*) Si, sí... babú!
 refia't de D. Fidel,
 ja pots bèn encanyonar!
 AGUSTÍ M' ho ha promès...
 AMBROS (*inter.*) ¿Y de promesas
 d' hòmens polítics has cas!
 AGUSTÍ M' es un amic...
 AMBROS Sí, un amic,
 que 'l coneixas... fa mitj any!
 Tothom ho es d' amic avuy;
 abur amigo, y ja está.
 AGUSTÍ Va vení al poble poch antes
 de las eleccions, com abs...
 AMBROS Si, y á n' ell déu en Cristófol
 lo se' alcalde.
 AGUSTÍ En aquí vaig.
 Y á tu 't va fer secretari,
 veým de que 't pots queixar.
 Un home com D. Fidel,
 d' influencia y liberal,
 no podiam dignostarlo;
 diu alcalde aquet; pues, áu!
 y vam da 'l vot á en Cristófol,
 y tu també li vas dar.
 AMBROS Sí!...
 AGUSTÍ Y D. Fidel, agraht
 de nosaltres, al instant,
 al véurer que t' habian prés
 lo corrú, y á mi l' estanch,
 va promé'trens que molt prompte
 nos lo faria tornar.

AMBROS Per això tant!
 SEBAS. Oh, las cosas
 de palcio...
 AMBROS (*inter.*) ¿Ahònt vas tu!
 SEBAS. Es clar,
 van despacio.
 AMBROS Van...
 AGUSTÍ (*inter.*) Despacio!
 si senyó, ell ha bèn palcio!
 ROSETA Pro que 'n trahuen d' enfadarse.
 AGUSTÍ Calla, fu!
 AMBROS Tu has de callar!
 AFUSTÍ Tu! Ambros!
 AMBROS Tu, Agustí! Y tu, y tu!
 AGUSTÍ Oh, sinó que m' èts germá...
 Re, escolta, ¿vòls una proba
 bè bona de l' amistat
 que jo tinch ab D. Fidel?
 Jo encar tenia l' estanch
 quan ell va vení aquí 'l poble.
 AMBROS ¿Y bè, qué?

AGUSTÍ Venia á buscar
lo tabaco á casa, ¿ho senta?
Y no ho dich per alabarm'
encara 'm déu setze puros
de tres, quatre de mitj ral,
dos cajattilas de cinch,
un full de paper sellat,
tres llibreta del magaterio,
dos cuadernillos del blau,
y una capsa de cascante,
que tot plegat val nou rals:
cuan no m' ho ha pagat ensara,
véyas si n' hi ha d' amistat.

AMBROS ¿Éts barbè y téns tauta llana?...
AGUSTÍ ¿Qué vóls dir?
AMBROS Qu' estás malalt!
AGUSTÍ ¿Jo malalt?
AMBROS (*dantli un colp al front*) De aquí ¿enténs?
AGUSTÍ Cóm!

ROSETA Deixi'l estar.
SEBAS. Li diu boig.
AGUSTÍ Cóm!...
AMBROS Boig y burro,
perque 't deixás albardar!
Refia't de D. Fidel,
ja pòts bèn encanyonar!...
ja pòts dirli cuan lo véjas,
que 'l clatèll jo 'l tinch pelat,
y ab mi no hi cònti per fer
ni alcaldes ni diputats! (*se 'n va*)

ESCENA VI.

AGUSTÍ SEBASTIA y ROSETA.

AGUSTÍ Ara estich fòt una pólvora!...
(*posantse las mans al costat esquerra*)
Tòt això d' aquí 'm fa un mal!...
(*á Sebastia*) Toca... Toca! (*á Roseta*)
SEBAS. Jo ho créch.
ROSETA Bè,
dèixiho córrre.
AGUSTÍ Oh!... sòch capàs
d' embestirlo y de... Sinó
que... no m' está bè.
ROSETA Y es clar.
AGUSTÍ Quin geni tè aquest Ambros,
més malehit!...
SEBAS. ¿Donchs, perque ho fan
d' interessarse per ell?
AGUSTÍ Sòch massa bè. Re, me 'n vaig
y si trobo á D. Fidel
li cònto lo que ha passat. (*se 'n va*)

ESCENA VII.

SEBASTIA y ROSETA.

SEBAS. Alsa, ja estém sols, Roseta.
ROSETA Bè, veurás, no fassis salts.
SEBAS. Sempre 'm repréns. ¿Qu' estás trista?
ROSETA Es que 't vull véuer formal.
SEBAS. Ah, si, tè rahò, la formala.
Vaja, ¿ja 't vóls enfadar?
¿Véus qu' es broma?
ROSETA No vull bromas.
Que no vull bromas, ja ho sabs.
SEBAS. Vaja, tonta!... Si èts més maca!...
si 'm téns més enamorat!...
si t' estimo més que 'l mon!...
si 'l mèu oor fa un trip, trip, trap!...

si sense tu no puch viurer!...
si estich sols bè al tèn costat!...
si tu èts la mèva alegria!...
la mèva felicitat!...
la mèva ditxa!... la mèva...
Vaja, bè, respón, ¿qué fas?
Dèu te fassa bè!

ROSETA Roseta!...
SEBAS. encara 'm farás cromar!
Tirúli flors y després
os ho pagarà ab roganys!
Bè, ¿'m vóls ó no?

ROSETA No m' estimas!
SEBAS. ¿No t' estimo?
ROSETA No!
SEBAS. Es qu' es cas!

Aixó no m' ho tornis dir.
ROSETA ¿Donchs, perque fas lo que fas?
Téns gust en dar-me mals ratos.

SEBAS. Es que 'l tèn pare no sab
re encara de que 'ns volém,
y aixó, aixis, no pòt durar.
¿Vóls que li diga? pro fèime
quedar bè tu, si de cas.

ROSETA Oh, veurás; dirli poch costa...
¿Y si no ho vól?

SEBAS. Si, es vritat.

ROSETA Tu sapiguésses tenirlo
sèmpre bèn content.

SEBAS. Si ho faig...
si sòm més amichs!... com sèmpre
de tot li dich que si.

ROSETA Ah, ja.

SEBAS. Y faig treballá y traballo,
y vaja, no paro may,
y aixó á n' ell li agrada.

ROSETA Aixis,
guanyali la voluntat.

SEBAS. Si, bè li tinch prou guanyada.
crèhu, afé, y no dupto pas
que si li dich que 'ns volém...
Re, li vuy dir y acabat.

ROSETA ¿Vóls dir?

SEBAS. Dirá que si. Ah, tu...

ROSETA Jo no 't faré quedar mal.

SEBAS. Donchs, viva 'l brillo, Roseta!

Ja 'm sembla que sòm casats.

ROSETA Estigas quiet. Vaja, estigas.

SEBAS. Cuan serém casats, veurás,
que n' hem de ser de felissos,
si tenim diners. (*fentli una carícia*)

ROSETA Está.

SEBAS. Desseguida á Barcelona,
y 'ns divertirém en gran.

Tu ab un vestit larch de seda

y ab farvalants tot voltant,

y una mantellina bona

y nn parell de flors al cap;

y jo ab levita, sombrero,

bastó y un puro de pám,

irém de brasset, aixis, (*donantli 'l bras*)

rambla á munt y rambla á vall,

pels teatros, pels cafés,

y fins á Gracia hem d' anar,

y veurém lo laberinto

y 'l jardí del general,

y la plasa de San Jaume

y l' ensanxe y Montserrat

y Cardona que las casas

y hasta 'ls carrers son de sal

y 'la balcon y las finestras

y la iglesia y hasta 'la santa.

Y cuan tornarém al poble
després de bé'n passejats,
als ho contarém, deixantlos
á tots ab un pam de nas.

ROSETA Oh, t' has deixat una cosa
que jo ho vull véuerer, si hi vaig.

SEBAS. ¿Qué?

ROSETA Las corridas de toros.

SEBAS. No, no, á toros no irém pas.

ROSETA ¿Perqué?

SEBAS. Perque no son cosas
gayre bonnas pels casats.
Y després, vaya una gracia,
diu qu' estripan als caballs,
que 'ls toros moran rabiosos
y 'ls toreros prenan mal,
y tot aixó ¿qui es que ho mira
ab sang fret? perqué. Déu va
fe 'l mon, y en lo mon, com diu
lo Rectó, tots sòm germans.

ROSETA Qu' ets bestia! 'Ls caballs y toros
son animals.

SEBAS. Si.

ROSETA Donchs may
serán germans ab la gent,
que son personas.

SEBAS. Oh, es clar,
pro al dir bestia á una persona
li volan dir animal,
y tu al dirme bestia á mi,
me dius toro, á 'm dius caball.
¿Véus com tu mateixa probas
que en lo mon tots som iguals?
Y, vaja, no irém á toros.
Déu va fer gent y animals
y, com diu molt bé 'l Rectó,
en lo mon tots som germans.

ROSETA Sinó que parlas de broma...

SEBAS. Parlo com tu 'm fas parlar;
y vaja, bè, no t' enfudis...
Rateta. (*fentli una carícia*)
¿No pòts estar?

ROSETA Ah, escolta, ara que 'm recorda,
més d' un cop m' ha fet pensar.
D. Fidel vè molt suínt.

ROSETA Si. ¿Qué vols dir? y ara? ay, ay!

SEBAS. Que jo 'm penso que li agradas.

ROSETA Ximpliet.

SEBAS. Si alábam, es clar.

ROSETA ¿Que no ho sabs que vé pel parc,
tu també?

SEBAS. Es que tu no sabs
que d' ençá que es aquí 'l poble
molt mala fama ha agafat;
que li agradan molt las noyas,
y es un aucell de béch llarch;
quin pájaro, bè ho sé prou;
si, deixa't engalipar;
després, mira, si t' hay visto
no m' acuordio, y jo, ca, ca,
si l' has perdut negre, noya,
te diré que 'l busquis blanch,
que 'l sigle de l' ignorancia
ja fa tèmps que s' ha acabat.

ROSETA Pro, bè, ¿y ara que embolicas?

SEBAS. Jo t' aviso.

ROSETA Es que al instant
t' enfilas sens tò ni sò.
Vaya un modo d' avisar:
y després, ¿quina motius tens
de mi?

SEBAS. Bè, cap.

ROSETA Ni 'l tindrás.

SEBAS. Ja ho sè.

ROSETA ¿Y donchs?

SEBAS. Si m' ets constanta,
jo sempre 't seré constat.
¿Vriat que m' estimas forsa?

ROSETA No ho déus saber.

SEBAS. (*fentli una carícia*) Ansia!

ROSETA Está!

SEBAS. Je, je, je!... ¿Ballém? (*agafantla*)

ROSETA (*procurant desferse*) Estigas!

SEBAS. Ja está dit, tomba, qu' es vals!
(*l' agafa y li fa donar dos ó tres toms*)

ESCENA VIII.

DITS y D. FIDEL.

FIDEL Magnífich.

SEBAS. Ah!... D. Fidel.

ROSETA ¿Véus, benéy?

FIDEL Póden seguir.

SEBAS. Oh, una broma.

FIDEL Una besties!
¿Y 'l sèu parey...

ROSETA Ara ha surtit.

SEBAS. Ha anat...

FIDEL Punt en boca, tu!

SEBAS. Ay, ay!

FIDEL Y largo d' aquí.
Vinch per parlarli, Roseta.

ROSETA ¿A mi?

FIDEL Sols per vusté vinch.

ROSETA No comprénch; digui.

FIDEL Veurá,
sèntis. (*acostantli una cadira*)
(*á Sebastia*) Tu, 'l pas espidit.

SEBAS. Si!... tè rahò!...

FIDEL Passa la porta!
No t' ho haja de torná á dir!

SEBAS. Es que l' amo á mi...

FIDEL (*inter.*) No hi ha amo!

ROSETA Si 'l pare li ha dit...

FIDEL (*inter.*) Jo dich
que se 'n vaja! Y de seguida!
SEBAS. Oh!... 'l rey D. Pedro, fugui!
FIDEL (*contenintse*)
No 't vull perdre!... obehéix y calla!
SEBAS. Jo he d' espolsar, vaja!

FIDEL ¿Es dir
que 't posas ab mi de cara?
¿Es dir que...! Ets massa petit
per sé enemich mèu... formigas
y lleons... no són enemichs!
véste 'n y... véste 'n! perque
una mosca... 's mata aixís!
(*fent l' acció de xafarla ab dos dits*)
Ja ho sè.

SEBAS. Ja ho sè.

FIDEL Qu' ets per mi una mosca!
una formiga!

SEBAS. Ay, jo 't flich!...
Donchs jo no sích cap formiga
ni cap mosca, ni mosquit!...
y si vusté vol ser lleó,
que ho siga, y fins escorpió
y llangardix y hasta serp!...
pro no m' hi barreji á mi!
que sích un fadri barber
y 'm dich Sebastia Callis!

FIDEL Mira, museol!...

SEBAS. Miri don...
babieca!...

ROSETA Sebastiá!...
 FIDEL En fin,
 me fas llástima!
 ROSETA Perdoni'!
 FIDEL A vusté ho pót agrahir,
 que si no, erégui, Roseta...
 Re, ja veurá, segui aquí.
 ROSETA (ap.) ¿Qué déu voler? (sentantec)
 FIDEL Jo, á prop seu. (D. Fidel
 pren una cadira y va á sentarse al costat d' ella
 cuan Sebastiá li pren la cadira per darrera d' ell
 y cau de cul á terra)
 SEBAS. (sent veurer que no ho volia fer y sent l' espantat)
 Mare de Déu!
 ROSETA (alsantse y ajudantlo) Ah!
 FIDEL (á Sebastiá) Infelis!...
 Més t' hauria valgut avny
 no pugut t' mórter del llit
 per febra maligne ó tifus!
 D. Fidel...
 ROSETA Oh, aixó es un crim!...
 FIDEL Si jo volia espoisarla.
 SEBAS. Calla, si no vols morir!
 FIDEL (acompanyantlo fins á la porta y ab molta proso-
 popeya) Qui 's fa digno del meu odi
 cau al fondo d' un abism!...
 Ay de tu, si dius ja may
 que de cara ab mi t' has vist!
 SEBAS. (tornant) Tinchete compte, qu' ell...
 FIDEL (baix á Roseta)
 SEBAS. (agafantlo d' un bras y trayentlo) Eh!...
 Prou!...
 jo ho diré á l' amo, te fich!

ESCENA IX.

ROSETA y D. FIDEL.

FIDEL Sentis: ¿s' ha espantat, Roseta?
 ROSETA Jo ho he sentit molt...
 FIDEL Bè, si...
 s' ha esposat á que 'l fes pérdrer;
 pro ¿qué faré? jo so aixis;
 y més, cuan aixis contemplo
 una boca de carni,
 unas galletas de rosa,
 front de neu, coll de marfil,
 trenas d' or, ulls blaus de cel,
 detalls perfets y escullits
 de la matèixa hermosura
 de un ángel del paradís...
 tota l' autoritat mèva
 depono als seus peus, rendit,
 y sols li demano, en cambi,
 amor y ferla felis.
 ROSETA Déu del cel!...
 FIDEL No 's ruborisi
 si li dich que sento aquí (al cor)
 una passió noble y santa,
 un amor ardent y viu.
 ROSETA D. Fidel!...
 FIDEL Oh, no ho estranyi,
 l' amor no 's pót resistir,
 lo cor domina á la rahó,
 l' home es esclau del desitj:
 lley que nivella las classes,
 que humilla al gran y alza al xich,
 y al impuls irresistible
 d' aquet foc qu' estich sentin
 y que la seva hermosura
 m' ha inspirat y amor se 'n diu,
 vineh fins á vusté á humillarme,

elevantla fins á mi.
 ROSETA Oh, veurá jo...
 FIDEL (inter.) Res, á ferla
 esposa mèva sols vineh.
 ¿No 's pensaba tanta ditxa?
 pues sí, Roseta, es aixis.
 ROSETA Oh!...
 FIDEL Ja pót dirho al seu pare,
 dónquili tot de seguit
 tan agradible noticia. (prenentli la ma)
 ROSETA D. Fidel...
 FIDEL Vinga ab mi, si. (portantla al fondo)
 ROSETA Pro... (procurant separarse d' ell)
 FIDEL Aném tots dos á trobarlo.
 ROSETA ¿Qué fa?
 FIDEL Si, si.
 ROSETA No.
 FIDEL Es precis.
 ROSETA Si jo...
 FIDEL Las cosas de prompte.
 ROSETA Li dich que no, y véli aquí! (ab dignitat)
 (pauza)
 FIDEL ¿Cóm s' entén que 'm diu que no?
 ROSETA Que ha d' entendreho, com li dich.
 FIDEL ¿No vól ser la mèva esposa?
 ROSETA No senyor.
 FIDEL Jo estich dormint,
 y somnio!...
 ROSETA Tot pót ser.
 FIDEL Veurá, poisó sobre si...
 ROSETA No senyor, no hi dónga voltas.
 FIDEL Que pudé ab lo seu fadrí
 hi t' vusté alguna cosa!...
 ROSETA No es aixó.
 FIDEL Oh!... si fós aixis!...
 ROSETA ¿Qué vól dir?... (creyent qu' ell desistiria)
 FIDEL Que jo he posat
 los ulls en vusté y li dich
 que, si no de grat, per forsa!...
 Procuri, donchs, accedir.
 ROSETA Donchs ni de grat ni per forsa!
 FIDEL Oh!... 's recordará de mi!
 ROSETA Miri, D. Fidel, si fós
 rica..., ó hermosa com diu,
 pót ser me creuria digna
 de meréixe 'l per marit;
 pro tal com sóch, no m' ho penso,
 y en cambi dèixim tenir
 al menos lo dret de dar
 á un igual mèu 'l mèu si.
 FIDEL Com més pobres més orgull!
 ROSETA Com més pobres més humils.
 FIDEL Més desagrabits y falsos!
 més intractables y altius!
 Val més tracté ab duchs y condes
 que ab una gentussa aixis.
 ROSETA Tot lo que vulga, pro sápigá,
 y no l' ofénga 'l mèu dir,
 que de pobres n' hi ha de tots
 com de ríchs, de tots n' he vist;
 sols que 'l pobre t' atoncions
 y 'l rich no n' ha de tenir;
 que 'l pobre obehéix y calla
 y 'l rich mana y es obehit;
 y aquesta es la lley del mon,
 lo nivell escasse y fi,
 y aixó 's cumpléix tant en tot
 que res surt d' aquet camí,
 desde lo més important
 al capritxo més senzill.
 Que á un rich li agrada una pobre,
 la pobre t' d' accedir, 11°

ó sinó ja es orgullosa,
perque ha despreciat á un rich;
y si demá de casada
no t'è pa per da als seus fills,
la gènt al saberho diuen
—li está com l' anell al dit.—
Que accedíx, li posa amor,
y 'l rich no hi va per bon fi,
ó bè hi va y surten enredos
y al fi 's desfá 'l compromís...
—la ximpleta, no tenia
pocas pretensions—ja 's diu,
y tothom per ferli càrrechs
se crêu ab dret espedit.

Que algun pobre d' una rica
s' enamora... oh, aixó es un crim;
d' un no 'l despedíx per sempre:
y tothom diu.—oh, es bèn vist,
véyas lo ximple, ahont anaba!...—
y de broma 'l fan servir.
Qu' es ella l' enamorada
y ell per honrat ó senzell
ho evita en lloch d' activarho,
se li diu cuan hi ha que dir,
y l' honra seva tan sols
troba en premi escarni vil.
De modo que 'l cor del pobre
libre amor no pot sentir;
del cor del rich ha de estar
sempre pendent, á ell sumis;
pues diga 'l mon lo que vulga,
bèn poch m' ha d' importat á mi;
libre amor lo meu cor senti,
libre he sigut fins aquí
y ho seré, que 'l cor del pobre
val tant com lo del més rich!

FIDEL. ¿Es dir que vól guerra á mort?
preparis á sucumbir!
Ja sab que jo tot ho puch,
que, com vulgarment se diu,
poso regidors y batlles
y al puny la provincia tinch.
Oh!... De tot lo que sucuhéixi
culpís á vusté, no á mi! (*fa que se 'n va*)
(*clornant*) ¿Cedéix?

ROSETA No!
FIDEL. Ay de vusté!... ay del
sèu pare!... y ay del fadrí!

ESCENA X.

DITS y CRISTÓPOL.

CRISTÓ. Oh!... si senyor sí!... y ay d' ells!
D. Fidel, m' han dat motiu,
y poderós, per fèls pérdrer!

FIDEL. ¿Qui, Cristófol?

CRISTÓ. L' Agustí
y tots los d' aquesta casa!
Sò alcalde y puch mólt ¿eh?

FIDEL. Oh, sí!

CRISTÓ. Donchs, per falta de respecte
á l' Autoritat, estich
decidit á fè un estrago!

FIDEL. Bèn fet!... sempre correctiu!

ROSETA. ¿Cóm!...

CRISTÓ. (*inter.*) L' Autoritat ofesa!
Cridi al sèu pare, si es dins!

ROSETA. Oh, ha surtit!...

CRISTÓ. ¿Sí!... 'l trobarém!

ROSETA. Pro bè!...

CRISTÓ. (*inter.*) Ja ho sentirá dir!

ROSETA Pro...

FIDEL. (*inter.*) Filla, en mi no s' hi empenyi.

CRISTÓ. Ni en mt tampoch, perque... en fin!

FIDEL. (*á n' ella*) Aixó es grave!... ¿ho sent?

CRISTÓ. Re, á fora

li explicaré 'l que ha sucuhit!

ROSETA. ¿Pro 'l pare que ha fet?...

CRISTÓ. Qu' irán

tots á la presó á dormir!

FIDEL. L' Autoritat no 's trepitja!

CRISTÓ. Ca! ¿Aném, D. Fidel?

FIDEL. Surtim!

ESCENA XI.

DITS y AGUSTÍ (*tot alegre.*)

AGUSTÍ. Oh!... D. Fidel!... Senyó Alcalde!...

Oy que vénen bè!... servils!...

CRISTÓ. Sí!... avuy irá á la presó!

AGUSTÍ. Oh!... t'è un gènit malehit
aquest Ambros!... si senyors,
lo que jo sempre li dich,
algun dia...

CRISTÓ. (*inter.*) ¿Qué, l' Ambros!...

FIDEL. Si 's tracta de vusté aquí!

AGUSTÍ. Cóm!...

ROSETA. Si, es á vusté que ho diuen.

AGUSTÍ. Cóm!...

A vusté!... ¿ho ha sentit!

Perque 'l fiqui á la presó

vaig á avisar l' agutail!

AGUSTÍ. ¿Pro perque!... algu que 'm vól mal!...

FIDEL. Preparis.

CRISTÓ. No 's juga ab mi!

lo vull de rejas á dentro!

La vara... 's pensa que... en fin!

FIDEL. Una ofensa á D. Fidel,
y á un alcalde... son dos crims!

ESCENA XII.

AGUSTÍ y ROSETA.

AGUSTÍ. Dèu del cel!... Roseta!...

ROSETA. Pare!...

AGUSTÍ. ¿Que hi ha? ¿que ho sabs tu?

ROSETA. Jo sols

sò D. Fidel perque parla,

pro l' Alcalde no ho sè.

AGUSTÍ. ¿Y donchs?

Deurá ser tot una cosa.
¿No haurí pas estat l' Ambros
que m' baurá aliat algun fals
testimoni?

ROSETA. No ho sè; jo
sols puch dirli...

AGUSTÍ. Parla, digas.

ROSETA. D. Fidel vè, y tot de cop
se 'm declara.

AGUSTÍ. ¿Y que 't declara?

ROSETA. Me declara 'l sèu amor.

AGUSTÍ. ¿Qué dius ara? ¿Que sumias?

ROSETA. És la vritat, si senyor!
y de bèn grat ó per forsa
vól casarse ab mi!

AGUSTÍ. ¿Que!... ¿Cóm!...

¿Que rediable t' empatollas!...

ROSETA. Li dich lo qu' es; y com jo
li he dit que no l' estimaba
y no 'l vull, está furios!
y 's vól venjar!

AGUSTÍ *Noya, noya,*
que vols ferme tornar boig!
ROSETA *Li dich la pura vritat.*
AGUSTÍ *Pro!... ¿es dir qu' ell!... ¿es cert aixó!*
ROSETA *Si, pare, si.*
AGUSTÍ *¿Y tu li has dit*
que no 'l vols?
ROSETA *Li he dit que no.*
AGUSTÍ *Pro ¿qué has fet!... quin disbarat!...*
Si aixó es cert!... Senyor!... Senyor!
Ja li pots dir desseguida
que si!
ROSETA *Oh, es que...*
AGUSTÍ *(inter.) Burranga! ¿y donchs?*
Dient que sí, hom fèt la fortuna,
y dient que no 'ns perts á tots!
Vaig desseguida á trobarlo.
ROSETA *Pare!...*
AGUSTÍ *No estich per rahòns!*
Quin poch servèll!
ROSETA *Bè, pro escòltil!*
AGUSTÍ *No escòlto re!... A dins! Jo 't toch!*
Di no á D. Fidel!... A dins!

ESCENA XIII.

DITS y SEBASTIÀ, PERE, MATEU y MIQUEL.

SEBAS. *Senyò Agustí!... jo vinch mort!*
Còrri!
PERE *Còrri!*
MATEU *Còrri!*
MIQUEL *Còrri!*
AGUSTÍ *Bè, ¿Qué hi ha?*
SEBAS. *Mòlt!*
PERE *Mòlt!*
MATEU *Mòlt!*
MIQUEL *Mòlt!*
SEBAS. *Qu' en Baldiri es prés! l' Alcalde*
l' ha fèt ficá á la presó!
¿A n' en Baldiri? ¿Perqué?
AGUSTÍ *Perque l' ha talat!*
SEBAS. *Oy!*
PERE *Oy!*
MATEU *Oy!*
MIQUEL *Oy!*
AGUSTÍ *Aixó sols me faltaba!*
ara si que ho entèuch tot!
Y tant que li he dit encara...
Sèmpe os ho dich, tinguéu tòl!...
Afeytà á un alcalde no es
un gitano esquilá á un gos!
Dèn mèu, y quin compromís!...
En fin... veurém si te adob.
Veurè primé á D. Fidel...
y li dich que sí, de cop.
Jo sogre de D. Fidel,
Quins ditxa!... Oh!... tindrà sort
que jo pudè 'l farè traüerer.
PERE *¿Si?*
MATEU *¿Si?*
MIQUEL *¿Si?*
AGUSTÍ *Aném!...*
PERE *(saltant y anantse 'n ab ell) Noy!*
MATEU *(id.) Noy!*
MIQUEL *(id.) Noy!*

ESCENA XIV.

SEBASTIÀ y ROSETA.

SEBAS. *Roseta!...*
ROSETA *Sebastià!...*

SEBAS. *¿Que tèn's? ¿Ploras!*
ROSETA *Que 'l para no vol*
que 'm casi ab tu!
SEBAS. *¿Que li has dit*
que 'ns estimàbam?
ROSETA *No.*
SEBAS. *¿Y donchs?*
ROSETA *Que D. Fidel vol casarse*
ab mi... pro li he dit que no;
y 'l pare vol que m' hi casi.
SEBAS. *¿D. Fidel?... ¿Qué 't deya jo?*
¿Véus? ¿Y t' hi casaria?...
ROSETA *Calla!...*

ESCENA XV.

DITS y AGUSTÍ.

AGUSTÍ *Mare de Déu! no sò hont sòch!...*
hasta me 'n anaba sense
barret! (pren lo barret de sobre 'l banch y acostantse á Roseta li diu) Si ¿eh?
ROSETA *Per mi, no!*
AGUSTÍ *(cremat) Donchs per mi si, y será si!*
A dins!...
ROSETA *Pare!...*
AGUSTÍ *A dins! Jo 't toch!*
(se posa 'l barret per anarse 'n y Sebastià l' atura per parlarli)

ESCENA XVI.

SEBASTIÀ y AGUSTÍ.

SEBAS. *Senyò Agustí.*
AGUSTÍ *Vaig depressa.*
SEBAS. *Estich llest ab quatre mota.*
AGUSTÍ *No pòt ser, vaja.*
SEBAS. *Ha de ser,*
qu' es cosa que couvé.
AGUSTÍ *Donchs,*
afanyat; ja ho haurias dit.
SEBAS. *Escòltil; vustè ha resolt*
que la Roseta se casi
ab D. Fidel, ¿uo es aixó?
AGUSTÍ *Si!... y calla, ¿á tu qué t' importa!*
SEBAS. *Si senyor, porque ella y jo*
nos volèm...
AGUSTÍ *Fuig d' aquí, ximple!*
SEBAS. *Si, ella á D. Fidel no 'l vol*
y 'm vol á mi.
AGUSTÍ *¿Si!... donchs, mira,*
has fèt tart! tinch feyna noy!
SEBAS. *Donchs també la robarè!*
AGUSTÍ *Bè te 'n guardarás bè prou!*
SEBAS. *No pas gèns!*
AGUSTÍ *Desvergonyit!*
¿Heu vist ara aquest mocòs!
SEBAS. *Vustè vol sacrificarla,*
y no t'è dret ni rahò!
AGUSTÍ *Sebastià!... Passa la porta!...*
Fora!... 't despatxo!
(dantli una puntada de peu)
SEBAS. *Ay!*
AGUSTÍ *Millor!*
SEBAS. *Li robarè!*
AGUSTÍ *A fora!*
Está bèn perdut ja 'l mou!

ESCENA XVII.

DITS y AMBROS (*en traje de tambó major.*)

AMBROS Sargento primer, respecta
à tot un tambó major!
La justícia no don comas.

AGUSTÍ ¿Y ara que t'has tornat boig!

AMBROS (*à Sebastiá*) Entra!

AGUSTÍ ¿Y això?

AMBROS He de parlar-te.

AGUSTÍ No estich per sermons Ambros;
vaig depressa.

AMBROS (*subjectantlo per un bras*) Vina aquí!
¿Quin mal t'ha fet lo xicot?

SEBAS. Cap.

AGUSTÍ Vól robar-me la noya.

SEBAS. Y li robarè.

AMBROS Eh!... això no!
(*à Sebastiá*) Séu y calla!

AGUSTÍ Jo tinch pressa.

AMBROS Calla y séu, com trenta trons!
(*fa sentar un à cada cadira de brassos y ell al mitj ab molta gravetat*)
¿Ahónt t'ens la noya?

AGUSTÍ ¿Perqué?

AMBROS ¿Ahónt t'ens la noya? respón!

SEBAS. Es à dins.

AMBROS (*à Sebastiá*) Calla tu! (*à Agustí*) Cridala!

AGUSTÍ ¿Qué li vols?

AMBROS La crido jo!

AGUSTÍ Pro... (*alsantse per cridarla*)

AMBROS (*inter.*) Sense moure'ti (*obligantlo à séurer*)

AGUSTÍ Roseta!

ESCENA XVIII.

DITS y ROSETA.

ROSETA Pare...

AGUSTÍ Vina aquí.

ROSETA ¿Qué vol?

AMBROS Escólta.

ROSETA Ay, ay! (*al véurer à Ambros de tambó major*)

AMBROS No t'inmatís;
avuy 'l tambó major
del batalló ters de línea
del regiment de Leon
va d'ordenansa y d'ofici,
per cumplí un' alta missió!
Agustí, alsa'ti (*à Roseta*) tu, sèntat.
Alsa'ti (*fentlo alisar*) sèntat! (*fentla sentar*)
¿Pro qu' èts boig?

AGUSTÍ Vèste à posar l' uniforme!...

AGUSTÍ ¿Jo?...

AMBROS Ho reclama l' nostre honor!

AGUSTÍ Pro bé...

ROSETA ¿Qué passa?

AMBROS Que sèmpre
per fondo que 's fassi 'l foch
lo finm respira!... ¿Ent'ens ara!

AGUSTÍ No.

AMBROS Entènme!

AGUSTÍ No t'entènch prou.

AMBROS Vèste à posar l' uniforme!

AGUSTÍ Es que...

AMBROS (*inter.*) Res!... deix 'ho estar tot!
Cuan las lleys ho cesegixen!...
cuan un poble honrat y bõ
se véu enganyat vilment!...
cuan un govern no t'è prou

autoritat y demana *
aussil als governadors!...
cuan aquets van als alcaldes
y aquets son lo que mòlts son!...
la llei de guerra allavoras
es la llei que regna sols!
Pro tu 'm vols pérdrer!...

AGUSTÍ Jo vull

AMBROS salvarte!...

AGUSTÍ Si no sabs...

AMBROS (*inter.*) Cóm!

Ho sè tot y més que tu!
L' amo del poble sòch jo!
(*ensenyantli un paper*)
Tinch aquí 'l crit de la pátria!
la súplica!... 'l dret que 'na don
y 'l deber per cumplí ab ella!
la dignitat!... las traicions!...
los motius poderosíssims!...
L' escarment ha de ser fort!
Dosobehintze 't perts! cumpléix,
y jo de tot te responeh!
Mentra 't possas l' uniforme,
tè, passa 'ls ulls en això!
No vulgas saber res més!
l' amo del poble sòch jo!...
Sargento primé, à la órden!

AGUSTÍ A la órden, tambó major!

ESCENA XIX.

AMBROS ROSETA y SEBASTIÁ.

AMBROS Bueno, ara estich per vosaltres;
escolltu y ni un mot, ni un.
Vosaltres dos os volcu,
segòns entènch, ¿no es cert, tu? (*à ell*)
(*à ella*) ¿Y tu, no es vritat que sí?

¿Qué dihéu? ¿que os heu tornat muts?
(*Sebastiá riu y ella baixa 'l cap sofocada*)

¿Qué rius ara, tros de trona?

¿Y tu, qué fas, llepa llums!
alsa 'l cap! Diguéu, ¿es cert
que os estiméu? Sens embuts!

SEBAS. Fa tèmps...

ROSETA (*inter.*) Fa tèmps...

SEBAS. (*id.*) Qu' ella...

ROSETA (*id.*) Qu' ell...

SEBAS. (*id.*) Y jo...

ROSETA (*id.*) Y jo...

AMBROS (*id.*) Callén! Primé un
y després l' altre! Tu, digas.

ROSETA Ell. (*fent que no gosa*)

AMBROS (*à ell*) Donchs, tu.

SEBAS. Ella. (*id.*)

AMBROS Ella ó tu!

SEBAS. Donchs... ella 's va enamorar
de mi, perque diu que duch
ab molta gracia la roba,
y sòm guapo, y tinch bõns ulls,
y bonas mans, y bõns brassos,
y...

AMBROS (*inter.*) Endevant, alába't, ruch!

SEBAS. Y 'm vaig jo enamorar d' ella,
per guapa, tè 'l peu menut,
y un mirar molt carinyós,
y un cabell fi que rellí,
y bona boca y bõn nas,
y palica com niugú;
y el dirli—jo t' estimo,—ella
me va respondrer—jo 't vull,—
y no hein pensat ja en res més

qu' en casá'na y viurer junts.
Que diga ella si es aixís.

AMBROS ¿Ja has acabat?

SERAS. Si.

AMBROS Es molt curt.

SERAS. Dich poch, pro...

AMBROS Pro malament.
(á ella) Fés ara tu 'l tèn discurs.

ROSETA Jo, oncle, tant sols puch dirli

que 'ns tenim afecte pur;

qu' ell m' estima y jo 'l estimo;

qu' ell me vól y que jo 'l vull;

que jo d' ell n' estich segura;

qu' ell de mi n' está segur;

y casá'ns á gust del pare

sols seria 'l nostre gust;

pro no ho vól y 'ls fills posarse

devant dels pares no es just;

com los soldats que 's possessin

devant d' un rey absolut,

y 'ls pares son més que tots

los reys que hi ha y que hi ha hagut.

AMBROS Noya, has parlat com un libre

de grans lletres y molta fulla!

Soldats y reys! fills y pares!...

son dos veritats com lo puny!

En fin, si es just que os caséu...

no caséu... seria injust!

SERAS. y ROSETA ¿Es dir que...

AMBROS (inter.) Deixého per mi!

SERAS. y ROSETA Vól dir que...

AMBROS (inter.) Ho arrego avuy!

Lo qu' es de lley, es de lley!

ESCENA XX.

DITS y CRISTÓFOL y un AGUTZIL.

CRISTÓ. Som aquí, perquè hem vingut.

Agutzil, á cumplí 'l ordre:

tots á la presó al moment!

AMBROS Oh!... poch á poch!...

CRISTÓ. ¿Com s' entèn!...

AMBROS Cristófol!... no atmet desordre,

qui ha dat ordre á un regimènt!

CRISTÓ. Y tu ets lo mèu secretari!...

AMBROS Cristófol!...

CRISTÓ. Com t' has vestit!

AMBROS Silencio!...

CRISTÓ. ¿Á mi!...

AMBROS A tu!

CRISTÓ. Malhagi!...

Sò alcalde!... y fèt pel sufragi!...

AMBROS Si, ets alcalde sufragi!

CRISTÓ. Com s' entèn!... Agutzil, pórtal

tot seguit á la presó!

AMBROS Cristófol, pésa t' á ralla!...

Que ab un redoblen, tot calla

devant d' un tambó major!

CRISTÓ. Agutzil!... (l' agutzil va per agafarlo)

AMBROS Eh!

SERAS. Quina grosca!...

ROSETA Pro...

CRISTÓ. (inter.) Aussilí á l' Autoritat!

AMBROS Cuan la patria está oprimida...

CRISTÓ. A la presó desseguida!

AMBROS Redoblen! y está acabat!

La tèva vara d' alcalde

es torta y no pót servir!

la mèva es llarga y sensera

y á tota una nació entera

porta á véncer ó á morir!

Las cornetas y las caixas
sonan d' ella al moviment,

un regimènt posa en ralla,

posa en marxa un regimènt,

y 'l fa desplega en batalla

y en ardir bélich l' ençen!

Y ab compás de tres quatre,

igual que un mestre de can,

dirigéix la maniobra;

y als soldats valor los sobra

la vara tan sols mirant.

Y alcansada la victoria,

que ha dat gloria á la nació,

redoblen altra vegada;

la pátria ja está salvada...

y ho déu al tambó major!

Dèixa donchs d' alsarme 'l gallo;

la tèva vara res val

si ab la mèva se compara...

qu' es la lley la millor vara,

y entra avuy la lley marcial!

CRISTÓ. ¿Es dir que desobeheix

la primera autoritat?

(al Agutzil) Vés á buscar forza armada.

AMBROS ¿Y quel!...

CRISTÓ. Jo aquí de parada!...

Avint estaré arreglat!

ESCENA XXI.

DITS menos l' AGUTZIL.

AMBROS Cristófol!

CRISTÓ. Re, 'l guarda-terras

y 'l sereno ab ell vindrán

y á la presó, mal que 't pesi!

AMBROS Donchs, vè'ls á buscá!

CRISTÓ. ¿Hi vaig!

AMBROS Veshi!

CRISTÓ. L' ordre mèu respectarán!

Prompte ho veurém!

SERAS. (á Roseta) No t' espantis.

AMBROS Ja pòts posá 'l crit al cell!

CRISTÓ. Oh, sí!...

AMBROS Critarás en valde!

y tu y qui t' ha fèt alcalde

tremoléu! tu y D. Fidel!

ESCENA XXII.

DITS y D. FIDEL (pel fondo.)

FIDEL ¿Qué es aixó!

CRISTÓ. A bon punt arriba!

FIDEL Aquet se 'm desvergonyéix!

Que! alcalde que no t' torta

la vara, insults no comporta

ni ab desórdes transigéix!

CRISTÓ. Vaya! Es clar!

FIDEL ¿Y aquí, aquet trage

qué significa!

AMBROS ¿Qué diu!

que á qui fa 'l mal se 'l castigui!...

y ningú á mi 'm contradigui,

perque no vull senti un piu!

Y en prola de que m' importa

cumplí la mèva missió!...

Aixís! (tanca la porta del fondo)

FIDEL Com!

CRISTÓ. ¿Tanca la porta! (va per obrir-la y

Ambros estenen los brazos y privantli 'l pas)

AMBROS Alcalde de vara torta,

respecta al també major!
 FIDEL ¿Qué passa!
 ROSETA Oncle!...
 SEBAS. Ambros!... Molt passa!
 AMBROS Oh!... tèm!
 CRISTÓ. Tèm tu, y ell també!
 AMBROS ¿Jo!
 FIDEL Irás pres!
 CRISTÓ. Si, irá á presiri!
 FIDEL Vusté!
 AMBROS Oncle!...
 ROSETA Oh!...
 SEBAS. Oh!...
 FIDEL Insulent!

ESCENA XXIII.

DITS y AGUSTÍ (*vestit de sargento.*)

AGUSTÍ Se miri
 prés pel sargento primer!
 FIDEL ¿Qu' es aixó?
 AMBROS Que ha arribat l' hora
 de castigá al criminal!
 FIDEL ¿Qué!...
 AGUSTÍ Escólti!... (*á Cristófol*) Tu escólta y calla!
 AMBROS Silencio y tothom en ralla!
 Llegéix l' ordre, fort y alt!
 (*Agustí obra 'l plech que antes li ha donat l' Am-
 bros y llegéix ab l' accent més catalá possible*)
 AGUSTÍ —Señor Alcalde primero
 del pueblo de Clocaláu.—
 CRISTÓ. Com!... ¿no va á mi aquest ofici!
 FIDEL Just!
 CRISTÓ. Porta'! (*li prén*)
 AGUSTÍ (*id.*) Ca! (*L' un lo prén al altre y forse-
 jan per quedar-se los dos*)
 CRISTÓ. No 's esquiixi!
 AGUSTÍ Que!...
 FIDEL Per forsa!
 AMBROS (*dieidintlos*) Ey!... ningú 's móu!
 Va á tu, pro so 'l secretari,
 y com tot ho he de llegir,
 porque tu no sabs de lletra,
 l' he llegit!
 FIDEL No 's pót atmetre!
 CRISTÓ. Mal fet!
 AMBROS Llegéix, Agustí!
 AGUSTÍ —Sub-gobierno de Figueras.
 Alcalde de Clocaláu.
 Con fecha de ayer catorce
 del corriente, tengo yo
 en mi poder un oficio
 del señor gobernador
 que me dico lo siguiente.
 Procure sin dilación
 indagar el paradero
 de D. Fidel Riús y Rocha.—
 FIDEL ¿Que!...
 AGUSTÍ —Y conducirlo ante mi.
 preso y atado, entre dos
 parejas de gente armada.—
 FIDEL ¿A mi!
 AGUSTÍ A vusté!
 CRISTÓ. ¿A n' ell!
 AMBROS Si! ¿y donchs?
 CRISTÓ. Dèu del cel!
 AGUSTÍ Fins dú las senyas:
 —y casado!—
 ROSETA ¿Casat? ¿Com!
 AGUSTÍ Casat!
 SEBAS. Mírate! l, al pillo!

AMBROS Oh, y per falsificador!...
 AGUSTÍ —De firmas y documentos!
 Para su gobierno hoy
 le comunico el oficio
 del señor gobernador.
 Señor Alcalde primero
 del pueblo de Clocaláu.—
 FIDEL Es una infame calumnia!
 CRISTÓ. Li volen mal, si senyor!
 AMBROS Lo que li volen es dari
 lo que meréix!
 AGUSTÍ Just, Ambros!
 ¿Es dir que va veni al poble
 per ser de Fransa més prop,
 y escapar si fos precis!...
 AMBROS Si, aixó; pro no val, aixó!
 vè un dia que 'l fum respira,
 per fondo que 's fassi 'l foch!
 FIDEL No!... 'ls méus enemichs polítichs;
 pro 'm defensaré de tots!
 CRISTÓ. Si senyor, si!...
 AGUSTÍ Prou, defénsis!
 SEBAS. Cuan seré dins del garjot!
 FIDEL Tu, munot!...
 SEBAS. Munot vusté!
 AGUSTÍ Estafa, dirás millor!
 Si que encara 'm déu nou rais!
 FIDEL ¿Jo, de que!...
 AGUSTÍ Vusté, si, nou!
 de cigarros, libretos, mistos,
 sellos... (*á fora se sent que trucan y empenyan la
 porta per entrar, Roseta va á obrir*)
 FIDEL Jo!...
 AGUSTÍ Vusté!...
 AMBROS Ela!... prou!

ESCENA XXIV.

DITS y AGUTZIL, SERENO y GUARDA-TERRAS.

AMBROS Silencio!
 AGUSTÍ Es que si me 'ls nega,
 aquí li faig saltá 'l coll!
 (*va á tirar del sabre y Roseta y Sebastia 'l dete-
 nen un de cada costat, Cristófol, al devant de don
 Fidel, alsant la vara per defensarlo y Ambros al
 mitj ab la vara alsada*) (*Cuadro*)
 AMBROS Vosaltres, (*al Sereno, Agutzil y Guarda-terras*)
 veniu aquí!...
 Au!... portéu-lo á la presó!
 FIDEL y CRISTÓ. Com!
 AGUTZIL, SERENO y GUAR. Com!
 AMBROS Res! Respectéu l' ordre
 del senyor gobernador!
 (*presentantlos l' ordre que han llegit*)
 Demá domatí, á Girona!
 de Girona, Déu sab abont!...
 y de allí, 'ls diables lo 'n portip!
 y endevant la professó!
 FIDEL Jo tornaré á vindicarme,
 y, ay de vosaltres, llavors!
 AMBROS No pas si jo so aquí al poble!
 AGUSTÍ Si jo so al poble, tampoch!
 (*Agutzil, Sereno y Guarda-terras se 'n portan á
 D. Fidel*)

ESCENA XXV.

AGUSTÍ, AMBROS, CRISTÓFOL, SEBASTIÁ y ROSETA.

AMBROS Eh!... tu, aquí! (*détenint á Cristófol*)
 CRISTÓ. Ambros!...

AMBROS Res! Cristófol!

AGUSTÍ No pots sortir! Séu!

CRISTÓ. Com!

AMBROS Séu!

AGUSTÍ Hi ha d'haber consell de guerra!

AMBROS T'hem de judicar; aixó es!
Vosaltres dos, testimonis!
poséus aquí y escoltéu!
lo també major es fiscal,
jutje 'l sargento primer!
(la colocació es la següent „Cristófol a la dreta en una cadira, Agustí a l'altra de la esquerra, Sebastia y Roseta un poch al fondo y Ambros al mitj)

AMBROS Digas, ¿es cert què sabias que 'l criminal D. Fidel era falsificador?

CRISTÓ. ¿Y es cert qu'ets còmplice d'ell?

AMBROS ¿No sabs que no sè de lletra?

CRISTÓ. Aixó no es contestar res!

AMBROS Vaja, vaja! (volguent alzar-se)

AMBROS (fentlo sentar.) Eh! ¿Ets tu 'l sèu còmplice? Respon si 'l ets ó no 'l ets.
¿Ets còmplice? Testimonis... senyor Jutje...

AGUSTÍ ¿Calla? Es cert!

AMBROS ¿Y es cert qu' en las eleccions que 's van fer d'ajuntament vares acceptar la vara, per pogué encubri 'ls crims seus?

CRISTÓ. ¿No sabs que no sè de lletra?

AMBROS Aixó no es contestat á temps.
Digas ¿es cert? Testimonis... senyor Jutje...

AGUSTÍ ¿Calla? Es cert!

AMBROS ¿Y es cert que tu ja sabias que D. Fidel no es solter ni viuado, sinó casat, y qu' en contra de la llei volia torná á casarse, despatxantli tu 'ls papers?

CRISTÓ. ¿No sabs que no sè de lletra?

AMBROS Aixó no es respondre bè.
Digas ¿es cert? Testimonis... senyor Jutje...

AGUSTÍ ¿Calla? Es cert!

AMBROS Ja basta ara de preguntes.
Reo conviute y confés!
escolta ara la sentència del senyor Jutje! Alsa 't dret! (lo fa alzar)

CRISTÓ. ¿Pro bè que 'm volen fer pérdrer? si jo sè que no he fet res.

AGUSTÍ Que 's calli 'l reo!

AMBROS (á Cristófol) Silencio!

AGUSTÍ Posat en forma de llei, y atés los crims horribles que ha comes, ó no ha comes; y atés y considerat qu' está pesant sobre seu tanta culpa... y qu' es culpable, per lo que porto diènt; la llei de guerra judica imparcial y libremnt que Cristófol Lleps y Llanas, alcalde del poble, déu ser desd' ara destituït per contrari del gubern. Y atés y considerat que per un tall que li ha fet, sens malicia, al afeytarlo un dels meus fadrins barbers l' ha fet ficá á la presó, faltant al deber y al dret,

que li demani perdó devant de tota la gent, y que may més en la vida pugua ser d'ajuntament ni reclamar ni exigir satisfacció del barber, ni apelars de la sentència que sent éauer sobre d'ell, dit Cristófol Lleps y Llanas del poble alcalde primer.

AMBROS De consegüent ja desde ara la vara la tens de més. Que la tingui qui li toqui. Tu ú jo, es igual.

AGUSTÍ (prenentla) Aixó es. Jo, generós, més m' estimo sacrificarme ¿compréns? La vara porta disgustos y jo per tu 'ls passaré.

CRISTÓ. (ap.) He arribat á pérdrer l'esma!

AMBROS Si que... En fin, ja estich content.

ESCENA XXVI.

DITS y PERE, MATÈU, MIQUEL, BALDIRI y 'l GUARDA-TERRAS, AGUTZIL, SERENO y poble.

FADR. Viva! viva! ja es aquí!
D. Fidel á la presó!

AMBROS Y l'alcalde l' Agustí!

TOTS Viva!

AGUSTÍ L'Alcalde sòch jo!

TOTS Viva!

AGUSTÍ Gracias!... Tu! perdó (á Cristófol fentlo ajonellar) demana ara al mèu fadrí!

AMBROS Mira que pudé aixó es massa y hi tó que véure 'l gubern!

AGUSTÍ Alsa, Cristófol... y á plasa tothom y alegris y guassa, vingan músichs y ballém!

TOTS Viva 'l nostre alcalde!... Viva!

AGUSTÍ Gracias! Grans festes hi haurá!

AMBROS No t'hem elegit en valde!... y ab la filla del Alcalde traurá 'l ball en Sebastia.

TOTS Viva! viva! (se 'n van anant)

AGUSTÍ ¿Com!

AMBROS Espera!... Tu ja ets libre!... (á Cristófol)

CRISTÓ. Déu del cel!...

AMBROS m'heu jugat mala passada!

AMBROS No, ruc; qui te l'ha jugada ja t'ha cástich!... D. Fidel!

CRISTÓ. Aixis garrot li donguessen!
No saber de lletra!... en fi! (se 'n va)

ESCENA ÚLTIMA.

AGUSTÍ, AMBROS, ROSETA y SEBASTIÀ.

AGUSTÍ Ja estém sols ara.

AMBROS Si, escolta, jo, palla, no 'n gasto molta y m'agrada 'l gra, Agustí. Per lo tant, la teva noya estima á n' en Sebastia y en Sebastia estima á n' ella... Re, 'ls portas á la capella y quedan casats dema.

AGUSTÍ ¿Com s'entèn?

AMBROS Com s'ha d'entèndrer.

ROSETA ¿No es cert que os voléu?
 SEBAS. Si!
 AGUSTÍ Es dir que... Si!
 AMBROS (*inter.*) Avuy tot es guassa!...
 ja 'l poble ho sab y ells á plassa
 traurán lo ball, Agustí!
 Per lo tant no fassis l'orni;
 que 's casin y... re, ja está.
 SEBAS. Senyò Agustí...
 ROSETA Pare...
 AMBROS Abrássals!...

y ja que s' estiman cássals!
 AGUSTÍ Donchs que 'ls casi 'l capellá!
 AMBROS Aixís!
 ROSETA Sebastiá!
 SEBAS Roseta!
 AGUSTÍ No estranyin res... perque son
 tot lo que han vist estranyesas,
 y en lo mon tot son ximplessas:
 MON DE MONAS es lo mon!

FI DE LA COMEDIA.

LA PAGESA D' IBISSA

DRAMA EN TRES ACTES, ORIGINAL Y EN VERS;

estrenat ab ruidosos aplausos en lo Teatro Romea de Barcelona, en la nit del dia 2 de Octubre del any 1877.

A D. JOAQUIM DE LA CUESTA Y NAVARRO.

Carinyosa memoria de son fill polítich,

Ramon Bordas y Estraguès.

REPARTIMENT.

Personas.	Actors.	Personas.	Actors.
LLUISA.	D. ^a Mercés Abella.	JORDI.	D. Hermenegild Goula.
MARGARIDA.	D. ^a Catarina Mirambell.	XUMÉU.	D. Miquel Llimona.
D. MANUEL.	D. Joaquim G. Parrenyo.	BIEL.	D. Iscle Soler.
MACIÀ.	D. Andreu Casarro.	TONI.	D. Lleó Fontova.

Pageses y Pagesas.

L' acció passa en una casa de camp del terme de Sant Jordi y en la Illa d' Ibissa. Epoca: la present.

ACTE PRIMER.

Una masia: al fondo, bosc y montanya: á la dreta y en primer terme, la casa, ab un banch de pedra á cada costat de la porta y una parra enfilada en la paret; en segon terme, una paret baixa, ab dúas portas que s' tancan ab forrellat; la primera es la del pati, la segona es la del corral: devant de dites portas, un pou ab cúrria y corda pera traure ayga: y á la esquerra, un llenyer, cledas, aradas, perxas, y demés accessoris propis d' una casa de pagés. Es al dematí. Al aixecarse 'l telò, se sent lluny remòr de gènt y 'l toch del tambori y 'l fluvíol.

ESCENA PRIMERA.

MACIÀ, *al peu del llenyer, astellant, y tot seguit TONI, que surt del corral, mólt alegre y dirigintse al llenyer.*

TONI ¿Sentiu, Macià?... ¿Sentiu?...
(senyalant al fondo lluny)

MACIÀ (*mólt serio y sens deixar d' astellar*) Alsa!...
tragin' astellas y fora!
TONI ¿No sentiú 'l tám, tám, tám!...
líru, líru!... y alsa!... bòta!
(*saltant y ballant al estil del país*)
MACIÀ (*amenassantlo*) Si 't donch xiflet, botarás
pitjòr que una cabra llòsca!
TONI Tragin' astellas, t' he dit!
TONI Vos no teniu prou memoria:
avuy es fèsta... y, sént fèsta...
MACIÀ (*inter.*) Te faré una esquena nova!
TONI Res; sént fèsta y tot... treballa!...
(*prèn un brassat d' astellas y diu, refunfunyant*)
Just!... treballa!... Si fós cosa
que divertís!... Toni... res!...
res!... treballa!
MACIÀ (*ab asperesa*) ¿Qué sermònas,
tot baix baix!
TONI (*enfadat*) ¿Quo no ho sentiú?...
(*pe' l tambori y 'l fluvíol que no paran*)
La fadrinalla, que còrra

ab lo tambò y la flaüta
y 'l pa beneyt y...

- MACIÀ
TONI
(*torçant á amenassarlo*) Si 't tòrbas!...
(*formalisantse*) ¿Qué fariáu?... Avuy es festa,
y que treballin los pobres!
(*tira las astellas á terra y va á fugir*)
MACIÀ
(*agofantlo y fentlashi culir*)
Preu las astellas depressa!
Vés, y torna!... y tinga 't còmpte!
(*ap.*) Ah!... si jo pugues parlar!...
TONI
Nos!... traballa, y elou la bèca! (*entra al corral*,
ab lo brassat d' astellas, donant una mala mira-
da á Macià que seguëix astellant, cuan aparëix
Biel, baixant de la montanya pe'l fondo esque-
rra, molt alegre)

ESCENA II.

MACIÀ y BIEL.

- BIEL
(*á Macià*) Alabat sia Dèu.
MACIÀ
(*sens deixar d' astellar y ab sequetat*) Amèn.
BIEL
Quina bròma!... oh!... quina bròma!...
Avuy si que serà un dia,
com déya un sabi, de gloria...
et gloria in excelsis Deo!...
y 'ls fadrins dihuen,—y noyas
y ball:—y jo hi anyadíxo,
—y cumquibus, y bon' òlla!—
MACIÀ
Vos, Biel, sèmpre 'l mateix:
vingan festas y tabolas...
BIEL
Y barbas per afeytar,
y curá alguna febrota,
y sangrà algun animal.
MACIÀ
Bona vinya!... tròni, ó plòga...
barbè y menescal...
BIEL
Just: mètge
de bèstias y de persònas.
L' home, en aquest món, Macià,
tè lo qu' ell mateix se dona;
si está contentè, tè alegria,
y si no ho está, s' amòla!...
Una vritat, com un libre,
y, com un matxo, de grossa.
MACIÀ
Ja pòt ser.
BIEL
Vaja, deixeu
la feyna, que avuy no tòca
traballar.
MACIÀ
¿Perqué no?
BIEL
¿Avuy?...
Sant Jordi!... Patrò del poble!...
Un sant, que... com diu la Bíblia,
y 'l missal, y la gallofa,
anaba en un caball blanch!...
MACIÀ
(*inter.*) Jo crech qu' en una èuga roja!
May cap sant m' ha donat res!
¿Y ara, Macià!...
BIEL
Tal com sòna!
MACIÀ
BIEL
¿Qué 'ls déu vos á n' ells!... ni un cuarto,
ni una candela, per mostra.
MACIÀ
Com ells á mi! sèmpre estém
en paus!
BIEL
Res; ningú 'ns destòrba:
vinch á parláus d' un assumpto.
MACIÀ
(*ab recel*) Héu llegit mèltas historias...
y jo, encar que no tinch lletras...
BIEL
(*inter.*) Tenu malicia, de sobras.
MACIÀ
Pòt ser.
BIEL
(*acostantse li y ab la mitja rialla*)
Jo os vull pendre 'l pòls:
vos tenui pulsacions fortas,
y,—medicamenta pouca
et electa—diu un' obra.
MACIÀ
¿Parleu moro, ó qué?
BIEL
Diguéme:
¿la Luïssa, la filla vostra?... (*Macià fa un mori-*
ment molt marcat de disgust y Biel anyadèix)
hermòsa noya, això si;
y tan bòna com hermòsa.
MACIÀ
(*ab intencio*) Féuvos un poch més enllá;
l' eyna talla qu' enamora,
y no os voldria fèr mal,
si salta un' astellicotà!
BIEL
(*comprententlo*) Si qu' estéu de bòn humor!
MACIÀ
¿Perqué no?... l' èuga está bona,
la butra, 'ls porchs, los moltòns,
y jo, y tots... y fins la dona!
BIEL
(*sonrient*) Aixís si que 'l menescal
re hi tè que fèr.
MACIÀ
Prou; fèr nosa!
BIEL
¿Y donchs, no voléu saber
perqué he vingut?
MACIÀ
Tenui sòrna!...
BIEL
Macià... ¿cuántas anys tè la Luïssa?
MACIÀ
Ira de Dèu!... ¿Qué os importa?
BIEL
¿Nasquè 'l cincuenta cinch?...
MACIÀ
(*ab sequetat, veyent la calma y la insistècia de*
Biel) Si!
BIEL
Vint y un any: es just lo còmpte.
(*se tráu una cartera y llapis y apunta*)
¿Perqué li posáreu Luïssa?...
En tot Ibissa no 's troba
cap paguesa que s' ho diga.
MACIÀ
La padrina, que os respònga!
BIEL
Va sern' hi la vostra mare,
¿no?
MACIÀ
(*sech*) Si!
BIEL
¿Y padri, 'l vostre sogre?...
MACIÀ
Si!... y 'ls dos...
BIEL
(*inter.*) Ja ho sè; sòn morts.
(*apuntant*) Batejada en la Parroquia...
—junio del cincuenta y cinco.—
(*ficantse la cartera á la butxaca y rient*)
Sòm curios: de tot prénc nota.
MACIÀ
(*ab enfado*) ¿Perqué ho héu escrit aixó?...
es que m' ho héu de dir!
BIEL
(*rient*) Sant home!...
Si jo prénc nota de tot.
Mo fins sè 'l mon cuants anys cònta;
y sè cuan va sé 'l Diluvi;
y cuan va morir Mahoma;
y 'l lloch abòut se penjá Judas;
y cuan van traure per forsa
á 'ls moros y á 'ls jueus d' Ibissa;
y sè 'l any que no va plòure;
y 'l dia del vent; y 'l del trò;
y fins sè 'l dia y sè 'l hora
que aquell se va rómpe 'l bras;
que aquet va renyí ab la dona;
que á 'l un li náix una mula;
que á 'l altre li mòr la póltra;
que aquet vent; que aquell empenya;
qui deixa diners; qui compra;
qui es honrat; y qui no ho es,
y qui está alegre, y qui plora,
y ho sè tot; porque ho apunto
perque... labor vincit omnia.
MACIÀ
La vostra lletra menuda...!
BIEL
Os fa pensar cosas grossas.
MACIÀ
Pòt ser si!
BIEL
¿Perqué?... no hi ha
cap malalt á casa vostra,
com héu dit: ¿donchs, qué teméu?
MACIÀ
Vull sabé...!

BIEL (*inter.*) Héu dit que es faig nosa ;
y 'l menescal y barbèr ,
allà hont no hi tè feyna, hi sobra.
(*fa que se 'n va*)

MACIÀ (*detenintlo*) Vull saber perquè héu vingut !...
perquè héu près aquestas notas !
(*rient*) Ja os ho he dit.

BIEL
MACIÀ No 'm satisfá !
BIEL Donchs... ja es tart. Re ; allò que 's cònta.
Un estudiant, plé de gana,
no tenia pa, ni coca ;
tenia un sou ; compra un ou ;
se 'l béu ; y, un cop dins la boca ,
sènt al poll que fa—pin ! pin !—
se l' empassa y diu :—perdona ;
ja ets á dins ; tardis piulasti.—
¿M' héu entés?... Salut y grogas. (*se 'n va rient
pe'l fondo esquerra ; Macià queda mirantlo despa-
parèixer : cuan ha desaparegut, queda pensatiu*)

ESCENA III.

MACIÀ.

Ell alguna 'n dú pensada !...
No sè perquè hasta 'm fa por !...
¿Cóm sab ell si la Lluisa...?
No pót ser !... sols ho sè jo,
y la Margarida !... 'ls altres
que ho sabian, ja són morts ;
y ni la Lluisa matèixa
sabrà may...!

ESCENA IV.

MACIÀ y TONI.

TONI (*surtint del corral*) Prou ho sab. prou.
MACIÀ ¿Qué !... (*ab sobre-salt*)
TONI La Lluisa ho sab qu' es festa ;
qu' es San Jordi ; ho sab tothom !
MACIÀ (*donantli*) Te ; dú la dextral á dins,
y fès festa.
TONI (*prenent la dextral, alegre*)
Aixó es aixó ! (*se 'n va á dins de la casa*)
MACIÀ (*referintse á n' en Biel*)
Jo m' arrancaré l' espina
qu' ell m' ha clavet dins del cor !
(*fa que se 'n va pe'l fondo esquerra*)

ESCENA V.

MACIÀ y LLUISA, de la casa.

LLUISA Pare...
MACIÀ (*girantse*) ¿Qué vols ?
LLUISA ¿Ahónt anéu ?
¿No os voléu mudar ?
MACIÀ ¿Qui, jo ?...
aixó 'la fadrins, que festejan ;
jo tèmps ha qu' he fèt atòts.
LLUISA ¿Qué dirán, si anéu aixis ?
MACIÀ Ningú 'm donarà cap sou. (*se 'n va*)

ESCENA VI.

LLUISA y TONI.

TONI (*ab intenció*) Lluisa... Si un pogués parlar !...
jo sè una cosa : pro no !
LLUISA ¿Qué sabs ?
TONI (*rient*) Que avuy hi haurá ball,

tirada y professó y tòt.
LLUISA Com cad' any. ¿Tòt aixó sabs ?
TONI (*ab intenció marcada*)
Y altra cosa... que no es hò !
LLUISA (*no fentli cas*) Déu te 'l tòrni.
TONI (*rient*) Hem de ballar.
LLUISA Cuan tingas seny.
TONI Vòto al mon !...
si un tingúes seny !... tàm, tàm, tàm !...
liru, liru !... (*saltant y ballant*)
LLUISA Boig !...
TONI (*ab picarda*) Si !... boig !...
(*se 'n va al llenyer*)

ESCENA VII.

LLUISA, TONI y MARGARIDA.

MARGA. (*turtint de la casa*) Escólta, Toni.
TONI Replego
la massa, ara, y 'ls tascòns.
MARGA. Escólta.
TONI Diguéu. (*ab la massa al coll y cap á n' ella*)
MARGA. ¿Qu' es cert
qu' en Xumèu de ca 'n Palòm...?
TONI (*inter.*) Si : ja os ho he dit ; vól casars 'hi ;
(*á Lluisa*) ab la Maria d' en Gorch.
Un ho sènt dir ; y un... ho sab ;
perque un... se fica per tot ;
y d' un... ells no se 'n amagan
de parlar ; com si un no fés
un home... pro...
LLUISA (*inter.*) Ab menos seny.
TONI (*rient*) Just.
MARGA. Pro bè, còntaho tot.
TONI Prou.
MARGA. (*á Lluisa*) Escóltaho.
VONI Res ; qu' en Xumèu,
á la Maria, la vól ;
y avuy, devant de 'ls fadrins,
surtint de missa major,
se traurá 'l ram del barret
y li dará, y tòt de cop,
púm ! púm ! dos tiros en l' ayre,
per més fantasia. Aixó
va dirho ell matèix ahir
al hostal, devant tothom ;
y ho farà ; perque l' estima ;
y un... ho sènt, y un... ho sab tot.
(*se 'n va corrent y saltant, y al passar devant de
la Lluisa, li diu ap.*)
Y si un pogués parli... encara
sè una cosa... que no es hò !
(*se 'n va per la porta del corral*)

ESCENA VIII.

MARGARIDA y LLUISA.

MARGA. Ja ho has sentit !... ja véus tu,
si aixó es cert, oom ho créch jo,
qu' en Xumèu... no t'è perdó !...
perque aixó... no ho fa ningú !
LLUISA (*ab indiferencia*) Que ho fassi, ó ho deïxi de fè...
es ben lliure.
MARGA. ¿Qué dius ara ?...
¿Qu' ets boja ?...
LLUISA Lo que dich, mare,
qu' ell es lliure y jo també.
MARGA. ¿Qué li has fet tu á n' en Xumèu,
perque 't dóna un afront tal ?
LLUISA ¿Jo ?... res.

MARGA. Donchs, farà molt mal!

LLUISA No sè com os ho miréu.
Un home pót festejar...
ó bé, semblar que festeja;
y, encar que tothom ho véja,
no per xò s' ha de casar.
Pót enrahoná ab una, ab dos,
ab tres, ó ab vint, poch importa,
y á la que més lley li pórtia
pót darli un ramell de flors:
y pót darli, com se sòl,
de missa majó al surtir;
tot aixó tan sols vól dir
que l' estíma y que la vól:
y com, volentse casá,
ha de sé ab una y no més,
si aixó d' en Xumèu cert es,
res de massa en Xumèu fa.

MARGA. Pro es per tu un afront, Lluisa.

LLUISA No ho creguéu.

MARGA. Bè festejabau:

LLUISA cada dia os enrahonabau.
LLUISA Dona, aixó es costum á l'ibissa.
MARGA. Ja ho sè: ¿qué m' has d' esplicá?...
se festeja, y re 's repara;
pro cuan l' home ja 's declara...
LLUISA (inter.) Si ella no 'l vól, diu—prou n' hi ha:—
y alavors, sens cap rencor,
l' home á un 'l altra noya escuy,
com farà en Xumèu avuy,
surtint de missa major.
Qu' es mala costum, tu sè;
pro es costum.

MARGA. Per xò es afrónt
dar, devant de tot lo món,
lo ram á l' altra.

LLUISA ¿Y bè, qué?

MARGA. Escólta: ¿que tu, tal volta,
no l' has volgut per casar' hi?

LLUISA Mare...

MARGA. Debías pensart' hi
mòlt, ants de darli 'l no. Escólta:
¿y t' ho va dir que volia
casars' ab tu?

LLUISA Mòlt tèmps fa.

MARGA. ¿Y tu...?

LLUISA (ab indiferencia) Ni vaig contestá.

MARGA. Y 's casará ab la Maria!

Un heréu com en Xumèu!...

Tèns un cap...!

LLUISA (rient) Com un també.

MARGA. Jo no 'n puch parlar d' aixó!

Tan guapo, y tan bòn heréu!

Vét' aquí ara perque dius

que no es cap afrónt, es clá,

com que no 'l vóls...!

LLUISA (rient) Aquí está,

ja que m' ho héu fét di.

MARGA. ¿Y te 'n rius!...

Escólta: no l' has volgut

perqu' es viuado, ¿no es vritat...?

Jòve, rich, guapo y honrat...!

no ho sabs lo que t' has perdut!

Que tingues fills!... pro es tot sol:

que fós vell!... sòls té trent' anys.

Miréu de qué fa esclafanyes...!

la marquesa!... ¿y donchs, qué vól?

LLUISA Miréu, mare: no he pensat

en casarm' ab ningú encara,

y estiguéu segura, inaro,

que vos n' hauria parlat:

y si Déu hagués volgut

que jo estimés á en Xumèu,
jóve ó vell, pobre ó heréu,
dins del cor l' hauria dit:
y deuantvostros consell
á vos y al pare, y atenta
al vostre desitj, conténta
m' hauria casat ab ell:
y tindriam ditxa 'ls dos:
pro com may l' estimaria,
deixéulo que á la Maria
dòngui avuy 'l ram de flors.

MARGA. Ja sè que no sè instruída:

tu ho pòsas... que ni pintat.

LLUISA Mare, sols dich la vritat.

MARGA. Y donchs jo dich la mentida.

LLUISA No, ni jo os dich aixó, dona:

vull dir...

MARGA. (inter.) Bè prou que t' he entès:

vóls á en Jordi; y no es res més.

LLUISA Si en Jordi es á Barcelona.

MARGA. Va arribá ahí, ¿A mi qué 'm fa?

pro 'l tèn pare... ja sabs tu...

LLUISA No he dat jo 'l mèu sí á ningú.

MARGA. Ja ho sè; pro ell te 'l farà da.

ESCENA IX.

MARGARIDA, LLUISA, XUMÈU y alguns pagesos y pagesas,
després Toni. Mentras uns, ab plats y mocadors, cap-
tan pe 'l Sant y pe 'ls malats del poble, van los altres,
al só del tambor y 'l fluiol, rient y ballant al estil del
país en semblants diades.

XUMÈU Bòn dia. (presentant lo plat)

LLUISA (ap.) Ell!...

MARGA. Xumèu; aixó es:

los pobres també que mènjen

y 'ls malats. (fent llimosna)

XUMÈU No es just que 's pèngin.

PAGES 1. ¿Per Sant Jordi no hi ha res? (presentant lo plat)

MARGA. Vaja. (fentli també una llimosna)

PAGE 1. (ab lo plat) ¿Y tu, Lluisa?

XUMÈU (á Lluisa y rient) Oh, que sòni!

LLUISA Bè. (dixca anar las monedas al plat ab soroll)

TOTS Aixís! (rient y picant de mans)

PAGE 2. (ab lo mocador) Per la Eularia Llista.

PAGES 2. (id.) P' en Lluch, eigo y sense vista.

PAGES 3. (ab lo plat) Per Sant Jordi y pe 'l dimoni.

LLUISA Demánaho millor.

TOTS Y es clar!

PAGE 3. Per Sant Jordi y pe 'l caball.

PAGES 3. Per l' aranya.

XUMÈU (á 'ta que tòcan y ballan) Alsa; per vall.

(á Margarida y Lluisa) Ja 'ns veurém.

(se 'n va, seguint los pagesos y pagesas)

MARGA. (ap. á Lluisa) ¿No sabs parlar?

UNS (anantse 'n) Salut.

ALTRES (id.) Salut á tothom.

MARGA. (ap. á Lluisa) Ara se 'n va ab la Maria!

LLUISA Y bè!

ALTRES (anantse 'n) Vaja, ab alegria.

TONI (surtint mudat y seguint los, alegre)

Ab, ja, ja!... jo també hi sòm!

MARGA. Toni, que visis á missa.

TONI Hi he anat de bon matí jo.

(desapareix darrera de tots pe 'l fondo)

MARGA. No te 'n parlaré més, no.

LLUISA Mare...

MARGA. Ja t' ho he dit, Lluisa.

(se 'n va á la casa)

ESCENA X.

LLUISA.

¿Qu' es lo que sento, y perquè me don aquet mal estar?
 ¿Es amor?... no ho vull pensar.
 ¿Són celos?... tampoch pòt sé.
 ¿Es pressentiment, podé, d' algun mal que ha de vení á ciure sobre de mí?...
 tampoch aixó sè concéix.
 Lluisa, ¿qu' es lo que 't deixa lo cor oprimit així?

ESCENA XI.

LLUISA y JORDI.

(*mentras Lluisa ha estat dient aquet monlech, Jordi, que ha baixat per la esquerra de la montanya, s' ha deturat al peu del llenyer observantla, y ara s' acostava cap á n' ella ab naturalitat y de mostrant alegría*)

JORDI Lluisa...
 LLUISA (*sorpresa*) Jordi!...
 (*procurant dissimular sa inquietat*)
 (*ab carinyós interès*) ¿Qué tens?...
 LLUISA (*sonrient ab naturalitat*) Res.
 JORDI (*després d' una pausa com per entrar en conversa*)
 ¿No irás á missa majó?
 LLUISA Com no m' hi espera 'l promés...
 JORDI ¿No l' hi tindrás?
 LLUISA Ni sé qui es.
 JORDI ¿No tens promés?
 LLUISA No.
 JORDI (*rient y ab cert tò de formalitat*) ¿M' vols?
 LLUISA (*id.*) ¿Jo?...
 Estás de broma.
 JORDI Aixó sí:
 y avuy més, ¿qui no ho repara?
 LLUISA (*confosa*) Ay, tó rahò!... 'l teu sant!...
 JORDI Així!...
 ni m' has dit — bon dia — encara;
 y aixó que vinch per tu aquí.
 LLUISA Perdóna: 't desitjo dias de felicitat entèra.
 JORDI Mòlt t' ho estimo: ¿y si podias ferme ditxòs, ho farías?
 LLUISA Si estés en mí, considera.
 JORDI Si pogués fórté 'n jo á tu...
 pro tu ja ho èts.
 LLUISA ¿Jo?... ¿en qué 's veu?
 JORDI En que no dius á ningú lo qu' en tu jo veig segur.
 LLUISA (*ab pena*) Jordi, tothom t'è una créu!
 JORDI Lo qu' es avuy, riallas plenas, y alegría, y endeván!...
 y si es cert, com anomenas, que arribas á tenir penas, casi sè perque serén.
 LLUISA ¿Si?
 JORDI Perqu' estimas.
 LLUISA (*sonrient*) T' has lluhit.
 JORDI ¿Que m' he enganyat?
 LLUISA Bèn segur.
 JORDI No, Lluisa; á mi m' ha susuhit.
 LLUISA ¿Es dir qu' estimas?
 JORDI Ho he dit:
 no ho habia dit á ningú.
 LLUISA ¿Y estimar don mal estar?

JORDI Y tant, que no ho gabs y ho sents; y t' embarga 'ls pensaments, y lliure no 't deixa obrar...
 y es per xó que penas tens.
 LLUISA ¿Sabs que t' esplicas mòlt bè?
 JORDI Com á pagés t' he parlat:
 ja sabs que sòm batxillé,
 qu' estudio per abogat...
 y dins poch tèmps ho seré.
 LLUISA Es dir...
 JORDI Que aquí sòm pagés,
 pro á Barcelona ja no.
 LLUISA ¿Y vestéixes de senyó allí?
 JORDI No faltaba més;
 y guants y barret rodó.
 Vaig á la Universitat,
 (*pe' l trage que ara porta*)
 y aná aixis... no t' disculpa.
 LLUISA Y allí t' haurán ensenyat...
 JORDI A atacar de dret la culpa
 y á defensar la vritat.
 LLUISA Mòlt bè: ¿y, sent jove, com èts,
 aprés tanbé á fer l' amor?...
 JORDI ¿Vols sabé hasta 'ls meus secrets?...
 no estudio l' amor, si 'l cor,
 per defensar milló 'ls pléts.
 Y com si fós un contracte
 que ara 'ls dos podém cerrar,
 lo pagés... qu' está de tracte,
 vól saber si es ó no cesate
 que 't don penas l' estimar.
 JORDI Mira, Jordi; jo eréch bè
 que tu estimas, y es del cas;
 pro que jo estimi també...
 JORDI ¿Que no?
 LLUISA No.
 JORDI T' ho probaré.
 LLUISA No ho crégas.
 JORDI Donchs, ho venrás.
 Digas: ¿no t' ha susuhit may,
 estant en conversació,
 senti una satisfacció...
 y 'l jove entèndreho?
 LLUISA Aixó ray...
 JORDI Donchs, es simpatía aixó.
 ¿Y alguna volta sentí
 parlar d' un jove... bè, ó mal;
 si es en bè, tu dir que sí,
 y si es en mal, defensá 'l?
 LLUISA Sí.
 JORDI Donchs, hi ha inclinació aquí.
 ¿Y véure á un jove, agradarvos...
 tu á n' ell y ell á tu, y parls,
 y ab grèn dosprés separarvos,
 y, un cop lluny, tots dos girarvos?...
 Donchs aixó l' afecte lo fa.
 ¿Y, sense voler, tení
 fiesa una idea matèixa,
 dia y nit, tarde y mati?...
 Es lo carinyo, que així
 dins del cor las arreles deixa.
 ¿Y, sens que un se 'n donga rahò
 de perque aixis susuhéix,
 senti alegría y tristó?...
 Es perque ja 'l cor glatiéix;
 es perque ja hi ha passió.
 ¿Y desitjar diversions,
 y l' alegría entrísti,
 y duptá, en mil ocasións,
 entre vritats é ilusións,
 y créure's que no, y que sí;

y sempre aquet mal estar,
sens que ho conega ningú,
y sentir pena y callar?...
Lluïsa, això es estimar,
es lo que tinc jo y t'ens tu.
Y, créuho; la simpatia,
y 'l carinyo així arrelat,
y sempre de nit y dia
teni 'l pensament fiesat,
y sentir dol y alegria;
y, entre ilusió y certitut,
lo cor glati ab afeciò,
y callà, y senti inquietut...
es lo qu' en tu he conegut;
es que tu estimas com jo

LLUISA

Jordi... ja t' ho he dit: créch bè
que tu ab fé estimar sabrás,
perqu' ets jove y ets solt;
y encar que jo ho sòm també,
no 'm trobo en lo mateix cas.
No m' he fiesat en ningú,
y res tindrà d' impossible
que un dia estimi jo á algú...
perque també sòm sensible,
soltèra y jove com tu:
pro no estimo, y no t' estranyi
lo mèu modo de parlar;
may qui es franch veuràs que 't danyi:
que á la que vols no t' enganyi,
que 't sapia també estimar:
y créuho, perque 't conech bè,
que si jo un dia estimès,
sols voldria en m' afeciò
ser tan estimada jo
com la que tu estimas ho es:
y per ditxosa 'm daria,
y que ho sapias, Jordi, ho vull,
y no es per galanteria;
que molt més dol que alegria
fins sens estimá 's recull:
pro t' ho he dit y ho torno á dir;
no tinc relacions d' amor,
ni las he pensat tenir:
tu has volgut llegi 'l mèu cor...

(*ab carinyosa sonrisa*)
y sols lo t'ens sabs llegir.
Per lo tant, la simpatia,
y 'l carinyo així arrelat,
y sempre de nit y dia
teni 'l pensament fiesat,
y sentir dol y alegria;
y, entre ilusió y certitut,
lo cor glati ab afeciò,
y aná en aument la inquietut...
no es lo qu' en mi has conegut;
es lo qu' en tu conech jo.
Y t' ho torno á repetir;
no tinc relacions d' amor,
y si n' arribo á tenir...
(*sonrient*) tu, que has estudiat bè 'l cor,
lo qu' he de fé 'm sabrás dir.

JORDI

No 'm pensaba, la vritat,
ja que 'l mèu senti has comprés.
una ofensa haber trobat
y un desengany tan marcat.

LLUISA

¿Y això, Jordi?...

JORDI

Dich lo qu' es.

LLUISA

Per desengany ent'énch jo
fingi amor, fér senti afany.
doná un sí, y, sens pensá 'l dany,
buscá un pretest y dá un no.
¿Ho he fet jo?... No es desengany.

JORDI ¿Y per ofensa qu' ent'ens?
Riure 't d' aquell qu' en tu pensa
y t' estima... ¿no es ofensa?

LLUISA ¿Qui ofin més, jo que l' encéas
no vull, ó aquell que m' encéas?
¿No véus que jo, sent pagesa,
y tu, habent de ser senyò,
los dos fariam disfressa?...
Senyòra véls la promesa,
no una pagesa com jo.
Jo sòm pagés.

JORDI

Aquí sí;
pro allá m' has dit que no ho èts:
per festejá 'm véls aquí;
pro, cuan ja defénsis plèts,
no t' vindrás á casá ab mí.
Tu si que 'm vindrás á dá
un desengany, si 't cregués.
Si estimo, ha de sé á un pagés,
no á un com tu, perque demá
siga en va, per ell ser més.

JORDI

Mira, Lluïsa: cada lu
sab lo que s'ent lo seu cor,
y al cor no 'l ména ningú:
tu per mi no s'ens amor,
y jo 'l sento ardent per tu.
Si tu créus que no serias
ditxosa ab mi... ¿qué hi puch fé?
Lo que m' has dit tu, 't diré:
—si estimas á algú, que sias
molt estimada també.—

Y créu, puig has desgarrat
un cor que per tu glateix,
que un dia veuràs probat
que, ja pagés, ja abogat,
jo he de ser sempre 'l mateix.

LLUISA (*ap.*) L' estimo... y no li puch dí!

JORDI (*mostrantli un ram que porta á la ma*)
Per tu, creyentme ditxós,
portaba aquet ram.

LLUISA ¿Per mi?

JORDI (*allargantli*) Sí: oferta de 'ls mèus amors.

LLUISA (*duplant*) Jordi... acceptá... un ram de flors...

JORDI ¿No véls?...

LLUISA No puch! (*ab pena y rehusantlo*)

JORDI (*sorprés y ab estranyesa*) ¿Qué!...

LLUISA (*ap.*) No 'm vól!

LLUISA (*ap.*) M' estima!

ESCENA XII.

LLUISA, JORDI y MACIÀ.

MACIÀ (*al véure 'ls junts y ap.*) Malhaja!

(*á Jordi*) ¿Tu?...

JORDI Ja ho veýu.

MACIÀ Próu clá 's mostra.

Jo 't parlaré, tal com raja.

LLUISA (*per desviarli la idea*)

Pare, es Sant Jordi, y vè...

MACIÀ (*inter.*) Vaja,

per molts anys.

JORDI En vida vostra.

MACIÀ Pro. pót ser vágis errat,

y, créuho, 'm sabria grèu.

JORDI No sè, Macià; vos diréu.

LLUISA (*tement lo que nól dirli*)

No; vos anéu enganyat.

MACIÀ Siga jo, ó siga ell, aquí

es menester parlar clá:
mira, Jordi; aquí no hi ha

mès que lo que 't vaig á di.

La Lluisa t'agrada; pro ella ja està compromesa.

LLUISA (ab arranch) ¿Jo!...

MACIÀ (am imperi) Tu!

JORDI (ab amarga sonrisa) No 'm vè de sorpresa!

MACIÀ (á Jordi) No sè si m' enganyo, ó no;

pro, si afecte li tèn ara com lo dit, demà... es del cas, li 'n tindrias com lo bras, y seria pitjò encara.

Ja ho véus, ho vull mals de caps:

ella 's càsa ab en Xumèu.

¿Jo!... (volent negar 'ho)

LLUISA (inter. ab sequet) Ets promesa!

MACIÀ (ap. creguinte en ridícul) Dèu de Dèu!

JORDI (á Lluisa, baix)

Ja m' entens! Jordi, ja ho 'sbs.

JORDI Està bé!

MACIÀ T' ho he volgut dir,

perque...

JORDI (inter.) Os ho estimo, Macià.

MACIÀ Avant. (á Lluisa) Si t' has de mudá, ja pòts procurá enllestir. (entra á la casa)

ESCENA XIII.

LLUISA y JORDI.

LLUISA Jordi!... (cap á n' ell)

JORDI (ab ressentiment) ¿Es dir...!

LLUISA (inter.) ...No erégas ro!

JORDI (ab pena) Si t' càsas, ¿perquè negarho?

LLUISA (ab enterea) Dich que no, y no déus daptarho!

JORDI (ab despit) No has volgut lo ram; porque,

celòs en Xumèu de mi,

renyiriau, si te 'l véya!

LLUISA (ab pena) Que això 'm diguèsses no créya!...

(ab resolució) Dónme'!!

JORDI ¿Per guardá'!?... (allargantli)

LLUISA (prenentlo y posantse'l al pit d'ab enterea) Aquí!

JORDI ¿Es despit ó amor això?

LLUISA Jordi, entènme, sens parlar.

JORDI Pro en Xumèu...

Que no, he dit clar!

LLUISA ¿M' ho juras?

JORDI ¿Ho duptas?

LLUISA No.

JORDI Y donchs, res t' he de jurar. (entra á la casa)

ESCENA XIV.

JORDI y BIEL, per derrera 'l llenyar.

BIEL T' ho juro jo... y ja ho pòts créure.

JORDI Oncle...

BIEL Veste 'n; no voldria

que 'm fèsses nosa.

JORDI ¿Y això?...

BIEL Vè aquí un senyor, y 'm precisas

parlá ab ell.

JORDI Si os convè tant...

BIEL Mòlt mès que á tu ab la Lluisa.

JORDI ¿Es dir que vos ja sabéu...?

BIEL (inter.) Jo ho sè tot; sè que 'l estimas,

y qu' ella t' estima.

JORDI ¿A mi ella?...

BIEL Veste 'n d' aquí de seguida.

JORDI M' heu de dir primer si es cert,

y còm ho sabéu.

BIEL No sigas

estripa cuentos.

JORDI Vull sèbreho.

BIEL Pòt ser, mès que no desitjas

sabris, Jordi; pro no ara:

ja tindréu una entrevista:

ara no puch, y 'm fas nosa.

JORDI Corrent; os deixo 'l camp lliure;

pro mès tart m' explicaréu...

BIEL (inter.) Si, y veste 'n!

JORDI (ap. y anante 'n per la esquerra)

Aquí hi ha intriga!

ESCENA XV.

BIEL, aviat D. MANUEL.

BIEL Y está bèu enamorat!...

Y ella... Es cert; l' amor es ximple!

MAN. (pe'l fondo dreta) Qué ha indagat?

BIEL Per fi 'l trébo. ¿Qué ha indagat?

MAN. (en vèu baixa) D. Manuel, se necessita

obrá ab prudencia, y astucia;

y encar... si no errém la pista:

perque això... es mòlt delicat,

y difícil.

MAN. (ab amargura) O impossible!

BIEL Ah, això... nego consequèntiam.

MAN. ¿Tè datos?

BIEL Alguns.

MAN. (ab gran desitj) Oh!... diguime 'ls!...

BIEL Oh... (fent que no convè)

MAN. ¿Tèneu relació, al menos,

ab aquella nit terrible

que 'm váren péndre d' á bordo

del llaut, y...?

BIEL (inter.) Oh!... ni una sílaba; (mirant d' una

part y altra, recelós de que algú 'ls senti)

sinò, ho tirém tòt á pérdre.

MAN. (baizant la vèu) Estém en lo camp... y á Ibissa.

BIEL (ab estranyesa) ¿Qué vól dir?

Que són mès fins...

que no allá la policia.

Trobará aquí á la ciutat

la gènt franca, honrada... iustruida:

pro 'l pagès... vèu, sent, y càlla;

si parla, mèn, ó no afirma;

y, euan no dú una pistola,

dú á la faixa la cutxilla.

MAN. ¿Y á mí qué m' importa això?

BIEL Hi ha assassinats cada dia,

per mòlt menos.

MAN. (ab tò de representació) Senyor Biel!...

BIEL Es ibissench qui l' avisa:

jo ho sento; pro es la vritat.

MAN. (ab impaciencia) A mi 'm convènen noticias!...

BIEL Las tindrà.

MAN. Y probas bèn clares;

perque 'l mèu desitj s' avia

cada instant mès!

BIEL Créqui m... calma.

MAN. Digui 'm vustè si 'n tindria!...

BIEL Calma... créqui m.

MAN. Dèu etern!...

BIEL Tant temps...!

(inter.) Re; obrar com convinga.

ESCENA XVI.

D. MANUEL, BIEL y TONI.

TONI (pe'l fondo dreta y corrent cap á n' ella)

BIEL Sè una cosa que no es lò!

¿Qué sabs?

TONI (*mirant á D. Manuel y veient que no 'l conèix,*
diu á Biel) Res! (*se 'n va pe'l corral*)
 BIEL (*á D. Manuel, perque no 'n fassi cas*)
 No; aquest es ximple.

ESCENA XVII.

D. MANUEL, BIEL y XUMÈU.

XUMÈU (*pe'l fondo y ap. veient á D. Manuel*)
 Fa cara de foraster.
 BIEL Hola, Xumèu.
 XUMÈU Bón dia tingan.
 MAN. Dèu lo quart.
 BIEL (*per atagarlo*) Aquí t'è un jòve
 de lo més curro de l' Illa.
 XUMÈU (*piecit*) No tant com vos!
 BIEL (*veient que li ha causat mal efecte*) Ja ho preneu
 á mal.
 XUMÈU Ho preneh com ho diuhen.
 BIEL Festejéu... y es natural...
 MAN. Sí, es la edat de fer conquistas.
 XUMÈU Jo no conquisto, y perdoni...
 jo estimo, si se m' estima:
 y si 'm fan una pillada...
 no la perdono en la vida!
 MAN. Bè... vusté ara ho creu aixis;
 pro 'l tèmps las passions mitiga.
 XUMÈU Y donchs, créga que un agravi...
 aquí, ni ab lo tèmps, s' oblidia.
 BIEL (*á Manuel*) Ja li he dit: aquí 'l pagés
 es atent; pro susceptible.
 MAN. ¿Y may perdona una ofensa?
 XUMÈU ¿Perdoná... 'us féu la justicia
 naltres matèixos!
 MAN. Guardá odi...
 es d' ànimas molt petites:
 y desitjar la venjansa,
 y obrí á impulsos de la ira,
 no es d' homes civilisats;
 es de 'ls qu' en Africa viuhen!...
 Vusté té bons sentiments;
 si fús dolent, no ho diria.
 BIEL Concedo.
 XUMÈU Vusté ha rebut
 agravis, segons s' explica.
 MAN. Pòrto molts anys de sufrir!...
 y de rencor... ni un sol dia.
 XUMÈU Donchs, es un sant.
 MAN. No; só un home,
 que 'l cor ab la rahò domina.
 BIEL (*ap. á D. Manuel*) Sí no 's domina la lleuga,
 malorum causa.

ESCENA XVIII.

D. MANUEL, BIEL, XUMÈU, MARGARIDA y LLUISA, mudadas de festa.

MARGA. Bón dia.
 LLUISA Dèu los quart.
 BIEL (*veientlas de festa*) Aixó m' agrada!...
 MAN. Per servirlas.
 BIEL Margarida...
 XUMÈU (*á Lluisa*) T' he de parlar.
 LLUISA (*á Xumèu*) Jo també.
 BIEL (*á Manuel*) Qu' elegants!...
 MAN. (*contemplantlas*) Molt.
 MARGA. Molt.
 LLUISA Jo diria...
 LLUISA Sempre de broma.
 BIEL De serio.
 ¿Cuán te casas tú, pubilla?

LLUISA (*mitj confosa*) ¿Jo?...
 XUMÈU Cuan la fassin fugir.
 MARGA. Xumèu...
 BIEL No crech que s'hi avinga:
 podent ser... decentment.
 XUMÈU ¿Y ara!...
 Jo primer no 'm casaria.
 BIEL Qui estima no tira aixó.
 XUMÈU Sols los que fújan s' estiman.
 LLUISA Costúms...
 MARGA. (*á Lluisa, inter.*) Cállia!
 BIEL (*completant la idea de Lluisa*) Llèttjas!
 XUMÈU (*ab convicció*) Bónas!
 MAN. (*á Biel*) No enténch...
 BIEL Aquí 'l camp, s' estila,
 dos que festejan y 's vólan,
 sens di á ningú,—ave Maria,—
 una nit desaparèixen,
 y l' en demá, á casar cridan,
 D' aixó 'n dién, fórlas fugir;
 robarlas, vustés no diuhen.
 MAN. ¿Y aquí 's casa aixis tothom?
 XUMÈU ¿Y donchs?
 MARGA. Sí, 's més.
 XUMÈU No s' explica,
 no habenthi obstacles en contra
 y sent l' un del altre digne,
 que vulgan lográ un fi noble,
 de medis dolents servintse;
 ni 's comprén que així 'ls dos obrin,
 ni que 's pares hi convingan.
 ¿Y si 'l jòve l' endemá
 no 's volgués casar?
 MARGA. No ho diga;
 XUMÈU ne ha sucshit may.
 LLUISA Una bala
 li acabaria la vida.
 MAN. Pro aqueixa bala, á la noya
 l' honra no li tornaria.
 (*á Margarida*)
 Y aixó de...—no ha sucshit may...—
 BIEL Pót sucshir.
 MARGA. (*no gosant negarho*) Prou...
 XUMÈU (*ab desdeny*) Val més riure.
 BIEL Home, aixó es un enrahonar.
 LLUISA (*á Biel per D. Manuel*)
 Aquet senyor no es d' Ibissa,
 ¿no es vritat?
 MAN. Sòm catalá.
 LLUISA Bón vingut.
 MAN. Gracias.
 MARGA. ¿No habia
 estat may aquí?
 MAN. May.
 LLUISA Donchs,
 veurá cosas...
 MAN. Que m' atmiran,
 per raras... y per hermósas.
 XUMÈU (*mirantla y ab galanteria*)
 Lo qu' es per noyas bonicas
 no hi ha terra com aqueixa.
 BIEL Ródi 'l món, y torni á l' Illa.
 (*se sent tocar á missa*)
 MARGA. Entrin, que beurán un trago.
 MAN. Li aprecio.
 BIEL Cuan se convida...
 LLUISA Es ab lo cor.
 XUMÈU Aixó sí.
 BIEL (*ap. á D. Manuel*)
 Per desaire s' ho pendrian.
 MARGA. (*que s' havrà acostat á la porta de la casa*)
 Maclá, mir ' aquets senyors.

(à D. Manuel y Biel)

Nosaltres aném à missa.

XUMÈU Tot just es lo primèr toch.

ESCENA XIX.

DITS y MACIÀ.

(Mentras D. Manuel y Biel van à entrar à la casa, surt Macià à rèbrertos; pro al èvure à don Manuel se queda sorprès, y aquet ho queda també al èvure à Macià: Biel ho nota y sonriu maliciosament, colocat en mitj de 'ls dos. Luisa y Margarida, que s'haurán dirigit al fondo, forman un altre grupo, detingudas per Xumèu)

MACIÀ (s'atrat) Hola; entrin... (sorprès)
 MAN. (sorprès y ap.) Dieu de justicia!...
 MACIÀ (ap.) Jo 'l conèch... y no sè d'hont!...
 MAN. (ap.) Es ell mateix!...
 BIEL (sonriant) ¿No aném dintra?
 MACIÀ Entrin... (ap.) ¿Què voldrán?
 BIEL (baix à D. Manuel) Prudència!
 MARGA. (à Macià) Ja 'ls trauràs formatge, y figas, sobressada, y pa, y vi ranc.
 BIEL (ab gulanteria) No hi ha com vos...
 MARGA. (ab gasmonyeria) Aném...
 (D. Manuel, Biel y Macià entran à la casa)

ESCENA XX.

LLUISA, MARGARIDA y XUMÈU.

XUMÈU Lluisa...
 y vos també, escoltéu: ara qu' estém sols os ho dirè.
 Conèch que 'm feu mala cara.
 MARGA. ¿Jo?
 XUMÈU Si; y la Lluisa també.
 LLUISA ¿Perqué ho dihéu?
 XUMÈU Es cosa clara; perque se 'm diga 'l perqué. Jo no sè que puga haberhi cap motiu; ants al contrari; per xò vull que se 'm entèri; jo en tu vull un cel trolharhi, y, ja que 't pàsso 'l rosari, vull sabé aquet nou misteri. Sabs tu, y vos també ho sabén, que ab la més bona intenció t' ha parlat sèmpre eu Xumèu; y ara... esperant jo 'l si tèn, que ara 'm donguesses un... vaja, 'm sabria molt grèu!
 MARGA. ¿Véus?... lo que sèmpre t' he dit; ell no es capàs de faltar.
 LLUISA No ho dich.
 XUMÈU Pro ho dons à pensar.
 LLUISA ¿Jo?..
 XUMÈU En la cara ho dús escrit; ó bè, que 'm vòls enganyar! (veent que Lluisa vòl contradirho) Per tonto no 'm mámo 'l dit! Jo conèch las picardias y sè las malas passadas que susubèixen tots los dias; y, podent ser bèn cassadas moltas, s' han fet desgraciadas, ó bè, s' han quedat per tias. No he vingut à demanarte, ni ara ni may, per favor que ab mi volguesses casarte; jo he deixat llure 'l tèn cor, y, creyent que 'm tèn amor,

es de cor que sè estimarte. Ni he mirat may 'l interis; y no tothom aixis obra; si la vól rica 'l qu' es pobre, y 'l qu' es rich vól més diners, ¿perqué ara, sens més ni més, per mi indiferència 't sóbra?
 ¿Es que un cualevól se 'm créu, ó un perdut, ó un mort de fam, y al fi se 'm vulga dá un féu? Orgull ne tindrà, mal llamp!... cualevól noya del camp de casars' ab en Xumèu!
 MARGA. Això si qu' es bèn vritat; cualevól noya.

XUMÈU Ho puch di;
 y, com ho sènto, he parlat.
 LLUISA Y os crech bè; pro, fins aquí, jo no sè en qué os he faltat, ni perqué héu parlat aixi.
 ¿Qué tinch que véure, diguéu, jo ab las que han fugit amor?... si res voléu per favor, ¿perqué igual no 'm suposéu?... ¿y com d' enganyis me parléu, si dihéu qu' es llure 'l mèu cor?
 Y, anant al vostre estil dá; ni un perdut, ni un cualevól, ni re així os ha dit ningú; pro al pensamènt donéu vól, y parléu, es bèn segú, pitjòr que si estèssu sol. (veent que Xumèu vòl replèar)
 No 'm referéxo ara aquí solamènt; que, tal vegada més d' un cop, y lluny de mi, hauréu dit... lo que no agrada; y una paraula escapada... còsta molt de reculli.
 MARGA. Pòt haberho mal entés en Toni, y... (à Xumèu) Re; estú gelosa, véus' ho aquí: es aixó y res més.
 XUMÈU ¿Gelosa?... Vaya una cosa!... cuan sab que l' estimo, y qu' es de todas la més hermosa. Y en fi; si 't creús ab rahò; ¿qué ha dit en Toni de mi?... Això es que algú li ha fet di.
 MARGA. Pòt ser.
 XUMÈU Si!
 LLUISA No ho creguéu, no; y á més, que intrigas aixi fóran ardit de traído; per lo tant, no lograrian fèrme 'l més petit afecte, ni directe, ni indirecte.
 ¿Jo gelosa?... 's lluhiriant!
 MARGA. Ah, si; xaseo se 'n durian; es com jo... y com vos, molt recta.
 XUMÈU Pro bè, ¿qué t' han dit?... clá y net; si es cert, diré—si:—veyám.
 LLUISA Si jo... (ab indiferència)
 MARGA. En Toni, qu' es ximplet, diu que avny héu de dá 'l ram, que portéu ja en lo barret, á la Maria.
 XUMÈU Mal llamp!...
 ¿Veyéu?... li han fet dir!
 MARGA. Y ahí,
 al hostal, devant tothom, diu que vos ho vareu di.
 XUMÈU ¿Y ho creyéu?... 12°

MARGA. Jo no.
 XUMÈU (à Lluïsa) ¿Y tu?...
 LLUISA Com
 pòt bèn ser...
 XUMÈU Donchs, no!

ESCENA XXI.

DITS y TONI, de moment de la casa.

TONI (à Xumèu ab tota convicció) Donchs, sí! (Xumèu queda un moment confós; Lluïsa souriu, no podent dissimular la seva satisfacció; Margarida demostra saberli greu la imprudència d' en Toni, y aquet viu estupidament, mirantlos a tots, y passantse d' una ma à l' altra una ampolla que porta)
 XUMÈU (reprimintse) De res s' ha d' estranyá un hom!... Ximple!

TONI Y bè, això ja ho sabia.
 XUMÈU Vaig dir que si 'l ram de flors d'ès jo avuy à la Maria, que 'l pendria.

MARGA. (à Toni) ¿Véus?...
 TONI Si aixís fós...
 MARGA. Ja cambia.

TONI Ell ho cambia!
 Vaig à d'ú ayga à aquells senyors. (se 'n va al pou à triure ayga per omplir l' ampolla)
 XUMÈU ¿Ara jo qué li ho de fè?...
 Si es ximple!

LLUISA (ab ironia) Ja ho podéu dí.

XUMÈU Res; ja sabs lo mèu senti per tu, Lluïsa.

LLUISA (ab intenció) Y tant, si 'l sè!
 XUMÈU Perque véjas si es així; (se triu 'l ram del barret y li oferté) aquí 'l tén.

MARGA. (contenta) ¿Véus?

LLUISA (no acceptantlo) No pòt sé per la Maria y per mi.

TONI (ap. per Xumèu) Ximple! ¿Qué t' has tornat loca?

LLUISA Jo no créch serho gèns, mare.
 XUMÈU Després que te 'l dono, encara... (tornant à oferirli) Vaja; es de cor.

LLUISA (tornant à rehusarli) Ni de boca jo os lo puch acceptar.

MARGA. ¿Y ara!...

¿Perqué?... Perque... s' equivoca.

TONI (ap.) Törn 'hi!
 XUMÈU Ah!... ja ho veig. No m' ofén que sigas aixís; tén rahò: surtint de missa majò devant de tota la gent véus que te 'l donga.

MARGA. (creyent tambe que aixís l' acceptará) Ah!...

XUMÈU Corrent.
 LLUISA No! (apartantse 'ls dos bechs del mocador del cap que li cúbren sobre 'l pit y deixant véure 'l ram que li ha donat en Jordi, diu ab entesa)

Aquí 'n tinch un de millò!

MARGA. Noya!...

XUMÈU (ap. y ple de ira) Oh!...

TONI (à Xumèu y rient) Ximple! (se 'n va à dins ab l' ampolla plena d' ayga)

ESCENA XXII.

LLUISA, MARGARIDA y XUMÈU.

XUMÈU Un xaseo aixís...!

Lluïsa... te 'n recordarás!
 LLUISA ¿Qué os diré?... 'l mèu cor es lliure.
 MARGA. ¿Y encara gòsas parlar?...
 desvergonyida!...
 XUMÈU (ab despit) Sí!... èts lliure!...

ESCENA XXIII.

DITS, D. MANUEL y BIEL.

BIEL (à D. Manuel al acte de surtir li dos per la porta del pati y referintse à Maciá) De res li ha dit la vritat.

MAN. (à Biel) Oh!... ho he conegut! (se quetan los dos al fondo conversant ap.)

MARGA. Xumèu;
 si eu Jordi, per dirho clar, no hagués vingut ahir...

XUMÈU (inter.) ¿Cóm!...
 Ara veig lo qu' es!... Mal lamp!...
 L' he de fer tróssos!

ESCENA XXIV.

DITS y MACIÁ.

MACIÁ (surtint de la casa) ¿Qué passa?...
 XUMÈU Que he rebut l' insult més gran!

MACIÁ ¿Y això?...

XUMÈU Qu' ella senti 'à uu altre!...

MACIÁ Que m' ha dat ja 'l desengany!

MACIÁ ¿Qué dihéu!...
 MAN. (à Biel per lo que sent y volent anar cap à n' ells) Vull saber...!

BIEL (detenintlo) Prudència!...

MACIÁ (à Lluïsa) ¿Cóm s' entén!...

(anant cap à n' ella ab ira)

LLUISA (espantada) Pare!... Maciá!...

MARGA. (impetint que li pegui)

MACIÁ (à Lluïsa) Esplica'm qué ha estat això!...

(repurant en lo ram que porta al pit)

¿Cóm!... (à Xumèu) ¿No d'ú ja 'l vostre ram?...

LLUISA Ah!... (tapantse 'l ab lo mocador)

XUMÈU No es mèu!

MACIÁ Ira de Déu! (agafant à Lluïsa per una ma, y ab rubia)

¿Aquet ram... qui te l' ha dat!...

Vull saberho de seguida!

XUMÈU Ja ho sabém!

MARGA. (à Xumèu) No ho sabéu pas;

ni dí del promés la cinta.

XUMÈU Pro es d' ell, y, per mi, es igual!

MACIÁ (à Lluïsa) ¿Es dir qu' es d' en...!

LLUISA (inter.) Pare...!

MACIÁ (id.) Oh!... Vull

que ho digas clá y terminant;

ja que 'l portas així al pit,

y à missa majò ab ell vas!

¿De qui es aquet ram!... (amenassantla)

Per forsa!...

ESCENA XXV.

DITS y JORDI, pe'l fondo dreta.

JORDI (comprent lo que passa)

¿Perqué no de voluntat?

LLUISA Ah!... (mes espantada encara)

MARGA. Jordi!...

MACIÁ (à Jordi) ¿Es tèn!...

BIEL (que s' haurá acostat à Jordi, li diu boix) Càlla!

MACIÁ (à Jordi) Mira

que no sabs tu tot lo mal
que has fet!...

XUMÈU (*donant à Jordi una palmada à l' espatlla*)
Entènme!

MACIÀ (*à Lluïsa*) Y tu...!
LLUISA (*veient lo tirant de la situació y ab enteresa per
declararho tot*) Pare!...

si dièch al pit aqnet ram...
encara que 'm còsti dirlo...

MAN. (*que haurà avançat fins à ella, diu*)
No es cap secret: (*à tots*) jo li he dat.
(*sorpresa general*)

MACIÀ ¿Vinsté?...
MARGA. (*ap.*) ¿Ell?...
XUMÈU (*ap.*) Llamp de Dèu!
LLUISA (*baix à D. Manuel*) Oh!... Gracias!...
JORDI (*ap.*) M' he lluhit!
XUMÈU (*à D. Manuel*) Pro bè...
MAN. (*inter.*) No es estrany; còdi no sè 'ls costúms...
BIEL (*sonrient*) Aixó es.
XUMÈU (*ab despit*) Aquí, y per tot, ¿que no sab que qui estima es molt gelós?...
MAN. (*ab intenció*) Per tot... y aquí serà igual, sols qui obra mal es culpable, no qui es ignocent y frauch.
MARGA. Pro com los dos són promesos...
BIEL (*determinat à Jordi*) No!...
LLUISA Mare!...
MACIÀ (*inter. à Lluïsa*) Os hóu de casar!
MAN. ¿Es cert?... (*à Lluïsa ab molt interès*)
LLUISA Ja que se m' obliga... y jo no sè mentir may...
mès me pensaré en casarme,
qu' en dir qui m' ha dat lo ram!
XUMÈU (*ab ira*) Res!... ja està entès!... Perque sápigas que de mí ningú es capàs de burlarse 'n...!
MACIÀ (*inter. tement la intenció que abriga*) ¿Còm!...
XUMÈU (*molt marcat*) Pillada!
JORDI Aixó es obrar de cobart!
XUMÈU (*trayentse la entzalla de la faixa y clavantla à la porta de la casa, diu ab expressió de reconcentrada venjança*) Aquí la senyal os deixo!
(*se 'n va pe'l fondo dreta*)
JORDI (*arrancant la cutrilla*) Jo os esbòrro la senyal!
BIEL (*à Jordi, apartantlo*) Fug d' aquí! (*trayentse la cartera y ensenyantli que ho apunta, diu ab aire d' autoritat*) Cuan jo 'n prénch uota... p' alguna cosa serà.
(*Jordi se 'n va pe'l fondo esquerra*)

ESCENA XXVI.

LLUISA, MARGARIDA, D. MANUEL, BIEL y MACIÀ.

MAN. ¿Tot aixó qué significa?

MARGA. Qu' en Xumèu se 'n va agraviat.

MACIÀ. Que ja la pagarém cara!...

MAN. (*à Lluïsa, molt marcat*) Una súplica li faig. Si, per por d' una venjança, un si forós ha de dar... ni pe'l sèn pare!... ó, al menos, per Dèu!... espèri à demà!
(*Macià queda plé de recel, Margarida esglayada*)

LLUISA (*no podent compèndre'l*)
¿Pro quin interès meréixo que 'm tinga?... y me 'l è tan grau!...
MAN. (*per no recelari inoportunament lo que pensa y sent, li dona una estreta de ma y una mirada d' inmens carinyo, dientli*) Adèu!...

LLUISA (*desitjant compèndre'l y plena de terrible dupta,*

exclama, ap.) Dèu del cel!...
(*se sent tocar à missa*)
BIEL (*sonrient, veient à Macià confús y à Margarida espantada*) ¿Sentiu?... lo derrer toch; à Dèu siau. (*fent per anarse'n*)
MAN. (*à Macià y Margarida*)
Si l' estiman... com à filla!... tot pare 'ls sèus debers sab!
(*se 'n va pe'l fondo dreta ab en Biel*)

ESCENA XXVII.

LLUISA, MARGARIDA y MACIÀ.

LLUISA (*ap. y molt commoguda*)
Hi ha aquí un secret... que jo ignoro!...

MARGA. (*baix*) Macià!...

MACIÀ (*id.*) Mira!... Dèu te 'n quart que digas una paraula, (*senyalantli à Lluïsa ab una mirada furtiva*) ni li dóngas à pensar que aqnet senyor...!

MARGA. (*inter.*) ¿Qué!... ¿es ell?...
MACIÀ (*ab horror y rabia*) "Si!
MARGA. (*abatuda*) Reyna del cel!
MACIÀ (*ap.*) Oh!... ¿qué faig!...
LLUISA (*tement endevinar lo que passa, arranca un fort plor y esclama*) Mare mèva!...
MACIÀ (*involuntariament*) Lluïsa!...
MARGA. (*volent anar cap à n' ella*) ¿Y ara?...
MACIÀ ¿Qué ploras!... (*à Lluïsa, determinat à Margarida*)
LLUISA (*mirantlo ab espant*) No ho sè explicar!...
(*ab despit*) Que no m' estiméu! (*se deixa ciure sentada al banch de la porta de la casa y plora*)
MARGA. (*anant cap à n' ella*) Ah!... Lluïsa!...
MACIÀ Deixa! (*apartantla ab enfado*)
MARGA. Mira que...!
MACIÀ (*inter.*) Ja es tart!
MARGA. (*ap. abatuda*) Oh!...
MACIÀ (*ap. aterrat*) Estich perdut!

ESCENA XXVIII.

MACIÀ y MARGARIDA, à la dreta; LLUISA, sentada al banch de la porta de la casa y plorant, y TONI que haurà surtit per la porta del pati y veient y comprenent lo que passa.

TONI (*ap. ab maliciosa intenció*) Y sòm ximple!...
(*molt marcat*)
Jo ho sè, y ho es bè!... y es vritat!
(*Cuadro.*)

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

La mateixa decoració del acte primer.

ESCENA I.

BIEL y TONI.

BIEL Y bè, ¿tu, aixó, còm ho sabs?

TONI Jo ho sè... perquè ho sè; ¿entèu?...
Digitized by Google

BIEL y no es bò, per més que ho siga.
(ap.) Si 'l puch fèr cantar... (alt.) ¿Y tu créus que recordas...?

TONI Tot!... pro un sèmpre...

BIEL Veyám, digas, ¿cuants anys t'ens?

TONI ¿Jo?... no ho sè. Ja ho podéu tráure; vos... teniu cap.

BIEL Oh!... excelent!

TONI Diuhem que vaig nixer l' any...

BIEL llavors, ¿sabéu? que hi va haber...

TONI ¿La crema d' aquells tres barcos?

BIEL No; no ho sè.

BIEL ¿Pe'l mal de 'ls ceps?... que 's varen perdre las vinyas.

TONI No, tampoch.

BIEL ¿Per l' any del fret tan fort? ¿L' any que 's morí 'l Bisbe?

¿Pe'l de 'ls llòps? ¿Pe'ls matiners?

TONI (rient) ¿Matiners?

BIEL Si, á Catalunya;

que varen fusillá á en Pep

d' en Llista.

TONI Oh, pro jo, encara

no era viu llavors. ¿Sabéu

cuán van fugí aquells d' Ibissa

dins d' una llanxa?

BIEL Ah, si, á Alger.

TONI Jo era petit. En Maciá,

que sèmpre m' ha estat parènt,

en lo llau del seu sogre

se me 'n va dir, per passeig,

á Barcelona; y, en sent 'hi...

no vaig poder véure res;

ni saltá en terra: sentíam

uns tiros!... y uns!... quins xiflets

que 's clavaban!... eran balas!

diu que 'n varen morir més!...

BIEL Hasta 'ls gats diu que hi petaban.

TONI Era... revolució!

BIEL ¿Véus?... y diga 'ls... ¿perqué 's mataban?

TONI Oh, y hasta 'ls gats!... ¿qué habian fèt?

BIEL Aixó era 'l cincuenta sis.

TONI ¿Cincuenta sis?... més de cent!...

preguntéu á n' en Joan Dayfa

que hi era, y es del mèu temps.

BIEL ¿Y ahont era ell?

TONI A Barcelona

d' aprenent. Ell tè un any més.

BIEL Ell es del cuarenta dos;

d' aixó me 'n recordo bé;

perque vaig sangrá á sa mare.

TONI Donchs, tu... èts del cuarenta tres.

BIEL Es dir... l' any cincuenta sis,

cuán lo fèt de que parléu...

de 'ls tiros, ¿compréus?...

TONI Bè, si;

BIEL ¿á Barcelona?

BIEL Aixó es:

tu llavors tenias... tretze anys.

TONI Just; era petit; ho héu trè.

BIEL (tragense la cartera y apuntancho)

La revolució d' O' Donell:

un dato escaete.

TONI (enfadat) ¿Qué féu?

BIEL Sumo la pólvra y las balas

que van gastar.

TONI Si; jo ho créch!

BIEL vos poséu lo que jo he dit,

per poguèu xarrar després

á la justicia!

BIEL Ay, tros

de quoniam!

TONI Si!... no ho dirè.

BIEL encara que m' ho preguntíu!

TONI Tu no vas contra 'l govern.

BIEL No!

BIEL ¿Y donchs?

TONI Si, pro... á Barcelona...

vaig éure al mar, ¿entéu?

BIEL (rient) Vares agafá un bon polp.

TONI Si; remull de cap á péus.

BIEL Bè, pro tu tenias la culpa.

TONI Si!... y á la nit!... ¿Qué vaig fèr?...

van vení al llau soldats...

qu' eran civils, y després

se 'n van dú á un senyor d' á bordo,

y 'm vaig espantá, y corrént

á amagar'm... vaig éure á mar!

BIEL Y 't van pescá 'ls mariners.

LONI Que casi bé ja era mort!...

BIEL y no es bò!... y encar callém!

BIEL Y desde llavors... cerebrum

non habet: pro 't curaré. (prén nota)

TONI No, no!... no hi vaig per justicia!...

y no ho vull que m' apuntén!

(prenentli la cartera)

BIEL (volent que li toni)

No, ximple!... Pórta!... (agafantla per pèndrerli)

TONI (no deixantse la pèndrer) Si, ximple!...

Jo no he xarrat, ni sè res!

(la esquetra, la llença y faig per la porta del corral: Biel recull los trossos)

ESCENA II.

BIEL, ariat dos PAGESOS.

BIEL ¿Héu vist?... féuvos de ximplés!

Bah!... encara ho tinch tot complet.

(se fica la cartera á la butxaca)

PAGÉS 1. Senyor Biel...

BIEL Hola, bons homens.

PAGÉS 2. Hem vingut...

BIEL Per mi; ja ho sè.

Res, donchs, en sent l' hora baixa,

cap allá entre sis y set...

tot fènt l' orni y roujeant,

com qui no es res, es fiquéu

al corral... bèn amagats...

per surtir... al punt. Si vèu

en Toni, y os véu, parléu!

no pót véure á n' en Xuméu,

y os ajudará, sols sign

per burllarse després d' ell.

PAGÉS 1. Se farà al peu de la lletra.

BIEL Si 'l veyéu manso y prudent,

no diguéu ni una paraula;

més si, com tèm, passés

lo que m' ha semlat prevéure,

portéuvs com á valents,

y féuho de la manera

que hem quodat.

PAGÉS 2. Está molt bè.

BIEL Sobre tot, molta reserva.

PAGÉS 1. Vaya.

BIEL Y puntuals.

PAGÉS 2. Ho serém.

(se 'n van los dos pagesos per la esquerra)

BIEL Ah!... aixís: qui assegura, dura,

Veyám ara si trobém

á n' en Jordi, per parlarli,

y ho tenim casi tot llest.

ESCENA III.

BIEL y JORDI.

JORDI Oncle...
 BIEL Jordi: vèns... ad hoch.
 JORDI ¿Si?
 BIEL Tot mal vól correctiu: véus qui t' ho diu y ahont t' ho diu; es di, 'l t'eu oncle y 'l lloch.
 JORDI Bè, ¿y qué?
 BIEL Tu estás fins aquí (*senyant al cap*) enamorat de la Lluisa.
 JORDI L' estimo.
 BIEL Oblidá 't precisa.
 JORDI ¿Jo á n' ella?
 BIEL No, ¿y donchs á mi?
 JORDI Qu' ella no m' estima, ho sé; pro tampoch está promesa.
 BIEL No ho está.
 JORDI Y puch...
 BIEL (*inter.*) Re! Ab franquessa, ella t' estima també. Créuho; es cert; pro es just que 's miri... per motius que d'ls m' apura, que 'ls dos casius es locura, y estimás es un deliri.
 JORDI Si no déu altras rahòns, oncle, no 'm convenceréu.
 BIEL (*com parlant sol*) Re, está enamorat, y anéu!... (*fentli t' enfadat*) No 't puch doná explicacions!
 JORDI Ella á n' en Xumèu no 'l vól.
 BIEL No.
 JORDI Y si es cert que 'm vól á mi...
 BIEL Si.
 JORDI M' hi casaré.
 BIEL (*ab formalitat*) No!
 JORDI (*ab decisió*) Si!
 BIEL (*ab enfado*) No! y m' enténch y ballo sol! (*ab naturalitat y calma*) Es di... un favor, Jordi, 'm tènhs de fer; no me 'l déus negar: que per podert 'hi casar, no la fassis fugí. ¿Ho sènts? (*molt marcat*)
 JORDI (*ab disgust*) ¿Qué 'm demanéu?...
 BIEL (*ab desconfiansa*) ¿M' ho promets?
 JORDI Ella ab mi no fugiria.
 BIEL Prèu...
 JORDI (*ab dignitat*) Ni li proposaria; sòm massa honrat!
 BIEL (*ab satisfacció*) Sè que n' èts!
 JORDI (*ab recel*) Pro... ¿y si ella hi consentís?...
 BIEL Jo no acceptaria.
 JORDI Vajta...
 BIEL No!... una costum tan salvatge sènto hi haja en lo país!
 JORDI Costúms primitivas sòn, oncle, las més de las nostras.
 BIEL Jordi, bè!... mòlt clar demostras que has vist llibres y has vist món. Que sòn malas se vèu bè, y ab lo tèmps irán cambiant; pro ni aquí ni en lloch podrán casars' dos, etnan no pót sé.
 JORDI Es dir, ¿no pót ser casarnos, volent 'ho 'ls dos?
 BIEL No es de Dèu.
 JORDI Si ella sènt com jo...
 BIEL Vindrèu
 JORDI ¿A oblidarnos...
 BIEL ¿A oblidarnos!...

Perqu' ella siga pagesa...
 BIEL No es la tèva mitja trònja.
 JORDI Si l' hábit no fa la mònja.
 BIEL (*com per acabar*) Vaja; es la mèva promesa.
 JORDI De broma estáu.
 BIEL Sòm casat, pro per euan m' envidiaré.
 JORDI ¿Parlém formal?...
 BIEL Si.
 JORDI Donchs, bè.
 BIEL Donchs, bè; no hi véus, d' enterat. La Lluisa no es per tu, ni tu per ella, ¿compréns?... que hi ha mil inconveniènts que sè jo, y no sab ningú. Y no pót ser?
 JORDI Si héu compréns que l' amor que sònto es gran, ¿cóm aixís m' estáu parlant? Si sens ella, tot m' es ros. Y seynora m' es igual que si aixís vestida 's quèda; que més que 'l vestit de seda la s'eva gonella val: y més que adrés que rellú y sombrero y galas juntas, lo sèn mocador de puntas y la créu d' or que al pit diu. Y si obstacles hi ha, irán fora, honrada ella, y digne jo; que sènt pagés, ó senyo, pót ser pagesa, ó seynora. Y l' estimará 'l mèu cor sèmpre igual; perque l' adoro!
 BIEL Y un floro tras otro floro!... com déya aquell fent l' amor. ¿M' estás festejant á mi, ó, cègo, 't créus que sòm ella? Ja sabs la sentència aquella!
 JORDI (*inter.*) Fa olor de rauci 'l llati!
 BIEL Donchs, mira; si 't véus casar, trian un'altra del poble, guspa també y de cor noble; pro ab la Lluisa deixho anar. Y per més que 't bati 'l cor, y per més qu' ella t' estimi, ni l' amor d' ella t' animi, ni t' ensegui 'l t'eu amor; ni 't procuris més disgust, ni 'l bèn está á n' ella robis; perque es menester que t'robis que ants que 'l desitj es lo just. Y si tals observacions, finalment, no han de servirte, tu matèix; res més déch dirte... ni puch dart' explicacions. (*se 'n va pe'l fondo esquerra*)

ESCENA IV.

JORDI.

Aquí algun misteri hi ha, que m' importará aclarí. Ell diu qu' ella 'm vól á mi... y ella 'l ram me va acceptá. Que fós promesa... bèn clá me va dir que no ho creyets. Tot aixó es cert; y ademés, va dá á n' en Xumèu 'l no. Qu' ella 'm vól, que la vull jo, y que no pót sé!... ¿aixó qu' es?

ESCENA V.

JORDI y MARGARIDA.

MARGA. (*pe'l fondo*) ¿Tu aquí, Jordi?
 JORDI Ja ho veýeu.
 MARGA. Hi ha hagut un ball...
 JORDI ¿Bò?
 MARGA. Oh!... hermiós.
 Per fi s' han compost los dos.
 JORDI ¿Qui?
 MARGA. La Lluisa y en Xumèu:
 van venint, tot festejant,
 y concertant lo casori,
 ab en Maciá: un rebombori
 y unas riallas que fan!...
 Sembla que 't sab grèu.
 JORDI (*ab forçada sonria*) ¿A mi'...
 podèu pensar si m' agrada!...
 MARGA. Fill, ella está enamorada,
 y 's vol casá... ¿y qu' hem de dí?
 JORDI És clar!... ben fèt, Margarida.
 MARGA. Vaya, Jordi... (*entra a la casa*)

ESCENA VI.

JORDI, aviat LLUISA.

JORDI ¿Qui no 's mór,
 devant de tanta mentida!...
 LLUISA Oh!... Jordi!... (*corrent, pe'l fondo*)
 JORDI (*ab despit*) ¿Tu!...
 LLUISA Vinch rendida!...
 JORDI ¿Sí!... (*ab amarga sonria*)
 LLUISA (*ab passió*) T' estimo... ab tot lo cor!
 JORDI Lluisa!... ¿m' vols?...
 LLUISA (*mirant per tot ab recel*) Vèste 'n, per Dèu!...
 JORDI Però diga 'm ¿qu' es lo que passa?
 LLUISA ¿M' estimas tu?
 JORDI Sòm tot tèu!...
 ¿Y tu?...
 LLUISA ¿Jo!... porque 't vull massa
 no puch ser may d' en Xumèu!
 JORDI ¿Crèus qu' ell t' estima?...
 LLUISA No ho sè,
 ni ho vull saber! Per pietat,
 vèste 'n, que ab non pare ell vè;
 si 'ns vèuen junts, creuran bè
 que per tu m' he adelantat.
 JORDI ¿Es dir que 'ls has deixat?
 LLUISA Si,
 ab una escusa, y corrent
 he vingut per tu.
 JORDI ¿Per mi'...?
 LLUISA Ja sabs que no sè menti!
 JORDI Oh!... 't crèch; qui estima no ment!
 LLUISA (*ab impaciencia*) Vèste 'n; no pòden tardar!
 JORDI ¿Pro es crím volerns los dos?
 LLUISA Ab en Xumèu vull parlar,
 á solas. No deus duptrar
 de mi!
 JORDI ¿Y serás...?
 LLUISA (*ab decidid*) Teva!
 JORDI (*donantli una estreta de ma*) Adios!
 (*mentras Lluisa entra a la casa y Jordi se 'n va
 per l' esquerra, se sent remor de gent per distints
 punts de la montanya, y 's vèuen algunas collas
 de pagesos y pagesas que passen y desaparixen,
 sentintse y anantse perdent per grans lo toch del
 tambori y 'l fluciol. Maciá y Xumèu venen pe'l
 fondo y baixant la montanya tot conversant*)

ESCENA VII.

MACIÁ y XUMÈU.

MACIÁ Casa y terras, cinch mil pèssas
 de vuyt... crinch, crinch, ne vaig dar;
 ni un doblé ni un céntim mesos.
 XUMÈU ¿L' escriptura dihèu qu' está
 á casa D. Narcís?
 MACIÁ Si.
 XUMÈU (*ap.*) M' informaré. (*alt*) ¿Sabèu l' any?
 MACIÁ Y 'l mes tumbè, y hasta 'l dia;
 això no descuida may.
 Lo tatorze d' Agost, del
 cinquanta sis; clà y mareat
 diu, cinch mil pèssas de vuyt,
 que vaig entregá á D. Joan
 Planets, amo de la hisenda.
 XUMÈU ¿Y, morts vosaltres, serà...?
 MACIÁ ¿De qui ha de ser?... de la Lluisa.
 XUMÈU Bè: lo mèu, forsa més val.
 MACIÁ ¿Vostre?... de la vostra dona.
 XUMÈU Ja: lo mèu sol, no val tant;
 pro quan ella va morir
 ben lliure m' ho va deixar
 y puch dir lo mèu.
 MACIÁ Bè, jo
 la pàrula os he donat,
 y quan dono una paraula
 no la torno enrera may.
 XUMÈU No he duptrat: de la Lluisa...
 y d' algú més, si.
 MACIÁ Veyám.
 XUMÈU De la Margarida.
 MACIÁ ¿Y ara!...
 XUMÈU Las he vistas flaquejar.
 La noya escoltant la mare,
 la mare á la noya, es clar,
 anaban aixís las duas
 sèmpe tira y afluixant,
 fins que arribá, com sabèu,
 á ferm' despreci del ram.
 MACIÁ Pròu disgust vaig tenir jo!
 XUMÈU No, y que os dich bè la vritat,
 l' hauria pagada en Jordi,
 si aquell senyor...
 MACIÁ (*inter.*) Deixèuho anar.
 XUMÈU No, ara ja...
 MACIÁ Un favor.
 XUMÈU Diguèu.
 MACIÁ (*senyalant la porta*)
 Váreu fè aquí la senyal
 de la venjança... y voldria
 que no hi pensésseu més.
 XUMÈU Vaig
 plantar la cutilla aquí,
 per venjar-me prompte ó tart;
 que venjança d' ibissench
 es pedra en l' aire; ella cáu:
 pro la Lluisa m' vol, la vull,
 y 'ns casém, ja estich venjat.
 MACIÁ Y á n' en Jordi, ni á ningú...
 XUMÈU Vaja, podèu descansar.
 MACIÁ ¿Hèu de dir res á la noya?
 (*coincidentlo á entrar a la casa*)
 XUMÈU No; ja tornaré.
 MACIÁ Oh, es del cas.
 (*entra a la casa*)

ESCENA VIII.

XUMÈU, *ariat* TONI.

XUMÈU Cinch mil pèssas de vuyt, diu,
casa y terras: no va mal.
Ara ell fès donaciò á n' ella,
y ella á mi després.

TONI *(per la porta del corral, y ap.)* Just!... clach!

XUMÈU No sò interessat, pro... *(reparant en Toni que se
li ha plantat devant, rient maliciosament)*
¿Y ara!...

Ximple!
TONI *(fent l' enfadat)* Si!... ximple!

XUMÈU Veyám,

si 't tiro de cap al pòu!
TONI Pròu!... Jo hi he caigut, de cap...
al mar, qu' es pitjòr!... y ab balas!

XUMÈU Mal com no 't vas anegar!
TONI *(ab aire intencionat)*

No 'm vaig anegar, perque
hi ha uns confiters á ciutat
que fan uns confits molt dòsos,
y 'l que 's cassa 'n sòl donar.
A Barcelona 's debia
casá 'l rey, ó algun soldat,
perque 'ls donaba de plom,
y 'l mar me 'ls daba... salats!...

(sonrient ab malícia)
Yos me 'ls donaréu de sucre;
per xó no 'm vaig anegar.
Tot ho sabs, y tot ho dius!

XUMÈU Jo res sè, ni dich res may.
TONI No diré jo res may més,
XUMÈU ahont sigas tu! Ho tinch ficut
(senyalant al front) aquí, allò de la Maria!...
y encar me la pagarás!

TONI *(rient)* ¿Hi haurá confits?
XUMÈU *(cremat)* Un dimoni!...

y si no 'm surts del devant...!
TONI *(burlantse 'n)* Si... prou que penséu casarvos 'm!

XUMÈU Si dius res, t' he d' arrancar
la llenga!

TONI *(formalisantse)* Gámas! Vos sòu
causa de molts disbarats...
y se sabrán! *(anantse 'n cap á la esquerra)*

XUMÈU *(firitantse sobre d' ell ab ira)* Gran pillo!

TONI *(prenent un' astella del llenyer y amenantantlo)*
A!s!

ESCENA IX.

XUMÈU, TONI y D. MANUEL.

XUMÈU Dèu!... *(contenintse al véure á D. Manuel que ve
per la part dreta del fondo, y ap.)*

MAN. ¿Y aixó?

XUMÈU *(per dissimular)* Jochs d' ell.

TONI *(tornant l' astella al llenyer y ap.)* Si!... al cap
te l' hauria bèn clavada!
(se 'n va per la porta del pati)

ESCENA X.

D. MANUEL y XUMÈU.

MAN. Signa, al menos, més humá!...

XUMÈU Tinguli, no odi, llástima!

MAN. Es un...!

XUMÈU *(inter.)* Un ser desgraciat!

MAN. Vusté está dotat de rahó,

per confixo-'l bè y 'l mal;
com l' ha perduda ell, pot pérdrerla;

¿perqué tan mal us ne fa?

¿Pregni á Dèu que li consèrvi;

pe' ls beneyts tinga critat.

XUMÈU *(ap.)* Bah, bah!... no estich per sermòns!

MAN. *(alt)* Perdoni, *(dirigitse á la casa)*

XUMÈU ¿Se 'n va?

Me 'n vaig
á di adèu á la Lluisa. *(s' acòsta á la casa y desde
la porta dirigit la véu á diás, diu)*
Hasta la vèlla. Adèu siáu. *(fa que se 'n va)*

ESCENA XI.

D. MAEVEL, XUMÈU y MACIÀ.

MACIÀ *(surtint de la casa)* No vos n' anéu tan deprés,
Xumèu. *(reparant en D. Manuel y ap.)* Ell!...

MAN. *(ap, observant á Macià)* Mòlt s' ha sorprés!...

XUMÈU ¿Qué volíau?... *(que s' ha detingut)*

MACIÀ *(no sabent que fer de confós)* Res... després...

XUMÈU *(ab naturalitat)* Si; 'l mateix tè.
MAN. *(saludant y anantse 'n)* Estigan bòns.

MACIÀ Salut.
Vaya... *(Xumèu se 'n ha anat pe' l fondo)*

ESCENA XII.

D. MANUEL y MACIÀ.

MACIÀ *(no sabent com evitar d' entrar en conversa)*
Hi ha ocasions...

en que un...
MAN. Tot ho tinch comprés.

(veient que Macià véu anarse 'n)
M' ha d' escoltar. No l' atmiri

aquí la mèva presència
altra volta, y la insistència
mèva en volerli parlar.

MACIÀ Ja li he dit...

MAN. *(inter.)* M' ho ha de probar,

per créur 'ho, hasta l' evidència.

¿No véu que á Ibisssa trobantse,

ahont per ressort Dèu m' ha dut,

n' he d' estar bèn convenut

de que inútilment m' afano?...
Es ma filla que demano!...

Una entranya qu' he perdut!

No li escigéixo que 'm donga

esplicacions sens profit,

ni del diner m' ha acudit

parlarli 'l matí; ho sab Dèu:

es un tan sols l' aniel mèu;

ma filla!

MACIÀ Ho créch; y li he dit

ja 'l matí també, y esocete:

cosas que aixis Dèu las porta:

una tempestat tan forta

com vam tenir... li asseguro,

res, ni per valor d' un duro

vam salvá!... y la noya... morta!

(ab fingida tristesa)

MAN. ¿Morta!... *(ab desconfiansa)*

MACIÀ ¿Perqué ha d' estranyarho?

La pobreta 's va mori...

y 's va quedar po' l camí.

Pròu després vaig preguntar

per vusté, y vaig far mirar...

ningú re 'm va saber di.

MAN. ¿Ningú, eh? *(ab amargura y ducta)*

MACIÀ Com no sabia

jo, ni 'l nom de vusté... pro daba á tothom relació...
MACIÀ Desterrat era!... Al tornar á Espanya... si vaig mirar y preguntar també jo!... Pro no es aquet lo meu dupte!... si ella en lo llaut va morí, ¿cóm no la va portá aquí, y darne part, com debia?... No; al mar no la tirava; ningú 's compromet així!
MACIÀ Tot barco pórtla la fulla de la gènt que á bordo hi ha: (*Manuel concebéu la esperansa de descobrir la vritat del fet*) si algú mór, s' ha de probá; si 'l mar se 'n diu algú, també; pro ella no constaba eu re; ja sab com me la va dá.
MAN. (*aterrat*) Es cert!
MACIÀ (*creyentse vindicat*) Salvá 'l desitjaba jo á vusté... y á ella després: si no vaig poder fer més, culpa méva no seria. ¿Jo ara ab quin gust no diria, —aquí té filla y dinés?—
MAN. Si de ser bó 'm va dar probas en aquella nit terrible... á una nena, no es possible, ni morta, tirarla al mar!
MACIÀ Es que se la 'n va portar un colp de mar. (*coneguent ell mateix que s' ha contradit, y coneguent la impresió que ha causat á D. Manuel, anyadéix ab tota la fingida tristesa que li es possible*) Va sé... horrible!
MAN. (*segur de que ha mentit*) ¿Que una onada va arrancarla del llaut!...
MACIÀ Si.
MAN. No hi ha tal!
MACIÀ No sab qu' es un temporal.
MAN. (*molt marcat*) Morta, ha dit, y al mar tirada; no, enduta per una onada!
MACIÀ (*confos*) Morí... ó anegarse, es igual.
MAN. S' ha contradit... ¿y he de créure 'l?... ¿No véu que 'l dupte es espina que dins del cor entra fina, y sols la vritat l' arranca?... Com més la vritat se tınca, més sènt lo cor, y adivina! Parli 'm franch, d' una vegada; del diner molt poch m' importa; pro ni pare engany no soporta!... Si es morta... ahont está vull véure: si viu, la vull!... Ja pót créure que la voldre, viva ó morta! Tenirla tant tèmps perduda, y sens medi de trobarla, y cuan ja 'm créya abrassarla, véure ma ditxa destruida!... (*ab forsa*) Oh, no!... 'm susté una mentida, que no pót dissimularla! Si ha obrat com déu, ¿qué 'l obliga aixís lo cap á baixar?... es que no pót aguantar lo pes de la intenció séva!... Qui 'm néga la filla méva es que me la vól rolar!
MADIÀ (*ab reprimida rabia*) No li responch res jo ara, perque conto que m' entèn!...
MAN. (*ab indignació*) Lo que ha de dir m' es que m'ent!
MACIÀ Sa vida es poch per 'l afront! (*fent l' ofès*)

y posantse la ma al punyal)
MAN. (*ab energia*) Sóm pare!... en que 's perdi 'l mon, vull ma filla solament!
MACIÀ ¿Sa filla!... (*convulsiu y ab rabia*)
MAN. (*ab la mirada fessa á n' ell*) Si monstr se móstra, miri 'm com lo miro jo!
 (*Macià baixa la vista, dominat*)
 Sèmpre en terra!... Oh!... ¿mènt ó no mirada que tórva brilla?...
 (*fora de si*) Lladre de la méva filla!!
MACIÀ Oh!... (*arrancantse 'l punyal de la faixa*)
MAN. (*ab desespero*) Assesino!!
MACIÀ (*dominat*) Ah!
MAN. (*presentantli 'l pit*) Ferçixi!
MACIÀ (*baixant lo bras, avergonyit*) Oh!...
MAN. (*ab amarg despreci*) Tan cobart y miserable, com dolènt y solapat!...
 (*ab enterea*) Si 'l pit jo indefens li he dat, ¿perqué aixís retira l' arma?... perque la culpa desarma!... perque teu sèmpre 'l malvat! Nègu, calli, ó mènti, crèga que á ma filla trobaré!... y desgraciad de vusté si eucar s' obstina eu negármela!... (*ab molta intenció*) y si empenya en casármela... que hasta tógo que pót sé!... pénsi que molt estret compte li he d' esigir; y no com ara; que prou càstich no li hi encara per qui tres cops se deshonra, volènt rolar filla y hora y dar la mort al seu pare! (*Macià, confos y abatut, deixa caure 'l punyal en terra, Manuel lo cull, dientli ab tota convicció*) Cuan hi ha un résto de vergonya, lo remordimènt se móu!... Del fondo del mar, si es prou, viva y pura vull ma filla, com pót llimpia la cutillla tràure 's del fondo del pòu! (*tira 'l punyal al pou y se 'n va pe 'l fondo esquerra de la montanya, deixant á Macià aterrat, fins que, coneguent que ha desaparegut ja, comença á posarse sobre n;*)

ESCENA XIII.

MACIÀ.

¿Qué 'm tóca fer ja?... ¿He de dirli, —la Lluïsa es la filla séva?—
 Si fòs sols darli la filla...
 pro ab ella hi van casa y terras.
 Hi ha que jugá 'l tot pe 'l tot:
 jo no puch tornar ja enrera:
 ell mateix lo camí 'm dona.
 Aixís que aixís, ¿qué m' espera?...
 la miseria, ó 'l presiri!...
 (*ab resolució*) La mort, ants que la miseria!
 (*cridentla*) Margarida!... Margarida!
MARGA. (*desde dins*) ¿Qué?...
MACIÀ Surt!

ESCENA XIV.

MACIÀ y MARGARIDA.

MACIÀ ¿La noya?...
MARGA. Fèstéja per la finestra del cuarto; y si fuig...

- MACIÀ** Cälla't la llenga,
y escolta.
- MARGA.** Ja sabs, Macià,
que jo t' obehèixo sempre;
pro, la vritat, jo l' estiuo...
com una mare, y 'm pèsa
al mateix temps no poder
dirli.—tu no èts filla mèva!—
- MACIÀ** (enfadat) Margarida!
- MARGA.** Si, Macià;
lo que pàssa considera:
si tinguèsses tu nna filla
perduda en llunyanas terras,
y sapiguèsses un dia...
- MACIÀ** (inter.) Cälla, 't dich... y escolta... y pènsa!
Ja véus que no 'ns falta res;
que tenim quatre pessetas,
y que, de la nostra classe,
à pòchs podèm tení envveja.
- MARGA.** Gracias a Deu...
- MACIÀ** (inter.) O al dimoni,
que 't tanqui la boca aqueixa!
Tenint, donchs, un bon passar,
si demà haguèsses de véure 't
pobre, y al mitj del carrer,
y 'l pa de blat que avuy mènjas,
demà, patint fam, ni d' ordi
de porta en porta 'l trobèsses,
y podèsses evitarlo,
sense costarte gran feyna,
¿no ho farias, Margarida?...
- MARGA.** Macià...
- MACIÀ** ¿Es dir que t'ubéssas?...
(ab enfado) Encar que mòlt te costès,
ho farias!
- MARGA.** (dominada) Èè m' ho sembla.
- MACIÀ** ¿Vòls mori en un hospital,
y jo arrastrant la cadena
en un presiri?...
- MARGA.** (espantada) Oh!... això no!...
- MACIÀ** Donchs, això es lo que 'ns espara;
ó bè, avuy mateix la Lluïsa
dèu ser d' en Xumèu!
- MARGA.** ¿Qué intèntas?...
- MACIÀ** (senyalant al fondo) Mira; 'l sol ja es á la posta:
cuan apuntin las estrellas,
dèixa la porta ajustada
y barra bè las finestras.
- MARGA.** (ab pena) Ja t' entènh.
- MACIÀ** Donchs, si m' entèns,
ni llum á dins d' aquí 's véja. (fa que se 'n va)
- MARGA.** Pro escolta...
- MACIÀ** (inter.) Ja t' ho he dit! Ara
véure 'l á n' ell interessa.
(se 'n va pe'l fondo esquerra)

ESCENA XV.

MACIÀ, MARGARIDA y BIEL.

- BIEL** (detenint à Macià) Crèch que anéu equivocac:
la Geografia ho ensenya:
lo mon es rodò: cuan es
nit aquí, allí 'l sol hi péga;
y cuan allí 's péu lo sol,
aquí tot just l' allia tréuca.
Per consegüent, ja ho sabéu,
cuan uns dòrmen, altres vèllian;
es dir, que 's uns ja 's retiran,
y 'ls altres tot just s' aixècan;
millòr dit, cuan los uns van,
los altres temps ha que 'n vénen.

- MACIÀ** Espliquéus clar, si voléu.
- BIEL** Que ja s' ha acabat la festa.
Si anéu á véure ballar,
ja la plassa está deserta;
si anéu á véure... Sant Jordi,
tamè es taucada l' Iglesia;
si anéu pe'l Rector... inauducat,
y sopaut no don conversa;
y si anéu á la ciutat,
hi arribaréu á nits negras:
en fi, cuan lo sol es post,
finis coronat... etcètera.
Héu quedat, com un conill
agafat á la ratèra.
- MACIÀ** ¿Tot això voliau dir?
- BIEL** Per si no ho sabiau, ho déya.
- MARGA.** Ja he vist, Biel, que os enganyabau.
- BIEL** Un sempre hi está subjecte.
- MACIÀ** Y donchs, no os fiquéu en cosas
que no entenguéu.
- BIEL** Gran sentència!...
- MACIÀ** Tambè hi ha burros, Biel,
ab lletas, com sense lletas.
- BIEL** Això es un refrán.
- MARGA.** Això
es un ditxo de la terra.
- MACIÀ** Això es dí, en pocas paraulas,
que vaig allá hont m' interessa;
y sént tot avuy Sant Jordi,
fins á mitja nit es festa.
Vos... ja féu bè, anéu al llit;
per mi 'l dia ara comensa.
- BIEL** (rient y ab ironia) Y donchs, bon dia, Macià.
- MACIÀ** (id. ab despit)
Bona nit!... (á Margarida) Ja estás entosa.
(se 'n va pe'l fondo esquerra)

ESCENA XVII.

MARGARIDA y BIEL.

- BIEL** Vos sòu bona, y 'l vostre home
os obliga á ser dolenta.
- MARGA.** Biel, sòm del mèu marit...
- BIEL** (inter.) No esclava, una companyera;
y no per acompanyarlo
may al mal, sinó al bè sempre.
- MARGA.** No sè lo que vulguéu dir...
¿Parléu per la noya?... ni hi entra
en Macià en això: está vist
que á n' en Jordi no 'l vól ella;
s' estina més en Xumèu,
y vól casars' hi, y...
- BIEL** (ab sorrisa burlesca) ¿De veras?
- MARGA.** Si 's vulgués casá ab en Jordi,
jo n' estaria contenta.
- BIEL** Jo no.
- MARGA.** (ab estranyesa) ¿Vos no?
- BIEL** No.
- MARGA.** ¿Perqué?
- BIEL** (ab tola intenció) Massa ho sabéu vos matèixa.
(reyent que 's quedá confosa, li diu mòlt marcat)
La Lluïsa... no es filla vostra;
eu la Parròquia no hi rèsu
ni 'l naixement, ni 'l batisme;
ni es vostra la hisenda aquesta;
per més que va ser comprada...
no ab massa bona moneda,
pro sí ab bons bitllets de banch;
tinch la copia de la venta,
y sè la vritat de tot,
ab notas claras y estensas,

punt per punt, hora per hora,
testimonis, datos, fetxas,
fèt per fèt, cosa per cosa,
documents y proba plena.
En fi, ja es ho he dit; són bona,
y 'l vostre home os fa dolènta:
si per vos també es de dia,
á Dèu siáu, per mi ja es vespre. *(se 'n va per la
esquerra, dextrantla abatuda y eglayada)*

ESCENA XVII.

MARGARIDA.

¿Qu' he de fèr, pobre de mi!...
¿Di á la Lluisa lo que passa?...
No fent lo qu' en Macià diu,
es segura la desgracia!...
si l' obeheixo... també!...
Jo no sè per hont girarme!...
(arranch natural) Jo tinch cor y sentimente,
com los puga tení un' altra!...
no voldria per niugú
lo que per mi no m' agrada!...
desitjo obrar bè, ser bona;
perque ho sento dins de l' ànima!...
Si tinch un home dolènt,
¿perquè jo tinch de ser mala?...
(ab decisió) Primèr la mort!... no hi ha res
que 'm privi á mi de sé honrada!
*(ea á entrar á la casa, al mateix temps que surt
Toni per la malaixia porta)*

ESCENA XVIII.

MARGARIDA y TONI.

TONI Margarida... ¿qué teniu?
MARGA. Res. *(procurant dissimular)*
TONI Alguna cosa os passa.
MARGA. ¿Ahònt vas tu?
TONI A tancá 'l corral;
perque á nit tindrém llullanga.
MARGA. ¿Qué dius?
TONI Jo sè més que 'l mon:
cuan me créuhen á la cuadro,
sòm al corral; cuan me créuhen
al corral, sòm dins de casa;
cuan me créuhen dins, sòm fora;
y ab mi, aixís, tothom s' enganya;
y veig, y sento, y escolto...
y tindrém llullanga larga.
MARGA. Mira, Toni; si has sentit
alguna paraula, cälla't;
pòts habèr-la mal entosa;
y á voltas, d' una paraula...
TONI Jo vigilo... pe' l bè vostre,
y per la Lluisa, vaja.
MARGA. Tanca 'l pati y 'l corral...
y res més. *(reyent que vol inter.)*
Fès lo que 't mànan! *(entra á la casa)*

ESCENA XIX.

TONI y JORDI *(per darrera la casa).*

JORDI Fès lo que 't mànan. *(tocantlo de la espatlla)*
TONI *(girantse sorprès)* Si, ximple!
Ah!... Èts en Jordi!... vòto á nada!...
JORDI ¿No m' habias conegut?
TONI Y aixó que ho sabia qu' estabau,

tu á baix, y ella á la finestra,
festejant; ja no hi pensaba.
Mira que no cal dormir.
Deixa fèr. *(tanca la porta del pati)*
Ja sabs...

JORDI
TONI
JORDI
TONI

Ja 'm basta. *(Jordi se 'n va
per la esquerra y Toni entra al corral, tancant la
porta per dins, cuan aparèixen dalt de la monta-
nya Macià y Xumèu; aquet abrigat ab un caput-
ro de pagès. Es ja de nit)*

ESCENA XX.

MACIÀ y XUMÈU.

MACIÀ ¿L' heu vist? *(senyalant á Jordi)*
XUMÈU *(baicant li montanya)* Es en Jordi, si.
MACIÀ L' hora y senya 's tenen dada,
y á nit, no ho dupteu, la Lluisa
fugiria ab ell.
XUMÈU Malhaja!...
MACIÀ No perderè la ocasió!
MACIÀ Es promès ab vos; y si ara
ha de fugi ab ell, més val
que, de bon grat, ú obligada,
os la 'n porteu; qu' es bèn vostra;
y demà, fóra rondallas,
la porteu á la Parroquia,
y os casáu, y santas Pascuas.
XUMÈU Si, demà mati serà
la mèva dona.
MACIÀ Avant. *(aparèixen dos pageos pe'l
fondo esquerra, y Xumèu se 'n va ub, ells pe'l
fondo, desaparehent los tres per entre 'ls arbres)*
XUMÈU *(sent que 'l seguixin)* Vnja. *(cuan han desapare-
gut, Macià bàixa fins devant de la casa, apare-
quent dos altres pageos pe'l fondo dreta y desa-
parehent, sense ser vistos, per darrera del canto
del corral)*

ESCENA XXI.

MACIÀ, aciat TONI pe' l corral.

MACIÀ La Margarida ha cumplert;
los finestras són tancadas
y està ajustada la porta.
TONI *(derrera la porta del corral y ap.)*
Jo ho he fèt, ja que ho manaba.
MACIÀ Ara, anón pe' l pati.
TONI *(obra la porta del pati y entra)*
TONI *(torn' á tancar-la y entra al corral, dient)* Y jo,
dins del corral, y de guardia.

ESCENA XXII.

XUMÈU.

*(vè pe'l fondo, mira per tot, y convençut de que
no hi ha ningú, se 'n va al peu del llenyer, y de
caras á la casa, cainta á mitja vèn, y en la tona-
da propia del país, lo següent)*
«Si m' has donat ja 'l teu si,
¿còm no 'm donas també 'l cor? »
«Mira que t' espero aquí,
«ahont m' estich morint d' amor.»

ESCENA XXIII.

XUMÈU, darrera 'l llenyer; TONI, darrera la porta del cor-
ral, y LLUISA, surtint de la casa y dirigintse al pou

per omplenar d' agga una gerra que porta, y mirant cap al llenyer)

- LLUISA M' ha semblat sentir cantar.
Allí un bulto negre 's véu.
¿Será en Jordi?
TONI (baix á Lluisa per darrera la porta del corral)
Es en Xumèu.
LLUISA (id. y ab veçel) Toni!...
TONI (id. y resolt) Ja pòt omplenar. (mentras Lluisa omplena la gerra, Macià tancar la porta de la casa per dins, deixant á la Lluisa fora, perquè pugui ser robada per en Xumèu; aquest que ho ha vist, canta ab la mateixa réu d' antes y com esperant lo moment d' anar cap á n' ella)
XUMÈU « És nit fòsca pe 'l cor mèu,
, y es clar dia pe 'ls mèus ulls.
« Si 'l desitj un sol te erén,
, ¿com no 'm véus ni 'l plò 'm reculls? »
(Lluisa 's dirigéix á la casa, ab la gerra d' agga; Toni torna al corral, y Xumèu surt, trayent-se 'l caputxo del cap, y va cap á n' ella, resolt)

ESCENA XXIV.

LLUISA y XUMÈU.

- LLUISA Xumèu!... (ab desgrado)
XUMÈU Ja sé que m' has de dir, Lluisa, que conéixes qu' es gran l' amor que 't tinch; que m' estimas també, tal volta 'm digas; pro no aixó sols omplena 'l meu desitj. Jo som téu, fa molt témps; vull véure 't mèva; qu' estimá y sé estimat es ser felis: si ha de sé en va l' amor qu' en lo cor entra, es un rosquéu etern: més val morir.
LLUISA ¿Qué pretenció?...
XUMÈU Pretench que sigas mèva, com tèn som jo, que ab mi déus fugí á nit.
LLUISA ¿Qu' estéu dient!...
XUMÈU Lo que has sentit, Lluisa.
LLUISA ¿Y ab quin dret m' ho dihéu... ó m' ho eesigiu!
¿Fugir... y ab vos!... ni que de cor fòs vostra!...
¿Fugir!... som massa hourada per fugir!
XUMÈU Hourada 't vull!
LLUISA Saberho no ho desitjo!
L' home que Déu me donga per marit, digna esposa 'm voldrá, y no vull may créure que 'm proposi, com vos, semblant caui!
Fadrina hourada som!... de l' houra mèva no ha de respondre 'n ningú més per mi!
Sols te diré ara ja, qu' encar que viudo, som jóve, sol, seus fills, amant y rich; serás rica, ditxosa y estimada;
fígues ab mi, ó lo que faré no 't dich!
LLUISA ¿Tan mal me conéixeu?... Ni ab amencasas, ni ab halagos, faréu que óbri distint: parlar no os podré may ab més franquesa, no os estimo, ni may que si os he dit!
¿Sabéu perquè?... perquè aquell que, sént viudo, don acullida del seu cor á dins... no á un altre amor, sinó á un desitj egoista, barrant hasta 'l recort de la infelis que va morir, quedantli entre 'ls seus llabís lo nom del seu volgut... ingrat marit!... y que, heréu legal d' ella, ab tal riquesa vanagloriantse, á un' altra dona diu, —serás rica, ditxosa y estimada, si per mi fins l' honor dóns al oblid,— no déu ser estimat, ni puch volerlo: ni en que ho eréu un moment déch consentir: y tot euant diga y euant prometi y fassi

no pòt ser per amor, ni ab nobles fins, ni es sols aixó oblidá á la pobre morta, aixó es las sévas cendras escarnir!
Anéu en nom de Déu; que l' amor digne no s' imposa orgullós, ni busca 'l crim!
(fa que se 'n va)

- XUMÈU (ab despit) Per la darrera volta ho repetóxo!...
LLUISA (ab resolució) Per la darrera ja, que no, os he dit! (va á entrar á la casa y 's troba ab la porta tancada: dona ràpidament una mirada á Xumèu, que somri sarcàsticament, donantli á entendre la inutilitat de la seua negatíva, dientli ab tot descaro)
XUMÈU Per forsa, ó de bòn grat, has de ser mèva!
LLUISA (recordat qu' en Toni es al corral)
Ah!... (s' hi dirigéix)
XUMÈU (interposantse entre ella y la porta privantli 'l pas) Es en va! (Lluisa vol donar la volta per entrar á la casa per darrera y procura guanyar lo cantó de la paret del carril, y Xumèu, deixantla passar voluntatament, li diu)
No irás lluny! (fa un xiulet, y apareixen dos pagesos qu' estaban apostats entre 'ls arbres del fondo y la préneu y se la 'n dihen)
LLUISA (esployada) Déu del cel!!
XUMÈU (senyalant la montanya y anant ab ells) Si!... depressà!

ESCENA XXV.

- XUMÈU, LLUISA y 'ls dos pagesos, al fondo, JORDI, pe 'l fondo dreta, y aviat TONI y dos altres pagesos pe 'l corral.
JORDI (á 'ls pagesos) Oh!... alto aquí!
(anant cap á n' ells per aquer á Lluisa)
XUMÈU (ap.) Llamp de Déu!
LLUISA (coneguentlo) Jordi!...
XUMÈU ¿Tu aquí?... Alto! (l' amenassa y logra detenirlo)
JORDI (dominant) Ah!...
XUMÈU (á 'ls pagesos) Per munt sempre!... Ja vinch!
JORDI (á Xumèu) Pillo! (los pagesos han desaparegut ab Lluisa, perdentse entre 'ls arbres del fondo)
XUMÈU (amenasantlo ab lo puny)
Si 't móus, ets mort!
TONI (surtint del corral ab los dos pagesos qu' estaban dins ab ell y tirantli una vaga corredora 'l subgetcan deixantlo completament lligat, y li diu)
Pillo! y repillo!
¿Si 's móu, es mort!... mohéus, y no sòu viu!
(amenasantlo ab un' astella)
JORDI Toni!... La Lluisa...!
TONI Oh, ja!... (tement qu' en Xumèu s' escapi)
Ni aixis me 'n fio!... Al corral!... y si 's móu...! (senyalant que li peguin)
Tanquéu per dins!
(los pagesos entran al corral ab en Xumèu lligat y tancan la porta per dins)
JORDI (impacient) No perdém ja més témps! (se 'n va ab en Toni pe 'l fondo y desapareixen, euan surt Macià de la casa y dirigintse al fondo ab la destal á la ma)

ESCENA XXVI.

MACIÀ, aviat D. MANUEL, pe 'l fondo dreta.

- MACIÀ (corrent cap al fondo) Ants qu' ells la tróbin...
MAN. (surtintli de casa y detenintlo)
Vos, pèrdela!... salvarla 'm úca á mi!
MACIÀ Ira de Déu!... (volentlo embestir ab la destal)
MAN. (apuntantli una pistola y dominantlo) Atrás!
(desapareix pe 'l fondo)

ESCENA XXVII.

MACIÀ, *aviat* BIEL, *per la esquerra.*

MACIÀ (*llostant la destrat ab rabia*) Tot perdut!
 BIEL (*rient y acastinteli, li diu*) ; Y ara,
 qu'ós sembla, encara es dia, ó negra nit?

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

La mateixa decoració de 'ls actes anteriors.

ESCENA I.

TONI, *ab una capsa de fusta dins d' un mocador, y alguns pagesos, ab tambori y floriol y castanyolas, molt alegres y enrondontlo sempre, venint ja ab ell pe' l fondo desde dalt de la montanya.*

TONI Deix'um ' estar, moscas d' ase!
 PAGÈS 1. Tambè 'ns has d' ajudar tu.
 TONI ¿Jo?...
 PAGÈS 2. A cantar las caramellas.
 TONI No 'n sè.
 PAGÈS 3. A dá 'l tambò.
 TONI No vull.
 PAGÈS 4. A festejar.
 TONI No m' agrada.
 PAGÈS 5. A menjar banyols.
 TONI Fan cuchs.
 PAGÈS 6. A béure aygardent.
 TONI No 'm proba.
 PAGÈS 1. A ballar.
 TONI No tinc salut.
 PAGÈS 2. Ballarém ¿ curt y ¿ llarg.
 TONI No vull ballar llarg, ni curt.
 PAGÈS 3. Cantarém tots dos.
 TONI Tampoch.
 PAGÈS 4. Fluix, ó fort.
 TONI Ni fort, ni fluix.
 PAGÈS 5. Seguirás la broma.
 TONI Menos.
 PAGÈS 6. Riurém.
 TONI (*enfadantse*) No, no, y no!
 PAGÈS 1. Tots junts
 farém...
 TONI (*inter.*) Anéu al diable!
 PAGÈS 2. Mira...
 PAGÈS 3. Escólta...
 TONI Uy, uy, uy, uy!...
 ni abegots!
 PAGÈS 4. Toni.
 TONI (*fent que se 'n va á la casa*) Res!
 PAGÈS 5 y 6. (*seguintlo*) Toni!...
 PAGÈS 1 y 3. Toni! (*corrent cap á n' ell y enrondontlo*)
 TONI (*enfadat*) Tontos! bambos! ruchs!
 Ja os ho he dit, y s' ha acabat;
 no vull cantar fort, ni fluix;
 ni vull ballar curt, ni llarg;
 ni vull festejá ab ningú;
 ni vull banyols, ni aygardent;
 ni faig bromas, ni las vull;

ni os vull véure aquí á la vora;
 ni os vull sentir prop, ni lluny;
 y un xavo que tinc lo dono
 si 'l dimoní se os no dó!

PAGÈS 4. Doncha, créu que á nit serà llarga
 la broma; an'm á ca'n Tur.

PAGÈS 5. D' allí, á ca'n Tanca.

PAGÈS 6. D' allí,
 á ca'n Soms.

PAGÈS 1. D' allí, á ca'n Lluch.

PAGÈS 2. D' allí, á ca'n Llatas.

PAGÈS 3. D' allí...

TONI (*inter.*) Al infern anéseu junts!

PAGÈS 4. Aquí vindrém.

TONI Arri allá!...

burinote!

PAGÈS 5 y 6. Vindrém!

TONI Tussuts!

PAGÈS 1 y 3. Vindrém!

PAGÈS 4 y 5 y 6. Vindrém!

PAGÈS 1. Ja pots dir

que 'ns tingan tróssos y such;

que voldrém béure y menjar. (*fent que se 'n va*)

PAGÈS 2 y 3. Such y tróssos! (*deixantlo, per anarse'n*)

TONI Just! just! just!

PAGÈS 4 y 5 y 6. Such y tróssos! (*seguint á 'ls altres*)

TOTS Such y tróssos!

(*se 'n van pe' l fondo esquerra*)

TONI Puguésscu menjar, ganuts,
 pedras fogueras! y béure,
 borratxos, aygas de trull!
 Ni may més tornés Sant Jordi,
 ja que tants disgnets dú!

ESCENA II.

TONI y BIEL, *per la esquerra.*

BIEL ¿Qué hi ha, Toni?... 't pican moscas?

TONI Just; qu' es lo qu' enfada á 'la ruchs.

BIEL Dèixa 'ls que vógin, y esplica 't.

¿Va anar bé la cosa, eh?

TONI Al punt,

y tal com vos ho pensabau.

Eu Xumén, ab l' eyna al puny,

anaba á ferir ja á en Jordi

cuán jo... flast! li tiro 'l nus

corredò, 'ls altres lo lligau

y, áu! al corral; y jo, astut,

los vaig dir—tanqueu per dins,

y si 's móu, lleuya!—Ell segur,

en Jordi á salvá á la Lluisa,

sens escoltars 'á ningú,

y jo, seguintlo, 'l vaig pèdre

de vista, en un dir—Jesus:—

y vaig aná ñhont vareu dirme

per dú 'l caixò, que ja 'l dúch.

(*cusquiantli 'l mocador*)

BIEL Bè: guarda 'l ara y escólta.

Segòns fa poch he sabut,

després que tots vam ser fora,

en Macià va desfé 'l nus

d' en Xuméc, deixantlo lliure,

per podé aná al seu fi junts;

y ara rónlan y viglan:

pro no hi fa res; que jo... y tu...

TONI Oh, jo estich vigilant sempre.

BIEL Bè, sí; pro pénsa que avuy,

si 'l véus aquí, has de fer l' orni

y no dirli re: 'l seu gust

es fèrt' eufandi y que parlis,

per aprofitá un descuyt.

TONI ¿Qui, en Xumèu?

BIEL Si.

TONI Cal... que vinga,
y que progunti:—puput!—
li respondrà. Oh, y si 'm t'oca...
BIEL Apartat'.

TONI Pròu!... geparut
lo farè!

BIEL Més, si no 't t'oca,
fèski 'l tonto.

TONI (*rient estúpídament*) ¿'L ximple, eh?

BIEL Just.

TONI Jo ho sòm.

BIEL Si; pro t'ens surtidas
que un sabí 'n tindría orgull.

TONI Oh, y si faig aqueixas cosus,
¿que 'm daréu?

BIEL A camí 'm surts:
un vestit nou per las festas,
mòlt millor que 'l que ara dús,
TONI (*saltant d'alegría*)
Trám, trá, tróm; lí, liro, liro!...
BIEL Calla, y no cridis: llanut.

TONI ¿Y á vos, per fè aixó, qué os donan?

BIEL Oh, res; jo ho faig perque vull:
perque t'oca sempre al home
defensa 'l bè y la virtut:
¿entèns?

TONI Si; no fèr pilladas.

BIEL Oh, y no farse de 'ls ganduls.

BIEL Aixó matèix: ho has entès.

TONI Jo... discorro... tant que puch.

BIEL ¿Véus?... com sabs, tinch la botiga
de barber no gayre lluny,
y no 's fa re en tot lo poble
que antes no m' ho digui algú.
Va veni aquet senyó á casa
ants d' alí, y tan comogut,
que 'm va estranyá; y, tot parlant,
me va explicá 'l sèn disgust.

TONI Jò, que més d' una vegada
BIEL m' habia ab tu entretingut,
per fèrte parlá, y tenia
part del fíd' aquest embull,
vaig dirli tot de seguida
que l' ajudaria ab gust
á trobar lo que buscaba,
y l' he ajudat, com véus tu.

TONI Que sòn pillo!...

BIEL L' home honrat,
TONI Toni, vól lo digne y just.

BIEL Ah!...

TONI Y com jo sé: que la Lluïsa
BIEL es bona com lo pa...
TONI Uy!...

BIEL més que 'l pa!
Y s'ento que hi haja
á Ibiessa aqueixas costúms...
que Déu sab si sòn encara
de 'ls moros... ó 'ls barsabuchs,
busco, péuso, indago, espio,
trobo, arreglo, y, sempre astut,
no 'm fio del que mòlt parla,
ni del que calla, ó fa embuts,
ni del que riu sense gausas,
ni del que mira de reull:
y per xó sempre que trobo
á algun d' aquets, ja 'm t'è á punt,
ab la navaja afinada,
v tot lo mal pel que dú
li faig saltar, repelantlo
fins l' arrel, y avall y amunt,

y á pel y á repel, doixantlo
més pelat que antes pelut!

TONI Ah! Ah!... ¿M' ho faréu á mí?

BIEL No; tu pòs sé un xich llanut;
pro mal pel... no 'l t'ens.

TONI Bè, jo...

BIEL Tu ara vas á dins á dir
aixó ahont t' he dit.

TONI Aixó es una
BIEL caixa.

TONI Bè ho es.

BIEL Y no puch
obrir-la, ¿eh?

BIEL No; la clau guarda
D. Manuel; y ja sabs tu
que t' ha dit que la dugúesses
ab mòlt cuidado.

TONI Oh, pro vull
lo vestit nou.

BIEL Sense falta.

TONI Vòda á dú á dins.

BIEL Si.

TONI (*anantse'n pe'l fondo dreta*) Per muunt
BIEL y per vall, sens allunyar-me,
rondaré, per més segur. (*decanparéix*)
TONI (*per la caixa*)
¿Qué deurá haberhi?... ¿Diners?... (*sospesantla*)
pèssa poch; no n' hi ha ni un; (*remenaantla*)
¿Brescas?... No fa olor, ni frum. (*olrant*)
¿Confitura?... ¿olorant

BIEL ¿Brescas?... No fa olor, ni frum. (*reperant ab*
en Xumèu que ve pe'l fondo)

TONI Ah!... en Xumèu! (*vól anarse'n á dins de casa,*
y luego repensante, 's queda, dient)

BIEL No, no; f'm venre
que 'l crech tancat, y ab lo nus
bèn estret, lligat pe 'ls còslos. (*dirigint la veu al*
corral sent véure que 'l creú dins)

TONI Si, si, aprèta; estrény lo puuny;
BIEL no 't mourás, no, dins l' estable:
garrich, garrach, ab lo ruch.

ESCENA III.

TONI y XUMÈU.

XUMÈU (*rient fort*) Ja! ja! ja!...

TONI ¿Vos?...
XUMÈU Jo.

TONI ¿D' aquí
qui os ha obert?

XUMÈU ¿T' habias cregut
qu' estaria tancat sempre?

TONI Per mí, sí!

XUMÈU La sang me bull
encara, ¿y tractas d' encloudre
més la mè'va ira, ab insultos?...
Aixó ray, prencéu refrescoes.

TONI Ja la pagarás!

XUMÈU Paput!...

TONI (*prenentia del llenyer*)
si voléu un colp d' astèlla,
res més tinch tan bò y á punt.

XUMÈU Ja 'ns veurém! (*fent que se 'n va*)
TONI Si no sòm cigos.

XUMÈU (*pe'l mocador*) ¿Qu' es aquet fardo que dús?

TONI Un fardo.

XUMÈU ¿Qué hi ha?

TONI Bè hi ha.

XUMÈU ¿Ahònt lo dús?

TONI Allí ahont lo dúch.

XUMÈU (*alsant la veu*) ¿Qui te l' ha dat?

TONI (*id.*) Me l' han dat. 13

XUMÈU (*ab enfado*) ¿De qui es?
 TONI (*id.*) Del sèu amo!
 XUMÈU (*avant cap à n' ell*) Vull
 saber lo que hi ha!
 TONI (*fentli cura*) Recristo!...
 no m' enfadéu; que l' enuig
 també 'm fa encèndre la sang...
 y faré una diabletut!
 XUMÈU (*insistent*) Vull véure això qu' es!
 TONI (*tira 'l mocador à terra devant d' ell, ab enteresa*)
 Donchs, áu!...
 si sèu tan curro!
 XUMÈU (*no atrevintse*) ¿No puch?
 TONI Jo no ho sè, ni vull saberho,
 ni m' importa; aixis, ningú
 hi t'è dret; y vos... mòlt menos!
 (*torçant à culirto, y ab desdeny*)
 Sembla que sòu de 'ls consums!...
 XUMÈU M' has prés tema!
 TONI Prou, si, tema!
 XUMÈU T' ho pàsso, perqu' es avuy!
 TONI (*ab ironia*) Si; es Sant Jordi, y tot es broma:
 la ditxa vos surt pe 's ulls.
 XUMÈU No vull pérdre temps. (*fent que se 'n va*)
 TONI Ben fet.
 XUMÈU Si èts ximple, jo 't faré agut;
 dòixa fèr.
 TONI Douchs... escoltéu:
 sò una tronja, sense such;
 pro si m' arriban á esprèmer,
 sò amarg, y agre... y mòlt mal gust.
 Vos heu fet robá á la Lluisa,
 perqu' ella ab vos no hauria fáyit;
 y ja sabéu que jo ho sè:
 si la Lluisa s' ha perdut...
 y no 's troba... d' aquet ximple
 no n' estiguéu mòlt segur!
 XUMÈU ¿Si 's trobará la Lluisa?..
 TONI Ja! ja! ja!... qué n' èts de ruc!
 XUMÈU Es que jo he perdut lo rastre,
 y no sè hónt es.
 XUMÈU Tot es hu;
 ja ho sè jo. Vaja, que hi haja
 bona taula y bona llum;
 que, habent de cantá y ballar,
 such y trossos es lo just.
 TONI Qué!... ¿y vos vindréu ab la colla?
 XUMÈU M' he de casá y broma vull.
 TONI Ja ho entèch; si que riurém.
 XUMÈU Aquí m' entretinch ab tu
 y m' está esperant la núvia.
 TONI ¿La Lluisa?...
 XUMÈU Vindrém tots junts:
 jo no faig may res á mitjas.
 A Dèu... y seny! (*se 'n va pe'l fondo esquerra*)
 TONI (*ab malicia*) Seny... y ull! (*entra à la casa*)

ESCENA IV.

BIEL, sort recelós per darrera la casa y dirigint l' acció
 cap ahont se 'n ha anat en Xumèu.

Pillastre!... y ab quin cinisme
 parlas!... pro, calla, gandul!
 En Toni ha entrat ja ab la caixa;
 ja está tot: s'emp're 'l bè surt.
 Vaig á... uo; algú aquí s' acosta.
 (*mirant à la esquerra*)
 La Margarida, ab un llum.
 Esperemnos: no fòs qu' ella
 maquinai ara algun embull.

ESCENA V.

BIEL y MARGARIDA: *aquesta ve per la esquerra ab un fa-*
nal encés.

MARGA. ¿ Vos, Biel?...
 BIEL (*sonrient*) ¿ Y això, Margarida?...
 ¿ Veniu de cassar cargols?
 MARGA. ¿ Y vos, d' hont veniu?
 BIEL ¿ Jo?... vinch
 de fè una sangria... ó dos:
 y ara me 'n tornaba á casa.
 ¿ N' heu cullits mòlts?
 MARGA. (*rient tristement*) Sèn d' humor?
 BIEL (*rient*) Jo s'emp're: no faltaria
 més. ¿ Y vos, no?
 MARGA. (*ab pena*) Jo, Biel, no!
 D' ená que ha fugit la Lluisa,
 jo no puch trobar ropós;
 jo sènto una ven secreta
 que retruny dins del mèu cor;
 jo dins de casa m' ofègo;
 jo á fora no tinch consol!
 He prés la llinterna, y fènt
 com si anés al camp, ó al hort,
 ó busqués alguna cosa,
 he rotat gürèts y bosch,
 sols per véurer si sentia
 los sèus passos, ó 'l sèu plor,
 y córrer luego á abressarla,
 y durla á casa altre cop!
 Això es lo que 'he surtit;
 això es lo que busco jo;
 això es lo que á mi me priva
 d' estar de broma com vos;
 que dins de casa m' ofègo;
 que á fora no tinch consol;
 que la vull, com una mare!...
 Lluisa mèva, del mèu cor! (*plora*)
 BIEL (*ab freda calma*)
 Digu'ume... ¿ que no os agrada
 darli á en Xumèu per espós?
 MARGA. Biel!...
 BIEL Tant que ho desitjabau...
 diènt qu' era un partit tan bò...
 Volentho vos, hau fugit;
 ara 's casarán los dos,
 y 'l vostre gust satisfèr:
 veyám, ¿ qué voléu millor!
 MARGA. Ni allavoras ho volia,
 ni ho desitjo ara tampoch:
 bè massa podéu conèixer
 que no vull jo 'l sèu mal!
 BIEL ¿ Cóm?...
 ¿ Quin mal?
 MARGA. No m' atormentéu,
 burlantvos de mi!
 BIEL ¿ Jo?... no.
 MARGA. Digu'ume, per Déu!... ¿ l' heu vista?...
 La tè en Xumèu á un toc' hom?...
 ¿ L' ha fèta dú á casa sèva?...
 ¿ La tè présa en mitj del bosch?...
 ¿ A una cova?... ¿ Ahónt es?... diguéu'm ho!...
 que aixis que ho sáiga jo,
 iré á arrancarli dels brassos,
 com ovella que 'm t'è 'l llop,
 y ab gust perdrè la vida,
 ants qu' ell li robi l' honor!
 BIEL ¿ Es dir que ara ja os sab grèu?...
 MARGA. ¿ Si 'm sab grèu!... oh!... si es que vos
 sabéu ahont es, Biel, diguéu'm ho!...

BIEL. ¿Que jo es ho dign?...
 MARGA. ¿Ahónt es?... ¿ahónt?...
 BIEL. per l' amor de Dèu!... M' agrada
 (ab ironia) véure obert lo vostre cor.
 Parléu... com á bona dona;
 y temor mólt just os móu,
 y sentin... com una mare.
 MARGA. (ab desespero) Pro no 'm dihéu res!
 BIEL. (ab fredor que la deix' aterrada) Ja he dit prou:
 y es inútil que insistiu,
 que no os he de dir... ni un mòt. (Margarida
 arranca un fort plor, y Biel, ab la freda calma
 que durant tota quexixa escena haurá contrastat
 ab lo sentiment d' ella, li diu ab tí sentencios y
 ab tota l' intenció)
 Cuan las cosas remey ténen,
 posarhi remey es bò;
 cuan es tart... ay, Margarida!...
 sols de plorar hi ha 'l consol!
 MARGA. (ab desdeny) Gran consol!...
 BIEL. Ja ho sè, de tripas:
 ¿y qué voléu fèrhi, donchs?
 MARGA. Tèniu entranyas... de pedra!
 BIEL. Mólt més sensibles que vos.
 MARGA. Venjatiu sòu en estróim!
 BIEL. Anéu enganayada, y mólt:
 sò, ants que tot, home de bè,
 y may vaig pe' l' camí tort.
 Qui no va dret que s' esmèni;
 disculparse sab tothom.
 ¿L' he perduda jo á la Lluisa?
 MARGA. Jo tampoch.
 BIEL. Vos...
 MARGA. No!
 BIEL. Donchs, no:
 pro com heu fèt tots los medis,
 lo estrany fóra que no fos.
 Anéu á trobá á en Xumèu;
 ell os dará esplicacions
 que os deixarán satisfèta...
 y hasta os posarín d' humor.
 Anón, á Dèu siúu; demá
 ja os daré conversació. (se 'n va per la esquerra)

ESCENA VI.

MARGARIDA y MACIÀ, que baixa de la montanya per la part de la dreta.

MARGA. Jø, per temor al mèu home,
 passar per lo que no sòm!...
 y carregarme ab la culpa!...
 Malhaja 'l mèu poch valor!
 (vol dirigitse al fondo resolta)
 MACIÀ. Margarida!...
 MARGA. (sorpresa) Ah!... ¿Tú?...
 MACIÀ. ¿D' ahónt vèns,
 ab lo fanal?
 MARGA. De pe' l mon.
 MACIÀ. ¿Ahónt vas?
 MARGA. No ho sè.
 MACIÀ. Margarida!...
 ¿Què 't dèya en Biel?
 MARGA. ¿Qué?...
 MACIÀ. Respón!
 MARGA. Respónme tu: ¿ahónt es la noya?
 MACIÀ. No he vist á en Xumèu en lloch,
 ni sè ella hont es; y encar dupto...
 MARGA. Lo que duptas tèm jo!
 Es dir, no ho tèm ho veig cert,
 qu' es mil vegadas pitjòr!

MACIÀ. ¿Qu' es lo que véus cert?
 MARGA. Que un home
 li farà da 'l sí, ab l' honor!
 Que per casars', surtirán
 del amagatall ahont sòn,
 com de la preso al patibul
 lo butxi; y 'l reo de mort!
 Aixó tèm, pobre Lluisa!...
 per desgracia, veig aixó!
 MACIÀ. (ab cert recel) ¿Aixó t' ha dit en Biel?
 MARGA. No m' ho ha dit ell, m' ho dich jo!
 MACIÀ. Y l' home de qui aixó tèm...
 será en Jordi, ¿eh?
 MARGA. En Jordi... no;
 en Xumèu!
 MACIÀ. (animantse) ¿Cóm!...
 MARGA. ¿Te n' alegras!...
 MACIÀ. Si fòs cert...
 MARGA. Tu ho tèm per sort...
 y jo per pena y desgracia!...
 perque 'ns durá etern trastòrn!...
 perque sò honrada!... y perque
 no hi tinc per cor aquí un roch!
 Ira de Dèu!... Vaja; ès dona,
 y ja m' he incomodat prou.
 Si lo que tèm tu es lo cert,
 lo mèu temer será goig.

ESCENA VII.

MACIÀ, MARGARIDA y TONI, de la casa.

TONI. Si m' heu d' ajudar, traurem
 la taula y 'ls banchs. (penjant un llum de gresòl
 á un costat de la porta)
 MACIÀ. ¿Y ara?
 TONI. ¿Y donchs,
 ahónt s' ha de fèr?
 MARGA. ¿Qué?
 TONI. La vèlla:
 á dins fa massa calor.
 MACIÀ. Ximple!...
 TONI. Prón!... Es que vindráu:
 m' ho han dit.
 MACIÀ. ¿Qui vindrá?
 TONI. Tothom;
 y en Xumèu també; y casat...
 ja pòt sè ho es.
 MARGA. (ab sobre-salt) ¿Cóm!...
 MACIÀ. (ab alegria) ¿Cóm?...
 TONI. ¿Cóm?...
 com so casen tots los altres,
 á la Iglesia y pe' l Rector.
 MACIÀ. ¿Que tu l' has vist á en Xumèu?
 TONI. Sí.
 MARGA. ¿Y á la Lluisa?
 TONI. No.
 MACIÀ. ¿Y tu has parlat ab ell?
 TONI. Vaya!...
 Y m' ha dit que vindrán tots,
 ell, y ella, y tots los companys,
 que corren ja pe' l curtò,
 ab las eynas de musica
 y ab fau de menjar bunyols
 y set de béure aygardent,
 y están lo més alegroys,
 y será una nit de bulla,
 com tots los casaments sou.
 Ajudémme á dir la taula
 y 'ls banchs: que no puch, tot sol.
 MARGA. (á Macià) Ja ho has sentit!...
 MACIÀ. (á TONI) ¿Aixó... es cert?

TONI May mènto, ni ara tampoch.
 MACIÀ Es dir qu' ella y en Xumèu...
 TONI Ell se l' ha enduta pe' l' món,
 y es sèva, vaja; y ben sèva;
 y ell riu que fins sembla boig.
 Jo he vist á n' ell; pro no á n' ella;
 porque á n' ella, ell se la volí;
 y ell m' ha dit á mi que ab ella
 ell vindrá casat; y com
 ell res fa á mitjas, que os diga
 que ho tinguéu preparat tot,
 ab bon llum, y bona taula,
 y ampollas, y plats, y gots,
 y alegría, y bona cara,
 porque hi siga tot lo bè.

MACIÀ Si m' arribas á enganyar...!
 TONI Cuan jo os ho dich... Gilla coll!
 (ap.) ¿No m' ho ha dit ell?... y donchs... mira!...
 MARGA. (ab pena) Ja es d' en Xumèu!...
 MACIÀ (ab satisfacció y haix á Margarida) Fora por.
 Ara podrém d' al seu pare,
 —la Lluisa es del seu espós;
 si 's creu ab dret, vági á pèndrerli.—
 (ap.) Ficus de simples!...
 TONI (ap.) Dèu piadós!...
 MARGA. ¿No aném pe' ls banchs y la taula?
 MACIÀ Y per tot lo altre.
 TONI ¿Au?... (anant cap á la casa)
 MARGA. (seguintlo) Si, noy.
 (Toni entra á la casa)
 MARGA. (detenintlo) Macià: escolta.
 MACIÀ Margarida!...
 pènsa una mica, si vols,
 y veurás qu' es de la Lluisa
 y de nosaltres ha sort.

MARGA. Ella no estima á en Xumèu!...
 MACIÀ (no fentli cas) Ja l' estimará...
 MARGA. May!
 MACIÀ ¿Cóm!...
 Será rica; estarà bè;
 y en fi; mira, es fèt, y prou!

MARGA. Bè, pro...
 MACIÀ (inter.) ¿Vòls que 'n fassa una?...
 MARGA. No, pro...
 MACIÀ (inter.) Donchs, no estich per rahons!
 TONI (surtint) ¿Que no veniu á ajudar-me?
 MACIÀ (á Toni) Si. (á Margarida) Despatxa; mira, jo
 me 'n vaig ara á trobá á 'ls núbis;
 arreglého vosaltres dos.
 (Toni y Margarida entran á la casa)
 De massa que així ho voldria,
 encara estich recelós. (se 'n va pe' l fondo)

ESCENA VIII.

MARGARIDA y TONI trayent una taula llarga de menjar.

TONI ¿Veyéu? (deixantla devant la porta de la casa)
 MARGA. (ap.) Si ella fós dixòsa!...
 TONI Agaféu. (tornant á absar la taula del seu cap)
 MARGA. (absantla del sen) ¿Qué?...
 TONI Es massa prop
 de la porta. (fentla córrer d' una part á l' altra)
 MARGA. (ajudantlo) Ara está bé.
 TONI Veyám; no; aquí está millor.
 MARGA. Bueno.
 TONI (tornant á cambiárla) No; aquí.
 MARGA. Bè.
 TONI (id.) No; aquí.
 MARGA. Prou! (deixantla estar)
 TONI Prou. Ara 'ls banchs. (entra y surt de la
 casa corrent sempre y portant lo que anomenan

entre 'ls dos)

MARGA. Y 'ls gots.
 TONI (ab un banch) Teniu; y veyéu? Ara l' altre.
 MARGA. L' aygardènt. (posant lo banch prop la taula)
 TONI (ab l' altre banch) Ja hi són tots dos.
 L' aygardènt.
 MARGA. Y 'ls gots.
 (posant l' altre banch tumbé prop la taula)
 TONI Es clar.
 MARGA. D'ume paciència, Senyor!
 TONI L' aygardènt y 'ls gots; teniu;
 (deixantlo sobre la taula)
 sols faltan ara 'ls bunyols,
 y qu' ells vingan de seguida.
 MARGA. Ja que hi èts posat!...
 TONI Oh, prou. (entra á buscarlo)
 MARGA. Si es desgraciada, 'n tindrè
 remordimènt!
 TONI (ab una gran plata de bunyols) Au! Si, pro
 encara hi falta una cosa.
 MARGA. ¿Qué? (tot colocant los gots y 'ls bunyols y l' ay-
 gardènt)
 TONI Que hi ha poca claror.
 (va á buscar un altre llum)
 MARGA. Tan negre 'l nèu cor está,
 que la nit m' es llum!
 TONI (penjant lo llum al altre costat de la porta)
 Ah!... bè!
 ¿Veyéu? Ja está. Per la paga
 ara... No més un.
 (pren un bunyol de la plata y se 'l menja)
 MARGA. Ditzós
 de tu.
 TONI Y vos també; está clar.
 MARGA. No, Toni; qui t'è trastorns
 y está alegre...
 TONI Y bè, si; es ximple;
 pro cuan tot va bè... es clai; y cop
 posats aquí 'ls llums, la taula,
 los banchs, los gots, los bunyols,
 l' aygardènt, aquí la núbia,
 aquí 'l nubi, aquí 'ls minyons,
 aquí en Macià, aquí 'ls que cantan,
 aquí 'ls que són balladors,
 aquí 'ls de las caramel·las,
 y aquí vos, y aquí jo...
 (saltant y ballant) vinga broma y alegría,
 y dixòsos... més que 'l mon!

ESCENA IX.

MARGARIDA, TONI y BIEL.

BIEL (per la esquerra y rient)
 ¿Y á mi, quin puesto 'm senyalas?
 MARGA. ¿Vos, altre cop?
 BIEL Altre cop.
 Al poble no hi ha sereno,
 l' alcalde diu que no 'n vol,
 jo desitjo que n' hi haja,
 y, per lo tant, ne faig jo.
 MARGA. Biel...
 BIEL (inter.) Margarida, vaig
 de passo; no estich per vos.
 (fa que se 'n va pe' l fondo)

ESCENA X.

MARGARIDA, TONI, BIEL y MACIÀ.

MACIÀ (pe' l fondo y detenint á Biel)
 Si 'l sereno va de passo,

no hi va 'l que rònada 'l curtò.
 BIEL Es dir...
 MACIÀ 'Qu' heu tornat y tórno.
 BIEL Ho tinch tart. (*fent per anarse'n*)
 MACIÀ (*detenintlo*) Jo ho tinch de jora.
 BIEL Corrent. (*decidit á quedar-se*)
 TONI Ja ho veurém.
 MACIÀ (*á Toni*) Tu, á dins.
 MARGA. (*tement*) Macià...
 MACIÀ (*inter.*) Dèixa 'ns als dos sols. (*vegent*
que Margarida dupta y no vol deixarlos)
 M' obligarás á seguirlo!
 TONI (*baix á Margarida*)
 Jo, ull á n' ells; vos, als banyols.
 (*Toni y Margarida entran á la casa*)

ESCENA XI.

BIEL y MACIÀ.

MACIÀ M' heu fet tornar camí enrera;
 quan aixís pe'l mon aneu,
 mala sombra portaréu.
 BIEL Sempre algun malalt m' espera:
 no es estrany; si lligués caps
 veurém qu' he de tenir feyna:
 (*ab intenció*) la enfermetat que ara reyna,
 forts de sang, y mala de caps.
 (*ab sorna*) ¿Y 'ls curén?
 BIEL Oh, 'm pinto sol.
 MACIÀ ¿Y ara aneu á saugrà algú?
 BIEL Just.
 MACIÀ ¿N' estén segú?
 BIEL Segú.
 MACIÀ ¿Si no ho vol?
 BIPL Oh, 'l mal ho vol;
 y 'l sangraré; això vol tática.
 MACIÀ ¿Creurén que també 'n sabria,
 si m' hi posés?
 BIEL No ho creuria;
 perquè os falta estudi y práctica.
 MACIÀ ¿Y bons instruments?...
 (*posantse la ma á la faixa*)
 BIEL (*coneguentli la intenció*) Oh, toma.
 MACIÀ Es que jo 'ls úso molt fins.
 BIEL ¿Y 'l receptá ab mots llatins?...
 (*ficantse la ma á la butxaca*)
 MACIÀ (*trayentse la cutrilla y amenantlo ple de ira,*
decidit á ferirlo)
 Oh!... ap llapis del país!
 BIEL (*encarantli una pistola y dominantlo*)
 No!... ab ploma! (*Mu-*
ció, burlat y reprimit la rabia, torna la cutrilla á
la faixa, y Biel la pistola á la butxaca)
 MACIÀ Ja sabéu lo que aquí 's diu:
 —la venjança, hasta ab traicció!—
 BIEL ¿Y qué voléu di ab això?
 MACIÀ Qué, ay de vos! si 'm déu motiu.
 (*Biel somriu ab desdeny*)
 La Lluisa ha fugit!
 BIEL Si, ab dos.
 MACIÀ Y vos l' heu aconsellada!
 BIEL ¿Ha fugit, ó l' han robada?
 MACIÀ En Jordi!
 BIEL (*ab enterea*) En Xumèu y vos!
 (*després torna*
gradualment al seu tò ratiuic)
 Vos y ell os heu concertat
 per realisá aquet mal-fet?...
 pro per dú á cap un secret
 s' ha d' obrar dissimulat.
 Y lo que no diu ningú
 vull dirvos, perquè ho sapiéu;

quan de mi motius tindréu
 may jo estaré més segú.
 Podéu fé 'l vostre camí:
 ¿Jo dir mala sombra?... no;
 vos podéu rondá 'l curtò,
 jo os rondaré desd' aquí.
 Y sens que 'm còsti troppèl,
 si algun disgust se os entaula,
 un latinorum de l' aula
 vos donaré per consell.
 Y si os poséu molt malal...
 com ara, que molt ho estéu,
 una sangria tindréu
 de la ma del monescal.
 Y si 'l sangrarvos no os fa,
 ni os convéns lo latinista,
 ó 'l sereno os pert de vista,
 lo barbè os afeytará! (*fa que se'n va, rient fort,*
bulantse d' ell)
 MACIÀ (*ab rabia*) Ricé!... pòt ser tots riurém!...
 BIEL Val més riure que plorá.
 MACIÀ Veurém lo que més valdrá,
 si plorá, ó riure!
 BIEL Ho veurém.

ESCENA XII.

MACIÀ, BIEL, TONI, y ariat MARGARICA.

TONI (*saltant*) ¿Sentiu?... ja vénen: tiberi
 hi haurá.
 (*se sent lo fluviol y tambori pe'l fondo lluny*)
 BIEL Oh... n' hi ha per estona:
 ara se 'n van á ca'n Tona.
 MARGA. ¿A casa vostra?
 MACIÀ (*ab fera estranyesa*) Oh!... ¿á qué fèrhi!
 BIEL (*somrient*) A obsequiar'm la dona. Déu!...
 MACIÀ Com cad' any; ¿qué tè d' estrany?
 BIEL Las cosas que 's fan cad' any
 no sé perquè 'ls estranyéu.
 Y 'ls fadrins que van de vega
 no vindrán aquí ja á nit,
 perquè 'ls he vist y 'ls he dit
 que la broma aquí no hi pèga.
 MACIÀ Oh!... més clar no cal que 's diga:
 la Lluisa es á casa vostra!...
 «La vostra cara ho demostra!»
 BIEL (*ab freda calma*)
 Pòt ser que hi siga, ó no hi siga.
 MACIÀ Trè de Déu!... No n' heu fet re
 de la vostra astucia!
 BIEL Això...
 MACIÀ (*ab rabia*) Siga á casa vostra, ó no,
 vindrá ab mi, ó la matarè!
 (*fa que se'n va pe'l fondo*)
 MARGA. (*detenintlo*) Macià!...
 MACIÀ No li ha de passá!
 BIEL (*somrient*) ¿Ancu...?
 MACIÀ (*resolt*) Sí! (*fa que se'n va, quan se*
troba de cava ab D. Manuel que té pe'l fondo es-
querça, seguit de Lluisa y Jordi)

ESCENA XIII.

TONI, MARGARIDA, BIEL, MACIÀ, D. MANUEL
y ariat LLUISA y JORDI.

MAN. (*á Macià, ab energia, deixantlo confús*)
 No! Lo que 's lléusa
 en buscarho mal se pénsa! (*señalant á Lluisa que*
avansa fins á ella) Aquí la té.
 13°

TONI *(fent un salt d'alegria)* Bè!

MARGA. *(abrassantla)* Lluisa!

MACIÀ *(aterrat)* Ah!

(Biel, rient y mirantse à Macià; Margarida, abrassada ab Lluisa; Toni, rient estupidament y mirant ab afició à Jordi, que no aparta la vista de la Lluisa, y D. Manuel ab enteresa y dignitat, dominant la escena.) (Cuadro)

MARGA. Lluisa mèva del mèu cort!... no sabs lo que he sufert!

LLUISA *(Mare)* Mare!

MARGA. T'abrasso, y no ho créch encara!

LLUISA. Gràcias á en Jordi.

JORDI *(senyalant á D. Manuel)* Al senyor; que un tan crescut interès ha mostrat per tu, Lluisa, que home no hi ha en tot Ibissa més bò, ni que valga més. Jo... no es estrany; per tu á nit hauria dat... fins la vida; pro ell...

BIEL *(baix à Jordi)* Calla de seguida.

TONI *(à D. Manuel)* Jo també li estich agrahit.

LLUISA *(à Macià)* Pare!... *(D. Manuel pòt apenas contèncise; Macià doni una mirada significativa á don Manuel; Jordi no compren la realitat de la situació; Margarida tem y dubta; Biel sonriu maliciosament y Toni ab estupidès)* *(ap. reprinintse)* Oh!...

MAN. *(à Macià)* Tot quèdi oblidat: sols que os sòm filla pensèu: no os he obehit... perdoncu.

MACIÀ Lluisa...

MAN. *(posants 'entre 'ls dos privant que l'abrassi)* Ja t'ha perdonat. *(doutant una mirada fissa à Macià que aquet no pòt resistir, li diu ab multa intenció)* Oh!... un pare... y tota persona, fins la de cor més cruel, cuan ha destilat ja 'l fel, basta á 'ls enemics perdona. ¿No es vritat això, Macià? Jo... may he estat rencorès.

MACIÀ Ben cert.

MARGA. *(ab ironia)* Cor noble!...

BIEL *(ab ironia)* Cor noble!...

MACIÀ Com vos!

JORDI Encara 'ns ho pòt probá.

TONI Ara 'ls bunyols... Qui no hi es...

MARGA. No 'n menja. *(convidant á tots á seure á la taula)*

MAN. ¿Es costum?...

TONI Si.

MAN. A taula.

TONI Voldrán béure ayga rustès. *(se 'n va al pòu à trèure'n)*

MAN. *(á tots)* Dirigiros la paraula crèch que no hi serà demès. Qui som jo, y perque aquí 'm trobo, no ho sabèu tots, físsament. Me remuntaré á un moient... per mi d'angustias y afansys!... y encar que 'l fet tò alguns anys, tots m'irèu reconeghent. *(l'atenció en qu' es colhan tots va creixent per graus)* Jo era jove, y entusiasta per la idea liberal; polítich franch y leal, y may en obrá indecis... vingué l'any cinquanta sis, sènt per mi negre y fatal! Los unionistas sabian bè 'l nostre empenyo, y encesos de fé 'ls leals barcelonesos

que la llibertat salvaban, ab los sèus gefes contaban, sent jo un de 'ls compromesos. La revolució 'l sèu dia va estallar... pro ab mala sort: perduts ja, evitém la mort; y en brassos un tresor duhent, per salvarlo, entro corrent al primer barco del port. Un cop ja dins, dich á un home... *(mirant à Macià, que baixa la vista, ple d'inquietud)* no sè si era ó no 'l patró; —salvi á aquet angelet; no tò més que un any, 's es sens mare; jo sò 'l sèu desgraciat pare, qu' está en lo perill majò! Aquí tò aquesta maleta, hi ha bitllets de banch; sèva es, si 'm salva!—Y sens dirme res, l'home 'm pòrta baix la resta... cuan la policia arriba, me tróla, y se me 'n dú prés! Disculpas, rahons, promesas, ro aquella gent va sentir!

—D' aquesta uena, 's vaig dir, sò 'l pare, ¿y deixarla 'm resta?— y aquella gent sola contèsta que 'l deber ha de cumplir. Sens saber d' hont era 'l barco; ma filla sens cap senyal; jo prés, com un criminal, encausat y expatriat luego... cuan tórno faig com lo cègo; ¿ahntó buscar?... tot m'era igual! Pregunta, viatjo, navègo, trovar ma filla 'm precisa; Déu per fi 'm pòrta aquí á Ibissa; tróbo una filla... ab mal pare!... *(senyalant à Macià, qu' está confús y cap baix)* la llensa ell!... la salvo encara!... y es... ella! *(obrint los brassos à Lluisa)*

LLUISA Ah! *(sorpresa general)*

MAN. La mèva Lluisa!!

LLUISA Pare!! *(tirantse à 'ls seus brassos)*

MAN. Filla del mèu cor!!

TONI Viva! *(sollant d'alegria)*

BIEL Oh!... las notas. *(mostrant la cartera, satisfet)*

JORDI *(ap. y notablement atmirat)* Sa filla!...

TONI He pouat una cutxilla, mirèula. *(mostrantla)*

MAN. *(prenentla)* Oh!... llimpia com l'or!... Déu no permet may error!... *(à Macià)* Del fondo del mar, si es prou, pura, os vaig di, ab tò que móu, á ma filla m'heu de dar!... ma filla es ja aquí, no al marquí; la cutxilla no es ja al pòu! *(la tira sobre la taula)* Y ara, Macià, si per fi mès probas he de da encara de que jo sòm lo sèu pare... Toni, la caixa.

TONI Ah!... just; si. *(entra d'un salt á la casa y torna ab la caixa que deixa sobre la taula)*

MAN. La clau, Macià, tinch aquí per obrirla... si convè, y mostrant...

MACIÀ No es menestè.

BIEL Cuan las probas son tan claras... confirmatun est. *(à Jordi)* ¿Reparas?...

TONI Aquí está; tingui.

MAN. Está bè.

LLUISA Lo que 'm passá... es horrorès!...

M' es pare... y m' estima!... Oh!... si!

MAN. (abrazantlo) Pare del meu cor!...
 LLUISA (id. ab efusió) Així
 MAN. Desde avuy seré ditxòs!
 LLUISA Y jo que... Dón mèu, piadòs!...
 ¿Qué ho féya que no 'm sentís contenta, y sempre infelís?...
 sens jo entendre 'ho, 'l cor m' ho déya!...
 (per Maciá y Margarida)
 qu' ells uo 'm són pares, ho féya!...
 que aquet no es lo mèu pais!
 Oh!... nu somui me sembra encara!...
 (á 'ls dos) Si estimarme no podíau,
 ¿perqué aquí y vostra 'm volíau,
 y uo 'm tornábau al mèu pare?
 Jo no sè lo qu' ho de fè ara,
 ab tants y tan grans motius,
 si oblidáus, ó si aburrius!...

MARGA. (ab síplica) Lluisa!...
 MACIÁ (ap.) Ah!...
 MAN. (ab carinyosa reconecció) Filla!...
 LLUISA (abrazantlo) Pare meu!...
 MAN. May perdoná 't s'ápia grèu...
 (mirant á Maciá) Desgraciats de 'ls veujatius!
 MACIÁ (ap.) Oh!... perdut, acorralat
 com un llòp, cuan ja 'm salvaba!...

MARGA. Com 'naire jo t' estimaba,
 com filla m' has tu estimat:
 si te 'n vas del meu costat,
 pénsa en mi algun dia!
 (aixugantse las llágrimas)

LLUISA (ab ternura) Oh!... si!...
 vos heu estat bona ab mi;
 sempre me 'n recordaré!
 (ab carinyo) Tu, Jordi...
 JORDI (mitj sofocat) Lluisa... sabs bè
 del meu cor per tu 'l glati.
 Més si, creyente pagesa,
 amor pur te vaig jurar,
 sent senyora, continuau
 no puch, per delicadesa.

MAN. No ho cregas: es ta promesa
 avuy, com ahi ho va ser.

JORDI La dignitat veig primer.
 MAN. Jo així 't veig digne de sobra:
 tu la volías sent pobre,
 vóljala rica també.

ESCENA XIV.

DITS y XUMÈU, pe'l fondo.

XUMÈU (ab ira) May, mentra eu Xumèu alènti!
 LLUISA (assustada) Pare!...
 BIEL (ap.) Ell!
 MARGA. (ap.) Oh!...
 MACIÁ (ap.) En Xumèu!...
 JORDI (ab despreci) Vos!...
 XUMÈU (ab descar) Jo!...
 Me s' ha vensut, ab traicidó!...
 teméu per lo que jo intènti!
 ¿Ab traicidó?... ¿y qué vól dí?

MAN. Que vusté y ell (per en Jordi) me l' han presa!...
 XUMÈU Jo he fugit ab ma promesa,
 segons es costum aquí!...
 y será mèva la Lluisa,
 ó 's veurá lo que haig de fèr,
 ants que vinga un foraster á
 trencar costums d' Ibissa!

MACIÁ -Xumèu... veurèu...
 MAN. (inter.) No, Maciá.

Las costums ara ell invoca,
 y fins sembra que 's provoca:
 donchs, d' aquí en devant, sabrá
 que la rahó es prou bona llum
 per guiá á qui 's desatenta;
 y que si es costum dolènta,
 també 's tréncia una costum.

XUMÈU (ab amensassa) Vusté no sab ahónt va aixó!...
 (decidit) La Lluisa á mi 'm perteneix!
 LLUISA Oh!... (amparantse de D. Manuel)
 XUMÈU Ha fugit ab mí!
 MAN. (ab energia) Oh!... 'l matèix
 que li perteneixo jo!
 ¿No ha trobat cap més pretèst
 per apoyá 'l seu cinisme?...
 Es de maldát nu abisme
 qui 's fa mérit de ferést!
 Ha d' entendre, miserable!
 que per fè 'l pérdre, rahó 'm sobra!
 Cuan l' home 'l crim pórtia sobre
 es un ser abominable!

XUMÈU Vusté no sab los motius!...
 Si es mèva, ho dirá 'l seu pare!
 (senyalant á Maciá)
 TOTS Oh!...
 MACIÁ (trayentse la barretina y senyalant á Lluisa)
 Devant d' ella, desd' ara,
 féu com faig jo, descubrius!
 (Xumèu queda confós)

LLUISA (á Xumèu per Maciá)
 ¿Ell mon pare?... os enganyéu!...
 miréu, es aquet, y 'm vól!
 (abrazant á D. Manuel)

JORDI (á Xumèu) Os passa lo que ab lo sol,
 que al mirarlo, 'ls ulls baixó!

MAN. (á Xumèu) Digui: ¿comprín ja, per fi,
 si he d' estar ó no enterat
 de tot?... Vagi, desgraciat!

XUMÈU Es dir que...
 BIEL (inter.) Res; es així.
 MACIÁ Anéu, y faréu béu fet
 cedint, com faig jo, desd' ara;
 perqu' es clar que sentí ell pare,
 sols ell ab ella hi tó dret.

XUMÈU Mala sort!... Oh!... ¿qui ho soporta?...
 (blanch de rabia) Me veujaré! (se 'n va pe'l fon-
 do, donant una mirada de ira á tots)

ESCENA ÚLTIMA.

D. MANUEL, LLUISA, MARGARIDA, MACIÁ, BIEL, JORDI
 y TONI.

TONI Es que fa fástich!...
 (á D. Manuel) ¿Y 'l deix' anar sense oástich?...
 (prenent un' astella del llenyer y fent per anar
 contra Xumèu) ¿Vól que...!

MAN. (detenintlo) No: prou cástich portá
 qui encar sènt, tras just afrón,
 del odi 'l rosésch etern:
 es lo tormènt que l' Infern
 ha compartit ab lo mon!
 Que se 'n vaja ahont ningú 'l véja,
 fins que siga home de bè.

TONI Com que sè que no pót sé...
 si ell may més per' qui ronsèja,
 jo 'l mataré!

LLUISA Toui!...
 TONI (resolt) Jo!...
 si 'm vè bè, y que ningú ho s'ápia!
 MAN. May! (ab energia)
 TONI (mitj confós) ¿No?... ¿douchs perque 'm tó rabia,

MAN. y 'm diu ximple, y tot allò!
Mira: l' home que ab frisansa
vól castigá al delinquent,
no es justícia lo que sent;
es instint baix de venjansa.
L' home ha uscut per ser bò,
y sé educat, ab bons fins;
abandonat als instints,
fóra l' animal pitjò!
(*dirigitse á tots*) Déu: al ibisseuch del camp...
y al de ciutat, si li falta,
la instrucció que al home escalta
y 'l fa útil en tot ram;
y será bò en sentiments,
dels seus semblants may contrari,
sociable y hospitalari
y sensible als dols agens;
que 'l hà comú que 'l cor vól
no ab l' odi vil se concilia;
que 'l mion es una familia,
y ay d' aquell que va tot sol!
Així á mi m' ho han ensenyat,
y ho he vist, y conegut;
may gòig més gran he tingut
que cuan á algú he perdonat.
Y si odi vil jo abrigués
contra algú... y no l' estinguiua...,
ants que venjarme, voldria
que Déu la mort m' evués!
Perque ants que tot... vull sé honrat!...
perque l' home déu ser bò!...
perque, ants que 'l desitj, la rahò!...
ants que 'l rencor, la pietat! (*tots se miran mú-
tuament conoguts per las paraulas de D. Manuel*)
MARGA. (*á Lluisa*) Si tóns del teu pare 'l cor,
no m' oblidarás així.
LLUISA M' heu fí de mare, y de mi
tindrèu gratitut y amor.
MACIÀ Jo... ja que vusté ha volgut
ab mi ser tan generós,
no més li puch dir, confós,
que 'm t'è rendit y abatut.
La escriptura li daré
de las terras y la casa;
en lo mateix diuè 's tassa
que ab la maleta 'm donguè.
(*trayéntse la de la faixa y donantli*)
De la casa aquí hi ha la clau:
fassi 'l que vulga de mi ara;

jo he obrat mal; més si es qu' encara
puch ab vusté quedá en pau...
diga lo que tinc de fè...
fins bosarli las petjadas!
(*fent l' acílit de humillarse*)
MAN. (*detenitlo*) Sols vull que, cuantas vegadas
puga obrar mal, óbri bè.
(*á Macià y Margarida*)
Vustés ma filla han criat,
cobrar lo qu' es just no humilia:
(*li torna la clau*)
casa y terras: jo... la filla! (*abessantla*)
MACIÀ y MARGA. D. Manuel!...
(*agrahits y refusant la clau*)
MAN. (*fentla pendre per forsa*) Ja está acabat.
(*á Biel*) ¿Y per vusté qué puch fèr,
cuan li dech ma ditxa entera?
BIEL. La recompensa la espera
aquet, jo re he menester:
perque... vaja, es la vritat,
com diu lo Poeta llatí:
«sic vos, nou vobis»; ¿per mi?...
no; per ells jo he treballat.
(*sengalant á Jordi y Lluisa*)
MAN. Cuan noble amor dos cors móu,
eterna ditxa assegura.
BIEL Aixó es.
MAN. (*á Jordi*) Tu èts honrat: (*á Lluisa*) tu èts pura:
(*juntantlos dignes l' un del altre sòu.*)
TONI (*fent un salt*) Viva! Y si ximple se 'm créya,
ara ho djrè: (*á Lluisa*) per dart' pare
y marit, ho he estat fins ara.
TOTS (*sorpresos*) ¿Cóm!
TONI (*ab tota formalitat*) Que no sòm ximple!... 'l féya!
(*Jordi l' abraça*)
MAN. (*á Lluisa y Jordi*) Ja ho veyéu!...
LLUISA (*alsant la vista al cel*) Gracias, Senyor!
MAN. Jordi, escòlt' ara: fés bè
sèmpre á tothom; lo teu cor
no abrigui jamay rencor,
y serás... lo que déus sé.
Y tu pénsa sèmpre, Lluisa,
que si la dona atresora
virtuts, res més li precisa;
y las tindrás, sent seuyora,
com sent PAGESA D' IBESSA.

FI DEL DRAMA.

DINS MALLORCA

DRAMA EN TRES ACTES, ORIGINAL Y EN VERS;

estrenat ab éxit extraordinari en la Teatro Romea de Barcelona, en la nit del dia 24 de Mars del any 1881.

A D. Joaquim de Balanzat y de la Cuesta.

Recort de son cost afectísim.

L' Autor.

REPARTIMENT.

Personas.	Actors.	Personas.	Actors.
D. ^a ELVIRA.	D. ^a Cárme Parrenyo.	CASSIMIRO.	D. Lleó Fontova.
FRANCINAYNA.	D. ^a Catarina Mirambóll.	XIM.	D. Joaquim Pinós.
GARANGER.	D. Iscle Soler.	JOFRE.	D. Félix Baró.
D. JOAN.	D. Joan Isern.	ISIDRO.	D. Emili Casas.
D. EUSSEBIO.	D. Hermenegild Goula.	MAGÍ.	D. Jascint Sarriera.
D. FELIP.	D. Frederich Fuentes.		

L' acció té lloch en Binissatém, poble de l' Illa de Mallorca. Epoca actual.

ACTE PRIMER.

Sala baixa d' una casa noble: la entrada al fondo per un gran portal qu' , estant obert, permet véurer lo jardí de devant la casa: á cada costat del portal, una gran finestra reixada, ab geros de flors y enredaderas per la part de fora: duas portas á la dreta, y altres duas á la esquerra; tots ab motlluras: cuadros antics al oil, y sillons de baqueta: entre las duas portas de la esquerra, una taula de noguera.

ESCENA PRIMERA.

XIM, sentat en un silló de la dreta, limpiant unas botas, y FRANCINAYNA, á la esquerra, raspallant una gorra ab visera de xarol.

FRANCI. ¿Qué 't diré?... 'n tinch alegría.

XIM. Ja n' arrancaré'n bon nab!

FRANCI. La ditxa de véure 'ls prompte.

Qué cosas que contarán!...
 Vienen de París de Fransa!
 XIM. Oh!... aixó ray!... Es que ho está de mal repartit!... Sòm rich... viatio: 'l pobre... treballar!
 FRANCI. Vaja, vaja, Xim!...
 XIM. (*absantse*) Sòm liure!
 FRANCI. Vaja, no coménsis pas!
 XIM. Tots sòm fills...
 FRANCI. (*inter.*) Sòm fill... de Dèu!
 XIM. Madona, aixó... no vè al cas; tots sòm fills de bona mare, y cada hu... del seu treball. (*Francinayna vol contradirli y ell anyadéix ab calor*)
 Y puch declararm 'en huelga;
 que 'ls nobles sèmpre hi están! (*llensant á terra la bota y 'l raspall y mirantse á Francinayna que s' ha quedat assutada*)
 FRANCI. Jesús mèn!... quinas doctrinas!
 XIM. Doctrinas de liberal!
 FRANCI. De diable!... Dèu me perdó. (*girantli la esquena y raspallant la gorra*)

XIM (*refunfunyant*) Per treballar no se 'ns plany...
y encara... calliú la boca. (*cull la bota y l'raspall*)
FRANCI. Vámos; estàs condemnat; cal que 't confessis.

XIM Pòt ser
no es cort!...; Qué m' heu d' explicar?...
Tot just arribo de Palma,
ab l' equipatge d' ells, y... au!...
per refesch, tot de seguida,
—Xim, corre, vés al instant
á son Reixa, á son Major,
á son Penya y á son Llach
á di á 'ls amos que 's presentin,
que 'l seyyor tè d' arribar—
y encar no torno á sé aquí,
diènt que ja estàn avisats,
lo que m' ha costat cuatra horas
de camina y reventarm',
per refresch, cira las botas
del Administradó! (*circant ab rabia*)

FRANCI. Es clar;
es un honor.

XIM Es... un raba!
FRANCI. ¿No véus jo? (*respallant la gorra*) 'S pòt enfadar...
XIM No, y que no li costa gayre.
FRANCI. Es que n' ets de llonga llarch!...
XIM Sòm lliure!

FRANCI. Eta... llana! Sols parlas
de derrera, y de devant
ets més manso que un anyell.

XIM (*refunfunyant*) Ja vindrà la mèva, ja!
(*se senta y cira*)

FRANCI. Enllestéix; y... créu; qui ab ell
hi está bé...

XIM (*inter.*) No hi está mal!

FRANCI. Qu' ell fá y destá, y...

CASSI. (*desde dins*) Francinayna!

FRANCI. Bò!... (*sorpressa y ap.*)

CASSI. (*cridant*) Madona!

FRANCI. (*á Xim, ab por de ser renyada*)
¿Encar no estàn?...

Depressa!...

XIM (*circant fort*) No surt bè 'l llustre.

CASSI. Francinayna! (*cridant més fort*)

FRANCI. (*ap.*) Deu mè!... (*á Cassimiro*) Va!...

(*á Xim*) Depressa!

XIM Port'oli aqueixa. (*per la que te llista*)

FRANCI. (*prenentla y esperant l'altra*) Afánya't.

XIM (*donantli la que cira*) Teniu!

FRANCI. (*avant á dirlishi*) Ja vaig.

ESCENA II.

FRANCINAYNA, XIM y CASSIMIRO, *per la porta primera de la esquerra.*

CASSI. (*molt serio*) Jo vinch!

FRANCI. (*mifí assutada*) Las dúya, y...

(*mostrantli las botas y la gorra*)

CASSI. (*inter. y ab mal humor*) Bòn dia!

FRANCI. (*ab respecte*) Mòlt bòn dia.

CASSI. Os tinch manat

que, enan demano una cosa,

sigui al acte! (*prenentli la gorra y posantsela, y*

luego diu á Xim, tambe ab enfado) ¿Y tu, sentat?

(*alsantse y ap.*) Malo. Xim.

XIM Bòn dia tinga!

CASSI. Bòn dia tinga!

FRANCI. (*baix á Xim*) Traute la gorra, papán!

XIM (*trayentsela y ab respecte*)

Bòn dia tinga. Perdoni;

distret, y tot llimpiant

las botas de vusté...

CASSI. (*inter.*) Basta!

XIM Pro...

CASSI. (*inter.*) Basta! Obeli y callar.

(*se senta per posarse las botas*)

XIM (*ap.*) Avuy tè 'l fátiris: quin dia

d' ayga!

CASSI. (*á Francinayna, habentse llevat las sabatas y calsantse una bota*) Ja 'm podéu entrar

las sabatas al mèu cnarfo.

FRANCI. Si seyyor. (*prèn las sabatas y 'le raspalla y entra al cuarto*)

CASSI. (*habentse calsat una bota*) Vñya un cirat! (*mi*

rintsela, y luego calsanise l'altra)

Y aquest'altra lo matèix: (*alsantse y mostrantse*

á Xim, aixecant ja un peu ja un altre)

Tè! Tè! ¿Estàn com han d'estar,

per un Atministrador?

Si tenian un palm de fang;

y per surti 'l llustre...

CASSI. (*inter.*) Basta!

FRANCI. (*surtint y referintse á Xim*)

Ha anat per tot y ha tornat.

CASSI. Ah!... ¿Estàn avisats ja 'ls amos?

XIM Si senyó.

CASSI. ¿Y qué?

XIM Que vindrán.

CASSI. Aixó ja ho sè, tros de burro!

XIM (*ofès y ap.*) Redu!...

FRANCI. ¿Qué han respost, no?

CASSI. Ca!

Qu' en nom del Senyor, jo ho máno;

si 'ls ho has dit.

XIM Si senyó.

CASSI. Avant.

Ara vés al jardí y fésme

un ram bèn fet; gros.

XIM Bè está.

CASSI. Ha de ser... per fé un obsequi.

FRANCI. Vól di, que t' hi has de mirar.

XIM Ja ho enténch. (*ap.*) Després de tot,

per refresch, vés á fé un ram!

(*se 'n va pe'l fondo*)

ESCENA III.

FRANCINAYNA y CASSIMIRO.

CASSI. Donchs, com os déya ahir vespè,

Madona, aném mal; mòlt mal!

FRANCI. Senyor Cassimiro, no es

culpa mèva, ¿eh?...

CASSI. Vostra pla;

ni mèva tampoch.

FRANCI. Ja ho penso.

CASSI. Ni de 'ls amos, ni de 'ls criats.

FRANCI. ¿No?... ¿y donchs, de qui?

CASSI. Del seyyor.

FRANCI. ¿De D. Joan?

CASSI. Si; d' ell! D' ensá

que se 'n va aná á viure á Palma,

deixant la casa payral

de Binissalém, aquest

palaci de 'ls seus passats,

ya tan enrera, que... vaja,

avana 'l matèix que 'ls cranelas,

que caminan aixis.

(*caminant de costat y cap á n' ella*)

FRANCI. (*apartantse ab escrupul*) Bueno;

còntim 'ho, sense tocar'm.

CASSI. Uy!... qué 'n sòu de delicada!

FRANCI. No vull fèr pecats carnals.

CASSI. Ni jo tampoch! Donchs, com déya...

Ey!... en secret. ¿Vál callar?...
 FRANCI. Cuaranta anys que sò á la casa.
 CASSI. Jo trenta nou, per Sant Joan: pe'l sant del senyor.
 FRANCI. Cuaranta
 jo, 'n farà pe'l matéix sant.
 CASSI. Jo trenta nou, y...
 FRANCI. (*inter.*) Cuaranta
 jo, y...
 CASSI. (*inter.*) Bè, si! deixeu parlar!
 FRANCI. Ay! perdoni: sentiria...
 CASSI. No m' enfudo!... pro es lo cas...
 FRANCI. Digui.
 CASSI. Déya... ¿Y vos, qué déyau?
 que os he interromput: voyám.
 FRANCI. No, vusté.
 CASSI. (*sech*) Vos!
 FRANCI. Que á la casa
 hi sòm jo, fa cuaranta anys;
 y en cuaranta anys...
 CASSI. (*ab enfado*) Bè! si! ¿qué!
 FRANCI. Que no he dit un secret may,
 que m' hajan confiat.
 CASSI. (*content*) Ja ho sò.
 Re: escoltáu. (*tocantla de la capatlla*)
 (*apartantse*) Sense tocar.
 CASSI. Bueno. Donchs, si; heu de saber,
 Francinayna... heu de pensar
 que veig, pe'ls còmptes que 'ls amos
 rendèixen y pe'ls estats
 que pórtu jo en los meus llibres
 de tot quant surt y va entrant,
 (*molt marcat*) que passa de vuy cents duros
 lo déficit de cad' any!
 FRANCI. Senyor Cassimiro, no es
 culpa mèva, ¿eh?
 CASSI. Vostra pla!
 ¿Qué hi sabéu vos?
 FRANCI. Ja ho pót dir,
 pobre de mí!
 CASSI. Ell vól gastar!...
 FRANCI. Lo sanyor déu gastar massa.
 CASSI. Gasta!... gasta!... ho llénsa!
 FRANCI. Ay, ay!...
 ¿Ho llénsa, diu?
 CASSI. Si que ho dich!
 FRANCI. ¿Y donchs, no sab lo 's fa?
 CASSI. No! Dèu que la senyoreta
 va comensá á dú 'l cap alt,
 y voler fer paper...
 ¿á Binis-almí?... qu' es cas!...
 aixó es un poble!... re, á Palma!...
 Ella es guapa y elegant,
 dú allí á 'ls jóvens á la orella,
 y 'l senyor, fét un babáu,
 per lluhirs 'ell y sa germana,
 vingan festas, vingan balls,
 y convits, y reunions,
 y á Barcelona cad' any,
 y á Madrid, y al estranger,
 y continuamente viatjant,
 y vingan cafés, y tentros,
 y fondas, y restaurants,
 y vestits, y ríchs adrésosos,
 y cotxes, y bons caballs,
 y capritxos... y dimonis!...
 que sens pèll me 'l deixarán!
 FRANCI. Jesús, Maria, Joseph!
 CASSI. Y Sant Antoni, y Sant Pau!
 Per exemple, avuy li envio
 d' or y plata un capital,

l' endemá ja no tèn un quarto;
 y ¿qué fa?... m' envia 'l criat,
 ab una cartota, diéntme:
 «necessito...» tant, ó cuant;
 y, Administradó, espavila',
 que 'l senyor tèn de gastar;
 y jo tinch d' escanyá á 'ls amos,
 pujántlos hi lo arrendat,
 ó fentlos pagá á l' avansa;
 y entre súplicas y plany's,
 la pobre gent los esquitxa;
 jo 'ls hi envío, y l' endemá...
 ja hi tornó só: un' altra carta
 d' una ratlla, hasta insultant,
 que... gastada la misoria
 que ahir li vaig enviar,
 avuy... pe'ls seus compromisos,
 sols vól... doble cantitat;
 y no hi ha, y han de ser quartos;
 y vint l' oli, 'l vi, y 'ls grans,
 y 'ls moltóns, y las esquellas,
 y las mesuras, y 'ls sach's,
 y vénte fins las orellas,
 Apoderat, tu 'n traurás;
 y 'm vendria... á vos y tot,
 per acabar més aviat!

FRANCI. (*molt trista*)

Oh!... si 'ls senyors vèlls visquessen!...

CASSI. Si: pro sòn morts.

FRANCI. (*cauentli las llágrimas*) Milló están,
 que sòn al cel!

CASSI. ¿Y ara, bleda,

FRANCI. ¿No he de plorar?...

cuarant' anys que sò-á la casa;
 qu' he dut al senyó abressat,
 y l' he vist crèixe, y l' he vist
 fét un jóve, y...

CASSI. (*inter.*) Bah, bah, bah!...

FRANCI. Qu' he estat per la senyoreta,
 igual que pe'l seu germá,
 niyera, duéntla á costura,
 y al colegi, sent més gran
 qu' he estat la seva cambuera,
 planxantli 'ls mocadors blancs
 y fentli mitjas caladas
 y ajudantla á pentinar...

CASSI. (*inter.*) Bè, si!...

FRANCI. Qu' he estat de la casa

la criada fiel; que més tart
 he estat la Madona, y sempre
 una mare en estimí 'ls;
 que ara jo 'ls hagués de véurer
 anar malament... no, ca,
 jo 'm moriria de pena! (*plora*)

CASSI. Donchs, ja podéu fè 'ls badalls;

perque aixó no tèn remey.

Y, vaja!... no ploréu pas!

Que no vull plora!... ¿Ho sentiu?

FRANCI. Pro sí... (*no podent contenir las llágrimas*)

CASSI. (*inter.*) Anéu d' aquí!

FRANCI. Bè está.

(*anantse 'n, plorant*)

CASSI. Francinayna: ara que á n' ells...

FRANCI. Jo sòm callada; ja ho sab. (*se 'n va per la segona*

porta de la esquerra, aixugantse 'l plor)

ESCENA IV.

CASSIMIRO, aviat D. FELIP, pe'l fondo.

CASSI. Sort d' aixó: jo sò al revés:

tot euan sè... (*tocantse 'l pit*) re; 'm fa un pes grau!
Miréu qu' es molta desgracia;...
Vull ser mut d' aquí on enllà!
(*fa que se 'n va; euan rē D. Felip molt alegre y juguetó y vestit ab estremada elegancia*)

- FELIP Cassimiro...
CASSI. (*feslli una gran cortesia*) Oy!... D. Felip...!
No estich d' humor.
- FELIP ¿Y á mi, qué?
CASSI. (*ap.*) Gracias!
FELIP (*acostàtsetsi com per dirli una gran cosa*)
D.ª Elvira vè!...
Gran noticia!
CASSI. (*fesll l' alegre*) Oh!... (*ap.*) Ja estich tip!
FELIP Abir m' ho van di á ca'n Tralla; (*no sabent com espessarse, ni que fer, de tan cont'n*)
y... naturalm't!... quin dia tindrè jo avuy!... d' alegría!... de satisfacció!
CASSI. (*remedantlo*) Oh!... (*ap.*) Y cóm bál!a!
FELIP Pues, si; li parlo ab lo cor:
sòm sensible!... ¿No entèn re?
CASSI. (*no sabent que respòndrerli*)
Tinch... mal de cap.
- FELIO Deixi 'l fè
ara 'l cap y 'l mal humor.
CASSI. Bè, si. (*ap.*) Es xulo!
FELIP Vingui aquí.
Vusté... es l' Administradó...
y t'è... penetració.
Mirim. ¿Comprèn?
CASSI. (*vól dir que no; pro per no ofèndrerlo, diu*)
Oh!... ara si.
(*ap.*) Com antes.
FELIP (*tot satisfet de si mateix*) Un elegant
y una senyoreta hermosa
son... un clavèll y una rosa.
CASSI. Végi.
FELIP M' ha entés, créch ja 'l plan.
CASSI. Oh!... (*ap.*) 'L plan, diu.
FELIP Encar que vell,
vusté 'm servéix per la cosa.
(*veyentlo encantat y que no 'l comprèn*)
Jo sò elegant, ella hermòsa...
Re, una rosa y un clavèll,
home!
CASSI. Ah, bè, si senyor, si.
FELIP Sò agrahit, si ho créu acertat...
CASSI. Ja ho podia dir més aviat.
FELIP Es dir...
CASSI. Que 'l vaig á servi. (*se 'n va pe'l fondo*)
FELIP (*queda parat*)
¿Y ara?... ¿Ahont va? O jo parlo grech,
ó ell es curt d' aquí. (*d' enteniment*)
CASSI. (*que torna*) Al instant
será servit. (*veyentlo admirat*) Si 'ls diráu.
FELIP ¿Qué m' han de dá?
CASSI. Home, jo créch...
FELIP Que no 'm 'ha entés: vell aquí!
CASSI. Pro ¿un clavèll no ha demanat
y una rosa? Donch lo criant
las hi durá del jardí.
FELIP Fugi, home! Quin desgavèll!
Dèya—elegant jo, ella hermòsa,
units com clavèll y rosa.—
(*veyentlo més estranyat encara*)
Casats!
CASSI. Ah!... Rosa y clavèll.

ESCENA V.

DITS y XIM, ab las flors indicadas.

- XIM Tinga. (*presentantlas á Cassimiro*)
CASSI. Ca!... May entés res!
XIM (*á D. Felip*) Donchs, tinga.
FELIP (*ab enfada*) Fuig!
CASSI. (*Xim queda encantat*)
(*presentantlasi y tirantlasi lluny*)
Tè! Enfantarme!...
Vós! (*veyent que no 's móu*)
XIM (*ap.*) Si n' hi ha per sublevarme,
y aná á tiros pe'ls carrés! (*se 'n torna pe'l fondo*)

ESCENA VI.

D. FELIP y CASSIMIRO.

- FELIP Es dir qu' ell no l' ha entés mica.
CASSI. Veuré: jo tampoch l' he entés.
FELIP Perque no hi posa interès:
aixó se sent, no s' explica.
L' amor entra dins del cor
y com un ressort fa obrar;
y en fi, no 's pót explicar,
pro 'l més llech véu qu' es amor.
CASSI. Ah, bè, aixó sí. (*ap.*) Per dirn' tonto,
veig que no hi deixa cap ducta.
FELIP Pnes, ja que 'l mèu plan no 'l supta,
Cassimiro, ab vusté conto.
CASSI. ¿Ah mi?
FELIP Si.
CASSI. (*ap.*) Estás fresch! (*alt*) Veuré:
aixó... cosas de festeig...
jo ja sòm vell, y no veig
que hi entènga jo en festejá.
FELIP Ja! ja! conserva l' humor
y 'l cap seré; aixis m' agrada.
CASSI. Si, vusté rigui; pro...
FELIP Nada;
luego li obriré 'l mèu cor.
Parlant ara imparcialmènt,
¿D. Felip y D.ª Elvira
no farán, si bè s' ho mira,
una parella excelent?
Contesti 'm, home.
CASSI. Ah, bè, si;
una parella... al engros,
es un parell, y scút dos,
ja es parella: fins aquí
tè rahó; pro si hi ha un tercer,
ja tenim parella y mitja.
Res, figuri 's una mitja
y dos mitjons no pót ser;
falta un quart, ó un tercer sobra.
FELIP Ah! ¿es dir que tinch rival!... ¿Qui es?
CASSI. No; pro si jo he de fer tros...
per xó dieh, miri com obra.
FELIP (*rient*) Vaya, está de guassa; bè, home!
CASSI. Jo faré 'l que 'l bé aconsella,
pro amors y brassat ab ella...
no sòm bè per tanta broma
Digui; ¿'m vól compèndre ó no?
FELIP Si senyor, D. Felip.
CASSI. Pnes,
vusté vè á ser... tant com res:
es dí, 'l medi; 'l tot sòm jo.
Mès clar: avuy ella arriba,
jo avuy m' hi vull declará;
com que ho espera ella, temps ha,

no es la ocasió intempestiva.
Y com que fins jo matèix
he fet vèner, francament,
que no m' es indiferent,
pobre Elvireta, patèix,
tement que algun dia encara
no 'm casti de cop y volta
ab un' altra; y pues resolta
tinch ja la idea, vusté ara,
per no darli jo tot d' una
tan suptada ditxa, ¿entèn?
li parlará y li irá diènt.
Vindrà á sé... així, un raig de lluna
que dissipi del seu cor
del dupta 'l negre entelatge.
(*com satisfet de la seva elocuencia*)
Parlo... en figurat llenguatge.

CASSI.
FELIP
CASSI. Ja. Per figuras, l' amor.
Oh!... y s'ent jove, que un no 's cansa...

jo, parlant, deya diabluras,
y lo qu' es per fet figuras,
cuan ballaban contra-dansa.
(*Felip queda desconcertat*)
¿Y 'ls rigodons que llavoras
s' estilan? qu' hermós era!
tot figuras.

FELIP
CASSI. (*ab enfado*) Si! de cera!
CASSI. Caballeros y señoras.
FELIP. Véig que no m' entèn de re!
CASSI. Práu.

Donchs, ¿qué vull? vegi al gra.

FELIP. Vól que balli ab ella, clá;
pro jo 'ls balls d' avny no 's sé.
Obri las potencias! (*molt marcat*) Vull
que 'm fassi l' iumèns favor
de dirli que, per amor,
lo mèu cor al seu escull. (*Cassimiro fa que si*)
Es dir que vull casarm' hi; y
per no darli jo sorpresa,
confío á vusté l' empresa...
l' honra de parlar per mi. (*torna fer que si*)
Si ella fa alguna objecció,
vusté, ab tiento, li rebat;
no n' hi haurá necessitat,
perque luego, aquí estich jo,
dièntli lo que li he de di;
y lo qu' ella ab gust espera.
¿Ho entèn? d' aquesta manera
ho farém: quedem així.
(*Cassimiro queda mirantlo*)

Créch que ara m' ha bñ comprés.
La missió no es espinosa,
ni difícil; es honrosa
y digna; es aixó y res més.
Per lo tant; sens cap tropèll,
elegant jo y ella hermosa,
sòm un clavèl y una rosa,
casats sòm rosa y clavèl. (*fa que se 'n va*)

CASSI. (*ap.*) Quin serrèll! (*alt*) Bè; ja veurá;
FELIP. M' ha entès: que ab ella s' espliqui. (*se 'n va*)

ESCENA VII.

CASSIMIRO, luego JOFRE.

CASSI. De més clars á Sant Boy n' bi ha.
Mira si jo he de serví
per... ja está fresch!
JOFRE. (*ab un cistell y trayentse 'l sombrero*)
Molt bñ dia

á vusté y la companyia.

JOFRE. ¿I, l' Amo de sòn Liach aquí?...

JOFRE. Prompte heu vingut.

JOFRE. Si senyó;

CASSI. Y D.ª Elvira també.

JOFRE. Vaya.

CASSI. Es... ni una Reyna!

JOFRE. (*baixant lo cap ab molt respecte*) Oh!...

CASSI. Tinch un encorrech per ella,
que 's pòt casar de seguida. (*salientli greu d' ha-
berho dit y senyaltant que ho calli*)
Ey!

JOFRE. Deu mèu...

CASSI. (*ap.*) Llenga malehida!...

(*al pit*) guardá re aquí m' atropella!

JOFRE. ¿Vól aixó? (*pe' l cistell*)

CASSI. ¿Heu anat ja á missa?

JOFRE. Ah, si senyó.

CASSI. ¿A còrra cuyta?

JOFRE. Oh, no senyó.

CASSI. ¿Qué 'duhué?

JOFRE. Frayta

CASSI. pe'ls senyors y...
Ja precisa
que vingúu sèmpre portant,
que ab qui compleix bè un no 's quèixa.
Ja veure jo 'l de sòn Roixa
y 'ls altres lo que durán. (*prenentli 'l cistell y di-
rintse d' la porta segona esquerra*)
Madona.

ESCENA VIII.

DITS Y FRANCINAYNA, ariat XIM.

FRANCI. (*reparant en Jofre*) Ey, l' Amo.

JOFRE. Madona.

CASSI. Endresséu aixó, tenui. (*dantli 'l cistell*)

FRANCI. Pressachs, peras, rahins... (*mirant lo que hi ha*)

CASSI. (*inter.*) An! viu!

XIM. Tingui. (*corrent y dantli un ram*)

CASSI. (*prenentli*) ¿Qué còrras tant? Dóna.

XIM. És que ja 'ls he vist veni.

CASSI. Cóm!...

XIM. Sòn ja al cap del carrè.

FRANCI. ¿Qui, 'ls senyors?

XIM. Es clá; y també

hi ha D. Eussebio.

FRANCI. ¿Cóm? ¿Qui?

XIM. Un senyó que ahir va arribá

á Palma ab ell.

CASSI. (*á Francinayna*) Au! avia!
Per enrahoná, estrany seria
no os torbéssou. (*á Jofre*) Aném allá.
(*fa que se 'n va pe' l fondo seguit de Jofre y Xim*
y turgó 's gira y diu á Francinayna)
Bè, ¿está tot l'est?

FRANCI. Si senyó.

CASSI. ¿Ja heu posat los cobra-llits
de damísch?

FRANCI. A tots los llits;

y mosquiteras.

CASSI. Per xó. (*Francinayna se 'n va*
*per la segona porta esquerra ab la Frayta, y Cas-
simiro, Jofre y Xim pe' l fondo: cuan son al por-
tal se quedan á un costat, deixant lo pas libre, ve-
yent venir á D.ª Elvira de brassat ab Eussebio y*
detrás d' ells ve D. Joan companyat de Isidro y
Magi també ab cistells y ab lo sombrero á la ma)

ESCENA IX.

D.ª ELVIRA, EUSSEBIO, D. JOAN, CASSIMIRO, XIM, JOFRE, ISIDRO y MAGÍ: *aviat* FRANCINAYNA, *per la segona porta esquerra.*

CASSI. (*trayentse la gorra*) Senyoreta...
 JOFRE (*ab molt respecte*) Bèn vinguda.
 ELVIRA Bòn dia.
 CASSI. (*á Eussebio*) Bèn vingut.
 EUSSE. Gracias;
 bèn trobat.
 CASSI. (*á D. Joan*) Bèn arribat.
 JOAN ¿Hi ha salut?
 CASSI. Lo qu' es per ara...
 JOAN (*á Jofre*) ¿Y á sòn Llach?...
 JOFRE Bòns, gracia á Dèu.
 Memorias de na Joannayna, de 'ls atlots y las atlotas...
 (*á D. Joan y D.ª Elvira*)
 Aixó es bò. (*ap. á Eussebio*) Senzilla y honrats.
 JOAN ¿Y la Madona, ahònt es?
 ELVIRA (*surint*) Vaya,
 FRANCI. no molt lluny. ¿Están bòns?
 JOAN Bòns
 ELVIRA Franchayna, un' agraçada.
 FRANCI. Senyoreta del mèu cor! (*plorant d' alegria*)
 No sab lo que l' he ayorada!
 ELVIRA Ja sòu aquí.
 FRANCI. Gracia á Dèu!
 JOAN (*á Eussebio*) Es molt bòna.
 CASSI. (*oferint lo ram á D.ª Elvira*) Recordantme
 de que li agradan las flors...
 Es del jardí. (*D.ª Elvira 'l-prèn y 'l mostra á l' Eussebio*)
 EUSSE. Hermòs.
 ELVIRA (*á Cassimiro*) M' agradan.
 JOAN (*rient*) Tinch un Atministrador
 molt galant.
 CASSI. ¿No ho son á Fransa?
 EUSSE. Las senyoretas, y es just,
 per tot son sempre obsequiadas.
 ELVIRA Y 'ls senyors ne participan. (*tráu una flor del ram y li dona, la qu' ell prèn y se la posa en un tráu de la levita*)
 JOAN (*rient*) Així. (*á Cassimiro*) 'L senyor ja es de casa.
 CASSI. Suposo que...
 JOAN 'S casan prompte.
 CASSI. Còm!... (*á Eussebio*) Celebro.
 EUSSE. Gracias.
 FRANCI. Tanta
 ditxa tinga, com desitjo.
 ELVIRA Madona... Teniu. (*trayentse 'l sombrero y dantli*)
 CASSI. (*ap.*) Y l' altre
 vól declarars 'hi!...
 FRANCI. (*prenentli també 'l ram*) En lo gerro
 li passaré de la taula.
 (*se 'n va per la porta primera dreta*)
 JOAN Xim: vas al senyor Rector;
 li dius que á no tarlar gayre
 jo passaré á casa seva,
 si fa 'l favor d' epararme.
 XIM (*ap.*) Si 'm fa dir doctrina, fujo!
 (*se 'n va pe' l fondo*)
 JOAN (*á Elvira y Eussebio*)
 Ara dir'ho á 'ls amos falta.
 ELVIRA ¿Y l' de sòn Roixa?...
 CASSI. Ca! aquell L...
 JOAN Y se l' ha avisat.
 JOAN Ja basta.

CASSI. (*ap.*) Jo créch que 'l tèm, ó 'l respecta.

ESCENA X.

D.ª ELVIRA, D. JOAN, EUSSEBIO, CASSIMIRO, JOFRE, ISIDRO, MAGÍ y FRANCINAYNA.

JOAN (*á 'ls amos*) Ja sabéu que aquí es la casa
 de 'ls mèus majors; que aquí 's fan
 tots los tractes y contractes,
 del mateix modo que ho feyan
 ella també. Pues, bè; dissapte
 al dematí, aquí os espero;
 las Madonas y vosaltres;
 que dissapte, ajudant Dèu,
 D.ª Elvira ma germana
 se casa ab lo senyoret
 D. Eussebio, á qui desde ara
 respectaréu com á tal...
 CASSI. Ab molt gust.
 (*sent una cortesia que 'ls amos imitan*)
 JOAN (*á Eussebio*) A mi m' agrada,
 dins de la casa payral,
 seguí 'ls costums de 'ls mèus pares.
 EUSSE. (*á Joan*) Es molt just. (*parla ap. ab Elvira*)
 JOAN (*á 'ls amos*) Res més; avuy
 ja heu cumplert, al presentiause,
 per darnos la bòn vinguda;
 per lo tant, hasta dissapte.
 JOFRE Mòlt bè diu.
 ISIDRO (*presentantli 'l cistell que dú*) Vossa-mercè...
 dúch xarreas y formatges,
 de sòn Majór.
 MAGÍ (*id.*) De sòn Penya
 dúch á vossa-mercè un ánach.
 CASSI. Deixáu. (*prenent l' ánach y ensenyantlo*)
 JOAN ¿Còm s' entén?
 CASSI. (*canfós*) Ja ho véu...
 regalos...
 JOAN Que bè no 'm còuhen.
 (*á Isidro y Magí*) Agrahíxo 'l bòn afecte;
 pro ja podéu entornauvolsne. (*quedan parats*)
 (*á Jofre*) ¿Vos heu dat re?
 JOFRE (*no gosant dir'ho*) Un poch... de fruyta...
 JOAN Siga l' última vegada
 que portéu. (*á Cassimiro*) Ni vusté acèpti.
 CASSI. (*torçant l' ánach*)
 Teniu. (*á Francinayna*) Dubéu 'l cistell. (*Francinayna se 'n va per la segona porta esquerra y torna ab lo cistell de Jofre y li dona*)
 ISIDRO ¿Mana
 vossa-mercè res més?
 JOAN No.
 MAGÍ Bèu los guart.
 JOFRE Hasta dissapte.
 FRANCI. (*seguint á 'ls tres amos fins al portal*)
 Ja podéu venir mudats,
 y las Madonas de gala.
 (*Jofre, Isidro y Magí se 'n van pe' l fondo y la Francinayna per la segona porta de la esquerra*)

ESCENA XI.

D.ª ELVIRA, D. JOAN, EUSSEBIO y CASSIMIRO.

CASSI. Com jo... (*volent disculparse*)
 JOAN Ja sab que no vull
 regalos d' ells.
 ELVIRA ¿Que no pagan
 l' arrendaméut?
 CASSI. Ja ho créch.
 ELVIRA Pues,

los regalos son de massa.

EUSSE. Es clar.
 JEAN. Ja ho sab.
 CARSEL. Mòlt bè diu.
 (ap.) Tan tan burro, vòl dir asa!
 ¿Tè 'l comptes corrents?
 JEAN. Si... ab déficit.
 CARSEL. Bè, aixó...
 (ap.) Aixó sí, res l' empatxa.
 (se 'n va al seu quarto)

ESCENA XII.

D.ª ELVIRA, D. JOAN y EUSSEBIO.

JEAN. Vamos, no os faltará temps,
 per dirvos dolsas paraulas.
 ELVIRA. (sonrient) Tu sempre...
 EUSSE. Ja vòl parlar
 de París, ó de Versailles.
 JEAN. No, Eussebio; ara son aquí;
 de Mallorca vull parlar ara;
 d' aquest oàsis florit,
 en mitj d' aqueix desert d' ayga;
 de las patriarcales costums,
 de la jamay alterada
 tranquilitat: vull parlar
 de la mèva cara patria.
 ELVIRA. Y ell dirá de Catalunya,
 sent també sa patria amada,
 lo que tu d' aquí Mallorca;
 si del camp y costums parlas,
 ell te parlará del camp
 y las costums catalanas.
 ¿Citas plans? citaré plans:
 ¿citas montanyas? montanyas:
 ¿pobles y ciutats? també ell;
 y si li vòls trairer Palma,
 ell te traurá Barcelona,
 y veurás que de re 'l guanyas...
 com no siga en escullir
 (sonrient) senyoreta per casarte.
 EUSSE. Modestia per la part tèva,
 que augmenta las tèvas gracias:
 elogi per Catalunya,
 ab que 'l mèu cor més encantas.
 JEAN. Es vist que á 'ls enamorats
 no se 'ls pòt dí una paraula,
 que no surti de seguida
 cor, y encens, y flamarada.
 EUSSE. Per lo qu' he vist fins aquí,
 dich que Mallorca m' agrada,
 y crích que de bòn país
 tò mòlt justíssima fama.
 JEAN. Sobre tot la gent del camp
 es tan senzilla y honrada,
 que déixa la casa sola
 y, ab la clau al pany, senyala
 que no hi ha ningú; y un robo
 no sucsehéix; y si una casa
 s' arriba á robar, segur,
 digui—no es mallorquí 'l lladre.—
 EUSSE. Ja es mòlt.
 ELVIRA. (sonrient) Perque aquí 'l pagés
 sota terra 'l dinèr guarda:
 y 'l mallorquí més s' estima
 robá... una dolsa mirada.
 EUSSE. ¿Es amant?
 ELVIRA. Mòlt.
 JEAN. (ap.) Ja hi torném.
 EUSSE. Será fiell...
 ELVIRA. Sens dar paraula.

EUSSE. Celòs déu sé.
 ELVIRA. Hasta cert punt.
 JEAN. Bè, pro no abriga venjança,
 ni comet acció traidora,
 ni porta sobra ell un arma.
 Y al dematí cuan se llevá
 y á la nit al retirarse,
 com á bòn fill, cada dia
 ell besa la ma á 'ls seus pares.
 ELVIRA. (rient) Y 'ls pares trian la novia,
 cuan lo fill ha de casarse.
 JEAN. Bè, aixó 's diu. Deixant del camp
 aquestas ideás... rancias,
 si tu vòls, y diènt en globo
 de Mallorca las ventajás...
 bòn clima, sanas costums,
 comers, industria, mecánica,
 ciencias, arts, agricultura,
 noblesa y amistat franca,
 tot reunit se tróba aquí,
 en més ó menos escala.
 EUSSE. No en va es Mallorca la perla
 del mar entre Europa y Africa:
 no en va de las estrangeras
 nacions es tau codiciada.
 ELVIRA. Y no en va diu 'l refran
 que 'ls fills se semblan á 'ls pares;
 pues, com tots sabém, Mallorca
 de Catalunya es germana...
 (á Joan) sent maitres los fills segons,
 ells los herús de la casa.
 No hem de fernos ilusions,
 ni esagerar circunstancias,
 que allí about lo carinyo 's posa
 lo desitj hi bat las aias:
 si aixó es la perla del mar,
 alló es la joya d' Espanya.
 JEAN. No dich que no.
 EUSSE. Ets mallorquina;
 pro de cor ets catalana.
 ELVIRA. Con que 'l mèu cor tu 'l possehéixes,
 ¿qué é 'l estrany que jo aixís párlia?
 JEAN. Cuan jo ho dich... no 's pòt parlar
 sinó d' amor ab vosaltros.
 Res; vaig á vestirme y surto;
 que 'l Rectó estará esperantme,
 y per dissapte ha d' estar
 la lliessenca despatxada.
 (se 'n va per la segona porta de la dreta)

ESCENA XIII.

D.ª ELVIRA y EUSSEBIO.

ELVIRA. Eussebio... siga 'm franch.
 EUSSE. ¿Qué?
 ELVIRA. No ténis satisfacció plena.
 ¿Qué 't passa?
 EUSSE. ¿A mí?
 ELVIRA. Si, ho veig bè.
 EUSSE. No; res. que valga la pena;
 pro, ja que ho vòls, t' ho diré.
 Dissapte 'ns hem de casá,
 y no entènc la mèva esposa
 quinas joyas lluhirá,
 cuan no se que tinga cosa
 que no ho dega al seu germá.
 ELVIRA. Es cert... pro si ell es aixís...
 EUSSE. Lo matèix que á Barcelona,
 ha succhit á París.
 Si 'l cor es egoista, dona;
 contrariat, ja no es felis.

ELVIRA Sabs que m' aprecia... en excès,
y per obsequiar m' delira.

EUSSE. Jo atmeto lo que just es;
pro no que no haja permès
que fes jo altre tant. Elvira.
¿Qué dich, altre tant? ni menos
darne llibertat d' acció,
perque 't fis una expressió;
com que se 'n dougues de menos,
ó 'l vulgués humillar jo.
Passejant pa 'ls boulevarts
de París, tu ho sabs molt lò;
si ell los compraba primè,
no hi havia obgectes cars;
pro si, si ho volia jo fé.
Mira 'l collar de brillants;
t' agrada, vaig á comprarlo,
lo pèche, te 'l poso á las mans,
y aixís que vaig jo á pagarlo,
ell ja l' ha pagat avants.
L' adrés que tant va agradarto
de turquesas, lo mateix;
lo bano en forma de paix;
lo medallón que vaig darte,
y la flor d' or que s' hi uníex:
tot ho va voler pagá.
Igual que la carretela
que per tu jo vaig comprá;
la pago jo: pro ell demà
la don al Marqués de Viela.
Y tanta y tanta altre cosa
que, com sabs, podria citá.
Dissap'e 'ns hem de casá,
y lluirá la méva esposa
sols regulos del germá.
Diga 'm tu si no es aixís,
y si, novio, á Barcelona
no ha passat lo que á París,
y aquí, marit, si no 'm dona
fins pena de ser felis.

ELVIRA Mira; aquí, y per tot, susuhéix
que 'l novio fa una fiesca
á la novia, sent promesa,
y no per xó res patéix
d' ella la delicadesa;
y sab aixó 'l mèn germá,
y qu' estú en us també aquí;
pro á casa 'l costum hi ha
d' amar la novia al altá,
sens res del novio tení.

EUSSE. Casada qu' es ja, vè á ser
del marit; més antes, no.

ELVIRA No enténc la preocupació
que sobre aixó hi pugni haber.

ELVIRA Data de molt tómp; aixó.
Una filla de 'ls passats,
vestida á punt de casarse,
relojge y adrés posats,
obgectes tots regalats
del novio... sens explicarse
ningú 'l perque, de momént,
tras curta conversació
ab ell, arranca un fort plò,
y ell diu—fóra casament;
ni ella 'm vól, ni la null jo.—
Tot hom va quedar sorprés;
ningú va saber la causa;
ella relojge y adrés
torna al novio, ell se 'n va ab pausa...
y no se 'n va parlar més.
Per xó de llavors ensá
l' us á casa 's va establí,

y s' ha seguit fins aquí,
d' amar la novia al altá
sens res del novio tení.
Y si 's treuqués aixó un dia,
sobre l' hereu recauria,
que ab l' estret deler se véu
de fer 'ho eumplir, ó vindria
á pérdre 'ls seus drets d' hereu.
De conseguint, no t' ofénga
lo que ha fét lo mèu germá.

EUSSE. Elvira... sè respectá
tan just motiu, y la lenga
ja res més d' aixó dirá.
(sonrient) Pro no déch esperar jo
que al acte del casament
arranqui també un fort plò.

ELVIRA (sonrient) Ni créch que tu de repent
digas que no 'ns volém.

EUSSE. No:
sè que m' estimas ab fé,
y sabs que jo també aixís
á tu, y ditxosa 't voldré.

ELVIRA Com tu ab mi sigas felis,
felis ab tu jo seré.
No pensis més ja en aixó.

EUSSE. (ab amant sonria) No; en tu tan sols.

ELVIRA (id.) Aixó sí.
Madona... (reyenta surtir)

ESCENA XIV.

DITS y FRANCINAYNA.

FRANCI ¿No 's vól vesti?

ELVIRA Sí. (á Eussebio) La téva habitació,
euan vulgas, la tén allí.
(seyalant la porta segona de la dreta; mentras
Francinayna entra á la primera)

EUSSE. Hasta despues.
(fent que se 'n va al cuarto indicat)

ELVIRA Hasta luego. (id. al sen)

ESCENA XV.

D.ª ELVIRA, EUSSEBIO y D. FELIP.

FELIP Elvira... Elvireta... (pe 'l fondo y cap á n' ella)
(girantse) Cóm...

ELVIRA (alegre) ¿Qué tal? ¿Cóm te va? Estás feta
un ángel! T' ha probat molt,
¿veritat?

ELVIRA (ab Fredi) Sí. ¿Y la mamá?

FELIP Bóna;
m' ha encarregat expressions.

ELVIRA Gracias, Felip; de tornárlashi
ja 'm farás també 'l favor.
(se 'n va, deixantlo parat y donant una mirada
de carinyo á Eussebio que sonria)

ESCENA XVI.

D. FELIP y EUSSEBIO.

FELIP ¿Ha vist? No ho enténc; ab mi
no ho féya ella antes aixó.

EUSSE. No sè...

FELIP Vusté es forastèr;
perque no 'l conech.

EUSSE. Sí, ho sòn.

FELIP ¿Ha vingut de Barcelona
ab ells ¿eh?

EUSSE. Sí. (dantli una mirada de cap á peu)

FELIP Es molt hermós
Barcelona, molt; pro un'altra
Mallorca no hi es al món.

EUSSE. Ja sò que no hi ha un'altra isla
que porti aquet mateix nom.

FELIP Just: y de las Balears
es la més gran y millor.

EUSSE. Vusté haurá viatjat...
¿Per l' isla?...
FELIP Desde 'l cap de Formentó
á cala Figuera; y desde
Felanitx á Soller; tot
ho he seguit.

EUSSE. No; per Europa.
FELIP (*ab estranyesa*) ¿Qu' es alguna possessió
de Mallorca?... La vritat,
es que no s'ahont éin aixó.

EUSSE. Vull dir capitals com Londres,
Paris, Roma...
FELIP (*inter.*) Ah!... aquí tothom
ho ha vist aixó; per einch céniums,
ho ensenyaba un gavatxot
que va venir. ¿Que se 'n riu?

EUSSE. Vusté es molt de broma.
FELIP Próu.
¿Vusté es casat? Jo soltèr.

EUSSE. Cassat... no sò com en rigor.
FELIP Ja.
EUSSE. Ni soltèr, moralment.
FELIP Viudo.
EUSSE. Dèu me 'n guart!
FELIP ¿Tampoch?

EUSSE. Home, aquesta si qu' es bona.
Ja! ja!
FELIP ¿Se 'n riu? Si senyor:
no es ni soltèr, ni casat,
ni viudo: ja! ja!

EUSSE. (*rient també*) Riém, donchs.

ESCENA XVII.

DITS y D. JOAN, en trage de visita.

JOAN Aixó es bè.
FELIP Hola, Joan. ¿Qué tal?
JOAN Mòlt bè. A tu ja 't veig d' humor.
FELIP Home, 'l senyor m' ha fet gracia.
EUSSE. Y vusté á mí me 'n fa próu.
JOAN Vaya, aném.
EUSSE. ¿Que va allí ara?
JOAN Es precis.
EUSSE. Vindrè, si vól:
prompte estich.

JOAN No es necessari.
EUSSE. Es dir, com vulgui.
JOAN Ah, no.
JOAN A Dios,
FELIP: no 't faig cumpliments:
ja 'ns vourém. (*se 'n va pe'l fondo*)
FELIP (*parat y luego dirigintse á Eusebio*) Pro...
EUSSE. (*inter.*) Estiga bè.
EUSSE. (*se 'n va per la segona porta dreta, deixantlo pa-
rat del tot*)

ESCENA XVIII.

FELIP, aviat XIM, pe'l fondo.

FELIP No ho sé, no comprénc la forma
d' aquesta etiqueta: tots
m' han deixat... re, á la francesa:

déu ser moda ara allí aixó.
Pro ¿qui es aquet forastèr?
Xim. (*vegentlo apartirer*)

(*ap.*) Bè! ¿Ahont va aquet burinot?

XIM

FELIP

FELIP

FELIP

XIM

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

FELIP

XIM

Diga 'm.

(*sentantse*) Digui.

Bè! ¿D' ahont has

vingut, tan educat?

¿D' ahont?

de bè prop de casa seva.

Si, de en 'l senyor Rector.

Tot avuy èdru, ¿y no tuch

llibertat... per séuro?

Aixó

es molt parlar: Si 't sentís

D. Joan...

Si ara li he dat jo

lo recado, y se n' hi va.

Sigas atent!

(*alsantse y ab bon modo*) Bè; ¿qué vól?

Aixó ja es diferent. Diga 'm

la vritat.

Si la sè, próu.

¿Aquet forastèr... qui es?

¿Qui, 'l qu' es aquí ab los senyors?

D. Eusebio.

Bè, ¿no sabs

dirme res més que 'l sèn nom?

Vè de Fransa, ab ells.

Pro ¿qui es?

¿Perqué ha vingut? ¿Quinas son

las sevas ideas?

Ah!...

Republicá.

Estúpil!

Donchs,

no ho sè.

Si se 'n torna aviat;

si es rich; si conversa molt...

aixis... ah la senyoreta;

¿comprénc?

Ah! (*ap.*) 'T veig.

Digam ' tot

lo que sípias; m' interessa.

Y donchs, miri; de melons

y troujas parlata ahir vespre

á Palma, supant; y, com

diu que á Fransa n' hi ha escassés,

y ell déu sé un comerciant fort,

crèch que 'n vól carregá un barco.

Ah, ja. (*ab cert desdeny*) Bè se li vén prou

qu' es un comerciant.

Oh!... ab l' ayre,

so li conféix. (*ap.*) Quin cap!

Bè;

ara ja estich enterat,

no 't necessito més jo.

¿Vól dir?

Vès á treballar,

que per xó se 't manté; y molt

cuidado ab la llenga ¿entens?

y molt respecte á 'ls que som

de classe elevada. Ets pobre,

sigas humil ab tothom.

Ah!... 'l dia que 'ls nostres manin...

quin fandango tan rodó!

(*fa que se 'n va per la segona porta de la esque-*

rra, euan apartir pe'l fondo Garanger y 'l deté

dirigintse á n' ell)

ESCENA XIX.

FELIP, XIM y GARANGER.

GARAN. Xim.
 XIM. L' Amo.
 GARAN. (à Felip ab naturalitat) Bòn dia.
 FELIP. (ab desdeny) Bòn dia.
 GARAN. (à Xim) ¿Han arribat ja 'ls senyors?
 XIM. Hi ha D.^s Elvira...
 GARAN. ¿Y D. Joan?
 FELIP. Ni un ni altre estan per vos.
 GARAN. (à Xim) Digali que jo sò aquí.
 FELIP. (à Garanger) Ha surtit. Y que terch sòu!
 XIM. (id.) Es á ca'l Rectò.
 GARAN. (sorprés) Mòlt prompte
 hi ha anat!
 FELIP. ¿Qué os importa?
 GARAN. Oh!... Donchs...
 (perque se 'n va)
 Xim, res. L' Amo de sòn Rèixa
 veurá al Administrador.
 XIM. (ap. y anantse'n) Això es un home!

ESCENA XX.

GARANGER y FELIP.

FELIP. Mòlt fums
 teniu.
 GARAN. (trayéntela y sonrient)
 Fumo ab pipa, y poch.
 FELIP. ¿ Vos sòu l' Amo de sòn Rèixa?
 GARAN. Pagant, sí.
 FELIP. ¿ Mallorquí sòu?
 GARAN. Mallorquí... de 'ls Pirineos.
 FELIP. ¿ Catalá?
 GARAN. Del Rosselló.
 FELIP. ¿ Rossellonés?
 GARAN. Per servir'os.
 FELIP. Se os véu!
 GARAN. Mo n' alegre mòlt!
 FELIP. ¿ Cóm va ser que aquí vinguésseu
 á arrendá una possessió?
 GARAN. Un negoci com un altre.
 FELIP. Qué adust!
 GARAN. Que preguntador!
 FELIP. Sabréu qui sòm!
 GARAN. Res m' importa. (se dirigeix á
 cuarto de'n Cassimiro y Felip lo dete dientli)
 FELIP. No, esperéus; primer sòm jo.
 GARAN. Bè. (quedantse crusat de brassos)

ESCENA XXI.

DITS y CASSIMIRO.

CASSI. (surtint) ¿Qué hí ha?
 FELIP. Escòlti.
 CASSI. (ap. recordant l' encàrrech que li ha fet) Bò!
 FELIP. Digui;
 ¿Qué ha dit ella? ¿Qué ha respost?
 ¿Que no li ha dat de seguida
 vusté 'l meu encàrrech?
 CASSI. (no sabent com desferse d' ell ni que dirli) Prúu...
 (à Garanger) Estich per vos.
 GARAN. No tinch pressa.
 FELIP. Estiga per mi.
 CASSI. Bè...
 FELIP. ¿ Y donchs,
 cóm ho ha desempenyat? ¿ Y ella

l' ha escoltat bè, y...?

CASSI. Si senyor.
 FELIP. No podia menos. Bravo!
 Bè, ¿qué ha dit? Es que fa poch
 que jo l' he vista y... res; m' ha
 rebut ab certa fredó,
 y m' ha deixat.
 CASSI. Bè, veurá,
 pòt sé aquí sentia frescòr:
 s' ha aísat matí per veníu...
 FELIP. Bè; ¿ ella ha dit...?
 CASSI. Que si de tot...
 y qu' está bè... y qu' está bona...
 y que tot li ha agradat mòlt.
 FELIP. Ah!... ¿ Es dir que vusté ha comprés
 que li palpitaba 'l cor!...
 CASSI. Res; ha vingut... mòlt contènta.
 FELIP. Oh!... ¿ Ho véu? ¿ Qué li déya jo?
 Ara ja podrè parlarli,
 sens que la trastorni 'l goig.
 CASSI. Bèn cert.
 FELIP. Ja 'ns veurém suvit:
 hasta luego; estiga bè. (fent que se 'n va)
 CASSI. Per servirlo. (acompanyantlo)
 GARAN. (ap. per Felip) Aquet... somia.
 FELIP. (toruant) No li ha fet cap obgecció.
 CASSI. Ca, ni una.
 FELIP. De part mèva,
 ja li pòt doná esprentón...
 y que desitjo parlarli.
 CASSI. Si senyor, sí. (acompanyantlo cap á la porta)
 FELIP. (desde 'l fondo) Ey, l' Amo, á Dios:
 ja de vos no 'm recordaba.
 GARAN. Oh, ni jo de vos tampoch.
 FELIP. (à Cassimiro) Vusté mateix.
 CASSI. Si, home; sí.
 (Felip se 'n va pe'l fondo)

ESCENA XXII.

CASSIMIRO y GARANGER.

CASSI. (ap.) Gracias á Deu! (alt) Garanger,
 ¿ no volíau venir, pòt ser?
 GARAN. Rato ha que sòm aquí.
 CASSI. Pro heu fet tart.
 GARAN. Com vinch de fora...
 CASSI. Tots los amos han vingut
 y á rébre al Senyó hau sigut.
 GARAN. Per saludá 'l sempre os hora.
 No per ell jo espris venia.
 CASSI. Pe 'ls comptes; ja ho considero!
 GARAN. Douchs, si os sembla bè...
 CASSI. 'L sombrero
 que os llevésseu més valdria!
 GARAN. Veig qu' estú cubert també,
 ¿perqué m' he de descubri?
 CASSI. Sòu á casa 'l Senyor!
 GARAN. Si:
 ¿ y vos, que sòu al carré?
 CASSI. Jo...!
 (trayentse la gorra per obligarlo á descubrirse)
 GARAN. Si D. Joan vé á sòn Rèixa...
 (trayentse 'l sombrero ab graetact)
 com meréix lo robo jo:
 si vé l' Administrador,
 de la rebuda no 's queixa.
 Y si avuy comptes reclamo,
 es que sò acreddò; y sent cert
 que 'l deutó está en descubert,
 á ca'l Senyó 's cubreix l' Amo. (se torna cubrir)
 CASSI. Garangé!...

GARAN. Ho som, per servirvos.
 CASSI. Sòm superior vostre aquí!
 GARAN. Per tal vos respecto, y...
 no, si 'm faltéu, déch suffirvos:
 que aixís com, en casos dats,
 á vos os mana 'l Senyò
 y vos á 'ls amos, tinch jo
 á sòn Rèixa 'ls mèus criats.
 Y hasta entre ells, perque així 'm pláu,
 l' un mana al altre també,
 desde 'l llauradó al porqué;
 y així aném, de graú en graú,
 manant y obehint, ab rahó;
 perqu' en aquet mon tothom '
 dependents uns d' altres sòm,
 desde 'l porqué hasta al Senyò.

CASSI. Orgullós! (*posante la gorra*)
 GARAN. Res d' orgull tinch:
 si 'l Senyòr m' envia á buscá
 per passar comptes será;
 y aquí ab los mèus papirs vinch.

CASSI. ¿Cuánt ten'u adelantat
 pe 'ls cinch anys d' arrendament?

GARAN. Vos ho sabréu.
 CASSI. *fent que va á mirar 'ho* Y al moment.
 (*repensante y com recordant 'ho*)
 Re; estéu corrent.

GARAN. 'Néu errat.
 CASSI. ¿Qué!...

GARAN. També fa còmptes l' Amo,
 pro de cap turbat no 's queixa:
 estich corrent de sòn Rèixa,
 més un sobrant, que 'l reclamo.

CASSI. ¿Cóm!...

GARAN. Tres mil duros de passo
 que á D. Joan, sens interès,
 vaig deixar jo, y lo cert es
 que dias ha es vensut ja 'l plasso.
 Y si per traurer d' apuros
 jo al Senyò 'ls hi vaig deixar,
 avuy pót necessitar
 també l' Amo 'ls tres mil duros.
 Com no he d' ofèndre al Senyòr
 per demanar lo qu' es mèu..., (*ab irònic respecte*)
 ofèndre 'm sabria graú
 ara al Atministrador.

CASSI. (*ap.*) Ay, ay, ay! (*alt*) Bè, 'l déute aquet...
 lo qu' es avuy, heu d' entèndrer
 que si 'l vól pagá... ha de véndrer.
 (*ap.*) Ja he dit massa! (*alt*) Ey! en secret.

GARAN. Si vent, bés s' ha de saber.
 CASSI. Pro no antes d' hora y per mí.
 GARAN. Es que, ja que m' ho féu di,
 és un bon comprador, pót ser.

CASSI. Crèch que os entèch.
 GARAN. No ho estranyo.
 CASSI. Avaro!...

GARAN. (*dissimulant l' ofensa*) Res d' avaricia:
 no 'm torna 'l diné, es justícia
 que 'm pagui ab terras: re hi guanyo.

CASSI. Un senyòr, per res del món,
 vént re á un sèu arrendatari:
 ¿ho heu entés?

GARAN. Mòlt al contrari.
 CASSI. ¿Perqué?

CASSI. Perque... li os afrónt!
 GARAN. (*sentint la sèca dignitat ferida y reprimintse luego*) Oh!...

CASSI. Y luego ¿ahónt es lo diner?
 al fi teniu... tres mil duros!

GARAN. Tres mil, per traurer l' d' apuros;
 per comprá, 'ls qu' es meuster!

No es orgull, ni vanitat,
 ni avaricia lo que tinch:
 es que no déixo, cuan vinch,
 al carrer la dignitat.
 Y com tot aixó no 'm quita
 res de 'l que sòm, segúns crèch,
 tant pundoñor tinch, duènt gech,
 com si 'm poso una levita.
 Y com jo á ningú rebaixo,
 tampoch vull se 'm pugí al sobre:
 tan contènt saludo á un pobre,
 com cuan ab un rich encaixo.
 No os voldria ara agraviá,
 si algun mòt mal pensat llenso,
 parlant com sento y com penso:
 y en fi, per acalar ja,
 qu' he vingut sípia 'l Senyor...
 y que 'l deute li reclamo... (*salutant ab irònica gravetat*)
 Mentras tant... nota está l' Amo
 del senyò Atministrador. (*fa que se 'n va*)

CASSI. Escoltu, Vos reclaméu
 lo qu' es just; pro no vuldria
 que turbésseu l' alegría
 de la casa ara, en cap prú.

GARAN. Sé que D.ª Elvira prompte
 se casa... y tothom ' content.

CASSI. (*ab estranyesa*) ¿Vos sabéu...?

GARAN. Sí; 'l casament
 entra també en lo mèu compte.

CASSI. ¿Cóm es possible, cuan jo...
 ni ningú 'n sabia re?...

GARAN. Es que un Amo ha de sabé
 més que un Atministrador.

CASSI. Ja qu' estéu tan enterat.
 ¿á D. Joan què li he de di?

GARAN. Qu' he vingut jo y perqué.

CASSI. (*ap.*) Aquí
 hi ha algun diable amagat.
 (*alt*) Vaig á notá aixó corrents
 al libre del patrimoni...
 y que s' ho emporti 'l dimoni!
 Veyám, ¿Tres mil? (*Eussebio apavéix á la porta*)
 GARAN. (*enssayantli 'l debitori que 's tráu*) Y dos cents.
 CASSI. Ja tornaréu, donchs, més tart.

GARAN. Si senyor que tornaré. (*Cassimiro entra al seu cuarto y Garanger se 'n va pe 'l fondo cuan Eussebio surtint del seu cuarto 'l deté*)

ESCENA XXIII.

GARANGER y EUSEBIO.

EUSSÉ. Depressa anéu.
 GARAN. (*sorprés*) Cóm!... Eussebio!...

EUSSÉ. Calléu!...

GARAN. ¿Que has vingut ab ells?

EUSSÉ. Ja parlaréu. Diguéum ' ara:
 ¿perqué, si D. Joan os déu,
 venit á reclamá 'l deute
 aquí avuy precisament?

GARAN. ¿Sabs que li tinch arrendat
 sòn Rèixa?

EUSSÉ. No 'n sabia res:
 pro d' allí dins la conversa
 qu' heu tingut he sentit bé.

GARAN. ¿Y la tèva tia Ignacia
 no t' ho ha dit may?

EUSSÉ. No.

GARAN. Ja ho veus;
 donchs, ella, de Barcelona,
 m' escriu 'l teu casament.

EUSSÉ. Pues bè, si sabéu que 'm caso

ab l' Elvira, ¿no sabéu
que D. Joan no t'è cap deute,
si altre que 'l vostre no t'è?

GARAN. Sè... qu' estós enamorat,
y sè... que no véus res més.

EUSSE. Ni un sol camp ell s' ha de vendrer,
ni aquet deute reclamáu.
Déame 'l debitori á mi.

GARAN. Eussebio!...

EUSSE. ¿Me 'l neguáu?

GARAN. (*després d' haber vacilat y ab resolució*) Tè!

EUSSE. Ara jo s'ón l' acreedor. (*trán de la cartera billetes de banch*) Teniu.

GARAN. ¿Qu' es aixó?

EUSSE. Bitllets
de banch.

GARAN. ¿Vóls ofèndre'm?

EUSSE. ¿Y ara?

GARAN. Guard'ho tot. Res; ja ho veurém.

EUSSE. ¿Pro com heu vingut aquí
á fer de masover, s'ént
al Roselló un propietari?

GARAN. ¿T' estranya?

EUSSE. Misteriós es.

GARAN. En lo mon tot son misteriós...
y aquet... lo sabrés després:
ara escólta una paraula.

EUSSE. Digneu.

GARAN. ¿Cuán créus casar'?

EUSSE. Crèch
que dissapte.

GARAN. ¿Ab D.ª Elvira?

EUSSE. Home, ¿y donchs?

GARAN. Vas malament.

EUSSE. ¿Y aixó, perquè?

GARAN. Ab ella... may!

EUSSE. ¿Qué dihéu ara!

GARAN. Lo que sentís.

EUSSE. ¿Qui s'hi oposará?

GARAN. La tèva
dignitat!

EUSSE. ¿Cóm! ¿Que somiéu!

GARAN. Es un àngel, tu èts molt digne,
os estimén, ho comprénch;
pro 'l sí que al altá os dariau
seria espina cruel
que 'ls vostres cors feriria
de mort. Tu aquí ès foraster,
y cuan jo 't dich—impossible—
es perque impossible ho veig.

EUSSE. Molt mal me jutg'è: Encara
que D. Joan avny degués
enter tot lo patrimoni,
pobre ella vingut è ser...

GARAN. (*inter.*) Si, t'imbè t'hi casarías;
pro sí no es aixó.

EUSSE. ¿Y donchs, qu' es?

GARAN. Parlarém.
Esplicués clar!

EUSSE. D' aquí á dissapte... hi ha tèmps.

GARAN. Guarda 'l debitori... y guarda
los bitllets de banch també.

EUSSE. Es que no vull que aquet deute
reclaméu.

GARAN. Guard'ho, y res més.

ESCENA XXIV.

DITS Y CASSIMIRO, aviat FRANCINAYNA y després ELVIRA.

CASSI. (*surrint*) Ja está notat.
(*sorprés al véuer á Eussebio*)

EUSSE. No, no importa.

CASSI. D. Eussebio...

EUSSE. No existéix
ja 'l deute aquet; pòt borrallo.
(*á Garanger*) No sabéu guarda un secret,
karraire!

GARAN. Com vos s'ou mut!...

CASSI. (*á Eussebio*) Pro bé...

EUSSE. 'l horri ara matèix.

CASSI. (*á Garanger*) ¿Vos hi venin bè?

GARAN. Cuan callo...

CASSI. (*ap.*) Lo diable no ho entén.

FRANCI. (*alegra*) Senyor Cassimiro!... Ey, l' Amo!...

EUSSE. Eussebio!... no he vist res
may tan hermós y tan rich!
Tot m' ho ha ensenyat! Quins anells!
y quin' agulla de pit!
quin collar! quins brassalets!
quinas arracadas! quin
bano! quin...! vamos, no ho sè,
no crèch que cap més senyora
ho tinga.

EUSSE. (*ab intenció*) ¿No s' ho meréix?

FRANCI. Oh!... una corona de reyna!

EUSSE. (*vegentla surtir y presentla de la ma*)
Li daría, si fós rey.

ELVIRA Tant no vull, per ser ditxós:
tinch lo teu cor que val més. (*Eussebio dona in-
tencionadament una mirada á Garanger que son-
riu compadientment y luego llevante se 'l sombrero
saluda á n' ella*)

GARAN. Per servirla.

ELVIRA (*ab anabilitat*) Salut, l' Amo.

EUSSE. (*baix y ab molt carinyo*)
Elvira... ¿m' estimas bè!...

ELVIRA (*id.*) ¿Que ho duptas?

EUSSE. (*id.*) Com jo t' estimo
tant á tu...!

ELVIRA (*id.*) Y jo lo matèix.

FRANCI. (*á Garanger y Cassimiro, referintse á Eussebio
y á Elvira que seguixen parlant baix*)
— Aixó es ditxa!

CASSI. Trapassera!

FRANCI. Me don gust; ditxós è' ells.

ELVIRA (*á Fran.*) Si, (*á Eusse.*) Y tu ni sonrius siquiera.

EUSSE. Perque 'm tarda ja 'l ser tèu. (*mirant á Garanger
que 's observa*) Com més prop s' es de la ditxa...

GARAN. (*inter.*) Més facil se desvanéix.

ELVIRA ¿Cóm!...

ESCENA XXV.

DITS Y D. JOAN, pe'l fondo.

JOAN (*al véuer á Garanger*) ¿Vos aquí!... me n' alegro!
(*molt afectat*) Elvira!... deixa'ms!
(*senyalantli 'l cuarto*)

ELVIRA (*ab sobre salt y cap á n' ells*) ¿Qué t'ens!...

EUSSE. (*id.*) ¿Qué li passa!...

FRANCI. (*id.*) ¿Qué t'è?... Digu!...

CASSI. (*id.*)

JOAN (*apartanse'ls*)
Res... res! (*ab autoritat*) Garanger, digueu:
¿vareu parl' ahí ab lo Párroco?

GARAN. Ahír... si senyor. (*creixent l' ansietat de tots*)

JOAN ¿Y es cert
lo que vos li vareu dir
del senyor? (*senyalant á Eussebio*)

EUSSE. Cóm!...

ELVIRA Qué!...

GARAN. Com no es
res de mal, ni en re 'l rebaixa,

ni li afecta l' honradés,
ho vaig dir.
EUSSE. *(no sabent lo que li passa)* Oh!...
ELVIRA *(id.)* Mare mèva!
JOAN Pro... ¿es cert!...
GARAN. *(un poch ressentit)* Si ho vaig dí, ho déu ser!
JOAN *(á Eussebio per en Garanger)*
¿Vusté conéix á aquest home?
EUSSE. De tota la vida!... y d' ell...
á lo menos fins avuy,
no he pogut dirn' sinó bè!
JOAN Pues... Elvira, 'l tèn geruá,
de la casa com heréu,
y en nom de's nostres passats,
s' oposa al tèn cassiment!
ELVIRA Com!...
EUSSE. Pro bè, ¿perqué?
JOAN Ho he dit,
Eussebio, y no dich res més!
FRANCI. *(ap.)* Déu del cel!...
CASSI. *(ap.)* Cosa més rara!...
EUSSE. *(donant una terrible mirada á Garanger que cruat de brassos sonriu ab amargura)*
Oh!... *(arranch)* Elvira!...
ELVIRA Oh!... Joan!...
JOAN *(inter.)* Ja es desfet!
EUSSE. *(á Joan)* Explicacions li demano!...
JOAN Jo... no 'n demano á vusté!
de consegüent, per surtir
d' aquí, tèn 'l portal obert!
EUSSE. *(ab despit)* Corrent!
(dant una mirada á Elvira com despedinte)
ELVIRA *(anant cap á n' ell)* Ah!... Eussebio!...
EUSSE. *(id.)* Ah!...
JOAN *(s' interposa y senyalant lo portal á Eussebio)*
No!... Elvira!...
lo nostre honor no ho permet!
ELVIRA Ah!... *(apoyante ab Francinayna per no caurer)*
EUSSE. Ira de Déu! *(fora de si)*
FRANCI. *(sostenintla)* Senyoreta!...
GARAN. *(ab enteresa á Joan)* ¿L' honor, diu!...
JOAN *(inter. y dominant la situació)* Anéu també!
GARAN. *(ap.)* Orgull malehit!... *(á Eussebio y ab tota la valentia del home independent y honrat)*
Digne sempre!...
no t' humillis may per res! *(se 'n va ab l' Eussebio pe'l fondo, Joan se deixa caurer sentat en un silló de la esquerra al costat de Cassimiro que no comprén res de lo que acaba de passar, Elvira á la dreta distinguda per Francinayna que plora)*
(Cuadro)

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

La mateixa decoració del acte primer.

ESCENA I.

FELIP y XIM, impacient per anarse'n.

XIM Bè, pro...
FELIP *(inter.)* T' has portat mòlt bè!
¿Aixís m' has d' enganyá á mi?

¿Es un comerciant de trónjas,
melona, ni rabas fregits
aquet forastèr?

XIM Veurá...
FELIP ¿Qué veurè?... massa ho tinch vist!
Que 's casan, y prompte.
XIM *(baixant la veu y mirant per tot ab por de que 'l sentís)* Donchs...
no senyor.
FELIP ¿Qué un' has de dir?
Dissapte.
XIM Donchs... no senyor:
ja ha marxat y ja han renyit.
FELIP Ara tòrnem 'a enganyar!...
Ets mòlt desvergonyat, Xim!
XIM ¿Véu? ara vusté 'm mal parla.
FELIP Just! reprétime!
XIM Mòlt bè diu.
FELIP Descarat!
XIM Bè, vusté guanya.
Per servirlo. *(fent que se 'n va)*
FELIP Vin' aquí!
XIM *(ap.)* Cuan manin los mèus...! *(alt)* Tinch feyna.
FELIP Calla!
XIM Tinch d' aná al carril
á véuer si D. Eussebio
espera 'l tren per surtir
ó si ja es fora.

FELIP Que callis
dich, y escolta!
XIM *(plantantse li de cava y ab las mans derrera l' es-*
quena) Ja pòt dir.
FELIP Si ho sabias, ¿qué 't costaba
de dirn'—senyor D. Felip,
aquet forastèr es lo novio
de D. Elvira—; y no dirn'
ara encar, per més mentida,
que no es ja aquí, y que han renyit?
Parla! ¿No tènem ja 'ls amos
dissapte órdre de venir?
¿Véus si ho sè? Y en fi; ¿no ho sab
tot Binissalém? Y en fi,
¿no ho sabs tu també que 's cassan
dissapte? Parla! ¿No has vist
en mi, ni has comprés encara
l' amor de qu' estich possehit?
Parla! ¿No véus que l' estimo?
¿qn' enamorat d' ella estich?
Parla! Parla! Vull que parlis!
(ab òrta) Continú, si es servit.
¿Qué més t' he de dir? contèsta!
Bè, ¿ha acabat?
FELIP Per ara, si.
XIM Donchs... mòlt bè diu. Per servirlo. *(se 'n va cor-*
rent pe'l fondo, deixantlo mes enfadat qu' estava)

ESCENA II.

FELIP y aviat CASSIMIRO.

FELIP Grandíssim... desvergonyat!
CASSI. *(que ha surtit del seu quarto y creyent que li diu á n' ell)* Home... dispensa.
FELIP No parlo
per vusté. *(girantseli d' esguena ab desdeny)*
CASSI. *(mirant y no veient á ningú mes)*
En fi... si es aixís...
FELIP A propòsit. *(de cop cap á n' ell)*
CASSI. No me 'n parli;
que no sab lo qu' he sentit
lo xasco que me n' he dut...
tant per vusté, com per mi. 14°

FELIP Per vusté ray! per mi, digui!
 CASSI. Pro, al mitj de tot, aixó si,
 no hem perdut res, al contrari.
 FELIP Mólta gracies!
 CASSI. Jo li dich.
 Pro... ey!... ara... (*senyalant reserva*)
 FELIP (*animantse*) Cóm!... ¿No 's casan?
 CASSI. (*ab veu baixa*)
 Tot desfet. Pro... (*torna senyalant reserva*)
 FELIP (*content*) ¿Es cert?
 CASSI. Si.
 FELIP (*més content*) Es dir...
 Vamos, ara ho comprénch tot.
 ¿Véu? pobre Elvireta! aixis
 que vusté li ha parlat, ella
 ha comprés lo mèu desitj
 y ha despedit l' altre, ¿eh? Gracies: (*entrenyent-
 ñ la ma*) Cassimiro; gracies mil! (*dirigitse á 'la
 cuartos de la árceta, boig d' alegría*)
 Oh!... ¿Ahónt es ella? ¿Ahónt es D. Joan?
 CASSI. (*detenintlo*) No, no; per Déu! vingui aquí!...
 FELIP Es que...
 CASSI. (*inter.*) No 'm comprometi, home!
 Ja tindrà temps.
 FELIP Es qu' estich
 tan apassionat, y 'm sènto
 tan ditxòs...
 CASSI. Bè, si. (*ap.*) Estém lluhits!
 FELIP Tindrè calma, pues; pro conti'm:
 ¿Qué ha fet ella, tot seguit
 que vusté, ab tanta maestraia,
 li ha parlat per mi?
 CASSI. (*ap.*) Está vist.
 FELIP Home... (*no sabent que dirli*)
 Ha sonrigut, contènta,
 li haurá pujat lo carni
 á la cara y, ruborosa,
 —gracias á Déu!—haurá dit.
 ¿No es veritat? Sembla que ho veig.
 CASSI. Bueno, si, una cosa aixis.
 FELIP (*ap.*) ¿Qu' ho de dirli á aquet gat jo ara?
 CASSI. Ah! ¿y D. Joan, qué hi diu?
 FELIP (*ap.*) N' hi ha un tip!
 FELIP Per fè 'l gust á la germans,
 se 'n déu alegrar ¿no?
 CASSI. Si...
 Hi ha una cosa; se n' alegra;
 pro... se li véu qu' está trist.
 FELIP (*sorprès*) No ho enténch.
 CASSI. Com qu' ell matèix
 ha sigut qui ha despedit
 á D. Eusebio, ¿entén ara?
 y al véuer qu' ella no riu
 tampoch d' alegría... raja,
 causn efecte un colp aixis.
 FELIP Cóm! ¿ella també está trista?
 Parli clar.
 CASSI. Pro, D. Felip...
 jo estranyo que no ho comprénga.
 ¿Qué sab D. Joan, fins aquí,
 ni sab ella, per vusté
 matèix, si encar ne 'ls ha dit?
 FELIP Ah! si. Dispens; t'è rahó;
 ara enténch lo que vól dir.
 Ells per mi han obrat molt bè,
 y jo encara... pro ara si;
 vaig á enterá á la mamá
 de tot; me dona 'l si, vinch,
 los trach de pena, m' hi caso,
 y sòm l' home més felís.
 CASSI. Cóm!... (*ab por de quedar compromés*)
 FELIP A després. (*anantse'n*)

CASSI. (*tractant de detenirlo*) Pro...
 FELIP (*inter. y corrent cap al fondo*) Hasta luego.
 CASSI. No, pro... (*seguintlo*)
 FELIP (*inter.*) Si, si, tot seguit. (*desapareix*)

ESCENA III.

CASSIMIRO.

Ay, ay, ay, ay!... Quin enredo!
 ¿Qui se 'n surt d' un plaga aixis?
 Si un lo contradíu, s' enfada,
 y si un li segueix lo fil...
 pitjò encara! No, y que jo ara
 meicuré en un compromís!...
 Diable!

ESCENA IV.

CASSIMIRO y FRANCINAYNA.

FRANCI. (*del cuarto d' Elvira*) Senyòr Cassimiro...
 CASSI. ¿Qu' heu sabut?
 FRANCI. Ca!... un embolich!
 CASSI. Oh! aixó ray!...
 FRANCI. Es bruixot l' Amo
 de sòn Rèixa, véli aquí.
 CASSI. ¿Bruixot!
 FRANCI. Si senyòr.
 CASSI. Pro bueno...
 FRANCI. No ho sè... D.ª Elvira diu
 que aixó... no es alló; y que... vaja;
 qu' es igual, y qu' es distint;
 y que no ho entén, y... es clar!...
 CASSI. No, y tan clar!
 FRANCI. (*sorpresa, creyent qu' ell ho sab*) ¿Vól dir?...
 CASSI. (*ab enfado*) Vull dir...
 ¿qu' empatullèu!
 FRANCI. Si no ho sè;
 ni ningú; y está sufrint
 y vól que 'l vagi á buscar,
 y que vinga tot seguit...
 CASSI. (*inter.*) Pro bè...
 FRANCI. No ho sè; es un misteri.

ESCENA V.

DITS y D. JOAN pe'l fondo.

JOAN Per xo no han de discu'ti'l:
 (*los dos quedan sorpresos*)
 los misteris se respetan.
 FRANCI. Ja sab que jo...
 CASSI. (*inter.*) Ho sè.
 Per mi...
 JOAN no 's pensii...
 Porti'm los comptes
 generals. (*se senta á la taula, pensatiu y trist*)
 CASSI. Será servit.
 (*ap.*) Aquí 't vull véuer. (*entra al seu cuarto*)
 JOAN Madona
 á en Garanger, que jo os dich
 que no vinga!
 FRANCI. D.ª Elvira
 m' ho ha manat, trista de mí.
 JOAN Portéu 'l recado meu;
 res més.
 FRANCI. Pro...
 JOAN Anéu!
 FRANCI. Mòlt bè diu.
 (*se 'n va pe'l fondo*)

ESCENA VI.

D. JOAN, ariat CASSIMIRO.

Y tot Barcelona 'l créu
fill y heréu d' en Vila-Mora...!
Si aixís la vritat s' ignora,
¿qui un engany semblant prevéu?...
Aquets secrets de familia
qué disgustos portan!... Oh!...
s' ha evitat ja 'l perill: ¿pro
qui 'l cor ab la rahó consilia?

CASSI. (*mostrantli 'l llibre obert*)
Tingui: aquí tè l' any passat,
que, com sab vossa-mercé,
lo resultat d' un any véu
dins l' any següent apuntat.

JOAN (*mirant la suma*)
Sis cènts trenta duros ¿no?

CASSI. De déficit.

CASSI. (*atmirat*) ¿En un any!
Com cad' any creix, no es estrany;
(*girant full y mostrantli*)
y aqueat any, tingui, es majó.
(*reyent que ho estranya*)
¿Jo qué hi puch fer, si any no passa
que no surti més que ingrèssa?
Lo dinè 's gasta deprèssa
y la rënta surt escassa.
Y encara sort que jo véuch
tot lo que per véndre hi ha:
com sempre m' envia á buscá
diners... jo... allá va!

JOAN Comprénch!

CASSI. Aquí 'l vi y 'l gra venut
y tres cènts arbres per fusta.
(*mirant*) Tot... nou cènts déu.

JOAN Compta justa.

CASSI. ¿Gastat?

JOAN Mès n' hi hagués hagut.
(*prén lo llibre*) Hi ha aquí Setembre y Abril...
CASSI. Las duas mitjas anyadas.
¿Véu? cantitats ingrèssadas
pe'ls quatre Amos... son...
JOAN (*llegint la suma*) Cinch mil
set cènts déu.

CASSI. La diferencia
vegi: aquí tè la surtida.

JOAN Nou mil cent vuyt! (*mès admirat*)
CASSI. No tè mida
la surtida ab la existència.

JOAN De modo que gasto jo
mès de lo que tinch de rënta.

CASSI. Si senyó.

JOAN ¿Y cad' any aumènta
lo déficit?

CASSI. Si senyó!
Pues jo estaba en un engany.

CASSI. Ja li vaig dir l' any passat.

JOAN Així, en cinch anys, jo he atrassat...
CASSI. Uns vuyt cènts duros cad' any.
No, si hi tè dupte desde ara...
(*volent ensenyarli de nou*)
Miri ho bè.

JOAN (*llevant lo llibre sobre la taula*) Tè lo mateix!

CASSI. Qui ab lo sèu deber compléix,
pót errar; pro no 's mascara!
No li he dit tant.

JOAN Jo puch sé
CASSI. raro, lleig, y mal forjat;
pro pe'l demès...

JOAN (*ab desdeny*) Si, es honrat.

CASSI. No, perdoni; aixó ja ho sé:
que m' interesso vull di
perque vaja bè la casa,
y conèch que sòm un asa,
que 'm surto del mèu camí.
Fent números y apuntant,
y enviantli 'ls diners que vól,
ja he cumplert: pro un se condol...
(*inter.*) No vull sermons!

JOAN Endevant.

CASSI. (*prén lo llibre y traun un paper solt*)
Aquí tè la nota aqueixa.

JOAN ¿De qu' es?

CASSI. Tres mil dos cènts duros:
per pagá'ls hi veig apuros.

JOAN ¿Són...? Ja!... al Amo de sòn Rèixa!...

CASSI. Per colrà ha vingut espres;
pro després s' ha repensat.

JOAN Li ha de sé 'l dinè entrogat,
encar que no 'l reclamés!

CASSI. Si, pro...

JOAN Atmetllévi!

CASSI. Ja 's pót.

JOAN ¿No ho cubriré ab los ingrèssos?

CASSI. Si vól, pót cubri interessos
y estingi 'ls deutes y tot.

JOAN ¿Venènt!

CASSI. Sens véndrer.

JOAN Donchs, No donchs, bè...
CASSI. Donchs, no ha de gastar com gasta.
(*li dona una mirada y luego din*)
JOAN No gastaré.

CASSI. Ni aixís basta,
si viatja.

JOAN No viatjaré.

CASSI. Si ho fa aixís, jo li asseguro,
é sòm un burro, y dispensi,
é dins poch tèmps, com no ho llensi,
comprará y no deurá un duro.

JOAN Pót créure que ho faré aixís,
fent com los mèus pares féyan,
que tranquils passá 'ls anys véyan
sens surtir may del país.
Que, respectats de tothom,
may va entrá á casa un disgust:
pues hi sòm á tèmps, es just
que re afècti 'l mèu lion nom.

CASSI. ¿Véu? jo ara sènto frisansa
per vulldría;
pro... (*inter. el mateix per por d' ofèndre'l*)
Digni.

JOAN No; 'm reprendria.

CASSI. Pót parlá... ab tota confiança.

JOAN Douchs, bè; ¿Qué 'n fa de viatjar?
CASSI. Tot plegat, los dinèrs tira
per casar bè á D. Elvira
y, Dén sab!... Bè, es un parlar.
Pro jo veig... y en fi, hi ha aquí
jóvens gnapos, y de gust,
y ríchs, y seria just
qu' ella tries un mallorquí.
Si; un... vaja, sens embuts,
D. Felip... Don... en fi... tants!
¿Perqué ha d' aná á fè 'ls gegants
pe'l mon, y portá inquietuts?
Y després de tot aixó,
¿qué ha vist com á cosa bona,
ni á París, ni á Barcelona,
que no hi signi aquí y milló?
¿Per grans vistas qui 'ns rebaixa?
ni la Suïssa es tan herinosa.

¿Ahónt hi ha un'altra Vall-de-Mossa?
 ¿Y las covas d' Artá? ¿Y Raixa?
 Tot admirable en estrém!
 Alaró, pe'ls olivars,
 Soller, per grans taronjars,
 per bons vins, Binissalém,
 Pollensa, riels figuerals,
 Sentsellas, bosch y cultiu,
 y per tot molt regadiu,
 y grans crias d' animals,
 ¿Vól edificis? carayna!
 ¿Palma la Llotja hi veu:
 com á catedral, la Seu;
 Palacio, 'l de l' Almodayna;
 La Diputació, Cort; té
 casus de beneficencia,
 Teatro, 'l Banch, Turin, l' Audiencia,
 y 'l fort castell de Bellver.
 ¿Vól passeis? tots los aforas:
 ¿Dius? Muralla, Rambla y Born;
 y trenta iglesias, per torn,
 tot l' any funció y cuarenta-horas.
 ¿Cassinos? tó 'l Mercantil;
 cafés, balls, concerts, reunions,
 julecos, professons,
 vapors, y ferro-carril,
 y firas, y bons mercats,
 y festas, y 'm quedo curt.
 Res; qui de Mallorca surt,
 per gosá y véure ciutats,
 y portá un gran marit pensa,
 per casar bé á la germana,
 dú 'l cap ple de tramontana
 y 'ls diners sense tò llessa:
 y ben bé se li pót di,
 ja que tot y 'ls forastés,
 que no té seny, y que no es
 de veras bòn mallorquí!

JOAN

CASSI.

JOAN

CASSI.

JOAN

CASSI.

JOAN

CASSI.

Té molta rahó; no meréixo

que se 'm parli d' altre modo.

Si l' he ofes...

No m' incomodo;

la bona intenció agraheixo.

(ap.) Ja la tén! (alt) Ara veurè...

Pagui de sòn Ríexa al Amo.

Pro... atmetllevar... (sabenlli mal)

(ceyent que pensa) Li reclamo

activitat!

(com habent trobat altre medi) Dèixi'm fò! (pren

lo libre de 'ls comptes y se 'n va al seu cuarto)

ESCENA VII.

D. JOAN, XIM y aiat CASSIMIRO.

XIM

JOAN

XIM

JOAN

CASSI.

JOAN

CASSI.

CASSI.

XIM

Ja no hi era.

¿A la estació

no?

No senyò; á aquestas horas,

de segur que ja es á Palma,

ab l' altre tren.

Corrent.

(que surt per anarse'n dia á Xim) Hola;

vina. (á Joan) ¿'L necessita?

No.

(á Xim) Au! (se 'n va pe'l fondo)

(ap. y seguintlo) Sempre anda! y després, corra!

ESCENA VIII.

D. JOAN y ELVIRA.

ELVIRA JOAN...

JOAN

ELVIRA Pro...

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

JOAN

ELVIRA

Tranquilisa't, Elvira.

Pro... Créu que més pena 'm dóna

lo tèn natural disgust

que tot lo demòs.

Escòlta:

cuan així has obrat, tindrás

datos, rahòs poderosas.

L' Eussebio 'ns ha enganyat!

Cóm...

Eesactes son los informes

que 'ns van dar, y ab lo qu' ell antes

habia dit están acordes,

¿y ara t' hi oposas, halent' hi

conformat á Barcelona?

Perqué ara sè lo que allá

se sabrá, si encar s' ignora.

¿Qué?

Hi ha un secret de familia...

que aná á esculriyar no 'ns toca.

Alguna intriga!

No ho crégas.

¿Es la veritat lo que 't consta?

So que 'l secret existéix;

los seus detalls no 'ns importan.

¿Y donchs, perquè, si no ho sabs,

la ditxa al mèu cor li robas?

Perqu' es cuestió de conciencia:

perque sè que l' honra nostra

no permet, sens ser tacada,

la més simple indagatoria;

perque, tras lo desengany,

la cara 'ns vindria roja!

Pro bé; ¿vols que abrigui duptas,

ó tractas de darne probas?

Desde París ell va escriure

á sa tia á Barcelona,

que li traques los papers

y 'ls envies aquí Mallorca:

¿y sabs perquè?

No; sols sè

que hi varem estar conformes

tu y jo, y que vas també escriure

tu al Rector d' aquí llavors

pe'ls meus, perque la llessencia

fòs despatxada més prompte.

Pues... súpig' ho: eu Garanger...

es qui va dú á la Parroquia

los papers; ell los va créber;

ell...!

No m' ocultis res; conta!

Elvira... á n' ell y á l' Eussebio...

una sang mateixa 'ls corra

per las venas!

¿aterrada y duplant) ¿Qué dius ara!

Aixó créch que 't basta y sobra:

ni jo he volgut saber més,

per no darne 'n més vergonya!

(arranch de desprecupació)

¿Pro es una familia honrada

ó no? aixó diga'm, si 't consta!

¿Honrada...! En fi, sabs, cuan menos,

que no es de la classe nostra;

y 'l sé honrat no es prou motiu

per meréixe't per esposa!

No; pro hi ha que jo l' estimo!

Las qualitats que l' adorman
miro; no dimers, ni finesas,
ni escut d' armes á la porta
per ser felis necessito!...

JOAN Elvira!... (*reprimintse luego y ab expressió de carinyo*) Germana mèva!...
lo que dius no reflexiona:
pensa...

ELVIRA Tó pensa: jo sento!

JOAN Pues aixís parlas, me posas
en la precisió de dirte
que molt poch, ó res, t' importa,
ni 'l carinyo que 't professo,
ni la tèva ditxa propia...
ni 'l nostre bon nom, cuan pensas
humillá 'l par tot Mallorca!

ELVIRA Es dir que, perquè l' Eusebio
es parent, segons suposas,
d' un arrendatari teu...
d' un masovè... ¿aixó ja proba
que no pól sé 'l mèu marit?
¿Per fer doná á las terrossas
fruyts, que 'ls senyors no sabrián,
en qué 't rebaixa aquest home?

JOAN ¿Pro Mallorca no coneixes?
¿Cuants casaments no has vist romprer,
per menos motin!

ELVIRA Sí!... veig

que la crítica xismosa
de la gent que noble 's din
es lo que tems y 't trastorna:
veig que de las tèvas miras
la vanitat es la norma;
y veig la ridiculés
de classes y de personas!
Pro tu no véns que qu' estima
las preocupacions no escolta;
y que 'm sacrificarias
á las exigencias tontas
de la societat! no véns
la situació perillosa
en que, per l' honra salvar,
la mateixa honra colocas!
y no véns que per tornar
enterra 'l cor, tant li costa,
qu' es menester l' evidència
d' una rahó poderosa,
no uns sospita, no un dímte,
no una calunnia, tal volta!
Y en fi, no véns que, ants que tot,
si m' estimas, com suposas,
es la mèva ditxa, y no
la societat vanitosa!

Aixó no véns, ni vols véur 'l ho:
y que diga tot Mallorca,
demá que siga casada

jo ab l' Eusebio y ben ditxosa,
que són parenta d' un Amo,
¿aixó al mèu cor qué 'l importa,
ni qué ha d' importart' á tu,
ni en qué afecta l' honra nostra?
Si en di aixó sols se complahuen,
y altra falta no li tróban
al mèu marit, ni altra falta
li tróban á n' aquest home,
y d' ell he de ser parenta,
per ser de l' Eusebio esposa,
parenta seré d' un Amo
ab tan d' orgull com d' un noble!

JOAN Elvira... ara tu estís cega.
Pues tractas aixó ab discórdia,

pensa que 'ls nostres bons pares
del cel nos senten... y ploran!

ELVIRA Y tu pensa que l' orgull
assiento en lo cel no hi tróba!

JOAN Pro sé que Déu per combátrre
las passíons, la rahó 'us dona!

ELVIRA P' alguna cosa haurá dat
més cor que cap á las donas!

JOAN En fin, heu acabat ja:

l' Eusebio d' aquí ja es fora,
y ab lo temps tu...

ELVIRA (*inter.*) Ell tornaré
per mi, si Déu vol que torni!
JOAN No es tonto... y en va l' esperas;
no tornaré!

ESCENA IX.

D. JOAN, D.ª ELVIRA y EUSEBIO.

EUSSE. (*apareguent en la porta del fonda*) S' equivocá!

ELVIRA Ah! Eusebio!

JOAN (*ab ira*) ¿Vusté!

EUSSE... Dispensi,

si, atrevit, li entro la porta.

ELVIRA Oh!... (*volent anar cap á n' ell*)

EUSSE. No, Elvira. (*detenintla ab l' ademant*)

ELVIRA (*estranyada de la seva actitud*) Com!...

JOAN (*á n' ella*) Sols dexa 'ns.

ELVIRA No, Joan!...

EUSSE. Parlé á 's dos m' importa.

JOAN Empenyo hi tó!...

EUSSE. Si senyor;
y explicar 'ns clar crech que 'ns toca;
qu' es per mi cuestió d' honor!

ELVIRA Sí!...

JOAN Es cuestió...

EUSSE. (*inter.*) Prompte resolta.

La mèva mare, al cel sia,
diu qu' era una hermosa noya
del poble de Búgos, filla
del home més rích del poble;
pagós, perquè 'ls camps cuydaba;
senyor, pe'l sèn tracte y formas.
Lo mèu pare, catalá,
fill de casa honrada y bona,
á Perpinyá va conèixer
á ma mare y s' enamora.
Al sèu pare la demana,
l' home d' ell demaus informes,
y rodouament li nega,
creyent qu' ella es poch pe'l jove,
diént:—Ma filla es prou honrada
pe'l nom que dé y per sí sola,
per marit no ha menester
qui 's pensi ferli massa honra!—
No 's va rossenti 'l mèu pare
d' aquella digna resposta;
ants li va dir qu' ell honrat
se creuria ab tal esposa.
S' hi va casá, y dins poch temps
se la 'n va dú á Barcelona,
sent de tothom respectada
y ab lo sèu marit ditxosa.
D' aquest matrimoni, jo
som l' únich fill, com ja 'ls consta;
que aixó 'ls vaig dir, y aixó 'ls dich,
y aixó sab tot Barcelona,
y aixó sab en Garanger,
y aixó consta á la Parroquia;
y aixó finalment á dót
per casars aquí Mallorca,

ple d' amor y de confiança ,
 á l' Eusebio Vila - Mora.
 Si de la ma de l' Elvira,
 per motius qu' e just se 'm dõngan,
 no se 'm creu ara prou digne...
 del meu avi la resposta
 per mi parla.—Qui es honrat,
 no ha menester buscar honra!—
 Pro si, saber necessari
 quina falta tinch jo á sobre,
 perque ab lo dit se 'm senyali
 com espulsat de la porta,
 y dins Mallorca trobarme
 tenyit lo front de vergonya!

ELVIRA No, Eusebio!...

JOAN *(inter.)* Elvira... un moment.

L' historia que vusté conta...
 se creu certa, pro es mentada!

EUSSE.

Còm!... Qu' es falsa aquesta historia!

JOAN

¿Falsa diu!

EUSSE.

(ab convensiment) Si!

JOAN

Dèu del cel!

ELVIRA

¿Vól qu' explicacions li dõnga!

EUSSE.

Si! *(ab entesa)*

JOAN

No sab lo que demana!

EUSSE.

Parli!

ELVIRA

Acaba, d' una volta!

EUSSE.

Li suplico!... li esigéixo!

JOAN

Pues ja que sembla ho ignora,
 ó ho vól ignorar... vusté
 no 's diu, ni es Vila - Mora!

ELVIRA

(aterrada) Ah!...

EUSSE.

(ab feresa) D. Joan!...

JOAN

(ab despreci) Hem acabat!

EUSSE.

(aterrat) Dèu de Dèu!...

ELVIRA

Juan...

JOAN

(passant al mitj de 'ls dos diu á n' ella)

Cap resposta.

(á Eusebio) Jo no mano á la germana;
 pro 'l seu bè empenyo en mi trõba.
(á n' ella) Si del germá que t' estima
 las justas rahõns no escõltas,
 õbra com vulgas!... si 't cassas...
 lluny! sens més torná á Mallorca!
(á n' ell) Si vusté es decènt... y honrat,
 ja sab lo que fer li toca! *(entra al seu cuarto)*

ESCENA X.

D. ELVIRA y EUSEBIO.

EUSSE. A Dèu!

ELVIRA

¿Te 'n vas!

EUSSE.

¿Puch quedarme

aquí ni un instant!...

ELVIRA

(com un atreinte á créuer que si) Oh!...

EUSSE.

(fent un esforç sobre si mateix) Elvira!...

t' estimo, y sabo tu estimarme,

y ab tu al pensar jo casarme,

sols vaig teni aixó per mira.

Y era jo honrat, y decènt,

y digne de tu, y tractat

va sé 'l nostre casament:

y avuy no som, de repènt,

digne, ni decènt, ni honrat!

ELVIRA

Pro si es tot calumnia...

EUSSE.

(ab convicció) Oh!... si!

ELVIRA

¿D' en Garanger!...

EUSSE.

No!... ho sé bè!...

y no es capis de menti!

ELVIRA

¿Y es cert que t' es parent?

EUSSE.

¿No te n' es?

EUSSE.

¿En Garangé!...

ELVIRA

En

Joan se fuida en aixó.

EUSSE.

Fill del país de ma mare,

vení á casa l' ho vist jo

sèmpe bèn rebut pe' l pare

com amic; pro parent, no.

Y qu' ell m' -lagués calumniat!...

¿Qué s' hauria proposat!...

No pot ser!... ni dit m' hauria

que 'l casament desferia

jo mateix, per dignitat!

ELVIRA

¿Qué dius?...

EUSSE.

No!... aquí hi ha altra cosa!...

y no es equivoació

del teu germá, no; s' hi oposa

per motius... que dir no gosa,

y 's val d' un pretèst pitjò!

ELVIRA

¿Qué creús, donchs?

EUSSE.

Qu' ell may ha estat

perque 'ls nostre euilás se fès;

va cedir... per tu obligat;

pro, dins Mallorca posat,

l' esprit de noble pòt més!

Y en tant ja obrá aixís pensaba

que va empenyars en pagar

las joyas que jo t' compraba;

que aixís reproduhí evitaba

lo d' haberlas de tornar!

ELVIRA

Ès dir...

EUSSE.

No ho duptis: sò, al fi,

d' agricultors descendènt;

noble ell, no pòt transigir,

y 'm retxassa, ab rahó aparent,

tirant l' afront sobre mi!

ELVIRA

Pues, bè; si la rahó t' aussilia,

com créch, y es sols un ardit

lo tal secret de familia,

tu podrás deixa 'l destruit

y encarrà tot se consilia.

Que no, perqu' ell ho esigéix,

tinch jo ara de transigir:

llure sòm, com ell mateix!

viudica t, com procedeix,

y 'ns veja per sèmpe unir!

EUSSE.

Oh!... ès de mí tan estimada!...

y 't voldria tan ditxosa!...

que ants ab altre 't vull casada,

que véure 't la mèva esposa,

sols per mèva, despreciada!

ELVIRA

Eusebio!...

EUSSE.

La dignitat

no en la lluyta consistéix!

L' home decènt, humillat,

mata 'l cor y precindéix

finas de la felicitat!

ELVIRA

¿Aixó de tu he d' escoltar!

Si jo, per volé 't, vegés

res que 'm pogués relaxar,

l' amor sabria ofegar,

ni que la vida 'm costés!

EUSSE.

Elvira!...

ELVIRA

(ab sentiment) Y pues no es així,

y sent... de segur, que tu

no sents prou amor per mi,

no t' escusis, dant aquí

la culpa á res ni á ningú!

EUSSE.

Ès dir que...

ELVIRA

(ab entesa) Las afecçons

la convicció las apala!...

y la conciencia tranquila,

despreciant preocupacions,
no atmet afronts, ni vacila!
No 'm culpis!...

EUSSE.
ELVIRA Tu ho vols!
EUSSE. *(desconcertat y luego ab sentiment creixent)*
¿Póts créurer

que siga tan insensat,
que d' amor t' hagués parlat
may, si hagués pogut prevéurer
que, al estimá y ac estimat,
y al complaire 's ja sonrient
la ditxa per fi juntantnos,
s' hagués d' alsar de repent
lo contratèmps més furient,
per sèmpre més separantnos?
¿Póts créurer tu, per ventura,
que siga fals ni mesquí!
l' amor que 'l mèu cor te jura,
ni que 't vulga dar tortura,
cuan jo més no 'n puch senti?
¿Póts créurer may ni siquera
que ni remota intenció
de mentí haja abrigat jo?

Pura la idea primera
no atmet modificació!
Culpa 'm, si culpa vols dar-me,
perque, estimante, he sabut
també de tu fè estimar-me,
y culpa 'm... si vols culpar-me,
de no haber noble nascut!
Pro no vulgas que jo ara,
seguint sols l' impuls del cor,
pe' l' tèn mal, atmeti encara
dins Mallorca la mascara
de marit que no 't fa honor!

ELVIRA Aquet camí t' has trassat!...
EUSSE. La dignitat m' hi ha obligat;
ELVIRA No; 'l teu despit, diggs!
EUSSE. *(arranch)* Donchs...

bòrra las preocupacions!
ELVIRA *(arranch)* Bòrra tu la dignitat,
ab que importancia 'ls hi dóns!
¿Créus que la passió 'm domina
al estrém de suplicar?...
lo cor es cargada mina;
per hont lo foch se 'l inclina,
per allí t'è d' explotar!
O 't vindicas de manera
que deixis l' honor segü...
ó ni jo 't créure siquera!

EUSSE. Elvira!...
ELVIRA Y la culpa entera
veurè també sobre tu!

ESCENÀ XI.

D. ELYIRA, EUSSEBIO y GARANGER.

GARAN. *(en la porta del fondo y ab molta naturalitat y calma)* Mal fèt.

ELVIRA *(sorpresa)* Oh!...
EUSSE. *(id. y volent anar cap a n' ell)* Garangè!...
GARAN. *(adelantantse ab gravetat)* Espera.
EUSSE. ¿Veniú?...
GARAN. *(inter.)* Aquí. *(colocat entre 'ls dos y dant una mirada per tot. diu molt marcat)* Vas errat:
y vusté va equivocada...
y D. Joan está enganyat.

ELVIRA ¿Qui es la causa?...
GARAN. Jo!
EUSSE. *(no podent contenir sa ira)* Malvat!
GARAN. *(inter. ab forza)* Tingus la boca tancada!

Jo avuy sentint sobre mí
lo pes d' un deber terrible
qu' en conciencia, he de cumplir...
no hi tinch cap culpa, si al fi
tinch d' obrar, com no es creible!
Y per més que 't posi á tu,
y cáusi pena á vusté,
l' enllás avuy no pót sé;
perque aquí encara ningú
sab com óbra, ni perqué!

EUSSE. No os enténch gèus... y 'm fa pò
sentirvos!... pro... en que 'l mon cayga
sobre mi, tant de millò! *(ab terrible resolució)*
parléu!

GARAN. *(ab concentrada pena)* Iria á sota ayga,
si allí entrerà ho pogués jo!

EUSSE. *(ab forza)* Honrat sòm!

GARAN. *(ab energia)* Si!... ho sostindré
á devant de calsevol!

EUSSE. ¿Pues, qu' esperéu!

ELVIRA Garangè...
GARAN. *(ab calma)* Perdoni... que no ho faré...
com no sigui ab ell tot sol.

EUSSE. ¿Cóm encara no in' ho heu dit,
y 'la dos sols nos hem trobat!...
Viva Dèu, que m' heu mentit!...

GARAN. *(inter.)* Viva Dèu, que sens despit
may per escoltá has estat!

ELVIRA Pues... ja os deixo.

GARAN. *(recobrant aparentment la calma)* No senyora;
qu' en mitj d' aquestas parets,
mal jutjat... en Vila-Mora,
no 's pòden d' avuy secrets,
que no sigui á temps y á hora.

ELVIRA ¿Es dir que anarme 'n no es prou?

EUSSE. ¿La sort de tots dos no esclò
lo qu' heu de dirm' ?

ELVIRA Si.
GARAN. *(á n' ella)* Dispensi;
no puch.

EUSSE. ¿Que voléu que pensi?...

GARAN. Que mento: no 'm vè de nou.
(ab amarga sonrisa)

ELVIRA La vostra calma assensua!

GARAN. Que vusté 'm culpi... es passable;
(á n' ell) pro tu...!

EUSSE. Tot á créure inclina...

GARAN. *(inter.)* No! si alsa 'l cap lo culpable,
mira 'l fisch, y s' endevina!
Si de culpa 'm créus capás...
(á mitja veu) créu primèr que pót mentir
lo moribunt que vè á dir
lo que de mi escoltarás...
(mostrantli una carta que 's trau)
y escrit t' ho daré á llegir!

EUSSE. Cóm!

GARAN. De... ton pare!
EUSSE. *(tirantse li sobre per pèndrerli)* Ah!...
(Garanger li retira)

ELVIRA Oh!...
EUSSE. *(fora de sí y ple de ansietat)* Elvira!...

lo cor del pit vél saltar!
ELVIRA Oh!... 'ns heu vingut á matar!
GARAN. L' hom' que pe' l' bè de 'ls dos mira,
la ditxa encara 'ls pòt dar.

EUSSE. Aném! *(onanste 'n cap al fondo)*

GARAN Calma. *(á n' ella)* Ell se 'n vè ab mi;
sens torná á véure á vusté,
de l' illa ell no ha de surti...
y á D. Joan no diga re
de lo que ha passat aquí.
(se 'n va pe' l fondo ab l' Eusebio)

ESCENA XII.

D.ª ELYIRA, *aviat* XIM, *pe'l fondo y ab la brusa sobre l'espallta per amagar un paquet que diu.*

ELYIRA ¿Qu' es aquest estrany misteri que 'm mata, y qu' he d' ignorar!

XIM ¿Vól que li digui 'l que passa? hi ha una conspiració gran contra del seu casament, y D. Felip es lo cap.

ELYIRA ¿Qué dius ara?

XIM Pe'l carrer se tróhan y parlan baix, y l' un diu,—es precis:—l' altre, —de diners no 'n faltarán;— y l' altre, contènt y alegre, diu,—n' estich enamorat, y ha de ser mèva.—

ELYIRA Cóm!...

XIM Si, D. Felip. Sèmpre vè y va, ó 's passaça pe'l carrer, y qui entra y surt va espantat; y t'è rabia á D. Eusebio, que no 'l pót véure pintat! Si sòm bò p' alguna cosa...!

ELYIRA Xim...

XIM Digui.

ELYIRA ¿Algú t' ha parlat d' aixó?

XIM No senyora.

ELYIRA ¿Y dius que D. Felip creu casars' ab mi?

XIM Si senyora.

ELYIRA ¿Y tu has dit res d' aixó á D. Joan?

XIM No senyora.

ELYIRA ¿Y cònta ab altres D. Felip per intrigar?

XIM Si senyora.

ELYIRA ¿Y tu no póta anar també equivocat?

XIM No senyora.

ELYIRA ¿Sabs qui sòn,

XIM y 'ls has sentits bè?

XIM Y tan clar, que, ja li he dit, si senyora.

ELYIRA ¿Y per dinè!... Ah, que no sabs lo que dius!...

XIM ¿Que no? Donchs, tingui!

(mostrant lo paquet que diu sota la brusa) Tot or! L' Amo de sòn Llach, devant mèu, de la Madona y de D. Felip, ho ha dat al Administrador, diènti,—fassi á en Garanger callar:— y ell los pren y 'm diu,—tè, pórtia aixó dins del mèu despaig.— Miri si n' hi ha aquí de pólvra per fèr foch!

ELYIRA Jo estich cremant!...

Mira, per Dèu! á ningú digas res: deïxa 'ls obrar! (ap.) Que siga lo que Dèu vulga!... Quina lluyta més mortal! (entra al cuarto)

ESCENA XIII.

XIM, *aviat* CASSIMIRO, *pe'l fondo.*

XIM Res!... la imatge de la Espanya! Pobre senyoreta! van tots contra ella, y ella, encara...

CASSI. Tros d' asa! ¿Que aguantas? deïxa 'ls aquí 'l cim, si t' pèsan tant!

XIM (anant á posá 'ls sobre la taula) Com no sòn mèus, ni hi sè res, ni vull tenir 'hi cap part, si que 'ni pèsan.

CASSI. (prenentlos) Dèix. Y 'l gòs tancat al terrat, cridant, que fa un infern!... còbra á obrirlo! (entra al seu cuarto ab lo paquet de 'ls diners)

XIM Hasta un gòs vól llibertat! (se 'n va per la segona porta esquerra, cuan apareixen pe'l fondo Jofre y Francinayna y Xim de passo diu á 'ls dos) Ja 'ls tè ab ell; jo... manos limpias. (se 'n va)

ESCENA XIV.

JOFRE y FRANCINAYNA, *aviat* CASSIMIRO.

JOFRE Lo disgust ha de ser gran.

FRANCI. No ho sè, no sè, l' Amo.

JOFRE Vaya, que ha estat un bèn dalt á baix; estar tot ja á punt de solfa per dissapte, haber gastat... molt!... y renyir.

FRANCI. No sè, l' Amo, no ho sè.

JOFRE Bè, es un enrahonar.

FRANCI. Si jo fòs rica com vos...

JOFRE Faig més de 'l que puch.

FRANCI. Me 'n vaig...

per no plorar. (aixugant-se 'ls ulls ab lo davantal)

CASSI. (surfint) Tros de trona!...

FRANCI. No adelantén res, plorant.

FRANCI. Ja ho sè. (se 'n va per la segona porta esquerra)

ESCENA XV.

CASSIMIRO y JOFRE.

JOFRE (per Francinayna) Lo que jo li deïya.

CASSI. Teniu.

(tornantli 'l mocador en qu' estaban los diners)

JOFRE ¿Ja ha tornat contá 'ls?

CASSI. Vaja, home. Y, ey! ja es ho dit; que aquets tres anys de sòn Llach que adelantéu, no ha de ser perque ho anéu publicant; que, si ho miréu bè, aixó encara es un favor que se os fa.

JOFRE Senyòr Dèu mèu.

CASSI. Ara un' altra cosa. Si á cas heu pensat sobre arrendarn' algun tros, ja sabéu que no ho vull pas; perque seria en descredít del Senyòr.

JOFRE Oh!... Dèu me 'n guart.

CASSI. A més; sabéu que 'ls agressos de vint cuarteras de blat, dos barcellas, tres almuts...

JOFRE Si senyò, això com cad' any.
 CASSI. Y 'l porch de catorse arrobàs...
 JOFRE Ja, si senyòr.
 CASSI. Y 'ls traballs

de las terras... Com fins ara.

JOFRE Y 'ls abonos... Pòt pensar.

CASSI. No vull duplas.

JOFRE No senyòr.

CASSI. Pues, bueno; ostèu arreglats: teniu 'l recibo.

JOFRE Mani;

CASSI. Si, ja ho faig.

(*Jofre se 'n va pe'l fondo*)

ESCENA XVI.

CASSIMIRO, y *ariat* FRANCINAYNA.

CASSI. Avny tots los mèus ahorros m' hi vau, pro... (*veient sortir à la Francinayna y agafantla de la mà*) Veniu.

FRANCI. (*ab escríptul*) Bè està:

per parlar no es menester

que m' agali de las mans.

CASSI. Bleda! Re; aném al cas, vaja;

¿voléu, ó no voléu dá 'ls?

FRANCI. ¿Qui, jo? la sang douaria,

con més los diuers.

CASSI. (*parant la mà*) Donchs, áu!

FRANCI. No arribo á cinch cènts encara;

ab los que 'm varen tocar

de casa y tot.

CASSI. Ja 's fa 'l fét.

Y s' han d' 'amansá, estalviat.

Que no 'ls perderéu vull dir.

FRANCI. No, que no me 'ls torniu pas;

no 'm fa res; y mentras visca

jo estalviat; que pensar

que podrian venir pobres...

CASSI. Bè, pro...

FRANCI. (*inter. y ab interes creixent*) Per la mèva part,

no beuré vi, ni vull postres;

pe'ls dejunis reservats

menjaré l' ensiam sens oli,

las tomates sense sal;

no rentaré ab sabó sèmpre

la roba, ni pe'ls fornalls

tindrè carbó, sinó llenya;

filaré per ells tot l' any,

y no cobraré mesada,

y pastaré, y couré 'ls pans

jo matèixa, y 'ls diumenges,

en loch de...

CASSI. (*inter. ab enfada*) Calléu, si es pláu!

M' atabaléu.

FRANCI. Jo 'ls estimo.

CASSI. Jo també, y no xerro tant!

FRANCI. Quaranta anys que sò á la casa...

CASSI. (*inter.*) Torném 'hi! Vaja, veyám;

¿ahónt són?

FRANCI. (*trayentlos de la butraca embolicats ab un tros de*

drap y donántlos 'hi) Tinga. Per fè 'ls cinch

cènts, falta un duro y set rals.

CASSI. Si es sab grèu... (*fent de tornárlas 'hi*)

FRANCI. No teni 'n més

me sab grèu, per també dá 'ls.

CASSI. Véus 'aqui jo.

¿Vusté...?

CASSI. Tots

los que tinch.

FRANCI. (*arranch*) Vull abrasá 'l.

CASSI. Vaja! (*apartantse*) Tan escrupulossa,

y ara... (*se 'n va al seu cuarto*)

FRANCI. (*desconcertada*) Es cert.

ESCENA XVII.

FRANCINAYNA y GARANGER.

GARAN. Madona.

FRANCI. Ay, ay!

¿ara veniu, justamènt?

GARAN. Justamènt ara.

FRANCI. D. Joan,

ja os ho he dit, está...!

GARAN. Oh... 'l sèu gènit.

FRANCI. Que... ni escoltáos.

GARAN. Prou, més tart.

FRANCI. Hasta 'l senyòr Cassimiro

está enfadat.

GARAN. Fa mólt mal.

FRANCI. ¿La senyoreta hi es?

Si;

GARAN. Diguéuli, si os pláu,

que sò aquí, y que ab ella 'l solas

desitjo parlá un instant.

FRANCI. Oh, aixó ray... ¿pro y si 'l Senyòr...?

GARAN. Anéu, qu' espero. (*sentantse*)

FRANCI. (*ap.*) Es un cas. (*entra al cuarto*)

ESCENA XVIII.

GARANGER, y *ariat* D. FELIP, pe' l fondo.

GARAN. Ella es digna d' ell, y ell d' ella...

(*sentint venir algú*)

Garanger... calma... y avant.

FELIP. (*content*) Ara ho tinch bé. (*luego reparant ab en*

Garanger y plantántseli de cara li diu)

Home!... vaya

una franquessa!

GARAN. (*ab sorpresa y pe' l silló que ocupa*) ¿Heu vist may...

que aixó no siga per séurer?

FELIP. Prou!

GARAN. Donchs, per xo m' hi he sentat.

FELIP. Si 's tò permis...

GARAN. Sol m' estaba;

no l' he hagut de demanar.

FELIP. Qué imprudent!

GARAN. (*alsantse y ab calma*) Dins d' una casa,

com al carrer, sè 'l que faig;

y tant m' es trepitjà... alfombras,

com las terrassas del camp;

que agricultors que vos poden

ensenyá á dú 'l quant, encor

vos no 'ls coneixéu, que heu vist

sols lo mon per un forat. (*torna sentarse*)

FELIP. ¿Qué li faréu!

ESCENA XIX.

GARANGER, FELIP y FRANCINAYNA.

FRANCI. Vaya, l' Amo...

FELIP. Veniu bé. ¿Hi es ella?

FRANCI. (*ab respecte*) Es clar.

(*á Garanger*) Diu que ja podéu entrar 'hi,

que os espera.

GARAN. Pues, hi vaja. (*trayentse 'l sombrero*)

FELIP. Qué! ¿al seu cuarto?

GARAN. (*dirigint's hi*) Si.
 FELIP (*anant à impedirli 'l pas*) Aixó!...
 GARAN. (*retassantlo ab dignitat*) Alló!
 Tinch permís, y só educat. (*entra al cuarto*)
 FELIP Vaya!
 FRANCI. Perdoni. (*volent anarse'n*)
 FELIP Es que jo
 vinch per parlar ab ella; ay, ay!
 FRANCI. Bè, veurá... pro jo... Perdoni;
 no 'm puch está aquí.
 (*se 'n va tambe al cuarto d' Elvira, deixantlo com
 no sabent que li passa*)

ESCENA XX.

FELIP, aviat JOAN, del seu cuarto.

FELIP Es qu' es grant!...
 Tan depréssa qu' he vingut,
 y ara... espèra t'!... La vritat,
 pèrdre temps... per ells ho sento,
 tant que ho desitjan!... Ah! en Joan.
 JOAN ¿Tu, Felip?..
 FELIP (*ab alegria creixent*) Home... suposo
 qu' estàs ja enterat de tot;
 de consegüent, re, ab un mot
 triure 't de pena 'm proposo.
 M' ha dat ja 'l si, sens reparo,
 la mamá; 'l mèu cor suspira,
 y... vaja; 'm caso ab 'l Elvira;
 ja está dit.
 JOAN (*sorprés*) Vaya un disparo.
 Sinó que no estich per bromas,
 m' haurias fet riurer.
 FELIP Cóm!...
 jo tampoch de bròma sòm.
 Vét' aquí 'l que son los homes.
 No ha contestat ella aixís.
 JOAN Pro bè, ¿qué t' has proposat?
 FELIP Casar-me; sé 'l teu cunyat.
 JOAN ¿Qu' ets loco?..
 FELIP No; sòm felis.
 ¿Qu' estranyas ara? Ella sab...
 y tu també, 'l mèu intent;
 y contenta, y jo content;
 que obgecció no n' ha fet cap.
 JOAN Veurás; parlem clars; ¿dus tu
 que l' estimas, y ella 't vol?
 FELIP Tu per dupat 't pintas sol.
 JOAN No ho dupto, que ho sé segú.
 FELIP ¿Ho véus, donchs?
 JOAN No; lo que veig
 que 'l tèn desitj os en va.
 FELIP ¿Pe'l foraster?
 JOAN Si ho sabs...
 FELIP Cal...
 per mi, l' ha enviat á passeig.
 JOAN ¿Y ara!
 FELIP Y si l' has despedit
 tu matèix, ¿á qué véus ara
 á dissimular 'ho, encara?
 Res, cònta ab mi, ja está dit.
 Ah, escolta: si falta 't fan
 diners, per traurè 't d' apuros,
 á casa hi ha alguns mils duros.
 JOAN (*ap.*) Si de mi s' está burlant!...
 FELIP ¿Qué pensas ara?
 JOAN (*formalisantse*) ¿T' ha dit
 algú que jo déch?
 FELIP Vaja, home...
 JOAN Felip!... aixó ja...
 FELIP (*inter.*) No es bròma.

¿Cuánt vols? hi ho tèn's tot seguit.
 (*reprimintse*) Gracias!... t' ho estimo!...
 FELIP Veurás:
 m' ho ha dit l' Atministradó;
 pro, ey!... y l' home t'è rabò,
 queixantse de lo que fas.
 ¿Qui 't fa atmetllevar diners
 á qui t'è de respectarte?
 JOAN Es dir...
 FELIP (*inter.*) Que aixó es rebaixarte,
 y no 't farán cas després.
 JOAN Tèns rabò.
 FELIP En fi, ja ho sabs, mira,
 disposa. Ah!... ab lo casament
 no hi tèn's pas inconvenient...
 ja sé que tu per l' Elvira
 no tèn's un no; sent així...
 JOAN Pro... ¿ella está en aixó?
 FELIP Es clá;
 y 'l sí tinch de la mamá,
 vaya! Bè, ¿tu...?
 JOAN ¿Jo?... Per mi...
 FELIP si aixó es cert...
 JOAN (*alegre*) Contént també, ¿eh?
 JOAN Sòm amichs... nos coneixém
 de sempre, y... Ho resoldrém
 tota junts.
 FELIP Sí. Ara no pót sé:
 t'è una visita ¿entíns? no
 m' agrada may destorbá.
 JOAN Pót ser, la téva mamá...
 FELIP Cal... un... de tota educació. (*ab ironia*)
 JOAN ¿L' Eussebio!... (*anant á entrar hi*)
 FELIP (*delenitlo*) No: 'l de sòn Ríixa.
 JOAN (*ap.*) Oh! sempre aquest home!...
 FELIP Res;
 vaig á fer traurè 'ls papers,
 mentras tant. (*sent que se 'n va*)
 JOAN (*delenitlo*) Pro, Felip!..
 FELIP (*inter. y ràpid*) Déixa
 que aprofiti 'l temps; en fi,
 per res t' has d' apurar; jo,
 d' un salt, sòm á ca' l Rectó,
 y d' un altre salt, aquí.
 Tu ab ella esperant'm estàs,
 tòrno, parlem, triém lo dia,
 y 'ns casém ab alegria.
 Re, hasta luego. (*ap.*) He dat ja 'l pas.
 (*se 'n va content y depréssa pe'l fondo*)

ESCENA XXI.

JOAN, aviat GARANGER.

JOAN Don'ume calma, Déu mèu!
 perquè 'l cervell se 'm debana! (*va á entrar al
 cuarto d' Elvira y 's dete veyent surtir á Garan-
 ger*) Ell!...
 GARAN. (*sorprés y ap.*) Ell!...
 JOAN (*ab imperi*) L' Amo!
 GARAN. (*veebrent de moment la calma*) Ja ho veuéu...
 JOAN ¿Del cuarto de ma germana!...
 GARAN. No hi he entrat... sens òrdre seu.
 JOAN Res li heu de dir reservat,
 que no ho puga saber jo!
 GARAN. Ab vossa-mercé he tractat,
 y no ab ella, si han estat
 assumtos d' Amo á Senyó:
 pro sent cosa que interéssa,
 fonsa més que al Senyó, á n' ella,
 qui per ella vé depréssa
 y ab reserva se li expressa,

- com la prudència aconsella...
no es l' Amo, es en Garangèl
y he entrat jo á casa D. Joan,
no á casa vossa-mercé.
- JOAN ¿Vól di aixó qu' estém parlán...
d' igual á igual!...
- GARAN. Pót bèn sé.
- JOAN (dantli una mirada de despreci)
¿Que no endevino heu eregut
tot lo que os heu proposat?...
L' engany sabiau, hou callat,
y 'l desengany hem rebut,
cuau més be os ha á vos semblat!
- GARAN. D. Joan... (procurant no pérder la calma)
- JOAN Vareu pensar vos;
no diènt res fins aquest dia,
será 'l compromís més gros...
y 's casarán. Ni que 'ls dos
fóssen ja al altá, 's faria!
- GARAN. ¿Qué os he de dir?...
- JOAN Aixó! Y veýent
que os ha surtit malament,
insistiu ab ella encara
per efectua 'l casament!...
l' intènt se os véu á la cara!
- GARAN. Teniu un pensar... fatal!
Y sabent lo que vaig di
á la Parroquia jo ahí,
sòu vos, no jo, qui ha obrat mal!
- JOAN Cóm s' entèn!...
- GARAN. S' entèn així!
Qu' estéu cògo heu de pensar,
ó qu' en Garanger delira!
triéu, si sabéu triar!
- JOAN Lo que més de vos m' atmira,
es qu' encar goséu parlar!
- GARAN. Y lo que á mi m' atmira ara
es véureos tan téréh, també!
- JOAN L' home de conciencia clara...!
- GARAN. (inter.) No tira á un altre á la cara
la culpa que sols ell té!
- JOAN ¿Voléu reprimi 'l llenguatge,
tractantme com correspond!
- GARAN. No créch fèrvos cap ultratge,
si, á impuls del vostre coratge,
dich las cosas tais com són!
- JOAN La cuestió es resolta ja!
- GARAN. Per l' Eussebio y D.ª Elvira
si, y ab la rahó á la ma;
pro per lo que á D. Joan mira...
encar hi ha molt que parli!
- JOAN Res os importa aixó á vos,
ni á l' Eussebio res l' importa,
des que ha passat ja la porta!
- GARAN. Res, si en son lloch l' honra fós;
pro vos li heu deixada morta!
Y aquesta fonda ferida
que li heu obert, sens rahó,
s' ha de tancar de seguida,
per torná á l' honra la vida...
ó per vos ho faré jo!
Y entenguéu d' una vegada...
pues l' error en vos s' aferra,
que la lluyta es declarada
y ab l' amor pur va abassada
l' honra que heu tirat per terra!
- JOAN Garanger!...
- GARAN. Féu 'l favor,
pues m' heu volgut fèr parlar,
d' escoltarm'!
- JOAN ¿Teniu valor
encar...!
- GARAN. (inter.) Per dirvos bèn clar
qu' es lo d' ell lo mèu honor!
- JOAN Ah!... aquí os volia! Insistiu
en que vaig errat encara...
¿Qui es l' Eussebio!... ¿Cóm se diu!...
¿No es... en Garangé 'l seu pare!
Neguého, si os atrevia!
- GARAN. ¿Y que vos, pót ser, creyéu
que sent Garangé 'l nom seu
no 'l pót dú altiu y sens taca!...
digne y pur se li destaca
com lo nom que vos portéu!
Fill de matrimoni honrat,
rich y noble es, com ser puga
dins Mallorca un potentat!
Cuan D. Joan la ma al cor duga,
per escoltarm' sossogat,
y á la rahó vulga atèndrer,
parlarém com es degut;
ara no; porque heu d' atèndrer
que os veig arrimat á ofèndrer,
y per sé ofés no he nascut!
Pro n' obstant y aixó, os déch di,
desd' ara per endevant,
qu' en mi no hi ha intènt mesqui;
y si ab calma anéu pensant
com d' Amo he vingut jo aquí,
virtut, no egoisme hi veuréu:
y com per fi jutjaréu
á en Garanger millór que ara,
per fè 'l casament, encara
ab mi á empenyarvos vindréu!
Y vindréu, no ho dupto mica,
sols porque os convindrà així,
pro com la rahó tot s' ho explica,
y 'l génit no 's modifica,
llavors no 'm convindrà á mi;
que un cop jo en mon lloch posat,
y en lo vostre també vos,
ha de dar per resultat
que siguén, jo l' m' debéu vritat,
vos l' humil, jo l' orgullós! (fa que se 'n va)
- JOAN Garanger...
- GARAN. (desde la porta del fondo) Prou clá os he estat.
- JOAN No es aixó. 'L mati heu vingut
ab lo pagaré vençut:
avuy os será pagat.
- GARAN. Aixó no os dóna inquietut.
- JOAN L' Administradó órdre té
de donarvos ja 'l diuér.
Res més os tinch que anyadí.
- GARAN. Jo, sols que no 'm debéu re.
- JOAN ¿Cóm que no!
- GARAN. Desde 'l mati.
- JOAN ¿Que heu cobrat... y 'l mati, dihéu?
- GARAN. Del mati en piús, si senyó.
- JOAN ¿Pues, com l' Administradó
m' ha dit qu' encara se os déu?
- GARAN. Pót dirho; pro ell sab que no.
- JOAN ¿Es cert lo qu' estéu diènt?
- GARAN. He dit—en piús—y es així.
Veyéu que més m' heu de di.
Esperéus'.
- JOAN (sent que 's dirigitz al cuarto de Cassimiro)
- GARAN. Tinguéu present
que jo no 'm sè contradí.
No vulguéu véurer, donchs, ara
confós l' Administradó
á devant d' un Amo encara;
que, si es descuyt, no es mascara
per darli una humiliació.
- JOAN La vritat vull jo sabé.

GARAN. La sabéu per mí.
 JOAN Sols sè
 qu' ell m'ènt, ó que ment'íus vos!
 GARAN. Si jo á casa mèva fós
 sabria tractáos mès bés!
 JOAN No es aqueixa la cuestió.
 (*criđando*) Cassimiro...
 CASSI. (*desde dins*) Senyor...
 JOAN (*ab la satisfacció de sortir del dupte*) Hi es!...
 Ojalá la quantitat
 tinga á paut.

ESCENA XXII.

D. JOAN, GARANGER y CASSIMIRO.

CASSI. (*surfint*) ¿Cridaba?... (*reparant ab en Garanger y tot satisfet*) Ah!... Enténch.
 Ja 'ls tenui contats; veniu.
 GARAN. Regalos... gracias; no 'n préneh.
 CASSI. ¿Qué!... (*atmirat y no comprendentho*)
 GARAN. Senyó... Administrador,
 si desmemoriat estóu
 no es culpa mèva. En los comptes
 no hi pót constá 'l deute aquet,
 si l' heu borrat... canu debiau.
 CASSI. Ah!... (*recordant lo passat ab ell y l' Eusebio*)
 Bè, si; pro...
 GABAN. (*á Joan*) En pús estém.
 CASSI. (*ap.*) Mira... millòr.
 GARAN. No só avaro
 ni orgullós; ja m' enténch.
 D. Joan... ja heu resolt lo dupte;
 pro encara no sabéu res. (*se 'n va*)

ESCENA XXIII.

D. JOAN y CASSIMIRO.

CASSI. No li fassi cas.
 JOAN ¿Es dir
 que qui m' enganya es vusté!
 CASSI. Cóm!...
 JOAN Ara veig perque atrasso
 y 'l déficit perque creix!
 CASSI. ¿Qué vól dir!...
 JOAN Que pe 'ls sens fins,
 astut, va escampant que déch
 y en secret me descredita,
 per obrar mès á cubert!...
 Fassi 'l favor de callar!
 y tinga dess' ara entós
 que vull qui per mi administri,
 no qui administri per ell;
 que no vull mantení... un tano!
 en caja d' home de bè!
 CASSI. D. Joan!...
 JOAN Fassi 'n prompte entrega!

ESCENA XXIV.

D. JOAN, CASSIMIRO, D.ª ELVIRA y FRANCINAYNA.

ELVIRA No, Joan.
 JOAN Tu!...
 ELVIRA (*á Cassimiro*) Esperí. (*á Joan*) Un moment.
 FRANCI. ¿Que hi vaig?...
 ELVIRA De seguit, Madona.
 JOAN Cóm!... (*veient que se 'n va de pressa pe 'l fondo*)
 ELVIRA Del pagare ni ell (*senyalant á Cassimiro*)
 ha entregat la quantitat,

ni déus res á en Garanger.

JOAN ¿Qui l' ha pagat!...
 ELVIRA Tu! L' antiga
 costum de casa rompent.
 JOAN Quél...
 ELVIRA Veiyent que tinch las joyas
 compradas pe 'l men promés,
 y avuy, com va susuhí un dia,
 desfet quèda 'l casament,
 com la novia va tornarlas
 tinch de tornarlas també;
 y si al deber l' heréu falta,
 deikant reproduhi aquell fet...
 jo com déch óbro; 'ls haguésses
 compradas ab diners téus!
 JOAN ¿Es dir que vós de 'ls passats
 tirar l' ira sobre mèu,
 y la lley que 'm deshereti!...
 ELVIRA Faig com tu, no he mirat res!
 JOAN No susuhiré, jo 't'ho juro!...
 A l' Eusebio, á en Garanger,
 á qui las tinga 'ls hi arranco,
 fentli accepta aquets diners!
 Cassimiro, olvidho tot,
 pórti 'ls y vinga corrents!

ESCENA XXV.

DITS y EUSEBIO y FRANCINAYNA, aciat GARANGER.

EUSSE. No es preués.
 ELVIRA Ah!
 JOAN Oh!...
 EUSSE. Un regalo
 no 's torna atmétrer, ni 's vènt.
 De 'ls tres mil y dos cents duros
 era en va aquet pagare: (*contregantli*)
 Las joyas van ser compradas,
 contregants del casament;
 ja que s' ha fet impossible,
 pe 'l mal giro que aixó ha prés,
 las dú á la Verge de Lluch,
 com has volgut tu, un esprés.
 ELVIRA Gracias!... (*baix á Joan*) Aprén d' un cor noble!
 JOAN Solapat com ell mateix! (*baix á n' ella*)
 EUSSE. D. Joan...
 JOAN (*mostrant lo pagare*) ¿Creú que aixó jo accepto?...
 La ma 'm crima aquet paper!...
 per pagá 'l, més tart l' espero...
 no aquí!... á son Rèixa!... Res més.
 GARAN. Una paraula.
 JOAN ¿Altra volta!...
 GABAN. Un desuyt havia fet.
 M' havia olvidat de dirvos,
 aquet cas ja preveyent,
 que á son Rèixa en va es anar'hi...
 l' Amo ha tancat!
 JOAN Viva Dèu!...
 Vos obriréu...
 GARAN. No es pas fácil...
 si á cas serén vos mateix!
 D' ells dos féu rómpre 'l contracte,
 puch rómpre ab vos també 'l mèu!
 Créch qué cinch anys á l' avansa
 tinch pagats: ¿no es aixó?
 CASSI. Es cert.
 GABAN. Son quatre mil vuyt cents duros;
 si ara tornarne 'ls us vè
 malament, no 'n tinch pas pressa:
 (*triantli sobre la taula*)
 aquí hi ha la clau; me 'ls debéu!
 JOAN (*ap.*) M' humilla!...

ELVIRA Eussebio...! Impossible!...
 EUSSE. Impossibile!...
 ELVIRA Ja ho sè!...
 EUSSE. A Dèu!... (se 'n va)
 ELVIRA (ap.) No 'l veurò més!
 Garanger...!
 GARAN. (batze) No siga nena.
 (ab energia) D. Joan... l' honor... no t'è preu!
 (se 'n va)

ESCENA XXVI.

D. JOAN, D.ª ELVIRA, CASSIMIRO y FRANCINAYNA.

JOAN (à Cassimiro) Végui, empenyi... lo que vulga!...
 CASSI. Pro... (mitj atontat encara)
 JOAN Res, no hi pensi; diners!
 CASSI. (ap.) Aquesta sí... (anantse 'n pe'l fondo)
 ELVIRA Joan...
 JOAN No, Elvira!
 FRANC. (à Cassimiro y seguintlo y anantse 'n tambe pe'l fondo ab ell) Ja sab que no 'n tinch cap més.

ESCENA XXVII.

D. JOAN, D.ª ELVIRA y aciat D. FELIP.

JOAN Dèixa'm en pau! (fent que se 'n va)
 ELVIRA Tèrch, com stmpre!
 FELIP (que ve depressa) Gracias à Dèu!... Segons veig,
 ja m' esperabau. Demà
 quedaràn trets los papers.
 JOAN Èts... un ximple! (se 'n va al quarto)
 FELIP Còm!... Elvira...
 ja sabs...
 ELVIRA Si, qu' èts un beneyt! (se 'n va)

ESCENA XXVIII.

D. FELIP y XIM, rient.

XIM Lo que jo dich.
 FELIP (ab enfado) ¿Qué dius tu?
 XIM Que 'l conspirar... vól talent. (Felip, enfadat, al-
 sa 'l bastó per pegarli y Xim fuig pe'l fondo)

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

La mateixa decoració de 'ls actes anteriors.

ESCENA I.

CASSIMIRO, JOFRE, ISIDRO, MAGÍ y aciat FRANCINAYNA.

CASSI. No pòt ser; no hi donguéu voltas;
 y ants de fò entraig al Senyòr,
 vull, per satisfacció vostra,
 mostrárosho arreglat tot.
 JOFRE Pro, ¿perqu' es aixís?
 ISIDRO Aixó es;
 no s' ho ha de pèndrer tan fort.
 MAGÍ Las cosas, bèn enrahonadas,
 s' adòban.

CASSI. No vull adòba!
 FRANC. (surtint del quarto d' Elvira)
 Aném, sant home...
 CASSI. (inter. ab enfado) ¿Qué!
 FRANC. ¿Está
 resolt?

CASSI. Madona, resolt!

FRANC. Sí D. Joan...

CASSI. (inter.) M' ha mal tractat!

y si bè que ha vist la rahó
 luego, y m' ha dit,—Cassimiro,
 olvidihó,—jo tinch honor!
 y l' honor y la conciencia
 no 's réntan com los llenols,
 ni sòn sabatas, que atúcten
 mitjas solas y tacòns!
 (à Jofre) Vinga 'l recibó! (Jofre li dina y pre-
 nentli, senyala sobre la taula)
 Aquí hi ha 'ls cuartos.
 Aquet es l' únich adòb!

FRANC. Pro bè...

CASSI. (inter.) Prenéu també 'ls vostres:
 sòn aquell altre pilot. (Jofre y Francinayna pren-
 nen de la taula 'l pilot de 'ls seus respectius di-
 ners, y mostra Cassimiro 'l llibre obert à Isidro
 y Magí, dient)
 ¿Veyéu?—Sòn Major.—Sòn Penya...
 Total... Recibi.—(à Jofre) Aquí, vos;
 (mostrantli 'l llibre)
 també.—Sòn Llach... Recibi.—
 (à tots tres Amos)
 Firmat... Dia vint y non
 Setembre.—El Apoderado
 Cassimiro Tapióch.—
 Ara entenéus ab D. Joan;
 no sòm ja Atministrador. (tanca 'l llibre, se 'l
 posa sota 'l bras y fa que se 'n va al seu quarto)

FRANC. ¿Vól escolta una paraula?

CASSI. (girantse ab enfado)

¿Qué, tantas tretzes! No, y no!

FRANC. És que jo aixó ho sento ab l' ànima!

CASSI. Donchs, si ho sentiu, féu 'l sòrt!...

Encara 'm faréu cremar!

JOFRE Bè, veurá, com que 'l trastòrn

de vusté á tots nos sab greu...

Perque l' apreciém.

ISIDRO MAGÍ

Oh, y molt.

CASSI. Bè, bè, sí!... gracias!... No vull

que m' estiméu molt ni poch,

ni 'm tornéu á replicar!

(à Francinayna)

Ja os ho he dit á vos, y á tots,

y lo mateix li diré

á D. Joan, y estiguéu hòns! (fa que se 'n va, quan

surt D. Joan y quedan tots sorpresos.)

ESCENA II.

DITS y D. JOAN.

JOAN (à Cassimiro) Sòm ab vusté de seguida.

(Cassimiro entra al quarto)

FRANC. (pe'ls diners) Me 'ls ha tornats.

Vostres sòn.

FRANC. Sí; pro jo més m' estimaba...

JOAN Conéch lo vostre hòn cor.

(à 'ls Amos) Re á vosaltres tinch que dirvos.

¿Estáu corrents?

ISIDRO y MAGÍ Sí senyor.

JOFRE Jo habia adelantat... (mostrant los diners)

JOAN Ja ho sè.

Cad' any los plassos son dos;

pagaréu l' arrendament,
vos y tota, com sèmpro, y prou.
JOFRE Mòlt bè diu.
ISIDRO Donchs, fús dissapte.
JOAN ¿Cóm?...
MAGÍ Pe'l casament... (á Isidro) ¿No?...
JOAN (buscant una resposta per *dárlashi*) Com...
 no còsta re enviá un recado,
 si á cas, ja 'l reberéu, donchs.
JOFRE Está mòlt bè. Dèu lo quart.
ISIDRO y MAGÍ Dèu lo quart.
JOAN Estigéu bòns.

ESCENA III.

D. JOAN y FRANCINAYNA.

JOAN (no reparant en Francinayna y fent que se 'n va al quarto de Cassimiro) Quin dia!...
FRANCI. (acòntantli ab respecte) Vossa-mercé...
JOAN ¿Qué hi ha?
FRANCI. Parlarli voldria;
 y... la vritat, sentiria
 que ho prengriés á mal.
JOAN (ab estranyesa) ¿Perqué?
 Esplíquens, si val la pena.
FRANCI. Jo... l' he vist néixe, y l' estimo:
 y D.ª Elvira un arrimo
 tè en mi, com cuan era nena:
 que á 'ls dos jo 'ls he fet de mare,
 y 'ls he rentats, y vestits,
 y passejats, y dormits...
JOAN (inter.) ¿Y á qué vè tot aixó ara?
 ¿No esteu contenta del tracte
 que rebéu d' ella y de mi?
FRANCI. No es aixó lo que vull di,
 ni pèno en tracte, ni pacte.
 Que D.ª Elvira suffrix,
 y patéix, y jo... estich loca
 de véurer que... tenint boca
 per dir tot lo que 's confix,
 no tróla en lo seu germá
 un apoyo, ants al contrari,
 y plora, sols de pensarli;
 y a mi aixó tan dol me fa,
 que, la vritat, li he de dir,
 D. Ensebio es guapo, y bo,
 y un jóve... que Dèu n' hi dò,
 y no casars' hi es morir.
 Y hasta he dit, perque no 's morí
 y perque 's cási, polbreta,
 un rosari á l' animeta
 més pobre del purgatori.
 Y si ara vossa-mercé
 no compliú á sa germana...
 ni la estina, com Dèu mana,
 ni jo li meréixo re! (plora)
JOAN Madona... no créya jo
 que 'm vingúessen á parli així.
FRANCI. Es que veig que hi haurá aquí...
JOAN (inter.) A vos re es importa aixó!
FRANCI. M' importa, perque...
JOAN (inter.) Per re!
FRANCI. No es qu' ella 'm fassi parlar.
JOAN Si s' hi empenya, 's pòt casar.
FRANCI. Renyint ab vossa-mercé:
 no ho farà, perqu' es mòlt bona;
 y ants que 's diga que han renyit
 los dos germans...
JOAN (inter.) Ja es ho he dit:
 hem acabat ja, Madona.
FRANCI. Es dir que...

JOAN (inter.) Que hem acabat,
 y á florir no 'm vingúeu més!
FRANCI. Corrent: pro ha de teni entés...
JOAN (inter.) Francinayna!
FRANCI. (ab respecte) Ja he callat. (com no podent
 conformars' hi) Pro... (loment tornar á ser re-
 presa) No, no, no tinga pò
 que 'm renyi més, ab molins. (ap. y anantse'n)
 Si 's senyors vèlls fossen vius!...

ESCENA IV.

D. JOAN, aviá CASSIMIRO.

JOAN Massa bòn germá he estat jo! (se dirigéix al cuar-
 to de Cassimiro al moment que aquel surt)
 Ara per vusté venia.
CASSI. D. Joan...
JOAN (sentantse y senyalantli un silló)
 Sinti 's un moment.
CASSI. Gracies; estich impacient,
 y estar sentat no podria.
JOAN ¿Tant l' he ofrés?
CASSI. Tant m' he afectat,
 que hi pèno sèmpro, 'm passejo,
 com un loco, y 'm marejo,
 més que si anés embarcat. (trayentse algunas
 claus de la butaca per *dárlashi*)
 Tingui: las claus del despaig.
 Aquesta es la del grané;
 aquesta... en fi, aquí las tè.
 (alsintse) Pro bè...
JOAN Ja ho sab; jo me 'n vaig.
JOAN ¿Vól darse per despedit?
 ¿No li he dat satisfacció?
CASSI. Satisfacció... Bè, si; pro
 lo que m' l'aditi... ja m' ho ha dit;
 y aixó no 's trúa fàcilment;
 y á més, no 'm vull esposá
 á un xasco pitjor demá,
 y á que 'm donga un accident!...
 y vingan fregas, y... arri!...
 y després que prou patéixi,
 l' accident me repetéixi
 y me 'n vagi al altre barrí!
 No senyòr, no: que aquí al camp,
 y á ciutat, y ahont vinga bè,
 tot mallorquí, y jo 'l primé,
 ants qu' estafá, 's moré de fam!
JOAN Si 'm creyés fèrli un favor,
 l' entregá li acceptaria;
 pro com despit se creuria
 de vusté, y no pondonor...
 perque la maledicencia,
 que per tot arrúu n' hi ha massa,
 diria que jo de casa
 l' he trèt, y hasta á l' evidéncia
 ho creuria aixis la gent,
 y may de vusté 's diria
 que ha renunciat, y seria,
 sent bè, tingut per dolent...
 de cap modo ho puch permétre.
 Si 's comptes no vól portar,
 per delicat, ni posar
 al libre una sola lletra,
 ni vól cuidars' de res, jo
 m' hi conformo; pro vusté
 no surt de casa per re,
 ni 's queixará més, ab rahó.
CASSI. ¿Es dir que jo així faria
 menjar, béure y passeja...
 y fè 'l gandul?... No, no, ca!

llavors pla de mi 's diria!
(*torna presentarli las claus*)
No senyor, no: estich resolt.
JOAN (*molt marcat*) ¿Y si jo li demanés...
per favor, que continués
atminstrant?
CASSI. (*queda sorprès y luego diu ap.*) Es qu' es molt!
JOAN ¿M' ho nega?
CASSI. (*com no gosant*) Jo li diré:
si se 'm demana un favor,
de seguit se 'm guanya 'l cor,
y desitjo podé 'l fe...
(*decidit*) Pro aquet, no. (*tornant da las claus*)
JOAN (*no volentus*) Guardí las claus;
y si hasta ara ha estat lo tot,
seguéixi s'ent'ho: no pót
rehusar tan honrosas paus.
CASSI. Es que...
JOAN (*inter.*) No 'n parlem més.
CASSI. Pro...
JOAN (*ab dignitat*) ¿No l' honra ja aquesta casa?
CASSI. Molt. (*descouertat*)
JOAN ¿Donchs?...
CASSI. (*com cedint per forza*)

Me quèdo. (*ap.*) Sò un asa,
que no se dir may que no!
Ah!... si D. Felip li vé
ab romansos, y li explica
d' ell, y d' ella, y m' hi embolica
á mi, no es cert, ni hi sé re.
JOAN Déixiho corre.
CASSI. Es que...
JOAN (*inter.*) Entre tant,
arribi á casa 'l Notari
y m' hi esperi, que he d' anarhi.
CASSI. (*ap.*) Un altre pagaré: avant. (*se 'n va*)

ESCENA V.

D. JOAN, aiat XIM, pe' l fondo.

JOAN (*pensatiu*) Cuestió de 'dret púden fèr'ho...
y li farán, segons crèch.
L' Eussebio encara es al poble,
y ella l' estima... y sufreix...
Pobre Elvira!... Pro impossible!...
si 's casa, per mi may més!
XIM (*ve corrent y 's deté de repent sorprès al véuer*
à D. Joan) Oh!...
JOAN ¿Qué hi ha?
XIM (*no sabent qué dir*) Res; no, re. Es dir...
Lo senyor Rectó... ell mateix...
vaja, si pót fè 'l favor
d' anar 'hi, l' espera.
JOAN (*ab natural estranyesa*) ¿A mi ell?
XIM Si ara se 'n va á casa seva:
no m' ha dit tampoch perque.
JOAN (*ap.*) Com no siga una bestiesa
d' en Felip... (*alt*) ¿Ho has comprés bè?
XIM Si senyor, ja li asseguro
que l' espera.
JOAN Ja ho veurém. (*se 'n va*)

ESCENA VI.

XIM, aiat FRANCINAYNA.

XIM Sòrt que s' ho ha cregut!... Encara
que, més ó menos, ja es cert.
(*dirigitse al cuarto d' Elvira*)
Ara no hauria de ser 'hi,
voto al món! (*mirant dins*) Si, ja la veig.

FRANCI. (*que surt de la porta segona de la esquerra*)
¿Ahònt vas?XIM (*girantse assusat*) Qué!
(*veuent qu' es ella*) Ah! sòu vos.

FRANCI. ¿Qué buscas?

XIM A D.ª Elvira. (*ab certa importancia*)FRANCI. (*ab estanyesa*) ¿Perqué?XIM Perque... Perque si l' He de darli
un recado... d' interès.

FRANCI. No vingas á dá embolics.

XIM Vos sòu la qu' emboliquéu,
y féu nosa!FRANCI. Com que tu
no miras res, y ets com èts...

XIM Jo... sòm lliure-pensador!

FRANCI. Desvergonyit!... ¿Lliure... qué?

XIM Que 'l pensá es lliure, y aixís,
vull pensarm' que li convé.FRANCI. Fug d' aquí! (*detenint d' anar al cuarto*)XIM (*no fentli cas*) Ca!... D.ª Elvira...FRANCI. (*adelantantse y també cridantla*) Senyoreta...

ESCENA VII.

FRANCINAYNA, XIM y D.ª ELVIRA.ELVIRA ¿Qué hi ha?
FRANCI. diu que li ha de da un recado;
jo no ho sé.ELVIRA ¿Tu?...
XIM (*ab gran interes*) Escòlti bè.

D. Eussebio s' enrahonaba
ab lo Rectó ara mateix,
aquí devant, y li ha dit,
encaixant tots dos contènts:
—ja qu' está eu deguda forma,
sens legal impediment,
y es sòls cuestió... d' ella, y méva,
hasta luego.—Y 'l deté
lo senyor Rectó, y li diu:
—douchs, vaig á casa, y com crèch
que això es lo millor per tots,
D. Joan vindrà y parlarém,
y si vól véuer la rahó,
que la veurá, es prompte lèst.
N' obstant, vusté parli ab ella,
per si ella está en lo mateix,
y ab en Garanger conformes,
se farà com s' ha de fèr.—
Y de seguit D. Eussebio
que al peu del rastillo 'm véu,
que m' hi he estat, fent com qui réga
las flors, per escoltá 'ls bè...
que jo, per fèr bè, faria
lo que no puch di y molt més,
se m' acosta, y d' alegria
casi plorant com un nen.
mo diu:—Xim, fème 'l favor
de dir, sens pérdrer moment,
á la senyoreta, á solas,
que no 's trastorni per res,
ni móga res, ni res fassi,
que á no tardar parlarém,
més que sigan duas paraulas
no més, y al jardí mateix.—
Y escapat com un caball,
se 'n va carré á vall de dret.
Ara ja ho sab. (*á Francinayna*) Y vos ara,
si convé ó no, ja ho veuréu.
ELVIRA (*á Francinayna*) ¿Sabéu D. Joan si es á casa,
ó si ha surtit?

FRANCI. Fa un ratet
que hi era.

XIM. Hi era; pro jo
l' he fèt surtir.

ELVIRA. ¿Cóm s' entèn?

XIM. Li he dit que 'l senyòr Roctor
l' esperaba: com ja es cert...
Y aixís si vè D. Èussebio...

ELVIRA. Ningu tant t' ha manat fèr.

FRANCI. ¿Ho véus?

XIM. (ap.) Per da 'l colp, no hi ha
com distràurer bè al govern!

FRANCI. No estiga trista; tot pòt
arreglar-se, valga 'm Dèu.

ELVIRA. Madona, del menjadòr
ó de la cunya, 'l veurèu,
si vè pe 'l carrer de baix...

FRANCI. Pròu.

ELVIRA. Y avisèume al moment.

FRANCI. No 'm mourè de la finestra:
si passa ray... (se 'n va, segona porta esquerra)

ELVIRA. Tu també,
si 'l véus venir pe 'l jardí...

XIM. Oh, tot seguit li farè...
(fent senyal ab la ma d' avisarla)

ELVIRA. (inter.) No res; qu' entri.

XIM. (fent que se 'n va) Si senyora.

ELVIRA. (ap.) Ho vól lo cor, y ho vól Dèu!

ESCENA VIII.

D.ª ELVIRA, XIM y D. FELIP.

FELIP. Gracias á Dèu que 't puch veurer
y parlarte.

XIM. (ap.) Llamp del cel!...
ara sí que l' hem fregida!

ELVIRA. Felip...

FELIP. Gracias. (veient que li diu per sentarse)

XIM. (ap. á Elvira per Felip) ¿Vól que...!

ELVIRA. (inter.) Vós.

XIM. (ap.) Jo ara 'l declararia...
de cop, fora de la lley! (se 'n va)

ESCENA IX.

D.ª ELVIRA y D. FELIP.

FELIP. ¿Puch parlarte... francament?

ELVIRA. Suposo que no has vingut
de visita purament;
qu' en tal cas... (senyalant sentarse)

FELIP. No; un pensament
mòlt distint aquí m' ha dut.

ELVIRA. ¿Y es?...?

FELIP. Oh, de nou no 't vindrà;
perque ja estàs enterada;
que jo t' ho he fèt dir ben clà
p' en Cassimiro; y cuan ja
tu has donat per acceptada
la mèva proposició,
y cuan ja, en vista d' aixó,
jo á la mamá he fèt dá 'l sí,
no comprèuch com tu ara aquí
me rebs ab tanta fredó. (veient que vól contestar-
li y no deixantla dir) Y no comprèuch, la vritat,
com cada volta que he entrat,
tot y ab mi volent casarte,
ni sols he pogut parlarte;
al contrari, m' has deixat...
(pujant de tò) fins tractantme de ximplet!
Y ha fèt lo mateix en Joan!

y tot, pe 'l forastò aquet!
(ab enfado) Aquestas cosas no 's fan!
Queixós véns.

ELVIRA. No, satisfèt
y rebentant d' alegría
vindrè, si 't sembla.

FELIP. Veurás:
¿jo de tu, sans qué faria?
que no t'inch rahò pensaria
per queixarm', ni per da un pas.

ELVIRA. ¿Y aixó?

FELIP. ¿Has vist may de ningu
que... si estima, ó bè, s' ho créu,
sens atèndre á res segú,
ja 'l sèu casament fèt véu,
y ho pregona? Així ho fas tu.
¿Y has sentit dir may encara
que ningu primè acudís,
sens mediar just compromís,
á fèr dá 'l sí á la seu mare,
tan en va? Tu ho fas aixís.

ELVIRA. ¿Y sabs d' algú, en lo tèu cas,
que, sens dir re á la qu' estima,
créu ja haber dat 'l últim pas,
y en tràure 'l papers s' arrima
per casars? Tu aixís ho fas.

FELIP. Y pues, com tu mateix dius,
no hem arribat ni á parlar,
¿de qué 't véns ara á queixar?
De queixa justos motius
sols jo podria aquí dar.

Y així, has de pensar y entendrer...
ja que franca m' ho fas dí,
que 'l tèu estrany procedí
no 't fa cap favor, y á ofèndrer
me vè moralment á mí.

FELIP. Aquesta encara es millò!
queixa't tu, aixó sols faltaba!

ELVIRA. (séria) Si es bròma... es mòlt de mal tò!...
(ab desdeny) si es formalitat... acaba
per inspirar... compassió! (fent que se 'n va)

FELIP. Be, ¿qué vòls dí ab aixó ara?
¿Donchs, perquè 'm fas dir que si
que 'm vòls?

ELVIRA. Tal no he dit!... (sorpresa y luego marcat)

FELIP. ¿Qué!... ¿Encara
ho nègas?...?

ELVIRA. Felip!...

FELIP. Repara...

ELVIRA. (inter.) Res!... (veient aparèixer á Cassimiro)

FELIP. Vè bè!... (amant cap á n' ell)

ESCENA X.

D.ª ELVIRA, D. FELIP y CASSIMIRO.

CASSI. (retzassantlo) Ah! bah!

FELIP. Vingui aquí.

CASSI. No estieh per vusté. (á n' ella) ¿D. Joan
no hi es?

ELVIRA. No.

CASSI. Es que á ca 'l Notari
no ha vingut: l' está esperán
D. Lluís, per fèr l' inventari
de sòn Rèixa, y...

FELIP. (inter. impacient) Ja 'l farán
si l' han de fè: escolti.

CASSI. (no fentli cas) Oh!...

FELIP. D' aclará aixó ho se 'n liura.

ELVIRA. Felip!...

FELIP. (inter.) Ca! (y anant á dirigir-se á Cassimiro)

CASSI. (no deixantlo dir) Vusté 'm fa riure!

FELIP Bè, ¿es cert que...? *(senyalant á n' ella)*
 CASSI. *(inter.)* No ho sò; jo sò

per fèr números y escriure;
 y no per dir relacions
 d' amor, y amar de brasset,
 y per ballá 'ls rigolons,
 ab figuras... Res, clá y net, *(á n' ella)*
 vól això, y no estich por rahòus;
(á n' ell) no 'm vingui ara á embolicá!

FELIP ¿Qué diu L...

ELVIRA *(inter.)* Permet. *(á Cassiniro)* No hi serà
 en Garangé á ca 'l Notari...

CASSI. No senyora; pro ha d' anar 'hi.

ELVIRA Cuan hi siga ell, si es que hi va,
 y D. Joan eucar no hi es,
 tòrni aquí, que ja' erché jo
 que haurá vingut.

CASSI. *(anantse 'n al seu quarto)* Mòlt bè.

FELIP *(detenintlo)* Oh, pues...

CASSI. *(girantse)* ¿Qué vól?

FELIP Vañ...

CASSI. *(inter.)* Vaig per papès!
(ap.) Surtiré pe 'l carreró. *(entra al seu quarto)*

ESCENA XI.

D.ª ELVIRA y D. FELIP.

FELIP *(enfadat)* ¿Es dir que ni puch siquera
 se atés, ni tenir rahò?...
 cuan fins l' Aministradó...

ELVIRA *(inter.)* ¿Es dir que no hi ha manera
 de fèr 'l entrá en reflexió!...

FELIP Pro...

ELVIRA *(inter.)* Acabón!

FELIP *(cambiant de tí)* Bè... si 't paréix

que 'l desitj m' ha preocupat,

y no he anat prou acertat,

ho esmenaré ara mateix,

com vulgas tu, y arreglat.

Per xò no hem pas de renyi:

es cuestió de forma: ¿vòls

que festegem primer? Si;

un mes, dos, tres; mira, aquí

pòts parlar clar, sòm tots sols.

(apareix la Francinayna á la porta segona esque-

rra y fa una senya á Elvira, desapareixent luego

sens que Felip ho haja vist)

ELVIRA Pues... per xò que no es prudent

estar sols mòlt temps, dispensa

si 'm retiro.

FELIP ¿Formalmènt?

ELVIRA ¿Donchs, com quel'm?

FELIP Felip... pènsa...

que no 't vull, rodonamènt.

FELIP Ah, ¿sí? bè, bè; 'l qu' es per mí,

mira, á Dèu; tan de favor, *(fa que se 'n va, cuan*

apareix Eusebio pe 'l fondo y 's queda sorprés al

mitj de la escena al vèure á Felip; aquest dona

una mirada á Elvira, que s' ha quedat detinguda

al peu de la segona porta esquerra, y luego un' al-

tra á Eusebio com estranyat de veure 'l aquí)

ESCENA XII.

D.ª ELVIRA, EUSEBIO y D. FELIP.

ELVIRA Felip... *(com demanantli que se 'n vaja)*

FELIP Just!... ca!... 't som cosí...

poch ó mòlt, si, y ara aquí

no 't dèixo ab aquest senyor.

Si ab mí no era prudent sola,

menos ho es ab ell.

EUSSE. Veurá...

ELVIRA *(inter.)* No, Eusebio. Xim. Madona.

ESCENA XIII.

DITS y XIM y FRANCINAYNA.

XIM *(pe 'l fondo y depressa)* Hola!...

FRANCI. ¿Cridaba? *(del seu quarto)*

ELVIRA *(frent que si y detenint ab l' ademán y luego*
dús á Felip ab dignitat y sens afectació)

Ja no sòm sola:

(ab irònica sorrisa)

gracias... cosí; 'm pòts deixá.

XIM Oh! y ja pòt anar corrent;

la sèva mamá, sartint

de ca 'n Trulla, háu un entrach,

y eáu tota com un sach!

Si la gent hi está acudint!

FELIP ¿Qué dius!...

XIM Corri!...

FRANCI. Sant Antoni!

FELIP Oh!... *(anantse 'n corrent)*

ELVIRA ¿Cóm!...

FRANCI. ¿Qu' es cert?

XIM ¿Qué ha de ser!

(ap. á Francinayna)

Pro que se 'n vaja al dinoni

á destorbá 'l matrimoni.

FRANCI. *(seguint y desapareixent pe 'l fondo ab ell)*

Dèu mèu, quins papers de fèr.

ESCENA XIV.

D.ª ELVIRA y EUSEBIO.

EUSSE. Diga 'm, Elvira; ¿has pensat,

pe 'l duple 'l cor combatut,

que, á no haberme conegut,

més dixosa haurias estat?

¿Que, á no haberme tu estimat,

ni jo á tu, ab igual ardor,

hauria estat lo teu amor

p' algó que més haura 't fès?

ELVIRA No, Eusebio; ni ho pensat més

qu' en dart 'l amor del mèu cor.

Que, digne y hourat, també

m' has dat tu 'l teu; en bon' hora.

EUSSE. ¿Y si no sòm Vila-Mora,

com fins ara he cregut sé!...

y 'l mèu nom es Garangé...

me voldrías?... *(Elvira baixa 'ls ulls, no atreint-*

se á contestar, y ell com obligant á fèrse càrrec

de la veridadera situació, y ab tota convicció)

Garangé sòm!...

ELVIRA Si!... ho sé! *(mirantlo ab ternura)*

EUSSE. *(ab alegre sorpresa)* Qué!... ¿Y sals que aquet mon

puch dá ab orgull?...

ELVIRA Tambè, si;

y sè que digne ets de mí,

devant de Dèu y tothom!

EUSSE. Oh!... ¿Ho creús aixís?

ELVIRA La vritat

lo bon home al fi m' ha dit,

cuán, per dar calma al mèu pit,

al mèu quarto l' he eridat.

EUSSE. ¿Y D. Joan n' está enterat

tambè?...

ELVIRA Que jo sàpia, no;

y lo que més sènto jo,

que, obrant á impuls del mèu bè,

més mal no 'm podia fé,
ni ab tu portarse pitjó!

EUSSÉ. Oh!... calma't; y si acabada
vóls, com jo, tanta inquietut,
diga 'm: ¿erós, ab certitut,
ser felis, ab mi casada?

ELVIRA Si, Eussebio!

EUSSÉ. ¿Vóls efectuada
nostra unió?...

ELVIRA Si; que ditxosa
de qui m' estima l' esposa,
y ditxós sent tu també,
Vila-Mora, ó Garangé,
éta tu; que 'l non re 'm suposa!

EUSSÉ. Oh!... Pro bé, ¿y si 'l teu germá
de cap modo transigís?...
Per ser méva, al teu país
per sempre has de renunciá!...

ELVIRA Allí ahont lo maris s' está,
allí té 'l sèn pais la esposa!

EUSSÉ. Pro... com que 't vull tan ditxós!...

ELVIRA Tot temor del cor allunya;
si sòm téva á Catalunya,
¿ Mallorca, al fi, qué 'm apposa?

ELVIRA Pues, bé; ja que la veritat
ha unit lo teu y 'l meu cor,
y sabs que no queb error
en l' honra y la dignitat,
que la materialitat
del nom solament vé á ser
lo que privaba de fé
la nostra unió... ah! en bon' hora
t' ha perdut en Vila-Mora,
si 't recobra en Garanger!
¿ Res més nos hem ja de dir?...
ELVIRA No, *(detenintlo)* Passa pe 'l carreró,
qu' está en Joan per vení, y... *(ella mateixa
s' interromp al aparèixer Garanger per la porta
del despaig, al mateix temps que anaba Eussebio
á passarla, aconsellat per Elvira)*

ESCENA XV.

D. E. ELVIRA, EUSSÉBIO y GARANGER.

GARAN. *(ab naturalitat)* No;
per hont s' entra 's déu surti.

ELVIRA Garanger...
EUSSÉ. ¿ Estaban aquí?

GARAN. Rato ha, ab l' Apoderat;
perque D. Joan m' ha enviat
recado de que tornés;
que... á no ser per xó... y molt més,
no hauria jo aquí tornat.

EUSSÉ. Result entre 'ls dos ja está
l' efectua 'l casament nostre.

GARAN. També ho crech. *(sonrient tristement)*

ELVIRA Cuan no s' antosta
cap compromís, ¿ quin mal hi ha?
Si es natural l' estimá,
es justa la nostra unió.

GARAN. Si; pro sí 's desprén d' aixó
d' un germá l' etern disgust,
ants que tot, esperá es just
que prevaléixi la rahó.

EUSSÉ. No sé cóm.

GARAN. Molt senzill es.
Jo no m' opeso al enllás,
ni puch, ni déch; pro es lo cas
que D. Joan se creu ofés.
Jo, pót ser, m' hi cregui més;
pro no es aixó lo que importa:

(senyalant la del despaig)
si ara tu per 'questa porta
surts, per no trolarte ab ell...
(á n' ella) ni es acertat lo consell,
(á n' ell) ni anarte 'n l' honra comporta.

EUSSÉ. Es dir...
GARAN. *(inter.)* Que l' has d' esperá,
per entrá en explicacions,
y végi que pe 'ls cors bons
sols hi ha un medi d' obrá:
la llealtat!

ELVIRA Tot será en va!...
GARAN. Si en va fós... en hora bona!
llavors la conciencia abona
lo noble desitj del cor!

ESCENA XVI.

DITX y FRANCINAYNA pe 'l fondo.

FRANCI. D. Joan.
EUSSÉ. *(á Garanger)* Es ja aquí!...
GARAN. *(ab resolució)* Millör!
ELVIRA Donchs... féu 'l favor, Madona. *(senyalantli
que s' retirá, y se 'n va per la segona porta es-
querra, aparèixent D. Joan y quedantse al mitj
de l' escena parat per un moment)*

ESCENA XVII.

D. E. ELVIRA, EUSSÉBIO, GARANGER y D. JOAN.

JOAN Reunits aquí 'ls tres...
EUSSÉ. D. Joan...
JOAN No desitjaba altra cosa.
ELVIRA Si m' ets germá...
JOAN Calma; Elvira.
La cuestió crech ja resolta.
*(dant una mirada á Garanger, qu' está ab los bra-
sos cruats y ab la impossibilitat del home qu' es-
tá tranquil y segur de lograr lo set objecte)*

GARAN. Vos dirén.
JOAN *(ap.)* Duplo, y desitjo!
(á Eussebio) Digni; ¿ es certa aquella historia
de la donzella de Biges
y 'l jóve de Barcelona,
que ha contat, ó no?

EUSSÉ. Per certa
l' hauria dada una y mil voltas;
que de nen jo aixis la creya,
com vustó la seva propia:
pro avuy... fort desengany!... tinch
de tot lo contrari probas.

JOAN ¿ Escactes?...
ELVIRA Si, Joan; y espero
que 't convénis també prompte
de la veritat, que 'l fa digne
de merèixe 'm per esposa.

JOAN Es dir...
ELVIRA *(á Eussebio)* Déixa, Garanger... *(perque parli)*

GARAN. Dispenzi. *(negante, deixantlos admirats)*

JOAN *(á Garanger)* De la Parroquia
vinch ara... més enterat.

GARAN. *(sonrient)* Ja.

JOAN Sè que 'l secret no es d' honra:
que ha estat mal entés carinyo
de D. Andrén Vila-Mora
per l' Eussebio... ó bé un egoisme
perdonable ha estat la forma;
pro aixó no 'm diu pro encara:
vos tenui las probas totas
y 'ls detalls sabéu: en non

de 'ls nostres passats y 'ls vostres,
os demano...no, os suplico
que parléu!

GARAN. (*ab farsada calma*) Que re os importa
ants m' heu dit: deixén que calli
lo que per vos es de sobras!

EUSSEB. y ELVIRA Cóm!...

JOAN. Es dir que...

GARAN. D. Joan, qui es

honrat, ho es á tota hora!
y qui rahóns no vól atèndrer...
no pót jutjar may conforme!
M' heu cridat per l' inventari,
aquí va. Lo que á n' ell consta
á sòn Ròixa es: si re hi manca,
ja ho diréu: si hi sobra... es vostra. (*donantli un
paper que Joan tira sobra la taula*)
No es aixó.

JOAN. Es aixó.

JOAN. Són ara
vos que os resistiu...

GARAN. Oh... 'm tóca

ara á mí: y si fós aixó
de naltres dos cuestió sola,
seria... més téréh que vos;
perque... més rabó m' abona.

JOAN. Garanger... no discutim...

ELVIRA. Calméu la seva sosobra.

JOAN. Si; que ja no sè á que atèndro'm.

GARAN. Al fi heu confessat. Llavoras...
desitjéu ja l' enllás...

JOAN. (*sorprés de la suposició*) Vos
matéix, sens que mélt os cèstia
posarvos luego en lloch méu,
per mí daréu la resposta.

GARAN. Si auts no la déu vos per tots,

calmada la ansietat vostra.
Escoltéu. En lo hermós plá
del Rosselló, á Ceret próxima,
sobre un turó plé d' alzinas
seculars y gegants rourés,
s' aixéca la payral casa

de 'ls Garangers, franca y noble:
n' era 'l mèu germá major
lo senyor, que heréu se nombra.

Soltèr, rich y enamorat
d' una honradíssima noya

del poble de Bígés, filla
del home més rich del poble,
casars 'l fou cosa senzilla,
y 's va fer la boda, ab pompa.

Al cap d' un any... sort terrible...
d' aquesta unió venturosa

naix un nen... tot alegria!...

luego... tot plors!... mór un home!...

mentra 'l fill vé á omplir 'l bressol,
son pare vé á omplir la tomba!

Passa 'l temps del dol: la viuda
á casa, trista, s' hi anyòra,
y á Perpinyá se 'n va á viurer,
confiantme l' hisenda tota.

D' ella allí á prendarse un dia
vé D. Andrèu Vila-Mora...

ella 'l correspon, se casan,
y se 'n van á Barcelona.

Lo nen, ab ell, no conéix,
per tractar de pare, altre home

que al marit de la seu' mare,
de pare 'l nom li dona.

Mór la mare al doná á llum
un nen que viu pocas horas:

D. Andrèu, desconolat,

que viuado y sens fills se tróba,
resólt ser tingut per pare
del fill de la seva dona...

y á la casa Garanger
que ha mort lo fill se suposa,

y que al nascut se li ha dat
lo nom del mort per memoria...

y 'l fill del Rosselló passa
per ser fill de Barcelona;

y es del nen ja conviéu
dirse... Eusebio Vila-Mora!

TOTS

GARAN.

Heréu de ca'n Garanger
quèdo jo, desde llavoras...

tenint, si volén, la culpa...
de no endevinar las cosas.

Més D. Andrèu no 's convéna
d' habé obrat bè: la véu sorda

de la conciencia l' acusa
d' una successió forósca:

y á sa única germana
D.ª Ignacia, viuda y sola,

confia 'l secret, donantli
á guardá una carta ciosa;

que l' óbri, si ell mór ants qu' ella,
esmenant lo qu' ell no gosa.

Mór ell 'l D.ª Ignacia hereva
de fét y de dret se tróba;

pro es rien y no 'ls bens desitja,
sols desfer l' error que consta:

y entre 'l recel y 'l desitj...
espera... y 'l nen se fa home.

Passa 'l temps així, y l' Eusebio
y l' Elvira s' enamoran;

vè á tractarse 'l casament:
D.ª Ignacia á Barcelona

me crida... y de tot m' entera!...

la cuestió... ja es espínosa!...

¿Qué fé?... Un masovèr de 'ls meus
á casa en lloch méu se pósa,

y fingintme arrendatari
vinch de masovè á Mallorca!

Vos y 'ls novios á Paris
anéu per trages y joyas;

tórno á Barcelona, 'm faig
ab la partida mortuoria

d' aquell fill de D. Andrèu
que va viurer pocas horas.

Vaig á Ceret y 'ls papers
faig tráure en deguda forma

del Eusebio Garanger
y ho dách aquí á la Parroquia,

diènt al Párroco,—aixó passa,
atúri l' enllás de prompte,

pe'l bè de tots: vist l' error...
que 's casin, ó ho deixin còrrer.

Si l' amor á 'ls cors obliga,
que quèdi en son puesto l' honra!—

Lo Párroco ha cumplert bè,
obrant sèmpre ab mí conforme:

ja sabéu tot lo demés;
aquesta es la pura historia.

(*trayéntla*) Aquí la carta teniu
de D. Andrèu Vila-Mora. (*li dona*)

Anyadint, que D.ª Ignacia
ha renunciat, generosa,

á favor ja de l' Eusebio
completa l' herencia tota.

Y jo, lluny sèmpre d' egoisme,
he complert ma missió honrosa,

declarantlo, com es just,
fét ja heréu d' en Vila-Mora,

heréu també y fill legítim
de 'ls Garangers sempre nobles!
Si l' Elvira es digne d' ell.
l' amor que li t'ò he demostret;
si l' Eusebio es digne d' ella...
digneu vos, no à mi 'm toca!
JOAN (*collargantli la mà*)
Oh!... Garanger... sois los sants
igualan la virtut vostra!...
(*id. à tots dos*) Eusebio!... Elvira!... Digneu;
per vosaltres puch respondrer?...
EUSSE. Oh!...
ELVIRA Si!...
JOAN Deixén, donchs, que jo
matèix lo que he fet esborria.
(*ceridantlos*) Madona!... Xim!... Cassimiro!...

ESCENA XVIII.

DITS y FRANCINAYNA, XIM y CASSIMIRO.

FRANCI. (*curtant senyantos y ab los rosaris indicant que resaba*) Anèn. Rosaba...
XIM (*ap.*) Un discorra...
CASSI. ¿L' inventari de sòn Rèixa?...
Tinga: l' Amo 'l sèu ja porta
tambè, y cotejat resulta...
JOAN (*senyalant à Garanger*)
Que 'l senyor, y ab ell jo acordes,
tè per conveniènt que viugan
los Amos y las Madonas,
de gala; que avisats quèdlin;
dissapte 'l matí es la boda.
CASSI. Còm...
ELVIRA y EUSSE. Oh!...
JOAN (*à n' ella*) Ditzès ab tu ell siga...
GARAN. (*à n' ell*) Y ella ab tu siga ditzosa.
FRANCI. Senyoreta!... (*plorant d' alegria*)
XIM (*ap.*) Espanya lliure!
FRANCI. ¿Vén? pregant per la més pobre
animeta, 's logra tot.
XIM (*baix à Francinayna*)
Conspirant fi es com se logra.
CASSI. (*à Garanger*) Es dir que vos... ay!... vustè...
GARAN. No es faltat, dir vos à un home.
si al matèix Deu diem de vos,
'lo vustè... es fill de la moda.
ELVIRA Pro, per si l' Apoderat
còm ha de tractarlo ignora...
l' humil Amo de sòn Rèixa
D. Pau de Garangè 's nòmbrà.
CASSI. (*confús*) Ah!...
XIM ¿Qui havia de pensar-ho?
CASSI. Perdoni... (*à Garanger descubrintse*)
GARAN. Posés la gorta;
que jo no m' he descubert.
sens ferho ants vos l' altra volta.
ELVIRA Sèmpro digne.
EUSSE. Sèmpro just.

ESCENA XIX.

DITS y FELIP, pe' l fondo.

FELIP Arribo á temps.
JOAN Còm!...
ELVIRA ¿Tu!...
FELIP (*à Joan*) Escòlta.
JOAN Fuig!... ja! ja!
FELIP (*à Elvira*) Escòlta.
ELVIRA Ja! ja!
TOTS Ja! ja!

FELIP (*desconcertat*) Aquesta si qu' es bona!...
¿De qué ribuen? (*mirant à l' un y à l' altre*)
GARAN. (*molt sério*) ¿Jo?...
FELIP Elh!
GARAN. (*ab naturalitat*) De vos.
JOAN Felip... dissapte es la boda.
FELIP Qué!... ¿Es cert? ¿Y ab lo senyò?...
ELVIRA Oh, si.
FELIP (*à Cassimiro*) Vustè tè la culpa tota!
CASSI. ¿Perquè no l' he festejada,
ni he fet brasset, ni... Ah! à la porra!
FELIP Ah!... tu!... ¿la mamà ha caygut?
¿y ell es comerciant de trónjas?
XIM Ah!... (*tots rihuen*)
FELIP (*à Joan*) En fi, mira... me 'n alegro,
si he de dir la vritat, home.
Som cosius y... un cosí més.
Que os siga l' enhorabona.
EUSSE. Gracias... (*sonrient*)
GARAN. (*à Joan per Felip*) Si qu' es tranquil.
JOAN Mòlt.
FELIP Calla: una pregunta solta.
(*à Garanger*) ¿ Vos sòu convidat?
GARAN. No: jo
convido... ja os tindré en compte;
qu' en tota boda ha d' haberli
qui donga peu per la bròma.
FELIP Ja!... Donchs, no contèu ab mi!
(*à 'ls narios*) Si cumpliu, com se suposa,
vindré à fórvos la visita
d' etiqueta, y no altre cosa.
De consegüent, ja ha sabèu.
(*à Cassimiro*) Me la pagarà! (*se 'n va*)
CASSI. (*ap.*) Si, acòsta 'l!

ESCENA ÚLTIMA.

DITS, menos D. FELIP.

JOAN Ara un favor os demano,
(*à Garanger y à 'ls narios*)
Aqui sòu à casa vostra.
Garanger... Eusebio... Elvira...
si os auanèu de Mallorca...
prometèume que à lo meus
torraréu alguna volta.
ELVIRA Oh! si!... (*abrazantlos*)
EUSSE. 'ls germans may s' olvidan!
GARAN. No; y sempre més per memoria
de tan felis resultat,
vull també un favor. Escòlta.
Sobre 'l portal de la casa
de 'ls Garangers hi ha una tòrra,
una espasa y una creu;
es l' escut de 'ls passats nostres.
Tu tu avny èts d' ella heréu...
y tu... permét 'ho, èts sa esposa...
pe' l vostre onclé que ha llaurat
de sòn Rèixa las terrossas,
sobre l' escut del portal
hi féu grabar, sens demora,
una rella y un 'aixada;
sobre la noblessa l' honra!
testimoni irrecusable
del error d' un Vila-Mora,
y emblema de dignitat
d' un Garanger, DINS MALLORCA.

FI DEL DRAMA.

POLÍTICA Y HONRA

TRAGI-COMEDIA EN TRES ACTES, ORIGINAL Y EN VERS;

estrenada ab gran èxit en lo Teatro Romea de Barcelona, en la nit del dia 6 de Mars del any 1883.

REPARTIMENT.

Personas.	Actors.	Personas.	Actors.
ADELA	D. ^a Concepciò Pallardò.	L' ALCALDE	D. Jaume Virgili.
CARLOTA	D. ^a Càrme Parrenyo.	FELIU	D. Emili Barò.
EDUARDO	D. Hermenegild Goula.	GRAU	D. Lluís Muns.
AGUSTÍ	D. Iscle Selser.	LO JUTJE MUNICIPAL	D. Joan Cufí.
LLORENS	D. Lleó Fontova.	L' AGUTZIL	D. Joseph Olona.

Regidors. Propietaris. Pretendents. Empleats. Electors. & c.

L' acció té lloch en un poble prop de Girona. Epoca actual.

ACTE PRIMER.

Un jardí: al tondo una paret baixa, interrompuda per un rastillo de ferro practicable que don' al carrer: à la dreta la casa, ab escala de mármo! y brana de balustres: à cada costat de la escala una porta que don' à las habitacions baixas de la casa: sobre cada una de ditas portas una finestra ab persianas verdas: y à la esquerra gerros de flors, arbres y un banch rústich.

ESCENA PRIMERA.

AGUSTÍ, sentat al banch y fumant mòlt satisfet: LLORENS, recolsat à la brana de la escala y mòlt de mal humor: y aviat FELIU pe' l fondo, ab una gran safata, ab un ramillet de crocàn y altres dolces.

AGUSTÍ No, no: per ser curt com es, es llèst, y fa un bon criat.
 LLOR. Que may respòn acertat.
 AGUSTÍ Ja ho d'ú: véyas com m' ha entés.
 FELIU Felu.
 FELIU Mòlt bè' está. (dirigitse à la casa)
 AGUSTÍ Felu.

FELIU Vuyt lliures. (presentant la safata)
 AGUSTÍ (mirant lo efecte que fa) Rich y elegant.
 FELIU Perdí cuidado.
 AGUSTÍ Crocàn...
 FELIU digne d' un rey. Mòlt bè diu.
 AGUSTÍ Fruytas y vins... per supuesto...
 FELIU Servidor.
 AGUSTÍ Bascuys, garnatge, llangonissas y formatge...
 FELIU No 's cansi.
 AGUSTÍ ¿Es tot al seu pueste?
 FELIU Ab mòlt gust. Pòrta això à dal,
 y ja 't dirà la Senyora...
 FELIU No hi ha de qué.
 AGUSTÍ Tot à l' hora.
 FELIU Per mòlts anys. (entra à la casa)

ESCENA II.

AGUSTÍ y LLORENS.

AGUSTÍ (rient de satisfacció) Mòlt bè!
 LLOR. (sech y sens cambiar de posició) Mòlt mal!
 AGUSTÍ Vaya, estás mòlt reganyós.
 LLOR. Ditxòs tu qu' estás alegre!

AGUSTÍ Tu, tot lo blanch, ho véus negre.
 LLOR. Y tu tot lo lleig, herinós!
 AGUSTÍ ¿Perqué ho dius? (*formalisantse*)
 LLOR. (*es actitud de disculpar*) Tu, perqué ho dius!
 AGUSTÍ Jo sèmpre tiraré avant
 los mèus compromisos, tant
 si renègas, com si rius!
 Ja ho sabs, Llorens!
 LLOR. (*cap á s' ell, per ferlo parlar*) Si!... ja ho sabs!...
 ¿Qué sè jo?... si no dius més,
 t' he de dir... que no sè res.
 AGUSTÍ (*alsantse*) Vaja; escolta, y figuém caps.
 LLOR. Parla; que no podràs di
 que 'l tèu bòn germà Llorens...
 AGUSTÍ (*inter.*) Si enrahònas tu...
 LLOR. (*id.*) Ja comprèns...
 AGUSTÍ Seguèix, (*desistint de dir lo que volia*)
 LLOR. (*reprimintse*) Digas, Agustí.
 AGUSTÍ Mira: de segur vindrà
 molta gent avuy á véure
 al Diputat.
 LLOR. Es de créure.
 AGUSTÍ Per lo tant, s' omplenarà
 la sala, 'l recibidó,
 y 'l jardí... y tota la casa.
 LLOR. És dir...
 AGUSTÍ (*inter.*) Que no 'm fásiss l' ase:
 porta oberta á tothom.
 LLOR. (*ab marcat disgust*) Bò!
 AGUSTÍ Y que no dóngas cap òrdre
 contra las que jo tinch dadas.
 LLOR. Es que...
 AGUSTÍ (*inter.*) No res. De vegadas
 un bòn desitj dú 'l desòrdre.
 Si 'l servey... perqu' es atènt,
 t' obelèix... y no m' hi oposo,
 avuy... qu' en sé esplèndit goso,
 no vull quedar malament.
 LLOR. Lo que vols...
 AGUSTÍ (*inter, ab orgull*) Que pugan dir
 lo Diputat y sa esposa
 que aquí qui es amo disposa!...
 y que sè obsequiá y enmplir!
 LLOR. ¿Qué més?
 AGUSTÍ Res més. No créch pas
 que fásiss cap grosseria
 ab ell, ni ab l' Adela.
 LLOR. Cría
 corbs, Agustí; ja ho veuràs.
 AGUSTÍ ¿Qué vols dir?
 LLOR. Si no m' entèns,
 no es culpa mèva: ab aixó...
 AGUSTÍ Ja veig ahont vas.
 LLOR. Pòt ser no.
 AGUSTÍ Pòt ser sí!
 LLOR. Agustí...
 AGUSTÍ (*inter.*) Llorens!
 LLOR. (*enfadat*) Res!...
 AGUSTÍ (*per convèncerlo*) L' Eduardo es Diputat,
 degut á la mèva influència
 en lo país, y en consciència
 ell ab mí no pòt sé ingrat.
 Si li demano un favor,
 interessantme p' algú,
 me 'l farà, ó bè per ningú
 pòt sentí afecte 'l sèu cor.
 Amichs de tota la vida
 com sòm, y sèmpre ho serém,
 figura't ¿qué no farém
 l' un per l' altre de seguida?
 Tot. Y aixó ho aquí 's concreta;
 qu' es natural, si bè 's nóta,

que l' Adela y la Carlota
 tinguin amistat completa:
 que maris com ell y jo
 volém que uostras esposas
 també 's vulgan carinyosas.
 En fi, res; deixém aixó.
 Quedém en qu' està hospedat
 l' Eduardo á casa mèva
 y al igual que á casa sèva
 pòt obrar.

LLOR. ¿Qué 'n vas d' errat!
 AGUSTÍ ¿Perqué?
 LLOR. No, no; ho vols tu així...
 AGUSTÍ Pro ¿qué tèm? ¿qué t' imaginas?
 LLOR. Tu èts l' amo...
 AGUSTÍ Ja m' amohinas!
 LLOR. Semblém nous!
 LLOR. Jo no, tu sí.
 AGUSTÍ Tu; que parlas sense solta.
 LLOR. Si encara no t' he dit re.
 AGUSTÍ Pro sembla...
 LLOR. Vull lo tèu bè.
 AGUSTÍ Donchs, parla clar.
 LLOR. Donchs, escolta.
 Jo no tinch pas experiència
 política, com tins tu;
 pro sè incredul... com ningú.
 ¿Péusas tu que la consciència
 es una veu que la sènt
 lo cor del home polítich?
 Tot polítich es raquitich
 (*del cor*) d' aquí; (*del cap*) d' aquí, es diferènt:
 que á mesura que la intriga
 y l' astúcia li obran pas,
 posa un cap... com un cabús;
 pro un cor... com un ull d' ortiga.
 Y 's comprén que sigui aixis
 tot qui vulga fer carrera,
 que aquesta es la gran manera
 de gobernar bè 'l país.
 Y 'l país... sèmpre ignocènt,
 tan content, enganyá 's dèixa:
 paga... no cobra... y sí 's quèixa,
 sèmpre tart y malament.
 Y si se li don rahó,
 no per xó 'n trau gran profit:
 La bona fé... si ha existit,
 era en temps de la picó.
 No còntis ab l' amistat,
 ni ab gratitud, ni ab promeças;
 que tot aixó son ximplèssas
 que á Madrid may hi han entrat:
 perque s' acut al més lèrdo
 alló de— Amich mèu!... Disposat!...
 Sò elegit; ja es altra cosa;
 si te he vist no me acuerdo.—
 Y si se 'n vè á recordá
 no es per ferte cap favor:
 com ara; que, pe 'l calor,
 tothom de Madrid se 'n va,
 ell vè aquí á passar l' estiu,
 duènt sa dona, com es just,
 y explotante, qu' es gust:
 vè't aquí tot lo motiu.
 Y ab cumpliments, ab ecècs,
 y elògis de tu, y rondallas,
 te farà fer mèltas riallas,
 que serán penas després.
 Y aixó 'l passarà, Agustí;
 perque 'l mon aixis ho dóna.
 La política... es mèlt bona;
 pro no per tu, ni per mi.

- Ara 'l que vulgar faràs;
jo d' això las mans me 'n rénto:
t' he dit, com qui explica un cuento,
lo que sè, y lo que fa al cas.
Si no vas, donchs, previngut
y 'l bou cor no reprimeixas,
diré, euan sènti que 't quèixas,
—qui jamega ja ha rebut.—
- AGUSTÍ Bè; ¿qué has dit, al cap y al fi?
vulgaritats: ni siquiera
res concret.
- L.LOR. No hi ha manera...
- AGUSTÍ Vaja, parlas... perquè sí.
Y ja qu' ets tan desconfiat,
no 'n fàssis alguna encara;
que tu, en posant mala cara,
compromets al més pintat.
- L.LOR. No, no; mira, tu així ho vols...
- AGUSTÍ Vull que, devant de la gènt,
sigas amable y atènt;
no reganyés, com te sols.
- L.LOR. Bò!...
- AGUSTÍ Y vull qu' entèngas que jo
no vull pòrdre la influencia,
per obrar tu ab imprudència,
y hasta... ab poca educació!
- L.LOR. Bò!... ¿Qué més! Ja hi ets posat:
sí has de renyarme... endevant.
- AGUSTÍ (sch) Crèch que m' has entès.
- L.LOR. Bastant.
- Pro ¿y tu á mi?
- AGUSTÍ (ab despit y sententse) Massa!
L.LOR. (sentintse ofès) Es vritat!...
féu favors á bestias, y...
- AGUSTÍ (inter.) Llorens!...
- L.LOR. No; de tu no 'm quèixo...
(ap.) de mi; per burro ho meréixo!
(Agustí s' domina y pàsa de moment la cara ri-
suenya veient venir al Alcalde pel fondo)

ESCENA III.

AGUSTÍ, LLORENS y L' ALCALDE.

- ALCAL. D. Llorens!... D. Agustí!...
- L.LOR. (ap.) Ja 'n tenim un!
- AGUSTÍ (alsantse y encairant ab ell) Hola, Alcalde!...
¿Ja vè á véure al Diputat?
- ALCAL. Sí senyor... Es di, á enterarme
de si està per rébre ja;
per venir luego... d' ofici;
en corporació.
- AGUSTÍ Cubal.
- ALCAL. Y sí, ab tot l' Ajuntamènt,
y 'ls amichs, y 'ls empleats.
- AGUSTÍ Just.
- ALCAL. No sè pas si es de rúbrica;
pro crèch que sempre es del cas
donar tota la importància
al nostre representant,
á un legislador, á un pare
de la patria, á un de 's pilans
que sostenen l' edifici
de la Espanya liberal,
bèn gobernada, pacífica,
rica, forta y sempre gran!
- AGUSTÍ Bravo, Alcalde: aixó m' agrada:
qui honra á 'ls altres, es honrat.
- ALCAL. Tractantse del nostre digne,
generós, justicier, franch,
ilustre y eccelentíssim.
sempre influyent Diputat...

- ó no s' ha de ser patriota.
ni teni espanyola sang.
ó 'l poble, boig d' alegría,
de ditxa y felissitat,
la expressió del seu afecte,
del seu cariño més gran,
ha de veni aquí á portarli...
com un riu d' i' signa al mar.
- AGUSTÍ Està... elocuent.
- ALCAL. He de dirho
aixís: sòm autoritat. (mostrant la vara)
¿Vritat, D. Llorens?
- L.LOR. Sí, home:
ab lo tèmps, vusté farà
carrera; si no li clavau
algun dia un estofat...
ó no 'l tiran á presiri
que no se n' adonará:
que aixó de só ab gust Alcalde...
ningú en va vol más de cap.
- AGUSTÍ Llorens!...
- ALCAL. Si diu bè; sò Alcalde...
y m' agrada, la vritat.
Máno al poble, y l' atministró;
faig pagar... ó excecutor:
clavo multas, pòso arrèstos;
las tabernas y 'ls hostals
faig tancar, euan vull que 's tanquin;
négo-ó donch permia pe 'ls balls;
de 'ls locals del municipi
las subastas jo las faig;
faig las llistas d' electors;
faig la junta pericial;
faig reparto, y pressupuestos;
faig acorts, que ningú ho sab;
páso ofics, y contèsto;
y á lo més un cop cad' any
crio á 'ls regidors, m' ho firman,
y aquí gloria y després pau.
Miri, donchs, si es bò sé Alcalde,
ni sí algú me 'n traurá may:
ca!... aqueixa vara, 'ls meus fills
y 'ls meus nèts l' han d' heretar.
- AGUSTÍ (á Llorens) D' aixó se 'n diu... un Alcalde!
- L.LOR. (ab despreci) D' aixó!... y d' alló... un Diputat!
- ALCAL. Ah, tè ralió! ¿Ha descansat bè...
su senyoria?
- AGUSTÍ Ha passat
tota la nit... com un àngel.
- L.LOR. (ap.) Com un dimoni, roucant!
- ALCAL. Celebro molt. ¿Y vè gayre
contènt de Madrid? ¿No sab
pas si pórt despataxadas
pe 'ls amichs las credenciales?
¿Si 'ns ha fet rebaixaix forsa
la contribució de sal,
y 'ls consums, y la matrícula?
¿No ha pas dit si 'ns ha lograt
fé 'l tram-via, y 'ls dos ponts
que faltan al cami-ral?
Ja saben qu' ell tot aixó
va promètre.
- AGUSTÍ Oh!... sí!...
- L.LOR. Aixó ray...
lo promètre no fa pobre.
- AGUSTÍ Ho ha promès, y ho complirà! (á Llorens)
- ALCAL. Pro... ¿no ho ha cumplert encara?
¿No ho dú despataxat?
- AGUSTÍ Veyám...
- L.LOR. podría ser...
Si, podría
ser; pro, vaja, no será.

AGUSTÍ (Sè que ha dut alguna cosa : no sè ara si tot, ó part : pro escrivint ell desd' aquí, tot lo que 's vulga vindrà.)
 LLOR. Si no 's quèda pe'l caní.
 AGUSTÍ Ja arribas á ser posat!
 Fariás duptá... al mès eródu. (al Alcalde) No 'n fassi cas.
 ALCAL. Ja veurá. si jo, aixís com som Alcalde, fés Diputat... al instant voldria que 'm despatxéssen las ofeinas d' allá tot lo mién. Agafaria las órdures, las credencials, los expedients, y... ñu! avia! escriu! tè! firma! ris! rast! Vinga aná al Ministre; firmi! pòsi aquí 'l sello! Endeavant! vinga un sobre!... A Don... fulano! ñu! al corrén! y ja está! Aixís se fa aixó: tot lo altre son cuentos y pa torrat. Qui mána que 's fassi erórer; jo així ho enténch y així ho faig; pe'ls amichs, tot lo que vulgan; pe'ls contraris, colps de pal!
 LLOR. (ap.) Y es un liberal de marca!... ¡Viva la moralitat!
 ALCAL. Si jo fés Diputat!... eréguin que ningú alzaría 'l cap. Y després cum tornaria de Madrid, cum ara ell fa, voldria que 'ls electors m' adoréssin cum á un sant, y 'ls enemichs s' amaguéssin cum ratas al senti 'l gat; perque, vaja, la política es sols l' art de governar.

AGUSTÍ (rient) Molt bè!
 ALCAL. ¿No están ab mi?
 AGUSTÍ Vaya!... completament!
 ALCAL. Si es vritat.
 LLOR. Tan vritat, que... senyó Alcalde... pot ser si corrira 'l pal!
 ALCAL. ¿Y ara?...
 LLOR. No, res; tiri sempre pe'l dret; ¿qué diable será? (Agustí vol rependre'l)
 No, no, Agustí; jo, en política... són llech; pro contra 'ls farsants. (á l' Alcalde) Res més; res més. (se 'n va per la esperra: l' Alcalde queda mirantlo fins que ha desaparegut y demostrant la sorpresa que li han causat las paraulas d' en Llorens)

ESCENA IV.

AGUSTÍ y L' ALCALDE, ariat ADELA.

AGUSTÍ Dèixi'l.
 ALCAL. (ab la frescura usual) Oh... per vusté; que per mi ray... res m' immuta.
 AGUSTÍ Y á mi menos.
 ALCAL. Ah; ab lo seu permís...
 AGUSTÍ ¿Se 'n va?
 Calli; esperi. (L' Adela baixa de la casa, Agustí va fins á la casala y li pren la ma per cumpliment de ajudarli á baixar)
 ALCAL. (ap.) Déu sor ella.

ADELA (habent baixat) Gracias. (ab naturalitat)
 AGUSTÍ (ab satisfacció) De res.
 ALCAL. (ab brusca cortesia) Déu la quart. (á Agustí) La senyora...
 AGUSTÍ Es la senyora del Diputat.
 ALCAL. (altre cortesia) Per mílts anys, senyora... Diputadessa.
 AGUSTÍ L' Alcalde del poble.
 ADELA Ah... celebro molt de conficé'l.
 ALCAL. Desd' ara pót disposar de mi, del Ajuntament, l' Agutzil, y 'ls empleats... y de tot lo poble en massa; que són frauchs y liberals, y per boen del Alcalde li está 'l poble enter parlant.
 ADELA Agraheixo la finesa.
 ALCAL. No hi ha de qué.
 AGUSTÍ ¿S' ha quedat á dalt l' Eduardo encara?...
 ADELA Está escrivint.
 AGUSTÍ Ah, ja, ja.
 ALCAL. ¿A Madrid?
 AGUSTÍ Oh, es clá; á 'ls ministres.
 ADELA Pót ser si.
 ALCAL. Oh, es natural.

ESCENA V.

DITS y L' AGUTZIL, pe'l fondo.

AGUT. (á l' Alcalde) ¿Diu... diu...
 ALCAL. (inter. y senyillantli la senyora) Saluda!
 AGUT. (beventse la gorra) Bòu dia.
 ¿Diu... diu... que tinc d' avisar, diu... á tot l' Ajuntament, diu?
 ALCAL. Que 's reunixi; que hi vaig. (reyent que se 'n va corrent)
 Ey! Despedixte á lo menos!... y conforme!
 AGUT. Déu los quart.
 ¿Diu... que diu... que hi vaja, diu?
 ALCAL. Vés; y que sigan puntuals.
 AGUT. ¿Diu...
 ALCAL. (inter.) Puntuals! (l' Agutzil se 'n va)

ESCENA VI.

ADELA, AGUSTÍ y ALCALDE.

AGUSTÍ (á l' Adela que rin) Es l' Agutzil.
 ADELA Ja ho suposo.
 ALCAL. Li ha xoent...
 Ja dispensará, senyora, si no se sab presentar. Tots los empleats... jo així 'ls tinc y 'ls rull, diligents y lleals; sinó, 'ls despatxo, ja ho saben, y van més lleugers que un llamp. D. Agustí, hasta després. (encarant) Senyora, vusté ja ho sab; (fent cortesia escagerada) estich á las sevas órdures, servidor, pót disposar. (se 'n va)

ESCENA VII.

ADELA y AGUSTÍ.

AGUSTÍ Y bè, sigui'm frauca, Adela;

¿està encar de mal humor?
 ADELA ¿De mal humor?... no senyòr.
 AGUSTÍ La seva cara ho revela.
 ¿Qué li passa? No senyora,
 vistè sent algun neguit,
 ó es que, fora de Madrid,
 créu anyorarse, y s' anyora.
 ADELA Crégui sento vivament
 que 's pensí ni 'hò d' anyorar,
 cuan tan agrahida he d' estar;
 no li dich per complimentè;
 que jo guardo dins del cor
 tots los obsequis rebuts...
 si al mèu marit sòn deguts,
 per mi sòn sempre favor;
 y encara... que no es així,
 que tingues motin de pena,
 aquí 'm trobaria plena
 de satisfacció, Agustí.
 AGUSTÍ Donchs... permeti que li diga...
 que no ho créch.
 ADELA (*sourient*) Vustè 'm sofoca.
 AGUSTÍ Adela, tingui á la boen
 sempre 'l cor; siga, com siga.
 ADELA Jo dich sempre la veritat.
 AGUSTÍ S' ha d' obrar tal com se péuaa.
 ADELA No tant; que no hi ha dispensa,
 si 'l pensament surt errat.
 Jo podrè dir—pénso aixó—
 si 'l dirho no afecta en re;
 pro d' obrá 'm guardaré bè,
 sens saber si es just ó no.
 Y com que hi ha molts cosas
 qu' enganyan per l' apariencia,
 lo milló es tenir prudencia:
 hi ha erradas... molt dolorosas.
 AGUSTÍ Francament, estich notant
 que la conversació préu
 un gira molt diferent
 del que jo estava pensant.
 ADELA ¿Véu 'l pensament com s' erra,
 cuan menos un s' ho imagina?
 AGUSTÍ Seguint aqueixa doctrina,
 més lo dupte en mi s' aferra.
 Vustè está de mal humor,
 y m' ho calla, y m' sab greu.
 AGUSTÍ No, Agustí... es caràcter mèn,
 crégui; y per dirli millor;
 no sò alegre, ni expansiva,
 ni amiga de broma y festa,
 ni orgullòsa, ni modesta,
 ni vergonyosa, ni esquivia,
 ni desdenyosa tampoch,
 ni anyoradissa; 'ls mèus fins
 sòn portarme sempre dins
 las circunstancias y 'l lloch.
 AGUSTÍ Perfectament; pro encar guardo
 un petit recel.
 ADELA No sè.
 AGUSTÍ Que si aquí no hi está bè,
 tampoch hi estarà l' Eduardo;
 y que si vustè comensa
 —tornémse 'n; m' anyòro:—es elá
 que 'l marit la complaura.
 ADELA No faré jo tal.
 AGUSTÍ ¿Ho pénsa?
 ADELA Ho pénsa y ho sento així,
 y li agrahixo de cor
 tanta hidalguia.
 AGUSTÍ 'L favor
 me 'l fan vustès d' está aquí:
 que la mèva casa avuy

miro doblement honrada.
 ADELA Doblement també obligada
 me sento.

ESCENA VIII.

ADELA, AGUSTÍ y CARLOTA.

CARL. (*per la porta esquerra del costat de la escala y en
 tò de broma*) Ah, 'la dos sols... no ho vull;
 (*á Agustí*) ja sabs que sòm molt celosa.
 AGUSTÍ (*á Adela per Carlota*)
 Sempre la trobará aixis...
 de broma.
 ADELA (*ab intenció*) Perqu' es ditxosa
 ab vustè.
 CARL. Adela... (*ab estudiada sonrisa d' afecte*)
 AGUSTÍ (*ab convenciment y satisfacció*) Aixó sí!...
 Igual que vustè ab l' Eduardo.
 (*á Carlota*) Ah; escolta; véns bè: es precis,
 Carlota, que tu procuris
 trobá ocasions y motius
 de distracció y de recreo,
 fentli passá aquí un estiu
 agradable... encar que 'l poble
 don tan y tan poch de sí.
 CARL. Com á poble... y com amiga,
 del mati fins á la nit
 procurarém trobar medis
 per passá 'l temps ben tranquil
 y alegre: que aquí 's respira
 ayre més pur que á Madrid;
 hi ha més franquesa, y respecte,
 no hi ha intrigas, ni embolics,
 ni 's critica l' un al altre,
 tothom va pe' l' seu camí,
 tot es llibertat y vida,
 tot natural, res fingit.
 ADELA Ja saben vustès qu' encara
 que no sò filla d' aquí,
 sò ab un país sèn casada,
 y filla del plá de Vich.
 Per lo tant, re ha d' estranyarme
 d' un poble franch y senzill,
 ni ha de deixar d' alhagarme,
 satisfent lo mèn desitj,
 l' interès que per mi 's préneu...
 y que 'ls ho estimo infinit.
 AGUSTÍ Vaja, donchs, vaig á mirar
 si l' Eduardo encar escriu,
 ó que fá. Cullali flors,
 tot ensenyantli 'l jardí. (*se 'n va tot content*)

ESCENA IX.

ADELA y CARLOTA.

ADELA (*ap.*) No hi ha dupta, no... es hermòsa!
 CARL. (*ap.*) Pòt ser rica... pro no es guapa!
 ADELA Carlota; jo necesito
 un' amiga de confiansa...
 y créch én vustè tenirla.
 CARL. (*sorpresa*) Adela!...
 ADELA Compréch qu' ostranyia
 que, per entaular conversa,
 comensí ab semblants paraulas:
 pro sento dins del mèu cor
 una pena molt amarga!...
 una tristesa invencible!...
 un presentiment que 'm mata!
 CARL. (*ap.*) Ja m' ho temia!... (*alt*) Pòt ser
 una causa... imaginaria...

una infundada suspita...
una il·lusió, tal vegada.
ADELA No, Carlota; y necessito
revelarli lo que 'm passa...
(*ab intenció*) que sols vusé pót compèndr' ho.
CARL. ¿Jo!... (*demostrant gran sorpresa*)
ADELA 'Perqu' es dona... y casada.
CARL. Pót desd' ara estar segura
que viu interès me ciosa
lo seu mal estar; y en mi
tè un 'amiga... una germana!
ADELA Carlota!... (*miranta molt físcament com per co-
nèixer si es fluyit ó no l' afecte que li demostra*)
CARL. (*ap.*) És astuta!
ADELA (*molt marcat*) Escòlti:
la dona qu' es estimada,
y pò'l seu marit delira,
y tó riquesas, y galas,
y joyas, y diversions,
y obsèquis en abundancia...
¿no es ditxosa?...
CARL. Oh!... si.
ADELA Donchs, tinch
tot aixé... y sò desgraciada!
CARL. ¿Qué diu ara?...
ADELA (*ab trista sonrisa*) La sorprén,
¿no es vritat?... Ja m' ho pensaba;
(*cambiant d' entonació*)
perque créurers' no podia
que li sigués jo tan franca.
(*ab sentiment creixent*)
Y aquest ecèbs de franquesa
que li demostro jo ara,
no es tot virtut... es egoisme;
es necessitat de l' ànima;
es debilitat de dona;
es lo sufrimènt que 'm mata!
perque 'l dolor comprimit,
ó revènta 'l cor que 'l ànca,
ó tè de trolar surtida,
entre parolas y llágrimas! (*plora*)
CARL. Per l' amor de Déu, Adela,
no sigui aixís... tingui calma.
ADELA Conèch que som una tònta,
y qu' estieh importunanta.
CARL. No, al contrari... y reuagui, Adela...
ADELA (*inter.*) Si, Carlota; passém ralla
á tot lo dit, y sols quèdi...
(*ab tò irònic*) lo d' amigas... com germanas.
CARL. Pro si vusé lo es ditxosa...
ADELA (*ab intenció*)
No ho sò... y me basta que ho sápigam.
CARL. Si créu que puch serli útil,
dígui'm lo que vol que fassa
per vusé... sens que m' epliqui
lo que créga just callarse.
ADELA (*anant á contestarli y huego repensante y repri-
mitse*) No m' ha entés... ó no ha volgut
entèndre'm; y li n' donch gracias
per tanta delicadesa.
CARL. No voldria equivocarme:
¿tal vegada 'l mèu marit,
ab ignocència, ó ab pensada
intenció...!
ADELA (*inter.*) No pènsi tal!
Ja comprén que ni paraula
li n' hauria dit jo á vusé,
pués fora jo la culpable;
perqu' en rigor may cap home,
ni en pública, ni en privada
conversació, passa 'ls limits
que la dona li senyala.

Y ha de callá, avergonyida,
si tè de plorá una falta:
que, si vol, se basta y sobra
per guardar sa hora intatzable!
CARL. (*ap.*) Oh!... valor!... (*alt*) Donchs... no l' entènh...
ni comprènh aixis mesclada
la franquesa tó la reserva.
ADELA Tè molta rahó.
CARL. (*ab tota l' astucia*) No crégui ara,
com ja li he dit, que desitji
saber...
ADELA (*inter.*) Si tot lo que 'm passa...
vusé ho sab millor que jo!...
CARL. Adela!... (*sentintse ferida*)

ESCENA X.

ADELA, CARLOTA y LLORENS.

LLORE. (*per la esquerra*) Aixís!... (*mirant al fondo*)
CARL. (*ap. á Adela*) perque dissimuli y sorríent per no
donar á sospitar á LLORENS) No; re.
LLORE. (*ab l' acostumat mad humor*) Alsa! alsa!...
jo crech que vò tot lo poble!
(*raparant en Adela*)
Ah!... ¿Qué tal?... no reparaba...
ADELA Aquí est·sim prenènt la fresca
del jardí, per cert, molt grata.
LLORE. Y tot prenèntia, ja 'm penso
que algú la festa pagaba;
perque duas donas solas,
y una d' ellas ma cunyada,
que, gracias á Déu, no es muda...
la estiora...
CARL. Donchs t' enganyas.
LLORE. Bè, bè; era un pensamènt mèu.

ESCENA XI.

ADELA, CARLOTA, LLORENS, L' ALCALDE, L' JUTJE,
L' AGUTZIL, REGIDORS, PROPETARIS, PRETENDENTS,
EMPLEATS, ELECTORS, ETC., ETC., *pe'l fondo*.

ADELA Cuánta gènt.
LLORE. Oh, 'l poble en massa.
Lo qu' es de soroll y grosca
no 'n faltará en abundancia.
ALCAL. (*del fondo*) Ab permis.
AGUT. (*adelantantse*) Diu, ab permis,
din.
CARL. Endevant.
LLORE. (*á Carlota*) Mira, entúula
conversa ab ell. (*á Adela*) La política,
senyora, á mi no m' agrada.
No hi puch fèr més, vèi aquí. (*se 'n va per la
porta de la dreta de la escala*)

ESCENA XII.

DITS, menos LLORENS.

ALCAL. D' Carlota...
CARL. (*á Adela*) L' Alcalde...
ADELA Si, ja se.
ALCAL. (*á tots los que vénen ab ell*) Féus' endevant.
(*á Adela*) Tinch l' honor... tinch l' honra... alta
de presentarli, senyora,
l' Ajuntamènt... á 'ls que pagan
més contribució del poble...
á 'ls empleats... á 'ls... en fi, vaja,
á tot lo millor: y al Jutje,
que 'ls peus li béa.

ADELA Mil gracias.
 Jo estimo tanta atenció.
 ALCAL. (al Jutje) Vaja, adelanta 't y parla.
 JUTJE (baix al Alcalde) ¿Qui, jo?
 ALCAL. (sentint adelantar per força) Es lo Jutje de pau.
 JUTJE Servidor. (fent una cortesia y tornantse'n enrera tot sofocat)
 ALCAL. (baix a n'ell) Parla!
 JUTJE (mitj enfadat) Qu' éts ase!
 ¿Perquè m' has de comprométre?
 Si ho sè, no vinch.
 ALCAL. (à n' ellas pe'l Jutje) No ho estrányian...
 que diu qu' está refrodat...
 y si parla gayre... 's cansa.
 CARL. ¿No 's troba bé?
 JUTJE (tot sofocat) Si... senyora...
 molt bé. Disposin. (al Alcalde) Xarrrayre!
 CARL. ¿Perquè no pujan á dalt?
 ALCAL. Aixó es.
 ADELA Mirin, ara baixa.

ESCENA XIII.

DITS, EDUARDO y AGUSTÍ, després LLORENS.

ALCAL. Viva 'l nostre Diputat!
 TOTS Viva! (aplaudint)
 EDUAR. (deute dalt de la escala)
 Gracias, senyors; gracias.
 La satisfacció que sento
 difícil fora explicar-la.
 Ja saben que gratitud
 eterna 'l mèu cor los guarda.
 (baixa la escala seguit d' Agustí)
 ALCAL. Viva 'l Diputat á Corts!
 TOTS Viva!
 AGUSTÍ (pte de satisfacció) Quin dia!
 EDUAR. (encaicant ab tots ells) Hola, Alcalde!...
 Senyor Jutje!... D. Bernat!...
 D. Pau!... D. Lluh!... camaradas!...
 AGUSTÍ Que campexano, y que atènt,
 y que cumplert, y simpátich!
 EDUAR. Carlota... jo li suplico
 dispensi, si han sigut antes
 los electors...
 CARL. (sonrient) Primer són
 los de fora que 'ls de casa,
 Y está clá.
 AGUSTÍ Adela...
 EDUAR. Si, tu
 ADELA quedá 't ab ells, que nosaltres...
 AGUSTÍ Perfectament.
 CARL. Hasta luego.
 ADELA (à tots) Píssin' ho bè, (se 'n van pe'l fondo dreta
 del jardí; tots fan cortesias)
 ALCAL. Vustés manian.
 LLOR. (surtint de la porta de la dreta de la escala y se-
 guintals, diu ap.)
 Lo qu' es jo... ho hi ha remey,
 tinch de saber de qué parlan.

ESCENA XIV.

EDUARDO, AGUSTÍ, ALCALDE, JUTJE, AGUTZIL, REGIDORS, PROPIETARIS, PRETENDENTS, EMPLEATS, ELECTORS, ETC., ETC.

AGUSTÍ Y bè, vaja; ara es del cas
 que cada hu esposi aquí
 tot lo que tinga que di.
 (á Eduardo) ¿No es aixó?
 EDUAR. Créch que un gran pas

han donat los electors
 d' aquest districte important,
 enviantme á Madrid.

AGUSTÍ Oh!... y tant!...
 EDUAR. Jo 'ls colmaré de favors.
 No 's cansin de demanar;
 que per servirlos estich,
 y per fé aquest país rich
 y digne de figurar
 al costat de 'ls gran paissos,
 per sos camins... canals... fils
 telegráfichs... y carrils,
 que fan á 'ls pobles felissos.
 Jo m' interéssu en excés
 per tots los electors mèus;
 vustés son... los mèus heréus:
 jo traballo per vustés.
 AGUSTÍ Bravo!
 TOTS (aplaudint) Bravo!
 EDUAR. Gracias. No.

som jo un diputat canero:
 res vull per mi, res espero,
 ni res necesito jo.
 Sols mou districte estimat
 absorbeix m' atenció tota...
 y la sang... hasta una gota,
 daré per la llibertat!

ALCAL. Viva la llibertat!
 TOTS Viva!
 EDUAR. Satisfacció mon cor sènt;
 y á probarlos de moment
 tot lo qu' he dit, res m' ho priva.
 Alcalde. (trajecte una ofèci de la butraca)
 ALCAL. (cap á n'ell) Beso la mano.
 EDUAR. Aquí la rebaixa tò
 de 'ls consums; pe'l pregoné
 fàssihu públich li demano. (li dona)
 ALCAL. (content) Oh!... de seguida! ¿Veyéu?
 (mostrantlo á tots)
 Agutzil: que vingui aquí?
 lo pregoner.
 AGUT. ¿Diu?... ¿Diu?..
 ALCAL. (inter.) Si!
 AGUT. ¿Diu?..
 ALCAL. (inter.) Búscas'l per tot arréu!

ESCENA XV.

DITS, menos L' AGUTZIL.

AGUSTÍ (ap.) Voldria que ara en Llorens
 fós aquí; pòt sé ho creuria.
 EDUAR. Algú me va escriure un dia
 sobre un embarg de 'ls seus hèn.
 fét pe'l Delegat del Banch
 de contribucions.
 PROPIE. Som jo.
 EDUAR. Págui la contribució;
 d' embarg y gastos n' es franch:
 ja está resolt l' espellient,
 desde 'l vuyt del mes passat.
 PROPIE. (content) Gracias. (mostras de satisfacció en tots)
 AGUSTÍ (ap.) Oh!... quin Diputat!
 Y en Llorens no ho véu, ni ho sènt!
 EDUAR. (obrint una cartera que s' haurá tret de la butraca
 y mostrant alguns papers)
 Aquí tinch... tres credencials.
 L' una per... (llegint) D. Pedro Grill.
 REGID. Ah, si senyor; pe'l mèu fill.
 PRETEN. Servidó.
 EDUAR. (donantli la credencial) Es de sis mil rals.
 ALGUNS (al agraciat) Tira peixot!

PRETEN. (*à Eduardo*) Gràcies tantas.
 AGUSTÍ (*ap.*) Y en Llorens que no es aquí!
 EDUAR. (*llegint un' altra*) A Don... Adrés Font.
 UN ALT. (*adelantantse y presentia*) Per mi.
 Gràcias.
 EDUAR. (*llegint la tercera*) A Don... Anton Lliantas.
 UN ALT. Muy señor mio: sòm jo.
 EDUAR. (*donantli*) Aquesta y la de... Adrés Font
 sòn de quatre mil.

ALCAL. Mòlt bons!
 AGUSTÍ (*ap.*) Y en Llorens no ho vèu això!
 EDUAR. Ara 'ls ponts que s' han de fè...
 y 'l tram-via...

ALCAL. ¿No ha pogut
 lograr 'ho?
 EDUAR. May me n' he dut
 del Ministre un no per re.
 Aquí tinc copias... conforme
 á 'ls plans, tal com sòn trassats;
 y qu' están ben informats,
 y aprobats, segons l' informe.
 A aquestas horas ja está
 tot firmat, com se desitja.

AGUSTÍ Quin Diputat!...
 ALCAL. Quina ditxa!
 AGUSTÍ (*ap.*) En Llorens, cuan ho sabrà!
 EDUAR. Lo reparto de la sal,
 consums, y contribució
 d' immobles... en fi, tot, jo
 faré resòldreho, com cal.
 Ja poden estar tranquils,
 que tindrán tot lo que 'ls falta;
 jo á Madrid hi tinc vara alta,
 y 'ls faré 'ls favors... á mils.
 Tot qui estigui al mèu costat,
 tindrà sèmpre un protector:
 demanin sèmpre favor;
 l' honor es po' l' Diputat!
 Viva D. Eduardo!

ALCAL. Viva!
 TOTS Viva D. Agustí!
 ALCAL. Viva!
 TOTS Viva!

ESCENA XVI.

DITS y L' AGUTZIL.

AGUT. Diu... que ja es aquí,
 diu.
 ALCAL. Ah, 'l pregoner.
 AGUT. Ja arriba.
 ALCAL. Bueno. (*à Eduardo*) Ara 'ns retirém,
 que ja l' hem molestat massa.
 EDUAR. Al contrari.
 ALCAL. Ara á la plassa
 l' ofici pregonarém.
 (*à tots*) Vaja; passau endavant.
 UNS Estigan bons. (*à Eduardo y Agustí*)
 ALTRES Dèu los quart.
 ALCAL. (*à Agustí*)
 Per servirlo. (*à Eduardo*) Fins més tart.
 (*se 'n van tots pe' t fondo*)

ESCENA XVII.

EDUARDO, AGUSTÍ, aviat FELIU.

EDUAR. Créch qu' están contents.
 AGUSTÍ Oh!... en gran!
 FELIU (*que surt de la porta del costat esquerra de la ca-*
cala) Servidor de vusté.
 AGUSTÍ ¿Qué?

FELIU A ca' l confiter, senyor,
 hi ha encara...
 AGUSTÍ ¿Y donchs?
 FELIU Servidor.
 AGUSTÍ Vès.
 FELIU Per molts anys. (*se 'n va corrent*)
 EDUAR. Pro ¿perqué
 fa extraordinaris, per mi...
 ni per l' Adela tampoch.
 AGUSTÍ Per més que fassi, faig poch.

ESCENA XVIII.

EDUARDO, AGUSTÍ y LLORENS.

LLORE. (*del fondo dreta del jardí y demostrant molt inte-*
rés) He de parlarte, Agustí.
 AGUSTÍ Home!... y ara justament?
 LLORE. Sí.
 AGUSTÍ No ab resèvera ¿eh?
 LLORE. (*à Eduardo*) Perdóni...
 EDUAR. Sòn molt dneyuos.
 AGUSTÍ (*excusantse ab Eduardo*)
 Re... (*à Llorens*) 'L dimoni
 te tòrba l' enteniment!
 LLORE. Vina, vina.
 AGUSTÍ ¿Ahont hem d' aná?
 LLORE. (*baix*) Ahont ningú 'ns puga senti.
 AGUSTÍ (*à Eduardo*) Ja torno luego.
 EDUAR. Oh... per mi...
 LLORE. (*à Eduardo*) Culli flors... ja 's distraurá.
 (*se 'n va ab Agustí per la esquerra*)

ESCENA XIX.

EDUARDO.

No sèn... pro es estrany això.
 Aquet Llorens... es un màula,
 que no diu may cap paraula,
 ni fa res, seuse intenció.
 Ell observa... y tot ho nota...
 y ara, ab l' Agustí, es capàs...
 Eduardo... mira qué fas!...
 Prudència!

ESCENA XX.

EDUARDO y CARLOTA.

CARL. (*ab molt desitj de parlarti*) Eduardo!...
 EDUAR. (*sorprés y ab cert relati*) Carlota!...
 CARL. Escolta.
 EDUAR. ¿Y l' Adela?...
 CARL. A dalt.
 Está trista... fastidiada;
 y es tan poch dissimulada
 que 's vèu de lluny lo sèn mal.
 EDUAR. ¿Ha conegut...?
 CARL. (*inter.*) D' una dona
 no preguntis lo talent;
 ahont hi ha cor, hi ha sentiment;
 l' amor al egoisme abona;
 y l' egoisme natural
 qu' en la dona residéix,
 del home al talent suplèix,
 per conéixe 'l bé y 'l mal.
 EDUAR. Ja sabs que no es culpa mèva
 si he vingut ab ella aquí;
 tu ho vas créure millò així,
 y he seguit la idea tèva.
 Y la vritat, jo també

- vaig éreure que aixís seria més dissimulat.
- CARL. Voldría sabé ara què penses fè.
- EDUAR. Ja qu' ella está sobre avís, es precis obrá ab cautela.
- CARL. No, Eduardo, no... l' Adela no ha de ser per mi infelís.
- EDUAR. ¿Qué vols dir!...
- CARL. Que si l' amor que 'm tenias y 't tenia, y que, feya temps, s' habia ja estingit en nostre cor, y ha fèt la casualitat que á reproduhirse tornés, ha de ser perque perdès jo ditxa y tranquilitat; y perque puga tothom demá sospitá... ó saber qu' he faltat al mèu deber cubrint de vergonya 'l nom del mèu marit, y he causat lo mal de ta esposa honrada... no!... jo puch ser... desgraciada; pró 'l mèu marit déu sé honrat!
- EDUAR. (*ab desdeny*) Al fi... volube, com totes!
- Cuan presas d' amor estéu, sòrdas á l' honra, escoltéu sols del cor lus dolsas notas; pro si virtut y candor, propis sols de la innocencia, recordéu, cas de conciencia féu allavors del honor!
- ¿Aquet es l' amor que 'm tén, y que tant dius que ab mi 't lliga?
- CARL. La conciencia... ó lo que siga, combat á 'ls mèus sentiments!
- EDUAR. ¿La conciencia!... ¿Qui no sab qu' es la fé ab que reproduhim un desitj que reprimim, ó algun fèt qu' hem dut á cap?
- Imatge agradable, ó no, segòns nostra conveniencia.
- ¿Vols fer grata la conciencia? don' al cor satisfacció.
- CARL. Jo no 't puch pas contestar; pro 'm sembla que no es aixís; que jo fóra molt felís si 't pugués lliure estimar!
- EDUAR. Lliure es la dona de sí, com lliure es l' home en lo mon; com tots los sers lliures són en són obrá y són senti. Hi ha en lo cap la inteligencia que don' al cor fé y constancia, y es tan sols crassa ignorancia la verdadera innocencia. Mira, simó, un tendre infant, tot puresa y candides... ¿Perqu' es aixís?... sols perqu' es completament ignorant. Tu que de tenir t' aprecias cor amant y clar talent, no ofeguis al sentiment, no 't confongas ab las nécias. Sobre la preocupació de hipócrita multitut s' alsa, tota pulcritut, la soberana rahó. Si 'l teu cor lliure glatéix y á la rahó pòsas trava, serás... com totes, esclava!...
- no 't queúis; calla y sufréix. Y 'l mon, estópit, dirá llavors— es honrada: es bona.— Vét' aquí perque la dona sempre subjecta estará!
- Y vét' aquí clá y precis si es sols la dona... una cosa!... Qui sent... y 'l cor li fa nosa, per forsa ha de sé infelís!
- CARL. Terrible estás, com tu sol. ¿Es dir que sempre la rahó ha d' apoyá á la passió?... ¿Y donchs perqué l' home vol en sa dona honra y virtut?
- EDUAR. Perqu' es per ell conveniencia. Es la vil juris-prudencia encar de la esclavitut! Es lley qu' encar pe'l seu mal la dona, ilusa, respecta!... ¿Qué molt, si ja naix subjecta á la férula social? Y estú com está dotada de facultats, lo mateix que l' home, sols ella crèix sens drets, y á 'ls debers lligada!
- Ficha com la llum d' un astro que arriu li seguénx la pista, sempre al sobre tò la vista d' una societat madrastra! Si arriba á estimá... es deliri... ó es crim!... Déu callá y sufrir. L' home estima, y ja ho pòt dir, sens qu' encara 'l mon li tiri. Si la dona 'l seu amor ofèga, 's cassa sens fé. L' home... no 'l lliga per re; ella respón del honor. Y tranquil y satisfèt, dona 'l cor... ó bè no 'l dona; re 'l mon li cesigéix. La dona l' ha de dá, ab amor perfet. Y si amor no vè á sentir pe'l marit, ul es estimada, ella es sols la desgraciada; perque amor li ha de fingir!
- Y baix aquet trist estat, diga 'm tu... ¿qu' es la conciencia? Si ta clara inteligencia y ton cor enamorat te está dient y demostrant que no en va penses y sents, y 'l teu desitj més intèns te está la passió avirant... ¿has de sufrir la opressió que sols la ignorancia abona?... com l' home, es lliure la dona; burla la preocupació! Trencra l' injust compromís ab lo mon que 't té lligada, y hermosa, amant y estimada, sabrás lo qu' es ser felís!
- CARL. (*afectada*) Oh!... si! la casualitat ha despert mon dormit cor, y la rahó l' ha omplert d' amor per dar-me ditxa!...
- EDUAR. (*afectat*) Es vritat!...
- CARL. (*creixent*) Lo temps sols has cubert la brassa ab cendra; ventada per ton halé, flamarada torn' á dá ardenta!
- EDUAR. (*creixent*) Es molt cert!
- CARL. (*resolució apasionada*) Oh! si! la ditxa vol Déu ..

dels cors amants!
 EDUAR. (id.) Vida mèva!
 CARL. (obrint los brassos) Ma felicitat... es tèva!
 EDUAR. (id.) Carlota!...
 CARL. (fascinada) Eduardo mèu!

ESCENA XXI.

CARLOTA, EDUARDO y ADELA, per la escala: aviat AGUSTÍ y LLORENS pe' l fondo esquerra: després FELIU, pe' l fondo, ab una safata, ab pastas.

ADELA (que aparèix dalt de la escala al moment que Carlota y Eduardo vòlan abraçarse y en un arranch de celos crida) Eduardo!!

EDUAR. y CARL. (contenintse sorpresos) Ah!!

AGUSTÍ (que surt seguit de Lorens, ap.) Dèn del cel!

ADELA (no podent desahogarse y com faltantli foras per baixar la escala s' aguantava y 's queda apoyada ab la brana, y no podent contenir lo pior esclama) No puch més!

LLORE. (ap. à l' Agustí) ¿Ho créus ara?

EDUAR. (acudintli una idea saltadora y ap.) Ah!...

(va à la escala prèn à l' Adela del bras y la baixa, dientli ap.) Per Dèn!... (alt, y sonrient ab naturalitat y dirigintse particularment à l' Agustí qu' està com clavet no sabent lo que créuer ni lo que li passa) Res...

CARL. (comprentent la idea de l' Eduardo y per corroborarla fent que 's queda tranquila) Susto cruel! ¿S' ha fet mal? (anant cap à n' ella)

EDUAR. (responent per ella) No...

FELIU (pe' l fondo y enseyant la safata à l' Agustí) Pastas.

AGUSTÍ (com no fentli cas y apartantse'l) Ja!... Ves!... (Feliu 's queda sorprès de la seguetat d' Agustí)

LLORE. (mirant à tots y ap.) No tenim mal pastel.

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

Una sala decentment apoblada porta al fondo que don' al recibidor; duas à la dreta y otras duas à la esquerra que donan: à las habitacions interiors; entre las duas portas de la dreta, una papelerca entre las duas de la esquerra, una taula.

ESCENA I.

AGUSTÍ, sentat prop de la taula y molt pensatiu: FELIU, pe' l fondo, ab un pèch de periòdichs à la ma.

FELIU Senyor...

AGUSTÍ (sense mirarlo) ¿Qué hi ha?

FELIU (mostrantli 'ls periòdichs) Per servirlo.

AGUSTÍ Ah, 'l corrùn. ¿No hi ha cap carta?

FELIU No tinc l' honor....

AGUSTÍ Dèix 'ho aquí.

FELIU Per mèts anys, (los deixa sobre la taula)

AGUSTÍ (després d' un moment) ¿Qu' esperas ara?

FELIU Mòlt bè dia.

AGUSTÍ (vegent que no 's mou) No 't necessito.

FELIU Serà servit. (frent per anarse'n)

AGUSTÍ Y à la sala

no hi entris més que no 't cridin.

FELIU Ab mòlt gust.

AGUSTÍ Si demanaba

per mi algú...

FELIU No hi ha de qué.

AGUSTÍ Qu' estieh ocupat.

FELIU No 's cànja.

AGUSTÍ Que no hi sòm.

FELIU Mòlt senyor mèu.

AGUSTÍ Ja ho sabs, donchs.

FELIU No farà falta.

(fa una cortesia y se 'n va pe' l fondo)

ESCENA II.

AGUSTÍ.

Jo no sé... no puch entèndre... ni puch créure tanta infamia! L' Eduardo m' ha dat mil probas d' amnistat acrisolada...

y 'l conèch bé! La Carlota,

si bè era pobre, era honrada,

y enamorada y contenta

jo sè que ab mi va casarse!...

Y jo l' adoro!... y l' he fèta

ditxòsa!... Si tan ingrata

fós!... y l' Eduardo tan vil!...

re 'm seria prou venjansa!

No, no; impossible!... impossible!...

no es tan negre 'l món encara!

la imaginació fa véure

sèmpe sombras y fantasmas...

y entre 'l desitj y 'l temor

bull lo cor y 'l cap divaga!

No; en Lorens pensa 'l mal sèmpe...

y això... (vegent à la Carlota que ve per la porta

segona dreta) La Carlota! Calma. (prèn un periòdich de la taula y romp la faira per llegirlo)

ESCENA III.

AGUSTÍ y CARLOTA.

CARL. Agustí...

AGUSTÍ (ab naturalitat) Ah... ¿tu?

CARL. ¿Qué fas

aquí tot sòl?

AGUSTÍ Res... estava

llegint lo diari.

CARL. ¿Llegias,

ó perque vinch, vòls llegi ara?

(vegent que calla)

Si 't faig nosa... (fent que 's retirava)

AGUSTÍ (absolntse de repent) ¿Y tu així ho créus!

CARL. La indiferencia marcada

que al véure 'm has demostrat

m' obliga à créureho.

AGUSTÍ T' enganyas. (deixa 'l periòdich sobre la taula y presentla de la ma li diu

ab mòlt interès) Vina. Diga 'm la vritat...

encar que 'm ferèixis l' ànima!

¿Has dupat ni un sol moment

del mèu amor? ¿Si estimada

hi ha hagut més que tu altra dona

pe' l seu marit... siga 'm franca,

ho has pensat may? ¿T' ha faltat,

ni de fèt, ni de paraula,

may lo meu carinyo immèns?

¿T' he megut, ni una vegada,

res que alhagar-te pogués?

¿T' he truncat cap esperansa?

¿T' he dat celos? ¿T' he dat pena?

¿T' he fét derramar cap llàgrima?...
Digam 'ho, perque ho deitjo;
vull saber 'ho!... 'l dupte 'm màta!

CARL. Me sorprénen tals preguntias.
Jo de res puch acusarte;
ni quexarm' en lo més mínim;
més que marit, ès un àngel...
que 'l cel de ma ditxa omplenas
de flors, de llum y de galas!

AGUSTÍ Donchs, bè: ¿y puch dir jo altre tant
de la mèva esposa? Parla.
¿Sòm estimat jo de tu,
com tu de mi, ab fé y constancia?
¿Has pensat faltarme may,
ni de fét, ni de paraula?
¿Sabs si ho degut tenir celos?
¿M' has truncat cap esperansa?
¿M' has dat cap motiu de pena?
¿M' has fét may digne de llàstima?...

CARL. Com de res t' acuso jo,
tu de res pòts acusarme,
ni quexart' en lo més mínim:
més qu' esposa, sòm ta esclava,
que al cel de ta ditxa flors
y perfums d' amor hi escampa!

AGUSTÍ ¿Créus que t' estimo?
CARL. De cor!
AGUSTÍ ¿M' estimas tu?
CARL. Ab tòta l' ànima!
AGUSTÍ ¿Pòts tu mentirme?
CARL. Impossible!
AGUSTÍ ¿Puch mentir jo?
CARL. Estich confiada!
AGUSTÍ Donchs, diga 'm clar: ¿qué ha mediat
entre l' Eduardo y tu?
CARL. (fent la sorpresa) ¿Y ara!...
AGUSTÍ Lo crit que ha donat l' Adela
dins mon pit retruny encara;
y de tu y ell la sorpresa
ha dat forma á ideas vagas,
que 'l pensament lligat deixan
y ròban al cor la calma!

CARL. Ningú es perfèt... y ho serias
tu, si Déu se servís darte,
entre cualitats tan bònas,
menos impetuós caràcter,
menos recel de ta esposa...
(ab ben fingit carinyo)
que 's compli en estimarte,
(ab cert tò de sentiment)
sent ma recitit de cor
sols per tu en dupte posada!

AGUSTÍ Carlota... (ab carinyo tenent haberla ofesa)
CARL. ¿Qué tinch que dirte,
que, tan bè com jo, no ho sàpias?
Lo crit que ha donat l' Adela,
al voler baixar l' escala
del jardí, ha estat... perque 'l peu
li ha faltat y anaba á caure.
La sorpresa natural
no 'ns ha dat temps de re: encara
no ha dit—Eduardo!—l' hem vista
agafada ja ab la brana.
Has vingut tu... y aixó has vist.
¿Y aixó don forma á ideas vagas
y lliga 'l teu pensament
y ròba al teu cor la calma?... (ab fingida ternu-
ra) No, Agustí, mèu!... més justícia
fés á ta esposa estimada:
y si may m' has dat cap pena,
no vulgas ara donàrmela!...
y que siga sols de ditxa

si 'm fas derramà una llàgrima!...
perque del mèu cor sensible
no vòs, no pòts ferte carrech!

AGUSTÍ Carlota mèva!... perdona!...
conèch... veig lo teu cor d' àngel!

CARL. Espòs mèu!... (tirantse à 'ls braços)

AGUSTÍ (abrassantla conmogut) Oh! si!...

ESCENA IV.

CARLOTA, AGUSTÍ y LLORENS.

LLOR. (pe'l fondo) Bèn fét:
vinga l' abrás de Vergara:
veyám qui serà 'l Maroto.

AGUSTÍ Tu!
LLOR. Aixó ray... ja m' ho pensaba.

AGUSTÍ Per vení á posar discordias,
Llorens, no 't desitjo á casa:
si com á germà... t' aprecio,
com a ximós... no 'm fas falta.

LLOR. Qué 'n va deixar d' ignocènts
lo rey Herodes encara!

CARL. Llorens... ¿no véus que...?
LLOR. (inter.) No, no;
no cal pas que t' escarràssias
esplicant y fèntme véure,
com á n' ell, perdius per garsas:
que si fòsses dona mèva,
com ès la mèva cunyada,
ja á baix lo jardí mateix
t' hauria deixat las gallas
més rojas que cap cirera,
d' un parell de bofetadas.

AGUSTÍ Càlla 't la boca! Qui aixís
á la mèva dona parla,
no tè vergonya, ni es digne
de besarli las petjadas!

LLOR. Aixó mateix: tu... qu' ès digne,
pósa 't baix las mèvas plantas. (Carlota vol par-
lar) Res; tira pe' l' cap que vulgas,
que 'l teu marit ja 't don alàs.

AGUSTÍ Fèsmo 'l favor de callar!...
ni 't fiquis ahont no 't demanan!

LLOR. L' honra tèva... es l' honra mèva:
es la honra de 's nostres pares;
qu' estimo...

CARL. (volent parlar) Oh!...
AGUSTÍ (á Llorens) ¿Nostra honra estimas...
y per terra estás tirantla!

CARL. (á 'ls dos) Victima d' una calumnia
podré ser, pro no culpable!
(á Llorens) ¿No 'm confíexes prou á fondo?...
¿En qué t' ha ofès ta cunyada?
Digam 'ho, que jo no ho sè!...
¿Perqué aixís contra mi t' alass?...
Podrás culparme, si vòs;
y ho sofriré, resignada;
pro... per no dirte que mènts,
diré al menos que t' enganyas.
No dupto pas que algun dia
retiraràs tas paraulas,
y 't darà pesar ta culpa,
veyent ma ignocència clara!

LLOR. Millor... pro á mi... aquí! (tocantse 'l clatell)

CARL. (ab sentiment y marcat carinyo) Agustí!...
AGUSTÍ (á Llorens) Viva Déu!
CARL. (plorant com no podent sufrir mes)
M' ofego!...

AGUSTÍ (donantli 'l bras y conmogut) Oh!... Càlma't!...
CARL. No puch!... Dèn del cel! (plorant amargament ab
fingit desconsol)

AGUSTÍ (*ab sentit carinyo*) No ploris!...
vida mèva!... (*se la 'n dà per la porta primera
de la dreta, dient à Llorens ab ira, convenent per
complet de la ignocencia de Carlota*)
Ets un canalla!

ESCENA V.

LLORENS, *aviat* L' ALCALDE.

LLORENS. Cristo de Dèu!... y qué burro!...
y qué animal!... y qué bestia!
ALCAL. Si ho diu per mi... móltras gracias.
LLORENS. Miri, ja que préu candela,
senyal que serà confrare.
ALCAL. Bè; vourá: la culpa sèmpre
recáu sobre del Alcalde.
pro l' elecció va ser feta
ab legalitat... es dir,
manos limpias: papeletas
al urna... las necessarias
per guanyar. ¿Vól més limpiessa?
Y que ara 'ls enemichs vingan
clavantme una càusa!... crèga
que no sòm tan burro encara
que per salvarm' no 'm reménia.
LLORENS. Ja.
ALCAL. Vull parlá ab D. Eduardo,
perque fassa lo que dega:
si m' he compromís per ell,
ell m' ha de descomprometre.
LLORENS. Ja.
ALCAL. ¿Que no es aixís?
LLORENS. No ho sè.
ALCAL. ¿Que vól dir?
LLORENS. Lo qu' he dit sèmpre:
qui t'è mals de cap pe'ls altres,
just es que ab lo mort carrègua.
Si á mi aixís m' está passant,
miri si estich per conversas.
ALCAL. Es dir que...
LLORENS. No estich d' Alcaldes,
ni Diputats, ni altres herbas.
Si jo fos lo mèu germá,
ab una vara de freixa
á vusté, á n' ell... y á algú més
lo adressaba la esqueta:
que tan tan bó vól dir burro,
y ab unas bonas orellas! (*se 'n va per la segona
porta de la esquerra, deixantlo sorpris*)

ESCENA VI.

ALCALDE, *aviat* AGUSTÍ.

ALCAL. M' ha deixat tonto! Oh!... y no sè
que ha volgut d' ab tot aixó.
Si pudè tindrà rahó
que ab lo mort carregarè!...
No faltaria més!... Llamp!...
no sè pas lo que faria!...
foch al poble clavaria!...
y cap á Fransa! Veyám.
(*no sabent á quina porta dirigirse*)
¿Abont serà ara? Pot sè aquí.
(*á la porta segona de la dreta*)
¿Hi ha pernis? (*mes alt*) ¿Se pót passá?
(*reyent que no li responen*)
No hi ha ningú. Pót sè allá.
(*á la primera de la esquerra*)
¿Se pót entrar? (*reyent que li passa lo mateix
que á l' altra*) Com all'!

Tampoch hi ha ningú! Problém:
veyám. (*ca á la porta primera de la dreta y ab
réu mes alta*) ¿Abont son? Eh! Ab lissenstia!...

ESCENA VII.

ALCALDE y AGUSTÍ.

AGUSTÍ ¿Qué crida?
ALCAL. Vusté dispénia.
AGUSTÍ ¿Qué hi ha de nou?
ALCAL. Oh... 'ls qu' estém
al frente de la política...
sèmpre hi ha un ciri troncat.
Vineh per véure al Diputat
per una cosa... un poch critica.
Re: una causa criminal
que 'm claván á las costellas.
AGUSTÍ ¿Qué? (*ab fredó*)
ALCAL. Per las trampas aquellas.
¿sab?
AGUSTÍ No sè, no.
ALCAL. Ho sab, igual
que jo: tots dos las vam fèr,
per guanyar las eleccions,
y ara surten las cuestions.
AGUSTÍ No sè...
ALCAL. Donchs, ho ha de saber.
AGUSTÍ Bè... aixó... Miri, ell es aquí.

ESCENA VIII.

ALCALDE, AGUSTÍ y EDUARDO *pe' l fondo*.

ALCAL. Dèu lo quart.
EDUAR. ¿Qué tal?
ALCAL. Venia
per parlá... ab su senyoria.
EDUAR. Corrent.
AGUSTÍ Jo 'ls deixo.
EDUAR. Agustí...
(*baix*) Cuan li vinga bè, també
hem de parlar... y reservat.
Es cuestió de dignitat.
AGUSTÍ Ja sè que vól dir: no es re.
EDUAR. Desenganyis...
AGUSTÍ Vaja, no;
no 'n parlem més, vól aquí;
no 'ns coneixem pas d' ahí. (*se 'n va*)
EDUAR. En fin... (*acompanyantlo fins á la porta*)
ALCAL. (*ap.*) No m' agrada aixó.

ESCENA IX.

EDUARDO y ALCALDE.

EDUAR. (*ap.*) La Carlota haurá lograt
convénce'l: ja era de créure.
(*alt*) Alcalde, vamos á véure:
¿qué tenim? (*ab aire de protecció*)
ALCAL. Un díslarat!
EDUAR. ¿Y aixó? (*sonrient com no danti importancia*)
ALCAL. ¿Li puch ser ben franch?
EDUAR. Ja sab que si: res s' hi oposa.
ALCAL. Y donchs, miri: poca cosa;
estich al mitj d' un gran faug.
Y si l' hem fèt Diputat,
y per fè'l m' he compromés,
me sembla que mólt just es
que no 'm deixi ara penjat.
EDUAR. No comprénci aquest llenguatge,
ni á qué vè aquesta embestida.

ALCAL. Jo li diré de seguida ;
perque, ja ho sab, res m' empatxa.
Cuan jo una parana la dat,
l' he cumplerta, á dret y á tort :
y vusté ha anat á la Cort,
y jo al poble m' he quedat.
La gloria ha estat per vusté
y 'ls mals de cap sols per mi :
si me n' he d' arrepenti,
podia dirin 'ho primé.

EDUAR. (ap.) Aixó... es mogut p' en Loreus :
(alt) ¿Vól fè 'l favor de parlar
més concret?

ALCAL. ¿Vól dir, més clar?

EDUAR. Que 'l puga entendre.

ALCAL. Corrèntes.
Tres ó quatre d' aquí 'l poble,
descontèntes, com n' hi ha per tot,
que no donan may 'l vot
y critican lo més noble
y just, varen protestar
de la elecció de vusté,
y... ja sab lo que vaig fè,
á la presó 'ls vaig ficar!
Perque jo sòm molt formal
y re 'm fa retrocedí :
pro tot seguit, contra mi,
van acudir al Tribunal,
per atropello, y coacció,
y per detenció arbitraria,
y 'm clavau una sumaria...
que 'l Jutge diu que fa pò!

EDUAR. Ah!... ¿tot aixó es lo que 'l móu? (no sentne cas)

ALCAL. Sembia que sí!

EDUAR. Es un deliri.

ALCAL. Vólen tirarme á presiri!

EDUAR. Aném... rigneu's n.

ALCAL. Si, prou!...

M' espulsarán la butxaca!

EDUAR. No ho créga.

ALCAL. Y 'ls mals de cap

que 'm donarán!

EDUAR. No pas cap.

ALCAL. Y l' honor!...

EDUAR. No, aixó no 'l táca.

ALCAL. Bè, pro, ja que vusté t'è

influènci...

EDUAR. Tinch influènci,

y 'l Tribunal... y 'l Audiencia

ja saben lo que han de fè.

ALCAL. Massa que ho sabéu!... aixó

es lo que á mi 'm fa está ab pena!

EDUAR. Vaja, tiris 'ho á la esquena:

qui mana sempre t'è rahó.

Vusté es l' Alcalde, y penjat

may deixo jo á qui 'm servéix.

¿Vól aixó?

ALCAL. Vusté matèix.

EDUAR. Y donchs, quedí descansat.

ALCAL. Bè, pro ¿y si després me vè

diènt que ha fè't lo que ha pogut,

y jo 'n surto geperat?

jo pla á la esquena ho duré.

EDUAR. ¿No li dich que no?

ALCAL. Bè, si :

jo, ja ho sab, si s'ò apoyat,

no miro res, la vritat ;

faig tot lo que 'm vè al magí :

no miro contemplació ;

la méva vara es de ferro ;

al que alza 'l gallo l' esguerro :

á 'ls enemics pocas rahons.

Pro, ja li dich, vull també
s'ò apoyat, ab rahó y sense.

L' Alcalde ha d' obrar com pensa ;
pènsi mal, ó pènsi bè.

Y si 'm pugues resultar...

(senyalant com la punta del dit)

ni aixis, sia pe'l que sia,

ab vusté me las hauria ;

vèli aquí ; jo sòm molt clar.

EDUAR. Re, estiga tranquil ; serán

acusats ells... per injuria.

ALCAL. Aixó!... just!... contra ells y ab furia!

EDUAR. Jo á vusté 'l vull fort y gran.

ALCAL. De cor ne tinch més que un bou!

EDUAR. No necessita res més.

(allargantli la ma per despedirlo)

En fi, créch que 'ns hem entès.

ALCAL. Del tot. Mami. (cuenca y se 'n va pe'l fondo,

dient ap.) Ay, si algú s' móu!

ESCENA X.

EDUARDO, ALCALDE y GRAU, pe'l fondo.

GRAU. ¿Hi ha permís?

ALCAL. (ab orgull) ¿Què vól vusté?

(á Eduardo) Miri, aquet es un de 'ls cinch

que van protestá, y que 'ls tinch

(al front) aquí!

GRAU. (á Eduardo) Com está.

EDUAR. (cuencaut ab ell) Molt bè,

gracias.

ALCAL. (per Grau) Es D. Grau Salóm!...

l' enemic més foll!

GRAU. (á Eduardo) Perdón!...

ALCAL. (id.) No permiu qui 'n enrahoi!

EDUAR. Jo escolto sempre á tothom.

D. Grau, ¿qué se li oferéix?

(al Alcalde) Vusté, per xó, pót quedar-se.

(á Grau) Fassi 'l favor de sentarse.

GRAU. Gracias. Veurá ; suscehoix

que l' Alcalde que tenim.

ALCAL. (inter.) Si diu mal de mi!...

EDUAR. (per calmarlo) Bè, no.

ALCAL. Oh!... 'l clavaré á la presó!...

ja sab que no miro prim!

GRAU. Per xó que m' hi va ficar

á mi y á cuatro amichs més,

l' hem encausat ; y per xó es

que vinch ab vusté á parlar ;

perque no hi posi influènci,

y que se 'ns fassi justicia.

EDUAR. Bè... 'ls ódis...

GRAU. Res de malicia!

EDUAR. D. Grau... si estich enterat.

GRAU. ¿Per ell!...

ALCAL. Sí!

EDUAR. Pro... ho veig clar tot.

ALCAL. No li daré may 'l vot!

GRAU. Tampoch may 'l ha demanat.

EDUAR. No importa ; la rahó veyent,

justicia obtindrán completa :

jo, auts que tot, conciencia neta ;

ab aixó hi sò intransigènt.

GERU. Es dir que podém contar...

EDUAR. Devant del dret y la ley...

qui falta, no hi ha remey :

jo 'l mal no 'l puch apoyar.

GRAU. Altra cosa no esperaba

de 'ls seus nobles sentimènts.

EDUAR. En mi no hi trobarán gens 16°

de fugiment.
 GRAU No ho duptate: per xó confiat he vingut.
 EDUAR. Y ha fet molt bé.
 GRAU No vull ja molestá 'l més.
 EDUAR. ¿Vól callar?...
 GRAU Li estich molt reconegut: y desd' ara, ja li dich, ináui y disposi. (*despedintse*)
 EDUAR. (*ençant*) 'I mateix. (*Gran se 'n va*)
 ALCAL. (*baix á Eduardo*) ¿Es dir que...!
 EDUAR. (*id.*) Vnste conéix si he de serví á un enemich?
 GRAU (*torment*) Ah!... y gracias en nom també de 's meus companys.
 EDUAR. Que disposin. (*al Alcalde*) S'empres que desolchi 'l gosiu, no 's planyi, ni temi re!
 ALCAL. Corri't! (*se 'n va seguint á Grau*)
 GRAU (*al Alcalde*) ¿Vén!... (*convencut de sortir ab la seca*)
 ALCAL. (*id. ab amenassa*) ¿Vén!...
 GRAU (*ab aflicció*) ¿Qué vol di!
 ALCAL. (*id.*) Qué han d' anar més drets que un ciri!
 GRAU (*creient*) Si!... 'l clavarém á presi!
 ALCAL. (*id.*) Jo 's fusillaré!...
 GRAU (*ab despreci*) Si!...
 ALCAL. (*ab ira*) Si! (*desapareixen tots dos pe'l fondo disputant y fentse amenassas*)

ESCENA XI.

EDUARDO.

La política es medrar...
 trampejà... y deixar contént á tothom: d' hont bufa 'l vent lo més llèch s' hi sal girar.
 Qui té cor no pòt servi.
 Cor!... nassa cor tinch jo encara: que la passió que sento ara per la Carlota dins mi...
 m' inquieta, y 'm fa disèrrre lo modo de dú endevant lo meu desitj!... Y dirán Inego qué 'l temps tot ho birra!...
 Mentida!... ni ella ha olvidat l' amor ab que m' estimaba, ni jo del cor lo arrancaba, casada ella y jo casat!...
 Malehida condició humana!...
 Polre Agustí!... Polre Adela!...
 Cuan la passió se revcha, sols ella dispausa y mína!...
 Y s' olvida l' amiat, y 's sacrifica l' honor!...
 Oh!... al home arranquéuli 'l cor, ab lo sentiment innat, si ha de ser, per son voler, tot virtut y tot conciencia, á donéuli nu' altra essencia, ó 'l món no té rahó de ser!

ESCENA XII.

EDUARDO y CARLOTA.

CARL. Eduardo...
 EDUAR. Carlota hermosa!...
 pur ideal del meu amor!...
 CARL. La dona... ament, es ditxosa;

més ay, si arriba á só esposa de qui no complem 'l seu cor!
 Jo no 't puch dir, com voldria, lo que sento: ja compréns qu' es cada porta una espia.
 EDUAR. Sens obstacles, no hi hauria viu desitj, ni amor inténs: ni has de dirme ta passió, cuan la sento ardent aquí! (*al cor*)
 Gel, no foch voldria jo!...
 CARL. ¿Gel!...
 EDUAR. (*baix inter.*) Calla!... (*senyalantli que véu venir á Adela per la porta segona de la esquerda*)
 EDUAR. (*baix*) Ah, ja.
 CARL. (*alt, fingint seguir la mateixa conversa y evahonant ab naturalitat*) Ella es així...
 EDUAR. (*comprentent la idea y seguintla també ab naturalitat*) No, si vusté té rahó.

ESCENA XIII.

CARLOTA, EDUARDO y ABELA.

CARL. (*á Adela que s' ha quedat al peu de la porta in dicada*) A propòsit... justament...
 EDUAR. (*á Adela*) Si, estabam de tu parlant.
 ABELA. ¿De mi?... No hi ha inconvenient en que seguixin dient, si es que m' he d' está enterant.
 CARL. No ho prèngui á mal.
 EDUAR. (*á Adela*) T' ho diré en dos paraulas. Aquí... tant ella com l' Agustí desitjan... y jo també, perque no 's déu concebí d' altre modo, que no estigas tan retirada: no 's pòt, al camp com al camp; no sigas així; com bonas amigas hen d' anar juntas per tot.
 Heu de passejar, surti, avuy aquí, demà allí, com ho faig jo ab l' Agustí: en fi, no t' ho he pas de di, ni ella t' ho ha de demanar.
 CARL. De cap uodo jo voldria que per mi se violentés; aquí á casa seva es, y lo que del seu gust sia pòt fer, sense mirer res.
 ABELA. La vritat, sento donar peu á tals conversacions: (*ab ironia*) y ja pòt vusté pensar que jo may podré pagar tantes consideracions.
 Sols me preocupa una cosa, y això pòt sé es lo motiu de semblar jo desdenyosa; que vusté... es tan... bondadosa, que m' humilla en lo més viu: perque, si es lo just pagarli tanta... generositat, jo no sé com esplicarli que may probas podré darli, com vusté á mi, d' amiat!
 CARL. (*fingint no comprendre l' amarga intenció en que ho ha dit*) ¿Perqué no?...
 EDUAR. (*ap.*) Ironia horrible!...
 ABELA. ¿Perqué, diu?... Ja véu vusté... y l' Eduardo ho sab també, que no está en mi, ni es possible, compararme ab vusté... en re!

- CARL. (*ap.*) Forçix de dret!
 EDUCAR. (*à Adela*) Aném, dona; ja sab ella y l' Agusti que com nos tractan aquí los tractarem á Girona.
- CARL. Si aixó ja no s' ha de dir.
 EDUCAR. Y á Madrid procurarem, si de veni 'nust fan lo gust al ivera cuan hi tornem, obsequiarlos com es just.
- CARL. Ho hem promés y ho cumplirem.
 ADELA. No puch posá en evidencia lo qu' en tal cas jo faré; pro déch repeti... en conciencia, que hi ha molta diferencia da mi... á una... com vasté!
 Perque jo douch al afecte per base l' estat social, per limit lo bon concepte; vasté... estat y humá respecte ho creú sols... convencional. Y com que jo no voldria, si 'ls meus escrúpuls conéix, que díptes de mi algun dia... correspondrè... com just sia; no com vasté se mereix!
- CARL. Adela!...
 EDUCAR. Estás molt pesada!
 CARL. Ab tal llenguatge... 'm confón: y si 's creú ab mi obligada, dispenzi, está equivocada.
- EDUCAR. Al fi, compliments. (*per girar la conversa*)
 ADELA (*ab la mateixa ironia*) Bè ho són.
- CARL. Cuidado, que no 'n són dona, ni m' agradan. la vritat; pro cuan la conversa ho dona...
 EDUCAR. Res; la franquesa es més bona.
 CARL. Donchs, cumpliments á un costat. (*à Adela*) Ara penso que á ca'n Rosa han enviat aquet mati per aná á la font pudosa.
 ¿Hi aném?...
 ADELA (*à Eduardo perque n'hi ha la frescura de Carlota y 'l cas que fa de las indirectas*)
 Ja ho sents!...
- EDUCAR. (*com referintse á la pregunta de Carl.*) Se suposa.
 CARL. (*à Adela*) Douchs, miri, 'm vaig á vesti. (*se 'n va per la primera porta de la dreta*)

ESCENA XIV.

ADELN y EDUARDO.

- EDUCAR. Créch que...
 ADELA (*inter.*) Créus mal!
 EDUCAR. (*ab fingida serietat*) ¿Qué preténs?...
 Més que desdenyosa, estás insufrible! Ja comprém que no ha d' agradarme gens...
 ADELA (*inter.*) Fisme cirrèchs, béa fét fas.
 EDUCAR. ¿Qué vól d' aqueixa asperesa y aqueix irónich parlar?
 ADELA ¿Vols tu que, sentintme ofesa, fassi la ridiculesa encar de dissimular?
 EDUCAR. ¿Ofesa!... ¿y de qué t' hi sents?
 ADELA ¿Y encara t' ho tuch de dir?
 ¿Obligarme á tant preténs?
 EDUCAR. Adela!... és tu que m' oféns ja, ab tan estrany procedir!
 No, no 't vulgas disculpi, dautme culpi encar, tal volta.
- Viste á vestir; surtirá per tu la Carlota y...
 ADELA (*inter.*) Escolta, ja que he de parlarte clá.
 EDUCAR. En resúmen, y acabem: t' has proposat fastidiarme y aburrirme hasta al estrém!... pro t' enganyas!
- ADELA Pòts... odiarme; pro escolta, que sols está. Jo puch sufrir sens repés y sens murmurá 'ls meus llabis ni una queixa, y entre 'ls dos puch perdonarte 'ls agravis, perque al fi ets lo mèn espós. Y puch á solas plorar la glacial indiferéncia ab que tu 'm vens á pagar l' amor pur que 't vaig jurar, y que tu 'm dóns en conciencia. Puch... fins de pena morir, si de pena vols matarme; pro voler de mi cesgir que arribá hasta á consentir en que tuch de rebexarme fins al estrém de somriure y mostrarme carinyosa - ab aquesta dona... odiosa!...
 ¿Vols que passi per tan lliure com ella la teva esposa?
 ¿Vols que se 'm veja contenta, anant ab ella per-tot, perque tothom d' un sol mòt me tiri en cara l' afronta que á n' ella tirari pót?
 ¿Vols, per dir 'ho tot plegat, que 'm confonga en realitat ab dona que l'èns al vent l' honra y hasta 'l sentiment de sa propia dignitat?
 No; no ho vols, ni ho pòts volé, com no 't vulgas convertir en un salvatge sens fré!
 ¿Tu cesgirme á mi!... primé se t' havia d' enrogí de vergonya 'l front altiu; y al veure á ta honrada esposa ofesa, ab tan just motiu, y en son honor sempre viu que t' acrimina gelosa... s' haurían de sublevar dins tu 'ls dormits sentiments; pro noblesa en tu no hi ha!... Déixme donchs sufrí y plorá, cor de roca, que res sents! Y deixme que guardi jo l' honra que dás tu enllotada!... Degrada't tu!... per la rahó!... ódia'm!... seré desgraciada, pro dona envidiá, no!
- EDUCAR. La responsabilitat de 'ls meus actes vull completa: pro si bé ab tu m' he cassat, no ha estat ab renúncia feta de la mèva llibertat.
- ADELA Si á res ab mi t' obligabas; allavors, perquè 't casabas? La llibertat que vols tu, no la voldrás ben segur per mi; y de dárnela acabas tu mateix!
- EDUCAR. (*ab indiferéncia*) Si 't correspond,

¿perquè no?

ADELA (*ab sentida estranyesa*) ¿Y així 'm respón!... (*ab un arranch propi de la situació y com una proba desesperada*)
Si, prescindint del marit, deixo 'l teu nom envilit, tirant la mèva honra al mou, ¿quins càrrecs me podràs fè?

EDUAR. (*mogut*) ¿Jo!... (*ab cinisme*) No... cap.

ADELA (*ab dignitat*) Segur ja estàs que m' estimo massa!

EDUAR. (*ab la indiferència de sempre*) Bè... No, y sinó, per tu faràs: no tinc d' anyadirte re.

ADELA (*desconcertada*) Sembla mentida!

EDUAR. (*donant per acabada la discussió*) Corrent.

ADELA (*molt marcat*) En aquest cas, pendré jo la mèva resolució!

EDUAR. ¿Quina?

ADELA Anarime 'n, de moment, d' aquesta casa!

EDUAR. Així no!

ADELA ¿Cóm, no? ¿No óbras com t' agrada?

EDUAR. Donchs jo també, y acabat!

EDUAR. ¿Tu, tan digna y tan honrada, vols d' aquesta campanada?...
Dóna, si es ta voluntat: pro avertéix que tu 'm provòcas així á una separació,
Tèva es la idea, la evòcas; si al fi la realitat tòcas, no 'n som responsable jo!

ADELA ¿Es dir que la culpa encara la tindrè jo!...

EDUAR. Lo que 't dich...

ADELA (*inter.*) No has de dirme res; desd' ara me 'n torno á casa 'l meu pare!
Oh!... encar se m' estima á Vich!
Encara tinc... pobre vell!... un pare... qu' es bèn segú m' adora!...

EDUAR. ¿A qué 't dóns tropèll?... si estàs resolta...

ADELA (*sech*) Si!... Ab ell estarè millor que ab tu!

EDUAR. (*ab despit*) Llavors... ja 't vindicaràs tu sola devant del mon; de mi á divorciar-te vas... (*ab sarcasme*) está bè; dóns un gran pas: los sers humans lliures son!
Y com jo estich y estarè per una ley sempre igual, si un dret tinc, vull d' 'l també: tóns cor y tabò natural... óbra com te semblà bè!
(*canbiant de tí y com reconvenintla*)
Més no dónas ni una quèixa, ni t' escúdis ab l' honor: (*molt marcat*) que si ma esposa matèixa me creú estraviat... y 'm deixà... en lloch d' anar-me ab amor y moure 'ls mèns sentiments ab virtut que 'ls instints dòma, ¿qué han de sé 'ls mèus pensaments?... (*ab creixent despit*)
Fé 'm dóns d' elástica gòma!... (*ab imaginació escaltada*)
donchs, ample 'l mon!... Dèu feu l' home sens traves, ó Ell no es iumèns!
Y si tenim d' arribá per l' egoisme á ser regits, bé 'l deliri ha d' imperat!...

y, ja separats, ja units,
la materin es pe'ls sentits;
fè un cel del mon es en va!
Que si l' ànima está prosa
pe' l' cos... llum que 'l mou sola véu
del ducte en la boyra espessa,
y 'l desitj s' aixèca arreu,
culpa... á la naturalesa,
que domina, en sa villesa,
aquesta imatge de Dèu! (*se 'n va pe' l fondo*)

ESCENA XV.

ADELA, *ariat* LLORENS.

ADELA Ah!... Dèu etern!... déume foras!...
lluminçulo, Dèu mèu!...

LLORE. (*per la segona porta esquerra y com referintse á Eduardo, dirigint la vista al fondo y ap.*)
Llamp del cel!...

ADELA Llorens...
LLORE. Sosségui 's:
tot ho he sentit, tot ho sé;
que jo... observo, y... li sòm franch,
no per afecte á vustè...
ni pe' l meu germà tampoch;
que per touto no ho meréix;
sinó per la part que 'm tòca:
perque ni ara, ni en cap temps
trago saliva, ni 'm deixo
plantar la bleda al clatèl:
que vull puguer portar sempre
lo cap molt alt: ja m' entèn.

ADELA Pues vustè ab tanta rahó 's quèixa,
Llorens, compendrà també
la mèva situació crítica
y 'l mèu amarg sufriment:
y compendrà...

LLORE. (*inter.*) Si senyora;
jo compèrneh, vustè compèrneh,
y ella son los que no compèrneh
que no es l' Agustí en Llorens!
Oh!... ab mi no hi valen romansos;
jo sè aná al bulto de dret.
A bonas, tiro d' un carro;
á malas... res me deté:
¿Qué intènta fèr?...

ADELA Poca cosa!...
LLORE. Llorens, per l' amor de Dèu!...
ADELA No senyora: cuan las cosas
LLORE. arriban á tal estrém...
¿que no entra 'l clau per la punta?
donchs, per la cabota!

ESCENA XVI.

ADELA, LLORENS y AGUSTÍ.

AGUSTÍ (*pe' l fondo*) Aixó es!
LLORE. Per tu parlaba. (*Agustí se 'l mira ab desconfiansa*)
ADELA (*qu' està violenta*) Agustí... (*se repensa y calla*)
AGUSTÍ (*sorprès*) ¿Qué passa?
(*mirant alternativamente á 'ls dos*)
LLORE. No, casi res:
pe'ls cegos, no hi ha que dir
aixó es groch, ó aixó es vermell;
y pe'ls sorts, tant son esqualias
com violins.

AGUSTÍ No sè á qué vé...
LLORE. ¿Encara no li cenífexes
- en la cara 'l sufrimènt?
AGUSTÍ Adela... ¿Vól fè 'l favor

- de dirme...?
- ADELA Oh!... No puch!... No sè com dirli!... Vull dir que sento un mal estat... un no sé què... que no sè com explicarho.
- LLOR. No vól dir t'ho.
- AGUSTÍ No 'm sorprén.
- Llargà haurà estat la conversa, fent castells sobre castells...
- ADELA S' equivoca; ha estat molt curta.
- LLOR. Y tan curta; perquè... es cert, parlar de coses saludas no t'è cap gracia.
- AGUSTÍ Acabém.
- LLOR. No, si á cas, que t' ho diga ella; perquè á mi tampoch me créus.
- AGUSTÍ Ja dius bè!... sembras cissanya.
- per fèrta culli als demés!
- ADELA No, Agustí, no donga culpa á qui agrañiment merèix: perquè si d' ell dependís, felis jo, y ditzòs vuesté!
- AGUSTÍ Cóm!...
- ADELA (inter.) Permèti que 'm retiri.
- AGUSTÍ Oh, no!... esperi's un moment; li demano... li suplico!...
- Que jo ignori... oh, no pót ser!... Expliqui'm!
- ADELA (inter.) ¿Qué he d' explicarli?... ¿Y 'l seu cor no li diu res? ¿No 'l t'è sensible? ¿No estima? ¿No gósa, ó sufrèix? Donchs, bè; com la ditxa, la desgracia, ants de tocarla, 's pressent! No 'm pòsi en lo cas de dirli d' hont lo mèu dolor prové!... Ditzòs qui ignora las causas, y 'la seus efectes no véu! Ditzòs qui en la ilusió es cogo!... Ay! cuan se descòrre 'l vel!... No l' arranqui!... que la ditxa viu envolta entre sos plèchs!... llensat ja 'l vel... ay! per sempre se 'n va la ditxa tras ell! ¿Vól que jo... més clar li parli?... oh, no, no ho permèti Déu!
- AGUSTÍ (ap.) Estich somiant!... (queda un moment abatut)
- LLOR. ¿Ho véus ara lo que jo 't déya si es cert.
- AGUSTÍ (reaccionante) Oh!... (donant una mirada de desconfort a Llorens y tement que Adela obrís celos infundats y que parli á impuls d' ells)
- Adela!... ja que m' arranca aixís la pau del cor mèu... no 'm deixi sòmbra de dupta!... vull véure, clí y de moment, la realitat, tal com siga!... (veyent que Adela dupta)
- La necessito saber!... que si la defecció ingrata omplena 'l cor d' amarg fel, lo dupte es sùtil veneno que mata, ab traïdor rosèch! Oh!... li demano!
- ADELA ¿S' hi empenya?
- AGUSTÍ Si!...
- ADELA Cónsti... que m' ho escigéix.
- AGUSTÍ La realitat vull!
- ADELA Donchs, sápig 'ho.
- La realitat... tan negra es, que ha deixat carbonisada...

cedra feta, dada al vent, ma llegitima ventura... y la seva al mateix temps! Oh!... ants qu' esposa amant, sò honrada; jo enganyá 'l no puch, ni déch! Ferida en lo fins del ànima, del amor morta la fé, ma resolució ja es pressa; y no al crit de 's celos cruels, ni moguda de veujansa, sinó á impuls del mèu deber; dret que li resta al decoro de qui pert tot altre dret! Casta esposa, repudiada, sinó devant de la gent, devant Déu que 's cors penetra, per espòs ingrát é infiel!... y marit, plé de confiança, enganyat villanament, despreciat en son cariyo per esposa infiel també!... si el dupte es sùtil veneno que mata, ab traïdor rosèch... ¿qué no ha de fèr la espantosa realitat?... jo que la veig sens la més petita sòmbra, ni esperansa de remey! L' honra mèva es l' honra seva!... victimas los dos á un temps, no puch, no déch enganyarlo... no sabria, en que vulgués! La pau del cor ja es perduda!... ja es pòs que 'l vent espargèix!... si la fioció 'l vuyt omplena, cria ella 'l remordiment! Oh!... no!... no!... es ants ma conciencia!... jo puch sentí 'l dolor greu; més no revostit de culpa!... Vusté ha, volgut que parlis; m' ho ha escigít!... Oh!... jo lluytava entre callá y di lo cert... y ho he dit, fent mon cor tróssos!... no pót de mi seguir més! Oh!... permèti que 'm retiri!... (no podent plorar de tan sufrir, ap.) M' ofego!... ¿Qué he fet?... no ho sè! (entra a seu cuarto porta primera de la esquerra. Agustí queda estèlich com ferit d' un llamp)

ESCENA XVII.

AGUSTÍ Y LLORENS.

- LLOR. Véyas qué pensas fè ara.
- AGUSTÍ (á mitja veu y com dients 'ho á mateix)
- ¿Estich deshonrat!...
- LLOR. Paréix que, ab los detalls que t' ha dat, no son visions d' en Llorens.
- AGUSTÍ (ab furia) Oh!... ¿Ahónt es la Carlota! (avant cap á la porta primera de la dreta)
- LLOR. (detenintlo) No:
- no 't convé ara dirli res.
- AGUSTÍ (insistent) Una vegada en la vida erúme á mi.
- AGUSTÍ (no sabent que fer) Oh!... 'm bull lo cervèll!
- LLOR. L' Eduardo no hi ha gayre que ha surtit furios, després d' haber renyit ab l' Adela: veste 'n, donchs, á trobá á n' ell y escigéixli de seguida, sens deixá 'l disculpar gens,

reparació de l'ofensa! *(veient que dupta)*

Si no ho fas tú, jo ho faré!

Si m'ha faltat la Carlota!...

AGUSTÍ *(inter.)* Ves; d'ella ja 'n parlarem!

LLOR. Es dir...!

LLOR. *(id. ab energia)* Cobart! Primè ets home!... després marit!

AGUSTÍ *(convuls)* Oh... es molt cert!

Més... m'ho negarà!...

LLOR. No ho creïgas;

es prou cínich per xó y més;

que ha erogat, veyente débil,

que pót obrá impuement!

AGUSTÍ *(arranch)* Oh!... 'l foeh que sento en mas venas estús aviant, croyent

que l' hald fret d' una escusa

podria apugá'!... ¿No véus

que del cor l' ardenta brasa

las flamas escampa arrúa,

y á 'ls ulls la sang aglomera,

com de fera que rugeix

frenética de venjansa!...

Ab la ira, la rahó 's pert!...

Certa la mèva deshora,

ab sa sang la rentarè!...

com t' arrancaria l' ánima,

si tot aixó no fón cert! *(Llorens vol contestarli)*

No es precís cap més paraula;

ni ajuda vull ni consells!...

l' abús' es obert!... al fundo

ha de rolar qui l' ha obert! *(se 'n va)*

ESCENA XVIII.

LLORENS, acíat CARLOTA.

LLOR. Cuan jo ho deya!... *(veient venir á Carlota del seu quarto)*

La Carlota!...

Calma. Per si á cas... seym. *(s' assenta al silló del peu de la porta del quarto d' Adela, y veient á Carlota en traje de passeig y molt elegant li diu ab molta sorna)*

¿Que hi ha corrida... de toros?

Vas molt enrra. Quin desdeny!...

CARL. Fugí d' aquí! *(anant al quarto d' Adela)*

LLOR. *(acostante més á la porta)* No; aquí no 's pásas.

CARL. ¿No hi es l' Adela?

LLOR. Bè hi es;

pro... está malalta.

CARL. *(convulsada de que no es cert)* ¿Qui!

LLOR. Ella!...

y jo sò 'l sèn infermer:

per lo tant, aquí no s' hi entra,

sens un permis molt espris.

CARL. Llorens!...

LLOR. Es en va que 't càniss.

CARL. ¿T' has proposat!...

LLOR. *(inter.)* Es molt cert;

fèr tot lo que 't s'úpia mal,

mentras á mi 'm semblí bè.

CARL. Jo 'm quoxarè ab l' Agustí!...

LLOR. *(inter.)* Ni menos li diras res.

CARL. Ja ho veurás! *(anant á la segona porta dreta)*

LLOR. Sí, ja ho tinch vist.

Búscal'.

CARL. ¿Ahont es?

LLOR. A passeig.

Es dir... serà á despedir

á l' Eduardo.

CARL. *(ab estranyesa)* ¿Qué!...

LLOR. I, que sènts;

que ha marxat; per xó l' Adela

no está ara per tu; porque

com ell ja no ha de tornar,

si t'è vergonya, may més,

ni ella li há de perdonar

la trastada que li ha fet...!

la pobre m' ha dit que 't diga

qu' ella marxa avuy també;

pro no 't p'neís á Girona,

ni á Madrid, ni allá hont sig; ell;

anyadint que t' anyadéixi

qu' es dona... y 't compadéix!

¿Qué tal?... coménas á entendre?

CARL. Lo qu' enténch... y no 'm sorprén,

que 'l sèn carícter adust

y orgullós tan sols vè á ser

la causa de que l' Eduardo

no haja pogut sufrir més...!

y 's divorcin. Li sobra

rahó, y ella s' ho mereix!

LLOR. Qué 'n t'ous poca de conciencia,

y altra cosa, al mateix temps!

CARL. Estúpít! *(girantli l' esquena ab despreci)*

LLOR. Ah... ¿sí? Donchs, mira:

l' Agustí... ja no es aquell...

tan dócil y embalcicat;

ha enigut del burro, ¿enténs't?...!

que si bè l' Adela es digna,

l' Eduardo es un cor sech,

y ha confesat, ab desdeny,

qu' éts... una bestia! porque

no has salut disinguirho

y per tu s' ha descubert;

y se n' ha anat, diènt de tu

blamps, y p'stes, y reuñchs!

CARL. ¿Ell de mi!... *(sentintse ferida pe'l despit)*

LLOR. ¿Y donchs, qué 't pensabas?

CARL. *(arranch)* Oh!... es mentida!... no pót ser!...

LLOR. Ah!... ¿no pót ser!... *(ab sonrisa estudiada)*

CARL. *(conegent sa imprudencia y ap.)* Cállla, cor!

¿Qué he dit!...

LLOR. Per fi, ho has entés.

CARL. Llorens!...

LLOR. *(ab tò irònic)* Jo, estúpít; tu... astuta;

jo ho veurón qui ho ha entós més!

Vés á lluhí 'l garbo... passéja!...

disfruta... 'l mon es aquet.

Crích que la malalta 's queixa...

senyora, á 's peus de vusté. *(entra al quarto de l' Adela primera porta esquerra)*

ESCENA XIX.

CARLOTA, acíat L' ALCALDE.

CARL. Oh!... ¿será cert que l' Eduardo!...

No ho vull créure!... Siento un pes

terrible!...

ALCAL. ¿Se pót entrar?

CARL. *(sorpresa)* Ah!... *(girantse veient qu' es l' Alcalde y procurant recobrar la serenitat)*

¿Qué hi ha?

ALCAL. *(adelantantse)* Jo li diré.

¿Hi es D. Eduardo? Voldria

véure'l aviat... de moment...

tot d' una, si pót s'et. Acaba

d' arribarm' ara 'l corréu

de l' Alcafidia, y me tróbo

ab un p'lech!...

CARL. Pro bè...

ALCAL. ¿Pro bè!...

la mèva ruina!... la mèva...

¿Ahont es ell?...

CARL. Cálmi's. *(ap.)* Oh!... 'l cel

m' ha portat aquí aquet home!
(alt) Com t'è tant d'assentits... y es
tan actiu... crèch que a Gironda
se 'n va ara en lo segon tren:
y com aquí s' ha deixat
un encàrrech... d' interès,
ja 'm farà 'l favor de darli
dos ralles que li faré. *(obra la papeleva per es-
criure)* Que vinga... que jo l' espero...
que ja marxará després. *(escriu depressa)*

ALCAL. ¿Y 'l trobaré á la estació?

CARL. Si: y sinó, no perdi temps,
busqui 'l y fassi 'l buscar
per tot.

ALCAL. Vaya si ho faré!

(ap.) Més me convé á mi que á tu!
CARL. (ap.) Ja n' hi ha prou. *(llegint)* «Eduardo mèn:
necessito véure 't prompte.
Téva.—Carlota.— Aixó es.
(la clou y la don al Alcalde dient)
Tinga. Li don de seguida;
sens dirli re, y de secret.
ALCAL. Si, pro jo tinc de parlarli.
CARL. No l' entretinga; primer
que vinga.

ALCAL. Es que...

CARL. Vagi: tot
s' arreglará.

ALCAL. *(fent que se 'n va)* Déu ho fes.

CARL. No la perdi, ni la entregui
més que á n' ell.

ALCAL. No.

CARL. Hasta després. *(entra al seu
cuarto y l' Alcalde 's queda no sabent que fer)*

ESCENA XX.

ALCALDE, ariat EDUARDO.

ALCAL. *(mirant la carta)*
Aixó no 'm fa goig!... No m' erro!...
aquí dins hi ha... algu fandangó...
y 'm poden fer ballá un tango...
(resolt) Pit!... ó l' erserto. ó l' esguerro!
(se la fica á la butxaca y fa que se 'n va)
(pe 'l fondo) ¿Vusté?...

EDUAR. Ben vingut: així

ALCAL. m' estalviaré de buscó 'l.

EDUAR. ¿Qué hi ha de bò?

ALCAL. Molt de mal!

EDUAR. Qu' estich suspés; véli aquí!

ALCAL. ¿Cóm s' entén?

ALCAL. Que ja no sòm

Alcalde! l' ofici ho resá! *(mostrantli)*

y 'l ser processat... me pèsa,

com una llosa de plom!

EDUAR. Dispensi... tinc molt que fer...

ALCAL. y no estich per vusté ara.

ALCAL. Es dir, qu' entregui la vara

y que...

EDUAR. No: ni aixó pòt ser. *(per l' ofici)*

ALCAL. Massa qu' es! Vusté se 'n va,

y 'm deixa al faug!

EDUAR. No senyor.

ESCENA XXI.

EDUARDO, ALCALDE y AGUSTÍ.

AGUSTÍ *(pe 'l fondo)* Alcalde!...

EDUAR. *(venyent afectat y tenent que se disposat á róm-
pre ab ell, ap.)* Ah!...

AGUSTÍ Fassi 'l favor...

de torná un 'altra hora.

ALCAL. *(convensat d' un mal resultat per ell)* Es clá!...

Pro ha de saber...

AGUSTÍ *(inter.)* Ja li he dit.

ALCAL. Está bè.

EDUAR. *(ap.)* Seronitat.

ALCAL. *(á Eduardo)* D.ª Carlota m' ha dat

per vusté aquest papé escrit. *(mostrant la carta)*

(ab marcadq estranyesa y mirant á Agustí que no

pot dissimular la ira de que acaba d' estar posse-

hit) ¿Per mi?

AGUSTÍ *(prenent la carta al Alcalde)* Per vusté!

(al Alcalde com volent fer véure que aixó es la

causa de dirli que se 'n vaja per poder parlar á

solos ab Eduardo) Per xó...

ALCAL. Bè... corrent. *(ap.)* L' he feta bona!

(ap. á Eduardo) Jo també vinch á Girona:

l' esperaré á l' estació! *(se 'n va)*

ESCENA XXII.

AGUSTÍ y EDUARDO.

EDUAR. No sè lo que m' ha de dir;

pro conèch qu' hem de parli.

AGUSTÍ De parlar no es hora ja;

sols ho es de matá ó morir! *(tanca la porta del*

fondo y se 'n va de dret á obrir la papeleva)

EDUAR. No comprèch...

AGUSTÍ Ira de Déu!...

la ingratitude al fi es res,

devant del marit ofés!...

jo ab sang rento l' honor mèu!

(obra la papeleva)

EDUAR. Pro, Agustí...

AGUSTÍ *(inter.)* Baix aquest sostre.

de dita y virtut santuari,

del amich... estrafarri,

avuy la infamia s' hi mostra!

Traidor, vil y solapat,

ha dut aquí dol y ruina!...

qui amor y honra m' assessina.

ha de mori assessinat! *(trau una pistola)*

EDUAR. ¿Jo!... ¿Y quina culpa tinc jo,

si la Carlota y vusté

no son felissós? ¿Qué hi sè

jo, al últim, ab tot aixó?

Si ella ab mi 's vol escudá,

fentme de presté servi,

y ara vusté contra mi...

AGUSTÍ *(inter.)* Miserable!... Oh! no!... es en va!

que si culpable no fis,

no 's faria tan de novat!

En fi, devant d' las probas,

hi ha ja un abism 'entre 'ls dos!

y al seu fondo rodarém

l' un ó l' altre! *(amartillant la pistola)*

EDUAR. *(crít d' espant)* Está obcecat!...

AGUSTÍ Oh!... *(apuntantli)*

EDUAR. Está!...

AGUSTÍ *(fora de sí)* Estich... desesperat!

Vull mctá 'l!

EDUAR. *(presentantli 'l pit)* Donchs, acabém!

AGUSTÍ Oh!...

ESCENA XXIII.

EDUARDO, AGUSTÍ, CARLOTA y ADELA, ariat LLORENS.

CARL. *(detenintlo)* Agustí!...

ADELA Eduardo!...

EDUAR. *(à l' Adela)* Aparta!...
(à Agustí) Desahogui sa injusta furia!
 AGUSTÍ ¿Injusta!...
 CARL. Si!... d'uns calmar-te!...
 AGUSTÍ *(à Carlota)* ¿Es dir qu' es calumnia!...
(mirant à Adela)
 ADELA *(ap. no sabent qué fer, ni qué dir)* Oh!...
 CARL. Injuria!
 AGUSTÍ *(mostrauli)* ¿Confixes aquesta carta!
 CARL. *(aterrada)* Ah! Agustí!...
(deixant caure à 'ls seus peus)
 AGUSTÍ *(ab ira)* Malvada!
 EDUAR. *(aterrat per lo difícil de la situació)* Oh!...
 ADELA Agustí!... reflexió!...
 AGUSTÍ *(reprimint-se ab dificultat)* Oh!... 'm sobra!...
(deixant caure la pistola)
 Malehida reflexió! *(tapant-se la cara ab las mans per contenir las llègrimas que sent van à caurelli)*
 LLOR. *(que surt de la porta primera de la esquerra y acostant-se à Eduardo li diu)*
 Infame!
 EDUAR. *(acorgonyit y abatut)* Ah!...
 LLOR. *(senyalantli 'l dol que presenta 'l cuadro d' aquesta situació)* Aixó es la seva obra!...
(referint-se à Agustí)
 Lo qu' ell no ha fet, farà jo!
(Cuadro.)

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

Un saio ricament decorat y amobiat ab lujo y elegancia. Porta al fondo y laterals.

ESCENA I.

LLORENS, pe' l fòndo, FELIU, encenent los candelabros de la consola.

LLOR. ¿Qué fas aquí?...
 FELIU Vísté máni.
 LLOR. Vina; 't buscaba, fa estona.
 ¿Qui t' ha dit d' encendre 'ls llums?
 FELIU Oh... no hi ha de qué; en sent l' hora...
 LLOR. Tu tingas compte 'l que t' dich.
 FELIU Ab molt gust.
 LLOR. Calla y escolta:
 que may respòns acertat.
 FELIU Mòlt bè diu.
 LLOR. Mòlt bè diu!... Porra!
 si encar no sabs qué vull dir.
 Ja qu' estém aquí, y á solas,
 donchs, aquí; sobre 'l torreno.
 Mira: ¿véus aquest' alfombra?...
 ¿y aquets portiers?... ¿y aquets cuadros?...
 ¿y aquets sillòns... que un ni gosa
 sentars'hi?... ¿y aquet sofà?...
 ¿y aquet mirall y consola?...
 y aquets gerros plens de flors?...
 En fi una sala... suntuosa:
 que s' hi ha d' entrar... com á missa;
 aixís, ab la gorra fora.
 ¿Véus? Ja la véus.
 FELIU Si senyor...
 per servir!.

LLOR. Donchs, t' equivocacs;
 que 'ls téus serveys no fan falta,
 ni aixó ha de servir' de norma
 per res. Vull dir que d' avuy
 endavant, ja no hi ha mudas
 aquí, ni criats de lujo,
 ni visitas enfadosas,
 ni regalos per las festas,
 ni cobrar soldadas grossas.
 Més clar: que t' has de fè 'l càrrech
 que has de fè 'l treball que 't téca;
 no aixó de tot lo sant dia
 portar guants, galó á la gorra,
 corbata y pantalons blancs,
 jupa negra, ermilla groga,
 y lotas fins á jonoll...
 que semblas un carnestoltas,
 per dú, al fi, quatre recados,
 y menjart' la sopa loba.

FELIU Jo... perdoni...
 LLOR. Bueno, si:
 desd' avny mudém la solfa.
 Cavar l' hort, regá 'ls fruyters,
 lligar l' ensián y escarola,
 plantar cols, sembrar legums,
 fangá... y fèr totas las cosas
 que vénen á ser la feyna
 d' una casa aixís de poble.
 FELIU Dispensi... no tinc' l' honor...
 LLOR. Com! Ah!... ¿'t fan por las terrossas?
 FELIU Com que 'l senyor...
 LLOR. ¿No t' ho ha dit?...

ja t' ho dich jo. ¿T' acomoda?...
 te quedas. ¿Qué no?... te 'n vas.
 Los ganduls aquí hi fan nosa.
 A mi 'm va llogá 'l senyor.
 FELIU ¿Qui 't don' orlres?
 LLOR. La senyora.
 FELIU ¿Qui 't paga?
 FELIU Encar no fa un mes
 que hi som.

LLOR. Y donchs, tráu 'l compte:
 l' un te lloga, l' altra 't mana,
(trayente diners per darli)
 jo... tè: qui 't paga 't deslloga.
 FELIU ¿Vól callar?... no tinc' permis...
 LLOR. O préns aixó, ó de la mórma
 que 't chvo... *(amenassantlo)*

ESCENA II.

LLORENS, FELIU y AGUSTÍ, per la porta segona de la dreta, molt abatut y pàlid.

AGUSTÍ Llorens... per Déu.
 FELIU Per servirlo.
 AGUSTÍ *(ab desdeny)* Surt. *(se senta)*
 FELIU Disposá.
 AGUSTÍ No t' allunyis... per si t' he
 mehester. *(queda pensatiu)*
 FELIU Descansi. *(se 'n va pe' l fòndo)*

ESCENA III.

AGUSTÍ y LLORENS.

LLOR. Home...
 magnífich!
 AGUSTÍ Pro si l' escándul
 hi tó de ser... ¿perqué 't donas
 fatich per no res?
 LLOR. Perque

lo inútil ha d' anar fora!
 AGUSTÍ No 'm regiris lo cervell
 ab aquestas petitoayas.
 LLOR. ¿Petitoayas!... no. Agustí:
 aquet lujo, aquestas modas...
 y la malchida política,
 hau dut això á casa nostra;
 y 'l mal se t'è d' arrancar;
 pro... d' arrel!
 AGUSTÍ *(alsantes convulsiu y demostrant calma, repri-*
mint la forsa del sentiment que sent pròxim á es-
plotar, diu á mitja veu) ¿Y en aixó trobas
 lo remey pe'l meu afront!
 LLOR. Ja sabs que jo tinch més sorna
 que tu, y que no transigéixo,
 ni en lo fondo, ni en la forma.
 Torna la casa al seu puesto;
 lo altre... per mi deix' ho corre.
 AGUSTÍ Tot canbiarà: deix' m ara
 di' á cap lo que més importa.
 Si: tornarà á ser la casa,
 com en época ditxosa
 de 'ls nostres pares!... *(ab amargura)* La ditxa...
 no hi serà... porque ja es morta!
 LLOR. Massa que ho sè. Pit!
 AGUSTÍ *(ab enterea)* ¿Pit!... basta
 dignitat!
 LLOR. Estém conformes.
 AGUSTÍ ¿L' Eduardo es á casa encara!...
 LLOR. ¿Crés que ha marxat?... bona fora!...
 No tingas por; jo ja 't juro
 que, ni ab claror, ni á las foscas,
 surtiré, aixís com aixís.
 ARUSTÍ *(com no podent resistir la llytja entre la rahò y 'l*
sentiment) Dèu... de Dèu!
 LLOR. ¿Ara 't fa nosa?
 aquet matí es cuan te 'n féya:
 ara ha d' estallar la bomba!
 AGUSTÍ Mira, Llorens: convenus
 com estich de ma deshonra!...
 entre 'l desitj de venjança,
 que la reflexió me róba,
 y convulsiu y frenètic
 me deixá, y foll d' ira 'm pósa!...
 y per altra part, la falsa
 situació sempre del home...
 del marit, ple de ridícul,
 condemnat á la vergonya!...
 veig com alsada fantasma
 la societat maliciosa,
 qu' en lloch de darn' rahò, encara
 voldrá esgimir' estret compta
 de la reparada ofensa,
 com un crim que Dèu no abona,
 si 'm quedó ab las mans tenyidas
 de sang!... ó ab risa sardònica,
 si no 'm vénjo, vindrá á dirme
 que no tinch sentiments d' home,
 y per indigne meréixo
 ser del mon escarni y mofa!
 Si, si!... tot aixó conéch!...
 veig ma situació horrorosa!...
 Voldria arrancarme 'l cor!...
 ser tot càlcul!... fret com roca!...
 per despreciá al mon... imbècil,
 que confón la ofensa ab 'l honra!
 ó bè arrancarme 'l cervell,
 que 'ls arranchés del cor sofoca,
 per cebarm' en la venjança
 com una hiona rabiosa!
 LLOR. Bè, tot aixó... no va, vaja:
 crème al menos una volta;

que no es just que 't comprometis,
 ni en perill ta vida pósiás.
 AGUSTÍ ¿Y ara èts tu qui m' aconsellas...?
 LLOR. No te las péguas tan fortas:
 per una bestia dolenta
 no 's déu pérdre una persona.
 AGUSTÍ ¿Es dir que...?
 LLOR. *(inter.)* Que una traició
 no meréix un acte noble.
 Dèixa 't de la societat...
 y del mon... y de la mona:
 que si ell... com home polítich,
 t'è la conciencia al estónach,
 jo també tinch la conciencia
 d' homes polítichs á proba.
 Se 'l beurá la tramontana,
 sens que may més ningú 'l tróbia.
 AGUSTÍ Aixó may!
 LLOR. Bè, bè; tu digas
 lo que vulgas, poch m' importa.
 AGUSTÍ Una infamia... de moniènt
 pot fer fè cualsevol cosa...
 un verdadè assassinat!
 pro cuan ab calma monstruosa
 es maquina una venjança
 y se perpetrá á la sombra...
 es pitjor que obrá ab instint
 de fiera!... ella franca aborda
 y desgarrá ab valentia!...
 al menos no es alevosa!
 LLOR. Donchs, mira; no 'n parlém més:
 agaféu una pistola
 cad' un; fèu sorts; tóca á n' ell
 tirar primé; y, tenint tota
 la culpa, te fa saltar
 del entenimènt la closca;
 te quedás al siti; ell marxa;
 y bona nit y bon' hora.
 Oh!... es molt just lo desafio;
 sobre tot, per tornar l' honra.
 AGUSTÍ ¿Y tu 'm crés tan insensat?
 LLOR. Donchs, no entèch lo que 't proposas.
 AGUSTÍ Ni es menester que 't ho diga.
 Al ingrát que ab fé traidora
 m' ha robat la pau... aixís
 com á la desleal esposa,
 ningú més que jo t'è 'l dret
 y 'l deber d' esgigi'ls compta!
 No 'l camí has de senyalarme,
 ni al meu pas vull que 't opósiás;
 la deshonra en mi recau,
 deixme sol tornar per l' honra!
 LLOR. Está bè; no 'dich res més.
(ap.) Si á cas, ja sè 'l que fè 'm tóca! *(se 'n ve*
per la porta primera de la esquerra)

ESCENA IV.

AGUSTÍ.

Mon infame... y miserable!...
 Cor humá... vas de passions!...
 alimènt constant del càncer
 que la existencia cotrup!
 Filosofia del sigle!...
 plantejá únicament pòts
 lo problema de la vida,
 pro no darlo per resolt;
 que l' esprit y la materia
 giran en circuit viciós!
 Tot os deliri... y mentida!
 ni las causas causas són,
 ni 'ls efectes son efectes!...

l'alegria y 'l dolor,
l' amor, l' honra y 'l ridicul,
tot imaginari, tot...
te es sols de pura pensa!...
re existèix, si calla 'l cor!...
Convencionalisme... estípit!...
tormènt etern de la rahò!
Y condemna l' home à viure
dins las lleys d' aquest baix mon,
tèn tothom un sever jutge,
y un acusatò en tothom!
Ser social, demunt mèu pesa
la sentència del afront,
víctima d' agena culpa!...
(*ab resolució*) Ja que 'l mon aixis ho vol,
de la societat incua
no podent ròmpre l' acort,
de ma resolució siga
responsable ella, no jo! (*se 'n va pe 'l fondo, quan
aparèix per la matèixa porta la Carlota quedant-
se Agustí un moment indecis*)

ESCENA V.

AGUSTÍ y CARLOTA.

AGUSTÍ Ah!...
CARL. Agustí!... (*ab expressió de sentiment*)
AGUSTÍ (*ab ressentiment*) Ni una paraula!...
CARL. Sò ignocent!... T' ho juro!
AGUSTÍ (*horrorisat*) Oh!... No!...
No anyadèixis la blasfèmia
del perjuri al deshonor!
CARL. Dèu sab que no m'ènto!
AGUSTÍ Calla!...
CARL. (*dominada*) Oh!...
AGUSTÍ (*ab fiera calma*) Demà, ants de surti 'l sol,
surtràs... d' aquesta casa...
per sempre!
CARL. (*arranch*) Agustí!... Perdò!...
AGUSTÍ Tindràs lo cotxe à la porta
de darrera!
CARL. (*volent insistir*) Oh!...
AGUSTÍ (*sech*) Està dit tot! (*senyalantli
la porta primeru de la dreta perque se 'n vaja*)
CARL. Oh, Dèu de misericòrdia!... (*entra plorant à la
porta indicada: Agustí se la queda mirant y com
tement ser massa cruel, fa un moviment per anar
cap à n' ella, pro tot d' una 's repensa y com volent
afegar la compassió que sent per ella, diu*)
AGUSTÍ Cor indigne!... cor traïdor!...
revènta de sentiment;
pro ella lluny!... Està resolt! (*se 'n va pe 'l fondo,
quan aparèix per la porta segona de la esquer-
ra l' Eduardo, que 's queda un moment parat
mirantlo desaparèixer: luego avansa fins à mitjà
saló seguit de l' Alcalde y Grau que venen per la
matèixa porta que l' Eduardo*)

ESCENA VI.

EDUARDO, ALCALDE y GRAU.

EDUAR. La tempestat es terrible!... (*procurant no ferne-
cas*) Bah!... n' he passat de pitjors. (*avisant à 'ls
dos perque passin*) Vingan.
GRAU Si allí estabam bè.
EDUAR. Pòt veni algú: aquí estém sola.
ALCAL. Jo 'l que dich: vamos à véure
això com ha d' haber nom.
EDUAR. Mòlt senzill. (*à Grau*) ¿Vustè promet
retirar l' acusaciò
del tribunal, si ell renuncia
la vara?

GRAU Si senyor.
ALCAL. (*ab estranyesa*) ¿Còm,
renuncià?...
GRAU (*à Eduardo*) Aquí t'ò la instància,
firmada per mi, y per tots
los companys, que junts lo vàrem
pensar.
EDUAR. (*à l' Alcalde ap.*) Deixi fer. (*all à Grau y mi-
rant à l' Alcalde perque no contradigui*) Sòn
generòsos. (*present la instància y mostrantli, per-
que digni que si*)
ALCAL. (*com per forsa*) Ja!...
GRAU (*à Eduardo*) Això ho fém
per vustè.
EDUAR. 'Ls ho estimo mòlt.
GRAU ¿Per ell?... que anès à presiri!
ALCAL. Y à vustè... à darli garrot!
EDUAR. Vaja: això es cuestió d' arreglo
y no de noves cuestions.
Jo 'ls aprova al un y al altre...
GRAU Gracias.
ALCAL. Bè...
EDUAR. (*ap.*) Tant se me 'n don
de tu com d' ell; sinó que ara
me convè à mi. (*se fica 'l paper à la butraca*)
ALCAL. Bè... à cap sòm:
¿jo tinch d' entregar la vara?
GRAU Es clar que sí!
EDUAR. Es clar... (*ap. al Alcalde perque
fingèixi que cedèix*) Que no...
(*alt*) Aixis vustè... ja està libre...
y ells contents. Demà, ants que tot,
enviarè això al tribunal.
GRAU Bè, pro; ja veurà: y un cop
haja dimitit, la vara
qui la tindrà?
EDUAR. Vustè. (*veient que l' Alcalde vol
replicar l' estira de l' americana perque calli*)
ALCAL. (*ap.*) Es prou!...
GRAU No; dispensi: mès m' estimo
que passi à mans del segon,
Alcalde.
ALCAL. Perque jo y ell
estém com à gat y gos!...
GRAU No; perque es mòlt amic mèu,
y farà 'l que vulga jo.
EDUAR. Vól manar de tras cortina,
¿Y 'ls sèus companys...?
GRAU Oh, tampoch
vólen tenir mals de cap,
ni sé 'l criat de tothom:
l' Alcalde es lo responsable:
nosaltres, dir—fés'ho—y prou.
EDUAR. Està bè: ara jo 'ls suplico
que si hagues... algun estorb...
tan bè per l' un com per l' altre...
no moguin cap alborot;
prènguin paciència... y no duptin...
que serà assunto resolt.
GRAU Dimitint ell... ja està fèt.
ALCAL. Jo... la causa es lo que 'm cóu.
EDUAR. Bueno, donchs; ja estém entesos.
Ja saben qu' estich disposat
à servirlos à uns y altres:
dirho à 'ls sèus companys ja pòt,
D. Grau. (*encantant*)
GRAU També de nosaltres
disposi sempre.
EDUAR. Ara 'ls dos...
amichs, ¿vritat?
GRAU (*allargantli la ma*) Per mi... miri.
EDUAR. Aixis! (*fentli acceptar*)

ALCAL. (*encaixant*) Miri. (*ap.*) Còsta poch.
 GRAU (*ap.*) Ja 'n pagaràs de recórrerchs!
 ALCAL. (*id.*) Ja ho trobaràs, com hi ha mon!
 GRAU Disposi.
 EFUAR. En nom mèu, saludis.
 GRAU Cumprire; ho agrairàn molt. (*fa que se 'n va*)
 ALCAL. Miri que no dimitèixo. (*baix à Eduardo*)
 EDUAR. Cal!... aguantí fort! (*id.*)
 ALCAL. Sempre fort!
 GRAU ¿Que vè, ó 's queda?
 ALCAL. (*à Eduardo per Grau*) No 's fia.
 (*à Grau*) Si, home. (*se 'n va per la dreta ab Grau*)
 EDUAR. (*pe'l fondo*) Per' qui.
 GRAU (*posantli 'l bras sobre 'l espatlla*) Aném, donchs.
 EDUAR. (*acompanyantlos*) Aixís m' agradan los homes.
 GRAU (*ap.*) Puguès escanyá 'l de colp!
 ALCAL. (*id.*) Puguès ferli la sentència!
 GRAU Deu lo guar.
 EDUAR. Estigan bòns.

ESCENA VII.

EDUARDO, aviàt LLORÈNS.

EDUAR. Ara es menester discòrrer
 com pòso à l' Agustí à tò.
 LLOR. (*ab sorna*) Home...
 EDUAR. (*sorprès y fingint serenitat*) Diga.
 LLOR. Jo may gasto
 cumpliments.
 EDUAR. Calli; tèt rahò;
 escolti.
 LLOR. No; aquet paper
 que li han donat no fa molt...
 EDUAR. Ah!... es una instància. (*mostrantli*)
 LLOR. (*prententia*) Ja ho sè.
 EDUAR. Com vustè... en tot véu visiona...
 LLOR. (*sonrient*) Si... tinch lo fel sobre-nixit...
 y ho veig tot... de color fosch. (*se fica 'l paper à*
la butaca deixantlo més sorprès que antes)
 EDUAR. No comprèch...
 LLOR. ¿Que me la quèdi?
 com que l' interessa poch
 à vustè, à mi pòt servirme.
 EDUAR. Vamos, veig qu' està d' humor...
 LLOR. Mòlt!... mòlt d' humor!...
 EDUAR. Bè, ara al menos,
 snposo, 'm farà un favor.
 LLOR. ¿Un favor?...
 EDUAR. Si; ha de promètre'm...
 LLOR. ¿Promètre, diu!... Si jo fòs...
 com vustè, tant ne faria
 que li prometès, com no;
 perque, allà hont promet, ho tréncia.
 EDUAR. D. Llorens... no crèch que jo
 li haja dat motiu per tant.
 LLOR. Ja veurà; aquí, en quatre mots;
 ja qu' he de parlarli en plata,
 li parlaré fins en or.
 Jo, fill segon de la casa,
 som mitj pagès, mitj senyor,
 y tinch encara 'ls ressabis
 de 'ls mèus passats, que al cel son.
 Al jardí m'òltas vegadas
 m' entretinch cuidant las flors;
 com remeno prou la terra,
 tinch las mans àsperes com rochs;
 així arranco las hortigas,
 sens que 'm dèngan may cuisèd;
 y si alguna serp hi trobo,
 l' agrafo sens por pe 'l coll,
 tot d' una estrenyo y li aixaxo
 lo cap ab l' altre puny clos!

Serp que al vedat de casa entra,
 ja pòt dir que ha fèt atòts!...
 si m' entèn... ó no m' entèn...
 ja li he dit primer qui sòm. (*se 'n va*)

ESCENA VIII.

EDUARDO, aviàt ADELA.

EDUAR. Alguna 'n pòrta pensada!... (*fent per tranquili-*
sarse) Bah!... demà haurá passat tot.
 ADELA (*per la primera porta de la dreta y demostrant*
mòlta inquietud) Eduardo!...
 EDUAR. (*ab desdeny*) ¿Tú!...
 ADELA. Escòlta!...
 EDUAR. ¿Y gòsas
 encar!... cuan culpable 'm créus,
 y empenyada en divorciar-te...
 (*inter.*) Si; perque vinch à probarte
 que sè encara 'ls debers mèus!
 Com esposada ressentida
 y humiliada sens rahò,
 l' amor que 't vaig jurá un dia
 aufegar, trista, podria,
 pro ferme insensible no!
 Jo he sondejat la Carlota,
 que no pòt dissimular
 ni la passió ni la pena,
 y vinch à dirt', d' esglay plena,
 que à nit mateix déus marxar!
 EDUAR. Adela!
 ADELA. No pòts estarte
 aquí ja ni un instant més,
 ni jo tampoch puch quedar-me!
 EDUAR. ¿Y pensas així obligarme
 à dar per cert lo que no es?
 ADELA. Oh!... no es això!...
 EDUAR. Aixó es!... que probi
 jo ma culpabilitat,
 fugint... com un miserable!
 ADELA. No, Eduardo!... Es indispensable!
 EDUAR. ¿Ahònt veus la necessitat!...
 ADELA. La tèva vida perilla!
 Ho sè bè!... que à no sé així,
 ¿pe 'l mèu decoro obligada,
 vòls que de tu separada
 no 'm trobès ja, y lluny d' aquí?
 Demà matí la Carlota,
 per no tornar ja may més,
 també será despedida
 d' aqueixa casa!...
 EDUAR. Malehida
 gelosia, si cert es!
 ADELA. Vindrà un carruatge à buscarsos
 per la porta de dretás
 y 'ns durá à ciutat.
 EDUAR. Repara...
 ADELA. ¿Si ella mateixa don' ara
 l' órdre, encara duptarás?
 EDUAR. ¿La Carlota!... ¿que delira,
 ó èts tu qu' estas delirant?...
 ADELA. No delirém ni jo ni ella:
 es lo perill que aconsela
 que no perdém ni un instant!
 EDUAR. ¿Y créus qu' encar que des crèdit
 jo ara al tèu... y al sèu temer,
 fòs tan cobart!... no!... quedantme,
 y fins, si convè, esposantme,
 desvanixeré l' error!
 La pobre, que sent la pena,
 víctima d' ilús marit...
 pro confiada en sa ignocència...
 ¿qué mòlt que ara, à ta esgencia,

haja temut y cedit?
 ¿Qué mòlt que, al véure 'ls tèus celos,
 causat de tot lo disgust,
 haja volgut, generosa,
 probarte que sab si esposaa...
 fins temènt un acte injust!
 ¿ Y que mòlt que, ab rahò sobrada,
 abrigui 'l convencimènt
 de que cor qu' enelòu agravi
 finicament inòu lo llahi
 á impuls del desitj que sènt! (*Adela ról reconve-
 nirlo*) Si 'ls celos fan la suspita;
 la suspita dá al enguay,
 y l' enguay al mal obliga!... (*dant 'hi la forsa
 de la vritat*) Es honrada!... Donchs, que ho siga,
 fins á costa del mèu dauy!
 Vèste 'n tu, si tant t' hi compenyas!...
 fingéix cualsevol motiu!...
 ódia 'm de lluny... y sens treva;
 pro l' honra d' ella... es la téva!
 es ton espòs qui t' ho diu? (*fa que se 'n va*)
 Ingrat!

ADELA

ESCENA IX.

ADELA, EDUARDO y CARLOTA.

CARL. Eduardo!... (*per la segona porta dreta*)
 EDUAR. (*girantse*) Ah!... (*reprimint la passió
 que sent, á un ademan d' ella*) Carlota!...
 CARL. (*á 'ls dos*) Marxin!... (*á n' ell referintse á lo que
 li ha dit l' Adela*) Li ha dit la vritat!
 EDUAR. Vindicarla ina rahò espera!...
 á bè, caurá... y tota entera,
 demunt mèn la tempestat!
 Seréni 's...
 CARL. No!... es impossible!...
 ADELA Com ho es calmar mon englay...
 y la passió cruel que 'l cèga!
 CARL. Oh!... (*no podent resistir la mirada d' Adela*)
 EDUAR. Adela!...
 ADELA L' amor no 's nèga!... (*senyalantli la
 Carlota confosa*) Mira!...
 CARL. (*com fent un esforç sobre ella mateixa per demos-
 trar enterea*) Oh!... per Dèu!... marxín!...
 EDUAR. (*resolt y ab esforços*) May!
 La vritat sosteni 'm toca! (*á impuls de sa matei-
 xa passió*) Si es crim senti!... 'l cor don Dèu!...
 (*vallant al desespero*) Si una suspició... ingrata,
 aixís l' honra y la fé mata...
 no ser culpable 'm sab grèu!
 (*se 'n va per la porta segona de la esquerra*)

ESCENA X.

ADELA y CARLOTA.

CARL. Adela...
 ADELA (*inter.*) Conèch la sèva
 y la mèva situació!
 CARL. No la conèix!... jo, sens treva,
 he estat, ab la passió mèva,
 fent esforços de rahò!
 Vaig casarm'... enamorada
 d' un home...
 ADELA (*inter.*) Pro no del sèu!
 CARL. N' obstant, ma fé de casada
 no ha sigut encar llensada
 del modo que tusté eréu!
 ADELA Conversa qu' en cap manera
 estém en cas de seguir!
 CARL. Tè rahò!... (*ab amarg desdeny*)

ESCENA XI.

ADELA, CARLOTA y FELIU.

FELIU (*pe' l fondo*) Senyora...
 CARL. ¿Qué?...
 FELIU En Pere...
 per més servirla, ja espera
 ab lo carruatge.
 ADELA Ah!... (*com indecisa*)
 CARL. (*á Adela ab intenció*) ¿No?...
 ADELA (*ab resolució*) Si!
 CARL. (*á Feliu*) La que marxa... es la senyora.
 ADELA (*ap.*) ¿Qué faig?... (*á Feliu*) Qu' esperi un momènt.
 (*fent que se 'n va per la porta segona esquerra,
 cuan se Agustí pe' l fondo*)

ESCENA XII.

ADELA, CARLOTA, FELIU y AGUSTÍ.

AGUSTÍ No pòt ser; perque ja es fora. (*ab calma aparent*)
 CARL. Ah!... (*ap.*)
 ADELA Agustí!... (*demonstrant lo temor que abriga*)
 AGUSTÍ Será un 'ltra hora:
 ara es nit... y fa mòlt vent.
 (*baix*) Li suplico que no fassi...
 lo que per sort he evitat...
 ni així al cor més dol hi amassi.
 ADELA Jo estaré al tant de 'l que passi. (*se 'n va per la
 porta indicada, Feliu se ha retirat pe' l fondo*)

ESCENA XIII.

CARLOTA y AGUSTÍ.

CARL. Oh!... (*anant cap á n' ell per parlati*)
 AGUSTÍ (*inter. ab seguedat*) Ja ho sabs: hem acabat!
 CARL. Cor de bronze!... (*Agustí li senyala que se 'n raja*)
 Si!... obehéixo,
 porque sè que he d' obehir;
 pro encar que 'l mèu cor esquèixo,
 sigipas que jo no deixò
 de se avuy la qu' era ahir!
 Que si 'l mèu deber d' esposa
 satisfèya 'l teu amor,
 guardant lo cor sa fé ciosa,
 no en altra passió amorosa
 ansiaba ditxa 'l mèu cor!
 Y com jo al teu no hi buscaba
 rastre d' altre amor primè,
 que ja 'l mèu te l' omplenaba,
 mon primè amor jo aupegaba,
 volent sols lo tèu també!
 Y ja aridènt en mi vivia...
 sens jo haberte may faltat... (*Agustí vól inter.*)
 ni encar avuy!... (*Agustí fa un ademan de repul-
 sió creyent que ment*) Oh!... voldria
 saber si, en tal cas, hi hauria...
 moralment, cap home honrat!
 AGUSTÍ Oh!...
 CARL. Sè, per xò, que ta casa
 dèch deixar... demà matí!...
 sortiré!... Si 'l cor se 'm glassa
 de fret dol!... que Dèu te fassa
 més ditxos tot sol, que ab mí! (*se 'n va per la
 segona porta de la dreta plorant amargament*)

ESCENA XIV.

AGUSTÍ, aviat FELIU y luego ALCALDE.

AGUSTÍ Demà... l' escàndul!...
 FELIU Senyor...
 L' Alcalde que vól entrar.
 AGUSTÍ ¿Qué vól!...

FELIU Perdoni... pro sembra
que li convè.

AGUSTÍ Es tart.

ALCAL. (*passant endavant*) Veurá...
No vinch pas á importunarlo
tantament.

AGUSTÍ (*á Feliu*) Surt.

FELIU (*retirantse*) ¿Vól callar?

ESCENA XV.

AGUSTÍ y ALCALDE.

ALCAL. Donchs, com déya...

AGUSTÍ Siga curt.

ALCAL. Ab dos mèts está explicat.
Ey!... 'ls enemichs ho diuhen;
pro tot lo poble ja ho sab.

AGUSTÍ ¿Qué sab?... ¿Qué diuhen?

ALCAL. Bè... encara

que ho vulga dissimular,
no pòt; que, desde la tarde,
ho dú á la cara pui s'.

AGUSTÍ (*ap.*) Ja es del domini del públich!...

(*alt*) ¿Y per xò ha vingut!...

ALCAL. (*inter.*) No tal:

per entregarli la vara...
per no fè... algun disbarat!
A vistè li ha fèta bona;
pro á mi m' ha xafat lo cap!
Tinga! (*donantli la vara*)

AGUSTÍ ¿Qué vól que 'n fassi!

ALCAL. Antes

que jo mateix alaixarm'
á darla á 'ls contraris... tinga,
fassi 'l favor; jo me 'n vaig
del poble: no vull que 'n clavim
á presiri.

AGUSTÍ Siga clar:

¿qué diu 'l poble de mi?

ALCAL. Si...

AGUSTÍ Diguïho clà y terminant.

ALCAL. Que ha renyit ab D. Eduardo...

que hi ha bagut un dalt á baix...

AGUSTÍ ¿Pro, diuhen, perquè?

ALCAL. Si... diuhen...

que més tart ja se sabrà.
Jo, això sí, he vist la tartana
que l' espera per marxar.

AGUSTÍ No es cert: la tartana es fora;

y ell es aquí á casa encar.

ALCAL. Bè, pro...

AGUSTÍ Vustè dimitèixi...

ó no; lo altre poch li fa.

ALCAL. Oh!... es qu' ell tè per mi una instancia,

y jo la vull, per salvarm'.

(*aparèiz de moment en Llorens pe'l fondo*)

ESCENA XVI.

AGUSTÍ, ALCALDE y LORENE.

LLOR. Jo la tinch...

ALCAL. D. Llorens... Ell

LLOR. l' hauria deixat penjar.

ALCAL. Massa que ho voig.

LLOR. Dimitèixi:

l' instancia irá al Tribunal.

ALCAL. (*á Agustí*) Vustè y jo hem sigut las victimas...

AGUSTÍ (*inter.*) Vagi ab Déu!...

LLOR. (*á Agustí*)

Turno al instant. (*se 'n
va ab l' Alcalde pe'l fondo, euan aparèiz Eduar-
do per la porta primera de la esquerra quedant*)

*sorprés al veure á Agustí, y aquet no podent de
moment ceitar tampoch la sorpresa, 's crusa de
brassos contemplantlo ab la satisfacció de la ven-
jansa que eua pròxima á realisar*)

ESCENA XVII.

AGUSTÍ y EDUARDO.

EDUAR. (*sorprés y ap.*) Ell!...

AGUSTÍ No podia venir

mès á temps... ni més bè!

EDUAR. (*per destruirse'l*) Ay, ay!...

m' ha semblat sentí al Alcalde...

AGUSTÍ No ab ell ara ha de pensar;

qu' es... com sab, cuestió més seria

la que 'ls dos hem de dú á cap!

EDUAR. Y jo... mòlt llony d' oposarm' li,

cregui que ho estich desitjant.

AGUSTÍ Pòt se, així, arribem á entendre 'ns!...

EDUAR. En cwant per la mèva part,

ja li asseguro... S' entèn...

AGUSTÍ Ja fa bè de retirar

la paraula... porque... es fàcil

que assguris massa aviat!

EDUAR. Entrém en explicacions.

AGUSTÍ Aquestas sí que seràn...

per part mèva, dadas prompte,

perque 'ls dos estém al tant.

Com Diputat y polítich

ha obrat, es cert, noble y lleal;

com amich y com á home

ha estat ingrát y villá!

EDUAR. Ants que tot, déch advertirli...

y d' aquí vè tot lo mal,

que partèix d' 'l error concepte.

AGUSTÍ Per desgracia, massa clar!

EDUAR. D' un error.

AGUSTÍ Oh!...

EDUAR. Y vull probarli.

AGUSTÍ Fassi 'l favor de callar!

Cuan ha permès que del dupte

probes jo 'l fel, sempre amarg!...

cuan ja en lo poble 's murmura!...

cuan ja 's fies en mon semblant,

per ell traduhint lo que passa

dins mon cor apunyalat!...

cuan no ha sabut proposarse

ni de digne dar senyals,

guardant las rahòns... las excusas,

per cuan no tinguessen ja

sas paraulas l' apariencia

ni signier de la vritat!...

cuan ha perdut fins...

EDUAR. (*inter.*) Oh!... Acabi!

AGUSTÍ Es cert!... no l' he à acusar

de lo que... tant l' un com l' altre

conèixm' lo gravesat!

EDUAR. L' acusació poch importa,

cuan hi ha 'l dret de defensá's!

AGUSTÍ Ja tindrà 'l dret de defensa,

cuan se trobi en lo mèu cas!

EDUAR. ¿Qué vól dir!...

AGUSTÍ Cuan lo senyali

tothom... pro per criminal!

EDUAR. ¿A mi!...

AGUSTÍ M' ha fèt vustè un robo

qua no 'l pòt restituir may!...

pro jo al mon poch delatarlo,

perque al mon un favor faig!

EDUAR. ¿Qu' esigèix de mi, en sa ira,

ja qu' estich tan obcecat!

¿Vól que públicament donga

SET DE JUSTICIA

DRAMA EN TRES ACTES, ORIGINAL Y EN VERS;

estreat ab èxit ruidós y extraordinari en lo Teatro Catalá, instalat en lo teatro Romea de Barcelona, la nit del 27 de Novembre de 1888

AL SR. D. EUSSEBIO COROMINAS CORNELL

Amich y company d' aquell temps que may s' oblida.

Ramon Bordas.

REPARTIMENT.

Personas.	Actors.	Personas.	Actors.
D. ^a AMALIA	D. ^a Concepció Pallardó.	FRANCISCO.	D. Lleó Fontova.
ERNESTINA.	D. ^a Catarineta Fontova.	LEOPOLDO.. . . .	D. Juan Isern.
D. GASPAR.	D. Jaume Virgili.	ROSSENDO.. . . .	D. Hermenegild Goula.
D. GABRIEL.	D. Iscle Soler.		

L' acció té lloch en Barcelona. Epoca, la present.

ACTE PRIMER.

Una sala ricament decorada y amoblada ab luxo y elegancia: duas portas al fondo y duas á cada costat: la del fondo dreta dona al recibidor; la del fondo esquerra y las de 'ls costats donan á las pèssas y habitacions interiors de la casa.

ESCENA PRIMERA.

LEOPOLDO, *sentat en una butaca, ab un diari á la ma:*
FRANCISCO, *dret davant d' ell.*

FRAN. ¿Y 'n parla d' ell lo diari, senyoret?

LEOP. De la reunió d' antes d' ahir, sí.

FRAN. ¿Y no diu que Don Rossendo....?

LEOP. Ni un mòt. ¿No ho conèixes si 'l diari

parlará d' ell?

FRAN. ¿Perqué no?

Perloni; pro jó 'm vull créurer, donchs, qu' es un descuyt.

LEOP. Si, y gros.

FRAN. Sí, senyoret Don Rossendo es avuy l' atmiració de tothom: tot Barcelona parla d' ell; en las reunions se 'n dú totas las miradas, los papás l' enròndan tots, las senyoretas deliran pe 'ls seus obsequis y, ab goig, lo contemplan las mamás. Oh... y las mamás sobre tot.

LEOP. N' estich enterat, Francisco.

FRAN. Jo, si ho dich...

LEOP. It' m dins de nou.

FRAN. Bè, veurá....

LEOP. Ja ho tinch tot vist.

FRAN. (*rient*) Millòr, senyoret; millòr.

LEOP. ¿De qué rius?

FRAN. No 'n fassi cas:

¿que no ho sab?.. són aixís jo ;
 sempre ab la rialla á la boca.
 (ap.) Y 'l rosàch dintra del cor!

LEOP. Y donchs, ja ho véus; tu ríns sempre;
 jo no rich may.

FRAN. Si, és lo mon,
 Don Leopoldo, ¿qué vol ferhi?

LEOP. Caràcters.

FRAN. Y el senyor.

LEOP. ¿Véu?... Don Rossendo es alegre:
 vaya, no es tan cabillós
 comi vusté.

LEOP. ¿Es dir que t'empenyas
 en parlarne d' ell?

FRAN. Ah, no...
 no hi tinc empenyo: perdoni;
 ha estat sens voler.

LEOP. Ja es molt
 que se te 'n vája la llengua
 d' aquéix modo.

FRAN. Es molt... y es poch.
 ¿Com s' entén! (absantse)

FRAN. No, res, no; vaya...
 es broma, si vusté vol.

LEOP. Francisco!

FRAN. En fl... (ap.) Me fan llástima
 l' un y l' altre, probes noys!

LEOP. Bé, ¿qu' esperas? ¿Qué has de dirme?

FRAN. No; dispensi; cap estorb
 voldria ferhi. Veyáu
 si trobará algun rengló
 encara á la gasetilla
 que parlí d' ell. (se 'n va rient)
 (observantla y ap.) Es maniosa...

LEOP. Y sempre aqueixa rialleta
 sarcástica! (evadantlo) Escolta.

FRAN. ¿Com?

LEOP. Vima.

FRAN. Don Leopoldo, máni.

LEOP. Don Rossendo...

FRAN. (inter. ab desij de parlar d' ell) Si senyor.

LEOP. Calla... y escolta. (reyent que torna posarse á riure)

FRAN. Si no puch; faré un esforç
 per aguantá 'm.

LEOP. Feslo y calla,
 y, enau preguntí, respón.
 Perque véjas que no ignoro
 las qualitats, que són prous,
 de Don Rossendo y de qui
 ser bon much tinch á honra,
 dech dirte que no m' estranya
 que lluhéixi en las reunions,
 que s' atragui las miradas,
 que 'la papás l' encandín tots,
 las senyoretas delirin
 pe 'ls seus obsequis y; ab goig,
 lo contemplan las manias...
 y las manias sobre tot.
 Y t' he dit que no m' estranya,
 perque sè fora millor
 que tu 'ls molins.

FRAN. Bé... sí, (sonrient, creyent lo contrari)

LEOP. Es rich...
 á tot serho; instruit... com pochs;
 amable... com lo primer;
 simpàtiche... com no n' hi ha molts;
 hourat... en tots los seus actes,
 y tan franch com generós.
 Jo véus sí esticli enterat.
 Digas: ¿sabs tu mes que jo?
 ¿De qué rius?

FRAN. ¿Puch parlar?

LEOP. Parla.

FRAN. Donchs, miri, aixó ho sab tothom.

LEOP. ¿Es dir que sabs mes tu oncars?

FRAN. ¿Jo?... Dispensi, no seyur.
 (ap.) Com tu no t' esplichis més...
 Qué has de saber tu.

FRAN. (rient) Es clá...

LEOP. Es fosh.

FRAN. Fins m' atnira que 'l conegas.
 Oh, veurá... cosas del mon.
 N' hi ha tantas ni mon de cosas
 que són y sembla que no...

LEOP. ¿Fá molt temps que 'l conéixes?

FRAN. ¿Véu?... ara, 'l mateix qu' un boig,
 ja no 'm puch aguantá 'l riure.

LEOP. Riñ... pro contésta, si pots.

FRAN. ¿Fá temps que 'l conéixes?

FRAN. Temps...
 de véure 'l aquí tau sols:
 y com un, moltas vegadas,
 sens escoltar re, ho sentí tot...
 sinó qu' es clá, un no s' hi ficsa.
 Vunté hi haurá un mes ó dos
 que 'l conéix.

LEOP. Més de mitj any.

FRAN. Pro ¿de qué rius?

FRAN. Rich d' aixó.

LEOP. Ves! ves! que m' farás favor.

FRAN. Don Leopoldo... jo ja ho sento...
 (ap.) Y molt, pobres noys! (alt) Re... es mon,
 (se 'n va rient, pe 'l fondo dreta; Leopoldo se 'l
 queda mirant, ab estranyesa, fins que ha desapa-
 regut)

ESCENA II.

LEOPOLDO.

Jo no sè perque aqueix home,
 ab aqueix ayre honradí
 y aqueix riure... inexplicable,
 dias ha que no 'm fa goig,
 Mes de vint anys qu' es á casa
 per criat y fá molt poch
 que li observo aqueix caràcter.
 Pòt ser, des qu' estich celós
 y estimo, sens esperansa,
 m' ofén lo sèn bon humor.
 (reyent á D.ª Amalia que vé per la porta prànera
 de la dreta)
 La maná. Trista com sempre!...
 ¿Qué hi ha aquí, que no sè jo!

ESCENA III.

LEOPOLDO y D.ª AMALIA.

LEOP. Mamá... (li besa la ma)

AMA. Bón dia, Leopoldo.

LEOP. (ap.) Sempre ab aqueixa fredor! (veyent que se
 'n va cap al fondo esquerra)
 Mamá, voldria tenir
 ara ab vusté, no fo
 incomodarla, un ratet
 de franca conversació.

AMA. Fill meu, no hi ha inconveniént;

LEOP. ja pots commensar, si vols. (se s'enta)
 L' Ernestina no m' estima,
 n' escutirá may l' amor
 qu' es precis, per ser m' esposa.

(*marcat*) Ho sè bé.
 (indiferent) No dich que no.
 LEOP. L' afecte que de germana, com diu ella, m' té, no pòt, ni podrà may convertirse en verdadera passió.
 AMA. No m' sorpen.
 LEOP. Vusté que sab, com no ignora ella tampoch, l' amor viu que li professo, ¿l' auistat m' ha de ser prou? Cert que no.
 LEOP. Es en va que pensi casarme jo ab ella.
 AMA. ¿Còm?
 LEOP. S' ha enamorat d' en Rossendo y sè qu' ell la correspon; en tèrmes que á demanarla á vustés está resolt.
 AMA. ¿A nosaltres? Deferencia que ni 'l teu... papá, ni jo hem d' atmetrer.
 LEOP. Confia la baix lo cuidado del dos, tant vusté com mon padastre... dich, mon papá, crech que sòn mercedors...
 AMA. Don Gabriel es aquí y, antes que tot, lo permís d' ell necessitan; que 'l nostre... es pura atenció.
 LEOP. Y 'l papá de l' Ernestina donarà 'l sí, mòlt gojós, á n' en Rossendo y, contenta, ella matarà 'l mèu cor!
 AMA. Leopoldo... en aquesta vida no li ha res mes que fusions que 'a desvanèixen... y passan; no li ha cert sind 'l dolor!
 LEOP. També es certa la ventura, quan quí estima es correspost!
 AMA. Fill mèu!... (*reprimintse*) Tu encara ets mòlt jove per desconfiar de la sort.
 LEOP. Pensar que 'l auich m'òs futim n' ha cubert lo cor de dol!... y encàr haber de complaure'l y fingir satisfacció, quan vò á casa, y convidarlo á tertulia y reunions...
 AMA. Fill mèu... aqueixa es la vida; fingir: sols Déu vòu 'ls cors!
 LEOP. Pro 'l flujir no tráu la pena!
 AMA. La téva... 'l temps y la rubò.
 LEOP. Ja t' ho he dit, Leopoldo; encara ets mòlt jove; y, sobre tot, ets home: pues sents... y pensas, escolta una reflexió.
 LEOP. Ja dítxa en l' amor la fundas; si l' Ernestina no pot sentir per tu amor d' esposa, ¿voldrás ser tu 'l sèu espos? Medit' ho bé... y la resposta ja m' darás.
 AMA. Mamá.
 LEOP. N' hi ha prou.
 AMA. (*després d' una petita pausa y ab marcat carinyo*) Mès veig que vusté, mamá, també está trista.
 LEOP. (*ab sobre-salt*) ¿Jo?
 AMA. Y mòlt:
 LEOP. ja fá dias que li nóto.
 AMA. Oh! (*á part*)

LEOP. Si; y, com fill carinyós, voldrís saber la causa, pues de mi vusté ho sab tot.
 AMA. ¿Qué t' diré?... si fá... mòlt temps, no m' don pena res de nou.
 LEOP. Oh, no; vusté dissimula!... vusté, en lo sèn interior, guarda algun negre pesar, ó algun trist... cruel recort, y está sufrint, resignada! Vusté no plòra ni don un suspir, perque las llágrimas enlhen dins, banyantli 'l cor!
 AMA. Leopoldo!... semblant flenguatje...
 LEOP. Mamá... des que 'l papá es mort y ha tornat vusté á casarse...
 AMA. Calla!... Vèst (*ab autoritat Leopoldo vòl replicar y l' interromp, dient*) Ja hèm parlat prou! (*Leopoldo baixa 'l cap ab respecte y se'n va per la porta seadona de l' esquerra.*)

ESCENA IV.

D.ª AMALIA.

M' ho ha conegut!... Dèn del cel!... No sè perque aquest dolor avuy l' ha de sentí 'l cor viu com foch, amarech com fel! Cunn fret com un tros de gel lograva ja 'l cor deixar, enuè m'òs creya desterrar per complet tan negra pena, avuy no sè estar serena!... Y á fé que ho desitjo estar! (*ab resolució*)

ESCENA V.

D.ª AMALIA y FRANCISCO.

FRAN. Senyora... un recado. (*mostrantli un estutz*)
 AMA. Vina.
 FRAN. Un dependent ha portat això. Din que ja es pagat. (*li dona*)
 AMA. Ja. (*l' obra*) Un adrés per l' Ernestina.
 D. Gabriel se desatina per fé á sa filla lluhí, y s' hi gasta un Potossi, regalos fentli á tot' hora. (*deixantlo sobre la taula de marmol, ahont hi ha periódichs, revistas y un àlbum.*) Fa mòlt bè.
 FRAN. (*á part*) Pobre senyora!
 AMA. La senyoreta. (*á Francisco*)
 FRAN. (*va cap á la primera porta de l' esquerra y veient que s'urt, diu*) Ah, es aquí.

ESCENA VI.

D.ª AMALIA, FRANCISCO y ERNESTINA.

ERNES. Oh... (*alegra y cap á n' ella y abarrassanta*) (*besantla*) Déu te fassa una santa.
 AMA. Sí! Déu ho fés.
 FRAN. ¿Francisco...
 ERNE. No...
 AMA. no ho dich per res de mal; pro 'l amor que li tèn m' encanta.
 FRAN. ¿Santa y, á més, dítxa tanta?... (*rient*) ho dupto.
 AMA. Surf al moment.
 FRAN. Bè... (*rient*) No ho prenga malament.
 AMA. Vès!

FRAN. Sento...

ESCENA VII.

D.ª AMALIA, ERNESTINA, FRANCISCO y LEOPOLDO.

LEOP. Fora, se 't diti!
FRAN. Mòlt bè. (se 'n va rient, pe 'l fondo esquerra)

ESCENA VIII.

D.ª AMALIA, ERNESTINA y LEOPOLDO.

AMA. (ap. y ab reel) Aquéix home!...
ERNES. (ab estranyesa) Y se 'n rin.
LEOP. Dias ha qu' está imprudent.
AMA. Mira, Ernestina, han portat això ara mateix per tu. (per l' estufa)
ERNES. ¿Qu' es? (anant à la taula y obrintlo)
LEOP. ¿Un adrés?
ERNES. (contenta) Bèh segur.
LEOP. Magnífich!
ERNES. Cuánta bondat!
LEOP. Te 'l deurá haber regalat... (celós)
AMA. Lo sèn papá. (interrump.)
ERNES. Es clar que sí.
LEOP. ¿Qui ho sab?...
AMA. Leopoldo!

ERNES. ¿Y donchs, qui?
LEOP. Pòt sé... en Rosendo.
AMA. (mirant à ls dos ab duplè) ¿Cóm!...
ERNES. (conscnsula de que no). Pénsa que ni ell mereix tal ofensa, ni 'n fas cap favor à mi.
AMA. No 'l crech tan poch delicat, encar que jove y despres: que no 's regala un adrés, sens un motiu mòlt fundat.
ERNES. Fóra ser... mòlt insensat, que á tant s' hagués atrevit.
LEOP. Ho he suposat, no ho he dit.
ERNES. Ni debias suposarlo, enan véus que, ab gust, se acceptarlo... y ta mamá hi ha accedit.
LEOP. Com que jo t' estimo tant, no voldria que ningú...
ERNES. També t' estimo jo á tu.
LEOP. Pro 'l mèn amor es més grant.
AMA. Leopoldo... t' estás portant d' un modo que me sorprén. Lo cor pòt dar lo que sènt, com pòt lo que sènt guardar: tresor, que s' ha de ganyiar, no aprofita á qui se 'l pren.
ERNES. Bè sab Dèu que jo voldria estimarlo, ab tal ardor, que, al costat del mèn amor, l' amor sèn fòs simpàtia. Sí, Leopoldo, re 'n faria estimá t' més que tu á mi.
LEOP. Impossible.
ERNES. Ab frenesí, te voldria jo estimar.
LEOP. No...
ERNES. (inter.) Ab deliri!
LEOP. Has de pensar, donchs, que jo t' estimo així!
AMA. Leopoldo... fés lo favor de retirarte. Ernestina, l' adrés del tèn papá: vina y prenlo. (Ernestina 'l pren)
LEOP. (ap. y anantse 'n) Detinte, cor!

ESCENA IX.

D.ª AMALIA, ERNESTINA, LEOPOLDO y D. GASPAR (per la segona porta dreta.)

GASP. (alegre) Hola: estabau aquí... y ¿cóm es que, al véure 'm á mi, te 'n vás?
LEOP. Papá...
GASP. Amalia, ¿cóm estás? (ab fingida amabilitat)
AMA. Bè. (ab lleugera sorrisa)
ERNES. D. Gaspar...
GASP. (ab disgust y luego somrient) ¿Qué! ¿Un adrés?...
ERNES. Un regalo del papá.
GASP. (fingint alegria) Un... y van mil. Ah, preciós. (prenentli per ensenyarlo) L' has vist. ¿viritat? (à D.ª Amalia)
AMA. Si, es hermós.
GASP. ¿Leopoldo?... (ensenyantli)
LEOP. Si, l' he vist ja.
GASP. Té: 'l papá t' estima mòlt, (tornantli) Ernestina.
ERNES. Ja ho pòt di.
GASP. (ap.) Y 'l pillo in' arruina á mi!
LEOP. Papá... ¿que aném á dá un vòlt?
GASP. Si á cas, ab la carretela.
LEOP. Donchs, faré posá 'l tronch. (se 'n va)
GASP. Just.

ESCENA X.

D.ª AMALIA, ERNESTINA y D. GASPAR.

GASP. ¿De vení, Amalia, tèn gust?
AMA. No, Gaspar. (ab temor de disgustarlo)
GASP. (baix y ab asperesa) Pásas en vela las nits, y aixó t' está bé!
AMA. Calla, que no estén pus sols! (baix ab amargura)
GASP. ¿Y tu Ernestina, no vols venir?
ERNES. Com vulga visté. (com no gosant dir que no)
GASP. Ah, no; tu dirás.
ERNES. Així... me quedaré.
GASP. Tu mateixa. (acompanyantla maquinalment fins à la porta primera esquerra.)

ESCENA XI.

D.ª AMALIA y D. GASPAR.

AMA. Gaspar... (ab carinyo y pena)
GASP. (ab desdeny) A Dèu!
AMA. ¿Ja cap quèixa no tèn de mi?
GASP. ¿Quèixa?... En fi. (fa que se 'n va)
AMA. Sí es que alguna observació tèn que fèr...
GASP. (ab despreci) ¿Jo!
AMA. Clá 's revela: dius que las nits passo en vela...
GASP. ¿Y encar gòsne!...
AMA. Si tèn rahó.
GASP. Per tu farás!... aixó ray...
AMA. Crech que ja t' seria hora!
GASP. Per compèndre à un cor que plora, á tu ho te 'n serà may!
AMA. No 'm quèixa jo... quèixa t' tu!
GASP. No, Gaspar... (ab carinyo)
AMA. Si, mòlt bé fas: mòlt!
AMA. Donch, á Dèu, si te 'n vás. (sentantse)

GASP. En Leopoldo, de segú
que m'espera, per sortir.
AMA. Pobre fill meu!
GASP. Ja es desastre! *(ab enfado)*
Encar que li sòm padrastre,
crech que res de mi pòt dir!
Pòt ser, hi ha guanyat encara,
si tant me vòts fer parlar!
AMA. Oh!... *(horrorisada)*
GASP. Sí!... ab ell me sè portar *(ab més enfado)*
tan bè, ó millor que 'l seu pare!
AMA. Reyna del cel!
GASP. Y, per fi,
si pretèns tràure'm de quisi,
pòt sè ho lògric!
AMA. Quin suplici,
Dèn etern, es viure així!
GASP. Per culpa tèva! Y siud,
llavors, perquè ab mi t' casabas!
AMA. Perque 'm creya m' estuñabas
del mateix módo que jo!
GASP. Darte'n probas vaig saber:
Vares casarte ab en Gil...
y ab tu va viurer tranquil...
y honrat amich li vaig ser.
Sent malalt, lo vaig vetllar...
casi fins que va morir.
AMA. Pobre víctima!

GASP. Bè, sí...
en Bruno 'l va cuvenenar,
venjant una antiga ofensa:
pro tampoch tornarà més
dels Estats-Units: Déu ho fès
que tornés, no t'è dispensa;
sab que aquí hi ha tribunal!
AMA. ¿Perque 'm recordas aixó,
Gaspar?... ¿No véus que...?
GASP. *(inter.)* Bè, no...
jo ho sè; sempre m' entès mal.
AMA. No, sí t' entench: pro parlém,
com antes acostumabam,
y que 'l temps tan bè 'l passabam,
com tan mal dias ha 'l passém.
GASP. No li passarium tant,
si 'l teu caràcter no fós
tan fret, terch y cabilós,
qu' es capàs d' aburri á un sant!
Si t' vull parlar, ó bè 'm repréus,
ó t' quèdas muda y plorosa;
si parlas, sempre queixosú;
re: 'l tèn deber no 'l sabs gens!

AMA. Pòt ser no. *(ab resignació)*
GASP. Gens! Vus á entendre
que, si jo espiso lo mèu...
y 'm surt mal, res de lo tèu,
per fer diners, se pòt vendrer.
Sént precs!
AMA. *(ab dutsura)* No es aixó.
GASP. Aixó!
Si jo perdus he tingut,
crech que al més llèch se li acut
que has de perdre, perdènt jo:
com guanyar, si hagués guanyat.
No, no te 'n parlaré més!
AMA. Si vendre... y dart ho pugnés...
pro, sinó puch!...
GASP. No es vritat!
Ho vòts pe 'l tèn fill! corrènts!
AMA. Y fins aixó suposant,
¿no dins que l' estimas tant?
GASP. Res, mira, ja que ho pretèns,
no hi ha medi més segú,

per tenir pau y consòl;
jo 'm faig càrrech que visch sol,
fèste 'l matèix càrrech tu! *(fa que se 'n va)*
(alsantse) Gaspar!... Marit mèu!... *(vòl abraçar-lo)*
GASP. *(detenint, impassible)* Repara
qu' es tracte fet y senzill!
AMA. *(ap.)* Jo 'm móro! *(se deixa cauer sentada á la butaca, plorant, quan ve Leopoldo.)*

ESCENA XII.

D.ª AMALIA, D. GASPÀR y LEOPOLDO.

LEOP. *(desde 'l fondo)* Papá...
AMA. *(ap.)* Ah!... 'l mèu fill! *(contenint lo plor)*
GASP. Leopoldo... *(dissimulant)*
LEOP. ¿Qué vè?
GASP. *(ab fingida satisfacció)* Sí.
LEOP. *(ab solre salt y carinyo)* ¿Y ara...
¿Qué té, maná!... *(cap á n' ella!)*
AMA. *(procurant somriurer)* Res, fill mèu.
LEOP. Oh, sí; vustè está afeccada!...
(donant una mirada á D. Gaspar)
GASP. Leopoldo!... una criaturada, *(comprententlo)*
que t' dispensa 'l papá tèu.
No tèn tu més interés
que jo, per ella.
AMA. *(reprimitae)* Está clar.
GASP. Desprè... no t' ha d' enganyar.
Si estabam... fent broma.
AMA. *(somrient forsat)* Aixó es.
LEOP. *(ap.)* Pobre maná!

ESCENA XIII.

D.ª AMALIA, D. GASPÀR, LEOPOLDO y D. GABRIEL, *(pe' l fondo dreta.)*

GABR. ¿Hi ha permís?
GASP. *(ap.)* Bè! *(ab fingida satisfacció y cap á n' ell)*
Gabriel!...
GABR. Hola, Gaspar.
AMA. Amalia, als péus de vustè.
Gabriel!...
GABR. Leopoldo ¿qué tal?
LEOP. Bè, gracias ¿y vustè?
GABR. Bè.
GASP. ¿Y l' Ernestina?
Es vritat:
y ara matèix era aquí.
Mírala, ja vè.

ESCENA XIV.

DITS y ERNESTINA.

ERNES. *(ab alegría)* Papá!...
GABR. Filla mèva. *(abraçantla)*
ERNES. Molts gracias
del adré... ¿Li ha costat car?
AMA. Aixó, filla, no 's pregunta.
ERNES. No, ja ho sè; pro al papá ray.
GABR. T' ho ha dit D.ª Amalia y basta.
GASP. *(ap.)* Pillo!
GABR. Suposo l' haurás
ensenyat á tots.
ERNES. Sí.
GABR. Y bè,
¿t' agrada?
ERNES. A tots ha agradat.
GABR. Me n' alegro.
AMA. Sí, es de gust.

GABR. Res; som pares, y m...
 GASP. Y es clar.
 Ara anabam á surtir
 ab en Leopoldo. ¿Vindrás?
 GABR. (bair) No surtis, qn' he de parlar-te.
 GASP. (ap.) Massa que ho crech!
 GABR. Pues, si; 'ls anys,
 per vusté, Amalia, no passau.
 AMA. No ho diga, Gabriel.
 GABR. Fornal;
 ja li vaig dir l' altre dia;
 enan vaig arribar.
 LEOP. Papá..
 si no vól surtir...
 GABR. (reyento indecis) Cn, home;
 ¿qué vóls fer?
 GASP. (a Leopoldo) Si á ens, més tart.
 LEOP. (ap.) Jo sabré lo que aquí passa.
 (se 'n va pe' l fondo esquerra)

ESCENA XV.

D.ª AMALIA, ERNESTINA, D. GASPAR y D. GABRIEL.

GABR. Ah, demá l' estrenarás. (á Ernes.)
 ERNES. ¿L' adrés?
 GABR. Per la reunió.
 AMA. No hi pensabus ja.
 ERNES. Es vritut.
 Donchs, mirin, vaig á probar-me 'l;
 á véuer qué m' hi dirán.
 GABR. Ja sabís que desitjo véuer't
 contenta sempre y radiant
 d' hermosa; qu' es ma vida
 la téva felicitat.
 ERNES. Donchs, si aixó es lo que desitja
 cregni que ho té cert, papá;
 perquè aquesta casa, centro
 de la bona societat,
 ahont vusté va daru' hi amparo,
 mentres va pel món viatjant,
 es un rauiet de personas
 de tan amables semblants
 y un floch ahont poden gosars' hi
 tan bonas comoditats,
 que 'l benestá y l' alegría
 no 's perdan may ni un instant.
 Tinch anells y flors y música
 y cotxes per passejar,
 y aná á balls, puseits y teatros.
 Figuris, donchs, si hi ha cap
 dapté de que hi som ditxosa,
 y si 'ni passa 'l temps volant.
 De las plantas vaig al piano,
 del piano á cosí ó brodar,
 de cosí ó brodar á las gabias,
 ahont los ancellets, cantant,
 m' hi pidolan la escanyol
 que jo 'ls hi vaig á posar.
 Oh, si, si, tinch molta feyna,
 som molt ditxosa, es vritut:
 quédís, perquè no l' anyori,
 qu' es lo inich que 'n fa plorar,
 y será, com vol, completa,
 la méva felicitat.
 Miri, ara me 'n vaig, que rego
 un planter de lirris blancs,
 d' una blancau tan hermosa,
 que semblan talment nevats.
 (Gabriel li fa un petó al front y ella se 'n va per
 la porta primera de la esquerra.)

ESCENA XVI.

D.ª AMALIA, D. GASPAR y D. GABRIEL.

AMA. Ah, que contenta, pobreta.
 GABR. ¿Qui no ho está en los seus anys?
 May agrahiré, com mereixen,
 lo molt que per ella fan.
 GASP. Aném, home.
 AMA. A l' Ernestina
 que l' estimo vusté sab
 lo mateix que si 'm fossa filla.
 GASP. L' estimém... y es natural.
 GABR. També ella á vustés.
 AMA. No ho dupto.
 GASP. Oh, aixó sí.
 GABR. (bair) T' he de parlar.
 GASP. Torn' hi! (ap.)
 GABR. Pro, Amalia, ma filla
 no sempre aquí 's pót estar.
 AMA. ¿Cóm?
 GABR. Al quedar vusté viuda...
 y jo serho, feya un any,
 atés l' afecte que 's duran
 ab ma pobre Montserrat,
 per fers' mitna companyia
 la filla li vaig deixar.
 Ara vusté ja es casada;
 falta ella no n' hi fa cap...
 AMA. Si no l' interess endürsela 'n,
 no 'm donga disgust semblant.
 GASP. Vaya, no faltaba més.
 GABR. (bair) Dignai que 'm vóls parlar.
 GASP. (ap.) Repillo!
 AMA. ¿Li agrahiré,
 com un favor especial.
 GABR. No ho prometo: m' tractarém.
 AMA. Li es filla... vusté dirá.
 GABR. Res; venrem. Contat, Amalia,
 nra ab l' amabilitat
 de vusté, ab lo sèn marit
 me pendré la llibertat
 de parlá un ratet.
 GASP. Ah, sí.
 ¿Vóls surtir? (indicant á fora)
 GABR. No; al tén despaig.
 GASP. (ap.) Pillo! (alt.) Ab molt gust. A després.
 GABR. (á ella) Dispensi ¿eh?
 AMA. ¿Vol callar?
 (D. Gaspar y D. Gabriel se dirigeixen á la porta
 segona de la dreta y mentras l' un fa 'l cumpliment
 al altre per passar devant, D.ª Amalia ha
 entrat á l' habitació primera esquerra.)

ESCENA XVII.

D. GASPAR y D. GABRIEL.

GASP. Ja se n' ha anat. Ja l' has trèta!
 GABR. Home... Eu fi; no 'm vull cremar;
 perquè 'l tracté ab tu vol calma,
 y jo 'n tinch molta, ja ho sabís.
 GASP. Bè, vaja; avuy ¿enánt demanas?
 GABR. Dos mil duros.
 GASP. (sorprés y ab ira) Dos mil llamps!
 GABR. Que se te 'n dungan!
 GASP. (ab por) Bè, báixa
 la veu.
 GABR. No l' alsis tu tant.
 GASP. Misa, Gabriel, ja ho conéixes;
 fa temps que 'm cósta molt car

lo tén silenci.

GABR. Y encara
no 'l pagas per lo que vál.

GASP. M' has fet dir ja... una fortuna:
veig que tractas d' arruiná'm...

GABR. Veurás, si hem de parlar axís...

GASP. Home...

GABR. Si n' estàs causat,
digaho clar, d' una vegada;
jo, entregante als tribunals...

GASP. No!... Pro... (*espantat*)

GABR. Bè, sí; jo que buscas,
que t' estrangulin. Veurás
l' afecte mèn per en Gil,
que Déu l' haga perdonat,
y 'l que tinc al pobre Bruno
zeréus que no es tan fort com ants?
¿Y t' creus que vinci de Madrid,
per deixar-te viure en pau?
Sí he vingut per l' Ernestina,
perque avuy ja no es del cas
que 's quedà aquí, s'ent'hi tu,
també m' hi he vist obligat;
perque, per enviar las lletras,
ets tan gauco com esvés.

GASP. Home, no, aixó no m' ho digas.

GABR. Ets un-íngrat! fa sis anys
que, per salvar vida y honra,
es fugit á Ultra mar,
pobre Bruno! L' ignocent
paga 'l tén crim!

GASP. Bè, ell no sab
que 'ls diners que tu li envias
sigan méus ¿eh?

GABR. Es massa hourrat;
no 'ls voldria.

GASP. ¿Y no ho estranya
que tu...?

GABR. (*inter.*) ¿No 'ls hi sab enviar
son fill? ¿Y que ha de ser pobre
per ta culpa 'l xicot? May!

GASP. ¿Pro qué fá 'l sèn fill? ¿Ahont viu?

GABR. ¿Que t' importa, desgraçat!
si ell sabés lo que sabs tu,
te vindria á assassinar!

GASP. Jo, aixís, faig rich fill y pare.

GABR. Y bon goig d' aixís pagar
ab diners l' horrible càstich
del crim que impune ha quedat.

GASP. No, impune, no: jo t' ho juro.
si un crim vil te càstich gran,
jo 'l tinc gran, imponderable,
desde aquell dia fatal
en que amor y vil codicia
varen tentarme, y, cegat,
jo nuet gran crim vaig comètrer
qu' encara m' omple d' esglay!
Per gosar amor y ditxa
vaig perpetrarlo, insensat,
y desde aquell punt y hora,
en lloch de tranquil gosar,
sempre ab lo recel al ànima
vaig per tot, y, pantegant,
temerós de que nu indici
deixarm' puga delatar!
Dormo á la nit y recelo
si podré parlar somiant!
Dono reanions á casa,
suarés y festás y balls,
y 'tu tenc qu' entre 'ls que hi venen
hi paga haber ja 'l fiscal
que vé aquí á buscá un indici

pe 'l mèn proceò comansar!
Parlan d' un jutje y m' espanto!
contan algun atentat
y tenc que per ni ho digau!
sento á la gent parlar baix
y 'm sembla ja que 'm delatan
per portarme al catafal!

Tu aixó ho veus, y amic de l' altre
qu' es qui apareix criminal,
me fas comprá 'l teu silenci
ab l' or que 'm vas demanant!
Tu 'l demanas, jo te 'l dono,
fins ara te 'l he donat,
y 'no vas perdent y m' arrinas,
tant, que he de flugir jugar
á la bolsa, ahont no m' hi acostos;
y ja no puch mes!... ó fas
que 'l teu demaná 's deturi
en aquest camí fatal,
ó bé, si també no 't mato
per d' un cop de tu llura 'm,
urbolat pe 'l foch de la ira
que m' está brusant lo cap,
lograris al fi matarme
ab un atac cerebral!

GABR. Veurás; en count á matarme,
com tu dins ara, ja sabs
que á mi 'm té sense cuidado
y ho pots cuan vulgas probar.
Pro ara entrant al martiri
que tu 'm dins qu' estàs passant,
lo comprench y me 'l figuro
y 'l trobo mèll natural.
Mòlt ben dit, tenc raó: aixís passa:
mes no basta que pagat
quedi no crim, no mes sabeut 'ho
dins de sí 'l vil criminal:
falta da l' esglay del càstich,
falta l' exemplaritat
que ha de dir als que la vénen
que qui las lleys naturals
que va dictar Déu convulsa,
es segur que abatut càn;
y aixó que falta tu ho pagas
ab l' or que vas entregant:
perque just es que si aturo
jo 'l teu càstich exemplar,
per amor á ta familia
que th tenc de deshonrar
si avuy á un jutge t' entrego,
també es just que 'l deslitzat
que per tu apareix culpable
luny allá d' allá del mar,
de lo precis no careixi:
perque trobi compensat,
si no l' honor que li robas,
lo perjudici tan gran
que, alluyantlo de sa patria,
tu ab ton crim li vas causar.
Ja veus, donchs, com no es que abusí,
fente seguí ab or pagant
lo que tenc de pagá ab ferro,
si nu' urribas á causar.
Ab ferro, sí; y per xo t' passa
qu' estàs tan esparverat
y veus no mes que 'l patibul;
perque, cu son sabé'eternal,
ja ha fet Déu que 'l crim fos sempre
tan de cert ben castigat,
que si un cop de la justícia
s' escapa algun criminal,
no está tranquil, ni es possible;

que per dins al cor com cranch
lo remordiment li arrapa,
se 'l sent sempre engrillonat,
dulent argollas y cadenas,
posat sentintse 'l dogal,
sentint com escruix la volta
que 'l butxi dona al sas manans
als ferros que l' alé robau,
y tenint penus mes gran
que la del mateix patibul,
no mes per deixar probat
que es etornal la justícia;
que no 'n fuig cap criminal;
que si se pot comprá un jutje,
lo que un sab no 's pot comprar;
y que pot fallar dels homens
la justícia, ab or ó enganyas;
pro la de Déu no, mentida!
la de Déu no ha fallat may!

GASP. Donchs, si ho sabs, ¿perqué m' arruinas?

GABR. Bè, vaja, ja hem acabat.

GASP. ¿Qué vols dir?... No t' incomodis.

GABR. ¿Me 'ls vols dar? Sí, ó no.

GASP. Veurás...

GABR. Rest...

GASP. Deixa'm parlar.

GABR. Es inútil!

GASP. Si no escoltas cap rahò...

GABR. Cap!

GASP. Aném y entrégame 'ls.

GABR. Bueno;

GASP. pro vás molt...

GABR. Vaig sempre al gra.

GASP. Es que jo ara...

GABR. (inter.) Dos mil!

GASP. Pro...

GABR. (id.) Pàssea endevant!

(al anarse 'n los dos per la segona porta de la dreta, surt al mateix temps D.ª Amalia per la primera porta de la esquerra y 's queda sorpresa, apareguent també Francisco pe'l fondo dreta.)

ESCENA XVIII.

D.ª AMALIA y FRANCISCO.

FRAN. Senyora... (cap á n' ella)

AMA. (fingint serenitat) ¿Qué hi ha, Francisco?

FRAN. Escolti: ¿m' té per honorat? (ab interés)

AMA. ¿Y ara?

FRAN. Crech que ho són... y ho són!

AMA. ¿'Pro, á qué vè això?

FRAN. Es molt del cas:

he de parlarli... ab reserva.

AMA. ¿Tu á mí? No: á casa no hi ha

reservas.

FRAN. Vusté s' ho pensa.

¿Sab perquè?... perquè no ho sab:

perquè té un cor com un àngel,

y aquí... hi ha 'l diable ficat.

Hi ha reserves, si senyora;

n' hi ha, y si vol escoltà'm...

AMA. Alguna... trappasseria.

FRAN. Bè, bueno, y donchs, endevant.

Això ray, ja m' ho pensaba;

pro, miri, si hi ha un dalt á baix...

¿Com!...

AMA. Veurá... (volent dirli)

FRAN. (inter.) No! (ap.) No: 'l deber

m' ho priva... y la dignitat.

FRAN. ¿Es dir que no vol saber 'ho?

AMA. Lo senyó es á casa.

FRAN. Oh, ja.

AMA. Si tant la cosa interessa...

dén dirho al amo 'l criat.

FRAN. Més val riurer. Com hi ha mon...

AMA. Francisco!...

FRAN. Per xò aném mal;

es clar.

AMA. Mira: com no dupto...

vull dir, com no vull daptar

de tu, pe 'ls anys qn' ets á casa,

y sempre has estat lleal...

no he de fer te observacions.

No repliquis. Si ets honorat...

y ho vols ser sempre...

FRAN. (inter.) Jo...

AMA. (id.) Crech

que 'l deber, si vols, ja 'l sabs.

(se 'n va per la primera porta dreta.)

ESCENA XIX.

FRANCISCO.

Això es ni xasco... ab finura.

Es un pebrot... dolc, ab sal.

Si só honorat... si 'n vull ser sempre...

no ho dupta... ó no ho vol duptar.

Pobre senyora!... la playno!

Jo això no m' ho puch guardar,

en conciencia; pro ¿á qui dirho?

Mal, si ho callo; y si ho dich, mal.

Això ha dut, d'ú y durá llágrimas!

Si no fos per ella ray...

ja hauria estripat lin grua,

fa molt temps. Res: som al ball,

y 'ls mugichs tòcan fandango...

y, ab las empentas que hi ha,

algú caurá de costèllas!

Francisco, aguenta 'l compás!

(fa que se 'n va pe'l fondo)

ESCENA XX.

FRANCISCO y ROSSENDO.

FRAN. D. Rosendo...

ROSSEN. ¿Las senyoras...

ó 'ls senyors estan visibles;

FRAN. Per vusté... no hi ha impossibles;

sab se 'l reb... bè, á totes horas.

ROSSEN. Jo agraeixo bondat tanta.

FRAN. Bondat... bè, si: vusté aquí

no hi hauria de venir...

ROSSEN. ¿Com! (sorpres)

FRAN. Tan s'vint; vull dir... (ap.) Aguenta,

Francisco!

ROSSEN. Espliqu'is.

FRAN. (rient) No, res.

Sab que 'l conech de petit...

ROSSEN. ¿Vusté á mí? (mes sorpres)

FRAN. (rient) Vaya, á Madrid

s' 'ha fet guapo... d' alló més.

ROSSEN. Pro bè...

FRAN. Se 'n va anar llavoras...

y á Barcelona hi venia

tán poch... no se 'l coneixia.

¿Vol que avisi á las senyoras?

ROSSEN. No: parli.

FRAN. No, res. veurá

com tot seguit... (fent que hi va)

ROSSEN. No ho consento:

parli.
 FRAN. (*rient*) Si ha 'estat broma. Ho sènto.
 ROSSEN. Franciscó!...
 FRAN. Quin cas ne fá.
 ¿Vól que avisi al senyoret?
 sòn tan amichs... (*ab ironia*)
 ROSSEN. (*marcat y més sorprès*) Mòlt que ho sòm!
 FRAN. Ja ho sè. (*rient*)
 ROSSEN. (*ab recel*) ¿Y se 'n riu!...
 FRAN. (*fent que no pot aguantar 'l riurer*) No, cá.
 ROSSEN. (*no sabent qué pensar*) Cóm!...
 Avis! 'l! (*mòlt marcat*)
 FRAN. (*ap y anavise 'n per la porta esquerra del fondo*)
 Quin mou aquet!

ESCENA XXI.

ROSSENDO.

De dupte 'l cor m' ha omplenat
 y de temors aqueix home!...
 Aquí hi ha cosa!... no es broma,
 no, 'l sèn parlá intencionat!
 Si D. Gabriel t'è amiatat
 ab algú d' aquí y... Es horrendo
 sols de pensarho! Oh!... 'l t'reuendo
 fora gran!... no pòt sé això!
 Si en Leopoldo... es franch... y es bò...
 Calma: ja ho veuré.

ESCENA XXII.

ROSSENDO y ERNESTINA.

ERNES. (*surt alegre, adornada ab 'l adrés y, al véurer a Rosendo, no s' atrevéix a passar del peu de la porta, dient ab accènt carinyós*) Rosendo!...
 ROSSEN. Ernestina... (*vól acostar 'hi*)
 ERNES. (*ab rubor*) És sòl...
 ROSSEN. (*detenintse*) Téns rahò,
 Pro, un moment: duas paraulas.
 ERNES. Dígalas.
 ROSSEN. (*soprès y ap.*) ¿Qué veig?
 ERNES. (*ab estranyesa*) ¿Qué hi ha?
 ROSSEN. ¿Aqueix adrés!...
 ERNES. (*ab senzilles*) Ah, 'l papà
 me l' ha comprat y me 'l probó.
 ¿Qué tal?
 ROSSEN. Digne de tu 'l trobo.
 ERNES. Donchs, l' estrenaré demá.
 ROSSEN. (*ap.*) Lo sèn papà, ha dit?...
 ERNES. Suposo
 que vindrás á la reunió.
 ROSSEN. No crech faltardi.
 ERNES. Ara, no
 te 'n vájas, (*fent que se 'n vá*)
 ROSSEN. Ah, tornarás,
 ab D.ª Amalia ¿eh?
 ERNES. Sí, (*se 'n vá per la primera
 porta de la dreta, cuan se deté al véurer a Leopoldo
 que, desde 'l fondo esquerra, avansa, dient*)

ESCENA XXIII.

ERNESTINA, ROSSENDO y LEOPOLDO.

LEOP. ¿A cas,
 no basta que hi siga jo?
 ERNES. No t' halia vist.
 ROSSEN. (*ab naturalitat*) Leopoldo...
 LEOP. (*id.*) Hola, Rosendo. (*per ella*) ¿Qué tal?
 está hermosa ¿eh?

ROSSEN. Angelical.
 ERNES. Al fi, 'm faréu creure hermosa,
 perquè l' adorno m' hi posa.
 ROSSEN. Perque ho ète.
 LEOP. Ja ho pren á mal.
 ROSSEN. Cuan s' estima bè de veras,
 may prou clá es lo pensament.
 LEOP. Cuan se diu bè, 'l cor no sènt.
 ERNES. Pro, aixis mateix, s' endevina.
 LEOP. No còsta gayre, Ernestina,
 cuan qui 't diu que 't vol no mènt.
 ROSSEN. Per lo mateix no dupta ella
 del amor viu del mèu cor.
 LEOP. Ni pòt, tampoch, eu rigor,
 duptar del mèu pur afecte.
 ERNES. No, y per xó 'l cor tinch subjete
 (*per Leop.*) al afecte... y al amor. (*per RosSEN.*)
 ROSSEN. Y 'l carinyo qu' ell te guarda
 y tu á n' ell, com dos germans,
 sèmpre en bon desitj constants,
 mes la fé d' amor m' alènta,
 que, á gust d' ell, la passió aumenta
 dintra 'ls nostres cors amants.
 Sí, Leopoldo, ca-la dia
 mes estreta veig, gojós,
 l' amiatat que hi ha entre 'ls dos:
 y cada dia, Ernestina,
 mes just afany me domina
 de ser prompte 'l ten espós.
 LEOP. L' amiatat... y 'l pur afecte
 que pe 'ls dos vinch á sentir
 m' autorisa ara per dir
 qu' èts mòlt clár; no ho es tant ella;
 per xó l' anielh t' aconsella
 no la fassàs enrogrir.
 ERNES. Leopoldo...
 ROSSEN. ¿Enrogi?.. Ernestina...
 crech m' estimas, com jo á tu.
 ERNES. Ho sabs y ho sab ell, segur.
 LEOP. (*d Rosendo*) Es cert, com ho es lo qua 's calla,
 (*d n' ella*) Parla clar: si be de ser valla,
 figura 't no hi ha ningú.
 ERNES. ¿Tu á mi en aquet cas me pòsas?
 Sols á tu t' estará bè,
 si ho vols di, y jo 't respodré.
 ROSSEN. ¿Qu' es això?... 'l dupte 'l cor glassat!
 LEOP. No; es qu' ella t' estima massa.
 ROSSEN. ¿Jo no?
 LEOP. Y tu massa també.
 ROSSEN. Ara ho entench menos.
 ERNES. Mira,
 Rosendo, pues no ho diu ell,
 jo t' ho diré.
 ROSSEN. Parla.
 LEOP. Calla:
 la mamá.
 ROSSEN. (*ap.*) 'M ináta 'l recel!

ESCENA XXIV.

ERNESTINA, LEOPOLDO, ROSSENDO y D.ª AMALIA.

ROSSEN. D.ª Amalia...
 AMA. ¿Vusté aquí,
 Rosendo?
 ERNES. Ha entrat, fá un moment.
 ROSSEN. Sí, no fá mòlt.
 AMA. Ja suposo
 que no troba llarch lo temps
 aquí casa.
 ROSSEN. Fa cert.
 LEOP. Mamá,

jo 'ni retiro.
 AMA. Tu mateix.
 LEOP. (à Ernes.) A Déu, Rosendo...
 ROSSEN. Hasta luego.
 (Leopoldo se'n va per la segona porta esperra.)

ESCENA XXV.

D.ª AMALIA, ERNESTINA y ROSSENDO.

AMA. (se senta y din à l' Ernestina)
 Sènta't aquí; al costat meu, (senyala una butaca
 à n' en Rosendo) Fàssi l' obsequi.
 ROSSEN. (sentantse) Mil gràcies.
 AMA. Veyán, filla. (per l' adreç)
 ROSSEN. (ap.) Estich violent.
 AMA. Bè, molt bè.
 ERNES. (à Rosendo) ¿Y'riat que si?
 ROSSEN. Sí, es de gust.
 AMA. Mòlt.
 ROSSEN. (ap.) Indaguém.
 (alt) ¿Creurán... perquè es un cas raro,
 que aquest mal, casualment,
 passejant, ah un amic,
 sense objecte y per fer temps,
 nos ha llamà l' atenció
 un adreç... igual à nquet;
 tan igual, que... à ser possible,
 diria qu' es lo mateix?
 (las duas se miran, estranyant' ho)
 Y no es això eucar lo raro:
 sinó que 'ls dos... jo 'l primer,
 hem dit — magnífich regala,
 per fè à sa novia un promés —
 y hem entrat à la botiga,
 y ell l' ha comprat. Tinch presènt
 que l' Ernestina m' ha dit
 qu' es regala que li ha fet
 lo seu papà...
 ERNES. Y es aixís.
 ¿No es veritat? (à D.ª Amalia)
 AMA. Y tant.
 ROSSEN. No crech
 que 's pènsin que ho pòsi en dubta:
 la coincidència 'm sorprèn.
 ERNES. Pòt ser n' hi hagués dos d' iguals
 à casa 'l mateix plater.
 AMA. O pòt ser que 'l ten papà...
 siga 'l mateix muih sèn.
 ROSSEN. No tinch l' honor de conèixe'l...
 ni de vista solament.

ESCENA XXVI.

D.ª AMALIA, ERNESTINA, ROSSENDO y D. GABRIEL, qui,
 al véure à Rosendo sense que aquet ni ellas pugan véu-
 re'l, se queda al pen de la porta, sorprès.

GABR. Ah!... ell!... (ap)
 ROSSEN. Pro espero que un dia...
 si l' Ernestina 'm vòl sèn...
 GABR. Rosendo!... (intr.)
 ROSSEN. Ah!... (sorpès y alsantse.)
 GABR. ¿Tu aquí!..
 ERNES. (alsantse y cap à n' ell) Papà!..
 ROSSEN. ¿Còm!... ¿Lo sèn papà es vustè!... (mes sorprès)
 GABR. Jo. ¿Perquè t' atmiras tant?
 ROSSEN. Sent així... 'l conch, fà temps. (à las duas)
 AMA. ¿Mès misteris!... (ap.)
 ERNES. Papà!..

GABR. Mira:
 si D.ª Amalia ho permet,
 vindré mes tart à buscarte,
 per surtir ni rato à passeig.
 Ara l' adreç pots guardar-lo,
 que ja veig qu' en tu l'ulèix.
 ERNES. Rosendo... (sentí'n saluda de compliment)
 ROSSEN. Ernestina... (id.)
 ERNES. (ap.) Aquí
 passu alguna cosa. (se'n va)

ESCENA XXVII.

D.ª AMALIA, ROSSENDO y D. GABRIEL.

GABR. (à Rosendo) Dech
 suposar que vòls parlar-me:
 com jo 't vull parlar també...
 ab lo sèn permis, Amalia.
 AMA. Vustè 'l té (ap.) Crech que ho comprench!
 ROSSEN. Oh!... (ap.)
 GABR. T' quèdas ó vèns? (desde 'l fondo)
 ROSSEN. (indecís y com excusantse) Senyora...
 AMA. I. ' esperà. (per D. Gabriel.)
 ROSSEN. Als péus de vustè.
 (se'n va ab D. Gabriel pe'l fondo dreta)

ESCENA XXVIII.

D.ª AMALIA, ariat D. GASPÀR.

AMA. Cor mèu!... esclata!
 GASP. (surtint, ab ira) ¿Ja es fora!
 AMA. (s' alza) Ah!... Gaspar!... (cap à n' ell)
 GASP. (deteniut) ¿Qué vòls!... ¿Qué tèn's!..
 AMA. ¿Qué passa à casa, que 'ns roba
 la pau!
 GASP. Que 'm roban, fà temps!
 AMA. Ah!..
 GASP. May t' hagués conegut!..
 AMA. ¿A mi, cuan tèn's l' amor mèu!..
 GASP. ¿L' amor!... solemne mentidat!..
 AMA. Oh!... escòlta!... (reyent que se'n va)
 GASP. Déixme!... ¿No 'm véus
 rabios!..
 AMA. (vòl abressarlo) Gaspar!..
 GASP. (retzassantla, ab ràbia) Si 't tinch odi!..
 (desesper creient) Si l' mèu cor es un infern!..
 Si à tu... y à tothom, ojo!..
 Si m' oho à mi mateix! (ella càn sentada en una
 butaca y D. Gaspar desapareix pe'l fondo dreta,
 cuan surt Leopoldo, horrorisat y cap à n' ella.)

ESCENA XXIX.

D.ª AMALIA y LEOPOLDO.

LEOP. Ah!... mamá mèva!..
 AMA. (alsantse al véure'l) Ah!... Leopoldo!..
 Fill!... (abressantlo)
 LEOP. Mamà... (id.)
 AMA. Fill del cor mèu!

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

La maliciosa decoració.

ESCENA I.

ERNESTINA y FRANCISCO.

FRAN. No, senyoreta, en això no m'hi emboliqui ara à mi.

ERNES. ¿Cóm s'entén, embolicant'hi?

FRAN. No ho sé... no vull embolicchs.

ERNES. Si jo no més te pregunto qu' es lo que 'l papá t' ha dit, cuan ha vingut à buscar-me, per si volia sortir.

FRAN. ¿Ell qué m' ha dit?

ERNES. Si.

FRAN. ¿A mi... ell?

ERNES. Si.

FRAN. ¿Ell... à mi?

ERNES. Si!

FRAN. Res: ni aixís.

ERNES. ¿Res?

FRAN. Vinsté li ha dit que no... qu' era tart... que demà, sí... que li ha dat vinsté un desenyre; no sé res més.

ERNES. ¿Cóm?... ¿Ell diu que jo li he dat un desayre?

FRAN. Ah, no ho sé si ho diu; jo ho dich.

ERNES. Ey, perdou; à mi m' ho sembla.

FRAN. Lo qu' es cert y positiu que os he vist parlar... molt baix à l' aixida, à 'ls dos.

ERNES. ¿Ho ha vist?... donchs, no sé res, ni ho recordo.

FRAN. Si fins m' ha semblat sentir qu' ell te deya.—Don Rossendo no sab lo que fá, veuint à aquesta casa.—

ERNES. (sorprés) No ho crega.

FRAN. Y 'm sembla que t' he sentit à tu respondre.—Aqui may ell hi havia de venir.—

ERNES. ¿Qué din, ara?

FRAN. Y que 'l papá luego deya.—'S fa precis un medi, porque no torni.—

ERNES. ¿Qué!

FRAN. Y tu has respost.—Es senzill; un pretest; ja miraré de trobá' l; porque 'l motiu verdader no puch pas dirli.—

ERNES. ¿Jo?... No m' emboliqui à mi; (fent l' enfadat)

FRAN. Francisco, ¿no véus que això m' interessa molt?

ERNES. Bè, sí; pro ¿qué m' explica?

FRAN. (ap.) M' ho n'ega!.

ERNES. (ap.) Oh, y quin oïdo més fl.

FRAN. Per 'l'n, digam' ho; ¿qué hi ha?

ERNES. ¿qué passa? ¿qué ha succehit, ah lo papá y en Rossendo?

FRAN. Si no ho sé! A vusté 'l magi que li balla.

ERNES. ¿Y no recordas...?

FRAN. (inter.) Res! (ap.) Trampassera! 'Ns hem lluhit!

ERNES. Oh, escólta!.

FRAN. Bè, ¿que vol riurer?

ERNES. Bè massa que tu te 'n rins!

FRAN. Si 'm pregunta... estravagancia; y fins s' empenya en ferm' dir lo que no he dit; ni recordo que jo haja parlat aixís ab lo seu papá, à l' aixida... ni al recibidor, ni aquí, ni allí, ni en loch de la casa... ni ara, ni may; y me 'n rich; (rient) vaya, ¿no me 'n he de riurer?

ERNES. (ab enfada) Donchs, burla't de tu!

FRAN. (fent que li esp greu) Jo 'n tinch la culpa ara ¿no? Malchida memoria méva... y malchit cervell meu!.

ERNES. Bè no 't sulfatis, d' aquest modo.

FRAN. Es un fatell; si me 'n rich, diu que me 'n burlo, si 'm renyo à mi mateix, diu que 'm sulfuro, y... no es vritat; sinó que jo això ja ho tinch, es lo meu génit, ja ho sé; ¿ho entén? y donchs, véli aquí.

ERNES. Si ho sabré! si 'm'neu papá m' ho dirá!.

FRAN. ¿Qué li ha de dir!...

ERNES. si vusté això... ho ha soniat.

FRAN. (ab convicció) No ho he soniat; ho he sentit! Senyoreta... lo que sent vinsté, jo ja ho sé: un desitj per Don Rossendo. Ell es guapo, elegant, amable, instruit, l' estima, y, es clar, la vista, y l' oïdo, y tots los sentits los té en all; y, com que 'l cor li fá 'l pensament dormir, erén que ha vist y no ha vist res. erén que sent y no ha sentit, y no erén soniá y soniá, ficsada en ell, véli aquí.

ERNES. Si 't pensas així enganyarme, t' enganyas molt.

FRAN. Y donchs, sí; l' enganyo, per jo enganyarme, no enganyantia; ¿ho vés aixís?

ERNES. No, si ja sé qu' es inútil qui insistéixi.

FRAN. Ah!... això! 'l magi, estimant, no ha de discorrer cor per cor, y es mes senzill.

ESCENA II.

ERNESTINA, FRANCISCO y D. GASPAR.

GASP. (pe 'l fondo dreta) ¿Y això?

ERNES. Don Gaspar...

GASP. (dant una mirada à Francisco) ¿Qué 't passa?

FRAN. Res; sinó que...

GASP. (inter.) Ja he sentit que li dinabas consells.

FRAN. Ja veurá... es un compromís, per la senyoreta; estima... y 'n te dos per escullir.

GASP. ¿Tu qué sabs?

FRAN. Ah, res, dispansi.
 ERNES. Escolti.
 GASP. No, no; si estich
 al tant de tot, Ernestina;
 y per mi...
 FRAN. Ab lo seu permís...
 GASP. No, espera't. (á n'ella) Lo teu papà,
 ants no se 'n torná á Madrid,
 s' enterará bé; li esposas
 tu 'l teu verdader desitj,
 y, com no hi de disgustarte,
 ningú hi pòt tenir que dir. (*ella se 'n va per la
 porta primera de la esquerra*)
 (seguint-la y baix) ¿Ho veu?... no tinga caborias.
 FRAN. Francisko!
 GASP. Francisko!
 FRAN. (*cap á n'ell*) Ja són aquí.

ESCENA III.

D. GASPARD y FRANCISCO.

GASP. ¿Tu recordas emúnts anys fá
 qu' ets á casa?
 FRAN. Vint y cinch.
 Es dir; no hi són; dia per dia
 los farà, si tots són vils,
 lo més entrant, per sant Cosme,
 á las onze del matí;
 y que per cert que pluvia,
 com poch-sidas ho haja vist;
 y, á més, sè que era diréndres
 y vigilia de sant Prim,
 y varem menjar tonyina
 y espárrachs ab llagostins.
 GASP. Ja sè jo que tins memoria.
 FRAN. Tanta que vull.
 GASP. (*ap.*) Quin pés tinch!
 FRAN. (*ap.*) Ja parlarás.
 GASP. Crech que sempre
 has sigut lleal.
 FRAN. Crech que sí.
 GASP. Crech.
 No lo dupto. ¿Y tu recordas,
 Francisko, lo que 't vaig dir,
 reservat, euan los tres metjes
 feyan l' antopsia á Don Gil?
 FRAN. ¿Á mèu amo?... Vull dir, vaja...
 GASP. Bueno, sí; al primer marit
 de la senyora. ¿Ho recordas?
 FRAN. Tan bè com sí ara ho sentis;
 y per xó vaig declarar-lo
 al tribunal! y ab molt pit!
 GASP. ¿Y si la causa 's tornaba
 nu dia á reproblhir?...
 Suposo declararias
 lo mateix, ¿vritat?
 (*reyent que no contesta*) ¿Que dius?
 FRAN. Miri: per mes que li sembli
 qu' estich tranquil, aquí dins
 hi sento un rosech, que 'm priva
 fins de menjá y de dormir.
 Y ja fá temps, no es pas d' ara;
 pro, com més vi, més neguit
 y més desatent me dona,
 y, per distráure 'm ni xich,
 busco conversa, y l' allargo,
 y, sens tó ni só, me 'n rich!
 GASP. ¿Y aixó? no eras aixís antes:
 ¿cóm t' has tornat?
 FRAN. Es aixís.
 Re; 'm faig vell, y, camas ágils,
 brassos forts, oïdo fi,

vista clara, bonas dents
 y humor, eucut!... ja ha fugit.
 Res; sis anys enera, encara
 tenia un cor y un esprit,
 que, convensut com estaba
 d' habé estat D. Bruno un vil...
 ja ho sab; no tinch pas de dieli
 lo que anaba á fer!

GASP. Bé, sí;
 per xó jo vaig detenirte.
 FRAN. Y l' hauria perseguít...
 á América... y al Infern,
 per matá l' y ben tranquil!
 ¿Vén?... y ara 'm sabria grèn.
 GASP. No t' entench. (*observantlo y reyent que no li
 contesta*) Dé, ¿qué vols dir?
 FRAN. No, res; que 'm faig vell.
 GASP. (*ap.*) Aquet
 tunante dupta de mí!
 FRAN. Bé, vaja; li diré: tème
 qu' es ignocent.
 GASP. Cóm!
 FRAN. Qu' estich
 en que no va ser D. Bruno
 qui 'l va envenenar.
 GASP. (*espantat*) La nit
 del trastorn, ell ho vetllaba...
 y tu! Si es cert lo que dius, (*mirant d' assustarlo*)
 donchs, vas ser tu! (*ab forza*)
 FRAN. (*arranch*) Jo!... (*contentise*) ¿Vén? ara,
 per no dir res més, me 'n rich!
 GASP. Bé, no; sí no li ha pas dupte (*desconcertat*)
 que va sè ell.
 FRAN. Es que jo, aquí...
 fá temps que hi veig estranyéssas.
 D. Gabriel sab tan bé 'l erim
 com tots nosltres, ell sab
 que D. Rossendo es anlich
 del senyoret, y que 'ls dos
 se disputan ser marit
 de la senyoreta, y com
 D. Rossendo es preferit,
 y vè aquí casa á obsequiar-la,
 y ningú hi fè res que dir...
 GASP. Bé ¿qué vols di, ab tot aixó?
 ¿y á qué vè ara parlá aixís?
 FRAN. Que no entench aquet misteri,
 y 'm fa créur, com li he dit,
 ó qu' es ignocent D. Bruno
 y que allá á 'ls Estats-Units
 deu estar bè y no 's vol mouer,
 ó que fan vustés un xich
 alló de... tant se me 'n dona,
 per aná á lo positiu,
 casant bé á la senyoreta;
 porque D. Rossendo es rich.
 GASP. (*ap.*) Llamp del cel!
 FRAN. Ja á la senyora
 li volia di 'l matí;
 porque, pòt ser, ni ho sab ella
 que D. Rossendo sia fill
 de D. Bruno... y altres cosas
 que hi ha... y que no 's poden dir.
 GASP. (*ap.*) Ira de Déu! ¿En Rossendo
 fill d' en Bruno?... (*alt*) Oh!... malehit
 sias, sí may d' aixó á n' ella
 ni una paraula li dius!
 FRAN. No tinga por: si m' ha dat
 un xasco... per suéu 'ls dits.
 GASP. (*ap.*) Estieh venut!... Aquest home!...
 Y en Rossendo vení aquí!...
 FRAN. ¿Me necessita per res?...

Y donchs, ab lo sèn permis...
(ap.) Ara ja has tragat la pillora,
véus si la pòts pahir!
(se'n va pe'l fondo dreta)

ESCENA IV.

DON GASPAR sol.

¿Ell fill d'en Bruno!... y no ho véya;
y á casa 'l tinch cada dia!...
Per xò en Gabriel no volia
ni ha volgut dirn' may qué féya,
ni ahònt era, ni com se déya!...
com ab sa filla dú intènt
de casá 'l... rich 'l ha anat feut,
donant jo 'ls diners á doll,
sent cada dia mes foll
contra mí y mes esçigent!
Sis anys ha, Gabriel malvat,
qu' estás esplotantme així!
Ja sé que vaig ser rui,
que dos crims vaig fe al plegat:
l'un, pe'l celos obligat,
tant com per la vil codicia;
l'altre, per dá á la justícia
una presa y salvá 'm jo...
pro tu ets mes vil y traïdo,
de 'ls crims feut n'or ta malícia!
Oh!... no!... ja passa de ralla!...
ja t'he dat massas diners!...
¿Avuy dos mil duros més!...
no! delátá 'm, gran canalla!
si tinch vèsta per mortalla,
y per company al butxi,
millor sort no lus de tení!...
si jo méro estrangulat,
tu antes assassinat
á 'ls mèus pens has de morí!

ESCENA V.

D. GASPAR y LEOPOLDO.

LEOP. Fajá... (surtint per la primera porta de la dreta)
GASP. (ab serenitat) ¿Qué li ha?
LEOP. Li voldria
parlá un moment.
GASP. Estem sols.
LEOP. Per xò.
GASP. Tu dirás qué vols.
LEOP. (trayentse dos puros y oferintn' hi un)
¿Vól fumar?
GASP. No. (veyint que se 'ls torna ficar á
la butraca) Pensaria
que no sabs com conensar.
¿Vóls que jo t'tragui d'apuros?
¿Á qué va que cinch cents puros
sè lo que t'varen costar?
LEOP. Precisament de diners
he de tractarli.
GASP. ¿Ho veus, home?...
ja m'ho pensaba.
LEOP. No es broma;
que 'l assumto es d'interès.
GASP. ¿Y aixó? Esplíca't.
LEOP. Ja veurá.
Jo, com fill... y com fillastre,
puéh... estimá al meu padrastré;
dech... estimá á la mamá.
GASP. Bón comensament; seguéix.
LEOP. Sent vueté... y no 's dupta mica.

rich en diné y ella rica
en fucas, qu' es lo matéix,
se comprén, y es l'evidencia,
que 's casessin per amor,
que 'l móvil fos l'amant cor,
no l'egoista conveniència.
Per lo tant, units aixis.
l'un per l'altre es just deliri;
cuan l'unió fora un martiri,
si aquéix amor no esistís.
Y encar més martiri fora
pe'l qui de 'ls dos estimés
y que l'altre 'l desayrés
sens just motiu y á tot' hora,
¿No es vritat?

GASP. Tu véus visións:
ó bé la teva mamá
s'ha fet castells... y, está clá,
véus á fé'n reconvenièns.
Vaja, ¿qué li ha? sens embuts.
LEOP. Que vinté, en sos interèsos,
ha tingut alguns revéssos.
GASP. Molts mils duros diéh perduts:
si... á la bolsa! Alló es un fastich!
LEOP. Sempre li amirá pitjó.
GASP. ¿Perqué?
LEOP. Perque l'ambició,
contra 'ls altres, té 'l seu castich,
GASP. Leopoldo... tóns un parlar...
que m'estranya.

LEOP. Es que 'l fillastre
dén ser franch al seu padrastré,
d'interèsos al tractar.
Escáñi... y entendreho déu.
No, perque una viuda 's casa,
la propietat de la casa
deixa de ser de l'heréu:
jo ho son del papá, al cel sia;
lo d'ell ja es meu, legalment;
lo de la mamá, igualment,
si visch, ha de serho un dia.
Vusté al diner no don tréva...
y 'n necessita, y temps ha
vol fer firmá á la mamá,
per véndrer propietat seva:
y com que m'estima molt,
y, en conciencia, no déu véndrer,
ab desayrés la vè á oféndrer,
no firmant com vusté vol.
Si aixó la causa vè á ser
per no viure 'ls dos á gust
ni estimarse, com es just,
entre marit y muller;
si cumpi 'l deber sagrat,
sent 'l un de l'altre 'l consol,
y del cor desterrá 'l dol
que la pobre hi té fiesat...
còsta tant!... sent tu senzill,
cuan s'estima bé de veras,
y cuan, de totas maneres,
així ho ha de véure 'n fill!...
perque d'esposa l'amor
pagui ab amor lo marit...
si no cert, al menys fingit,
unts que així amargarli 'l cor;
y perqu' ella, en sa virtut,
qu' es corresposta comprénga,
y perque á estimarla aprenga
com li meréix y es degut;
y perque, si encar no ho véu,
véja qué val l'or malehit,
devant l'amor ben sentit...

jo firmo, véngui 's lo men!
 Vénguis 'ho! que mes reposa
 ja 'l meu degraçat papà
 y en lloch d' ell vusté aquí 's posa...
 antes no mití á sa esposa,
 pobre, ab hora, 'l fill serà!
 Aixís salvant del perill
 á la meua pobra mare,
 com si 'l padrastra fos pare,
 farà 'l fillastre de fill,
 per més que, habent'ho malmés,
 no 'n quedí de ma fortuna
 ni una bolva, ni una engruna,
 ni un brot d' esperansa, res!

GASP. Ja has complert lo teu desitj;
 ja has parlat com un fillastre;
 pro 't contesta ara 'l padrastra
 que t' erras de mitj á mitj.
 Jo, espós de la téva mare,
 sòls ab ella m' he d' entèndrer,
 y no he d' acceptar per véndrer,
 ni un sol terró del teu pare.
 Aixó es prou contestació
 al teu sermó, fet d' encárrech,
 y tu y ella féuvos càrrech
 que no vull cap més sermó!

LEOP. Un moment y estém entesos.
 Si vusté... pues re 'l desperta,
 ja que ni agrahéix ma oferta,
 li parla mes d' interessos;
 si vusté créu tan senzill
 eternament fastidiarla
 y, com espós, obligarla
 á anar contra del seu fill;
 y, per fi, si encar vusté
 créu podé obrar, com fins ara,
 invocant drets que no t'é...
 pòt ser trobi un dia encara
 que aquí, á casa del meu pare,
 per la porta 's vá al carré!

GASP. Oh! insult semblant!...
 (*vól tirarli una cadira, ab rabia, y se conté, al
 véurer á D.ª Amalia.*)

ESCENA VI.

D. GASPAR, D. LEONOLDO y D.ª AMALIA.

AMA. (*esbarada*) No, Gaspar!...
 LEOP. Tirila!...
 AMA. Fill! ¿Qué has fet! Oh!...
 Gaspar!... (*ab suplica*)
 GASP. (*deixant la cadira*) No metéix aixó
 ni la pena de parlar.
 AMA. Surt. (*á Leonoldo*)
 LEOP. (*toment per ella*) Mamma!...
 AMA. (*ab autoritat*) Vés!
 LEOP. (*ap.*) Malehit
 casament! (*se 'n va pe'l fudo esquerra*)

ESCENA VII.

D.ª AMALIA y D. GASPAR.

AMA. (*ab entesa*) Es necessari,
 ja que has volgut arribarhi,
 parlar clar mullé y marit.
 GSPA. Altiva y resolta!...
 AMA. Ho sò...
 tot lo que tu vols que ho siga!
 L' honor y 'l deber m' obliga
 á que 'ns entenguéu, ó no!

GASP. No hi ha inconvenient.
 AMA. Donchs, bè.
 Tant com jo vaig ser casada
 ab en Gil... amunt y honrada,
 digna esposa d' ell vaig sé.
 Cuan lo pobre vá morir,
 de 'ls seus amichs tu 'l més fiell,
 inclús lo mateix Gabriel,
 que molt li tinch que agruhir...
 pe 'l meu dolor no aumentar,
 vares dú á cap l' acció honrosa
 d' evitar mort afrentosa
 al malvat, feuto embarcar.
 Vares ser tu l' àngel hò
 d' aquesta casa, influint
 ab bons consells, jo regint,
 baix la téva direcció.
 Incapás mon fill de re,
 joveuet com era encara,
 vares servirli de pare,
 lo que may olvidaré.
 Y al véure't jo complaent,
 may disgustat ni indecis,
 es natural que sentís
 per tu un afecte creixent.
 Que m' estimabas sabia,
 ó així al menos m' ho pensaba,
 y en lo teu bon tacto estava
 callant'ho... y jo t' ho agrahia.
 Cinch anys aixís van transcórrer,
 l' un del altre poch segur;
 pro com l' afecte, si es pur,
 mes bè aumenta que s' esborra,
 y com que lo que ha de ser
 evitarlo es impossible,
 á tu se 't va fer visible
 lo desitj... y á mi 'l voler.
 Varem parlar francament,
 tots los drets al fill salvant,
 y amor y llealtat jurant,
 vam realisá 'l casament.
 Un any y poch més hi ha
 que 'ns varem per sempre unir...
 y sòls sé lo qu' es sufrir,
 y á solas, trista, plorá,
 y véurer negres embulls,
 y 'l cor sentir desgarrarse,
 fingir d'itxa y no queixarse,
 sech de llágrimas ja 'ls ulls!
 Crech que tot aixó es lo cert,
 y 'l resultat es aixó:
 lo jurat t' he cumplert jo;
 véjas tu si m' ho has complert.
 GASP. Totas las comparacions,
 ja se sab, son sempre odiosas;
 vindas, tornant á sé esposas,
 segons marits may son hòs.
 Jo 'n tinch la culpa, ja ho sé:
 pro si 'l bon cor va enganyarme,
 no 'l dret per xò has de negarme
 de marit, per fé y desfé.
 De lo teu dech disposar,
 com en Gil ne disposaba,
 y si venia... ó compraba,
 ni sisquier te 'n va parlar:
 porque... ni dirt'ho debia,
 ni oposició tu li féyas;
 y, aixís, content sempre 'l véyas,
 y ell contentat á tu t' tenia:
 y, aixís, may vení 'l cas
 d' esplicacions esgirise,
 y de plorá, y d' affigirse,

y de queixarte, com fas.

Lo resultat es aixó,

y si vols pau y quietut,

vull sé aquí l' amo absolut

per fé y desfé, y sinó no!

AMA. Confirme: pro... escolta bé.

Desde avny, pots disposar:

pro jo t'inch dret d' indagar

en qué gastas lo diné.

Si has perdut y has de cumpri,

per gros que aquet dente siga,

cumprirás; l' honor t' li obliga:

pro 'l jugar s' acaba aquí!

Si 'l diner t' ha fet gastar...

l' amor vil d' un' altra dona...

també 'l mèn cor t' ho perdona;

pro avny també ha d' acabar!

Si polítich, ó secret

compromís, sens diné t' deixa,

quèda digne, jo cap queixa;

pro avny ha de ser desfé!

Y, per fi, saber no vull

tot lo mal de qué prové;

ets amo: pots fé y desfé;

pro ho vull saber desd' avny!

Y, per serte del tot franca,

perqu' es serho 'l deber mién;

com vull arranca, ho sab Den,

lo reuel que 'l mèn cor t'anca;

y com res hi ha tan cruel

com lo duple cnan s' inferra,

fent al cor contínua guerra

y omplintlo de foeh y de fel...

tot ho sabré! y tan segú,

com perque ab ira has sortit,

del despaig, cnan t' ha esagit

en Gabriel... lo que subs tu!

Y sabré, si 'm convé així,

lo motiu de sa esigència;

que si en la teva conciencia

está no halerm' ho de di,

jo á n' ell lo posaré á proba;

si ell, com tu, també m' ho calla,

cnan lo cor aixís batalla

bueca 'l medi y al fi 'l troba!

Y 'l trobaré! y com que sé

que del teu engany som presa,

te parlo aixís ab franquesa,

perque ja no 'm sorprén re!

He fet càlculs, y castells,

y suposicions horribles,

y no vull de tu impossibles,

ni viure ab aquets tropells!

Tot avny t' hi pots pensar,

com pron bé m' hi he pensat jo;

y que m' acceptis ó no

lo que 't vinci á proposar,

sens temor ni óli cruel

obraré com més convinga,

y que vinga... lo que vinga,

bén vingut, si bé del cel!

GASP. Donchs, corrint; ja hem acabat:

més tart tindrás la resposta;

y si car aixó als dos cósta...

ja veurém ta dignitat! (*ella vol contestar*)

Veurém, pues resolta estás,

si estarás com ara activa!

La conciencia en mi está viva!

AMA. GASP. Que ja ho veurém! (*se 'n vá*)

AMA. (*ab energia*) Ho veurás!

ESCENA VIII.

D.ª AMALIA y LEOPOLDO.

LEOP. Ja ho he sentit, mamá mèva!
calmi 's y crèga al seu fill;
aqueix home es ja un perill
avny... fins per 'l houira sèva!
Divorcii 's!

AMA. Aixó no!
si 'l deber m' hi obliga, 's!
S' li veurá obligada, al fi:
fàssi ho ara!

AMA. Ja rahò,
per obrar, s' ha de teni!

ESCENA IX.

D.ª AMALIA, LEOPOLDO y FRANCISCO.

FRAN. Senyora... senyoret...

(*ab disgust*) Bè!

FRAN. Ay, dispensiu. ¿Hi ha permis?

LEOP. Te formas molt imprudent...
ó tonto.

FRAN. Són duas rifas
que m' han caygut. Re; 'm faig vell.

AMA. Bè, ¿qué hi ha?

FRAN. Ab permis. M' ha dit...
D. Rossendo... que 'ls digués...
si pòt entrar.

AMA. Rèblo tu,
Leopoldo.

LEOP. ¿Se 'n vá?

FRAN. Jo crech

que ara vè... per despedirse.

AMA. ¿Cóm?

LEOP. ¿Que marxa?

FRAN. M' ho ha dit ell.

Jo, ja ho saben, mit y cògo;

res pregunto ni res veig;

pro si s' empenyan en dirn' ho,

ho escolto, ho sento, y ho sè.

Es di, ho sè... sè lo que 'm diuen;

pòt ser fals, com pòt ser cert:

si es fals, ¿á ni qué m' esplican?

si es cert, no m' esplican res.

AMA. Avisa á la senyoreta. (*veientlo parat*)

Ves! (*D.ª Amalia se sènta*)

FRAN. Mòlt bé. (*anante 'n al fondo*)

AMA. ¿Ahònt vés?

FRAN. ¿Ahònt es?

AMA. Al sèn cuarto.

FRAN. (*ap.*) Ja ho sabia.

Ay, ay, ay, quin desgavéll!

(*se 'n vá per la porta primera esquerra*)

LEOP. Marxa... aquí hi ha algun misteri.

AMA. També ho crech, y no un no més.

(*d Francisco que ha tornat*)

A D. Rossendo que passí.

FRAN. (*ap.*) Si surt mal, jo ho falg per bé.

ESCENA X.

D.ª AMALIA, LEOPOLDO y ERNESTINA, aviat ROSENDO.

ERNE. D.ª Amalia...

AMA. Vina y senta 't.

ERNE. (*ap.*) Un disgust lo cor pressent. (*se sènta.*)

LEOP. (*a Rossendo que apareix*) Entrin.

ERNE. (*ap.*) E!!!

ROSSEN. (*un poch innuat*) Celebró hi sigan las dñas, y tu també.

LEOP. Senta't.

ROSSEN. No... qu' es la visita... de despido, y dech ser brèu.

ERNES. ¿Y aixó, Rossendo? (*sorpresa*)

LEOP. ¿Te 'n torna
á Madrid?

ROSSEN. (*duplant*) Probablement.

AMA. ¿No n' está cert?

ROSSEN. No senyora.

LEOP. Per no oferirte... ben fet.

ROSSEN. Sènto que aixís ho interpretis. Jo... estich bè... per tot arréu; com, per mi, 'l mon es la patria, sè que inarxo... y no sè més.

ERNES. ¿Y no estás bé á Barcelona?

ROSSEN. Ernestina, massa bè... per desgracia.

ERNES. ¿Per desgracia?

ROSSEN. O per fortuna; ho sab Déu.

LEOP. Tot aixó es incomprendible.

ROSSEN. Eu apariencia, ho pót ser; en lo fondo... així ho fós sempre, per molts; per mi, no ho es gens.

AMA. Rossendo, si bé respecto la reserva de vusté, dech créure que aquí no hi fáita qui una explicació meréix: no de 'ls motius de la marxa, ja que diu... y 'ls crech secrets; pro sí una satisfacció: suposo que ja m' entén.

ROSSEN. Si senyora; l' Ernestina.

ERNES. No; jo no 't meréixo res, ni 't vull obligá á donarme, tal vegada, algun pretest.

ROSSEN. Ernestina: tu no sabs, ni pòts encara saber, que hi ha en lo mar de la vida imprevistos contra-temps, y, contra ella, may s' es pron hábil, ni prou espert mariner.

Cuan se navega ab bonansa, tot es hermòs: fresch l' oreig, l' siga un pur mirall de plata, trasparènt y blau 'l cel, de nit, brillants las estrellas, de dia, 'l sòl sonríent. Cuan s' está en la dolça calma, confiat, sens tèmer res, tot dormit, sens un obstacle, ni un halé tan sòle de vent, lluny l' horissónt, sens un núbol, morta la boyra á 'ls sens pens... prop s' aixeca, cargolantse, forta ráfaga de vent, que fent bullir las onadas, negra nubolada empeny, y del temporal es naufrach, qnl no 'l pót evitá á temps; y encara qu' en terra arribi, dú la mort dintra 'l cor seu! Aixó es la vida, Ernestina: lo que ha de ser no 's preven, y sempre, en mitj de la ditxa, la desgracia 'ns hi soprén! ¿Pòts créure ara que jo siga per tu... y per mi, tan cruel, que, si hagués pogut pensarm'ho, compromís hagués contret? May d' amor parlat t' hauria,

per se 'l resultat aquet.

ERNES. May d' amor parlat m' haguésses, ni t' hagués cregut may g'na.

Per tota rahó, ja ho sabia.

un desengany y un pretest!

Y jo, innocenta, que 'm creya

que no mentia 'l cor ten,

cuan déyas que m' estimabas;

perque m' ho déyas tan bé!

Y encara, fals, li anyadias,

—may es prou clá 'l pensament,

cuan s' estima bé de veras;—

perque més bé jo 't cregués!

Rahó tenia en Leopoldo:

—cuan se diu bé, 'l cor no sènt!—

Y jo que 'm creya que sempre

pensabas en mi no més,

desitjé de que cap altre

tingués dret en lo cor meu!

Y encara, ¿cuántas vegadas,

ab fingida senzilles,

me déyas, per enganyarme,

—en mon cor sols tu hi tens dret!—

Rahó tenia en Leopoldo:

—cuan se diu bé, 'l cor no sènt!—

Y jo que 'm creya qu' estabas

ab lo meü amor content,

y que més fé, en lloch de celos,

te daba altre afecte meu!

Y encara, jurant, me déyas

que, per ningú, ni per res,

no 't deixes, ni m' deixarias,

ni 'm tindrias cap secret!...

Rahó tenia en Leopoldo:

—cuan se diu bé, 'l cor no sènt!—

Y jo que 'm creya, cuan déyas

qu' estimabas lo pais teu,

qu' sent fill de Barcelona,

ja no te 'n mourias més!...

Y encara, faltat d' escusa,

dins que per tot estás bé,

que 'l mon es la patria, y márxas,

sens recorts!... ni amor!... ni fé!

Rahó tenia en Leopoldo:

—Cuan se diu bé, 'l cor no sènt!—

LEOP. Es aixis.

ROSSEN. (*á n' ella*) Lo tèn papá te dirá, si vól dir: ho ell, perquè inarxo: y 'ls suplico á tots, y 'ls ho estimaré, que cregan que no sabia, ni sisquien remotament, que Don Gabriel, papá d' ella, fós l' amic mes íntim meu; á qui respecto... y obheixo; á qui no puch negar res; á qui dech... etern afecte; á qui tot lo que som dech!... y á qui jo... si no puch dirho!... si no puch... ni dech dir més!

LEOP. A las horas...

AMA. No, Rossendo:

pues no res se li esigeix,

desitjantli felis viatge

y, allá hont vaja, bèn acert... si no torna, sab, al menos,

aquí casa com se 'l reb.

ROSSEN. Jo, agrahit á vustés sempre...

AMA. (*inter.*) No tinch de dirli res més.

(*se 'n vá per la primera porta dreta*)

ROSSEN. Ernestina...

ERNES. (*inter*) Felis viatge. (*se 'n vá*)

ROSSEN. (sorprès) Felis quedà. (se gira à n' en Leopoldo y aquet també se 'n va, dientli)

LEOP. A Dèu.
ROSSEN. A Dèu.
(quèla un moment pensatiu)

ESCENA XI.

ROSSENDO y FRANCISCO.

FRAN. ¿Ho vén?.. lo que jo li deya:
reassenteit; no sé de qué.

ROSSEN. Es perque marxó.

FRAN. No ho crega,
fóra pitjor si 's quedés.
Don Gaspar vé: no s' hi enredí;
ab ell ray, prompte ha complert:
tòquila, qu' estieh de marxá,
y estiga hò: y ja está llest.
(se 'n va pe 'l fondo esquerra, quan apareix Don Gaspar, que 's queda sorprès al veure parat à Rosendo y desapareix à Francisco, donant lloch à una petita pausa.)

ESCENA XII.

D. GASPÀR y ROSSENDO.

GASP. (ap.) Calma.

ROSSEN. (allargantli la ma) Don Gaspar...

GASP. Esperí.

ROSSEN. ¿La ma 'm n'èga?

GASP. (ap.) Ell péu 'm dóna.

ROSSEN. Marxó.

GASP. ¿Cóm?.. ¿De Barcelona?

ROSSEN. Y avuy mateix.

GASP. Consideri
que no 's fá aixís, de repènt,
un despido: ó bè vusté
no pot susteni 'l papé
que á casa nostra ha estat fent.

ROSSEN. (ap.) Dèn del cell...

GASP. Y si es així...

ROSSEN. ¿Quin paper?... ja m' ho dirá.

GASP. Ja que vól que parli clà,
m' hi ha de parlá vusté á mi.

ROSSEN. Si no sé á qué 's refereix,
ó en qué 'ls puch habé agraviat...

GASP. Eu que vusté 'ns ha ocultat
qui es y d' hont procedeix.

ROSSEN. (ap) Oh!... (ab altirés) Honrat sòm!..
y ma fortuna es legal!

GASP. ¿Cóm l' ha feta?..

ROSSEN. No fent mal
á ningú!.. ni al mèu bon nom!
No malgastantme 'ls dinés
qu' he sabut guanyá, al costat
de Don Gabriel, qu' es hourat,
com qui puga serho mèu.
Ab sort y treball segú,
jo, en sa casa de Madrid,
un capital he atquirit
que no déu res á ningú.
Y, mitj any fà, retirat
del comerç, pe 'l sèu consell,
perque 's retirà també ell,
á Barcelona he tornat.
Y si més li tinch de dir,
estimo á sa filla hermosa,
y com ell sa ma d' esposa
diu que no 'm pót concedir...

per rahóns qu' ell se sabrá
y que jo respecto... y callo,
ab lo mèu desitj batallo...
y he determinat marxá.

GASP. ¿Y res més per di no té?

ROSSEN. Vusté parlará; y 'm supta
que 'l men honor posi en dupta.

GASP. Ab bèn pochis mots li diré.
¿Vusté 's diu?..

ROSSEN. Rosendo Artara.
(veient que no 'l crèu 's trau una targeta de la
cartera y li dóna. D. Gaspar la pren.)

Tinga: crech n' ha vistas d' altrás.

GASP. Si, y qu' en aquesta y las altrás
hi falta 'l sèu nom de pare.
Artara sa mare era,
y es clar que p' alguna cosa,
després de Rosendo, hi posa
aquí una M. De manera
que—Rosendo M. Artara,—
com vusté 's firma, ¿vól di
Rosendo Maria? Així
podia entèndre's, fús ara;
pro com aixó no es aixó,
sinó que la M. din... Miera!..
(no deixantlo dir) vusté ara ja considera
si 'l paper que ha fet es bo.
Y com dir ja es per demés
qu' en Bruno Miera es son pare,
y ahont es, y perquè!.. desí' ara
pót marxá... y no torri més!

ROSSEN. Ah, no senyor; s' equivoca:
y en que á casa seva siga,
permeti y es just li diga
que l' honra no en va se 'm tóca.
Pues creyenté anar segú,
me l' ha tocada... indiscret!
m' haurá arrancat un secret,
que no he dit may á ningú!
Y com veig bè que vusté
sab més que jo... y tè memoria
d' una part d' aquesta historia...
escólt!.. y fiesi'hi be!
Mon pare... ho sé, va fugir,
per sa honra y vida salvar,
y sè que no pót tornar,
sí, ignocent, no vól morir!
Hi ha un culpable verdader...
y no es ell!.. cert, com es dia!
Hi va habé un crím, hi voldria
sabé ahont... y qui 'l va fer!
Y com no ho sé... y molt m' importa,
oculto 'l mèu nom de pare,
per véure si un dia encara
la casualitat m' ho pórtia.
Y si m' ho arriba á portar...
per salvá al pare y al nom,
viva Dèn!.. devant tothom,
com á fill m' he de portar!
qu' encaramte ab lo malvat,
jo, arrancada y trossos feta
li deixaré la careta,
ab que cubrés sa maldat!
Y ab la vergonya, que acusa,
y 'l sèu crím en evidencia,
dintre sa negra tónciència
no hi trobará ni una escusa!
Y aixís sa infanla horrorosa
devant tothom fent patènt,
d' ell fugirá ab por la gèut,
com d' una fera rabiosa!
Y duhent jo al tribunal,

dant lo pit á sa malícia,
la set que tinch de justícia
li aixecará 'l catafal! (*pausa*)
Si un dia, pues marxo jo,
vusté ho sab, y m' ho vól di,
tomarè, ab dalé!

GASP. (*com no fentli cas*) Bè, sí.

ROSSEN. És que l' honra!...

GASP. (*inter. y sech.*) Estiga bò.
(*se'n va per la segona porta dreta*)

ESCENA XIII.

ROSSENDO aviat D. GABRIEL.

ROSSEN. Y aquéix home no 'm vè á créurer!...
se 'n tò aquí per deshonrat!...

GABR. Rossendo!...

ROSSEN. (*reprimintse*) Ah!...

GABR. Estàs agitat!...

ROSSEN. Sí, D. Gabriel; ja ho pòt véurer!

GABR. ¿Qué ha passat? ¿Qué ha succehit?

ROSSEN. Que á despedirme he viugut!...

GABR. ¿Y bè, qué?... t' has commogut;

y donchs, si t' has despedit!...

ROSSEN. No; que si tinch sentiment,
tinch forsa do voluntat;
pro aquí se 'm crèn deshonrat!...

GABR. Ira de Dèn!... ¿Qui aquí dins
sab això... y 'l crèn culpable?

ROSSEN. No ha faltat un miserable!
que ho haja dit... per segons fins!

GABR. Rossendo!

ROSSEN. Sab bò de cert

Don Gaspar qui es lo meu pare,

que som Miera antes que Artara

y que 'l nom dúch encubert!

Sí no li hagués dit ningú,

no m' hauria aquí insultat,

ni 's creuria qu' he estafat

lo que tinch, ó ho dechà algrú!

Si jo, que ho dech á vusté,

tinch de dá honor per favor...

GABR. Viva Dèn!...

ROSSEN. Pe 'l mèu honor

no lí ha en lo mon pron diné!

GABR. (*per D. Gaspar y ap.*) Malvat! (*á Rossendo ab*

calma) Tot lo home ho sufréix,

y ho sufréix, sens espant;

¿pro de tu... agravi semblant...

cuan ni 'l ten pare matéix

mes carinyo 'l pòt tené?

no ho ho sofriria jo,

sinó porque veig la rahó

qu' t' fá fins duptar de mí!

Mira: jo... y sols jo, se bé

lo qu' es honrat lo teu nom,

y qui va fé 'l crim, y còm,

y nhònt, y perquè 'l va fé!

ROSSEN. Oh!...

GABR. Y la proba, terminant,

clara com la llum del dia,

la tinch jo! y sols jo podia

obrar com estich obrant!

ROSSEN. Dèn de Dèn! partí!

GABR. Això no!

Lo que ara has de fer... marxar!

ROSSEN. Primè...

GABR. (*inter.*) 'T voldrias venjar,

y la honra no vól això!

ROSSEN. No; vull justícia no més!

GABR. Vès!

ROSSEN. No ho esperi de mí!

Vull sabé!...

GABR. (*inter. ab un adenán y agafantlo per una ma y mirant ràpidament per tot com tenent ser sentit, li diu baix.*) 'L crim... va sé aquí!
(*Rossendo 's queda asombrat*)
Aqui no hi estàs bé: vès!

ROSSEN. (*resolt*) Oh!... ara menos! ¿Jo marxar!...

GABR. Rossendo!...

ROSSEN. És primè 'l meu pare!

(*ab ira*) L' assessino vull sabé ara!

(*al véurer a D. Gaspar*) Oh!...

ESCENA XIV.

D. GABRIEL, ROSSENDO y D. GASPAB.

ROSSEN. (*ab desespero*) Es vusté! ó Don Gaspar!

GASP. (*ab rabia*) Perque 't sobri la rahó!...

(*li apunta una pistola. detenintlo D. Gabriel*)

GABR. Tinte, malvat! (*li subgetra 'l bras*)

GASP. (*forsejant per desferse'n*) Ets tu 'l vil!

ROSSEN. Oh!...

GABR. (*fora de sí, li dona una sacudida en baix, fentlo caure ajonellat*) Aquí!... assassino d'en Gil!

ROSSEN. ¿Eill!

ESCENA XV.

DITS y FRANCISCO y LEOPOLDO.

GABR. (*com sabentli grèu y com diens'ho á sí mateix*)

Habia de ser!

LEOP. (*desde la porta del fondo*) Oh!...

FRAN. (*detenintlo*) No!

GABR. (*trayentse un plech y donantlo á Rossendo*)

Té: dú al tribunal això...

y espera 'l fallo, tranquil!

FI DEL ACTE SEGON.

ACTE TERCER.

• La mateixa decoració.

ESCENA I.

D. GABRIEL y FRANCISCO (*per la porta esquerra del fondo*)

GABR. Bè, no m' atabalís ara.

FRAN. Sí, ja ho sé; pro, mentras tant,

sis anys jo ab aquest poséti,

á més d' haber jurat fals.

GABR. Tòrn hi.

FRAN. És dir; fals, no; jo 'm creña

que habia estat D. Bruno: es clar,

com qu' ell li va dar l' horxata...

pro 'l murri de D. Gaspar

habia tirat ja 's polvos

á la suerera; eran blancs...

y barrejats ab lo sucre...

pobre D. Bruno!... aixís ray.

pro forsa, ¿qui no s' hi enganya?

Y es d' això qu' estich cremat;

diènt vritat, vaig dir mentida!

GABR. ¿Vóls callá, ó no vóls callar?
 FRAN. Bè, si senyor: pro ha d' entendre, D. Gabriel...

GABR. Si t' he dit ja que jo tampoch ho sabia, fins que pensantun ho y buscant un medi, l' vaig comprométre.
 FRAN. Bè, pro aixó no m' he fet franch d' aquet éarcel de consciencia que m' costega, fa sis anys!

GABR. Torn'hi ab lo mateix.
 FRAN. Sabès que jo...
 GABR. No, no callarás.
 FRAN. Ja callo.
 GABR. ¿Perque hem vingut aquí á parlar?

FRAN. Perque allá...
 GABR. No, no; he dit que callaria. Donchs, escolta. Tu ja estàs ben cert de qu' ell no hi es zelh? (h' fa no) ¿No u' estàs cert? (fa si) Es dir. ¿sabs que no es á casa? (fa que no) ¿Ha surtit?

FRAN. Si m' pregunta, ho de parlar.
 GABR. Contesta.
 FRAN. Diu, si n' estich cert; li faig que sí, ab lo cap: si es á casa; faig que no: si ha surtit; que sí li faig: no crech pas que no m' entenga, ni s' pòt dir mes clar, callant.

GABR. Mira, mentras D.ª Amalia res d' aixó no sab encara la pobre, y antes no arribi á dar l' ordre l' tribunal de pendre'l á n' ell, alguna consideració t' deurá meréixe ara ella.

FRAN. ¿Ella?... totas.
 Y si uo s' hagués tornat á casar... y ab aqueix murril...

GABR. Donchs, bè; com... sabente mal, no creyentho... ó com bé t' semblí, l' haurias de preparar. (veient que dupta)
 Jo ho faria; pro ja pòs compéulher perque no ho faig.

FRAN. Bè, sí; pro vól que jo ho fassa: perque... no m' ecurá, y pòt da'm un xaseo que m' aparedi.
 No te l' dara.

GABR. Ohi, á vusté ray...
 FRAN. Digali que jo t' ho he dit.
 GABR. Ella li preguntará.
 FRAN. Si ja ho vull; precisament es aixó á lo que jo vng.
 Vusté se 'n durá la culpa.

FRAN. Deixo corre.
 FRAN. Ah, ¿No ho sab pas, pobre senyoret?... fa llástima; uo s' ho pòt triurer del cap. Primé, ha quedat, fet un cusa: al cap de poch, fet un drach; després, tot nerviós, ricnt; pro, ¿sab? així, un riure estrany: y, per fi, ha entrat al sen quarto, aixugantse 'ls nills. Hi he entrat, per distriure'l... pro, re-Cristo!... t'è una forsa com un brán; perque... no ho se com li he dit, ho dech haber fet mòlt mal; ho ha clavut una embestida, sense dirme — Déu te guar, —

qu' ho fet una tamborella, anant á douar de caps á la pareta... y á la porta, cayent com un vestrussás. Jo 'n tinch la culpa, per burro; pro l' meü cor no es pas de fauch; m' ha fet llástima y l' estimo. Tot aixó encara m' fá mal. (l' esguena).

GABR. Corrents, donchs, quedem entesos.
 FRAN. Si senyor; ella ho sabrá; jo lo que sento que aixó no haja estat sis anys atrás; que aquet rosech de consciencia...

GABR. Bè, ara ja...
 FRAN. (inter.) Pro, mentras tant, vaig jurar fals. Es dir...
 GABR. (id.) Sí, bueno.
 FRAN. (ab interessa) Jo ho créya vritat! (se 'n va pe l' foublo esquerra)

ESCENA II.

D. GABRIEL, aviat ERNESTINA (per la primera porta dreta)

GABR. Es honrat, pobre Francisco. Aixís l' honre té de ser.
 ERNES. Papá...
 GABR. Filla.
 ERNES. Me n' alegro de trobá't sol; parlarém.
 GABR. Jo també volia parlar-te.
 ERNES. No; deix'm di á mi primer.
 GABR. Digas.
 ERNES. En Rossendo marxá... ó ja ha marxat, y may mes sè qu' he de tornar-lo á véner: si es vusté, segons diu ell, la causa d' anarse'n, crega qu' es lo que ara n' sab més grèu.

GABR. Precisament jo volia parlar-te de lo mateix. No ha marxat, ni crech que marxí.
 ERNES. ¿No?
 GABR. Pro sí, d' aquí poch temps; que ha d' aná á fe un llarch viatge.

ERNES. ¿Y mòlt lluny?
 GABR. Mes que no t' creús: á la América del Nort.

ERNES. ¿Per quedars'hi?
 GABR. Hi t'è un parent... mòlt y mòlt pròxim, qu' espera que lu vája, per veni ab ell.

ERNES. Den ser vell y ha fet fortuna.
 GABR. Sí... y mòlt vell que s' haurá fet!
 ERNES. Sí, al mori, 'ls dinèrs li deixa, ja es prou rieh y ho será mes. Aixís ara ja m' esplico lo estrany del despidó seu; y... no vusté, la codicia li ha fet fe altres pensaments!

GABR. Jo tan sols pueh y dech dirte que s' ha despedit, creyent marxá avuy, pro no 's pensaba que aquet viatge hagués de fer. No l' culpís ni ros n' esperis, que ab lo seu dech compèix, y, ab pesar, l' amor aufera, com déus tu anoga'l també; que ab lo capital que conta, podent fe un bon casament, per mes qu' es honrat y digne...

ab ma filla... no pòt ser:
ni que arribi a millonari,
lo seu diner pòt ser teu.
Procura d' ell olvidarte;
no vulgas saber res més.

ERNES. No, no; si ja estich resolta:
me deixa ell tan fàcilment,
ni podria darme ditxa,
ni que pensi en ell mercèix.
L' engany, sí, l' sento; y voldria,
no sentit duenya del cor meu,
sentir sols per en Leopoldo
tot l' amor qu' ell per mi sent;
que si jo li tinc el carinyo
es passió lo qu' ell me té.

GABR. D'ay ara al cor, filla meua,
temps y repòs, que després
podré jo, ab més ralió, darte,
y tu pendre 'ls meus consells.
Ja li he dit qu' estich resolta.

ERNES. Bé, calma't; ja 'n parlarém.

GABR. A ser d' en Leopoldo.

GABR. Bueno.

ERNES. Y á estimarlo ab fe.

GABR. Corréntis.

ERNES. Créguiho.

GABR. Sí; pro aixó...

ERNES. Vòl cor.

GABR. papá.

GABR. Y seny... y bon acort

ESCENA III.

D. GABRIEL, ERNESTINA y D.ª AMALIA.

AMA. Lo que t' he dit jo, Ernestina,
lo teu papá 't diu també,
y aquest mati á n' en Leopoldo
li he dit també lo mateix:
si 'ls dos poden ser ditxosos,
casévus, sinó... no ho fèu.

GABR. Sí, que després, filla meua,
es en va buscar remey.

ERNES. O de ningú, ó d' en Leopoldo,
ja 'ls ho asseguro.

GABR. Ja ho veig.
(*se'n vá per la primera porta esquerra.*)

ESCENA IV.

D.ª AMALIA y D. GABRIEL.

AMA. Gabriel, crech que un amic hò
serveix, cunq' s' ha menester.

GABR. Aixís, Amalia, ha de ser,
y aixís ho crech també jo.

AMA. Permeti, donchs que... ansiosa
de pau y tranquilitat,
vulga sabè una vritat,
mare amant y trista esposa.
Per amarga ó per cruel
que aquesta vritat me sia,
no me la ocultis; seria
pitjor per mi, Gabriel.

GABR. ¿Qué vòl saber?... jo 'l seu cor
destjo poder calmar...
si es possible.

AMA. Ha de pensar
que som mare... y tinc valor!

GABR. *(col dirlh)* Vusté ja sab... pobre Gil!...

AMA. No; deixi 'l en pau; sols sé
que en Gaspar... y que vusté

dèixau mon cor intranquil:
qu' ell cunq' tenia ha gastat,
y que vusté... ho he sentit,
dos mil duros li ha cèsigut
aquet mati.

GABR. Es la vritat.

AMA. Ja suposo que vusté
los hi ha cèsigut ab motiu;
com ell li vritat no 'm diu...
ni dirme la de'n pague,
y m' cèsigüex, dias ha.
la firma, per poder véndrer
y á 'ls compromisos atèndrer
y 'ls déntes poder pagá...
y com m' hi denego jo,
si ha de seguir com fins ara,
perque no dech, siguent mare...
si es vusté amic franch y hò,
y está com diu disposat
á calmar la meua pena,
jo l' escoltaré, serena,
y li agrairé la vritat.

GABR. Pugner dirlh destjaba
y ofendrer la sentiria.

AMA. Callantme la, m' ofendria,
ó si me la disfrassaba.

GABR. ¿La vòl entera sabé,
ó tan sols d' aqueix assumto?

AMA. Tota; per xò li pregunto.

GABR. Es... molt negra!...

AMA. *(sorpresa y luego resolta)* No li ha re!

GABR. Sí, cegat per l' ambició,
un home un vil plan maquina,
y sembra 'l dol, y aerminia
á un altre, y pásca ell per hò;
y á mi 'm cònta en, evident,
y, ab mesls, puch ferli dar
tot cunq' te, per alciar
la desgracia al ignocent;
y sí, probant la malicia,
puch mes tart, estan segü
de no desmentir 'm ningú,
fer que brilli la justicia:
no podent ja 'l crui primer
remediar, per sé impossible,
lo segon, si bé es terrible,
crech qu' es just, y que ho dech fèr.
¿Y en Gaspar!...

AMA. Per l' ambició,

GABR. á n' en Gil va envenenar!

AMA. ¿Qué!

GABR. A n' en Bruno va culpar!

AMA. Gabriel!...

GABR. Y que ho probi, jo!

AMA. Reina del cel! *(apoyante en una butaca per no caurer, y ab veu mij afeçada per lo sentiment)*
M' ho temia,
dias ha!... y, dupnat, no ho créya!
Qu' era negra ja li deya
la vritat que n' cèsigia.
Són un amic franch y hò
y que no mento ho sab Déu.
Sí he fet trossos lo cor seu...
Sí!... sols ho sab Déu, y jo!
Pés! s sobre sí; y, si bé
la desgracia es horrorosa,
pénsi que, si es d' ell la esposa,
va serho d' en Gil primer;
y, probablement, eucara,
á no habé estat ell tan vil,
esposa fora d' en Gil,
digue marit y bon pare.

Y pènsi, y pòt créurelo bè,
que si á n' ell li conveña,
també al fill li mataria,
dantli la culpa á vusté!

AMA. Ah! (*reyent á Leopoldo que surt per la porta se-
gona de la esquerra*)

— ESCENA V.

D.ª AMALIA, D. GABRIEL, y LEOPOLDO.

LEOP. Mamá!...

AMA. (*abrassantlo*) Fill del meu cor!
(*reyent que se li aparta*)

Oh!... 'l mèn amor no 't denigra!

LEOP. No; pro per marit tò nu tigre!...
jo nu padrastra que fa horror!

AMA. Ah! (*plorant abatuda*)

GABR. Compadéixla... es ta mare!

LEOP. D' ella es tota na existència!...

(*li besa la ma*)

Si!... (*ab energia*) 'l cor sols vòl resistència,

per fer justícia al meu pare!

Jo he vist l' assassino aquí,

caygut als pens de vusté!...

y tot ara ho vull saber!...

tot!

GABR. Y jo tot l' ho vull dir.

Per política, enemichs

D. Bruno y ton pare un dia,

poch ants de sa malaltia

varen torná á ferse amichs.

Mór ell!... y l' altre, ignocent!

acusat y elá 'l perill,

va fugir, deixant son fill,

seus l' arriuó d' un parént.

Tothom se 'l va apartá! Aixó,

á un home honrat... l' horripila!...

pro, ab la conciencia tranquila,

va embarcá's: vaig véureho jo!

Y vaig véure al riu, colbart,

espaulat de la seva obra...

y, ab ira, saltantli al sobre,

va confessar-m' ho! Dura' part

al tribunal jo volia;

pro era inútil, que 'l malvat

llavors ho hauria negat

y jo probas no tenia:

no obstant, teméntse que ho fés.

va demanarme, per gràcia,

podé aliviar la desgrècia

del pobre Bruno, ab diners.

Per altra part, ja 'l vapor

á estranya terra portaba

al infelíz que salvaba

la vida, pro no l' honor.

Devant d' un fet tau horrende,

jo 'ls dèixo na filla aquí,

y anparo á en Rossendo!

LEOP. (*sorpès, com D.ª Amalia*) ¿A qui!...

GABR. Al seu fill, qu' es en Rossendo!

(*despres de curta pausa*)

Me 'l vaig emportá á Madrid,

y al escriptori posantse,

va treballá, ab esperansa,

donantli jo un grany fugit.

Grans negocis sens cap tara

fentli créure en companyia,

vaig fe 'l rích, com mereixia,

per salvá axuy al seu pare.

Y escribint jo, ab exigència,

y en Guepar lletras pagant,

y ab súplicas contestant,
hu anat firmant sa sentència.

D' aquest modo li he fet dar

tot lo sèn, res de vustés,

perqu' es just que aixís pagués

la ruína que va causar;

y perque, sens cap remey,

y per la vindicta pública,

no 's cregués que, ab or y súplica,

s' arriba á comprar la llei!

que, infame y traïdó en sos fins,

capús d' intentarho fora!

y ara, de portas en fora,

que 'l prengan; pro no aquí dins!

qu' entregat al tribunal,

criminal de tal maldia,

sols comprará la justícia

cuau siga penjat del pal!

(*pausa*) Crèch que tot lo saben ja:

ara disposo de mi:

que 'l meu desitj es, per fi,

sols paguè 'l sèn del culmá.

Medito ho que 'ls convé

y lo que haja de fer jo.

Gabriel!...

AMA. ¿Se 'n va?

LEOP. Surto; pro,

GABR. dintre molt poch, tornaré.

(*se 'n va pe' l fondo esquerra*)

ESCENA VI.

D.ª AMALIA y LEOPOLDO.

LEOP. A Barcelona, desd' ara,
vusté ja no hi pòt estar:

jo... solament per tancar

la honrada casa del pare!

AMA. Si, fill meu! avergonyida,

passaré, y desconsolada,

dintre d' un mar, retirada,

tot lo que 'm quèdi de vida!

Y... no perque ara, en rigor,

compassió 'l percers mereixi;

pro perque ab l' afront no 'us deixi,

y la casa sens honor...

ja que l' altre va fugir

per l' honra, sent ignocent,

que fúgi ell, sent delincent.

ants que al patibul morir!

LEOP. Oh!... ¿Perqué Déu aixís vòl

probá 'l cor del home honrat!...

¿Perqué he de tenir pietat,

en mitj del meu desconsol!

¿Perqué 'l sentiment del cor

aixís á la rahó domina,

fins á cubrir al que assassina

de la víctima ab l' honor!

¿Perqué, per guardar fictícia

una honra, que tant deshonra,

no puèh jo, per la meua honra,

ni al meu pare fer justícia!

AMA. ¿Com, com, sent honrat y bè,

tanca en aquests cossos Déu!

Oh!... sufreixo molt, fill meu!

LEOP. Més sufreixo encara jo!

Vusté, al menos, sent entera

y ben clara y definida

la idea de que la vida

se salví d' aqueixa fiera!

perque, sigui vil ó bè,

cuau vusté s' hi va casar

es que 'l debía estimar
y l' estima y vol aixó.
Pro jo... oh!... jo, tancat dins
de aquet clos de llinya etern,
ahont igual que dins l' infern
los torments no tencu fins,
tot ho vull y no vull re,
y cuan ho accepto ho refuso
y podent' ho usar no ho uso
y ho crech tot y en res tinch fé!
Jo portat á n' al dolor
pel sentiment natural,
fins sent aquéix home lleal,
y bô, ja 'm faria horror;
perque lo lloch del meu pare
m' ha prés del cor de vusté!
cônti, donchs, qué sento, qué,
cuan veig que la mèva mare
se véu enclosa á salvar
del meu pare al assessat!
Oh! no més que perque així
no puga aixó my passar,
no hauria de sé una dona
mès que d' un home en lo mon!
Ser jo bô y guardar l' afront!...
encubrir vusté, sent bona!
Oh, cuan aquets pensaments
entortolligats al cap
se 'ls hi sent un, que no sab
si son trôns ó llamps ardents,
cruel se posa á demanar
ó prou forsa per sufrir,
ó prou dolor per morir,
ó prou valor per mutar!
perque cal, en l' estat meu
qu' envileixi si no assassina,
ja que no pietat divina,
la maledicció de Dén!
Leopoldo!...

AMA.
LEOP.
AMA.
LEOP.

No! no! no!
Fill meu!...
Que fugí, si ho pôt lograr,
pro jo aixó ho he d' ignorar;
que 'l mèn honor res li déu!
Y, fugint, salví 'l perill,
ó móri, com meréix ara,
jo veig la mort del meu pare!
vusté... l' hora del seu fill!
No m' afeçguí 'l sentiment,
ni m' ofusquí la rahó;
la justícia que vull jo...
fins lo mateix Dén la sentí
qu' en son poder, sens igual,
tot y sé un Dén creador,
va també, en son just furor,
castigat al àngel del mal!
Si fill meu!... si téns rahó!...
pro si jo...

AMA.
LEOP.

¿ Ho vol vusté així?
que fugí, si pôt fugí,
pro que no ho sápigü jo!
No, no, no: si ho veig; si ho sè
que ab vusté son cruel, sent mare,
pro si es la mort del meu pare
la que no vénjo prou bè!
y cuan veig que á las mans tinch
l' assessat y l' assessí 'm fugí,
me revenca 'l cor 'l enuig
y 'n móro cuan hi convinch!
Si, 'm móro!... com flamaradas
la ira 'm puja á n' al cervell,
se m' hi juntan un troçell

d' ideas desesperadas,
y 'm cegan nívols de sauch
y llágrimas de vusté
y odi y amor!... bè... no, re,
que fugí... si tó 'l pas franchi;
més... pronpte; perque si avuy
aqueix home es aquí encara,
jo, que no l' he mort ja ara,
per lo molt que á vusté vull,
no 'm podré més contentí,
y contra ell me llesarè,
y aquí l' estrangularé,
sent fiscal, jutge y butxi!
logrant d' un cop ab sa mort
venjar-me de sa malícia,
culmar la set de justícia
que m' está brisant lo cor!
y enupli ab lo deber meu,
ní que aixó 'm costi, una mare,
lo cel ahont es lo meu pare
y 'l castich etern de Dén! (se 'n va)

ESCENA VII.

D.ª AMALIA y ariat FRANCISCO.

- AMA. Val més morir mil vegades
que tant sufrir!... Més valia
que m' l'agués mort jo aquell dia!
cóm se pagan las erradas!
- FRAN. Senyora, no sé si jo
seré indiscret; pro si está
per mi...
- AMA. Francisco, es en va;
que res pots dir-me de bô.
- FRAN. Massa que ho veig; y no 's pensi
que m' agradi dir las cosas,
cuan no son gens agradous;
pro D. Gaspar... y dispensi,
es un pilló!... net y clar.
- AMA. (ap.) ¿ Ho sab també!...
- FRAN. Si!... es un vil!...
ell va assassinat á D. Gil!...
y la vinch jo á preparar.
Y si ho faig, es perque...
- AMA. (inter.) No!
ja t' ho he dit, res m' has de dir,
que no pot ja resistir
més ament lo meu dol!

ESCENA VIII.

FRANCISCO, ariat GASPÀR.

- FRAN. Vêten' aquí un' altra. Re;
que ja n' estabu enterada.
Aixis, ja está preparada,
sens jo haberho hagut de fé.
(girantse y trobantse de cara ab D. Gaspar, retrocedéix instintivament, dient, ap.)
Re-Cristo!
- GASP. (molt agitat) Francisco... escolta!
- FRAN. Venrà...
- GASP. (inter.) Escolta! Dintre poch,
vindrà un home á demanarme:
qu' entri y, pe'l recibidor,
l' acompanyas al meu cuarto.
Com que aviat será fossa
y l' home portará pressa,
no li digas tu ni un mot,
ní res pensis preguntarli;
que no 't respondrà tan sols.

FRAN. Bè, vustè ara ja ha dat l'ordre...
à n'ell y á mi; pro com jo
vull anar pe'l camí recte...

GASP. y ja sab que lleal ho som...
Per xó que ho èts... ó m'ho penso.

FRAN. Per xó mateix; si senyor;
que si ell es mut, per respòndrer,
y, per escoltà'm, es sort,
jo, per véure'l, aré ego,
per ferli entrar, seré coix,
y, en lloch d'obrirli la porta,
cuan triguí, tanco més fort.

GASP. Francisco!...
FRAN. No hi ha Franciscos!
nna vegada se'm pòt
á mi enganyar, com un xino:
¿duàs?... no sòm tan mussol!

GASP. Es dir que...
FRAN. (inter.) Ja'm pòt entendrer;
jo no obro may de traidor,
ni faig fer juraments falsos;
tinch més vergonya á'ls talons
de'ls pens... que vustè á la cara,
ab las patillus y tot!

GASP. Ira de Déu!
FRAN. No renegui;
que á mi no m'espantan trons:
si ha de càurer pedregada...

GASP. (ab ira) Llamps cauran!...
FRAN. (contenintlo, resolt) Oh!... poch á poch!

Si s'hi empenya, he de probarli
que ara jo, més que tothom,
puch servirlo, fent que fugi;
pro tirantlo pe'l balcó!
Per la senyora no quedi
que ho voldrà si vustè ho vól.

GASP. (s'aparta á un costat y D. Gaspar al altra)
(ap.) Oh!... ja flus los criats ho saben,
y estich voltat com un llop

que sènt com lladran los gossos
per tot lo voltant del bosch!
¿Qué faig! M'espanta'l desterro,
pro 'l quedá'm es horrorós!
Qué faig! ¿Surto com rierada
que impetuosa baixa á doll
y nato á qui se m'oposa
á n'al mèu pas destructor?...
No! de segur tènem presas
las precisas precausions
perque no puga escapar-me
y si ho probés fora mort!

¿Qué faig? ¿Qué arbitro? ¿Qué pènso?
¿Com d'aquet cercol de foch
en que m'han enclós me surto?
FRAN. (ap.) ¿Qué fa? pòt se's torna boig!...
GASP. Oh! vaig sol á consoltarho
ab l'infern que duch al front!
(se'n va per la segona porta dreta)

ESCENA IX.

FRANCISCO y LEOPOLDO.

LEOP. A casa mèva aquíx home!

FRAN. Senyoret...

LEOP. (vól anarhi) Oh!...

FRAN. (detenintlo) Déixi'li!

LEOP. No!...

que sas inmundas potjadas
no pòden dur supò llot!...
Escalas á vall, que vája
allá hont lo pórti sa sort!

ESCENA X.

LEOPOLDO, FRANCISCO y ROSSENDO.

FRAN. Don Rossendo!...

LEOP. ¿Tu!...

ROSSEN. Leopoldo...

LEOP. No has de dirme re; ho sèt tot.

ROSSEN. No 'l triguina ara de casa,
si vòls salvá 'l teu honor.

LEOP. ¿Cóm!

ROSSEN. ¿Ha vingut D. Gabriel?

FRAN. Fa estona.

ROSSEN. Ara mateix.

FRAN. No.

LEOP. ¿Qué pretèus?

ROSSEN. Ab ta mamá...
y ab tu, posarme d'acort.

LEOP. ¿Crés possible...?

ROSSEN. Es necessari.

FRAN. (á Leopoldo) Per si acàs, seré aquí prop.
(se'n va pe'l fondo dreta)

ESCENA XI.

LEOPOLDO y ROSSENDO.

LEOP. Rossendo...

ROSSEN. No tèns, Leopoldo,

tu més justa indignació

contra 'l malvat, que jo ara;

justicia volèm tots dos;

tu, per la mort del teu pare,

per la infàmia á n'el mèu, jo!

Pro... ¿y ta mamá? Encar que tinga,

per bàlsam del sèn trastòrn,

l'amor teu, deix que jo 'tu porti,

per ella, com correspón.

LEOP. Ja't comprènc! Jo estich, Rossendo,

mil voltas que tu pitjòr:

tu, al menos, sabs á qué atèndre't;

salvant ton pare, ho tèn's tot;

jo, ni puch tornar la vida

al mèu, ni tení 'l consoll

del càstich del assassino...

per ma mare!... y per l'honor!

Dèixme á mi, y fés lo que 't sembli

que dèus fer!... res puch fer jo!

ROSSEN. Leopoldo...

ESCENA XII.

ROSSENDO, LEOPOLDO y D. GABRIEL.

GABR. (inter, per Leopoldo) Díu bè, Rossendo,

(á Leopoldo, per la seva mare y senyalant l'habitatció primera de la dreta)

¿Ella hi es?

LEOP. Sí.

GABR. (á Rossendo) Vina, donchs,

(al mateix temps que se'n van, surt Ernestina,

per la primera porta esquerra)

ESCENA XIII.

LEOPOLDO y ERNESTINA.

ERNES. ¿No es en Rossendo?

LEOP. Ernestina!...

ERNES. ¿Y l'acompanya 'l papá

per enrahoná ab ta mamá?

¿Qué intentan?

LEOP. Si jo no ho sé!

ERNES. Si es per mi, 'l papá sab bé que he dit que no, y no, será.

LEOP. No es aixó lo que 'ls meu ara!

ERNES. ¿Qué tens? estás trastornat!

LEOP. Són avay molt desgraciats!

ERNES. ¿No puch jo calmá 'l teu cor?

LEOP. Mòlt podria 'l tèn amor;

pro tampoch fora vritat.

Si compréu lo tèn intènt...

Cuan un altre amor sentias

de mi llástima tenias,

mon amor immèns veient,

y ara, tenint d' olvidar

aquell altre immèns amor,

vóls consolar mon dolor

veient si 'm pots estimar.

ERNES. Leopoldo!

LEOP. Es així, Ernestina,

y ton hòu intènt agrabiéixo;

més tantas mercés; coneixo

qu' entre 'l podrám de ma ruina

taubé hi rodarias tu

á qui tant estimo jo,

y no ho vull; per volé aixó

no es mou cor tan sech y dú.

Deixme. jo so un desgraciats

que 'l vent dú com fulla seca,

y que falta al cel ó peca

qui d' ell se posa al costat.

Vaig náixer fill d' amant pare

y 'l mèn pare va morir!...

cuan ja prons anyx vaig tenir,

estimantme mòlt ma mare

un padastre 'm va donar!...

ja ab padastre, ab ton amor,

un consol pel mèu dolor

jo hauria pogut trobar,

y tu estant ja enamorada

me vas negar lo tèn sí:

després d' aixó, es assessí

lo qui de ma mare honrada

va matá á son primè espòs,

al qui, com sabs, décli la vida!...

Oh!... vòste 'n, déixa'm; olvida

á qui ab fat tan espantós

com jo tinch, per lo mon passa;

perque som tan desdixats

que, com aquell vent golat

que crema las flors que glassa,

cremaria ta hermosura

y tas tendras ilusions

y tas prondas y bells dons

y ton goig y ta ventura;

perque ab llágrimas de fel

sols tinch per pare, padastre,

la fortuna per padastre

y per encunich lo cel!

ERNES. Per xó que veig que aixís pensas

es que jo 't vull consolar.

No dich que 't podré estimar

ab amor; més tens ofensas

en lo cor, tens desenganyx,

y feridas, y 'l temps cura,

y jo la tèva amargura

consolaré, ab mos afnyx.

¿Qué lli fa que no siga amor

d' enamorats, si pot ser

nostre amor prou verdader,

per consolar ton dolor?

May al cor se li demana

lo qu' ell no sent ab franquesa;

no podré ser ta promesa,

seré la tèva germana.

Y, de vegadas... ¿qui sab?...

pots tu olvidar los dols tèn,

jo puch olvidar los mèus,

pot manar al cor lo cap.

Y... qué sé jo, 'l que jurate

puch, es que 't voldré agradar;

pòt ser no 'l podré estimar;

més procuraré estimarte.

LEOP. Pobre noya! la intenció

vilga regraciarte Dèn!

ERNES. Pot sé ho lograré 'l prech mèu:

alcansa tant l' oració!

ESCENA XIV.

ERNESTINA, LEOPOLDO, D. AMALIA, D. GABRIEL y ROSSENDO; aviat FRANCISCO.

AMA. Leopoldo.

ERNES. Papá...

GABR. (á D. Amalia) Permeti.

T' haurias de retirá (á Ernestina)

un moment.

ERNES. Pro...

GABR. (inter.) Pòts baixá,

ab en Francisco, al jardí.

FRAN. Com vulgan.

ERNES. Papá...

GABR. Anéu, si.

AMA. Sí, Ernestina.

ERNES. (ap.) ¿Qué será?

(se 'n va, acompañada d' en Francisco, per la porta esquerra del fondo)

ESCENA XV.

D. AMALIA, D. GABRIEL, LEOPOLDO y ROSSENDO.

GABR. Leopoldo: al home de honor,

se 'l conéix en lo conflicte;

meréix castich tot delicté;

pro sens odi ni rencor.

LEOP. Lo conflicte contra 'l cor

l' he resolt poch ha', ab ma mare:

matá á qui ha mort al mèu pare!

més com condemnantlo á mort

la justícia, la nostra honra

s' enllofaria per terra,

que fugi y així 's desterra,

per salvá nostra deshonra!

ROSSEN. Imposible! del mèu pare

l' honra ell ha de comprobar

y no 'l vull deixar marxar

si ants ignocéit no 'l declara.

Que 's presenti al tribunal

y salví allí 'l nostre honor

y després lo real favor

dougui indult al criminal.

AMA. Oh, no, senyors, per pietat!...

dich lo sèn nom y som bona;

fenho així, hauré estat la dona

d' un vil, á mort sentenciat!

Y 'l dolor d' aquesta afronta

fora tant immens per mi,

que á mort condemnan així

á un vil, y á una ignocéit!

GABR. Lo sèn crim cruel repugna;

més també ho veig; aquet plor

y la pietat de son cor

AMA. està ab lo deber en pigna.
Sèmpre 's resol un còfficte
á favor del ignocent.

ROSSEN. No pas sent com está sent
en dany de tercè 'l delicte.

AMA. Ah!

GABR. Es vritat.

AMA. Dèu mèu!

GABR. ¿Qué féu?

AMA. Dèu mèu, tèimon compassiò!

GABR. ¿Qué féu, fill!

LEOP. Mamá, sols jo
puch deixar que obrin vustés.

ESCENA XVI.

DITS y D. GASPÀR, que surt desenaizat y ab un paper á
la ma, causant una sorpresa general de moment.

GASP. Tot ho he sentit, y os he entés!
Teniu, miréu si es aixó! (*deixa 'l paper sobre la
taula de mármat y se 'n va per la porta esquerra
del fondo*)

ESCENA XVII.

D.ª AMALLA, D. GABRIEL, LEOPOLDO y ROSSENDO.

GABR. (*prèn lo paper y llegéix*)
« Per desfè horribles enganys,
mogut pe 'l remordiment,
declaro espontàneament,
que, per celos, fa sis anys,
vaig envenenà al honrat
marit, D. Gil Aguilera,
y que D. Bruno Miera,
ignocent va ser culpà. »

AMA. Oh!... Ho confessa tot!

ROSSEN. Així,
com no es delatat encara,
ell fuig, jo salvo al mèu pave,
y tu l' honra. (*d Leopoldo*)
(*girant lo full*) Oh, hi ha més.

GABR. ¿Si?

ROSSEN. ¿Si?

GABR. (*llegint*) « No afectant ma trista sort,
de 'ls d' aquesta casa l' honra,
per fuigi, ó morí, ab deshonra,
preferéixo dá 'm la mort. »
(*tots quedan assombrats, quan se sent un tiro que
se suposa ser baír del jardí*)

AMA. Ah!... Dèu del cel!

ROSSEN. Desgraciàt!

GABR. Horror!

LEOP. Justícia de Dèu!

ESCENA XVIII.

DITS, ERNESTINA y FRANCISCO.

ERNE. (*esbarada*) Papá!...

GABR. (*abrassantla*) Filla!...

LEOP. (*abrassant á D.ª Amalía*) Oh!...

AMA. (*plorant, abrassada ab ell*) Fill mèu!...

FRAN. (*ap.*) La conciencia li ha obligat!
(*Cuadro.*)

GABR. Si pe 'ls celos dominat,
ó bè per la vil codicia,
ab tan traidora malicia
tan infamement va obrar...
ab sa mort, vinga á calmar
de tots la SET DE JUSTICIA.

FI DEL DRAMA.

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

